

School of Theology at Claremont

1001 1381183

PAUCI
BIBLIOTHECA
SCRIPTORUM GRAECORUM
ET ROMANORUM
TEUBNERIANA

DONATVS
COMMENTVM TERENTI

I

EDIDIT

P. WESSNER

LIPSIÆ

IN AEDIBVS H. G. TEUBNERI

	geh.	geb.		geh.	geb.
	<i>M. A.</i>	<i>M. A.</i>		<i>M. A.</i>	<i>M. A.</i>
Aelianus ed. Hercher. 2 voll.	9.—	10.05	Boetius de inst. arithm. ed. Friedlein	5.10	5.6
varia historia.	— .90	1.30	de consolatione ed. Peiper	2.70	
Aelianus ed. Hug	1.35	1.75	comm. in libr. Aristotolis <i>regi</i>		
Aeschines ed.			II.	8.70	9.7
[—] In			II	— .60	1.—
Aeschylus			I	1.50	2.—
[—] Sc			in.	— .75	1.—
Alexander			in.	— .60	— .9
Ammianus			in.	— .75	1.1
Anacreon			I	1.20	1.6
Andocides			I	— .60	— .9
Anna Com			I	— .90	1.3
Anthimus			I	1.—	1.4
Anthology			I	— .60	1.—
I			I	1.50	1.9
I			I	3.—	3.4
I			I	3.—	3.4
I			I	1.—	1.4
I			I	— .45	— .7
I			I	2.70	3.2
I			I	— .60	— .9
I			I	6.80	7.4
I			I	45.	
I			I	30.	
I			I	30.	
I			I	30.	
I			I	23.85	20.—
I			I	1.50	2.2
I			I	2.—	2.5
I			I	6.—	7.3
I			I	2.50	3.4
I			I	3.60	4.2
I			I	2.70	3.2
I			I	1.20	1.6
I			I	2.70	3.5
I			I	— .60	— .9
I			I	— .30	— .6
I			I	1.50	2.—
I			I	1.20	1.6
I			I	2.40	2.8
I			I	1.—	1.4
I			I	4.50	8.—
I			I	7.20	9.—
I			I	1.50	2.—
I			I	7.—	1.4
I			I	8.10	9.2
I			I	2.70	
I			I	11.20	13.—
I			I	9.60	11.4
I			I	6.—	6.0
I			I	10.—	11.—
I			I	10.—	10.8
I			I	1.20	1.6
I			I	3.—	3.5
I			I	6.—	7.—
I			I	5.—	5.6
I			I	10.—	10.8
I			I	24.60	27.4
I			I	10.—	11.2

Theology Library

SCHOOL OF THEOLOGY
AT CLAREMONT
California

From the library
of
Professor Philip Merlan
1897-1968

	geb.	geb.		geb.	geb.
	M. 3	M. 5		M. 3	M. 5
nellidis Suppl. ed. <i>Curtze</i>	6.—	6.60	Iuliani opera ed. <i>Hertlein</i> . 2 voll.	6.75	7.60
ococla, Procl., Claud. ed. <i>Ludwich</i>	4.—	4.40	Iurisprudentiae anteuustinianae re-		
ococlae violarium ed. <i>Flach</i>	7.50	8.20	liquiae ed. <i>Huschke</i> . Ed. V	6.75	7.40
uripides ed. <i>Nauck</i> . 3 voll. Ed. III	5.70	7.20	Indicis ed. <i>Fabricius</i>	1.80	
Singulae tragoediae	—30	—80	Supplementum	—75	
usebius ed. <i>Dindorf</i> . 4 voll.	15.—	17.20	antehadrianae qu. supers. ed.		
utropius ed. <i>Ruehl</i>	—45	—75	<i>Bremer</i> . I.	5.—	5.60
abatae Aesopicae ed. <i>Halm</i>	—90	1.30	II, 1 M. 8.— geb. M. 8.60. II, 2	8.—	8.80
Roman. ed. <i>Eberhard</i> . Vol. I	3.75	4.80	Iustiniani institut. ed. <i>Huschke</i>	1.—	1.40
avonii Eulog. de somn. Scip. ed.			novellae ed. <i>Zachariae</i> . 2 voll.	10.50	11.60
<i>Holder</i>	1.40	1.80	appendix I. II	1.80	2.60
rmicus Mat. edd. <i>Kroll, Skutsch</i> . I	4.—	4.50	Iustinus ed. <i>Ruhl</i>	1.50	2.—
lorileg. Graec. Sing. fasc. 1/10 je	—50	—60	Iuvenalis ed. <i>Hermann</i>	—45	—75
11/15 je	—60	—60	Iuvenali libb. svang. ed. <i>Marold</i>	1.80	2.40
lorus ed. <i>Roszbach</i>	2.80	3.20	Livius edd. <i>Weissenborn-Müller</i> . 6voll.	6.—	9.—
ed. <i>Halm</i> . <i>Ampellus</i> ed. <i>Wolfflin</i>	1.—	1.40	Vol. I—IV = 8 fasc.; sing. fasc.	—60	1.—
ontini strategem. ed. <i>Gundermann</i>	1.50	1.90	lib. I et II	—45	
ulgentii opera rec. <i>Helm</i>	4.—	4.50	Lucani de bello civ. libb. ed. <i>Hosius</i>	3.60	4.20
aleni scripta minora. 3 voll.	7.50	3.20	Lucianus ed. <i>Jacobitz</i> . 3 voll. (=6 ppt.)	6.30	7.80
instit. logica ed. <i>Kalbfeisch</i>	1.20	1.60	Lucretius ed. <i>Briegleb</i> . Ed. II	2.10	2.50
de victu atten. ed. <i>Kalbfeisch</i>	1.40	1.80	Lycophron ed. <i>Kinkel</i>	1.80	2.20
ellius ed. <i>Hertz</i> . 2 voll. Ed. II	4.20	5.30	Lycurgus ed. <i>Blass</i> . Ed. minor	—60	—90
emini elem. astronom. ed. <i>Manitius</i>	8.—	8.60	ed. <i>Blass</i> . Ed. maior	—90	1.30
eponica ed. <i>Beckh</i>	10.—	10.80	Lydus ed. <i>Wachsmuth</i> . Ed. II	6.—	6.60
georgius Cyprinus ed. <i>Gelzer</i>	3.—	3.50	de mensib. ed. <i>Wünsch</i>	5.20	5.60
georgii Acropol. rec. <i>Heisenberg</i> . I			Lyrice, Anthol., ed. <i>Hiller</i> . Ed. IV	3.—	3.60
illelmi Bles. Ald. com. ed. <i>Lohmeyer</i>	—80	1.20	Lysias ed. <i>Thalheim</i> . Ed. minor	1.20	1.60
ermippus dial. edd. <i>Kroll et Viereck</i>	1.80	2.20	Ed. maior	3.—	3.60
erodianus ed. <i>Becker</i>	1.20	1.60	Manethon ed. <i>Koehler</i>	1.50	2.—
erodotus edd. <i>Dietsch-Kallenberg</i> .			Marcellus ed. <i>Heinreich</i>	3.60	4.20
2 voll. (= 5 fasc.). Ed. II	2.70	3.60	Martialis ed. <i>Gilbert</i> . Ed. II	2.70	3.20
erondae mim. ed. <i>Crusius</i> . Ed. II	3.20		Martianus Capella ed. <i>Eggenhardt</i>	4.60	5.—
Ed. III min.	2.40	2.80	Maximus et Ammon ed. <i>Ludwich</i>	1.80	2.20
ronis Alex. op. I. Suppl. ed. <i>Schmidt</i>	13.—	13.20	Metrical scr. Gr. ed. <i>Westphal</i> . Vol. I	2.70	3.20
II, I edd. <i>Niz et Schmidt</i>	8.—	8.60	Metrelogici scr. ed. <i>Hultsch</i> . 2 voll.	5.10	6.—
III ed. <i>Schöne</i>			[Milt.] Inc. scr. Byz. de rem. ed. <i>Vari</i>	2.40	2.80
esloqus ed. <i>Flach</i>	—45	—75	Mulomedicina Chironis ed. <i>Oder</i>	12.—	12.80
esychius Milesius ed. <i>Flach</i>	—75	1.10	Musici scriptores Graeci ed. <i>Jan</i>	9.—	9.80
eroclis Synecdemus ed. <i>Burckhardt</i>	1.20	1.60	Suppl.: melod. reliquiae	1.20	1.60
eronymi de vir. ill. lib. ed. <i>Herding</i>	2.40	2.80	Mythogr. Gr. I. Apollod. ed. <i>Wagner</i>	3.60	4.20
pparehus Bith. ed. <i>Manitius</i>	4.—	4.60	II, 1. Parthen. Antonin. Lib.	2.40	2.80
ppocrates edd. <i>Kühlewein-Ilberg</i> . I	6.—	6.60	II, 1. Supplem. ed. <i>Martini</i>	2.40	2.80
II	5.—	5.50	III, 1. Eratosthenis Catast.	1.20	1.60
ster. Apoll. reg. Tyr. ed. <i>Riese</i> . Ed. II	1.40	1.80	III, 2. Palaephati <i>περι</i>		
steriae Augustae scr. ed. <i>Peter</i> .			<i>ἀνταρτων</i> ed. <i>Festa</i>	2.80	3.20
2 voll. Ed. II	7.50	8.60	Natur. rer. scr. Graeci ed. <i>Keller</i> . I	2.70	3.10
ster. Gr. min. ed. <i>Dindorf</i> . 2 voll.	8.25	9.30	Nicephori opuscul. hist. ed. <i>de Boor</i>	3.80	3.70
Rom. fragm. ed. <i>Peter</i>	4.50	5.—	Nicephorus Blemm. ed. <i>Heisenberg</i>	4.—	4.40

Philip Merlan

de Nicom. <i>Strahl</i> ed. <i>Fischer</i>	2.40	2.90	Phaedrus ed. <i>Müller</i>	—30	—60
ephus ed. <i>Naber</i> . 6 voll.	21.90	24.40	Philodemus de musica libri ed. <i>Kemke</i>	1.50	2.—
pus ed. <i>Scheibe</i>	1.20	1.60	— voll. rhet. ed. <i>Sudhaus</i> . 2 vil. Sppl.	11.—	12.60
erates edd. <i>Benseler-Blass</i> . 2 vil.	2.70	3.60			

	geh.	geb.		geh.	geb.
	M. 3.	M. 3.		M. 3.	M. 3.
Philoponus de opif. mundi ed. Reichardt	4.—	4.60	Senecae (rhet.) scripta ed. Kiessling	4.50	5.—
— de aetern. mundi ed. Rabe	10.—	10.80	Serenus ed. Heiberg	5.—	5.—
Philostrati opera ed. Kayser. 2 voll.	8.25	9.25	Sidonius Apollinaris ed. Mohr	4.—	4.—
— minoris imagines et Callistrati descriptiones	2.40	2.80	Sili Italici Punica ed. Bauer. 2 voll.	4.80	5.—
Physiogn. ser. ed. Foerster. 2 voll.	14.—	15.20	Sophocles edd. Dindf. - Møller. Ed. min.	1.35	1.—
Pindarus ed. Christ. Ed. II.	1.80	2.30	— Ed. maior	1.65	2.—
Plato ed. Hermann-Wohlrab. 6 voll. (= 15 fasc.)	10.50	13.60	— Singulae tragoediae	—	30.—
Plautus edd. Goetz-Schoell. Fasc. I			Soranus ed. Rose	4.80	—
— Amphitruo. Asinaria. Aulularia	1.50	2.—	Status edd. Klotz, Kohlmann. 2 voll.	7.55	—
— II. Bacch. Capt. Casina	1.20	1.60	— II, I. Achilleis ed. Klotz	1.20	—
— III. Cist. Curc. Epidicus	1.—	1.40	— III. Lactant. Plac. ed. Jahnke	8.—	8.—
— IV. *Men. Merc. *Mil. gl.	1.50	2.—	Stobaei floril. ed. Meineke. Vol. IV	2.40	—
— V. *Most. Persa. *Poen.	1.50	2.—	— eclogae ed. Meineke. 2 voll.	6.—	7.—
— VI. *Pseud. *Rud. Stich.	1.50	2.—	Strabo ed. Meineke. 3 voll.	7.80	9.—
— VII. *Trin. Truc. Fragn.	1.50	2.—	Suetonius ed. Roth	1.50	2.—
— Suppl.: de PL test., metr.	—	45.—	Syrianus ed. Rabe. 2 voll.	3.30	4.—
Sing. comoed. (*not. — 60. geb. M. — 90; rel.)	—	45.—	Tacitus ed. Halm. 2 voll. Ed. IV.	2.40	3.—
— ed. Fleckeisen. Vol. I. II.	2.70	—	— Vol. I. Annales. Uterque fasc.	—	75.—
Plin. epistolae rec. Müller	2.80	3.40	— Vol. II. Fasc. I. Historiae	—	75.—
— libb. dub. serm. rell. ed. Beck	1.40	1.80	— Vol. II. Fasc. II. Germ. Agric., dial.	—	45.—
— nat. hist. ed. Jan-Meyhoff. II—VI	22.—	24.70	Terentius ed. Fleckeisen. Ed. II.	2.10	2.—
Plinius et Gargilius Mart. ed. Rose	2.70	3.10	— Singulae comoediae	—	45.—
Plotinus ed. Volkmann. 2 voll.	9.—	10.10	— Ed. I.	1.20	—
Plutarchi vitae ed. Sintenis. 5 voll. (= 14 fasc.)	8.40	10.90	[—] Scholia ed. Schlee	2.—	—
— moralla ed. Bernardakis. 7 voll.	28.—	32.20	Testamentum, novum, Graece ed. Buttmann. Ed. V.	2.25	—
Poet. Lat. min. ed. Baehrens. 6 voll.	20.10	23.40	Themistius ed. Spengel. 2 voll.	6.—	—
— Rom. fragm. ed. Baehrens	4.20	4.80	Theodorus Prodrum ed. Hercher	—	50.—
— Latin. eclogae ed. Brandt	1.—	1.40	Theophrastus ed. Wimmer. Vol. III	2.40	—
— Graec. eclogae ed. Stadtmüller	2.70	3.20	Theophylacti historiae ed. de Boor	6.—	—
— Anth. a. röm. Dicht. v. Mann	—	60.—	Thiofridi vita Willibr. ed. Rosberg	1.80	—
Polemon ed. Hinck	1.—	1.40	Thucydides ed. Boehme. 2 voll.	2.40	—
Polyaenus edd. Wolfelin-Meiber. Ed. II	7.50	8.—	— ed. Hudd. 2 voll. Ed. maior	4.80	—
Polybius edd. Büttner-Dindorf. 2 voll.	10.80	12.60	Tibullus ed. Müller	—	30.—
Pomponius Mela ed. Frick	1.20	1.60	Tryphiod., Colluthus ed. Weinberger	1.40	—
Porphyrii opp. sel. ed. Nauck. Ed. II	3.—	3.50	Ulpianus ed. Huschke. Ed. V.	—	75.—
Priscianus, Theod., ed. Rose	5.—	5.60	Valerius Flaccus ed. Baehrens	1.50	—
Proclus ed. Friedlein	6.75	7.30	Valerius, Iullus ed. Kuebler	2.70	—
— ed. Kroll. Vol. I.	5.—	5.60	Valerius Maximus ed. Kempf	4.50	—
— Vol. II.	8.—	8.60	Varronis rer. rustic. libb. ed. Keil	1.50	—
Propertius ed. Müller	—	60.—	Vergilius ed. Lang. Ed. II.	3.90	—
Pseudacronis Scholia ed. Keller. I	9.—	10.—	Velleius Patereulus ed. Haase	—	60.—
Ptolemaei opera. I. Syntaxis math. ed. Heiberg. I.	8.—	8.60	— ed. Halm.	1.—	—
Quintilliani inst. ed. Bonnell. 2 voll.	2.40	3.25	Vergilius Maro ed. Ribbeck. Ed. II	1.50	—
— Hb. X ed. Halm.	—	60.—	— Bucolica et Georgica	—	45.—
— declamationes ed. Ritter	4.80	5.40	— Aeneis	—	90.—
Remigii Autissiodorensis in artem Donati min. comm. ed. Fox	1.80	2.20	— ed. Götting. 2 voll. Vol. I.	—	45.—
Rhetores Graeci ed. Spengel. 3 voll.	9.60	—	— Bucolica et Georgica	—	90.—
Rutilius Namatianus ed. Müller	—	75.—	— Vol. II. Aeneis	—	90.—
Sallustius ed. Eussner	—	45.—	Virgilius gramm. ed. Huemer	2.40	—
Scen. Rom. poes. frgm. ed. Ribbeck. Ed. III. 2 voll.	9.—	10.20	Viror. clar. op. ed. Weber	2.40	—
Scribonii Largi comp. ed. Helmreich	1.80	2.20	Vitae sanct. IX metr. ed. Harster	3.—	—
Scriptores originum Constantino- politianarum ed. Preger. Fasc. I sacri. Fasc. V	4.—	4.50	Vitruvii de architectura libri X. Iterum ed. V. Rose	6.—	—
Senecae (phil.) opp. ed. Haase. 3 voll. Suppl.	8.10	10.—	Xenophontis expeditio Cyri ed. Gemoll. Ed. min.	—	75.—
— (I, 2) de benef., de clem. ed. Hosius	2.40	2.80	— Ed. maior.	1.20	—
— (III) epistolulae ed. Hense	5.60	6.20	— hist. Graeca ed. Keller. Ed. min.	—	90.—
			— institutio Cyri ed. Hug. Ed. min.	—	90.—
			— Ed. maior	1.50	—
			— commentarii ed. Gilbert. Ed. min.	—	45.—
			— Ed. maior	1.—	—
			— scripta min. ed. Dindorf. 2 fasc.	1.35	—
			Zacharias Rhetor, Kirchengesch. v. Ahrens u. Krüger	10.—	—
			Zonaras ed. Dindorf. 6 voll.	19.50	—

J. N. Cole
101 Center St. Danvers Mass
2.60
01192

Nov. 3-1903 **AELI DONATI**

QVOD FERTVR

COMMENTVM TERENTI

Donatus, Aelius

PA **ACCEDVNT**

6766 **EVGRAPHI COMMENTVM**

ET

D7 **SCHOLIA BEMBINA**

1902

v. 1

RECENSVIT

PAVLVS WESSNER

VOLVMEN I

LIPSIAE

IN AEDIBVS B. G. TEVBNERI

MCMII

‘Nec dubitamus multa esse quae et nos praeterierint:
homines enim sumus et occupati officiis.’

Plinius N. H. praef. 18.

Praefatio.

Donati commentum edituro pietatis mihi videtur esse, ut primo loco commemorem viros doctissimos, qui huius editionis quasi fundamenta posuerunt. Atque Ludovicus Schopen, qui a. 1821 dissertationem ‘De Terentio et Donato eius interprete’ (Bonn.) scripserat, primus novae editionis consilium cepit, ut apparet ex programme Bonnensi a. 1826, quod inscripsit ‘Specimen emendationis in Ael. Donati commentarios Terentianos ad novam totius operis editionem indicendam propositum’. Rem incohatam usque eo perduxit, ut pars commenti (usque ad Andr. I 2, 34) typis exprimeretur; cuius editionis hunc voluit esse titulum ‘Aelii Donati commentarii in Terentium. Textum edd. vett. collatis recensuit, scholia spuria notavit et animadversiones criticas adiecit L. S. Accedit Eugraphius cum scholiis Bembinis et Mediolanensibus [ab Ang. Mai editis Mediol. 1815]’. Quibus de causis conatu destiterit, mihi non satis constat: fortasse editiones Stallbaumii et Klotzii, quae annis 1830—31 et 1838—40 prodierant, eum moverunt, ut coeptum omitteret; nisi forte intellexit ea subsidia, quae habebat, infirmiora esse quam quibus Donati commentum in integrum restitui posset. Itaque anno 1851 Lutetiam Parisiorum se contulit ibique codices 7920, 7921, 7899 contulit. Paulo post Vahleno mandavit, ut sibi codices Leidensem et Dresdensensem excuteret, simulque

aliorum librorum mss. notitiam sibi paravit. Sed quominus rem absolveret, fata iniqua impediverunt. — Anno 1860 ‘Suetonii Tranquilli praeter Caesarum libros reliquiae’ prodierunt, quas collegerat A. Reifferscheid: Suetoni vitam Terenti, quae Donati commento praefixa est, edidit Fridericus Ritschl (p. 26 sqq. et 481 sqq. = Opusc. III 204 sqq.) atque hanc editionem egregio illo commentario instruxit, in quo non modo de ipsa vita et de sermone Suetoniano, verum etiam de Donati codicibus veteribusque editionibus disseruit. Qui quam praeclare de hac commenti parte meritus sit, non est quod praedicem. — Schopeno a. 1867 mortuo heredes illius schedas Augusto Reifferscheid tradiderant, qui anno 1868 universitati Bonnensi semisaecularia celebranti specimen novae editionis dedicavit, quod in publicum non prodiit. Huius titulus est ‘Aeli Donati et aliorum commenta in Terentium. Ludovicus Schopenus apparatu critico instruxit, Augustus Reifferscheid recensuit’; continet autem vitam Terenti et Euanthii tractatum usque ad II 7 (‘Terentique est. de qua cum’). In apparatu critico lectiones codicis Parisini *A* et editionis principis enotatae sunt. Tum a. 1874 et 1875 Reifferscheid indicibus scholarum Vratislaviensibus duos libellos adiunxit, quorum altero ‘Euanthius et Donati commentum de comoedia’, altero ‘Donati in commenta Terentiana praefationes’ continentur. De subsidiis suis pauca praefatus est prioris opusculi p. 1—2; erant autem eadem quae Schopen congererat. Paulo post (a. 1876) Reifferscheid Parisinum *A* iterum contulit et a. 1879 Georgium Wissowa operae socium sibi assumpsit, qui annis 1882 et 1883 libros manuscriptos qui in Italiae bibliothecis asservantur perlustravit partemque eorum (*B Vdq*) excussit. Sed ne Reifferscheidio quidem contigit, ut quam incohaverat Donati editionem ad finem perduceret: a. 1887 praematura morte absumptus est (cf. *Annal. biogr.* XII [1889] 39 sqq.) — Eodem fere tempore quo Reifferscheid etiam Carolus Dziatzko, vir de Terentio optime meritus, ad Donati commentum accessit et primum in *Mus. Rhen.* XXIX (1874) 445—62 et 511—12 (‘Zum

Terenzcommentar des Donat') antiquissimum codicem Parisinum *A*, deinde in *X Suppl. Ann. philol.* (1879) 662—96 ('Zur Kritik des nach Aelius Donatus benannten Terenzcommentars') codicem Oxoniensem *C* accuratissime descripsit eorumque librorum originem investigavit; simul Bentleii coniecturas (quarum exiguam partem habes apud Stallbaumium III 338—40) edidit (l. c. 662sq.). Idem et in *Mus. Rhen.* XXXI (1879) 370—80 ('Zur Kritik und Exegese der griechischen und lateinischen Komikerfragmente') corruptis quibusdam commenti locis medelam adhibuit neque alia occasione oblata castigatoris officio defuit (cf. editiones Terenti 1874, 1881, 1884). — Iam commemorandus est Remigius Sabbadini, cui hanc editionem plurimum debere gratissimo profiteor animo. Is enim postquam iam in 'Museo italiano di antichità classica' III (1890) 381—476 ('Storia e critica di alcuni testi latini: Donato Terenziano') operam studiumque in Donati commentum contulit, paucis post annis totam quam dicunt quaestionem Donateam diligentissime et sagacissime tractavit in 'Studi italiani di filologia classica' II (1894) 1—134 ('Il commento di Donato a Terenzio'). Huius commentationis quasi supplementum scholia Donatea ad *Eun. I—II* apparatu critico observationibusque instructa edidit l. c. III (1895) 249—363 ('Gli scoli Donatiani ai due primi atti dell' Eunuco di Terenzio'). Postremo emendationes ad *Phorm. I—II* emisit l. c. V (1897) 289sq. ('Biografi e commentatori di Terenzio'). — Praeterea de commentariis Terentianis pro sua quisque parte bene meriti sunt viri doctissimi hi: Hermannus Usener ('Vier lat. Grammatiker' in *Mus. Rhen.* XXIII [1868] 493sq.), Guilelmus Hahn ('Zur Entstehungsgeschichte der Scholien des Donat zum Terenz' I 1870, II 1872), Augustus Teuber ('De auctoritate commentorum in Terentium quae sub Aelii Donati nomine circumferuntur' 1881 et 'Zur Kritik der Terentiuscholien des Donatus' in *Ann. philol.* 1891, 353—67), Fridericus Leo ('Die Überlieferung der terenzischen Komödien und der Commentar des Donatus' in *Mus. Rhen.* XXXVIII

[1883] 317—47 et 'Euanthius de fabula, Donatus de comoedia' in *Fragm. Com. Graec.* ed. Kaibel I 62—71), Eduardus Scheidemantel ('*Quaestiones Euanthianae*' Lips. 1883), Henricus Gerstenberg ('*De Eugraphio Terentii interprete*' Ienae 1886), I. I. Hartman ('*De Terentio et Donato*' Lugd. Bat. 1895), Paulus Rabbow ('*De Donati commento in Terentium specimen observationum primum*' in *Ann. philol.* 1897, 305—42), Eduardus Smutny ('*De scholiorum Terentianorum quae sub Donati nomine feruntur auctoribus et fontibus quaestiones selectae*' in *Diss. philol. Vindob.* VI [1898] 93—137). — Denique addendum est me ipsum de Donati commento disputasse in *Mus. Rhen.* LII (1897) 69—98 ('*Die Überlieferung von Aeli Donati commentum Terenti*') et in commentatione gratulatoria philologis paedagogisque Germaniae a. 1899 Bremam conventuris dedicata ('*Untersuchungen zur lateinischen Scholienlitteratur*' p. 1—28).

§ 1.

Testimonia.

- 1) *Hieron. chron. ad a. 353*: 'Victorinus et Donatus grammaticus, praeceptor meus, Romae insignes habentur.'
 - 2) *idem comm. in eccles. 1*: 'Hinc quid simile sententiae et comicus ait (*Ter. Eun. prol. 41*) »nihil est dictum, quod non sit dictum prius«, unde praeceptor meus Donatus cum ipsum versiculum exponeret »pereant« inquit »qui ante nos nostra dixerunt«.
- (*De hoc loco recte interpretando v. I. A. Becker in progr. gymn. Magunt. 1870 p. 18.*)
- 3) *idem apol. adv. Rufinum 1, 16*: 'Puto quod puer legeris Aspri in Vergilium et Sallustium commentarios . . . et in Terentii comoedias praeceptoris mei Donati, aequae in Vergilium et aliorum in alios.'
 - 4) *Priscianus instit. gramm. 18, 162—63 (Gr. L. III 281, 7)*: 'Ausculdo tibi et te: . . . Terentius in Andria . . . in eadem (*III 3, 4*) »ausculda pauca: et quid ego te velim et tu quod quaeris scies« — nec enim aliter stat iambus, qui est quaternarius —, quod etiam Donati commentum approbat.'

- 5) *idem l. c. 18, 225 (Gr. L. III 320, 7)*: 'Nostri audio quidem accusativo adiungunt, ausculto vero tam dativo quam accusativo. Terentius in *Andria* . . . idem in eadem (III 3, 4) »ausculta pauca: et quid ego te velim et tu quod quaeris scies«: sic enim habent antiqui codices teste Donato commentatore eius.' (Cf. *schol. ad Andr. III 3, 4*: AVSCVLTA PAVCIS et 'paucis' et 'pauca' legitur.)
- 6) *Sergii explan. in art. Donati (Gr. L. IV 486, 8)*: 'Hic enim Donatus V. C. D. Vergilianum carmen et [sic Ribbeck; vel *codd.*] Terenti comoedias mirifice commentavit.'
- 7) *Cod. Bern. 83 s. X f. 2^a (Anecd. Helv. ed. Hagen 175, 18)*: 'Quando idem in pro super ponitur tunc tamen tantummodo, cum liber a quolibet exponitur, ut . . . Donatus in Terentium.'
- 8) *Subscriptio artis grammaticae Donati (Gr. L. IV, XXXI sqq.)*: 'ARS DONATI GRAMMATICI VRBIS ROMAE.'
- 9) *Subscriptio commenti Terentiani ex antiquissimis codicibus petita*: 'AELI DONATI VC ORATORIS VRBIS ROMAE COMMENTVM TERENTI.'
- (De testimon. 8 et 9 cf. Sabbadini 'Studi italiani' III 337 sqq.)
- 10) *Servatus Lupus abbas Ferrariensis in epistula ad papam Benedictum III (a. 855—858) data (Bibl. patr. III 674, Paris. 1664; cf. Becker, Catal. 25, 14)*: 'Pari intentione Donati commentum in Terentium flagitamus.'
- 11) *Hieron. chron. ad a. 358*: 'Euanthius eruditissimus grammaticorum Constantinopoli diem obit.'
- 12) *Rufin. comm. in metra Terent. (Gr. L. VI 854, 4)*: 'Euanthius in commentario Terentii de fabula hoc est de comoedia [hoc — comoedia *secl. Keil*] sic dicit »concinna argumento, consuetudini congrua, utilis sententiis, grata salibus, apta metro« et postea sic »ueteres etsi ipsi quoque in metris neglegentius * * iambici versus dumtaxat in secundo et quarto loco, tamen a Terentio vincuntur resolutione huius metri quantum potest comminuti ad imaginem prosae orationis«' (cf. *Euanth. II 6 et III 3*).

§ 2.

De libris manuscriptis.

I. Libri meliores.

- 1) Codex Parisinus lat. 7920 (Colbert. 1712, Regius 5073, 7) **A**
s. XI membranaceus foliorum 55, quae in septem quaterniones numeris XXVI—XXXII signatos distributa sunt, unde apparet

codicem olim partem fuisse amplioris voluminis, cuius priores 25 quaterniones iam non exstant. Folium ultimum (56) excisum est. Scriptus est ab una manu totus, nisi quod fol. 53^r versus 24—27 in pessima membrana ab alia manu coeva videntur esse confecti. Librarius ipse codicem, saepenumero cultello usus, ex archetypo correxit, raro variam lectionem sine dubio ex eodem fonte petitam supra versum addidit, paucissima in margine adscripta. Ab hac librarii manu facili opera discernitur alia recens s. XVI, quam esse Petri Danielis Aureliani, ad quem olim hic liber pertinebat, suo iure statuit Dziatzko; ille autem saepe textum correxit, coniecturas nonnullas in margine adspersit, hic illic variam lectionem ex editione quadam haustam enotavit. Tertia praeterea manus atque eadem recentissima (I. A. Thuani, ni fallor) numeros actuum et scaenarum, nomina poetarum in commento laudatorum sim. addidit nec non scholia et lemmata multis locis distinxit, hac in re librarium secuta, qui in prioribus 13 paginis semper, deinde rarissime ad distinguenda singula capita vel singulas scaenas paragraphum (Γ) posuit. Idem primo fere lemmatum vocabulo, quo melius initium novi scholii cognosceretur, signum §§ vel § superscripsit, quo signo in aliis quoque scholiorum libris (velut in cod. Horatii Dessaviensi A s. X) scholia distingui solent. Quae signa ex eo libro, unde Parisinus propagatus est, esse transcripta inde apparet, quod non semper suo loco posita sunt. Praeterea in A distinguendi vel subdistinguendi signa adhibita sunt haec: . ; ✓ — Compluribus locis librarius lacunam reliquit, sive quod eam in archetypo iam invenerat sive quod quid in illo exaratum esset dignoscere non poterat. Eum librum ex quo A descriptus est minusculis litteris scriptum fuisse docent inter se commutatae litterae c τ r, ff, ol d, ci d; eundem autem codicem ad librum maiusculis litteris exaratum redire testimonio sunt talia: ΝΔΔΞΙΩΜΔ, ΔΠΩΟΙΩΠΤΙCUELEΛ-ΛΙΥΙC, ΔSINΔETOCETEΛΛΕΙΥΓC, EγOhΔ^uCMOCANTIQUORŪ PRONICHIL; NIHIL PRORSUS, sim. Is enim qui archetypum transcripsit non intellegens Latina vocabula Graecis admixta esse omnia eis characteribus reddidit, quibus etiam in codicibus minusculae litteraturae vocabula Graeca tradi solebant. — Quod ad orthographiam attinet, librarius minime sibi constitit: etenim *hāvū* et *havit*, *apud* et *aput*, *maleuolus* et *maliuolus*, *uergt* et *uirgt*, deinde *aff-* et *adf-*, *ass-* et *ads-*, *imp-* et *inp-*, nec non *ae ē e*, *oe e*, *i y*, *f ph* sim. promiscue leguntur; sollemnes scripturae sunt *michi*, *nichil*, *habundare*, *condempno*, aliae. — Valde dolendum est, quod cod. A, qui ut antiquissimus ita optimus fere omnium est, non totum commentum sed quartam tantummodo partem continet: fol. 1^r—2^u vitam Terenti, fol. 2^u—6^r tractatus de comoedia, fol. 6^r—51^r commentum

Andriae (ΔPLI DONATI ŪC ORATORIS URBIS ROMĒ CŌMENTŪ TERENTII ΔNDRIĒ EXPLICIT · INCIPIT SECUNDUS ΔDEFORŪ · FELICITER ·; in margine · ΔDELFE ·); fol. 51^r—55^u commentum Adelphorum usque ad I 1, 40 ‘*modeste additum mea*’, quae verba v. 21 leguntur, reliqua pagina vacua, unde Parisinum numquam pleniorē fuisse recte colligitur. Quod Andriae commentum Adelphorum commento excipitur, hoc Parisini proprium est, nam reliqui codices omnes alium exhibent ordinem: qua de re infra (§ 3) dicendum est. —

Restat, ut de fatiſ libri *A* quae comperta habemus proferantur: quae maximam partem Dziatzkoni debentur (Mus. Rhen. 29 [1874], 445—62; 511—12). Fuisse autem videtur olim in ‘amplissima fani Benedicti Floriacensis ad Ligerem bibliotheca’, quae a. 1562 disiecta atque dispersa est. Deinde aut omnia me fallunt aut in Antonii Contii Biturigensis bibliothecam translatus est, ubi Pithoei fratres eum contulerunt (v. libellum meum ‘*Untersuchungen z. lat. Scholienlitt.*’ p. 17sq.). Certe ante a. 1571 in manus Petri Danielis Aureliani venit (fol. 1^r: ‘*Petri Danielis Aurel. · c.*’; cf. H. Hagen, ‘*Der Jurist und Philolog Peter Daniel aus Orleans*’, Bernae 1873 p. 32), qui vir doctus codicem, ut supra commemoravimus, plurimis locis correxit et cum editione Veneta a. 1482 (quae nunc in bibl. Bern. asservatur: Inc. III 28) contulit, cui non solum per multas Parisini lectiones adscripsit, verum etiam haud paucas coniecturas commendavit. A Daniele Lindenbrogio Parisini copia facta est, qui in observationibus ad Andr. I 2, 15 queritur ‘tardius ad manus suas pervenisse Ms. cod. Danielis’ quam ut eo in editione conficienda uti posset. Sane in observationibus suis ex ‘*schedis vett. Pet. Danielis Aureliani*’ (v. Lindenbr. praef.) sat multa enotavit. Anno 1603, quo Daniel supremum diem obiit, codex in ‘*Iac. Aug. Thuani*’ (sic fol. 1^r legitur) et anno 1680 in Colberti bibliothecam translatus est (fol. 1^r: ‘*Cod. Colb. 1712*’; cf. Montfaucon, *Bibl. bibl. man. nov.* II 952^a); anno 1732 in bibliothecam Regiam migravit. —

Saeculi XIX multi viri docti Parisini copiis usi sunt: contulerunt vel totum vel aliqua ex parte Schopen (1851), Fritsch (v. Umpfenb. praef. XXXVIII), Hunziker et Meyncke (v. Ritscheli op. III 215sq.), Fröhner (v. Philol. 18, 358), Dziatzko (1873), Reifferscheid (1876). Ipse Parisinum a. 1894 Ienam missum quam accuratissime descripsi et apographon cum codice contuli, ut penitus exhaustum esse meo iure contendere possim. — Cf. *Catal. cod. manuscr. Bibl. Regiae* (Paris. 1744) III 4 p. 412^b.

2) Codex Vaticanus Regin. lat. 1595 miscellaneus 67 **B** membranarum. Fol. 1—20 duo fragmenta commenti Donatei

continent a manu s. XIII scripta: alterum (fol. 1^r—14^u) pertinet ad Andr. II 1, 21 (*'neque a. c. q. sum miser'*) — Eun. III 2, 1 (*'omnes sensus visa dicuntur'*), alterum (fol. 16^r—20^u) ad Hec. III 4, 16 (*'te e bene excepit'*) — V 2, 8 (*'multa terentius feliciter ausus est'*). Sequitur fragmentum commenti in Lucanum (II 690—VIII 64) ab eadem ut videtur s. XIII manu scriptum, quod desinit fol. 33^u, ubi in calce adscriptum est *'duo septerni sequentes sunt de prima et secunda comoediis terentii'*. Fol. 9^r

haec exstant *'Commētū tēru ande expllicir; Īcip̄ Eunuc9.'*, unde elucet ordinem fabularum in Vaticani archetypo eundem fuisse, quem in reliquis codicibus excepto uno Parisino *A* invenimus. Post Eun. praef. c. I legitur *'hic argumentum notandum quod alibi scripsimus'*: omisit enim librarius alterum praefationis caput, quod hodieque desideratur; scholia ad Eun. III 1, 3—17 (*'adiuta me — quoque regi'*) post 19 transposita sunt erroris signo Φ addito; scholia ad Eun. II 3, 22—74 omissa sunt neque quicquam adnotatum. — Etsi dubitari non potest, quin Vaticanus *B* ex optimo fonte derivatus sit, quippe qui in universum quam proxime ad Parisinum *A* accedat, tamen cavendum est, ne temere eius memoriae credamus; nam redactoris operam expertus est, qui contrahendi studio adductus saepenumero scholia mutilavit, commutavit, omisit, pro genuinis alia lemmata substituit, scriptorum locos a commentatore allatos non ita raro resecurit. Sed vel sic maximi pretii est, praecipue in Hecyrae commento, ubi meliorum librorum auxilio paene destituti sumus. —

Totum excussit a. 1883 Wissowa, cuius collatione usus sum, praeterea magnam partem publici iuris fecit Sabbadini (*'Studi italiani'* II 91sq., III 251sq.; cf. praeterea II 43; 68; III 332); qui ubi diversa testantur, varias lectiones testium nominibus appositis (*t. Wiss., t. Sabb.*) commemoravi. — Cf. Montfaucon, *Bibl. bibl.* I 57^a.

V 3) Codex Vaticanus Regin. lat. 1496 s. XV membranaeus 271 foliorum. Membranae optimaе, nitidissima scriptura, picta in prima pagina ornamenta itemque pictae litterae initiales ex Vespasiani Florentini officina hunc librum prodisse arguunt; in prima pagina pictus apparet clipeus, qui fortasse ad papam Nicolaum V pertinet. Fol. 1^r haec leguntur *'DONATI GRAMMATICI EXCELLENTISSIMI IN PRIMA COMOEDIA AFRI TERENTII INCIPIT'*, fol. 128^r haec *'EXPLICIT EVNVCHVS. INCIPIT ADELPHAE COMOEDIA QVARTA deest Eautontumerumenon'*. Continet Donati commentum integrum hoc ordine: vita, tractatus, Andria, Eunuchus, Adelphoe, Hecyra, Phormio. Vocabula Graeca, quorum V amplissimus fons est, fere omnia ab eadem manu scripta sunt quae codicem exaravit, unde apparet ea ex archetypo derivata esse, in quo ni fallor maius-

culis litteris scripta erant (cf. Eun. I 2, 87; Phorm. I 2, 18); ubi desunt, plerumque spatium relictum est, sicut in aliis eius aetatis codicibus factum videmus. Praeterea notanda haec sunt: ad Andr. III 2, 1 pro eo quod desideratur 'ἐδρήματα' inter 'dicuntur' et 'adhuc' signum positum est: in margine adscriptum 'spatium hic in medio duorum verborum'; in Hec. commento aliquot lacunae reperiuntur: V 3, 1 desunt verba 'inducitur — sua' et in margine adnotatum est 'deletum propter vetustatem', V 4, 19 desiderantur verba 'inter — locus' et V 4, 22—23 'est — uideram ut'. In Phormionis commento scholia quae pertinent ad II 3 in duos ordines distributa sunt, ita ut scholia ad v. 1—93 excipiantur scholiis ad v. 5—93, quae de re mox fusius disputetur necesse est; ad v. 3 prioris ordinis librarius adnotavit 'Error in exemplari · A', idem ad v. 7 adscripsit 'uerte usque ad tale signum', tum initio alterius ordinis in margine haec adiecta sunt 'haec sequentia praecedunt ea quae praecesserunt ante in tali signo · A' et iterum ad v. 11 'duplicata sunt et tamen aliter dici videntur quam antea dicta sint'. Hinc apparet iam in eo exemplari ex quo V descriptus est duos ad hanc scaenam exstitisse scholiorum ordines. — Iam commemoranda est res maximi momenti: in V² priore enim commenti parte codex V sescenties manum correctricem expertus est, quam Sabbadini ('Studi italiani' II 44 sq.) eandem atque librarii esse sibi persuasit, at Wissowa et Graeven ab hac diversam putant, etsi illi et simillima et certe coaeva sit. Haec correctoris manus — appello eam V², quamquam certis de causis in Sabbadini sententiam propensior sum — primum satis multa partim in textu partim in margine supplevit, quae librarius omiserat (fortasse quia iam in archetypo deerant); deinde saepissime pristinam scripturam deleuit aliamque lectionem substituit, vel etiam additis signis " " ordinem verborum mutavit. Quae correcturae tam frequentes et tam violentae quin ex alio exemplari longe diverso petitae sint, dubium non est, praesertim cum facillime demonstrari possit, cuius generis fuerit codex ille, quem corrector adhibuit. Conferas velim inter se codicem L vel c vel N et ea quae V² intrusit: en habes omnem rem! Atque quo magis comprobetur librum talem adhibitum esse, inspiciamus si placet alteram Vaticani partem inde ab Ad. II 3, ubi correcturae subito desinunt: ubique summam inter V et libros supra commemoratos reperiemus consensum. Itaque hoc pro certo statui potest: librarius qui Vaticanum exaravit cum pervenisset ad Ad. II 3, aliud nactus exemplar quae adhuc scripserat eius auxilio correxit, deinde cum pergeret eiusdem exemplaris rationem habuit quam plurimam. Hinc sequitur, ut quae in priore parte correctori debentur et omnia quae in posteriore leguntur,

ubi consentiunt cum eis quae e. g. in *L* exstant, minime ei libro tribuamus, quem primum secutus est librarius. Immo ubi talis consensus agnoscitur, hanc legem servare debemus, ut abiecta codicis *V* lectione a diversa reliquorum codicum memoria proficiscamur. —

Denique admonendum est in Vaticano hic illic quaedam inveniri, quae ad Donati commentum non pertineant: velut ad Eun. II 3, 34 pro '*et Phrygiae molimur m. I.*' (= Verg. Aen. III 6) leguntur haec '*et Phrygiam Ascanio chlamydem*' (= Verg. Aen. III 484); ad Hec. IV 4, 16 '*quia liberi patrem sequuntur*' in margine additum est '*contra in iure partus sequitur ventrem*'.

Primus hunc librum inspexit Ribbeck (v. 'Monatsber. d. Berl. Acad.' 1854, 45), qui Ritschelii in usum vitam Terenti contulit (v. Sueton. rell. ed. Reiffersch. p. 408); deinde Wachsmuth, cum Ritschelii opuscula editurus esset, iterum Vaticanum consuluit (Opusc. III 216, ubi per errorem numerus 1492 exhibetur). Totum a. 1883 excussit Wissowa, qui collationem suam benigne mihi commodavit; pauca Graevenio debeo. Adhibuit praeterea codicem *V* Sabbadini, cf. 'Studi italiani' II 44sqq.; III 332sqq.; ipse de eo disputavi in Mus. Rhen. LII 81sqq. et in 'Unters. z. lat. Scholienlitt.' p. 26.

R 4) Codex Riccardianus 669 s. XV ex. miscellaneus foliorum 338. Quartum locum occupat Donati commentum Phormionis, in 44 chartis (fol. 134^r—177^r) ab una manu scriptum; inde ab fol. 152^r v. 9 librarius, quem Petrum Philippum de Pandolfinis fuisse sibi persuasit Sabbadini ('Studi ital.' II 47), atramento paulo pallidore usus est, quo etiam in antecedentibus multa correctae vel in margine additae sunt. Ante fol. 152 unum folium recisum est, sed '*Nichil deficit*', ut adnotavit librarius; idem fol. 152^u, quae pagina vacua relicta est, adscripsit '*Nichil deficit sed prosequitur bene*'. Subscriptio legitur fol. 177^r haec: '*EXPLICIT COMENTVM PHORMIONIS EDITVM A DONATO CLARISSIMO GRAMATICO*'. Hic illic lacunae reperiuntur, ubi in archetypo '*consumpte erant littere ob vetustatem*' (praef. III 4) vel '*delete erant littere*' (prol. 11). Vocabula Graeca librarius partim ex archetypo statim transcripsit partim postea supplevit eodem ni fallor exemplari usus. Scholia ad Phorm. II 1, 4 ('*esse credebat*') — 19 ('*non potuit. Habendae*') desunt; ad II 3 scholia eodem modo atque in *V* in duos ordines distributa sunt. Ab omnibus reliquis codicibus *R* eo differt, quod solus in ultimo prologi scholio versum Ennianum exhibet, fortasse ab ipso librario ex Ciceronis de senectute libello (I 1) additum. Fol. 177^u nonnulla de tragoedia et comoedia leguntur nomine Donati praefixo, quae quin ad Papiae Elementarium redeant vix potest esse dubium (cf. 'Studi

ital.' II 40; Mus. Rhen. LII 80; 'Unters. z. l. Scholienl.' 12 adn.) —

Post Sabbadinum, qui uberius de Riccardiano egit in 'Museo ital.' III 405sq. et 'Studi ital.' II 46sq. (cf. etiam V 290sq.), ipse codicem a. 1895 Ienae excussi et in Mus. Rhen. LII 79sq. de eo disputavi. — Cf. Catalogo della libreria Pandolfini, Firenze 1884, p. 45; Lami, Catal. bibl. Riccard. p. 141.

5) Codex Vaticanus lat. 2905 s. XV miscellaneus foliorum 130. Secundo loco exstat fragmentum Donati, a manu s. XV in 100 chartis (fol. 21—120) scriptum. Continebat olim vitam, tractatus, commenta Andriae et Eunuchi, cuius extrema pars interiit; nam post fol. 120 quinque recisorum foliorum laciniae supersunt. Extrema verba nunc sunt '*missa h. f. q3 hec scilicet*' (= Eun. V 2, 23). Vocabula Graeca etsi plerumque in lacuna omissa sunt, pauca tamen servata, ut Eun. IV 5, 6 '*uidet refMIHONOMIΔ*', IV 7, 46 '*R&TΔcefticof*', quibus evincitur Vaticanum ad vetustiore[m] librum redire, qui Graeca exhibebat. Ad Euanth. III 5 '*mimicam uilitatem*' hoc additum est 'id est ystorionicam inde mimus id est histrio'. Fol. 76^u haec legitur subscriptio 'Afri Donati oratoris Urbis Conmētum Terrentii Andrie explicit. Incipit Eunuchus'. Archetypi notas a librario oedici *T* (vel eius libri ex quo Vaticanus descriptus est) saepissime male explicatas esse iam Sabbadini monuit ('Studi ital.' III 332), velut *-re* pro *-tur*, *-tis* pro *-te* sim.: quae in editione plerumque non curavi. — Collationes quibus usus sum confecerunt H. Graeven (vita, tractatus), C. Hoëing (Andria), Fr. Spiro (Eunuchus); praeterea ut par erat adhibui ea, quae Sabbadini in 'Studi ital.' II 91—99 et III 251—53, 290—329 publici iuris fecerat. Quod ad Andriae collationem pertinet, C. Hoëing, qui Warrenno intercedente eam mihi liberalissime concessit, non esse eam plenissimam monuit, sed non nisi leuidensia desiderari mihi quidem persuasum est.

6) Codex Oxoniensis Bodl. Canon. lat. Auct. class. 95 *C* s. XV chartaceus foliorum olim 170, nunc 168; desunt enim folium primum, quo vita Terenti et Euanthii pars (usque ad I 2 '*tragoedia dice*') continebantur, et folium ultimum scriptura vacuum. Codicem accurate descripsit Dziatzko in X Suppl. Annal. philol. 1879 p. 675sq. Confectus est a tribus librariis: primus fol. 1^r—106^u scripsit, alter fol. 107^r—144^u v. 15, tertius reliquam partem. In 95 foliis prioribus scriptura in duas columnas divisa est. Correctorum item tres manus distinguuntur, quarum prima librarii manus calami menda sustulit, variam lectionem in margine adpersit, alia pauca addidit; secunda manus ex alio codice ut videtur nonnulla correxit, tertia quae primae simillima est, in corrigendo editionem quandam (Stephani?) adhibuit. Correcturas comme-

moravi omnes ita, ut quae librarii esse videbantur, nota *m. 1*, quae aliorum, nota *m. 2* significarem. Subscriptiones reperiuntur hae: fol. 71^u 'FINIS DONATI IN EVNVCVM'; fol. 138^u 'DONATI COMMENTVM HECHYRAE EXPLICIT'; fol. 166^u 'AMEN. Donati gramatici comentum in phormionis comedia feliciter explicit'; accedit hic titulus fol. 139^r 'DONATI GRAMMATICI IN PHORMIONEN COMMENTVM'. — Voces Graecae maximam partem spatio relicto omissae, nonnullis tamen locis casu quodam servatae sunt, qua de re cf. Mus. Rhen. LII 75sq. Additamenta repperi haec: ad Euanth. III 5 in margine 'i. hystrionicam inde mimus .i. hystrio' (cf. *TF*); ad Audr. IV 3, 13 'Nota in testu solum iurandum debere esse'; ad Eun. IV 7, 13 ubi legitur '*stragematum*', superscriptum est 'i. castram̄tari'; ad Ad. II 1, 37 'Vortunius nota de Vortinio deo ouidium dicere in 4° metha' (immo XIV 642); ad Phorm. II 3, 4 'est ciceronis pro deiotaro'; ad II 3, 58 'ff. de legibus .i. p̄ceps ff. de lego l̄o .i. ex imp̄f̄o iusti qb3 mois testa infer .§. fi.' Deinde commemorandum librarium similiter atque in *T* vidimus compendia archetypi prave solvisse; quo factum est, ut saepenumero *et et in* (α ι), *et et quia* (& ϙ), *et et g* (v. Hec. III 3, 45) inter se commutarentur. — In Phormionis commento *C* eandem lacunam habet quam *R* (II 1, 4—19), eundem ad II 3 scholiorum ordinem atque *RV*. Summi autem momenti ad originem codicis Bodleiani cognoscendam est epistula illa Petri Candidi Decembrii ad Franciscum Pizolpassum archiepiscopum Mediolanensem, quae epistula inter Hecyrae et Phormionis commentum fol. 138^u—139^r inserta et primum a Dziatzkone l. s. l. p. 692, deinde a Sabbadinio in 'Museo ital.' III 406—7 (ex cod. Riccard. 827) edita est. Hac enim epistula, quae anno 1436 scripta est, edocemur Candidum a Pizolpasso esse rogatum, ut eius Donatum transcriberet, illum autem primum Phormionis commentum transcripsisse. Simul Candidus quod non omnia perfecte traduxisset id est emendasset, 'cariem vetusti operis' atque 'barbariem veteris scripturae' excusat. Quaerentibus deinde, unde archiepiscopus vetustum illud Donati exemplar acceperit, ipse nobis respondet in epistulis ad Candidum datis; scribit enim 'vir iste peritus Theutonicus... Is est a quo Donatum in Terentium tuleramus in patriam' et 'Abest autem Nicolaus noster de Cusa, ad quem spectabat codex Donati Terentiani, unde tu multa pervigilique lucubratione Phormionem extorsisti' ('Museo ital.' III 411 et 415). Itaque iam dubium non est, quin ex Germania ille Donati codex in Italiam translatus sit. Porro si meminerimus paulo ante (a. 1433) Aurispam in Maguntina ecclesiae metropolitanae bibliotheca Donati commentum invenisse (v. Keil, Ind. schol. Hal. 1870 VIII; Sabbadini, Biografia di Giov. Aurispa 65), eundem autem Aurispam et Nicolaum Cusanum nec non Pizol-

passum concilio Basileensi interfuisse (cf. Voigt, Wiederbel. d. class. Altert.³ I 257 adn. 1), iam audacior non videbitur Sabbadini coniectura (a qua neque Keil neque Dziatzko multum aberant) Pizolpassi codicem eundem esse atque Donatum Maguntinum. Ad hunc ergo revocandus est etsi intercedentibus aliquot apographis codex Bodleianus. —

Excussit totum a. 1879 Dziatzko Vratislaviae, ipse iterum contuli Ienae a. 1895—96. — Cf. H. O. Coxe, Catalogi codd. man. bibl. Bodl. III 149; 'Studi ital.' II 66sq.; Mus. Rhen. LII 74 sqq.

7) Codex Florentinus Marucellianus C 224 s. XV ex. **F** chartaceus 205 foliorum. Fol. 2^r incipit Donati commentum nec titulis nec subscriptionibus instructum. Conscriptus est codex ab una manu totus, sed inde a fol. 146^r scriptura artior fit, unde Sabbadini hanc alteram partem ab alio librario scriptam esse sibi persuasit. Praeterea manus recens actuum et scaenarum numeros adiecit. Cohaeret autem Marucellianus artissime cum Bodleiano C, nam sicut hic exhibet Petri Candidi epistolam, eandem habet in Phormionis commento lacunam (II 1,4—19), eandem scholiorum ad II 3 distributionem. Differt autem eo, quod multo mendosior est illo et duobus locis iacturam fecit, ita ut in Hecyrae commento scholia ad IV 1,26—IV 3,11 ('mensibus prius olfecissem' — 'pro minus discordibus') et ad V 1,19—V 4,1 ('sibi uelit praebere' — 'tardius credamus effectum') desiderentur. Quae cum ita sint, satis habeo variam lectionem ad Terenti vitam tractatusque de comoedia attulisse, quam humanissime mecum communicavit E. Rostagno, qui et de codicis natura atque condicione per litteras me edocuit. Praeterea Sabbadini Marucelliano usus est, cf. 'Studi ital.' III 251sqq., 331sq., V 290 sqq.

Hic non alienum videtur mentionem facere librorum **Codex** **Stephan** manuscriptorum, quos Stephanus, Lindenbrog, Westerhov adhibuerunt. Ac primum quidem Stephanus in praefatione cum alia tum haec dicit: 'reposita sunt Graeca prope omnia, pro quibus antehac excusi codices lacunis fere scatebant. haec autem laboris pars operosissima fuit, cum in vetusto exemplari manu scripto (quod nobis erat ex dono Iodoci Badii optimi soceri nostri . . .) obscura tantum restarent vestigia Graecarum literarum, quae nisi ab homine perito divinari non poterant. quae omnia . . . praestitit quidam noster . . . amicus Graece ac Latine doctissimus [Guilelmum Budaeum significari suspicatus est Bernays], qui hanc suscepit emendationem antiquo illo quem dixi potissimum fretus archetypo. cuius fidem etsi in plerisque sequutus est, in plurimis tamen usus est coniectura sua'. Ex his verbis satis apparet Stephani librum re vera vetustiore fuisse, quippe

qui voces Graecas continuerit atque eas ita comparatas, ut saepissime emendatione indigerent; unde haud scio an recte codicem illum simillimum Parisino *A* vel Vaticano *B* nobis mente fingamus. Deinde consentaneum est Stephanum ipsum, quamquam hoc expressis verbis non affirmat, in reliquis quoque commenti partibus antiquo illo codice saepenumero usum esse, sed valde dolendum est quod nusquam indicavit, unde textum correxerit, ut difficillimum sit ad diiudicandum, quid suo ipsius vel amici ingenio fretus quidve nisis vetusto exemplari novaverit (cf. Dziatzko in Mus. Rhen. XXIX 452sq. et in X Suppl. Ann. philol. 676). Hoc tamen optimo iure contenditur potest permultas optimas lectiones editionis Stephanianae vetusto illi exemplari deberi, quod necessitudine quadam cum Vaticano *B* coniunctum fuisse videtur. Eis quae Sabbadini ('Studi ital.' II 85) protulit unum addam exemplum: ad Hec. IV 1, 21 illud *distringi*, quod apud Stephanum legitur, solus exhibet cod. *B*, cum reliqui omnes *obstringi*, editiones vetustiores *abstringi* habeant.

Lindembrog in praefatione editionis Francofurt. (a. 1623) haec adnotat: 'Donati duo exemplaria habuimus et illa Pithoeorum accurata diligentia ad Mss. codd. Antonii Contii et Iacobi Cuiacii Antecessorum Bituricensium collata; quorum auxilio in hoc commentario plurimae lacunae suppletae aliaque infinita errata integritati suae restituta sunt'. Exstat autem in bibliotheca Leidensi editio Lindembrogiana (Gronov. nr. 6) cum adnotationibus I. F. Gronovii, quas ex Pithoeorum collationibus transcriptas esse facillime demonstrari potest. Etenim ad Ad. I 1, 40 apud Gronovium legitur 'et huc usque habet vetus exemplar Ant. Contii. P.'; deinde Gronovii excerptis saepius additum est 'P.' vel 'Pit.'; postremo quae in Leidensi exemplari exhibentur, fere semper consentiunt cum eis, quae ex 'Ms. Pith.' in observationibus protulit Lindembrog. Iam cum veri sit simillimum Contii codicem eundem fuisse atque nostrum Parisinum *A* (cf. supra), quae praeterea a Gronovio adnotantur ad Cuiacii exemplar referamus necesse est. Hic autem Cuiacii codex quin optimorum librorum numero adscribendus sit, dubitari non potest; nam primum voces Graecas continebat (quarum multas ex hoc fonte Lindembrog hausit); deinde neque in Hecyrae neque in Phormionis commento lacunis scatebat, quin etiam solus scholion ad Phorm. II 1, 7 servavit; denique semper ad optimorum codicum (*RC*, *O*) memoriam accedit, quae res praesertim in ea commenti parte, ubi vetustiores libri deficiunt, summi momenti est. Subscriptionem Phormionis hanc fuisse testatur Gronov: 'AELII DONATI V · C · ORATORIS VRBIS ROMAE COMMENTVM TERENTI PHORMIONIS EXPLICIT': quae quam prope ad eam accedat, quam Parisinus *A* servavit, nemo non videt. —

Huius 'exemplaris longe optimi' mentionem fecit L. Carrio in epistula ad Petrum Danielem a. 1580 scripta, v. Hagen, 'Der Jurist und Philolog Peter Daniel' p. 31. Cf. praeterea Sabadini 'Studi ital.' II 86 et libellus meus 'Untersuch. z. lat. Scholienlitt.' p. 16 sqq.

Restat, ut de Westerhovii codice, olim Samuelis Hulsii Hagani, pauca addam. Ex hoc libro Westerhov haud parvum numerum lectionum enotavit simulque hanc servavit subscriptionem: 'DONATI IN ANDRIAM COMMENTVM EXPLICIT FELICITER'. In libello meo supra commemorato p. 24 sqq. exemplis sat multis allatis demonstravi codicem Hulsianum artissimo vinculo coniunctum fuisse cum codicibus *RTCF*; eundem non integrum fuisse ipse Westerhov testatur: deerant enim scholia ad Ad. III 3, 84—IV 5, 30 et ad Hec. IV 1, 27—IV 4, 1 (cf. quae de codicibus *F* et *D* exposui). Fortasse etiam in Phormionis commento lacunam exstitisse inde colligere possumus, quod Westerhov ad II 1, 4—19 codicem in testimonium non vocat.

**Codex
Hulsii**

II. Libri deteriores.

8) Codex Leidensis Voss. lat. Q. 24 s. XV membranaeus foliorum 239 (cf. Catal. codd. Leidens. p. 378). Hunc in Italia scriptum esse iam olim animadverterat Ritschl; quin ex Vespasiani Florentini officina prodierit, dubium esse vix potest. Excussit totum a. 1854 I. Vahlen in Schopeni usum, quam collationem Reifferscheid adhibuit. Terenti vitam Ritschelio contulit E. Mehler; praeterea Dziatzko Leidensi usus est. Ipse a. 1894 Ienae collationem feci. — Cf. 'Studi italiani' II 65; 70; Mus. Rhen. LII 84 sq.

9) Codex Laurentianus S. Crucis 22, 6 s. XV. In folio praefixo legitur 'Iste liber fuit ad usum fratris Sebastiani de Bucellis († 1466). qui pertinet armario conventus Sanctae Crucis de florentia ordinis fratrum Minorum'. — Cf. 'Studi italiani' II 73; 'Museo italiano' III 423 sq.

10) Codex Laurentianus Faesul. 175 s. XV membranaeus. In Phormionis commento parva lacuna exstat II 3, 79—II 3, 9. — Cf. 'Studi italiani' II 53 cum adnot. 2.

11) Codex Neapolitanus V B 17 (olim 411) s. XV membranaceus foliorum 113 (cf. Iannelli, Catal. Bibl. lat. Mus. Borbon. p. 274; 'Mus. ital.' III 383 adn.). Ad Phorm. II 3, 8—10 adnotatum est 'quod est reliquum in hac scena est de loco superiori signato hoc signo √⁻'; idem signum ad II 3, 93 appositum est. Vitam Terenti contulerunt G. Thilo (cf. Ritschl in Reifferscheidii Suetonio p. 482) et H. Motz (cf. Ritschelii opusc. III 216). — Cf. 'Studi italiani' II 54; 62; 70 sq.

- P** 12) Codex Parisinus lat. 7921 (olim Blaesensis 701) s. XV chartaceus foliorum 132 (cf. Catal. cod. manuscr. Biblioth. Regiae a. 1744 III 4 p. 412^b). Hunc in Germania scriptum esse contendit W. Fröhner in Philol. XVIII 357, argumentis non probavit. Continet Donati commentum usque ad Ad. III 4, 34 '*neque iners getha an captus*' (in imo margine '*estquemadmodum*'). Exaratus est a duobus librariis; altera manus incipit fol. 31^r. Terenti vitam contulerunt J. Hunziker (cf. Roth in Mus. Rhen. XII 174), C. B. Hase (cf. Ritschl in Suetonio Reiffersch. 481), G. Meyncke (v. Ritschelii opusc. III 216), W. Fröhner (l. l.); post Schopenum, qui a. 1851 Parisiis codicem contulit, ipse a. 1894 totum excussi. — Cf. Mus. Rhen. LII 85.
- s** 13) Codex Ambrosianus D 70 sup. s. XV chartaceus foliorum nunc 209, olim 252. Fol. 43, in quo initium vitae Terenti scriptum erat, deest; incipit fol. 44^r his verbis '*tempus qui agitabant*' (= Vita c. 6) et desinit fol. 252 his '*omnia desperantis tu iam*' (Phorm. I 4, 42). Inter Eunuchi et Adelphorum commenta librarius in margine adnotavit '*heyto^{mon} non inveni in exemplari*'. — Cf. 'Museo italiano' III 394sq.; 'Studi italiani' II 56.
- r^b** 14) Codex Ambrosianus A 144 sup. s. XV chartaceus foliorum 172. Donati commentum, quod legitur ff. 1—149 (v. infra 22), alterum sequitur eiusdem commenti fragmentum ff. 150—156^r a diversa manu scriptum, quod pertinet ad Eun. V 7, 1 '*te amat et rursus*' — Ad. praef. II 3 '*interuentum egionis*'. — Cf. 'Museo italiano' III 396sq.; 'Studi italiani' II 55.
- q** 15) Codex Ambrosianus T 114 sup. s. XV chartaceus foliorum 213, quorum primum excisum est. Incipit fol. 2^r verbis '*pro swis edere*' (Vita c. 5); post Eunuchi commentum secuntur 4 folia vacua inlustrandae Heautontimorumenon destinata (f. 112—115); fol. 111^r adnotatum est '*hic deest una comedia*' et ab alia manu additum '*videlicet Εαυτοντιμωρομμενος*'. In ima pagina ultima legitur '*1472 Inđ . 5 pridie Idus aug^{ti} theate descriptum (re- t. Sabb.) est. sit laus deo*'. Praeter librarium alia manus in corrigendo codice occupata fuit, quae per multas editionis principis lectiones adscripsit; ad Hec. III 5, 8—V 1, 2, quam commenti partem editio princeps omisit, nihil enotatum. Huius libri partes quasdam contulerunt Sabbadini et Wissowa, qui Ambrosianum editionis Mediolanensis fontem fuisse suspicatur. — Cf. 'Museo italiano' III 393; 'Studi italiani' II 57; III 330.
- f** 16) Codex Ferrarensis 173 NA 6 s. XV chartaceus foliorum 293. Exhibet subscriptionem hanc '*A Ludovico Carbone in diamantino recognitus 1477 mense Novembri*'; in mar-

gine adnotationes Carbonis leguntur. — Cf. Zachariae Iter litter. per Italiam p. 158; 'Studi italiani' II 59; III 330 adn.

17) Codex Londiniensis Burn. 267 plut. 161 E s. XV *k* chartaceus foliorum 221 (cf. Catal. of Manusc. in the Brit. Mus. I p. 68). Nonnulla excerpta H. Hilgenfeld et W. M. Lindsay mecum communicaverunt.

18) Codex Dresdensis Regius Dc 132 (olim Bononiensis) **D** s. XV chartaceus (nisi quod priorum 5 fasciculorum folium exterum membranaceum est) foliorum 126 (cf. Katal. d. Handschr. d. königl. öff. Bibl. in Dresden I p. 318). Scriptus est ab una manu totus, quae multis locis correcturas intulit; alia deinde manus cum hic illic textum emendavit, tum in margine varias adnotationes adpersit; praeterea a diversa manu fol. 1^r adscriptum est 'AELIVS DONATVS DE P · TERENTII VITA DEQ3 TRAGOEDIA ET COMOEDIA' et fol. 4^r 'AEL · DON · COMMENT · IN · QVINQVE TERENT · COMMED.' De patria codicis edocemur hac adnotatione 'Ex Bibliotheca Reverendiss. Amedei Canonici Regularis Bononiensis Clodius Bibliothecae Regiae adquisivit'. Codex, ex quo Dresdensis descriptus est, in Hecyrae commento magnam illam lacunam habebat III 5, 8—V 1, 2; quae lacuna expleta est adhibito codice quodam, qui Marucelliano *F* (vel Hulsiano) simillimus erat. Hoc comprobatur et consensu lectionis et lacuna quadam inde ab IV 1, 26 usque ad IV 4, 1 pertinente; deinde ad IV 4, 1—77 non nisi excerpta satis exigua exhibentur, ad IV 4, 78—104 scholia omnino desunt. Scholia ad Phorm. II 3 ita ordinata sunt, ut in universum numeri versuum Terentianorum recte procedant; tamen non est difficile ad intellegendum habuisse librarium ante oculos codicem, in quo duae scholiorum series eodem modo quo in *VCFR* separatae erant. Librarius autem — non ipsius Dresdensis, sed archetypi — cum ad versum 25 pervenisset, alterius ordinis scholia prorsus abiicit, sicut et in antecedentibus non pauca omisit. Voces Graecae spatiis amplissimis relictis desunt. — Dresdensem a. 1854 I. Vahlen Schopeni in usum contulit, qua collatione Ritschl in vita Terenti edenda usus est; iterum vitam excusserunt E. Jungmann et L. Jeep (cf. Ritscheli opusc. III 216), sed eorum quae aliter atque Vahlen enotaverunt nihil fere in codice scriptum est (cf. R. Büttner in Annal. philol. 1894, 73 sq.). Tum Dziatzko codicem totum excussit, ipse a. 1894 et 1895 maiorem partem contuli; in iis, quae praetermiseram, Vahleni accuratissima collatione usus sum. — Cf. 'Studi italiani' II 56; 63; Mus. Rhen. LII 97.

- b** 19) Codex Laurentianus 53, 31 s. XV chartaceus 157 foliorum. Fol. 1^r haec leguntur 'Ad usum Conventus sante marie magdalene monachorum Cisterciensis ordinis'. Continet integrum Donati commentum exceptis scholiis ad Hec. III 5, 8—V 1, 2; Graeca omissa sunt. Cohaeret autem hic liber tam arte cum editione principe, ut ex eodem quo illam fonte eum fluxisse facile possit comprobari (v. 'Studi italiani' II 79; III 333). Idem valet de proximo libro qui est
- E** 20) Codex Perusinus 396 (F. 7) s. XV membranaceus foliorum 98, quorum 77 priora continent 'DONATI GRAMATICI · COMENTVM · IN · EVNVCHVM · TERENTII.' In hoc quoque Graeca desiderantur. — Cf. Blume, *Bibl. libr. msc. Italica* 122; 'Studi italiani' V 289—90. — Laurentianum *b* aliqua ex parte contulit Sabbadini, ipse Ienae inspexi.
- x** 21) Codex Vaticanus Palat. lat. 1630 s. XV chartaceus. Scholia quae pertinent ad Eun. I 2, 31—II 2, 32 per errorem suo loco omissa et in ff. 1—8^r suppleta sunt; ad Eun. I 2, 31 librarius adscripsit 'notandus error'. Vita Terenti fol. 13^r incipit. Scholia ad Hec. III 5, 8—V 1, 2 desunt, qua de causa ff. 165^r—168^r scriptura vacant. Voces Graecae in lacunis omissae sunt, exceptis paucissimis in priore commenti parte (Tract. de com. — Andr. I 1, 18), quas H. Graeven excerptis. — Cf. 'Studi italiani' II 49; 65 sq.
- r^a** 22) Codex Ambrosianus A 144 sup. s. XV chartaceus foliorum 172. Continet fol. 1^r—149^v Donati commentum usque ad Phorm. praef. II 'falso duplici eius amore'; Adelphorum commentum inde ab I 1, 15 'ex me' (fol. 118^v) deest neque quicquam adnotatum. In Hecyrae commento eadem quae in Vaticano *x* desiderantur. — Cf. 'Museo italiano' III 396 sq.; 'Studi italiani' II 55; v. etiam supra 14.
- z** 23) Codex Vaticanus lat. 1513 s. XV chartaceus 184 foliorum. Titulus fol. 1^r exstat hic 'Andria Donati Grammatici in Publii Terrentii Aphricani Kartaginensis comoediis expositio'; Eunuchi commento praepositum est hoc 'Donati Grammatici in Eunucum Terrentii expositio'; similiter deinceps. Subscriptio fol. 184^r legitur haec: 'ἔχοντα καὶ γραφοντα χριστέ με σώσον τέλος.'. Ad Hec. III 5, 8, ubi in aliis maximus hiatus incipit, in margine adnotatum est 'ἴστεον ὅτι ἀπὸ ἐδῶ (l. ὄδε) ἕως τὸ τέλος αὐτῆς τῆς κωμωδίας ἐξ ἄλλον ἀδιβοῖλιον (l. ἄλλον ἀντιβολίου) ἔγραψεν ὁ μαρτινος'; recte hinc Sabbadini ('Studi italiani' II 50) conclusit Martinum quendam lacunam, quam in archetypo invenerat, alio codice adhibito explevisse, Vaticanum autem ex Martini libro descriptum esse.
- t** 24) Codex Vaticanus Ottobon. lat. 2023 s. XV chartaceus. Subscriptio 'L. Anconae MCCCCLXIII pridie Kalendas

ianuarias B. scripsit'. Hecyrae commentum lacunosum non est, sed ex summa quae inter hunc et reliquos eiusdem prosapiae libros intercedit necessitudine in archetypo lacunam illam fuisse haud scio an iure concludatur. Continet pauca Graeca (usque ad Andr. I 1, 91), quae H. Graeven meum in usum excerpsit. — Cf. 'Studi italiani' II 55; 71—73.

25) Codex Malatestianus XXII. 11. V s. XV membranaceus foliorum 163 (cf. Muccioli, Catal. codd. mss. Malat. II 149; Zazzeri, Codici e libri della bibl. Malat. 1887 p. 431; 438). Sabbadinio teste in hoc libro conficiendo tres manus occupatae fuerunt: *Man. 1* scripsit Eunuchum, Adelphos, Hecyram usque ad III 5, 8 'quae volumus dicere' (= fasc. V—XIII [a—i]); tum spatio duorum foliorum et dimidii vacuo relicto Phormionis commentum transcripsit (= fasc. XVI—XVIII [k—m]). Eidem librario tribuit Sabbadini eam partem codicis, quae vitam Terenti, tractatus de comoedia, Andriae commentum continet; haec olim in fine addita fuisse constat (fasc. I—IV [n—q]). Vocabula Graeca, plerumque relicta lacuna, omissa sunt, nisi quod initio pauca (atramento scripta) leguntur atque eadem fere, quae in Vaticanis *t* et *x* reperiuntur. *Man. 2* Hecyrae commentum ab III 5, 8 usque ad IV 1, 20 'sed ne tuum' supplevit (= fasc. XIII extr.) et quae a *man. 1* scripta erant, multifariam correxit saepeque variam lectionem adiecit. *Man. 3* reliquam Hecyrae partem (inc. 'sed ne tantum') scripsit (= fasc. XIV et XV). Praeterea tres manus ab illis diversae codicem suppleverunt vel correxerunt: *Man. 4* magnam partem vocabulorum Graecorum, quae librarius omiserat, partim in contextu partim in margine minio supplevit; *Man. 5* quae ad Andr. III 1, 6 deerant ('suscipi — tollere') addidit; *Man. 6* Phorm. II 1, 22 'socratis' in 'isocratis' correxit. Codicem, in quantum quidem a manu prima profectus est, ante a. 1457 scriptum esse testimonio est epistula Malatestae Novelli († 1465; de epistula cf. 'Museo italiano' III 423; 'Studi italiani' II 52), qua hic Cosimo Mediceo petenti se codicem missurum promittit, simul autem codicem mendosissimum esse seque Aurispam adiasse scribit, ut eius librorum auxilio menda tollere liceret. Unde Sabbadini conclusit correcturas et supplementa a *man. 2* et *3* Malatestiano illata ad Maguntini codicis apographum Aurispae referenda esse, Malatestianum ipsum (*man. 1*) aliquo modo ad eiusdem apographum libri Carnotensis redire. Simul ille vir doctissimus eum codicem, cuius ope *M* emendatus atque auctus est, Vaticano *t* simillimum fuisse monuit. Partem codicis *M* contulit Sabbadini, Graeca mihi exscripsit I. Kurth. — Cf. 'Museo italiano' III 423 sq.; 'Studi italiani' II 50; 65 sq.

O 26) Codex Oxoniensis Lincoln. lat. 45 s. XV membranaeus foliorum 217 (cf. Catal. codd. Oxon. I 31). In folii praefixi pagina auersa legitur 'Vespasianus Librarius Florentinus fecit scribi florentiæ'. Titulus hic est: 'CLAVDII · DONATI · HONORATISSIMI · GRĀMATICI · PRAEFATIO · SVPER TERENTIO · ET PRĪO · IN ANDRIA · INCIPIT FELICITER'; Phormionis commento subscriptum est 'Explicit phormio Donati clarissimi'; reliquos singulorum commentorum titulos subscriptionesque hic commemorare opus non est. Post Andriae prologum fol. 9^a—10^a legitur magna illa interpolatio 'Sunt qui habent et versus — redeamus ad Donati commentum', quam exscripsi in Mus. Rhen. LII 87, ubi et aliorum interpolationum mentionem feci. Insignis est duabus lacunis ad Hec. III 5, 8—V 1, 2 et ad Phorm. II 1, 4—19 (nullo spatio relicto); in Phorm. II 3 scholiorum ordines nondum confusi sunt. Graeca vocabula in lacunis ommissa sunt. In tractatu supra commemorato Ormannus quidam appellatur, qui quis fuerit mihi non constat; fortasse idem fuit atque Ormannus Erfordensis, qui scripsit codicem Farfensem 8 eiusdem saeculi, glossas et Pauli differentias continentem, sed ne de huius quidem persona quicquam notum est. Contuli quasdam codicis *O* partes Ienae a. 1895. — Cf. Dziatzko, Ann. philol. suppl. X 663, qui Bentleium hoc libro usum esse ostendit; 'Studi italiani' II 49; 65; 69; Mus. Rhen. LII 86 sq.

a 27) Codex Laurentianus 53, 9 s. XV membranaceus 127 foliorum (cf. Bandini, Catal. Bibl. Medic. Laur. II 604). Est hic liber Oxoniensi *O* tam similis, ut dubium esse non possit, quin in eadem Vespasiani officina ex eodem archetypo descriptus sit; quamquam non desunt, quibus inter se differant, qua de re mox dicendum erit. Fol. 217^a adscriptum est 'LIBER PETRI DE MEDICIS COS · F ·', unde apparet codicem ante a. 1469, quo ille diem supremum obiit, esse scriptum. Laurentianum a. 1895 Ienae inspexi atque nonnulla enotavi. — Cf. 'Studi italiani' et Mus. Rhen. l. s. l.; eiusdem libri mentionem fecit Lindenbrog Observat. 631.

m 28) Codex Laurentianus 53, 8 s. XV chartaceus foliorum 118 (cf. Bandini, Catal. etc. II 604). In calce haec legitur subscriptio 'Mathias lupius · plebanus areolensis scripsit pro bibliotheca sua geminianensi · M^o quadringentesimo quinquagesimo nono · die VII aprilis'. In Hecyrae commento post verba '*quae uolumus dicere*' (III 5, 8) tria folia vacua relicta sunt a librario, in quibus alia manus s. XVI vel XVII scholia usque ad finem huius scaenae supplevit. Tum in proximo folio ad V 1, 1 adnotatio exstat a Donati commento aliena; sequitur genuinus textus inde ab V 1, 2 '*Nec pol me multum fallit*'. In Phormionis commento scholia ad II 1, 4—19 non desiderantur; scholiorum ad II 3 ordines confusi sunt. Post Andriae prologum

eandem exhibet interpolationem quam in *O* et *a* invenimus. — Cf. 'Museo italiano' III 423; 'Studi italiani' II 57; Mus. Rhen. LII 91.

29) Codex Vaticanus Ottobon. 2070 s. XV. In prima *n* huius libri charta legitur 'Ex codicibus Ioannis Angeli ducis ab Altaemps' († 1681). Post Hec. III 5, 8 sequitur spatium folii unius et dimidii, tum ad V 1, 1 eadem quae in *m* interpolatio; ultimo huius comoediae scholio addita sunt haec: 'textus tamen talis habetur sequor equidem plus hodie boni feci impudens quam sciens ante hunc diem umquam. Vos valete et plaudite. Calliopius recensui'. In Phormionis commento hic cum codice *m* prorsus consentit; idem valet de interpolatione, quae post Andriae prologum inserta est. — Cf. 'Studi italiani' II 58.

Praeter eos quos supra enumeravi atque descripsi nonnulli commemorandi sunt codices, qui nullius omnino pretii ad crisin factitandam aut sunt aut esse videntur; ex parte enim minus mihi innotuerunt, quam ut certam de eis proferam sententiam.

30) Codex Vaticanus Regin. lat. 1673 s. XV charta-*G* ceus 215 foliorum. Titulum 'Donati grammatici in sex P. Terentii Afri comoedias examinata interpretatio' ex Calphurnii editione sublato manus recentior praeposuit. Hic codex propter duas res memorabilis est: primum quod in Phormionis commento ad II 3 scholia similiter atque in *D* in ordinem redacta sunt, qua in re certum vestigium pristinae formae relictum est; deinde quod duae manus a librarii manu *G*² diversae haud paucas voces Graecas, quas man. 1 solito more in lacuna omiserat, suppleverunt atque eas ex optima notae codice ut videtur desumptas (ad tractatus, Andr., Eun., Ad., Hec.). Has partim Fr. Spiro partim G. Wissowa exscripserunt. — Cf. 'Studi italiani' II 56; 62.

31) Codex Vaticanus Urbin. lat. 354 s. XV membranaeus foliorum 211. Post Andriae praefationem legitur hic titulus (fol. 6^r): 'Aelii Donati Grammatici Clarissimi in sex P. Terentii Afri Comoedias examinata interpretatio'; fol. 88^u post Eunuchi commentum inserta est 'Io. Calphurnii Brixienensis Heautontimorumenon examinata interpretatio'; ordo fabularum sic procedit: Andria Eunuchus Heautont. Adelphoe Phormio Hecyra; denique post Phormionis commentum legitur (fol. 210^r—211^r) Calphurnii epistula 'Constat antiquos scriptores — Vale decus Litterarum' (v. Loeffler, De Calphurnio Ter. interpr. 40). Haec omnia satis declarant Vaticanum editioni Calphurnianae coniunctissimum esse, id quod nec Ritschelium fugit (v. Sueton. Reiff. 483) et Sabbadini sic explicuit, ut Vaticanum ex Calphurnii autographo descriptum esse diceret; sed rectius cum Wissowa codicem ex

ipsa editione derivatum esse sumemus, nam et subscriptio ad Terentium et Donatum spectat et didascalias Adelphorum Phormionisque, quas exhibet, in Calphurnii autographo commenti Donatei exstitisse vix est credibile. Ritschelio variam lectionem ad Terenti vitam exscripsit Ribbeck.

32) Codex Matritensis Reg. 2 B 4 s. XV/XVI. Titulus idem est qui Urbinatis codicis, ut facile nascatur suspicio hunc quoque ex Calphurnii editione transcriptum esse. — V. Loewe, *Bibl. patr. lat. Hispan.* 465; *Mus. Rhen.* LII 98.

33) Codex Escorialensis E III 3 s. XV. Cf. Dziatzko, *Ann. philol. suppl.* X 695 adn. 1; 'Studi italiani' III 330 adn. 1.

34) Codex Londiniensis Burn. 171 plut. 162 D s. XV chartaceus foliorum 205 (cf. *Catal. of Manusc. in the Brit. Mus.* I p. 54). Continet Hecyrae commentum integrum; in archetypo scholiorum series ad Phorm. II 3 nondum fuisse confusas sunt quae doceant. Textus forma ei quam Dresdensis exhibet similis.

35) Codex Londiniensis Add. 21083 plut. 227 A s. XV chartaceus 85 foliorum (cf. *Catal. of Add. to the Manusc. in the Brit. Mus.* [1875] p. 319). Continet Eunuchi et Phormionis commenta. Ex iis quae H. Hilgenfeld et I. P. Gilson mecum communicaverunt hunc codicem in Eunucho saepius ad melioris notae libros accedere, in Phormione saepenumero misere interpolatum esse mihi persuasi.

36) Codex Londiniensis Add. 11906 plut. 276 G s. XV membranaceus foliorum 85 (cf. *Catal. of Add. etc.* [1850] p. 17). Continet Terenti fabulas et ab eadem manu Donati commentum in marginibus adscriptum. Fol. 1^r legitur 'Jeronimus minato est 1471'.

§ 3.

De codicum inter se rationibus.

Omnium qui ad nostram aetatem pervenerunt librorum manuscriptorum antiquissimi sunt codices *A* et *B*. Qui etsi non desunt quibus differant, tamen in universum tam arte coniuncti sunt (v. app. crit. ad Andr. II 1, 23 sqq.), ut non temerarium esse videatur eos ad communem fontem referre, praesertim cum archetypum ad Andr. II 1, 24—29 lacunosum fuisse uterque testetur. Sed quominus hos libros recta via ex illo archetypo prodiisse sumamus, obstat inter alia diversus commentorum ordo, nam in *A* Andriam sequitur Adelphoe, at in *B* Andriam excipit

Eunuchus. Qua in re uter genuinum exhibeat ordinem, difficile est ad diiudicandum; verumtamen ut contra Umpfenbachium (praef. XL) et Leonem (Mus. Rhen. 38, 324) in codice *B* communis archetypi ordinem esse servatum putarem, cum consensus reliquorum librorum tum illud effecit, quod Rabbow (p. 331) argute observavit eum qui ante saeculum nonum vitam Terenti Ambrosianam confecit ordinem fabularum exhibere hunc: Andria Eunuchus Adelpheo Heautontimorumenos Hecyra Phormio. Quem ordinem quin ex Donati commento repeterit grammaticus ille nescio quis, vix potest esse dubium, quippe qui totus ex illo commento pendeat. Itaque in eo quo usus est exemplari post Andriam invenit Eunuchum, Heautontimorumenon autem, cuius commentum iam deperierat, ipse in enumeratione sua superaddidit. Huic testimonio alterum fortasse accedit, quod petitur ex scholiis codicis Victoriani s. X scripti, quo de v. infra § 5. Hinc sequitur in libro quodam, qui codicem *A* aetate aliquantum superabat, eundem exstitisse ordinem quem codex *B* testatur; unde in eo exemplari quod inter *A* et communem librorum *AB* fontem intercedit ordinem commentorum commutatum esse colligamus necesse est (cf. Mus. Rhen. LII 94). Ex iis autem de quibus modo disputavi codicibus *A* et *B* reliquorum omnium derivatum esse nullum vel inde manifestum est, quod uterque non nisi partem commenti satis exiguam continet. — Codices *CF* ad codicem Maguntinum redire supra iam vidimus; ad eundem autem fontem propter summam quae apparet congruentiam revocandi sunt libri *T* et *R*; quorum ille quidem ex eodem quo *CF* apographo (Decembrii?) pendere videtur (cf. ad Euanth. III 5), hic ni fallor ex ipso Maguntino transcriptus est. Cui opinioni vix obstat, quod in *R* nonnullae lacunae reperiuntur, quia in archetypo quid scriptum esset dignosci iam non poterat (Phorm. praef. III 4; prol. 11). Nam et ipse Candidus 'cariam vetusti operis' queritur et Riccardianum aliquanto post illius apographum constat esse descriptum; sic evenire potuit, ut quae iam ante dignosci vix potuissent, spatio

dimidii fere saeculi interposito prorsus evanuerint. Sed sive hoc sive alio modo res explicanda est, hoc quidem vel ex ipsis libris *CF* dilucide apparet codicis Maguntini propriam fuisse lacunam illam ad Phorm. II 1, 4—19, quam idem exhibet cod. *R*: quam lacunam ad iacturam unius folii vel duorum in ipso Maguntino vel in eius archetypo factam recte revocavit Sabbadini ('Studi ital.' II 74 sq.). Eandem autem lacunam reperimus in eo codice, ex quo libri *Oa(mn)* propagati sunt, ubi tamen altera accedit, qua scholia ad Hec. III 5, 8—V 1, 2 hausta sunt: quae quin ex simili iactura, duorum scilicet vel quattuor quaternionum, repetenda sit, dubitari non potest. Iam videas quaeso Laurentium Vallam ad Ioannem Arretinum (qui vulgo Tortelli audit) a. 1447 haec scribentem ('Museo ital.' III 387): 'non aliud scribo quam quod ab amico ut scriberem iniunctum est, ut quaeras a domino Columnensi sive quis alius est qui Donatum super Terentium habet, numquid integer Donatus reperiatur et an super omnes comoedias scripserit. Nam hic amicus meus apud Carnutum vidit hunc auctorem sed sine tertia comoedia *Ἐαντοντιμωρομένη* et non integra quinta *Ἐννοῶ* itemque cum defectu in sexta, quae dicitur *Φορμῶν*'. Nonne isdem verbis archetypus librorum *Oa* optime describitur? Porro audiamus Aurispam (l. c. 388), qui a. 1451 Antonio Panormitae scribit: 'Iamdium scieram Carnuti in Gallia Donatum in Terentium in bibliotheca ecclesiae maioris esse. Eum curavi ut transcriberetur mihi-que huc Romam transmitteretur, quod iam factum est et eum codicem [i. e. apographum] hic habeo et dedi operam ut transcriberetur; quod cum erit factum, et cito fiet, originalem ad te mittam non dono sed ut et alii copiam habeant' et paulo post 'Superiore hebdomada item ad te scripsi me iam commentum Donati in Terentium habuisse, quod Carnoti ut rescriberetur curavi. Facio item transcribi, ut ipsius copiam secure amicis facere possim, ne forte denuo mihi eveniret quod Guarinus [Veronensis], Carolus [Marsuppini] et tu mihi fecistis'. En habes apographum

codicis Carnotensis in Italiam translatum, habes archetypum librorum *Oamn* ($=\omega$), qui ut aliis de causis verisimile fit, non ex altera transcriptione, verum ex ipso apographo derivati sunt. Iam nascitur quaestio, quae inter Maguntinum et Carnotensem intercedat ratio; nam eos artissime cohaerere vel summus inter *TCFR* et *Oa*, in quantum quidem hi pristinam scripturam servaverunt, docet consensus (cf. Mus. Rhen. LII 90). Atque rem iterum iterumque reputanti hoc mihi quam proxime ad verum accedere visum est: in ipso codice Carnotensi fasciculorum compages laxata erat, quo factum est, ut primum folia, quibus scholia ad Phorm. II 1, 4—19 continebantur, exciderent. Quibus amissis ex codice iam mutilato (κ^1) descriptus est codex Maguntinus. Deinde sive paulo sive multo post illi quoque fasciculi interierunt, in quibus ea commenti pars scripta erat, quae pertinet ad Hec. III 5, 8—V 1, 2. Hinc factum est, ut Vallae amicus cum Carnotensem (κ^2) perlustraret, primo statim obtutu et in Hecyra et in Phormione librum illum non esse integrum animadverteret. Minime igitur Sabbadinio assentiri possum, qui contendit ('Studi ital.' II 53) observasse illum Vallae amicum inde a Phorm. III 1 scholia paulatim rarescere. Hic alia res commemoranda est atque ea summi momenti ad codicum inter se rationes melius perspiciendas. Quattuor illos libros manuscriptos *Oamn* ad eundem redire fontem (ω) cum aliae interpolationes omnibus communes docent, tum qui post Andriae prologum in omnibus legitur tractatus, quem in Mus. Rhen. LII 88sq. transcripsi. Quamquam si hos codices inter se comparamus, mira quaedam cognoscitur dissensio: ac primum quidem in codicem *O* haud paucae lectiones irrepserunt peculiare ei librorum generi, cui assignandi sunt e. g. codices *LcdN* (φ); deinde in *a* iam multo maiorem talium lectionum numerum invenimus; postremo codices *mn* prope toti in illam recensioem abierunt, nam non solum Phormionis lacuna illius auxilio expleta est, sed etiam in eodem commento ad II 3 idem atque in *LcdN* exstat scholiorum ordo, cum in *Oa* adhuc distinctae sint series adnotationum,

sicut in libris Maguntinae prosapiae. Hinc efficitur exstitisse iam tum cum *O* describeretur recensionem illam cuius testes sunt codices *LcdN*, tantamque fuisse illis temporibus auctoritatem eius, ut pristinam textus formam paulatim submoverit. Quod comprobatur exemplo codicis *D*. Hic quoque, cum in eius archetypo et Hecyrae commentum lacunosum — quam lacunam adhibito codice quodam qualis est *F* expletam esse facile apparet — et scholia ad Phorm. II 3 nondum in unum confusa fuerint, ad eundem fontem revocandus est, ex quo *Oamn* fluxerunt. Idem *D* quamquam in universum cum libris *LcdN* sim. consentit, tamen non ita raro ab isdem dissentit et ad codicum *TCFR* memoriam se applicat (cf. etiam ad Phorm. V 8, 53). Idem fere valet de communi fonte codicum *bE* et editionis principis; in quibus Hecyrae lacuna adhuc exstat (*E* hic deest), in Phormionis vero commento ad II 3 ordo scholiorum quem exhibent *LcdN* iam receptus est.

Quod ad codices *xr^aztM* attinet, simillime res se habet; in aliis enim (*xr^a*) Hecyrae lacuna etiam nunc cognoscitur, in aliis (*ztM*) partim in ipsis partim in proximo fonte expleta est atque expleta quidem ex libro eiusdem recensionis, cuius sunt *LcdN*. Itaque dubium esse non potest, quin hi omnes ad Carnotensis apographum redeant; unde necessario sequitur scholia ad Phorm. II 1, 4—19 in communi archetypo ex illa recensione cuius saepius mentionem fecimus esse restituta. Atque hoc ni fallor comprobatur eo, quod et in *LcdN* et in *Db ed. pr. xr^aztM* desideratur scholion ad Phorm. II 1, 7, quod in codice quodam propter *δμοιοτέλετον* ('*causam tradere*') videtur intercidisse. Quae cum ita sint, haud scio an nostro iure sumamus in hanc quoque Carnotensis stirpem similiter atque in *Oamn* gradatim illatam esse deteriorem recensionem. Cuius rei initium fortasse factum est in illa transcriptione, cuius Aurispa l. s. c. meminit. — Iam ad quaestionem difficillimam pervenimus, unde oriunda sit recensio illa saepius commemorata. Qua in re primum statuendum est factam esse eam ante a. 1451, quo anno Aurispa Carnotensis

apographum transcribendum curavit; simul iis quae supra exposuimus convincitur quod Sabbadini ex consensu qui est e. g. inter *N* et *z* conclusit: ut *xztM*, sic et *LcdN* ad archetypum in Hecyrae commento lacunosum redire, cuius rei nec vola nec vestigium apparet. Itaque cum Carnotensis exclusus sit, restant qui in censum veniant codices Maguntinus et *V*; uterque Hecyram habet integram, at in Phormionis commento scholia ad II 1, 4—19 in illo desiderantur, in hoc exstant, sicut in libris *LcdN* sim. Qua de causa facile sibi persuaserit quispiam Vaticanum vel eius archetypum fundamentum praebuisse, praesertim cum aliae res accedant; nam primum et in *V* et in *LcdN* scholion ad Phorm. II 1, 7 deest; tum ad Hec. V 3, 1 in utrisque pauca verba desiderantur, ubi in *V* librarius adnotavit 'deletum propter vetustatem'; postremo in Phorm. praef. III 5 sine dubio *V* eandem praebet perturbationem, quam in *LcdN* invenimus. At contra non desunt, quae illi opinioni adversentur; ex eis quae supra de codice *V* enarravimus apparet librario huius libri iam praesto fuisse exemplar illius recensioneis eundemque ante oculos habuisse confusos scholiorum ad Phorm. II 3 ordines. Hinc enim explicatur, quod prioris ordinis scholium ad Phorm. II 3, 29 in posteriore repetitum est, nam in libris qui confusam exhibent recensioneis scholion 29 A legitur post 28^B B; hinc porro explicandum, quod in *V* sicut in *LcdN* post schol. 12 A additum est 'insimulo genetivo iungitur', quae verba codices *RCF* non agnoscunt (eadem adnotatio legitur in *D*, simillima in *Oa* in altero scholiorum ordine, sed hos tres libros ex recensione *LcdN* pendere supra vidimus). Denique si addimus lectiones illius recensioneis a correctore in codicis *V* partem priorem interdum neglegenter esse translatas, iam haec opinor sufficiant, quibus *V* ipsum librorum *LcdN* sim. fontem non fuisse demonstretur; sed quominus ex archetypo codicis *V* recensioneis illam derivatam esse sumamus, nihil videtur obstare. — Iam pergamus ad Maguntinum, quem a. 1433 ab Aurispa repertum esse commemoravimus. Eundem Aurispam sibi

apographum confecisse cognoscitur et ex ipsius et aliorum epistulis, de quibus cf. Sabbadini, 'Biogr. di Aurispa' p. 83—85, 'Museo ital.' III 385sqq., 'Studi ital.' II 17sq. Simul edocemur Aurispam apographum suum Carolo Marsuppini tunc Florentino tradidisse, qui illud transcriberet id est 'emendaret et in digniorem aspectum' redigeret (cf. 'Mus. ital.' III 418); quod fere intra annos 1439 et 1446 videtur esse factum. Ex Vespasiani autem Florentini officina prodiit *V*, prodierunt sine dubio *LcdN*, prodierunt denique *Oa*; eundem porro Vespasianum familiarissime usum esse hominibus doctis litteratisque, quos Mediceorum eximia liberalitas Florentiam convocaverat, res est notissima. Itaque non prorsus a veritatis specie videtur recedere coniectura ipsi Marsuppinio deberi eam de qua nunc agitur recensionem (φ). Quae si ita sunt, e codice *V* Phormionis lacunam, quam ut ipse Maguntinus ita Aurispae apographum habebat, expletam esse sumamus necesse est; cui opinioni fortasse favet omissum ad Phorm. II 1, 7 scholium, quod unus servavit Cuiacii codex, qui, ut hoc statim addam, quam proxime accedit ad librorum *RTCF(Oa)* memoriam.

Restat ut doceam quae inter meliores et deteriores codices intercedat ratio. Atque ne longus sim, pauca afferam exempla insigniora, quorum numerum nullo negotio augere licet.

Meliores libri:

Andr. prol. 12 ergo et poema oratio.

„ *IV 5, 19* maior et ad summam aetatis refertur et ad comparationem pariliter positum.

Deteriores libri:

ergo in poemate oratio est.

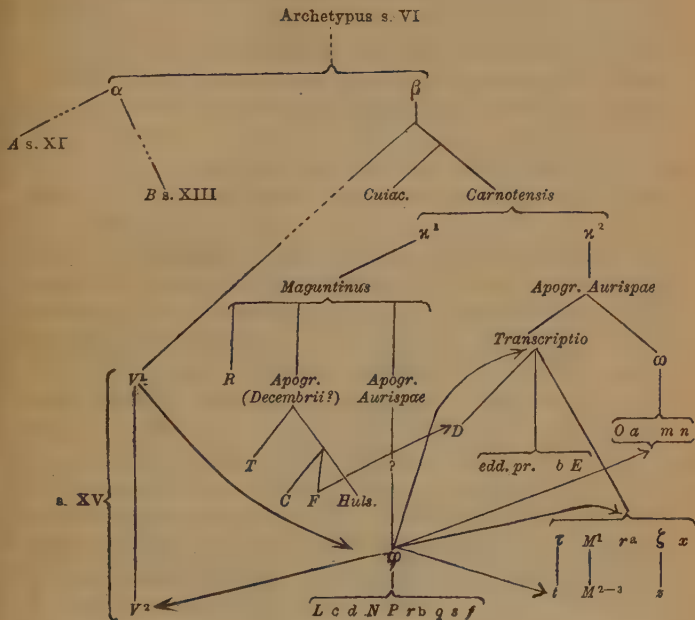
maior — pariliter et comparative et similitudinarie(!) positum (cf. *Arch. lexicogr. lat. XII 284; 400*).

- Eun. III 1, 34* ideo quia scorta sunt dura coria. a parte ergo sui meretrices scorta dicuntur. et dicitur scortum quia tunc aperiantur dura coria dicta scorta. meretrices ergo sui scorta dicuntur.
- „ *IV 5, 2* sed ut hoc ipsum iam erroris esset ac uinolentiae. sed — uinolentiae accumulatio.
- „ *IV 7, 6* proprie manipulus milites centum Romani et Latini sub uno centurione, ex manipulo herbae, quem pro signo sequebantur. proprie manipulus est militis: cum Romani et Latini sub uno centurione bellum aggressuri deputabantur, sibi illi sertam uel coronam ex manipulo uel alio huius modi conficiebant, quae pro signo sequebantur.
- „ *IV 7, 39* et miles de his officiis, quae suo nomine contumeliosa sunt. miles contumeliose dixit. ab his enim officiis, qui suo nomine uocandi sunt, data uocabula contumeliosa censentur.
- Ad. III 3, 35* sic et in Eunucho: et nominatiuus et septimus casus potest esse. sic et in Eunucho 'eum se intendit esse, ut est dementia' (!). et nominatiuus casus potest esse et ablatiuus.
- „ *III 4, 47* idonea causa aduersus uiuos faciendo pro mortuo scilicet. idonea — uiuos querimoniam faciendo — scilicet.

- „ *IV* 5, 61 quam nihil imperiose ac pro auctoritate patris!
- „ „ non ‘ne sis socors’.
- „ *IV* 7, 18 nihil aliud uolebat Demea nisi ut saeuiret Micio.
- „ *IV* 7, 34 equus durius.
- „ *V* 3, 10 putare est falsa et cassa a ueris et utilibus rescare.
- Hec.* *I* 2, 75 uigilanter quod est ‘integram ut accepi a suis’: potuit enim et uitiatam accepisse.
- „ *III* 2, 21 et τὸ ‘dic mihi’ curiosius interrogantis est.
- Phorm. prol.* 2 ‘transdere’ ueteres sonantius, quod nos lenius ‘tradere’.
- „ *I* 2, 1 tertia persona.
- „ *I* 2, 3 ordine.
- „ *II* 1, 23 quam pacato ore.
- quam — patris fiat.
- non dixit ‘ne sis socors’.
- nihil — Demea quam ut — Micio.
- equus ligneus.
- putare — falsa et infructifera(!) — rescare (*cf. Arch. lex. lat. l. c.*).
- uigilanter quod est ‘integram’ specificat(!), id est talem qualem accepi a suis: potuit etc. (*cf. Arch. lex. lat. l. c.*).
- et — mihi: dic uerbum est instantis audire et curiosius interrogantis.
- ‘transdere’ — lenius enuntiamus ‘tradere’.
- tertia persona de se loquens usus est.
- ordinem seruauit.
- quam miti pectore.

Quae qui considerauerit, facile intelletget, quam bene in hanc Italorum recensioem quadrent, quae apud Voigtium

(‘Wiederbelebung d. class. Altert.’ II³ 385) legimus: ‘Ihr Resultat war ohne Zweifel eine Ausbesserung und Ebenung des Textes durch eine Fülle von bunten, aus dem allgemeinen Sprachgefühl entsprossenen Conjecturen’!

§ 4.

De editionibus.

Quamquam Donati commentum circiter quinquagies typis mandatum est — cf. Westerhovii edit. I, LXXIX sqq., Ritschl in Suetonio Reiff. p. 483 sqq. (= Opusc. III 218) —, tamen hic rem paucis absolvere licet, nam editiones, quae alicuius momenti videantur, admodum paucae sunt.

ed. pr.

1) Editio princeps ex eadem officina prodiit, cui Italia primum librum typis descriptum, eiusdem scilicet Donati artem grammaticam, debet: nam foras eam dederunt Conradus Sweynheym et Arnoldus Pannartz Romae a. 1472. Cum hac de principatu contendit editio Veneta Vindelini Spirensis quam procuravit Raphael Zovenzoni. Quae quo anno facta atque emissa sit etsi prorsus ignoramus, tamen omnium qui harum rerum periti sunt consensu ad Romanam quam proxime accedit, nisi forte ut bonitate ita etiam aetate eam superat. Ab hac Veneta totam pendere editionem anonymam, quae Mentelino Argoratensi assignari solet, vel ipsi versus subscriptionis loco additi produnt (cf. 'Studi italiani' II 76 sq.). Romana autem et Veneta ut inter se quam maxime consentiunt, ita neque haec ex illa neque illa ex hac fluxerunt, sed ad eundem librum manuscriptum redeunt, ad quem codices *b* et *E*. Codex ille, ex quo derivatae sunt, ad deteriorum librorum genus pertinebat et in Hecyrae commento magna illa lacuna (III 5, 8 — V 1, 2) laborabat; ad Phorm. II 3 scholia eodem modo confusa erant atque in reliquis eiusdem condicionis libris. Eo autem editiones a recentioribus libris manuscriptis differunt, quod satis multas voces Graecas continent, quas tamen magnam partem interpolatori deberi luculente demonstravit Sabbadini ('Studi ital.' III 333). Quod cum etiam de multis aliis lectionibus harum editionum propriis valeret, rectissime Dziatzko 'principi editioni non plus fidei deberi quam cuiquam noviciorum codici' statuit (edit. Terent., Lipsiae 1884 praef. p. X adnot. 6).

ed. Mediol.

2) Editio Mediolanensis Antonii Zaroti a. 1476. Haec cum aliis rebus tum eo a principe differt, quod prima Hecyrae commentum integrum exhibet: unde sequitur eam ad diversum fontem redire. Sabbadini ('Studi ital.' II 80) consensum quandam inter Mediolanensem et codicem Vaticanum *G* indicavit, sed illam ex hoc derivatam esse ipse negavit; editorem codice Ambrosiano *g* usum esse fortasse recte Wissowa suspicatus est.

Calph.

3) Editio Veneta a. 1476 et Tarvisiana a. 1477 Ioannis Calphurnii Brixienensis (v. Loeffler, De Calphurnio Terentii interprete, Diss. Argent. 1882). Haec editio in universum nititur editione principe, cuius lacunam in Hecyrae commento Calphurnius explevit adhibito quodam libro manuscripto, qui cum codicibus *tM* artissime cohaeret (v. 'Studi ital.' II 82). Praeterea ordinem comoediarum editor mutavit, ut sic procederet: Andria Eunuchus Heautontim. Adelphoe Phormio Hecyra, sicut etiam in Terenti editione, quacum Donati commentum coniunctum est. Ad Heautontimorumenon cum Donati interpretationes iam non exstarent, Calphurnius ipse commentarium composuit, quem maximam partem ex reliquis Donati commentis compilavit; cf. Loeffler l. c. 47 sqq. Itaque editioni subscriptum est hoc:

'P. Sexti Terentii Afri cum Aelii Donati grammatici examinata interpretatione finis. Insuper addita est Calphurnii in Heautontimorumenon Terentii accurata expositio'. Denique editioni epistula praefixa est 'Calphurnius Brixiensis Marco Aurelio viro praeclarissimo salutem.' etc., quam edidit Loeffler p. 40—45.

Ab hac Calphurnii editione pendere codicem Vatic. Urbin. 354 iam supra commemoravimus; idem valet de codice Boendermakeri, quo Westerhov usus est (v. 'Unters. z. lat. Scholienlitt.' p. 24) et de codice quodam Gandaviensi nunc ut videtur deperdito, cuius collatio a Gronovio facta (cf. 'Unters.' etc. p. 27) exstat in editione Lindenbrogiana Leidensi (Gronov. nr. 12). Hoc autem propter Ribbeckium moneo, qui in edendis comicorum Romanorum fragmentis hac Gandaviensis collatione usus est. Relinquitur ut addam Matritensem quoque Donati codicem videri ex Calphurnii editione esse derivatum (v. supra § 2, 32).

4) Editio Parisina a. 1529 (1536, 1541) Roberti Stephani. De subsidiis suis editor in praefatione pauca indicat, cum loquitur de 'codicibus antehac excusis' et de 'vetusto exemplari manuscripto'; illarum in numero sine dubio fuerunt editio princeps et Mediolanensis, de hoc quid iudicandum sit supra (§ 2) exposuimus. His igitur subsidiis nisus et adhibitis Terenti aliorumque scriptorum operibus Donati commentum ita in integrum restituere conatus est Stephanus, ut scholia secundum ipsius Terenti verba in ordinem redigeret, lemmata instauraret, interpretamenta emendaret atque suppleret, Graeca reponeret, sententias auctorum saepenumero singulis litteris signatas integras redderet. Qua in re etsi Sabbadinio (l. c. 81 sq.) concedendum est saepenumero Stephanum errasse multisque locis vim potius quam medelam adhibuisse, tamen negari non potest, quin optime de hoc commento meritus sit; ut alia mittam, vel hoc ei laudi vertendum est, quod saepissime abiectis pravis superiorum editionum lectionibus ex optimo ni fallor codice suo genuinum textum exhibuit, quo factum est, ut Parisina editio omnes quae ante id tempus virorum doctorum manibus versabantur editiones longe superaret.

5) Editio Parisina a. 1602 et Francofurtensis a. 1623 Lindenbrogii Friderici Lindenbrog. Quod ad ipsum commenti textum attinet, haec Lindenbrogii editio in universum non ita multum differt a Stephaniana, nisi quod hic illic haud pauca ex novis subsidiis manuscriptis emendata vel suppleta sunt. Sed Lindenbrog non solum quibus usus sit codicibus accuratius indicavit, verum etiam primus satis multas lectiones librorum suorum in observationibus enotavit, unde qualia ei manuscripta subsidia praesto fuerint aliquo modo statuere possimus. Ipse in praefatione haec exponit: 'Donati duo exemplaria habuimus et illa Pithoeorum accurata diligentia ad Mss. codd. Antonii Contii

et Iacobi Cuiacii Antecessorum Bituricensium collata, quorum auxilio in hoc commentario plurimae lacunae suppletæ aliaque infinita errata integritati suae restituta sunt. Iuverunt etiam nonnihil collectaneæ quaedam quae in bibliotheca regia Parisiensi, et schedae vett. Pet. Danielis Aureliani viri humanissimi. De Pithoeorum collatione iam supra verba fecimus; schedis autem Petri Danielis cod. Parisinum *A* significari rectissime demonstravit Dziatzko (Mus. Rhen. XIX 450sq.). Sed in hoc errasse mihi videtur vir doctissimus, quod de Lindenbrogii collectaneis protulit: 'sie waren eine gedruckte Donat-ausgabe mit handschriftlichen Varianten, wahrscheinlich auf Grundlage des cod. 7920, und mit Conjecturen.' Nam cum Lindenbrog, ut ipse in praefatione docet, cod. Paris. 7899 Terenti ad emendandas comoedias adhibuerit, in hoc autem codice, quem editor in observationibus Ms. R(egium) appellat, permulta Donati scholia (usque ad Andr. I 5, 10) exhibeantur (cf. Umpfenb. praef. XXVI; Schlee, Scholia Terent. 38; Chatelain, 'Paléogr. des class. Lat.' ad tab. VII), mihi quidem veri videtur esse simillimum his excerptis cod. Parisini 7899 usum esse Lindenbrogium (v. 'Unters. z. lat. Scholienlitt.' 22sq.; cf. etiam, quae in observ. p. 640^a de Sulpicii periocha ex Ms. R. affert Lindenbrog et Umpfenbachii adnotationem de codice *P* p. 430). De altero Cuiacii codice Lindenbrogio permissio v. Hagen, 'Der J. u. Ph. Peter Daniel' p. 31.

Westerh. 6) Editio Hagana a. 1726 Henrici Westerhov. Praeter duos libros manuscriptos, alterum Hulsii alterum Boendermakeri, de quibus v. supra (§ 2 et § 4, 3), editor nonnullas editiones vetustiores, in his unam de principibus ut videtur (cf. praef. p. LXXXX), adiit, quarum lectiones in observationibus enotavit; ibidem multas coniecturas protulit, quarum partem Wielingio amico debebat. Textum qualem ex Lindenbrogiana recepit, rarius immutavit. — Hanc Westerhovii editionem repetiit G. Stallbaum additis Bentleyi et Schopeni in Donatum observationibus (Lipsiae a. 1830—31).

Klotz. 7) Editio Lipsiensis a. 1838—40 Reinholdi Klotz. Hic quomodo rem absolverit, ipse indicat in praefatione p. V: 'adnotationes nonnullae Aeli Donati quae in vetustioribus editionibus leguntur . . . ex editionibus vulgatis exciderunt . . . denique editores . . . multa secus ac leguntur in veteribus editionibus constituerant. . . His ego incommodis quom libros manu scriptos . . . nunc quidem nancisci non potuissem, sic mederi studui, ut duas editiones antiquissimas, principem unam quae fertur sine loco et anno [i. e. Argoratensem, v. supra sub 1)], alteram Venetam anni 1485 [a Calphurniana pendet] . . . potissimum . . . sequeretur'. Hinc satis apparet, quam fallacinitatur fundamento haec editio. Attamen ne iniqui simus, hoc

profitendum est Klotzium, ut ipse l. c. monuit, veterem ordinem adnotationum — in universum quidem — revocasse et hic illic textum in integrum restituisse.

§ 5.

De scholiis Terentianis ex Donati commento excerptis.

1) Scholia Bembina. In antiquissimo Terenti libro manuscripto, quem viri docti intra IV et V saeculum collocant, margines oppleti sunt scholiis, quae pertinent ad Andr. IV 5, 8—V 5, 8, Eun., Heaut. in. — III 2, 39, Phorm., Adelph. Horum scholiorum exiguam partem ex P. Victorii apographo Schopen a. 1832 (Progr. gymn. Bonn.) publici iuris fecit, fere omnia Umpfenbach in Hermae vol. II 341—402 edidit, sic tamen, ut satis multa vel corrigenda vel supplenda reliquerit, ut docent ea, quae Studemund in *Annal. philol.* 1868, 546—71 et 1882, 51—63 congescit. Octavo saeculo scholia tribuit Umpfenbach, qui idem animadvertit a duobus librariis ea scripta esse; propius ad ipsius codicis aetatem accedere scholiastas sibi persuasit Studemund, de s. VI—VII cogitat Hauler; at Zangemeister-Wattenbach, Sickel, Kauer pro certo affirmant omnia scholia, et prioris et recentioris manus, sexto saeculo codici Bembino esse adscripta (cf. Ter. Phormio ed. Dziatzko-Hauler p. 185; *Stud. Vindob.* XX 255sq.). Atque primum quae ad Andriam adnotata sunt, nulla omnino ratione cum Donati commento coniuncta sunt; in eis deinde quae ad Eunuchum et Adelfos pertinent inveniuntur sane nonnulla, quae cum Donato consentiunt, sed num ex huius commento, quale quidem ad nos pervenit, desumpta sint, res est admodum dubia; nam ille qui cognoscitur consensus ad communem fortasse fontem velut Terenti codicem variis scholiis instructum referendus est. Idem valet de parte scholiorum ad Heautontimorumenon et Phormionem. Rem autem ita se habere nescio an comprobetur illo ad Eun. II 3, 45 scholio Bembino, ubi legimus 'sed quantum Donatus commentator Vergilii refert!' Contra si ea scholia quae Phormionis prologo et primo actui adscripta sunt cum nostro commento comparamus, fieri non potest, quin illa ex hoc deprompta esse statuamus; habemus enim utroque loco eandem scholiorum farraginem (cf. inprimis ad I 1, 1) nec non compluribus locis singula commenti scholia in Bembino conglutinata videmus. Hinc sequitur ut sub finem sexti saeculi Donati commentum iam tale exstitisse putemus, quale ad

nostram aetatem pervenit. Quod etiam alia ratione comprobari potest: nam scholiorum ad Heaut. facile duo discernuntur genera, quorum alterum arto quodam vinculo cum nostro commento cohaeret. Hoc non ita explicandum est, ut excerpta ex deperdito Donati ad illam fabulam commento nobis praesto esse sumanus, sed — id quod luculentissime demonstravit Gerstenberg (De Eugraphio 108 sqq.; cf. etiam Smutny in Dissert. Vindob. VI 134 adn. 3) — ex quinque Donati commentariis nobis servatis similiter compilata sunt, atque Calphurnii in eandem comoediam interpretationes. Cuius rei 'una inveniri potest causa haec: quia scholiasta ille commentarium Donati in eam fabulam non iam habuit' (Gerstenberg 111). Aut igitur a compilatore corporis nostri Donatei omissum est illud commentum aut, quod a vero propius abesse videtur, post illum excidit (cf. Rabbow p. 332). Sic non solum cognoscimus qua aetate archetypus omnium codicum nostrorum confectus sit, verum etiam testem spectatae vetustatis nacti sumus, quamquam excerptorem interdum satis libere commenti textum tractasse negligendum non est.

2) Scholia Victoriana. Exstant in codice Terenti Laurentiano 38, 24 s. X frustula Donatea ad Andr. III 2, 24 — V 5, 7 et Eun. prol. 5 — II 2, 43. Horum scholiorum primus mentionem fecit Umpfenbach in Herm. II 338; idem in edit. Ter. partem excerpit (praef. XX adn. 2). Post illum ediderunt Sabbadini in 'Studi ital.' II 24—25 et Schlee, Scholia Terentiana 68—69. — His igitur scholiis vel potius glossis semper adscriptum est 'secundum d(onatum)'. Quae quin ex eiusmodi commento, quale nobis praesto est, excerpta sint, dubitari vix potest (cf. e. g. ad Eun. II 1, 5, ubi codd. Donati '*Quod mihi carior pro qui mihi sum carior*', scholiasta '*pro qui mihi sum carior; aliter quod mihi carior scd. d.*': in utrisque eadem lemmatis corruptela); sed eundem qui scholia Victoriano addidit, ea ex Donato exscripsisse minime certum est. Immo non abest suspicio frustula illa ex alio codice Terentiano in Victoriani margines esse translata (cf. Umpf. Herm. II 338; velut ad Andr. V 1, 20 exstat '*praesenseram] aliter nt secundum d.*', quod ni fallor corruptum est ex '*aliter rit s. d.*', nam '*senserit*' testatur Donati commentum); qui cuius generis fuerit etsi certo diiudicari nequit, tamen de libro familiae γ (PC) cogitari posse non omittam. Etenim ad Andr. III 2, 24 legitur '*occepi] vel occoepe secundum donatum*', hic autem habet '*occepi] occepi melius quam incepi (fort. quam coepei ex cod. A)*', unde non absurdum videtur credere in libro quodam ad Terenti '*coepei*' adnotatum fuisse '*vel occ(e)pi s. d.*'; '*coepei*' vero est lectio codicum PC. Deinde ad Andr. IV 4, 45 in Victoriano scriptum est '*aha necdum omnia] aliter an haec tm omnia scilicet audisti secun-*

dum d., in Donati commento duo exstant scholia ¹⁾ *AN NEC TV OMNIA* ²⁾ *NEC TV OMNIA audisti subauditur*. Iam apparet illam Victoriani adnotationem ad secundum scholium pertinere; sed neque in hoc neque in illo apud Donatum 'an haec tu omnia' legitur, quae contra lectio est librorum *PC*. Fortasse igitur Victoriani scholium desumptum est ex codice quodam, in quo ad verba 'an haec tu omnia' supra verum additum erat 'scilicet audisti s. d.' Sed haec sufficient. In Victoriano ordo fabularum est: Andria Adelphoe Eunuchus etc., itaque Sabbadini, quod frustula Donatea ad Andriam et Eunuchum pertinent, sagacissime conclusit derivata esse excerpta illa ex libro, in quo Andriam Eunuchus excipiebat; sed hinc eundem ordinem ex Donati aliquo codice profectum esse mea quidem sententia non necessario colligitur, cum et in libris *PC* Eunuchus sequatur Andriam.

3) Scholia Riccardiana. De Riccardino (nr. 528 s. XI) Umpfenbach in praefatione p. XXXIII ita refert: 'praeter secundam manum in initio Hecyrae et in Phormione tertia quaedam eiusdem aetatis atramento nigriore et ductibus subtilioribus excerpta ex scholiis Donatianis aspersit'; ibidem (adn. 1) quae partim ipse partim Studemund descripserant exhibet. Pertinent autem scholia Riccardiana, quae etiam Schlee syllogae suae inseruit (p. 69—75), ad Hec. prol. I 1—I 2, 84 et ad Phorm. prol. 1—III 2, 1; Donati nomen nusquam adscriptum est. Plerumque haec excerpta consentiunt cum optimis Donati codicibus; itaque quoniam in hac commenti parte nisi saeculi XV libri manuscripti nobis praesto non sunt, multo vetustiore testem servatum esse gaudemus. Tametsi hic quoque sicut in Bembinis scholiis cautione opus est, ne Donati commento adscribamus, quod soli excerptoris arbitrio debetur, velut ad Phorm. II 2, 24 versus Iuvenalis, quem codices nostri non agnoscunt.

4) Scholia Vaticana. Perexiguus est numerus scholiorum Donatorum in cod. Vaticano 3868 s. IX/X, cf. Umpfenbach in praefat. p. XXVII et Schlee l. c. p. 67—68.

5) Scholia Parisina. Iam apud Umpfenbachium in praef. p. XXVI haec legimus: 'scholia refert [sc. Fritschius] in f. duodecim prioribus [codicis Parisini 7899 s. IX/X] per multa esse, deinde rarescere, nonnullis locis plane deesse'; tum Chatelain 'Paléogr. des class. Lat.' ad tabulam VII de eodem codice ita refert: 'Dans le Paris. 7899, le texte de Térence est accompagné, au moins dans la première partie du volume, de gloses abondantes empruntées généralement au commentaire de Donat'; denique Schlee p. 38 mentionem facit, cum dicit 'in *P* libro priora folia duodecim multis Donatianis scholiis obsita sunt'. Haec scholia exceptis eis, quae Chatelain l. c.

transcripsit (ad Andr. I 5, 1—10), adhuc edita non sunt; magnam vero partem Schopen, cum a. 1851 Parisiis versaretur, descripsit simulque adnotavit pertinere illa excerpta ad tractatus de comoedia (Euanth. IV 5sq.) et Andriam usque ad I 5, 10. Accedunt autem haec scholia Parisina quam proxime ad eam commenti formam, quae in optimis Donati codicibus nobis tradita est; ex ipso Parisino *A* Donati ea esse descripta iam contendere non ausim, cum sine dubio ex vetustiore libro fluxerint. De ratione quae inter Lindenbrogii 'collectanea' vel 'excerpta Ms. R.' et scholia codicis Paris. 7899 intercedat, v. supra § 4, 5.

De Eugraphio fusius disputavit Gerstenberg l. c. p. 33sq. Hic monuisse sufficiat inesse in nostra scholiorum farragine permulta, quae ex illius commento derivata esse videantur neque apud Eugraphium deesse, quae originem Donateam aperte prae se ferant. Certiorem sententiam tum demum proferre licebit, cum quae sit Eugraphiani commenti indoles atque natura melius perspexerimus.

Quod ad scholia recentiora pertinet, quorum partem Schlee edidit, viro doctissimo adstipulor, qui p. 44 haec protulit: 'cum Donatianis magna multitudo brevium scholiorum congruit, quae utrum ex ipso Donato an ex eodem, quo ille hauserit, fonte petita sint, non liquet'. Nam sicut fieri potuit, ut breves illae adnotationes ex genuino Donati commento exciperentur, ita non alienum est credere ex codice quodam Terenti glossis instructo permulta in nostram commentorum compilationem irrepsisse. Fortasse autem accurata scholiorum Donatorum, Bembinorum, Eugraphianorum, recentiorum comparatione instituta melius apparebit, quid in hac re statuendum sit.

§ 6.

De novae editionis subsidiis manuscriptis.

Ex eis quae supra (§ 3) exposuimus satis apparet, quos potissimum in constituendo Donati textu sequi debeamus libros manuscriptos: ubique proficiscendum est a codicibus, qui immunes sunt ab Itolorum saeculi XV retractatione, id est *ABV*¹ *Cuiac. RTCF*. Qua in re neglegendum non est, quod iam supra monui, in adhibendo codice *B* cautione quadam opus esse; deinde codicis *F* testimoniis carere possumus excepta prima commenti parte, ubi *C*

deest. Iam si apparatus criticum ad Andr. II 1, 31—fin., ubi praesto sunt codd. *ABV¹TC* perlustramus, has affinitates reperimus:

ABV¹—TC: II 1, 31 uel — et; II 3, 29 dixit — ostendit; II 6, 16 celanda — occultanda; 24 reprehendo — uitupero; III 2, 31 enim — ante; 46 adiunxerunt — affixerunt; III 4, 18 commotus — prouocatus; 19 caute — hanc; 22 palam — manifestum; III 5, 4 et sapientia — pretium pro stultitia; IV 1, 9 id est quia — tamquam; 13 promiserunt — prouiderent; IV 5, 8 sequebatur — perseuerat; V 2, 13 precatorem — praecceptorem; V 3, 25 potest incusare — accusare potest; V 4, 12 esse — chritonem; V 5, 1 duas res — duo.

AB—TCV¹: II 3, 9 a principio — ab initio; III 3, 10 mutabant — uitabant; IV 3, 18 sagittariis — sagittis; V 6, 14 plurimis — pluribus.

AV¹—BTC: IV 3, 18 captandas — capiendas; IV 4, 47 in cruciatum — cruciatum; V 2, 14 uolunt — uelint; V 3, 27 sufferre — ferre; V 4, 11 tuam — tu iam; 34 consuetudine magis — m. e.; 47 uel—et; V 5, 4 sint — sunt.

ATC—BV¹: V 1, 9 hic — haec; V 2, 3 et aduentum — aduentum; V 3, 8 mos — mox.

In reliquis commentii partibus res eadem est. Differentiarum autem quae apparent pars casui tribuenda est, pars inde repetenda, quod codices *TC* non recta via ex antiquo libro propagati sunt, sed intercedente hominis docti transcriptione; quae restant, ex glossematis vel variis lectionibus adscriptis originem traxisse videntur, cf. e. g. Andr. I 1, 9: dominabatur *AV¹*, *dominatu T*, *dominatu, in mg. al. dominabatur C*; II 6, 8: omnibus uel nominibus *AB*, omnibus *TC*, nominibus *V (dett.)*; V 1, 5: criminis uel criminationis *A*, criminis *rell.*; V 3, 25: peccato, *sscr.* uel re *A*, peccare *rell.*; V 6, 3: dixerit, *sscr.* uel sci *A*, dixerit *ut vid. V¹*, scierit *rell.*

Accedit quod librarii saepius ad libidinem pristinum verborum ordinem immutauerunt, cuius rei luculenta ex-

empla sunt haec: Ad. II 2, 17 demonstratiuus (sic V^2 *dett.*)] demonstrat huius *ut vid.* V^1 , huius demonstrat C ; Ad. IV 5, 33 dixit sed miser amet] dixit sed miseram et C , sed miseram dixit et V (*dett.*); Ad. V 9, 16 qui amari conabatur] quia mori conabatur C , quia conabatur amari V (*dett.*); Hec. III 1, 8 aut enim soluunt nos curae] autem insoluunt nos cure C , aut enim nos curae insoluunt V (*dett.*); cf. etiam supra ad Andr. V 3, 25; 4, 34.

Si originem atque indolem singulorum librorum respicimus, in universum dici potest praestantiorum esse fidem codicum ABV^1 . Quo magis dolendum est in maxima commenti parte his testibus nos esse destitutos, adeo ut omnino ad Maguntini memoriam delegati simus. Sed hic quoque perincommode accidit, quod duo codices — T et R dico — non nisi exiguam totius operis partem continent, cum solus $C(F)$ integrum exhibeat commentum. Cui accedit codex V , quem inde ab Ad. II 3 testem esse incertissimum saepius commemoravimus. Atque ut discernamus, ubi V ex Italorum recensione pendeat, necesse est consulamus libros deteriores, qui ad eandem recensionem pertinent; ubi igitur V a codicis C memoria discedit et cum deterioribus consentit, fieri non potest, quin illius scriptura in summam vocetur suspicionem. Idem cadit in Phormionis commentum, ubi praeter C codicem R Maguntinae prosapiae testem habemus. Haec autem re vera ita se habere optime comprobatur lectionibus codicis Cuiaciani, quas Pithoeorum collationi debemus. Pauca afferam exempla. C (*Cuiac.*) — V (*dett.*): Ad. IV 2, 13 figuravit] figura aut — figurative ut dicimus; IV 2, 43 mane deueni] man deuani (manaevam) — mande iram; IV 3, 2 fecerat (faceret) — peccatum fuisset; IV 4, 3 significat — significet; IV 4, 22 fuisse — esse; IV 5, 59 subaccusatur hoc (hic) — per hoc subaccusetur; IV 7, 5 mitigare sibi acriorem fieri iracundiam (-dum) demeam — iracundiam demeae acriorem fieri possibilem sibi mitigare queat; Hec. prol. II 1 dum (dicit) — memoratur; prol. II 23 at ubi cum (a iudicum) persona — primo cum persona; I 1, 17 semper suasisse (se

persuasisse) — eam persuasisse; I 2, 56 a nomine in . e & (a nomine cet) — antonomasice; II 1, 41 coniunctia (-tiua) — coniunctione. *BC* (*Cuiac.*) — *V* (*dett.*): IV 3, 15 nominauit apposita sunt (nomina ut posita sunt) — nominauit; IV 4, 8 socrum sed — sostratam et. *RC* (*Cuiac.*) — *V* (*dett.*): Phorm. I 1, 1 grecisque (gregisque) — generisque (*sic et R in mg.*); I 1, 7 pro uero (puero) — pro uere scio; I 2, 52 hortatus (-tor) — hortari; I 2, 97 nam — iam; I 4, 34 uide satin — et quid commachinetur; II 3, 8 sexu — sensu; 18 ociosa — odiosa. — In tanta integrorum testium penuria facere non poteram, quin interdum deteriorum librorum lectiones afferrem, praesertim iis locis, ubi velut ad Phorm. II 1, 4—19 *V* solus commenti textum servavit. Quod ex magno deteriorum codicum numero *L* et *D* (quibus in priore parte accedit *P*) selegi, hoc post ea, quae de libris manuscriptis exposui, comprobationis indigere non puto; his interdum addidi scripturam codicis *O*, quippe qui hic illic bonam lectionem exhiberet. Iam quibus subsidiis in singulis commenti partibus nitatur nova editio, haec doceat tabula:

		Meliores			Deteriores		
Vita Terenti	<i>A</i>	<i>V</i> ¹	<i>T F</i>	<i>LP</i>	<i>V</i> ²	<i>D</i>	
Tractatus de comoedia	<i>A</i>	<i>V</i> ¹	<i>T C</i>	<i>LP</i>	<i>V</i> ²	<i>D</i>	
Andria — II 1, 23	<i>A</i>	<i>V</i> ¹	<i>T C</i>	<i>LP</i>	<i>V</i> ²	<i>D</i>	
„ II 1, 23—fin.	<i>A B</i>	<i>V</i> ¹	<i>T C</i>	<i>LP</i>	<i>V</i> ²	<i>D</i>	
Eunuchus — III 2, 1	<i>B</i>	<i>V</i> ¹	<i>T C</i>	<i>LP</i>	<i>V</i> ²	<i>D</i>	
„ III 2, 1—V 2, 23		<i>V</i> ¹	<i>T C</i>	<i>LP</i>	<i>V</i> ²	<i>D</i>	
„ V 2, 23—fin.		<i>V</i> ¹	<i>C</i>	<i>LP</i>	<i>V</i> ²	<i>D</i>	
Adelphoe — I 1, 40	<i>A</i>	<i>V</i> ¹	<i>C</i>	<i>LP</i>	<i>V</i> ²	<i>D</i>	
„ I 1, 40—II 3		<i>V</i> ¹	<i>C</i>	<i>LP</i>	<i>V</i> ²	<i>D</i>	
„ II 3—fin.		(<i>V</i> ¹)	<i>C</i>	<i>L</i>	<i>V</i> ²	<i>D</i>	
Hecyra — III 4, 16		(<i>V</i> ¹)	<i>C</i>	<i>L</i>	<i>V</i> ²	<i>D</i>	
„ III 4, 16—V 2, 8	<i>B</i>	(<i>V</i> ¹)	<i>C</i>	<i>L</i>	<i>V</i> ²	(<i>D</i>)	
„ V 2, 8—fin.		(<i>V</i> ¹)	<i>C</i>	<i>L</i>	<i>V</i> ²	<i>D</i>	
Phorm. — II 1, 4		(<i>V</i> ¹)	<i>R C</i>	<i>L</i>	<i>V</i> ²	<i>D</i> (<i>O</i>)	
„ II 1, 4—19		(<i>V</i> ¹)		<i>L</i>	<i>V</i> ²	<i>D</i>	
„ II 1, 19—fin.		(<i>V</i> ¹)	<i>R C</i>	<i>L</i>	<i>V</i> ²	<i>D</i> (<i>O</i>)	

Quod ad voces Graecas attinet, in iisdem paene versamur angustiis, quippe cum in noviciis libris fere desiderentur. Omni suspicione carent, quae in *AB Cuiac.* traditae sunt; idem valet de iis quae in *V* — huic plurimas debemus — et *R* leguntur. Accedunt quae in *M* a manu 4., in *G* a manu 2. nescio quibus ex fontibus suppleta sunt; paucissima ex codice quodam Caroli Strotti repetuntur (v. 'Studi ital.' II 89; 127). Praeterea in *TC(F)* quaedam casu servata sunt, de quibus disputavi in *Mus. Rhen.* LII 75 sq. Nonnulla etiam in codicibus *tx* sed in prima dumtaxat commenti parte (usque ad Andr. I 1, 98) exstant; haec plerumque cum iis consentiunt, quae in *M* atramento scripta sunt: minio enim manus 4. supplevit. Longe alia condicio est vocabulorum Graecorum, quae editio princeps exhibet; nam ea si non omnia at magnam partem interpolatori deberi demonstravit Sabbadini ('Studi ital.' III 333). Quid de Stephani editione statuendum sit, docent ea quae in praefatione exponit: ubi librorum manuscriptorum testimonium accedit, suspicio nulla est, at ubi illi deficient, quod imprimis in Adelphorum commento factum est, periculum est, ne quae docti nescio cuius coniecturae debentur, vetusto exemplari quo usus est editor imputemus. — Praeterea monendum librarios in perscribendis vocabulis Graecis, — hoc potissimum ad terminos technicos quos vocant pertinet — sibi minime constitisse; unde factum est, ut in codicibus modo Graecae modo Latinae litterae appareant. Qua in re eam potissimum secutus sum rationem, ut omnibus locis Graecam restituerem formam, ubi aut optimi libri eam exhibent aut in quibusdam lacuna exstat, cum alii Latinam formam praebeant.

§ 7.

De eius quod ad nos pervenit commenti forma
atque origine.

Ad communem archetypum redire omnes codices nostros non est quod pluribus demonstretur. De illo egit Sabba-

dini ('Stud. ital.' II 22 c. adn.; 73; III 335), cui id concedo proximum fontem minusculis litteris scriptum, hunc autem ipsum ex codice maiusculae litteraturae derivatum fuisse (cf. quae § 2 de Parisino *A* indicavi). Quod autem vir doctissimus contendit prototypon exemplar saeculo VI—VII confectum esse, paulum ab eo dissentio. Id quidem recte animadvertit terminum quendam praeberi scholiis Bembini codicis ad Phormionis partem priorem spectantibus: quae saeculo VII attribuit, cum vix possit esse dubium, quin sexto saeculo vetustissimo libro adscripta sint (v. supra § 5, 1). Sed quod Leonem secutus dicit Prisciano plenior commenti Donatei formam praesto fuisse, quam quae ad nos pervenerit, id probare minime possum: etenim si duos illos institutionis grammaticae locos (v. § 1 testim.) comparamus, hoc solum efficitur deprompsisse grammaticum ex Donati commento variam ad Andr. III 3, 4 lectionem 'paucis' et 'pauca', quam nostrum quoque commentum testatur. Nulla igitur re impedimur, quin medio fere saeculo VI eam quae aetatem tulit scholiorum Terentianorum recensionem esse ortam sumamus.

Iam vide quaeso, quantum spatium temporis inter prototypon illud exemplar et antiquissimum quem habemus codicem — Parisinum *A* s. XI dico — intercedat: facillime animo comprehendere poteris, quam lata omnis generis corruptelis praesertim in huiusmodi opere patefacta sit via. Quas si removerimus — quod ut fieret, enixe operam dedi: quamquam permulta adhuc sospitatore flagitare non ignoro —, non ad ipsum Donati commentum perveniemus, sed ad eam tantummodo quam saeculo sexto assignavimus scholiorum compilationem, quam in hac editione quoad fieri potuit exprimendam curavi, adeo ut etiam scholiorum ordinem saepenumero perturbatum servaverim.

Cum non sit in animo totam hic pertractare quaestionem Donateam, satis habeo indicasse, quomodo commentum nostrum ortum esse videatur. Iam inde ab saeculo XVI viri docti animadverterunt hanc scholiorum farraginem a Donato non esse profectam (v. 'Studi ital.' II 4sq.); ita-

que varia temptaverunt, ut rem explicarent, quae omnia referre et longum est et supervacaneum, cum diligentissimam habeamus Sabbadinii disputationem. Quem potissimum secutus sic mihi rem composui: genuinum Donati commentum in duorum excerptorum manus incidit, qui servato auctoris nomine scholia maximam partem plus minusve transformata in Terentianorum codicum margines transtulerunt. Procedente tempore evenit, ut variae adnotationes diversae originis sive ab ipsis excerptoribus sive ab aliis adicerentur. Tum sexto saeculo nescio quis duo illa scholiorum corpora admodum aucta in unum cogere studuit atque rem ita instituit, ut primum singulos scholiorum ordines binis columnis iuxta positus ex codicibus transcriberet, deinde Terentianorum versuum ordinem secutus confunderet; id quod ei non semper contigit. Simul commissuras quam maxime occultare conatus est, ut unius et simplicis operis speciem efficeret; fortasse etiam alia nonnulla de suo addidit. Compilerator vero 'cum per quattuor [vel quinque, scilicet Andr. Eun. Heaut. Ad. Hec.; cf. supra § 5, 1] fabulas id egisset sedulo, ut duos commentarios in unum concinnaret et contaminaret, in Phormionis II 3 abiecta subito industria integros posuit, primum alterum a v. 7 (nam huc usque contaminati sunt) ad v. 93, deinde alterum a v. 5 ad v. 93; dehinc autem quae sequuntur scholia usque ad finem fabulae, ea ita comparata sunt, ut unum commentarium adhiberi intellegas. Quare certum est Phormionis commentum fuisse ultimum, ad quod cum pervenisset compilerator, fastidio concepto destituerit quam usque dederat operam' (Rabbow p. 331, qui quae in period. phil. Berolin. 1895, 427 exposui, non recte intellexisse videtur). Hinc igitur numerosissimae illae repetitiones, hinc saepenumero perturbatus scholiorum ordo, hinc porro mira illa ad Phorm. II 3 commenti forma, hinc denique rarescentia ad Phorm. III—V scholia!

Iam si quaeritur, num fieri possit, ut aliqua ex parte genuinum Donati commentum ex hac scholiorum farragine eliciatur, equidem hoc non prorsum negaverim, sed res

mihi videtur esse admodum lubrica atque intricata. Quin ipse qui periculum fecit Sabbadini confiteri coactus est rem interdum esse meri arbitrii ('Stud. ital.' III 346; cf. etiam Leo in Mus. Rhen. XXXVIII 333). Itaque ne aliorum praeoccuparem iudicium simulque ut aliquo modo viam praestruerem, satis habui ea quam indicaverunt Schopen, Teuber, Sabbadini ratione adhibita singulas annotationum glebas in quantum iustum ac necessarium visum est dissoluisse. Inclinatorum litteris reddi ea inprimis volui, quibus integrum scholium in duas vel plures partes dissectum esse videbatur; hic illic etiam parva additamenta (cf. Andr. prol. 6²; 16³; 24²; 25³; I 1, 1⁶; 2¹; al.) eodem typorum genere exprimenda curavi.

De Euanthio eiusque commentario Terentiano, de quo ambigunt viri doctissimi, v. commentatiunculam meam 'Unters. z. lat. Scholienlitt.' c. I; de altero tractatu v. eandem et 'Studi ital.' V 303sq.; de praefationum singulari condicione cf. Smutny (Diss. Vindob. VI) p. 100sq., Rabow p. 320sq.

Quod attinet ad ipsam Terentianarum fabularum memoriam, qualis exstat in commento nostro, rem esse incertissimam ex eis, quae de commenti origine exposuimus, facile quivis intellet. Nam ut omittam scholiorum formam saepenumero ab excerptoribus esse mutatam, hoc vix credibile est etiam integra genuini commenti Donatei lemmata in Terentianorum codicum margines esse translata. Immo veri est simillimum singula scholia variis notis cum iis ad quae pertinebant poetae verbis coniuncta fuisse; deinde eum qui scholia descripsit, ut unum corpus efficeret, praefixisse ea comici verba, quibus eadem quae scholio nota adscripta erat. Hinc factum, ut haud raro falsa scholiis lemmata praeponerentur — quae additis †† significavi —; hinc porro factum, ut lemmata modo hanc modo hanc Terentiani textus recensione sequerentur; hinc denique factum, ut interdum aliam in lemmate, aliam in ipso scholio Terenti memoriam inveniremus (cf. 'Studi ital.' III 335sq.; 341sq.; 358sq.). Quae si reputaverimus,

facile concedemus ex lemmatis de ea quam ipse Donatus secutus sit textus recensione nihil certi colligi posse, quippe quae nihil indicent nisi quae fuerit in iis, quibus olim scholia adscripta erant libris Terentianis textus condicio; quos libros intra IV et VI saeculum collocandos esse per se patet. Maiorem fidem habent ea, quae ex ipsis scholiis eliciuntur, quamquam ne hic quidem de Donatea origine satis constat; praeterea non neglegendum ex memoria scholiastam afferre potuisse poetae verba. Sed haec monuisse sufficiat, nam si ad singula nunc descendere vellem, vereor ne terminos huius praefationis longe excederem. Attamen pauca videntur esse addenda. In codicibus enim Donatei commenti saepius singulis scaenis personarum notae praepositae sunt, quae quin ex illis de quibus supra dictum est libris Terentianis derivatae sint, vix potest dubitari: quas integras referre e re visum est.

Andria

I 2 DAVVS SIMO <i>A</i> , SIMO <i>T</i>	4 chremes MISIS · DAVVS <i>AT</i>
3 DAVVS <i>ATC</i>	5 CRIGO MYSIS · DAVVS <i>A</i> ,
(crito) <i>T</i>
4 (Mysis? <i>A</i>)	V 1 SIMO CHREMES <i>A</i> , Chremes
Senex Simo Senex <i>T</i>
5 MISIS <i>A</i>	2 DAVVS · CHREMES SIMO DRO-
MO <i>A</i>
II 1 CARIN9 BIRRIA PAMPHILVS
<i>AT</i>	3 PAMPHILVS · SIMO · CHRE-
MES <i>A</i>
2 DAVVS CHARINVS PĀPHILVS
<i>AT</i>	4 CRITO SIMO PĀPHILVS <i>A</i>
3 Pamphilus dauus <i>AT</i>	5 CHARIN9 PAMPHILVS DAVVS <i>A</i>
4 Simo dauus · PAMPHILVS
<i>AT</i>	6 DAVVS PĀPHILVS CHREMES <i>A</i> ,
dauus pan · cre · <i>B</i> , da-
uus pamphilus carinus <i>T</i>
5 BYRRIA ET IDĒ · <i>A</i> , (tres
<i>add.</i>) <i>T</i>	Eunuchus
III 1 MISIS · DAVVS SIMO LESBIA <i>A</i> ,
(M-S-D-L-) <i>T</i>	I 1 Phaedria Parmeno <i>T</i>
2 lesbia simo · DAVVS <i>A</i>	2 Tais P2oh: (!) PAR · <i>T</i>
3 SIMOON · REMIS <i>A</i>	(II 1—III 1 <i>nihil apud Sabba-</i>
<i>dinium adnotatum, sed</i>
<i>quin exstent non dubium)</i>
4 DAVVS Simo <i>AT</i>	III 2 Tais Traso gnato Par-
meno Pythias <i>T</i>
5 Pamphilus · Dauus · <i>AT</i>	3 Chremes Pithias <i>T</i>
IV 1 CHARINVS PAMPHILVS DAVVS
<i>AT</i>	4 Antipho <i>T</i>
2 MISIS PAMPHILVS CHARINVS
DAVVS <i>AT</i>	5 Cherea Anthifo <i>T</i>
3 MISIS <i>A</i>	

Eunuchus

- IV 1 doris *T*
 2 phedria *T*
 3 Phitias dorias phedria *T*
 4 phedria pithias *T*
 5 Chremes pithias *T*
 6 Tais pithias Cremes *T*
 7 Traso Gnato Cremes
 Thais *T*
 V 1 Tais Phitias *T*
 2 Chaerea phitias Thais *T*

Adelphoe

- I 1 MICIO SENEX *A*

Hecyra

- I 1 philotis syrus parmeno *C*
 IV 1 mirrina phidippus *B*
 2 sostrata pamphilus *B*
 V 1 bachis laches *B*
 2 phidippus laches bachis *B*

Phormio

- I 3 ANTIPHO PHEDRIA *R*
 4 GETA ANTIPHO PHEDRAA *R*
 II 1 DEMIPHO SENEX *R*
 2 PHORMIO *R*
 4 DEMIPHO *R*
 III 1 ANTIPHO *R*
 2 PHEDRIA *R*
 IV 1 DEMIPHO chremes *R*
 3 ANTIPHO *R*
 V 1 SOPRONIA *R*
 3 DEMIPHO *R*
 9 NASISTRATA *R*

E codice *V* neque a Wissowa neque a Sabbadinio quicquam enotatum est; cur deteriores libros neglexerim, non est quod demonstrem.

Deinde alia res commemoranda: interdum enim scaenarum distributio in codicibus commenti nostri differt ab ea, quam Terenti libri testantur. Novae scaenae initium apparet Andr. IV 3, 7; Eun. V 4, 21; Hec. III 1, 38; Phorm. III 3, 7; econtra nova scaena non indicata est Ad. V 5 (*sic V dett.*); Ad. V 8 (*sic C*); Ad. V 9; Hec. IV 3 (*sic C*); Phorm. III 3, 1; Phorm. IV 2; Phorm. V 7. Ad Phorm. III 3, 1 et 7 res ni fallor librario tribuenda est, qui a QUID FACIAM versus primi aberravit ad QUID FACIAM versus septimi. Cf. etiam Rabbow p. 335.

Iam cum ad finem pervenerim, restat ut gratias agam inprimis Georgio Wissowa, qui cum me in Donati commentum operam studiumque conferre comperisset, non modo quod olim ceperat novae editionis parandae consilium deposuit, verum etiam quas ipse confecerat collationes humanissime mihi concessit; eodem intercedente factum est, ut Schopeni et Reifferscheidii schedae amplissimae ab huius uxore comiter mihi traderentur. Deinde gratissimo profiteor animo, quantum debeam liberalitati

eorum, quorum curae commissae sunt bibliothecae Bernensis, Dresdensis, Florentinae et Laurentiana et Riccardiana, Gottingensis, Ienensis, Leidensis, Oxonienses et Bodleiana et Lincolniensis, Parisiensis. Nec possum reticere, quantam apud me gratiam inierint qui et re et consilio benigne me adiuverunt viri doctissimi H. Graeven, R. Hirzel, Ch. Hoeing, R. Kauer, I. Kurth, W. M. Lindsay, P. Rabbow, E. Rostagno, R. Sabbadini, Fr. Spiro, M. Warren. Quantum vero me obstrinxerint sibi viri humanissimi semperque erga me benevolentissimi Georgius Goetz et Fridericus Schoell, qui plagulas corrigendas susceperunt, saepissime dubitationes aut moverunt aut removerunt, per multa felici coniectura restituerunt, vix possum proloqui.

Scr. ad Bremae portum Kal. Febr.

P. W.

VITA TERENTI

A = cod. Paris. lat. 7920 s. XI (*correcturae, ubi nihil adnotatum, a man. 1*).

B = cod. Vatic. Regin. lat. 1595 s. XIII (*inc. Andria II 1, 21; v. praef.*).

T = cod. Vatic. lat. 2905 s. XV (*v. praef.*).

C = cod. Oxon. Bodleian. Canon. lat. 95 s. XV (*inc. Euanth. I 2*).

F = cod. Florent. Marucell. C 224 s. XV.

V = cod. Vatic. Regin. lat. 1496 s. XV (*litterae inclinatae = man. 2 in rasura; v. praef.*).

D = cod. Dresd. Dc. 132 s. XV.

L = cod. Leid. Voss. lat. Q. 24 s. XV.

P = cod. Paris. lat. 7921 s. XV.

dett. = DLP.

M = cod. Cesen. Malatest. XXII. 11. V s. XV (*man. 4 Graeca suppl.*).

schol. *Bemb.* = scholia marginalia cod. Vatic. lat. 3226 Terenti.

” *Vatic.* = ” ” ” Vatic. lat. 3868 ”

” *Victor.* = ” ” ” Laur. XXXVIII 24 ”

” *Paris.* = ” ” ” Paris. lat. 7899 ”

ed. pr. = editio princeps Veneta s. a. (Vindelini Spirensis).

Calph. = ” Calphurnii Taruisiana 1477.

Steph. = ” Rob. Stephani Parisina 1536.

Lindenbr. = ” Frid. Lindenbrogii Francofurt. 1623.

Westerh. = ” A. H. Westerhovii Hagana 1726.

Klotz = ” R. Klotzii Lipsiensis 1838.

W. = Wessner.

**** lacunam significat.

1 Publius Terentius Afer Carthagine natus seruiuit
 Romae Terentio Lucano senatori, a quo ob ingenium et
 formam non institutus modo liberaliter, sed et mature
 manu missus est. quidam captum esse existimant: quod
 fieri nullo modo potuisse Fenestella docet, cum inter 5
 finem secundi Punici belli et initium tertii <et> natus sit
 et mortuus: nec, si a Numidis uel Gaetulis captus sit, ad
 duces Romanum peruenire potuisse nullo commercio inter
 Italicos et Afros nisi post deletam Carthaginem coepto.

2 Hic cum multis nobilibus familiariter uixit, sed 10
 maxime cum Scipione Africano et C. Laelio, quibus etiam
 corporis gratia conciliatus existimatur: quod et ipsum
 Fenestella arguit contendens utroque maiorem natu fuisse,
 quamuis et Nepos aequales omnes fuisse tradat et Por-
 cius suspicionem de consuetudine per haec faciat 15

1 Publius] P. V | terrentius T | affer A | cartagine AT,
 Kartagine F | seruit A || 2 terretio T | senatore A, senatori//
 (i ex e corr.) T | ob genium T | non et formam F || 3 et]
 etiam V | mature A || 4 est om. T | quidem A, quidam (a in
 ras.) T || 5 in fine TFV || 6 et initium tertii hic om. V | tercii
 A, tecii T | et add. Ritschl | sit] est ATF || 7 et <initio ter-
 tii> mortuus V | ne si T, n. F | animidis A | uel Schoell: et
 codd. | getulis TF, gentulis V, geturis A | sic F | ad—po-
 tuisse (adducere romanum potuisse peruenire F)] ad domi-
 num Romanum peruenire potuisse Gronov (Ritschl, Fleckeisen,
 Dziatzko), adduci Romam ibique uenire potuisse Schopen
 (Reiffersch.), adductum Romam uenire potuisse Mommsen ||
 8 commertio T, comertio F || 9 italicos A, italos V | cartagi-
 nem AT, Kartaginem F | cepto codd. || 10 nobilibus ex no-
 minibus corr. A || 11 C.] cum TFV | lelio TF || 12 concilla-
 tus F | et] ex A || 13 maiorem natus A, natu maiorem V ||
 14 et] ex A, et (sscr. m. 2) V | equales AT | tradit TFV | et
 om. F | portius AF, potius T || 15 faciet F

‘dum lasciuam nobilium et laudes fucosas petit,
 dum Africani uocem diuinam inhiat auidis auribus,
 dum ad Philum se cenitare et Laelium pulchrum putat,
 dum [se amari ab his credit] in Albanum crebro rapi-
 tur ob florem aetatis suae: 5

suis postlatis rebus ad summam inopiam redactus est.
 itaque ex conspectu omnium <ubi> abit Graeciae in
 terram ultimam,

mortuust Stymphali, Arcadiae <in> oppido. nil P<ublio>
 Scipio <tum> profuit, nil Laelius, nil Furius, 10
 tres per id tempus qui agitabant nobiles facillime:
 eorum ille opera ne domum quidem habuit conducticiam,
 saltem ut esset quo referret obitum domini seruulus.’

3 Scripsit comoedias sex, ex quibus primam Andriam
 cum aedilibus daret, iussus ante Caecilio recitare ad ce- 15
 nantem cum uenisset, dicitur initium quidem fabulae,

1 lasciuam *A*, lascuias *T* | fucosas (fuscosas *V*) laudes
TFV || 2 uocem diuinam *Muretus*: uoce diuina *FV*, (-na//i) *T*,
 uocē dum & *A* | inhiat] inh//////// (inhyat *suppl. m. rec.*) *T*, in
 huius & *A* | //uidis (a *suppl. m. rec.*) auribus *T*, auribus aui-
 dis *V* || 3 Philum *Roth*: fixum *A*, furium *TFV* | se *om. V* |
 centare *A*, coenitare *V* | lelium *AT*, Lelius *F* | putat pulchrum
 (pulcrum *T*) *TFV* || 4 se — credit (credat *A*) *secl. Ritschl*
 crebro in albanum (-nis *F*) rapit² (rapi *TFV*) *codd., corr.*
Ritschl || 5 ob] ad *FV* || 6 suis postlatis *Ritschl*: post sublatis
A, ipsus sublatis *TFV* || 7 ex] e *TV*, *om. F* | ubi *add. Bergk* |
 abit] abiit *TFV* | Graeciae in terram *Bothe*: greciam in ter-
 ram *codd.*; in Graeciam terram *Scaliger (Ritschl)* || 9 mortuus
 est infalo *A*, mortuus est in phalo *TFV*, *corr. Bergk*; mor-
 tuos Stymphalist *Ritschl* | archadiae *codd.* | in *add. Roth* |
 opido *AT* | nichil *A*, nihil *TFV* | Publio *Ritschl*: *P. codd.* ||
 10 tum *add. Dziatzko* | <ei> profuit *A*, profuit in *mg. V¹*, *om.*
TF | nil] nihil illi *A*, nihil ei *TFV* | lelius *ATF* | nihil
codd. | Furius tres] fimimstros (Furius Tres in *mg. Daniel*) *A* ||
 11 id *Wolf*: idem *codd.* | facillime *A* || 12 operam *TFV* | ha-
 buit] si abiit *A* | conducciam *A*, conductuciam *T*, conducti-
 tiam *FV* || 13 obitus *F* | seruulo *A* || 14 comedias *ATF* ||
 15 edilibus *F*, edibus *T* | Caecilio *Hieron.*: caerio *A*, cerio
TFV | recitare — contemptiore] ore *A* | coenantem *V*, cenante
T, (coen-) *F* || 16 dicitur *Mommsen*: dictus est *V*, dictum est
TF | initium *Calph.*: initio *TFV*

quod erat contemptiore uestitu, subsellio iuxta lectulum
residens legisse, post paucos uero uersus inuitatus ut ac-
cumberet cenasse una, dein cetera percucurrisse non sine
magna Caecilii admiratione. et hanc autem et quinque
reliquas aequaliter populo probauit, quamuis Volcatius 5
<in> dinumeratione omnium ita scribat

‘sumetur Hecyra sexta, exilis fabula’.

Eunuchus quidem bis die acta est meruitque pretium,
quantum nulla antea cuiusquam comoedia, id est octo
milia nummorum. propterea summa quoque titulo ascri- 10
bitur. <* * * * *> nam Adelphorum principium Varro
etiam praefert principio Menandri.

4 Non obscura fama est adiutum Terentium in scriptis
a Laelio et Scipione, eamque ipse auxit numquam nisi
leuiter refutare conatus, ut in prologo Adelphorum (15 15
—21)

‘nam quod isti dicunt maleuoli, homines nobiles
hunc adiutare assidueque una scribere:
quod illi maledictum uehemens esse existimant,
eam laudem hic ducit maximam, quom illis placet, 20

1 contemptio *F* | lectum *V* || 2 uersus <lac. 3—4 litt.> *A* |
inuitatus] inuitauit *A* || 3 cenasse *F*, coenasse *V* | deinde
TFV | caetera *FV* | percucurrisse *FV* || 4 magna *om. F* | caecilii
A, caecilii *TFV* | admitione *T* || 5 equaliter *AT* | uolcatius
V, uolcatius *ATF* || 6 in dinumeratione *Schopen (Ritschl)*: de-
numeratione *A*, de enumeratione *TV*, de enuntiatione *F* |
ita scribit *in mg. V* || 7 sumeretur *T*, sumeret *F* | hec ira
A, hecirra *TF* | exilis *Bergk*: ex his *codd.* || 8 die] deinceps
Ritschl | precium *A* || 9 quanta *T* | cuiusque *ATF* | comedia
ATF | id est *del. Ritschl* || 11 *lac. sign. Wolf* || 12 profert
A, profert *V* | menandri (i ex o corr.) *A* || 14 laelio *TF* | ^sci-
pione *A* | eamque *Schopen*: namque *A*, eandemque *TFV* ||
15 refutare] se tutare *TF*, se ditari (*corr. m. 2*) *V*; refutare
<eam> *Dziatzko* | conatur *TV* || 17 ipsi *ATF* | maliuoli
TFV || 18 hunc] eum *Terenti codd. et Don. Ad. prol.* 16 ||
19 uehe mens (h ex r corr.) *A* || 20 hinc *F* || duxit *F*, dux *T* |
quom] quod *codd.* | placeat *TF*

qui uobis uniuersis et populo placent,
 quorum opera in bello, in otio, in negotio
 suo quisque tempore usus est sine superbia.

uidetur autem leuius <se> defendisse, quia sciebat et
 Laelio et Scipioni non ingrattam esse hanc opinionem, 5
 quae tum magis et usque ad posteriora tempora ualuit.
 C. Memmius in oratione pro se ait 'P. Africanus, qui a
 Terentio personam mutuatus, quae domi luserat ipse, no-
 mine illius in scaenam detulit.' Nepos auctore certo com-
 perisse se ait C. Laelium quondam in Puteolano kalendis 10
 Martiis admonitum ab uxore, temperius ut discumberet,
 petisse ab ea ne interPELLARETUR seroque tandem ingres-
 sum triclinium dixisse non saepe in scribendo magis sibi
 successisse, deinde rogatum ut scripta illa proferret, pron-
 untiasse uersus, qui sunt in Heautontimorumeno (IV 4, 1) 15

'satis pol proterue me Syri promissa huc induxerunt.'

Santra Terentium existimat, si modo in scribendo adiu-
 toribus indiguerit, non tam Scipione et Laelio uti po-

1 qui] quid A, quod (?) F | uobis om. TF || 2 ocio F ||
 3 quasque A | tempore usus est] usus est tempore V, usus
 est ATF || 4 leuius se Ritschl: se leuius in ras. V², laelius
 autem A, lelius TF | solebat F | et Laelio et Scipioni Fleck-
 eisen: ex laelilio ex scipionis A, et lelii et scipionis TFV ||
 6 que A | tum Ritschl: tamen codd. | et om. F || 7 C. memius
 A, Q Memius T, Q. Memmius FV | pro se ait] pro se A
 (Schopen, Ritschl) | qui a V, (ex quia corr.) F, quia AT; in-
 quit a Schopen (Ritschl) || 8 terrentio T | mutuans F | que
 Aemulus erat ipse A || 9 cenam AT, coenam F, scoenam V |

cerio V || 10 C.] Q. TF, Q. (corr. m. 2) V | lelium TF | qdam
 (d in ras.) T | putetlano A, putelano TF | kalendis] kt V,
 Hijs F || 11 martis A | temporius (o ex e corr.) V | ut] et T |
 discumbere F || 12 petiisse TFV | interPELLARET A, interpelle-
 retur F, interpollaretur V | seroque] serius TFV | ingressus
 TFV || 13 sepe///// (ad eras.) T || 14 successisse (ex corr. V²)
 sibi TFV | illi F | <...> pronuntiasse F || 15 ine autonti
 monumeno A, in eutontum T, in eutontiam F, in eautentu-
 merumenos V || 16 siri TF | huc (u ex ū corr.) T || 17 Santra
 Erasmus: satra AFV, sacra T | terentius F, terrentium T |
 exist (!) T | modo in ras. V² | auditoribus F || 18 lelio TF

tuisse, qui tunc adolescentuli fuerint, quam C. Sulpicio Gallo, homine docto et quo consule Megalensibus ludis initium fabularum dandarum fecerit, uel Q. Fabio Labeone et M. Popillio, consulari utroque ac poeta. ideo ipsum non iuuenes designare, qui se adiuuare dicantur, sed uiros, quorum operam et in bello et in otio et in negotio populus sit expertus.

5 Post editas <sex> comoedias, nondum quintum atque uicesimum egressus annum, animi causa et uitandae opinionis, qua uidebatur aliena pro suis edere, seu percipiendi Graecorum instituta moresque, quos non perinde exprimeret in scriptis, egressus <urbe> est neque amplius rediit. de morte eius Volcatius sic tradit

'sed ut Afer populo sex dedit comoedias, iter hinc in Asiam fecit. <in> nauem ut semel conscendit, uisus numquam est: sic uita uacat.'

Q. Cosconius redeuntem e Graecia perisse in mari dicit

1 qui — fuere *sscr.* V² | adolescentuli *FV* | fuerint *Ritschl* | fueñ *A*, fuere *TFV* | C.] Q. *TV*, Q. quam *F* | sulpicio *ATV* : 2 hominē *T* | et quo consule Megalensibus *Ritschl*: et cuius (qui *V*) consularibus (-laminibus *F*) *codd.* || 3 Cecerit (!) *F* | uel] idem *F* | Q.] quinto *A* | labiene *A*, labione *TF* || 4 *M.*] ma. *F*, m/// *T* | Popillio *Muretus*: popillo *A*, pōpilio *TF*, pompilio *V* | ac] et *V* | ideo] deo *A* || 5 designare *sscr.* V² | adiuuaret *TF* | dicantur *Ritschl*: dicuntur *AT*, dicunt *V*, dicerentur *in ras.* V² || 6 ocio *F* || 8 editas *F* | sex *add.* *Baehrens* | comedias *ATF* | nondum] non iam *F*, *lac.* 6 *litt.* *T*, *om.* *V* || 9 incesimum *A*, uigesimum *T*, trigesimus *F*, XXX *V* | ingressus *Ritschl* | animi *om.* *TFV* | et uitandae] ⁷ (= et) uitandę *A*, euitandae *V*, -de *TF*; seu uitandae *Dziatzko* || 10 qua *Hareus*: qui *A*, quia *TFV* | aedere *F* | percipiendi *dett.*: percipienda *ATF*, ad percipienda *V* || 11 grecorum *AT* | institua *T* | non *om.* *TFV* || 12 urbe *add.* *Muretus*; an in Graeciam <profectus> est? | amilius *F* || 13 redite *A* | uulcatius *ATF* || 14 dedit comedias *TF*, comedias *deñ.* *A* || 15 itē hinc in asiā faecit *A*, inte/// hinc in as///// feč (inter et asiam *suppl. m. rec.*) *T* | <in> nauem ut *Schoell*: nauem (-im *TFV*) ut (cum *V*) *codd.*; ut nauem *Buecheler*, nauem autem ut *Ritschl* || 16 conscendit *F* | nusquam *V* || 17 Quintus *A* | cōscontius *T*, is Contius *F*, cōssentius *V* | grecia *TF* | periisse *TFV* | mari] sinu Leucadae *hic ins. Fleckeisen*; *cf. infra* | dicitur *F*, *om.* *A*

cum [C et VIII] fabulis conuersis a Menandro; ceteri mortuum esse in Arcadia Stymphali † siue Leucadiae † tradunt Cn. Cornelio Dolabella M. Fulvio Nobiliore consulibus morbo implicitum aut ex dolore ac taedio amissarum sarcinarum, quas in naue praemiserat, ac simul 5 fabularum, quas nouas fecerat.

6 Fuisse dicitur mediocri statura, gracili corpore, colore fusco. reliquit filiam, quae post equiti Romano nupsit, item hortulos XX iugerum uia Appia ad Martis [uillam]. quo magis miror Porcium scribere 10

‘Scipio nil profuit, nil Laelius, nil Furius, tres per id tempus qui agitabant nobiles facillime: eorum ille opera ne domum quidem habuit conducticiam, saltem ut esset quo referret obitum domini seruulus.’

7 Hunc Afranius quidem omnibus comicis praefert 15 scribens in Compitalibus (*Ribb. com.*³ fr. 2)

‘Terenti num similem dicetis quempiam?’

Volcatius autem non solum Naeuio et Plauto et Caecilio,

1 cū .C. & VIII. AV, cum centum et octo TF; cum (C et VIII del.) Ritschl; cf. Gell. XVII 4, 4 | a] e V | caeteri AF | 2 esse — Cornelio om. F | archadia ATV | <in> stymphali V | siue leucadia A, sinu leucadia T, (-diae) V || 3 Cn.] .c.n. A, gn. T | dolobella TF | M.] in .A, et M. (sscr. m. 2) V | nobilior F | cons V, consunt A || 4 implicitam A | aut ex Schoell: ac ex A, acri rell. | tedio ATF || 5 sarcinarum] satirarum T, satyrarum FV | quas (in quos corr. m. rec.) T | nauem A, nauim TV, naui F, corr. Ritschl || 7 corpore om. F || 8 reliquid AT | que F | post om. TFV | Romano] r. V || 9 ortulos TFV | uillam secl. Schopen || 10 portium ATF || 11 nil 1. et 2.] nichil A, nihil TF | lelius TFV, ledius A | nil V, om. ATF || 12 tres — facillime del. Ritschl | idem codd. | facillime T || 13 operam TFV | ne "domum" quidem V | conductitiam FV || 14 saltem — seruulus del. Ritschl | esse F | referet A, refert F | domini om. F || 15 aframus A | praeferrī TFV || 16 compotalibus T || 17 terentii A, terrentio T, terentio V, om. F | num Buecheler: non A, in mg. V², om. TF | dicetis Buecheler: dicens codd.; dicent Ribbeck | quepiam A || 18 uolcatius TF, uulcanus A | neuio codd. | ex plauto ex A | cecilio F, celio AT

sed Licinio quoque et Atilio postponit (*cf. Gellius XV 24*).
Cicero in Limone hactenus laudat

'tu quoque, qui solus lecto sermone, Terenti,
conuersum expressumque Latina uoce Menandrum
in medium nobis sedatis motibus effers,
quiddam come loquens atque omnia dulcia dicens.'

5

item C. Caesar

'tu quoque, tu in summis, o dimidiate Menander,
poneris, et merito, puri sermonis amator.
lenibus atque utinam scriptis adiuncta foret uis,
comica ut aequato uirtus polleret honore
cum Graecis neue hac despectus parte iaceres!
unum hoc maceror ac doleo tibi deesse, Terenti.'

10

8 Haec Suetonius Tranquillus. nam duos Terentios
poetas fuisse scribit Maecius, quorum alter Fregellanus
fuerit Terentius Libo, alter libertinus Terentius, Afer
patria, de quo nunc loquimur.

9 Scipionis fabulas edidisse Terentium †Vallegius in
actione ait

1 licinio] liuio *TFV* | atilio *TF*, accilio *V* || 3 ter-
renti *T* || 4 conuersus expressus que *F* || 5 in medium nobis]
in dium *F*, medium *T*, in medium certe *V* | motibus *Barth*:
uocibus *codd.* | effert *F* || 6 qui^ddam *A*, quid quod *TFV* | lo-
ques *F* | ac *TFV* | omnia] ò *F* | dicens] miscens *Ritschl* ||
7 item *om.* *TFV* | G. *TF* | cesar *AT* || 8 tu in summis] *e*
dinudiate *A*, non tam summisso (dimisso *T*, submisso *F*) di-
midietate (dimed- *F*) *TFV*, *corr.* *Steph.* || 9 ponderis (d in n
corr. ut uid. m. 1) *A* || 10 adiuncta *T* || 11 ut *om.* *T* | equato
AT || 12 grecis *T* | neue *Roth*: neque *codd.* | despectus *Calph.*:
despecta ex (ex *V*) *codd.* | iacens *F* || 13 maceroy. audoleo *A* |
deesse *TV*, decesse *F*, derē *A* | terrenti *T* || 14 hec *T* | terren-
ios poetas *T*, terentias poetas *A*, poetas terentios *F* || 15 mae-
tius *A*, metius *TFV* | flagellanus *AT*, flegellanus *V* || 16 ter-
rentius libo *T* | Terentius 2. *om.* *T* || 18 fabulas (s m. 2) *V*, fa-
bulis *T* | aedidisse *F* | terentius *FV*, terrentius *T* | uallegius
(le *del. m. rec. in A*) *codd.*; Volcacijs *Buecheler* (olim *Vagellius*;
sic etiam Ribbeck et Schanz) | in actione] natione *TFV*

' tuae, <Terenti>, quae uocantur fabulae,
 cuius sunt? non has, iura qui populis dabat,
 summo <ille> honore affectus fecit fabulas?'

10 Duae ab Apollodoro translatae esse dicuntur co-
 mico, Phormio et Hecyra, quattuor reliquae a Menandro. 5
 ex quibus magno successu et pretio stetit Eunuchus fa-
 bula, Hecyra saepe exclusa uix acta est.

1 tuae *Windischmann*: hae *AFV*, he *T* | Terenti *add.*
Fleckeisen | quae *T* || 2 cuię *A*, cuię *F*, cuię *V*, siue *T* | iura
 qui *Ritschl*: qui iura *codd.* | populis *Ritschl*: populis retentibus
 (u et retentibus *del.*, in *mg.* terentius *adscr.* *Daniel*) *A*, popu-
 lis recensentibus *TFV* || 3 ille *add.* *Ritschl* || 4 due *T* | trans-
 late *AT* | dicuntur] *** *F* | comico] caricio (*uel* -tio) *Vita*
Ambros.; Carystio *Havet* || 5 formio *T* | et hechirra *F*, et
 echirra *TV*, ekýra *A* | relique *A* || 6 successu magno *F* | pre-
 cio *A* | euimcus *F* || 7 haec ira *A*, hec echirra *T*, heç echira
V, haec hechirra *F* | sepe *A* | ata *A*

EVANTHIVS

DE FABVLA

EXCERPTA DE COMOEDIA

(EVANTHIVS DE FABVLA)

I 1 Initium tragoediae et comoediae a rebus diuinis est incohatum, quibus pro fructibus uota soluentes operabantur antiqui.

2 namque incensis iam altaribus et admoto hirco id genus carminis, quod sacer chorus reddebat Libero patri, 5 tragoedia dicebatur: uel ἐπὶ τοῦ τραγοῦ καὶ τῆς ῥόδῆς, hoc est ab hirco hoste uinearum et a cantilena — cuius ipsius rei etiam apud Vergilium (*Geo. II 380 sq.*) plena fit mentio —, uel quod hirco donabatur eius carminis poeta, uel quod uter eius musti plenus sollemne prae- 10 mium cantatoribus fuerat, uel quod ora sua faecibus perlinebant scaenici ante usum personarum ab Aeschylō repertum; faeces enim Graece dicuntur τρύγες. et his quidem causis tragoediae nomen inuentum est.

3 at uero nondum coactis in urbem Atheniensibus, 15 cum Apollini Νομίῳ uel Ἀγνιαίῳ, id est pastorum uico-

1 Initium — 6 tragoedia *desunt in C* | tragredie *T* | comedie *A* || 2 est incoatum *A*, ex inchoatum *T* || 4 ammoto *V* | hircō *A* || 6 uel ΔΠΟ·ΤΟΥ·ΤΡΑΓΟΥΚΑΙ·ΤΗΣ ΟΔΗΣ *A*, uel ἐπὶ τοῦ τραγοῦ *V*, * * * * * *T*, uel * * * * * *F*, unde <ἐπὶ τοῦ τραγοῦ (in mg. καὶ τῆς·δῆς) nomen accepit> (*suppl. m. 3*) *C* || 7 est *om. A* | eius *TFC* || 8 etiam rei *C*, rei est *F* | plenā *A* || 9 sit *TC* | hircō *A*, <ab> hircō *F* || 10 quod *om. F* | sollempne *A*, solenne *V* || 11 cantoribus *V* | perlinibant *V* || 12 signici *A*, senici *T* | escilo *A*, eschilo *rell.* | refertum *T* || 13 foeces *A*, feces (c ex r m. 2) *C* | dicuntur triges *AF*, dicuntur Iles *T*, iles dicuntur *V*, dicuntur *C* | et] ex? | his *om. C* || 14 <de> causis *Schopen* | est <·g·* * * * *> *C* || 15 uera *A* | athenirasibus *A* || 16 apollinis *F* | nomio *ATCV*, nomine *F* | uel Ἀγνιαίῳ *Schopen*: uel ΔΦΥΔΘΩ *A*, *om. rell.* | id est *bis A* | uicorumue *Schopen*: uicinatorum *A*, uicinatorumue (-que *V*) *rell.*

rumue praesidi deo, instructis aris in honorem diuinae rei circum Atticae uicos uillas pagos et compita festiuum carmen sollempniter cantaretur, ἀπὸ τῶν κωμῶν καὶ τῆς φῶδης comoedia uocitata est, ut opinor, a pagis et cantilena composito nomine, uel ἀπὸ τοῦ κωμάζειν καὶ ἄδειν, 5 quod est comessatum ire cantantes. quod appotis sollempni die uel amatorie lasciuientibus [choris comicis] non absurdum est.

4 itaque, ut rerum ita etiam temporum reperto ordine, tragoedia prior prolata esse cognoscitur. nam ut ab in- 10 cultu ac feris moribus paulatim peruentum est ad mansuetudinem urbesque sunt conditae et uita mitior atque otiosa processit, ita res tragicae longe ante comicas inuentae.

5 quamuis igitur retro prisca uoluentibus reperiatur 15 Thespis tragoediae primus inuentor et comoediae ueteris pater Eupolis cum Cratino Aristophaneque esse credatur, Homerus tamen, qui fere omnis poeticae largissimus fons est, etiam his carminibus exempla praebuit et uelut quan-

1 praesidi *om.* *A* | constructis *TFCV* | acris *F* | diuinē *A* ||
 2 circum] ut cum *F* | actice *TFC*¹, (atticę *C*²) | uices *A* | contia *CF* (*corr. C*²), contra *T* | festiuum *A*, festum *rell.* || 3 sollempniter *A*, so/// lēmt¹ *C*, solenditur *T*, sollempniter (soll-*F*) *FV* | cantaret *TFC*, cantarent *V* | ΔΠΑΤΩΝ·ΚΩΜΩΝ·ΚΑΙ·ΤΗΚΩΔΕ *A*, i·***** *TFCV* || 4 comoedia — 5 ἄδειν *om.* *T* *CFV* | comedia *A* || 5 composcit nomine *A* | utulō·ΤΟΥ; ΚΩΜΑΞΕΙΝ·ΚΑΙΝΔΕΙΝ·*A* || 6 comessatu (cōmessatū *T*) mire (inire *T*, mirce *F*) *codd.* | appotis *Leo*: a potis *TFV*, apōtis *C*, a poetis *A* | sollempni *A*, solenni *V*, sollenni *F*, sollendi *T* || 7 choris (coris *T*) comicis *secl. Leo* || 10 prior] priorū *A*, *om. rell.*; primo *ed. pr.*, primum *Leo* | ab *om.* *A* | incultu at feris *C*, in cultua conferes *A* || 11 prolatum est *A* || 12 urbēque *T* | et *om.* *TFCV* | uita canitior *C* || 13 tragicie *A* | anteq̄² *C* || 15 retio *T* | uolentibus *A* || 16 Thespis *TFC*, thephis *A* | tragoediae *post* inuentor *F* | comedię *A* || 17 gratino *A*, Clatino (*corr. m. 2*) *C* | aristofaneque *A*, Aristophoneque *C*, aristophoneque *T* | esse *sscr. C* | credantur *V* || 19 etiam] et *C* | his † (!) *V* | quadam (quedam *TFC*) suorum (suam *A*) operum (opererum *C*) lege (*om. T*) *codd., corr. Schopen*

dam suorum operum legem praescripsit: qui Iliadem ad instar tragoediae, Odyssiam ad imaginem comoediae fecisse monstratur. nam post illius tale tantumque documentum ab ingeniosissimis imitatoribus et digesta sunt in ordinem et diuisa cuncta, quae etiam tum temere scribebantur, ad- 5
huc impolita atque in ipsis rudimentis hautquaquam, ut postea facta sunt, decora atque leuia.

6 postquam demonstrandae originis causa de utriusque generis initio diximus, quod necesse est iam dicamus, adeo ut ea, quae proprie de tragoedia dicenda sunt, titulo 10
propositi nunc operis instantes in alia tempora differamus et de his fabulis iam loquamur, quas Terentius imitatus est.

II 1 Comoedia fere uetus ut ipsa quoque olim tragoedia simplex carmen, quemadmodum iam diximus, fuit, quod chorus circa aras fumantes nunc spatiatas nunc consistens 15
nunc reuoluens gyros cum tibicine concinebat.

2 sed primo una persona est subducta cantatoribus, quae respondens alternis id est <***> choro locupletauit uaria-
uitque rem musicam: tum altera, tum tertia, et ad postremum crescente numero per auctores diuersos personae, 20
pallae, coturni, socci et ceteri ornatus atque insignia scae-

1 perscripsit *FCV* | Iliadem *A*, Odyssiam *C* | ad *om. T*
FCV || 2 instar *F* | Odyssiam *ATFC*¹, Odyssiam *VC*² | ad
sscr. C | comoediae *A* || 3 monstrat *F* | tantumque *F*, tantum
quod *T* | documentum *om. T* || 4 ab ingeniosissimū et imi-
tatoribus *T* || 5 cuncta quae *Leo*; sunt ea quae *ATFC*, quae
V || 6 rudimentis *F* | haut *TFCV* | quamquam *TFC* ||
7 ac *V* | leuia *dett.*: leuia *ATFCV* || 8 postquam — 9 dica-
mus post 12 imitatus est in *codd.*, *transp. Leo* || 9 dissimulatus (*sic*
et 14) *T* || 10 adeo ut] atque *V* | ea *om. T* | que/// *T, om. F* |
propria *TC* | de titulo (*sscr. m. 2*) *V* || 11 propositi (*ex praep-*
corr. C, praep- *F*) operis instantis *TFCV* | in alia tempora
(*sscr. m. 2*) *V*, in aliam horam *F* || 12 deis (ei in *ras. m. rec.*) *T* |
iam *om. F* || 13 feruetus *A* | ut *om. F* || 14 fuit *om. F* || 15 fir-
mantes *F* | spaciatur *A* | nunc consistens *om. TFCV* || 16 gi-
ros *TFCV* || 17 primū *F* | subducta est *TFCV* | cantatoribus
AV || 18 id est <ὑποκεινομένη> *Schoell*; ἀμοιβαίως id est alternis
Schopen | coro *T* | locupletauit *C* | uariantque *A*, uariat
utque *T* || 20 auctores *V*, auctores *C*, actores *A* || 21 conturni *A* |
<i> socci *T, om. F* | scenici *A*

nicorum reperta et ad hoc unicuique suus habitus: et ad ultimum, qui primarum partium, qui secundarum terti-
rumque, <qui> quarti loci atque quinti actores essent, distri-
butum et diuisa quinquepartito actu est tota fabula.

3 quae tamen in ipsis ortus sui uelut quibusdam incunabilis et uixdum incipiens ἀρχαία κωμῳδία et ἐπ' ὀνό-
ματος dicta est: ἀρχαία idcirco, quia nobis pro nuper cognitis
uetus est, ἐπ' ὀνόματος autem, quia inest in ea uelut histo-
rica fides uerae narrationis et denominatio ciuium, de quibus
libere describebatur.

4 etenim per priscos poetas non ut nunc ficta penitus
argumenta, sed res gestae a ciuibus palam cum eorum
saepe qui gesserant nomine decantabantur, idque ipsum
suo tempore moribus multum profuit ciuitatis, cum unus
quisque caueret culpam, ne spectaculo ceteris exstitisset et
domestico probro. sed cum poetae licentius abuti stilo et
passim laedere ex libidine coepissent plures bonos, ne
quisquam in alterum carmen infame componeret lata lege
siluerunt.

5 et hinc deinde aliud genus fabulae id est satyra

1 reperta *ed. pr.* (-te *dett.*): repetita *ATFCV* | et *om. F* ||
2 qui 2. *del. Leo* | secundarum *Leo*: secundarum partium (par-
tium *V*, *** *F*) *codd.* || 3 qui *add. Reiff.* | atque] et *V* |
quinti *Reiff.*: quintarum *codd.* (*Leo*) | auctores *A* | distributa
TFCV || 4 diuersa *C* | quinquepartita *TFCV* | actu *Schopen*:
actū *A*, acta *V¹FC²*, *del. V²*, *om. TC¹* | est *om. F* || 5 <in>
quibusdam *C* | incunabilis *T*, cunabilis *A*, amabilis *F* || 6 uix
dicem *C*, uix digne *V* | ΔΡΧΜΔ·ΚΩΜΩΙΔΙΔ ΕΤ ΕΡΟΝΟΜΔ-
ΤΟC. *A*, ***** *TFCV* || 7 archea *ACV*, archia *T*,
archa *F* | idcirco (o *ex a corr.*) *A* | pernuper *TC*, parumper
(*in mg.* uel per nuper *m. 2*) *V* || 8 uetus *Dziatzko*: uitii (-ciis
T) *codd.* | est *om. TFCV* | Ερονωτοf autem *A*, *****
aut *TFCV* | in ea *C* | uelu *A* | istorica *A*, ystoria *T* || 9 ci-
uium] omnium *TFCV* | de *sscr. C¹* || 11 per *V* | nunc
ficta poenitus *A*, non penitus ficta *TFC*, penitus non ficta *V* ||
13 id quod ipsa *TFCV* || 14 ciuitatibus (-tiḅuḅ *V*) *codd.* ||
15 cauerit culpa *TFC* | nec *F* || 17 ne quam *A* || 18 crimen
ATCV | infamie *TV*, infamię *FC* | poneret *TFCV* ||
19 siluef *A* || 20 deinde *in mg. C* | satira *TC*

sumpsit exordium, quae a satyris, quos in iocis semper ac petulantibus deos scimus esse, uocitata est, etsi <alii> aliunde nomen praeue putant habere. haec satyra igitur eiusmodi fuit, ut in ea quamuis duro et uelut agresti ioco de utiis ciuium, tamen sine ullo proprii nominis titulo, carmen esset. quod idem genus comoediae multis offuit poetis, cum in suspicionem potentibus ciuium uenissent, illorum facta descripsisse in peius ac deformasse genus stilo carminis. quod primus Lucilius nouo conscripsit modo, ut poesin inde fecisset, id est unius carminis plurimos libros. 10

6 hoc igitur quod supra diximus malo coacti omittere satyram aliud genus carminis *νέα κωμῳδία*, hoc est nouam comoediam, repperere poetae, quae argumento communi magis et generaliter ad omnes homines, qui mediocribus fortunis agunt, pertineret et minus amaritudinis spectantibus et eadem opera multum delectationis afferret, concinna argumento, consuetudini congrua, utilis sententiis, grata salibus, apta metro.

7 ut igitur superiores illae suis quaeque celebrantur auctoribus, ita haec *νέα κωμῳδία* cum multorum ante ac 20

1 satiris *TC* | in iocis] in locis *CV*, in lotis *T*, in uocis (*in mg.* al. in lotos *Daniel*) *A* || 2 <agrestibus> ac *V* | petulantes *codd.*, *corr. Leo* | uocitata (*in mg.* uel initiata *m. 2*) *V* | etsi *C* | alii post putant *add. F* (*transp. W.*), *om. rell.* || 3 habere *V*, *om. rell.* | hoc *F*, haec <quae> *V* | satira *TC* | igitur] dicitur *TFCV* || 5 ioco] modo *TFCV* | nomine *TC* || 6 esse *C* | item (*in mg.* ipsum *m. 2*) *V*, ita *F* | multus *A* || 7 obfuit *TFCV* | in *om. F* | suspicionem *F* | ciuium] ciuibus *TF CV* (*Reiff.*) | uenisset *T* || 8 rescripsisse *TCV*, scripsisse *F* | in et *C*¹ | in — deformasse *om. F* || 9 primo *TFCV* | Lucilius *TC*, Lutilius *F* || 10 poesim *V*, poesi *T* || 11 ammittere *F* || 12 satiram *ATC* | *·nean·ΚΩΜΩΙΔΙΔΝ A*, * * * * * *TFCV* | nouās comediās *C* || 13 reperiere *TF*, reperiere *C*, reperiuntur *A* || 14 generale *F* | qui *A*, *sser. V*², *om. TFC* || 15 pertinet² *A* || 16 et *om. T* | inultu *A* | dilectationis *F*, dilectionis *CV*, diltōis *T* || 17 sententius *A*, smis *T* || 19 igitur] dicitur *TFCV* | illa *F* | celebrabantur *CV*, -bant *F* || 20 *·ne·ΔΝ·ΚΩΜΩΙΔΙΔ A*, * * * * * *FV*, *om. TC* | ante hac *codd.*, *corr. Schopen*

postea, tum praecipue Menandri Terentique est. de qua cum multa dicenda sint, sat erit tamen uelut admonendi lectoris causa quod de arte comica in ueterum cartis retinetur exponere.

III 1 Comoedia uetus ab initio chorus fuit paulatim- 5
que personarum numero in quinque actus processit. ita paulatim uelut attrito atque extenuato choro ad nouam comoediam sic peruenit, ut in ea non modo non inducatur chorus, sed ne locus quidem ullus iam relinquatur choro. nam postquam otioso tempore fastidiosior spec- 10
tator effectus est et tum, cum ad cantatores ab actoribus fabula transiebat, consurgere et abire coepit, res admonuit poetas, ut primo quidem choros tollerent locum eis relinquentes, ut Menander fecit hac de causa, non ut alii existimant alia. postremo ne locum quidem reliquerunt, quod 15
Latini fecerunt comici, unde apud illos dirimere actus quinquepartitos difficile est.

2 tum etiam Graeci prologos non habent more nostrorum, quos Latini habent. deinde θεοὺς ἀπὸ μηχανῆς, id est deos argumentis narrandis machinatos, ceteri Latini ad 20

1 -que est *om.* *F* || 2 tamen] mihi *TF* || 3 quid *TCF* | in *om.* *TFCV* | ueteris *F* | chartis *F*, carnis *A* | retinentur *A*, etinētur *T*, rimentur *C*, timentur *F*, continetur *in ras.* *V*² || 5 <ut> ab initio *FCV*, (albinito) *T* || 6 personarum — paulatim *om.* *A* | quicumque *F* || 7 atrito *A*, acrito *FC* | atque] ac *V*, *om.* *T* || 8 non 2. *om.* *TF* || 9 iocus *A* | quidem *sscr.* *V*² | delinquatur *F* || 11 est et *Leo*: et *A*, est *V*, esset *TFC*; *secl.*

Goetz | tunc *TFCV* | cantores *A*, actores *TFCV* | ^vactoribus (*sscr. m. 2*) *V* || 12 transibat *FC* | adire *TFCV* | coepit, res *Leo*: coepisset *ATCV* | coepisset — eis *om.* *F* | amonuit *C*, ammonuit *T* || 13 coros *T* | tollerent *om.* *TCV* | eis *Steph.*: eius *codd.* || 14 hęc *A* || 15 aliam (alias *T*) postremo *TFC*, alii in p^roscaenio (r *sscr.*, ii et scae *in ras. m. 2*) *V* | relin-

querit *T*, relinquerē *A* || 16 alios apud *C* | dirimere *T* || 18 tum *Steph.*: cum *codd.* | nestrorum (*praeced. lac. T*)] oratorum *Schoell coll. Heaut. prol. 11, Hec prol. II 1; an eorum?* ||

19 ΘΕΟΥΣΑΝΟΜΗΧΑΝΗC · *A*, * * * * * *TFCV*

instar Graecorum habent, Terentius non habet. ad hoc *προστατικὰ πρόσωπα*, id est personas extra argumentum accersitas, non facile ceteri habent, quibus Terentius saepe utitur, ut per harum inductiones facilius pateat argumentum.

5

3 ueteres etsi ipsi quoque in metris neglegentius egerunt, iambici uersus dumtaxat in secundo et quarto loco, tamen a Terentio uincuntur resolutione huius metri quantum potest comminuti ad imaginem prosae orationis.

4 tum personarum leges circa habitum, aetatem, officium, partes agendi nemo diligentius a Terentio custodiuit. quin etiam solus ausus est, cum in fictis argumentis fidem ueritatis assequeretur, etiam contra praescripta comica meretrices interdum non malas introducere, quibus tamen et causa, cur bonae sint, et uoluptas per ipsum non deficit.

15

5 haec cum artificiosissima Terentius fecerit, tum illud est admirandum, quod et morem retinuit, ut comoediam scriberet, et temperauit affectum, ne in tragoediam transiret. quod cum aliis rebus minime obtentum et a Plauto et ab Afranio et Appio et multis fere magnis comicis

20

2 protastica prosopa (prosopa C) ATFC, *προστατικὰς πρόσωπας* (m. 2?) V || 3 accersitas T | non om. F | caeteri V, teneri F, exteri T | quibus om. V || 4 inductiones F || 6 ueterus F || 7 egeri A, om. TFC¹ (codd. Rufini); usi sunt sscr. C², in ras. V² (usi post etsi Rufini ed. pr.) || 8 tamen a Terentio om. F | inueniuntur F || 9 cominuti A | optationis F || 10 legis T | habitu A | offusae F || 11 a AT, om. FCV; cf. 'Arch. f. lat. Lex.' VII 125 sq. || 12 solus sscr. C², solius F | est <solus> C | cum] eum C, tum F | cum fidem (sscr. m. 2) V || 13 ^{etiam} quam (sscr. m. 2) C | praescriptura A, proscripta TFC || 14 introproducere (pro del. V) TFCV || 15 et causa (-am A) post ipsum codd., transp. Leo | cum(?) T | uoluptates F | desit codd., corr. Schopen || 16 artificiosissime V, tificiosissima (!) A | cum TFC | illis ATFC || 17 et] in (in mg. et m. 2) C | morem] meę est F || 18 ^a affectum (sscr. m. 2) C || 19 quod DL (ed. pr.), quam A, quia TFCV | minime] munirie A || 20 ab om. T | Afranio TFCV | appio AF, (in actio corr. m. 2) V, Apio TC; a Pomponio Dziatzko. fort. et appio del. | magnus A

inuenimus. illud quoque inter Terentianas uirtutes mirabile, quod eius fabulae eo sunt temperamento, ut neque extumescant ad tragicam celsitudinem neque abiciantur ad mimicam uilitatem.

6 adde quod nihil abstrusum ab eo ponitur aut quod ab historicis requirendum sit, quod saepius Plautus facit et eo est obscurior multis locis.

7 adde quod argumenti ac stili ita attente memor est, ut nusquam non aut cauerit aut curauerit quae obesse potuerunt, quodque media primis atque postremis ita nexuit, ut nihil additum alteri, sed aptum ex se totum et uno corpore uideatur esse compositum.

8 illud quoque mirabile in eo, primo quod non ita miscet quattuor personas, ut obscura sit earum distinctio, et item quod nihil ad populum facit actorem uelut extra comoediam loqui, quod uitium Plauti frequentissimum.

9 illud etiam inter cetera eius laude dignum uidetur, quod locupletiora argumenta ex duplicibus negotiis delegerit ad scribendum. nam excepta Hecyra, in qua unius Pamphili amor est, ceterae quinque binos adulescentes habent.

1 inueniemus *TFCV* | inter] in *TFC* | mirabiles *A* ||
 2 eo *sscr. C¹* | temperamento (o *ex u corr.*) *A* | ut neque
om. A || 3 extuā escant *A*, extumescant (u *ex i m. 2*) *V* | traicam *TF* | obiciantur *T* | ad inimicā *A*, ad mīmicam *V*, ad
 (*pro a corr. C*) mimicam (minicam *C*) <id est hystronicam inde
 mimus id est hystrio (*in mg. C*)> *TFC* || 4 uilitatem *om. TF*
CV || 5 astrusiam *F* | <ab> aut *A* | quod *om. A* || 6 historicis
A || 7 lotis *A* || 9 ut cuiusquam *F* | non aut cauerit] cauerit *T*
FC, ^{claudi} cauerit (*sscr. m. 2*) *V* | errauerit *V* | quae] quo// *F* ||
 10 quodque] tum quod *TFCV* || 11 noxuit *A* | aditum *A*,
^d aditum *C* | <et> *ex codd., corr. Steph.* || 13 quot *T* || 14 personas
 quatuor *TFCV* | obscuri *T* || 15 auctorem *A* | extra
 comoediam *Schopen*: ex tragoedia (-diae *F*, -die *CT*) *codd.* ||
 16 frequentissimum <est> *V* || 17 digna *ATCV* || 18 ex]
 et *TC* | delegeris *F* || 19 ad] id *T* | exchyra *A*, echira *V*,
 echirra *TFC* | unius] scribit *TFCV* || 20 panpili *T*, pam-
 phili] (*j del. ut uid.*) *C* | amor est] amorem *TFCV* | adhu-
 lescentes *A*, adulescentulos *TFC*

IV 1 Illud uero tenendum est, post νέαν κωμῳδίαν Latinos multa fabularum genera protulisse, ut togatas ab scaenicis atque argumentis Latinis, praetextatas a dignitate personarum tragicarum ex Latina historia, Atellanas a ciuitate Campaniae, ubi actitatae sunt primae, Rinthonicas ab auctoris nomine, tabernarias ab humilitate argumenti ac stili, mimos ab diurna imitatione uilium rerum ac leuium personarum.

2 inter tragoediam autem et comoediam cum multa tum inprimis hoc distat, quod in comoedia mediocres fortunae hominum, parui impetus periculorum laetique sunt exitus actionum, at in tragoedia omnia contra, ingentes personae, magni timores, exitus funesti habentur; et illic prima turbulenta, tranquilla ultima, in tragoedia contrario ordine res aguntur; tum quod in tragoedia fugienda uita, in comoedia capes- senda exprimitur; postremo quod omnis comoedia de fictis est argumentis, tragoedia saepe de historia fide petitur.

3 Latinae fabulae primo a Liuio Andronico scriptae sunt, adeo cuncta re etiam tum recenti, ut idem poeta et actor suarum fabularum fuisset.

20

1 neancomē ΔΙΔΝ. A, ne etomo *** V, ne aetomo (-nio F) *** FC, (sine lac.) T || 2 <et> ut TFCV | togatas (-as ex -os m. 2) V | ab C, a V || 3 a dignitatē A, ad dignitatem TFCV || 4 traicarum TC, tragediarum F | ex] et TCV | attellanas (act- C) ATFC, attelanas V || 5 primae Schopen: plurimae (-me AC) codd. | pinthorijcas (rij ex rif corr., in mg. rynthonicas m. 2) C, rithonicas F, inthoricas T || 6 actoris codd., corr. Voss || 7 actili A, et stili C | minimos A, minos T | ab] a F | diurna AV, diurna TFC; fort. iucunda || 9 <hoc interest (interest F)> cum VF, <hoc est> cum TC | tum] tamen TFCV || 11 imp& (!) A | periculorum Dziatzko: pericula ATV, periculam F, periclam C || 12 ac T | contraria T, om. F | Lugentes V || 13 funesti exitus V || 14 tranquillia F | contraria A | arguntur A || 15 uitia F, uitia V, uicia TC | capescenda AC || 17 tragoelia A | hostoca C || 18 Liuio C | androuico A, andromico TFC || 19 adeo] ad TFCV | cuncta re Schopen: cunctas res TFCV, ut ad has res A | recenti ut Schopen: recentius (reg- T) TFCV, recentes A || 20 fabularum suarum TFCV

4 Comoediae autem motoriae sunt aut statariae aut mixtae. motoriae turbulentaе, statariae quietiores, mixtae ex utroque actu consistentes.

5 comoedia per quattuor partes diuiditur: prologum, protasin, epitasin, catastrophem. est prologus uelut praefatio quaedam fabulae, in quo solo licet praeter argumentum aliquid ad populum uel ex poetae uel ex ipsius fabulae uel actoris commodo loqui; protasis primus actus initiumque est dramatis; epitasis incrementum processusque turbarum ac totius, ut ita dixerim, nodus erroris; 10 catastrophe conuersio rerum ad iucundos exitus patefacta cunctis cognitione gestorum.

DE COMOEDIA.

V 1 Comoedia est fabula diuersa instituta continens affectuum ciuiliū ac priuatorum, quibus discitur, quid sit in uita utile, quid contra euitandum. hanc Graeci sic definiuerunt 'κωμῳδία ἐστὶν <ἰδιωτικῶν πραγμάτων> περι- 15 ογή ἀκίνδυνος'.

comoediam esse Cicero ait imitationem uitae, speculum consuetudinis, imaginem ueritatis.

1 stratarie A || 2 quiesciores A | mistae F || 3 utruque A || 5 prothasim epithasim V | katastrophem V, trophen(!) A, /// carthastrophem T, et catastrophem (ca in mg. C) FC | praefatio quaedam F, quaedam praefatio C || 7 aliquod T | poeta A || 8 fabula A | prothasis AV || 9 initium quod (quod F) TCF | est om. TFCV | dramatis F, dra^smatis (sscr. m. 2) V, dramatis <id est compositionis argumenti> T | epithasis FV | procesusque A || 10 turbarūt C | ac] a F | dicāxerim C, disserim T | modus codd., corr. Pithoeus || 11 catastrophe C | iucundos TCV, iucundos A, iucundum F || 13 DECOMOEDIA. A, om. TFCV || 14 constituta TFCV || 15 affectum TFC | quibus] quia V | dicitur A || 16 in — quid] Λ C | euitandum contra C || 17 diffiniuer A, diffiniere FV, diffinire TC | comoedia est in ΠΗΠΙΟΧΗΔ ΚΙΝΔΙΝΟC A, comedia (-oedia V) est ***** TFCV; suppl. ex Diom. 488, 4 || 19 comedia TC | est cicero T, cicero esse C | inimitationem T | spectaculum (cta del. V) TFCV || 20 imaginem in mg. V², om. ATFCV¹ | ueritatis — 23, 1 uicis om. F | uiritatis T, et ueritatis V

2 comoediae autem more antiquo dictae, quia in uicis huiusmodi carmina initio agebantur apud Graecos — ut in Italia compitaliciis ludicris —, *admixto pronuntiationis modulo, quo, dum actus commutantur, populus attinebatur, ἀπὸ τῆς κώμης*, hoc est ab actu uitae hominum, qui in uicis habitant ob mediocritatem fortunarum, non in aulis regis, ut sunt personae tragicæ.

3 *comoedia autem, quia poema sub imitatione uitae atque morum similitudine compositum est, in gestu et pronuntiatione consistit.*

4 *comoediam apud Graecos dubium est quis primus inuenerit, apud Romanos certum: et comoediam et tragœdiam et togatam primus Livius Andronicus repperit.*

5 *aitque esse comoediam cotidianae uitae speculum, nec iniuria. nam ut intenti speculo ueritatis liniamenta facile per imaginem colligimus, ita lectione comoediae imitationem uitae consuetudinisque non aegerrime animaduertimus.*

6 huius autem originis ratio ab exteris ciuitatibus moribusque prouenit. Athenienses namque Atticam custodientes elegantiam cum uellent male uiuentes notare, in

1 amore *A* || 3 ytaliam *C* | compitalicis *ATCF*, compitalitiis *V* || 4 modolo *TC*, modolo *F* | comutantur *A* | attinebatur (*corr. m. 2*) *V* || 5 ΔΠΩ ΤΗC ΚΩΜΗC · *A*, ait ***** *TFC*, ***** *V* || 6 habitent *A*, habitabant *V* | in] ibi *T* | aulis *in ras.* *V*² || 7 traice *TC* || 8 autem] uero *TF* *CV* | qui *A* | poema *post* imitatione *F* | imitationē *A* || 9 adque *A* | morum *om.* *TFCV* | similitudinē *AC* | est *om.* *TF* *CV* | gesti *A* || 11 est *sscr.* *V*² || 12 *ῥωμαῖος* (*corr. m. 2*) *V* | et 1.] est *TFCV* || 13 trogatam *A* | primus (*corr. m. 2*) *V* | liuium andronicum (*m bis ex s corr. m. 2*) *V* | andronicus *TFC* | reperit *TC*, reperisse (*ex -rit corr. m. 2*) *V* || 14 atque *T*, <qui (*in mg. m. 2*)> aitque *V*; aitque <Cicero> *Scheidemantel* | quotidianae *TV* || 16 pro *F* | collegimus *T* || 17 -que *om.* *F* || 19 extis *T* | ciuitatibus *F* || 20 prouenit *TFC*, prouenit *V* | Athenienses *C*, atheniens (!) *A* | atticam *C*, aethicam *F*, aticam *T* | custodientibus *F*

uicos et compita ex omnibus locis laeti alacresque ueniebant ibique cum nominibus singulorum uitia publicabant, unde nomen compositum, ut comoedia uocaretur.

7 haec autem carmina in pratis mollibus primum agebantur. nec deerant praemia, quibus ad scribendum doctorum prouocarentur ingenia; sed et actoribus munera offerebantur, quo libentius iucundo uocis flexu ad dulcedinem commendationis uterentur: caper namque pro dono his dabatur, quia animal uitibus noxium habebatur. a quo etiam tragoediae nomen exortum est. nonnulli autem ex 10 amurca, olei faece, quae est humor aquatilis, tragoediam <quasi trygodiam> dici uocarique maluerunt.

8 qui lusus cum per artifices in honorem Liberi patris agerentur, etiam ipsi comoediarum tragoediarumque scriptores huius dei uelut praesens numen colere uenerarique 15 coeperunt. cuius rei probabilis ratio exstitit. ita enim carmina incohata proferebantur, ut per ea laudes eius et facta gloriosa celebrari proferrique constaret.

9 tum paulatim fama huius artis increbruit. Thespis autem primus haec scripta in omnium notitiam protulit, 20

1 ex (ex et corr. m. 2) V, et C | letaeⁱ (sscr. m. rec.) F ||
 2 singula TFC || 4 primum sscr. C¹ || 5 nec (sscr. m. 2) F |
 prouocarentur doctorum TFC, "pro uocarentur" doctorum V ||
 6 sed sscr. C¹ || 7 iucundo TCV | fletu TFC || 8 "caper nam
 (corr. m. 1?) A | is T || 9 dabitur A | noxium uitibus V ||
 10 tragoediae — 14 etiam om. A | exortum] et (del. C²) ortum
 TC, ortum V | ex] et TC || 11 aley T | faece — malue-
 runt] luerunt F || 12 quasi trygodiam add. W.; cf. Porph. ad
 Hor. a. p. 277 || 13 qui in ras. V² | lusus D, ludus TCV,
 luctus F | artificis T || 14 ageretur CV | tragoediarum comoe-
 diarumque F, comoediarum tragoediarum AT, com- <et> trag-
 V || 15 diei AFC, diey T, diei V | nomen TFC, (in numen
 corr. m. 2) V || 16 cepere TF, ceper C | cui TFC | existit
 V | itaque^{enim} (corr. m. 2) V, itaque TFC || 17 eius] tuas F | <sed>
 et TFC, (sed del.) V || 18 praeferrique A, proferri F | staret
 TFC || 19 dum TFC | Tespis VF, Tesbis T, (b ex t corr.) C ||
 20 haec scripta primus F | pertulit A

postea Aeschylus secutus prioris exemplum †publicauit. de quibus ita Horatius in arte poetica loquitur

- 275 'ignotum tragicæ genus inuenisse Camenæ
dicitur et plaustris uexisse poemata Thespis,
quæ canerent agerentque peruncti faecibus ora. 5
post hunc personæ pallæque repertor honestæ
Aeschylus et modicis instrauit pulpita tignis
280 et docuit magnumque loqui nitique coturno.
successit uetus his comoedia non sine multa
laude: sed in uitium libertas excidit et uim 10
dignam lege regi. lex est accepta chorusque
turpiter obticuit sublato iure nocendi.
285 nil intemptatum nostri liquere poetæ:
nec minimum meruere decus uestigia Græca
ausi deserere et celebrare domestica facta, 15
uel qui praetextas uel qui docuere togatas.'

VI 1 Fabula generale nomen est: eius duæ primæ partes, tragoedia et comoedia. <tragoedia>, si Latina argumentatio sit, praetexta dicitur. comoedia autem multas species habet: aut enim palliata est aut togata aut taber- 20 naria aut Atellana aut mimus aut Rinthonica aut planipedia.

1 eschilus *TCV*, esc^h illus *F*, echilus *A* | secutus *TCV*, sequutus *F*, sequitur *A* | prioris *om. TFC* | publicauit (*ex-carat corr. C²*) | pulpita ditauit *Schoell*, scaenam pulpitaui *Havet*, locupletauit *Leo* || 2 loquitur *om. V* || 3 traghice *C*, traice *T* | camē *T* || 4 et] ex *TFC* | plauses *F* | uertisse (-issime *F*) *TFC*, exisse *A* | tespis *TFCV*, thepis *A* || 5 qui *TF* | fecib; (*ex fecili corr.*) *A* || 7 heschilus *A*, eschilus *CV*, exchilus *T*,
^{et}
eschilius *F* | immodicis (*corr. m. 2*) *V* | palpita *TC* | tignis (ti *ex si corr.*) *C* || 8 nititurque *FC*, nititur *T*, nitiq; quia *A* || 9 non — 16 togatas] etc. *V* || 10 et uim] exiū *A*, et in *TFC* || 11 chorisque *CF*, corisque *T* || 12 loquendi *ATF* || 13 nihil *F* | int̄ptatū *A* || 16 que — que *TFC* || 17 est *om. TFC* | partes primæ *T* || 18 partes <sunt> *V* | traguedia *A* | tragœdia *add. Franck* || 19 sit] sic *F* | praetextata (*sscr. m. 2*) *V* || 20 tarbernaria *C* || 21 attellana *AFV* | rinthonica *A*, Rinthonita *C*, rintonica *F*, sinthonica *T*, rhintonica *V* | planipedia (*sic et 26, 1*) *F*

2 planipedia autem dicta ob humilitatem argumenti eius ac uilitatem actorum, qui non coturno aut socco nituntur in scaena aut pulpito sed plano pede, uel ideo quod non ea negotia continet, quae personarum in turribus aut in cenaculis habitantium sunt, sed in plano atque in 5 humili loco.

3 Personati primi egisse dicuntur comoediam Cincius Faliscus, tragoediam Minucius Prothymus.

4 Omnium autem comoediarum inscripta ex quattuor rebus omnino sumuntur: nomine, loco, facto, euentu. no- 10 mine, ut Phormio [Hecyra] Curculio Epidicus; loco, ut Andria Leucadia Brundisina; facto, ut Eunuchus Asinaria Captiui; euentu, <ut> Commorientes Crimen Heautontimorumenos.

5 Comoediarum formae sunt tres: palliatae Graecum 15 habitum referentes, togatae iuxta formam personarum habitum togarum desiderantes, quas nonnulli tabernarias uocant, Atellanae salibus et iocis compositae, quae in se non habent nisi uetustatum elegantias.

1 autem *sscr. C* | ob nobilitatem *TFCV* | argumenta *T*, <ob> argumenti *F* || 2 eius] ** *F* | utilitatem *CV* || 3 utuntur *FC*, (*ex nit- corr. m. 2*) *V* | aut — 5 cenaculis] culis *A* | plane *FC* || 4 quod] que *F* | continent *TFC* || 5 senaculis *T* | habitantium *in ras.* (*ex habitaculis?*) *A* | sunt *om. A* | in 3. *om. V* || 7 personatim *ATF* | egesse *A* | cincius (*cineius C*, *aneius T*, *cyneius V*) et faliscus (*falicus A*, *falascus F*) *codd., corr. Wolff* || 8 minutius *TCV*, mimitius *F* | et prothimus (*prothintus T*, *prothintus FC*, *protimius V*) *codd., corr. Wolff* || 9 scripta *codd., corr. Schopen* || 11 formio *A* | haec ira *A*, echira *V*, echirra *F*, ^hEchīra *C*, hechirra *T*; *secl. Schopen* | gurgulio *ATV*, Curgulio *C*, curcuilio *F* || 12 Leuchadia *FC* | brundiāfinia *A*, brundisina *TFC*, brundusinaⁱ (*sscr. m. 2*) *C*, brundusia *V* | eiamichias *F* || 13 ut *add. Schopen* | heautontimorumenos *A*, eutontumerumenos *C*, (*eaut-*) *V*, -non *T*, ***** *F* || 16 habentes habitum (-tus *F*) *TFCV* | <ut (*del. V, ex et corr. C*)> habitum *TCV* || 17 togatarum *V* | quas — 18 uocant *post 16* referentes *codd., transp. Reuuiens* || 18 attellanae *codd.* | saltibus *ATC*, salcibus *F* || 19 haēe *A* | elegantiam *V*

VII 1 Comoedia autem diuiditur in quattuor partes: prologum, πρότασιν, ἐπίτασιν, καταστροφήν.

2 prologus est prima dictio, a Graecis dicta πρώτος λόγος uel antecedens ueram fabulae compositionem elocutio, <ὁ πρὸ τοῦ δράματος λόγος>. eius species sunt quattuor: 5 συστατικός commendatiuus, quo poeta uel fabula commendatur;

ἐπιτιμητικός relatiuus, quo aut aduersario maledictum aut populo gratiae referuntur;

δραματικός argumentatiuus, exponens fabulae argumen- 10 tum;

μικτός mixtus, omnia haec in se continens.

3 inter prologum et prologium quidam hoc interesse uoluerunt, quod prologus est, ubi aut poeta excusatur aut fabula commendatur, prologium autem est, cum tantum de 15 argumento dicitur.

4 πρότασις est primus actus fabulae, quo pars argumenti explicatur, pars reticetur ad populi exspectationem tenendam; ἐπίτασις inuolutio argumenti, cuius elegancia

1 duas partes quatuor *F* || 2 prologam *A*, <in> prologum *TFCV* | protasin *ATC*, prothasim *V*, procasin *F* | epitasin *ATC*, epithasim *V*, ephitasin *F* | Kacastrofen *A*, catastrophen *TFCV* || 3 dictio prima *TFCV* | ΠΡΩΤΟΔΟΓΟΣ· *A*, πρώτος λόγος *V*, ***** *TFC* || 4 uel — λόγος *om. A* | uel *Rabbow*: ut *TFC*, *om. V* || 5 ὁ — λόγος *Rabbow*: ***** *FC*, *om. TV* | quatuor sunt *TFCV* || 6 CΥΝΤΑΤΙΡΟC· *A*, Cυντακος *V*, Cintakon *C*, Cintase *T*, **** *F* | commendatiuus *ATFC*, commendatitius *V* | qua *TFC*, qua^o (*corr. m. 2*) *V* || 8 ΕΠΙΤΙΝΗΤΙΚΟC· Relatus *A*, et **** sic (*sit T*, *sic^{re} F*) latus *TFC*, relatus **** *V* | quo <ut> *F* || 9 "populo "gracie *V* || 10 ΔΡΑΜΑΤΙΡΟC· *A*, ***** *TFCV* | argumentatiuus *TFC* | argumenta *TFCV* || 12 ΜΙΡΤΟC· *A*, ***** *TFCV* | οἷα *C* | haec — continens *om. T* || 13 inter] itē *A* | et probolum *T* | quidem hoc *T*, hoc quidam *V* || 14 soluerunt *A* | prologum *C* || 16 diducitur *AC*, deducitur *FV*, diduce^r *T*; *corr. Steph.* || 17 ΠΡΟΤΑCΙC· *A*, protasis *TC*, prothasis *FV* || 18 recicetur *A*, recitatur *TFC*, reticetur *V* || 19 ΕΠΙΤΑCΙC· *A*, epithasis *FV*, **** *CT*¹ (epitasis *T*²) | ⁱⁿ euolutio *C* | cuius] qua eius *Leo*

conectitur; *καταστροφή* explicatio fabulae, per quam euentus eius approbatur.

VIII 1 In plerisque fabulis priora ponebantur ipsarum nomina quam poetarum, in nonnullis poetarum quam fabularum, cuius moris diuersitatem antiquitas probat. nam cum primum aliqui fabulas ederent, ipsarum nomina pronuntiabantur, antequam poetae pronuntiaretur, ne aliqua inuidia ab scribendo deterreri posset. cum autem per editionem multarum poetae iam esset auctoritas adquisita, rursus priora nomina poetarum proferebantur, ut per ipsorum uocabula fabulis attentio adquiretetur.

2 actas diuersis ludis manifestum est inscribi. nam sunt ludorum species quattuor, quos aediles curules munere publico curant: Megalenses, magnis dis consecrati, quos Graeci *μεγάλους* appellant; funebres, ad attinendum populum instituti, dum pompa funeri decreta in honorem patricii uiri plene instruitur; plebei, qui pro salute plebis eduntur; Apollinares, Apollini consecrati.

3 In scaena duae arae poni solebant: dextera Liberi, sinistra eius dei, cui ludi fiebant. unde Terentius in *Andria* (IV 3, 11) ait 'ex ara sume hinc uerbenas tibi'.

1 *Καταστροφή* *A*, catastrophe *TFCV* || 2 appropereatur *Schopen* || 3 im *A* | apponebantur *C* || 4 nomina <fabularum> *V* || 5 modis *AT* | diuersitante *F* || 6 ipsa (ipsorum *T*) nomina *AT*, ipsarum nomina in *mg.* *V*² || 7 poete *A*, fabula *TFC*, poetae in *ras.* *V*² || 8 ab] a *TFCV* | deterrendi *F* | posset *om.* *F* | editionem *A*, edictionem *FC* || 9 multarum (a *ex o corr.*) *C* | adquisita *TFCV* || 10 "nomina" poetarum *V* | proferebatur *T* || 11 uocabulis *TFC* | fabulis *sscr.* *V*², *om.* *TFC* | attentio (io *ex a corr.*) *A* | acquireretur *FV* || 12 actus *C* | diuersos *FC*, (in -*sis corr. m. 2*) *V* | inscribis *A* || 13 quos] quod *A* | ediles *ATFC* | cui ules ///numere *A* || 14 diis *FCV* || 15 *μεγάλους* *Leo* (*μεγάλους* *σιούς* *Muretus*, *μεγαλησιακούς* *Schoell*; *an* *μεγάλους* *θεούς*?): *ΜΕΠΟΥΣΙΟΥΣ* *A*, * * * * * *FCV*, *om.* *T* | ad actenendum (att- *T*) *TFC*, ad detinendum *V* || 16 funeri (i *ex a corr.*) *C* || 17 patritii (patricis *F*) uiri *FC*, patri iuri *A* | plebei — 18 consecrati *om.* *TFC*, in *mg.* *adscr.* *V*² || 18 luduntur *V*² | appollinares *A* | consecrati *A* || 19 cena *T* || 20 diei *A* | cuius *TFCV* || 21 ara] ami *A* | hinc sume *TFCV* | uerbenas *om.* *A* | tibi] ubi *codd.*

4 *Ulixen pilleatum semper inducunt, siue quod aliquando insaniam simulauit, quo tempore tectum se esse uoluit, ne agnitus cogeretur in bella prodire, seu ob singularem sapientiam, qua tectus munitusque plurimum sociis profuit; huius enim uirtus erat animi semper decipientis ingenium. nonnulli Ithacae incolas sicut Locros pilleatos fuisse commemorant.*

5 *Achillis et Neoptolomi personae diademata habent, quamuis numquam regalia sceptrata tenuerunt. cuius argumenti probatio talis inducitur, quod numquam cum reliqua Graeciae iuuentute ad gerenda cum Troianis bella sacramenta coniurationis inierunt nec umquam sub Agamemnonis imperio fuerunt.*

6 *comicis senibus candidus uestitus inducitur, quod is antiquissimus fuisse memoratur, adolescentibus discolor attribuitur. serui comici amictu exiguo teguntur paupertatis antiquae gratia uel quo expeditiores agant. parasites cum intortis palliis ueniunt. laeto uestitus candidus, aerumnoso obsoletus, purpureus diuiti, pauperi phoenicius datur. militi chlamys purpurea, puellae habitus peregrinus inducitur.*

1 ulixesn C, ulixem F, ulyessem V | semper palliatum TFCV || 3 cogeretur] cogeret ut (ne C) TFC | prodire om. F || 4 quam F, quo T | socius T, sotius C, secus A || 5 uirtus Muretus: uirtutis codd.; probat Schoell | animi ATC, animum animi V, cum F; ac nimis Schoell || 6 non nullos T, (ex non illos corr.) C, -as F | itace TFC, itache in ras. A, ytache V | pilleatus A, palliatos TFCV || 8 arcilis T | et Dziatzko: sed F, sed et C, sed sed T, si A, siue in ras. V² | persona ATF, (a ex e corr.) C || 9 sceptrata C, septia A | tenuer AC, tenere TF || 10 induere T | eum F | reliqua grece T, graeciae reliqua F || 11 iuuentutē A | ad in mg. C¹ || 12 inier A, iniere TCV | agam nonis A, agamemnonis TFC, agamemnonis V || 13 fuere V || 14 senilibus F | induceretur TFC | his C || 15 narratur TFCV | discolore F | attribuitur CF || 16 integuntur TFCV | atque F || 17 parasito F | <in> intorcis A || 18 palli F | laeto] loco TFC | erumpnoso A, erumdosos F || 19 obsolet² A, obseletus T | foenicus A, feneticus TFC, renetus V | multici A || 20 clamis codd. | purpurea V, purpura est TFC, om. A | puella A | peregrinus V | inducere T

leno pallio colore uario utitur, meretrici ob auaritiam luteum datur.

7 *symmata dicta sunt ab eo quod trahuntur, quae res ab Ionica luxuria instituta est. eadem in luctuosis personis incuriam sui per negligentiam significant.* 5

8 *Aulaea quoque in scaena intexta sternuntur, quod pictus ornatus ex Attalica regia Romam usque perlatus est; pro quibus siparia aetas posterior accepit. est autem mimicum uelum, quod populo obsistit, dum fabularum actus commutantur.* 10

9 *deuerbia histriones pronuntiabant, cantica uero temperabantur modis non a poeta sed a perito artis musicae factis. neque enim omnia isdem modis in uno cantico agebantur sed saepe mutatis, ut significant qui tres numeros in comoediis ponunt, qui tres continent 'mutatis 15 modis cantici'.*

10 *eius qui modos faciebat nomen in principio fabulae post scriptoris et actoris superponebatur.*

1 *meretrici ob] meretricib; A | lucrum F || 3 sirmata TFC, syrinata A | trahantur V, trahentur T, trahuntur C ||*
 4 *ab iocinica A, ab scenica FC, ob senica T, ab scenicam (o et m add. m. 2) V; corr. Reiff. | luxuriam (m add. m. 2) V, luxa T | luctosis F || 5 significabant TFC, (ba del.) V ||*
 6 *cena A, scenas FC, scenis^a (corr. m. 2) V | intexta A, in terra F, -am TCV | quid A, qui V || 7 ex] erat TFC | atalica A, actolica T, actualica F, actalia (ab actalo rege dicta in mg. m. 2) C || 8 si priā TC, si prima F, suppar (corr. in suprema m. 2) V | posteriora A | est] Ea A | numicum A, mimicum (corr. in inimicum) FC, (ex minutum corr. m. 2) V, minutum T || 11 deuerbia] de umbia TF, de umbra in ras. V² | lustriones A, histōriones C | temperabant C || 12 poeta sed] poetas A | perio T || 13 omnia] contra C, uerba T | iisdem TFCV || 14 sed om. A | ut <si> T | numeros] M.M.C. add. Reiff. || 15 comodū.s. T | qui tres A, quae res TFCV | continet AFC, -nes T | mutatos modos (os bis ex is corr. m. 2) V || 16 modos A || 17 <eius modi> modos TFCV | faciunt TC, faciebat V, om. F || 18 post Dziatzko (Goetz): pro TFC, et pro A, et V; et prope Leo, ut et Schopen | superponebantur ATFC*

11 huiusmodi carmina ad tibias fiebant, ut his auditis multi ex populo ante dicerent, quam fabulam acturi scaenici essent, quam omnino spectatoribus ipsius antecedens titulus pronuntiaretur. agebantur autem tibiis paribus, id est dextris aut sinistris, et imparibus. dextrae autem tibiae 5 sua grauitate seriam comoediae dictionem praenuntiabant, sinistrae [Serranae] acuminis leuitate iocum in comoedia ostendebant. ubi autem dextra et sinistra acta fabula inscribebatur, mixtim ioci et grauitates denuntiabantur.

1 huius modi <adeo> *TFCV* | ad tybias *CV*, *om. F* | ferebant *F*, fertebant *T*, feriebant *C* || 2 multo *F* | ex] et *TC*, e *V* | discerent *codd.*, *corr. Muretus* || 3 quam <iam> *T*, qua *A* || 4 autem] igitur *V* | tybiis *V* | id — 5 sinistris *post* imparibus *codd.*, *transp. Leo* || 5 aut] et *V* | et *del.*, aut *sscr. V²* | tybiae *FCV*, lithę *A* || 6 grauitatis *T* | dilectionem *A* | pronuntiabant *AVF*, -bat *TC*, *corr. Muretus* || 7 serranae *FV*, serrare *A*, sertane *C*, certa ē *T*; *secl. Reiff.* || 8 et *om. TFC*, *sscr. V²* || 9 mistim *T* | loci *TFC* | et *om. T* | grauitatis *V*

DONATI
COMMENTVM ANDRIAE

ANDRIA

PRAEFATIO

I.

POETA CVM PRIMVM A. A. S. A. 1 Comoedia Andria cum palliata sit fabula, de loco nomen accepit et a Menandro prius et nunc ab ipso Terentio, qui cum de Chryside loqueretur, sic ait (*I 1, 46*) 'uereor ne quid Andria a. m.' et hoc commune uocabulum est et in Graeca 5 et in Latina lingua.

2 haec maiori ex parte motoria est.

3 continetque actus amatorum adulescentium et patrum piorum: * * * * * callidi serui, ancillae astutae, seueri senes, adulescentulae liberales. 10

4 in hac primae partes senis Simonis sunt, secundae Dauis, tertiae Chremetis et deinceps reliquorum.

5 prologus in hac acer inducitur et in aduersarios non mediocriter asperatus, sed tamen id subtiliter, ut omnia lacescitus facere uideatur ac dicere. hic *πρότασις* 15

1 a. <a.> a. s. a. A, appulit animum se ad scribendum C, aptuit T || 2 palliata A || 3 nunc] non C | Terentio] tenent. A | cum] eum C || 4 cricide AC, chryside V || 5 a. m.] am; A, apportet mali TCV | etⁱⁿ C, in V | Graeca] gr̄a A || 7 maiore. CV || 8 continuo actus A, continetque ex se actus (acta T) TCV | et patrum piorum Steph.: ex patriā prior. d. A, ex partibus priorum TC, (supra priorum m. 2 add. patrum) V || 9 lac. sign. Reiff.; sunt ibi Steph. | callidi (ex -da corr.) C | seueri Steph.: serue A, serii T, sertii C, parci V || 10 adulescentuli V || 11 hoc A | senis simoni A, simonis senis V || 12 relique TC || 13 aceri A | in om. T | aduersarios C || 14 asperatur TCV | subtiliter <fit> dett. || 15 lacescitus C | protasis ATC, prothesis V

subtilis, ἐπίτασις tumultuosa, καταστροφὴ paene tragica, et tamen repente ex his turbis in tranquillum peruenitur.

6 haec prima facta est, acta ludis Megalensibus M. Fulvio M. Glabrione [Q. Minucio Valerio] aedilibus curulibus. egerunt L. Atilius Praenestinus et L. Ambuius Turpio. modos fecit Flaccus Claudi [filius] tibiis paribus dextris uel sinistris. et est tota Graeca. edita M. Marcello C. Sulpicio consulibus

6* pronuntiataque est 'Andria Terenti' ob incognitum adhuc nomen poetae et minoris apud populum auctoritatis ac meriti.

7 deuerbiis autem et canticis lepide distincta est et successu spectata prospero hortamento poetae fuit ad alias conscribendas.

8 initium autem προτατικὸν πρόσωπον, id est aduenticiam personam, recepit Sosiae propter euoluendam argumenti obscuritatem. persona autem protatica ea intelle-

1 epitasis *ATC*, epithasis *V* | Katastrofe *A*, catastrophā^e (e *sscr. m. rec.*) *C*, catastrophe *TV* | traica *TC* || 2 peruenitur *Reiff.*: peruenit *codd.* || 3 acta *om.* *TCV* || 3—4 in (*m m. rec.*) fuluio edile int glabrione neq; minutio ualerio curulib; *A*, m. (marco *T*) fuluio edile et m. glabrione quinto minutio termonii. L. Valerio curuli *TC*, m. fuluio et m. glabrione q. minutio termonii L. ualerio aedili curuli *V*; *corr. Dziatzko* || 5 egerē *A*, egere *TCV* | latilius. latinus pnestinus *A*, l. attilius (act- *C*) latinus praenestinus (pren- *C*) *TCV*; *corr. W.* | ambirauis *A* || 6 claudii *TCV* | filius *secl. Reiff.* | tybiis *V* || 7 dextris *om. T* | uel *A*, et *TCV* || 8 *C. Reiff.*: et *codd.* | sulpitio *CV* | consulis (*corr. m. rec.*) *A* || 9 pronuntiataque *A*, quod pronuntiata *TC*, cum pronuntiata *V* | terentii *TCV* | āb (o *m. 2*) *C* || 10 et *om. V* |² minoris

miroris *A* || 11 meriti <fuit> *V* || 12 deuerbis *TC*, deūb *A*, sed quia uerbis *V* | autem et canticis *Schopen*: autenticis (autēncis *T*) *ATC*, auctenticis et *V* | lepidi *T* | detincta *TC*, descripta *V* || 13 successā^u (*sscr. m. 2*) *C* | spectata] aspectata *T*, (ta in *mg.*) *C*, aspecta *A* | prospera *A* | ornamento *ATC*, ornamento (t *m. 2*) *V* || 15 butium (*in* Initium *corr. m. rec.*) *A* | protaticon (protatiē. *A*, protatticon *V*) prosopon *codd.* | aduenticiam *codd.* ||

16 sofie *A* || 17^b obscuritatem (b *sscr. m. 2*) *C*, <obscuramento> obscuritatem *T* | personā *C* | protattica *V* | eā *C*

gitor, quae semel inducta in principio fabulae in nullis deinceps fabulae partibus adhibetur.

9 adnotandum sane puellarum liberalium in pro-scaenio nullam orationem induci in comoedia palliata praeter inuocationem Iunonis Lucinae, quae et ipsa quo- 5 que post scaenam fieri solet.

II.

1 Chremes Atticus, pater Pasibulae et Philumenae, cum ex his duabus Pasibulam perdidisse se falso crederet relictam Athenis nec uisam postea multo tempore, tamquam unicam sibi putabat Philumenam. quam Charinus 10 adulescens Atheniensis et amabat unice et petebat uxorem, sed pater eam Pamphilo cuidam, Simonis filio, ultro desponderat. qui Pamphilus contra sororem Chrysidis ac peregrinam tum creditam, Pasibulam supra dictam, Chre- metis alteram filiam ac sub nomine Glycerii latentem, sic 15 amauit, ut ex ea filium suscepisset inscio patre. qua re intellecta commotus Simo, Pamphili pater, dum per falsas nuptias temptat animum Pamphili, multis dolis a Dauo ipse deluditur seruo, periculumque Charini et Pamphili et totus

1 inducta *C* | nullis] illis *TC* || 2 deinceps *C* || 3 aut notandum sane *A* | in proemio (prohemio *TC*) ante liberalium *ATC*, in prohemio (corr. in proscenio *m. 2*) *V*; in proscenio *secl. Reiff.* || 4 rationem *C* | comoedia *A*, eo media *CV* | praeter *om. TCV* || 5 iunicius lucinae *A* | post scaenam *V*, post cenam *TC*, prescaenam *A* || 7 acticus *A* | passibile (-le *T*) *AT*, passibulae *CV* | philomenae *TCV* || 8 passibulam *codd. et sic deinceps* | perdidisse <INCIPIŦ ARGVAND> *A* || 10 filumenam *A*, philomenam *CV* || 11 atthenensis *A* | et amabat] adamabat *TCV* || 12 sed pater ^{eam} *C*, *om. A* | disponderat *T*, dispon- saderat *C* || 13 econtra *V* | ac] at *Reiff.* || 14 peregrinam <per eam (eum *V*)> *TCV* | tum] tñ *T* | dictatā *C* || 15 altera filia *TC* | latenter *codd.*, corr. *Reiff.* || 16 ea] illa *T* | filia *T*, filium (u ex a corr.) *C*, filiam (u *sscr. m. 2*) *V* | insco *A* | pa- tere *C*, parere *T* || 18 teneat *TC*, tentat *V*, *om. A* || 19 periculoque *TCV* | & totus *A*, motus *TCV*

error inenodabilis usque ad eum finem est ductus, dum Athenas ueniens Andrius quidam Crito rem aperiat et nodum fabulae soluat. per quem agnita Pasibula recipitur a parentibus et traditur Pamphilo amanti; item Philumena Charino despondetur et traditur exoptanti. 5

2 Perspecto argumento scire debemus hanc esse uirtutem poeticam, ut a nouissimis argumenti rebus incipiens initium fabulae et originem narratiue reddat spectatoribus auctoremque praesentem scilicet ibi exhibeat, ubi finis est fabulae. hunc enim orbem et circulum poeticae uirtutis 10 non modo secuti sunt tragici comicique auctores, sed Homerus etiam et Vergilius tenuerunt.

3 Difficile est diuisionem actuum in Latinis fabulis internoscere obscure editam: causam iam dudum demonstrauimus (cf. *Euanth. III 1*). unde autem aut quomodo 15 quamuis aegre tamen intellegi distinguique possint, est operae pretium discere. principio dicendum est nullam personam egressam quinquies ultra exire posse; sed illa re plerumque decipimur, quod personam, cum tacuerit, egressam falso putamus, quae nihilo minus in proscaenio tacens lo- 20 quendi tempus expectat. est igitur attente animaduertendum, ubi et quando scaena uacua sit ab omnibus personis,

1 inenodabilis *Rabbow*: in fabulis *codd.*; inextricabilis *Leo* | usque] qui *TCV* | ductus est finem *TCV*, finem est *A* || 2 andrus quidem certo *T* || 3 nodum (n *ex m. corr.*) *C* | soluit *A* | per quae (que *T*) *TC* || 4 a parentibus recipitur *V* | Pamphilo — traditur *om. A* | item *Goetz*: et *TC*, *om. V*; uero *post Phil- D (ed. pr.)*, *post Char- LP* | philumena

TCV || 5 carino *sscr. C²* || 6 perfecto (*sp sscr. m. 2*) *V* || 8 narratiue *A*, narratione (*narrat add. C*) *TC*, narrationis *V* || 9 auctorem *A* | scilicet ibi *Reiff.*: sibi *codd.* | exhibeat *V*, exhibitur *A*, exhibitus^m *C*, exhibiturus *T* | fabulae est *TCV* || 10 orbem] ordinem *TCV* | <artis uel> uirtutis *TCV* || 11 sed *om. A* || 12 etiam *om. TCV* | tenuer̄ *A*, tenere *TC* || 13 esse *V* | fabulis *om. A* || 14 obscure] ob supra *TCV* | editam *Reiff.*: dictam *codd.*; indicatam *Schoell* || 16 aegre] agere *A* || 17 discere *V* || 19 decimur (*corr. m. 2*) *V* | persona *A* | ingressam *TCV* || 22 sena *T* | fit *A*

ita ut in ea chorus uel tibicen obaudiri possint. quod cum uiderimus, ibi actum esse finitum debemus agnoscere. confundit saepe lectorem illud, quod persona in superiore scaena desinens et in proxima incipiens loqui non intellegitur ingressa, quod ipsum experientes statim diiudicant de rerum ac temporum quantitate. potest enim fieri, ut et ingressa sit et egressa, quam praue credimus de proscaenio non recessisse. posse autem quinto egredi personam, non et necesse esse dicimus, ut appareat ultra exire non posse, in tragoedia parcius exire et solere pariter et licere.

III.

1 Primus actus in Andria narrationem Simonis apud Sosiam continet argumenti, quod populus hac occasione perdiscit (*sc. 1*), mox querelam apud se Dauis de domino et eiusdem cum domino uerba (*sc. 2*), et rursus eiusdem serui deliberationem, quid rerum gerat (*sc. 3*).

2 secundi actus haec sunt: Charini uerba primo cum Byrria seruo et post cum ipso Pamphilo de nuptiis Philomenae (*sc. 1*), Dauis interuentus (*sc. 2*), cum eo disputatio de nuptiis (*sc. 3*), Pamphili sermo cum patre dolo consentientis in nuptias, Byrriae uerba (*sc. 4 et 5*), Dauis calidula oratio aduersum senem (*sc. 6*).

1 uel *dett.*: et *ATCV* | audiri *TCV* || 2 finitum esse *CV* (*T?*) || 3 illud] etiam *TCV* | <ea> persona *TCV* | in *D* (*ed. pr.*), *om. ATCV* || 4 superiori *V*, -ora *T*, (*in -ori corr.*) *C* | *deciciens T*, *deficiens CV* | *proximam T* | *incipient T*, *incipies C* || 5 non *om. TC* | ipsum *Steph.*: ipsam *A*, *post experientes* (*ex parienti T*) *rell.* | *statim] fictam in ras. V²* || 6 diiudicant *A*, diuidant *T* | de rerum] de rerū·P· *A*, de re·p· *TV*, de·R·P·^{ca} (*ca add. m. 2*) *C* | enim] tamen *TCV* || 8 procenio *A*, scenio *T* | *recisse A* || 9 apareat *A* || 10 tragoediā *A* | *partius C* || 12 similis apud sosciam (*socias T*) *TC* || 13 populo *T* | hac *TV*, ac *C*, *om. A* || 15 cum *sscr. C¹* || 16 quod *A* || 17 secunda *A* | //// actus *V* || 18 et *om. V* | *filomoene A*, *philomenae TCV* || 19 <et> cum *TCV* || 20 consentiente (*tis sscr. m. 2*) *C* || 21 in *om. TCV* || 22 aduersus *V*

3 tertio actui haec attribuuntur: Mysidis cum obstetrice colloquium Dauo ac Simone audientibus (*sc. 1*), partus Glycerii suspectus seni et Dauo apud eundem fraudulenta sermocinatio (*sc. 2*), Simonis uerba cum Chremete de nuptiis (*sc. 3*), Dauo perturbatio et Pamphili (*sc. 5*). 5

4 quartum actum per haec intellegimus: prima Charini uerba sunt indignantis uelut fidem sibi non seruatum a Pamphilo (*sc. 1*), tum Mysidis uerba apud Pamphilum (*sc. 2*) eiusdemque questus (*sc. 3*), tum Dauo administratio doli aduersus Chremen (*sc. 4*). 10

5 in quinto actu Chremetis et Simonis prope iurgium disputatio est (*sc. 1*), tum detectio fallaciarum Dauo (*sc. 2*), tum indignatio patris aduersum filium (*sc. 3*), tum Critonis interuentus et per eum cognitis rebus in tranquillum res acta ducentibus uxores quas concupuerant Pamphilo et 15 Charino (*sc. 4 et 5*).

6 Illud nos commouere non debet, quod in horum actuum distinctione uidentur de proscaenio non discessisse personae quaedam, sed tenere debemus ideo Terentium uicinitatis mentionem fecisse in principio (*I 1, 43*), ut 20 modico receptu et adesse et abesse personam intellegamus. nihil ergo secus factum est ab antiquis, qui ad hunc modum Terentianas fabulas diuiserunt.

1 tertio actu *A* | haec *om. TCV* | Mysidis] Missus *A* |
 obstretice *C* || 3 glicerius *A* | susceptus *TC* | fraudulenter *C* ||
 4 chēmete *A* || 6 actum *om. T* || 7 sibi *A*, *sscr. V², om. TC* ||
 9 -que *in ras. V² (om. LD)*, quē *A* | questus *in ras. V² (dett.)*,
om. ATC | tum *C*, tu *A*, tū *T*, *om. V (dett.)* || 10 chremetem
T, (cre-) *V*, chremētem *C* || 11 chrematis *A* || 12 est (et *T*)
 disputatio *TCV* | deceptio *TC* || 13 tum indignatio *in ras.*
A | aduersus *TCV* | ohritonis *A*, certonis *T* || 14 cognatis
A | tranquillam *TC*, -lla *A* | res acta *Steph.*: rei actę *A*,
 re acta *V*, rem acta *TC*; rei actio *Schoell* || 15 educentibus
TC | concupuerant *A*, concupierant *V* || 16 chateino *A* ||
 17 Illud — 23 diuiserunt *om. V* | quot morum *T* || 18 distinc-
 tione *C* | uadentur *A* | distexisse *T* || 20 uicinitas *C* || 21 re-
 cepti *A*

PROLOGVS

- 1 **1** 1 POETA CVM PRIMVM ANIMVM A. S. A. principium factum a commendatione personae, quod pudens, quod honestus, quod prudens Terentius. et honore maiore 'poetam' potius quam 'Terentium' dixit, ut illum hoc ipso nomine, de quo laborat, ornaret. 2 POETA CVM P. A. A. S. A. intentio omnis huius prologi hoc agit, ut nouo poetae ueniam paret et ueteri odium et ut quam maxime modestum minimeque errantem Terentium probet. 3 POETA CVM P. A. meritum iam poetae dedit 'poetam' eundem dicendo. 4 *Et* ab animo eius quem defendit. 4 POETA 10 CVM P. A. A. S. A. sensus hic est: proposuerat quidem poeta noster, ut in prologis argumenta narraret, sed hoc imputat Luscio Lanuino aduersario, qui eum non permisit facere quod proposuerat, maledictis suis ad respondendum eundem prouocans. 6 APPVLIT appellere proprie 15 dicitur, cum ex pelago aut freto quis ad litus accesserit. Vergilius (*Aen. III 715*) 'hinc me digressum u. d. a. o.'
- 7 APPVLIT in secunda lectione 'attulit' fuit, sed 'appulit' magis; nam postea sic (*II 6, 15*) 'animum ad uxorem appulit'.
- 2 **2** ID SIBI NEGOTI negotium modo pro molestia et cura, non labore.

1 Postea C | A. S. A. om. TCV || 2 pudens] prudens AT || 5 CVM — 6 S. A.] cum primum animum C, cum (c. V) p. a. TV || 6 prologi huius TCV || 7 et ueteri] uet&eri A | ut sscr. C || 8 minimeque] m₂m₂m₂q; A | errantem] errati A | probet] pro hęc A || 9 CVM — 10 POETA om. AV || 10 animis C || 11 cum · p · a · as · a · A, cum primum a · a · a · TC, c · p · a · V || 12 prolaxis C | sed <aliter euenit. et> Rabbow || 13 lucio T, om. V | lanuⁱmo A, Lauino TC, Lanuuo V || 15 appellere ex -are corr. C || 16 ex paelago A || 17 Vergilius] ün T | hic AC | · v · d · a · o · A, uestris deus appulit oris (horis T, horis C) TCV || 18 oppulit T | attulit Steph.: appulit (apulit A) codd. | apulit A || 19 nam — 20 appulit in mg. V² || 21 sibi — negotium] sibi negotiū A, negotium sibi TC, negocii · s · V | mod C, modis T | modestia C || 22 laborē A

- 3 **3** 1 POPVLO VT PLACERENT 'ut' ne non significat: modo enim est coniunctio. 2 VT PLACERENT QVAS FECISSET FABVLAS ad 'fecisset' rettulit 'fabulas', non ad 'placerent'. et est figura *σύλλημις*. 3 QVAS FECISSET FABVLAS bene 'fecisset', non 'scripsisset'. unde et poetae a faciendo dicti sunt, ἀπὸ τοῦ ποιεῖν. sic Vergilius (*Ecl. III 86*) 'Pollio et ipse facit noua carmina'.
- 4 **4** 1 VERVM ALITER sic Vergilius (*Aen. VII 44—45*) 'maior mihi rerum nascitur ordo, m. o. m.' non enim hoc elegisse se dicit, sed quasi ex ordine ipso natum sibi esse. — 10
2 INTELLEGIT quod credimus plerumque falsum est, quod intellegimus certum est. — 'aliter' autem contra significat, ut (*Verg. Aen. II 428*) 'dis aliter uisum'.
3 VERVM ALITER EVENIRE M. I. adeo nec praeparauerat nec intenderat quemquam laedere, ut spe falsus lacesitusque 15 hoc faciat.
- 5 **5** OPERA ABVTITVR utimur fructibus rei, quae †amantibus saluo usu nobis subministratur, abutimur, quando deperdimus et rem et fructum. nam usui est

2 enim *W*: non *codd.* | ut placerent *sscr. V²* | placeret *C* | fecit fabulas *TC*, f. f. *A* || 4 silepsis *ATC*, syllepsis *V*, silempsis *schol. Paris.* || 5 FABVLAS *om. V* | beneficiisset *A* | unde & poetę a faciendo dicti sunt ΔΠΟ ΤΟΥ ΝΟΩ (in *ποιεῖ corr. Daniel*) *A*, unde et (*om. V*) poeta a faciendo dictus est (*om. TC*) ποιητής (***TC*) *TCV*; unde [poeta] a faciendo dictus est ποιητής *Sabb.*; unde et poetae ἀπὸ τοῦ ποιεῖν <id est> a faciendo dicti sunt *Steph.* || 7 Pollio — 8 Vergilius *om. TCV* | et *om. A* (*sscr. Daniel*) || 9 rerum mihi *V*, mihi *TC* | nascitur ordo] no. *A* | mo. m. *A*, Mo. *TC*, maius opus moueo *V* | hoc *om. A* || 10 se *om. TCV* | dicitur (*sscr. dicit m. 2*) *C* | natu *A* | sibi in *mg. C* || 11 <et> quod *codd.*, quod *ed. pr.* | credimus] intellegimus *A* | falsum *ex factum corr. C* || 13 diis *AV* | uisum <superis> *V* || 14 m. i.] m. *V*, mo. *T*, intelligit *C* | adeo <ut> nec *TCV* || 15 quemque *T* | lacescit q. *A*, lacescit⁹q; *C* || 17 abutentur *A* | fructibus *TCV* (*schol. Paris.*), fruct///(us eras.) *A*, fructu *schol. Vatic.* || 18 †amantibus (a manentibus *schol. Paris.*) saluo usu] *schol. Vatic.* Donatus: utimur fr. manentium rerum. cf. *Boeth. in Top. p. 301, 20 Or., Isid. orig. V 25, 29*; a mancipibus *Rabbow coll. Tert. apol. 11*; salua οὐσίᾳ *Schoell et Rabbow* || 19 re *A* | usu *T*, (i *sscr.*) *C*, usi *AV*

ager domus, abusui oleum uinum et cetera eiusmodi. Cicero 'non debet' inquit 'ea mulier, cui uir bonorum suorum usumfructum legauit, cellis uinariis plenis relictis putare id ad se pertinere: usus enim, non abusus legatus est. ea sunt inter se contraria'. hoc in Topicis (3, 17) 5 habetur.

6 6 1 NON QVI ARGVMENTVM NARRET quod uere prologi est officium. 2 QVI pro ut. *ergo non est modo pro-nomen.* 3 SED QVI MALEVOLI VETERIS POETAE primum a natura 'maleuoli', deinde a tempore uel ab inuidia 10 'ueteris', a signo aemulationis 'poetae'.

7 7 1 Vetus plerumque refertur ad laudem, interdum ad uituperationem, ut hic et alibi (*Eun. IV 4, 21*) 'uetus ueternosus senex'. 2 'Veteris' pro cariosi et quasi rancidi posuit, atque ideo 'maleuoli'. 3 Non 'crimini- 15 bus' sed 'maledictis'. quid autem inter maledictum et crimen intersit, docet Cicero in Tusculanis(?). 4 VETERIS ratio inuidiae, POETAE causa insectationis. 5 MALE-DICTIS criminatio aduersarii. 6 VETERIS POETAE M. R. quia senex Luscius edebat fabulas adulescentulo tunc Te- 20 rentio. 7 *Et* eleganter 'maleuoli' 'maledictis' 'ueteris': commendatio poetae a persona aduersarii. 8 RESPONDEAT excusatio respondentis. 9 *Et* non 'obsistat' sed 'respondeat'.

8 8 1 NVNC QVAM REM 'quam' qualem. 2 VITIO DENT 25 uituperent, culpent. 3 *Vituperare est mala, uitio dare*

1 ager domus *ed. pr.*: agendo usus *codd.* | abusio *A TC* | umum *A*, <et> uinum *V* | huiusmodi *TCV* || 2 inquit *A* | mulier ea *V*, mulier ea mulier *TC* | ur *A* || 3 usufructum *AV* || 5 est *om. T* || 8 pro *om. A* | ergo] quo *T* || 9 male noli *A*, maliuoli (*post ueteris*) *TC*, (*post poetae*) *V* | primum — 10 natura]

atque ideo *T* (*cf. infra*) | a ^{na} *C* | maliuoli *TCV* *ubique* || 12 plerumque — 15 maleuoli *om. T* || 13 alib ui *A* || 14 cariosi *C* (*sscr. a carie dī m. 2*) *C* || 15 rancioli *A*, rancide *C* || 16 sed] f (*pro f.*) *A* || 17 crimen et maledictum *TCV* || 17 tusculana *A* || 20 lucius *AT* | tum *V* || 22 poetae <ueteris persone> a persona *C* | Respondent *A* || 23 *Et*] ut *V* | absistat *A* || 25 num *A* || 26 mala *ed. pr.*: male *AC*, malo *T*, *om. V*

etiam bona. 4 NVNC QVAM REM VITIO DENT 'nunc animadvertite', non 'nunc uitio dent'. 5 *Et* oratorie quasi multos facit, cum unum supra dixerit, ut Vergilius (*Aen. XII 60*) 'desiste manum committere T.' 6 QVAESO proposito. 7 ANIMADVERTITE legitur et 'attendite'. unde manifestum est et 'attendite' et 'aduertite' non esse plenum, nisi addideris 'animum'.

9 9 1 MENANDER FECIT ANDRIAM ET P. iam narratio est.

2 *Et* proprie 'fecit': scribit enim Terentius, qui uerba adhibet tantum, facit Menander, qui etiam argumentum componit. sed saepe ad laudem Terentii 'fecit' de eo quod est transtulit.

10 10 1 VTRAMVIS prima scaena Perinthiae fere isdem uerbis quibus Andria scripta est, cetera dissimilia sunt exceptis duobus locis, altero ad uersus XI, altero ad XX, qui in utraque fabula positi sunt. 2 QVI <VTRAMVIS RECTE NORIT AMBAS NOVERIT id est: qui> norit unam, norit ambas et nouerit omnem rem. 3 <Et mire> uno uersu 'norit . . . nouerit'. 4 VTRAMVIS deest 'harum'.

11 11 1 NON ITA DISSIMILI SVNT AR. ordo: ita non sunt. ergo 'ita' subdistinguendum. 2 SED TAMEN discretio est

1 <et> etiam *ed. pr.* | NVNC] non TC | r. u. d. <animadvertite> V, rem uitio T | nunc (\hat{q} *add.* T) aduertite non uitio dent TCV || 2 quā T || 3 multos *Steph.*: multas A, multa TCV | unum *om.* TC, *sscr.* V² || 4 T.] teucris] V | praepositio (*corr. m. 2*) V, ppositio (*est add.* C) TC || 5 aī aduertite V | adtendite A || 6 adtendite C || 8 narratio est A, narrationē TC, narrationem incipit V || 9 Et *sscr.* C, *om.* A || 10 fecit TC || 11 sed] f. A | de A, ab V, ac TC || 13 scene T | perinchie A || 15 .XI. ATC, undecim V | altero ad ATC, altero ad uersus (*sscr. m. 2*) V | .XX. $\bar{\Delta}$. A, .XX ā (uicesimū *sscr. et ā del. m. 2*) C, XX \bar{O} I T, XX^{ti} V; an XXI? || 16 positus; (= -ti sunt) A | VTRAMVIS — 17 qui *add.* W. || 17 nora A || 18 norit] nora A, *om.* TCV | et *om.* A | norit C | Et mire *add.* W. *duce Bentleio* || 19 norit nouerit (*ex norat corr.*) C, nouerit norit TV | dēst C || 20 AR. *om.* A | ita *sscr.* C || 21 distinguendum V | discretioñē V

a superioribus. et est ἀνακόλουθον, non enim supra posuit 'quidem'. 3 NON ITA DISSIMILI SVNT AR. 'ita' pro ualde.

4 *Et* caute: potuit enim dici 'quomodo ergo duae sunt?'

12 12 1 DISSIMILI ORATIONE [ita] ne Menandrum culpae uideatur, hoc adiunxit, quod laudis est. 2 ORATIONE 5 ... AC STILO oratio in sensu est, stilus in uerbis.

3 Oratio ad res refertur, stilus ad uerba. 4 Stilus, non est in pectore sed in prolata oratione, oratio autem et in cogitatione est et in prolato. 5 Orationem in sententiis dicunt esse, stilum in uerbis, argumentum 10 in rebus. ergo et poema oratio.

13 13 1 QVAE CONVENERE IN ANDRIAM apparet non de industria sed casu esse translata ea, quae ex Perinthia in Andriam eodem sensu isdemque uerbis perscripta fuerant. 2 QVAE CONVENERE IN ANDRIAM unam ergo, non 15 duas transtulit. 3 QVAE CONVENERE IN ANDRIAM quae apta et commoda fuerunt. 4 IN ANDRIAM Latinam, non Graecam.

14 14 FATETVR TRANSTVLISSE sed quare ergo se onerat Terentius, cum possit uideri de una transtulisse? sic soluitur: quia conscius sibi est primam scaenam de Perinthia esse translata, ubi senex ita cum uxore loquitur, ut apud Terentium cum liberto. at in Andria Menandri solus est senex.

1 .ΑΝΑΚΟΛΟΥΘΟΝ. A, anacoliton *schol. Paris.*, *** T CV | enim] autem TCV || 2 AR. W.: oratione *codd.* || 3 Posuit A; caute posuit: potuit enim *etc. Bentley* | enim *sscr. C* | modo *om. T* || 4 ratione C | ita *secl. Rabbow* || 6 actilo A | stilus 1.] Stilos A || 8 in pectore *Bentley*: in tempore *codd.* | in probata oratione A, in probatione TC, (*in mg. m. 2* uel prolata oratione) V | <ε>autem C || 9 et 1.] ex A, *om. T* | et 2. *om. T* | in latu
 probatu (-ta T) TC, in probatione (*corr. m. 2*) V | in summis T || 10 dictam TC, (*in dicunt corr. m. 2*) V || 11 et — oratio] in poemate oratio est *dett. et edd.* || 12 IN ANDRIAM] mandriam A || 13 translata (1 *ex d corr.*) C || 14 in Andriam] et Andria C | hisdemque A | fuerant A || 16 QVAE — ANDRIAM *om. TCV* || 19 sed — 20 transtulisse *in mg. V²* | sed] deest 'se' *Schoell*

- 15 **15** 1 ID ISTI VITUPERANT F. 'isti' ad reprehensionem sumitur personae: interdum reprehensionem rei significat, ut Vergilius (*Aen. IX 94*) 'quid petis istis?' 2 VITUPERANT uitium rei parant. 3 DISPVTANT immorantur, calumniantur, argumentantur. 5
- 16 **16** 1 CONTAMINARI 'contaminare' proprie est manibus luto plenis aliquid attingere et — 2 *Contaminare contingere est.* — polluere. Vergilius (*Aen. III 61*) 'linqui pollutum h.' 3 CONTAMINARI 'contaminari' tangi et relinqui polluta manu ac per hoc uelut foedari aut maculari, 10 ut ipse ait (*Eun. III 5, 4*) 'ne hoc gaudium contamineat uita aegritudine aliqua'. 4 CONTAMINARI NON DECERE id est: ex multis unam non decere facere.
- 17 **17** 1 FACIUNTNE INTELLEGENDO 'ne' quidam corripunt et cum interrogatione pronuntiant, quidam produ- 15 cunt. quorum alii 'ne' pro nonne accipiunt, id est non, alii 'ne' pro ualde, ut (*Ad. IV 2, 1*) 'ne ego homo sum infelix' et Cicero (*Catil. II 3, 6*) 'ne illi ueh. e'. 2 *Et hoc melius, nam statim infert 'quorum aemulari exoptat n. p. q. i. o. d.'* 3 NE nimis, multum, plurimum. 20
- 18 **18** 1 QVI CVM HVNC ACCVSANT NAEVIVM PLAUTVM

1 ID *om. A* | F.] factum *C*, *om. ATV* || 3 Quod *A* | petistis *ATC* || 4 re *A* | parant *V*, putant *TC* || 5 calumpniantur *A* || 6 CONTAMINARI *om. T* | contaminare *om. CV* | ÷ manibus cum

A, manibus cum *C*, cum manibus *TV* || 7 aliquis &ingere *A* | contaminari (-riē *C*) <et> *TC* || 8 est] et *V*, est et *TC* | linqui *V*, linquit *T* || 9 h. *V*, h *A*, h. (*b. C*) post CONTAMINARI *TC* | CONT — cont —] d.c.a. *V* | tangi /// (ē *eras.*) *A* || 10 ac] hac *C* | uoluit *TCV* || 11 ne hoc] hoc loco *TC*, ^{ne} hoc loco (*corr. m. 2*) *V* || 12 alique *A* | deter& *A* || 13 una *T* | deñ *A* || 14 faciunt ^{ne} ne non (*ne in ue corr. ut uid.*) *C* | ne *ex corr. C* || 15 et *sscr. C* | cum] ei⁹ *A* || 16 pro nonne *W. (Rabbow)*: pro ne *A TC*, pro non *V* | <ne> id est non *dett.* || 17 ut ne *C* || 18 ueh. e.] ueh. ñ *A*, ne hī *C*, ne h. *T*, ne hoc *V* | [Et] ñet in *mg. C, om. A* || 19 inferre *A* | quorum — 20 plurimum post 47, 5 dixit *TCV* || uorum magis exoptat aemulari n. (*negligentiam n. V*) p. q. r. (*i. T*) o. a. (*d. T*) *TCV* || 20 nimus *A* | multum in *mg. V*² || 21 accusant hunc *TCV* | neuū *plautum. emu uma; A*

ENNIVM A. in singulis magna ἔμφρασις auctoribus, sed ordo non est seruatus: Ennius namque ante Plautum fuit. sed quod est summum auctoritatis, Ennium ultimum dixit.

2 QVI CVM HVNC A. N. P. E. Terentium, inquit, specialiter accusantes nesciunt se bonis omnibus maledicere, 5 quos ille imitatur. et est argumentum ab exemplo et auctoritate.

22 22 1 DEHINC VT Q. P. M. recte, nam 'quiesce' illi dicitur, qui est insolens et inquietus. 2 PORRO 'porro' in futurum dixit. 3 MONEO terribiliter dixit. Cicero (*in Verr. I 12, 36*) 'moneo praedico a. d.' 4 MONEO liberatus culpa etiam terret alibi criminaturus aduersarios.

24 24 1 FAVETE ADESTE iam ad auditores convertitur, a quibus coepit. 2 FAVETE quasi dicat: haec aduersarii faciunt, uos autem, quod in uobis est, fauete, uos ergo 15 fauorem facite. 3 ADESTE non ut absentibus dicit, quippe qui corporibus praesto erant, sed: intenti estote. 4 FAVETE silete. sic et pontifices dicunt 'fauete linguis, fauete uerbis', unde Vergilius (*Aen. V 71*) 'ore fauete omnes' etc.

5 ADESTE animis scilicet: auxilium praebete, ut adesse aduocatus dicitur reo. 6 AEQVO ANIMO ab honesto; ET REM COGNOSCITE a iusto.

1 <et> ennium V, enmuū T | A.] accusant TCV | singulariter TC | enfalsis A, emphasis TCV || 2 seruatus A || 3 summum^e (*corr. m. 2*) V | en mū A | diūx; A, dicit V || 4 A.] accusant V | p. (pl. V) n. e. TCV | inquit A | specialiter om. V || 8 q̄.p.m. TC, quiescant p.m. V | rēte (rectis T) non TC | quiescere ille TCV || 9 inquietus (non in mg. add. m. 2) C, ⁱⁿquietus (in m. 2) V || 10 dicitur CV | MONEO] monat A || 11 a. d. MONEO] admoneo TCV, moneo (ad sscr. Daniel) A || 12 terret] tm̄ V | alibi <etiam> A, om. LP; del. Schopen | criminaturus V (*ed. pr.*), -ros *rell.* | aduersario T || 13 Fauete A || 14 coepit; fauete A, fauete cepit TCV | q.d. V || 15 quod om. T | ergo] autem A || 16 facite ex facte *corr.* A | <At>adeste CV | non om. A || 17 erant] essent al' erant C | estote C || 18 sic et] sicut V | pontifices ex -fex *corr.* C || 19 unde om. V | et cetera ATC, om. V || 20 silicet C || 21 reo/// C

- 23 **23** MALEFACTA NE NOSCANT SVA melius quam si dixisset 'audiant'.
- 24 **24** 7 COGNOSCITE pro <***> 8 COGNOSCITE sic dixit 'cognoscite, ut pernoscatis', quemadmodum in Hecyra (*prol. II 1—2*) 'orator ad uos uenio ornatu prologi: sinite 5 exorator sim.'
- 25 **25** 1 VT PERNOSCATIS ab utili. 2 RELIQVVM sunt qui 'reliquorum' accipiunt, ut sit sensus: de hac fabula sumite specimen, ut sciatis, an ceterae uobis spectandae sint. nam postmodum dicit in alio prologo (*Hec. prol. I 8*) 10 'alias cognostis eius: quaeso hanc noscite'. 3 RELIQVVM quasi diceret 'postremum', — *est ergo quasi aduerbium*, — id est τὸ λοιπόν. 4 RELIQVVM siue hoc reliquum dicit siue 'reliquum' pro reliquorum, geminata v scribitur.
- 26 **26** 1 POSTHAC <QVAS> FACIET scribet. 2 DE INTEGRO 15 utrum denuo an ex integris Graecis?
- 27 **27** 1 SPECTANDAE AN E. S. V. P. σύλλημμις, ut supra (*v. 3*): ad uerbum enim 'faciet' declinavit, non ad 'spectandae sint'. 2 SPECTANDAE proprie ut fabulae: probandae. 3 EXIGENDAE ἔξω agendae. 20

1 dixisset *ex* -ent *corr.* C || 2 audiant *ex* -unt *corr.* C, -ent T || 3 pro W.: per (-cognoscite) *codd.* | iudicate *suppl.* Rabbow | cognoscite V || 4 hicyra A, echira CV || 5 ad nos uenio *bis* A | ^{cum} ornatu (*cum m. 2*) V, ornato T | prolagi sinite C, prologis mite A || 6 siem V, sciem C || 7 p̄noscatis A || 8 qui <pro> V | requorum A || 9 speciē A || 10 postmodo dū A | dicit in W.: de in A, deinde TCV | aliq̄uo A || 11 cognoscatas A, cognoscetis V, cognoscitis T, (*ex* -etis *corr. m. 2*) C | hanc] bene TCV | cognoscite ATV, (*ex* agn- *corr.*) C || 12 q. d. V | est *post* aduerbium V, *om.* TC | quasi] quaeso TCV | id est] ut. A || 13 το am non A, *** TCV (το λοιπον *ed. pr.*) | RELIQVVM — hoc *om.* A || 14 .u. V, .v. C, .ut A, in- T || 15 Post hęc A | scribit TC | interrog^o C || 16 an *om.* V | ex] nocebit A || 17 E.S.V.P.] .e.i.s.v.p. TC, exigendae V | CΥΔΔΛΕΔΔΙΤΓΙC. A, Silepsis TC, syllepsis V | supra *in mg.* C¹ || 18 aduerbium (*i del.*) CV | ad] ab T || 19 sint] sine; A, *om.* T | SPECTANDAE *om.* T | problande C || 20 ἔξω agendae W. *coll. Porph. ad Hor. c. IV 15, 18*: exagendae ATC, (*ex in extra corr. m. 2*) <explodendae> V

I.

1.

28 **1** 1 VOS ISTAEC INTRO AVFERTE ABITE in hac scaena haec uirtus est, ut <in> argumenti narratione actio scaenica uideatur, ut sine fastidio longus sermo sit ac senilis oratio. 2 VOS ISTAEC I. A. A. haec scaena pro argumenti narratione proponitur, in qua fundamenta fabulae 5 iaciuntur, ut uirtute poetae, sine officio prologi uel θεῶν ἀπὸ μηχανῆς, et periocham comoediae populus teneat et agi res magis quam narrari uideantur. 3 VOS ISTAEC I. A. A. molliter retenturus et separaturus Sosiam imperat, ut maneat. addit etiam causam illis abeundi dicendo 10 'istaec auferte' ne, suspicionem inicit Sosiam communicandi secreti gratia remansisse. — 4 *Et bene 'auferte': auferimus enim ea, quae cum fastidio cernimus, ferimus ea, quae cum honore tractamus.* — deinde quasi respicientes increpat dicendo 'abite'. 5 ABITE concitatus 15 legendum est, quia respectantes properat et discernit a Sosia. 6 <SOSIA> Sosiae persona protatica est, *non enim usque ad finem perseuerat*, ut est Dauis in Phormione, in Hecyra Philotidis et Syrae.

1 in om. AV¹, sscr. V² || 2 est om. TC, (in lac. 20 litt.) A | in add. W. | narratione (ex an ratione corr. C) codd.; narratio esse Klotz || 4 ista hec A || 6 iacuuntur A | VEL ΘΘΩΝ ΔΠΟΜΗΧΔ-ΝΕΗ. A, uel **** TV, **g** C || 7 periocham A, perithiam TC, peritiam V | teneat sscr. C | et in ras. V² || 8 agi res] ignes A, res agi in ras. V² | uideatur (corr. m. 2) C | Vos si ista hec A || 9 I.] intro C | Mollitur A | separaturus W.: speraturus AT, speratus C, experturus in ras. V² (= dett.) || 10 addidit AV || 11 ista hec A, ista <et intro> V | auferto A || 13 enim om. V | ea (ex eam corr.) C | cernuntur A || 15 abite] abire A | ABITE om. TC | concitatus C || 16 quia <et> C | properat (-ant V) et (ex A) codd.; properanter Steph. | a] o V || 17 SOSIA add. W. | Sosiae] Sisic A | personat (a ex e corr.) A, persone TC | ΠΡΟΤΑΤΙΚΑΔΕ. A, prostatica est V, om. TC | non — finem in ras. V² || 18 Dauis in ras. V² || 19 echira CV, echirra T | filotidis (fel- T) AT, Philotidis C

- 29 **2** 1 ADESVM 'ades' imperatium est, 'dum' παρ-
έλκον. est enim productio. **2** PAVCIS deest 'colloqui'
aut 'uerbis'. et est figura σύλλημψις. **3** ADESVM παρ-
έλκον, ut (*And. I 2, 13*) 'ehodum ad me'. **4** DICTVM
PVTA ad hoc respondet, ut agi res uideantur, quemad- 5
modum supra (*ad v. 1*) diximus.
- 30 **3** 1 CVRENTVR RECTE diligenter coquantur. *curatio*
proprie medicorum est, cura reliquorum. sed coquina me-
dicinae adulatrix est. **2** HAEC δεικτικῶς. **3** NEMPE VT
CVRENTVR deest 'uis', ut sit: nempe uis. **4** IMMO 10
ALIVD bene ἀντιέθηκεν τῷ 'nempe' τὸ 'immo'. et deest
'uolo'. **5** QUID EST QVOD TIBI MEA ARS EFFIC. ARS ἀπὸ
τῆς ἀρετῆς dicta est per συγκοπὴν. ἀρετὴ autem uirtus
est. *uirtutis uero quattuor generales sunt species: pru-*
dentia iustitia patientia fortitudo. sed prudentia in multis 15
rebus descendit.
- 31 **4** EFFICERE facere est in opere esse, efficere autem
perfectionem desiderat.

1 ades om. A, sscr. C | est V, es ATC | parelcon A, pare-
lōn (c m. 2) V, parelecon C, parelcon T || 2 productio] in mg.
adiectio syllabica add. V² (= dett.) | deest sscr. V², deτ A,
deesse T | colloquiō A, ^{col}loqui (corr. m. 2) V || 3 syllepsis
A, silempsis V, silepsis TC; ἐκλειψις Steph. | parelcon A, pare-
lecon C, parelcon T, <est> parelcon <est enim productio>
V (cf. supra) || 4 heodum A, eodum TC || 5 Ad hac A | quem
ad modum] ut V || 8 reliquer; A || 9 adulatrix AV¹, adula-
tria (adil- C) TC, famulatrix V² (dett.); adiutrix? sed cf. Plat.
Gorg. 465 B | HAEC] heo A | dicticos ATV, bitticos C || 10 ymo
C, ammo A || 11 ἀντιέθηκεν — immo] ante EHRENTLENE p&o
immo A, ante *** peto V, ***** immo (ymo C) TC || 12 QUID
EST] quidē A, Quid (sic) V | quid V | tibi post ars T | effīc A,
ef. C, eff. T, efficit V | ΔΠΟΥΤ·ΗCΔΛΕΤΗ A, ἀπὸ τῆς ἀρετῆς
Vatic. 1673, ***** TCV || 13 dicte sunt TC | cŷNKONN; A,
sincopam TCV | ΔΡΕΤΗ A, *** TC, ares V | autem in ras.
fortitudo
V², au A || 14 uero in ras. V² | species sunt V || 15 patientia
fortitudo (!) V || 17 est] et V | operem V | afficere T || 18 de-
siderat in ras. V², in mg. C²

- 32 5 NIHIL ISTAC OPVS EST A. mire ait: arte non opus est, sed opus est artibus.
- 33 6 1 SED HIS QVAS SEMPER IN TE INTELLEXI SITAS ipse hic signatissime ostendit multas uariasque artes esse, id est ἀρετᾶς, quae uirtutes intelleguntur. 2 SED HIS 5 ζῆῶγυα a superiore, quod subauditur 'artibus'. 3 SITAS constitutas, positas.
- 34 7 1 FIDE ET TACITVRNITATE fides est commendatorum fida exsecutio uel obseruantia, taciturnitas uero obseruantiae genus, in silentio constituta et in celando se- 10 creta. quaerit autem taciturnitatem, ne prodat Pamphilo secretum, quod ei commendaturus est. 2 FIDE ad complenda, TACITVRNITATE ad celanda mandata. 3 EXPECTO QUID VELIS 'exspecto' desidero, ut Vergilius (*Aen. II 283*) 'exspectate uenis'. 4 QUID VELIS deest 'scire', nam si 15 dixisset 'quod uelis', nihil desideraret.
- 35 8 1 EGO POSTQVAM TE E. A. P. commendatio personae quam serui, ne contra filium leui seruo aliquid committi indecore uideatur. 2 EGO POSTQVAM TE E. A. P. tale est (*Sall. Iug. 10, 1*) 'paruum ego te, Iugur- 20 tha'. 3 EGO POSTQVAM TE E. A. P. non 'emi a paruulo',

1 Nichil A, Nihil in mg. C² | A.] arte TC | non] eē (del. et ne sscr.) C, nē T || 2 est 1. om. T | sed opef artibus T, sed opus ē artibus in mg. C², artibus A VC¹ || 3 in te in ras. V² | SITAS om. TC || 4 ostendit signatissime (-mas T) TC | signatissime V | atque uarias V || 5 id ~ ΔPH.ΤΔC A, .i. *** C, i. a. p. *** (quas sscr. m. 2) V, om. T | uirtutes (in te sscr. m. 2) V, uirtutes inte (uite C) TC || 6 ZEÿΜΔ A, zeuma TC V | scitas C || 10 silendo Klotz || 11 quaerit in -et corr. C | prodat ex probat corr. C, pandat V | pamphilo A, Phamphilo C || 12 commendatur est A | fidem codd. | complendā TC || 13 taciturnitatem TC V | ad in ras. V² | Exspecto quod uelis <est> A || 14 desidero V, <.i.> desidero TC | ut om. TC V || 15 expectate (corr. m. 2) V | de. eē. A | si om. A || 16 quid codd. | nichil A | desiderat T; desideraretur? || 17 c. a. p. T, e. C | personae sc. Simonis || 18 ^{potius} quam (sscr. m. 2) V | seruo (o ex i corr.) A || 19 indecore D (ed. pr.): inde decore A, in dedecore TC V || 20 iugurta CV || 21 TE] T. A | TE — P. om. TC | enim (emi sscr. m. 2) V, .N. (= enim) C | paruo TC, om. A

sed 'a paruulo, ut clemens tibi fuerit seruitus, scis', hoc est 'a paruulo scis'. 4 VT SEMPER TIBI continuationem significat 'semper'.

36 9 1 IVSTA ET CLEMENS F. S. ita dixit 'iusta', ut alibi (*Ad. I 1, 26—27*) 'non necesse habeo omnia pro meo iure agere'. quid enim non iustum domino in seruum?

2 IVSTA ET CLEMENS 'iusta' in qua nihil iniquum iubetur, 'clemens' in qua etiam de iusto multum remittitur. 3 APVD ME IVSTA ET CLEMENS moderata, aequa, leuis, cui contrarium Vergilius ait (*Geo. I 164*) 'et iniquo p. r.' et (*Geo. III 347*) 'iniquo sub fasce u. c. c.' nam qui 'iustam' debitam nunc dici putant, nihil afferunt ad iuuandam sententiam. 4 IVSTA ET C. F. S. libertatem imputaturus clementem intulit seruitutem. 5 SERUITVS mire seruitutem pro dominatu posuit. sic Sallustius 15 (*Hist. I fr. 11 M.*) 'dein seruili imperio patres p. e.'

37 10 1 SCIS FECI EX SERVO VT ESSES L. M. dulcem libertatem fecit operatione et tractatione uerborum dicendo: ex seruo libertum; non enim tantam haberet gratiam, si dixisset 'feci libertus ut esses'. 2 Sed 'ex seruo ut esses libertus' ac si quis dicat 'feci ut esses

1 sed a om. A | clemens in ras. V² | ^{tibi} fuerit C, fuerit tibi T | scis ex sis corr. C || 2 tibi semper C | tibi <fuerit seruitus> V || 3 significet A || 4 iusta ex iuncta corr. C | F. S. om. TC | iusta om. C || 6 regere A | non iustam C, _niustum A, iniustum V | in seruum in ras. V² || 7 nichil A || 8 iubetur V | quā A || 9 aequa leuis W.: aequalitas ATCV; aequa talis Rabbow || 11 p. r.] u. ff. V, om. A | et iniquo TCV, om. A; iniusto vel inuito Verg. | falce T | u. cc. A, uiam ^{τ.τ.} V || 12 debitam <me> nunc V, nunc debitam TC | putant dici TC | nichil A, in his V | offerunt T || 13 iuuandum T | c. F. S.] clemens fuerit seruitus V || 14 <et> seruitus V || 15 dominatu V, dominabatur A, dominatū (tu in ras.; in mg. al' dominabatur) C || 16 dein] idem V | seruuli AT | miserio A | p. e. (= plebem exercere Augustin.) A, .c. C (T?), quia .i. V || 17 Scis. A | FECI] Fed A | L. M.] libertus TC || 18 operatione] cf. *Rhet. lat. min. 553, 8 et 558, 20 H.* | <ñō> uerborum C || 19 non om. TC | <si> haberet C || 20 si dixisset sscr. V² | sed ATC, quam dicat feci

si (sscr. m. 2) V || 21 ac si quis <sic> V, Ac sic. A

sanus', non tantam haberet gratiam, quam si dicat 'feci ut ex aegro sanus esses.' 3 *Et* MIHI *ἐμψάσιν* habet: quod mihi libertus factus sis, non filio. 4 Aut ideo 'mihi' additum, quia libertus ad aliquid dicitur. 5 MIHI bene 'mihi', ne pertimesceret filium, cui nec liberti munus debebat. 6 EX SERVO mire addidit 'ex seruo', ut uim beneficii ostenderet. 7 SCIS FECI EX SERVO VT ESSES LIBERTVS MIHI hinc Vergilius (*Aen. XII 142—43*) 'nympha decus f. a. c. n. s. u. t. c. u. q. L.' <etc.>

38 11 1 <LIBERALITER> bene, quia omne bonum libero aptum est, malum seruo. idem alibi (*Ad. IV 5, 28—30*) 'factum est a uobis duriter inmisericorditerque et, si est, pater, dicendum magis aperte, inliberaliter'. 2 *Et* bene admonuit, cur dederit beneficium, eadem et nunc officia quaesiturus. non enim dixit 'artificiose', quia supra (*v. 5*) 15 ait 'nihil istac opus est arte'. 3 QVOD SERUIEBAS bene imperfecto tempore, non perfecto, ut ostendat potuisse eum etiam atque etiam seruire. quale est illud Vergilianum (*Aen. VI 113—14*) 'atque omnis p. m. c. f. i.', ut ostendat eum, quamuis inualidus esset, tamen adhuc 20 potuisse laborem exitiumque ferre.

39 12 1 SVMVM PRETIVM libertatem dicit. 2 PERSOLVI

1 tantum *A* | <si> (*del. C*) haberet *TC* | quantam *C* || 2 ex (ei *C*) egro feci ut esses sanus *TC* | mihi *in ras. V²* | enfasim *A*, emphasim *TC*, *in ras. V²* | habes *ATC* | quod] que *C* || 3 factus *om. TC* | scis *T* | aditum mihi *TC* || 4 aliquid *V* | bene mihi *om. T* || 5 pertimescente (*corr. m. 2*) *V* | ne *V* | debeat *TCV* || 6 ex *om. A* | ut ei beneficium *V* || 7 scis *A* | ex] et *A* || 8 hic *A* | nim fa *A*, Nimpha *C* || 9 f. — L. *om. TC* | f. *om. V* | c. n.] t. u. *V* | c.] o *AV* || 10 LIBERALITER *add. Steph.* || 11 alib; *A*, nobis *V* || 12 inmiseric-] an miseric- *A*, ⁱⁿ miseric- *C* || 13 pater *om. V* | aperte *in mg. C* || 14 nunc *sscr. C* | officii cā quaesiturus *V* || 15 qui *A*, qui^a (*sscr. m. 2*) *V* || 16 nichil *A* | istac ^h *C* || 18 atque *in ras. V²* | Vir. ^{num} *C* || 19 atque *V* | omnes ⁱ (*i m. 2*) *V* | p.] q; *A*, q. *V* | c. f. i. *T*, c. t. i. *AC*, et. i. *V* || 20 et (*pro eēt*) *TC* | adhuc *V* || 21 labore *ATC* | exercitiumque ferre *V* || 22 summum *sscr. C* | libertatem *bis C*

TIBI quia 'pretium' dixerat, 'persolui' dixit proprie.

3 PERSOLVI TIBI modeste pretium redditum dixit, non beneficiis praerogatum.

40 **13** 1 IN MEMORIA HABEO hoc est: non sum ingratus. 2 HAUD M. F. uetuste: non me paenitet. nam si quid paeniteret, infectum uelle dicebant. 3 *Legitur 'muto'*. 4 An secundum ius, quod aduersum libertos ingratos est, ut in seruitutem reuocentur? Sed hoc non conuenit senem dicere. 5 IN MEMORIA HABEO plus dixit 'in memoria habeo', quam si dixisset 'scio'. nam quae scimus, possumus obliuisci, quae uero memoriae mandamus, numquam amittimus. 6 HAUD M. F. legitur et 'multo', hoc est damno, reprehendo. quod si est, sic intellexeretur, non 'nollem factum': nemo enim potest factum infectum reddere. 7 Sed aduerbiallyter dixit, ut dicimus (*Ad. II 1, 11*) 'nollem factum', (*Ad. V 1, 13*) 'nollem hu[n]c exitum'. 8 Ergo 'haud muto factum' non me paenitet facti.

41 **14** 1 SI TIBI QUID FECI AVT FACIO QVOD PLACEAT SIMO et fecisse se et adhuc facere ostendit, quamuis manu emissus sit. 2 GAUDEO SI TIBI Q. F. A. F. Q. P. felicitatis est, ut ea, quae facienda, grata sint. 3 SI TIBI QUID pro aliquid.

2 rēditum *C* || 3 praerogatum *ex prorog-* *corr. C* || 4 habe *A* || 5 haud (*d ex t corr.*) *A* | M. F.] muto · s₃ *TC* | ue^tuste *V* || 7 ingratos libērtos *C* | liberto *T* || 8 reducentur *V* | hoc post dicere *TC* || 9 memoriā *AT* || 10 memoriā *T* || 11 commendamus *TC* || 12 admittimus *AT* | muto f. *C* || 13 est *sscr. C* | dampno *ATC* | quod — intellexeretur] et sic est (*om. C*) intellexeret *TC* || 14 non uellem *V* || 15 redolore *A* | aduerbiallyter ^{mirabi} (*bi ex corr.*) *C*, aduerbiallyter (*corr. m. 2*) *V* || 17 haud (*d ex t corr.*) multo *A* || 18 factumⁱ (*corr. m. 2*) *V* || 19 <gaudeo> si *V* | FECI — PLACEAT] f · a^t · f · qđ · pl · *C*, aut f · q · p · *T* || 20 Sime *A* | se *om. T* | iāamamississet (*in mg. manumisisset = T*) *C* || 21 Gaude *A* | tib; *A* | F. Q. P.] feci q · p · *V*, q · *A*, f · p · *C*, p · *T* | felicitas *T* || 22 ea quae *V*, et que (*que sscr. C*) *ATC* | sunt^t grata sint (*corr. m. 2*) *V*, sint (*sunt T*) grata (*grā C*) *TC*

- 42 **15** 1 ET ID GRATVM FVISSE A. T. id est apud te, penes te. 2 ADVERSVM TE sine dubio praepositio est: 'aduersus' et participium potest esse ab eo quod est aduerto. sic alibi (v. 37). 3 Ergo 'aduersum te' dixit pro apud te. 5
- 44 **17** 1 QVASI EXPROBRATIO EST 'exprobratio' est commemoratio beneficii cum enumeratione factorum. 2 QVASI EXPROBRATIO EST IMMEMORIS cito ostendit se in memoria habere. 3 Sunt qui ad beneficium referant immemor, ut (*Verg. Aen. I* 4) 'memorem Iunonis ob i.' 10 quod <si> est, hoc immemor est beneficium, cuius nemo meminerit.
- 45 **18** 1 QVIN TV VNO VERBO DIC 'uno uerbo' uno ἀξιώματε, una sententia, nam ἀξίωμα sententia est uel enuntiatio uno uerbo nexam continens et perfectam intellegentiam; ἀξίωμα 15 enim constat ex nomine et uerbo. 2 Sed hic quid est ἀξίω-

1 FVISSE — id est] fuisset·ati; A, fuisse ad. (ad m. 2) t. V, fuisse T, f. C || 2 poeneste A, om. T | est om. AV || 3 esse in ras. V² || 4 sic W. (sicut *Lindenbr.*): sed *codd.* | erga V | te *dett.*, om. ATCV | dicit A || 6 exprobratio C¹T | EST] est et V | est commemoratio bis A || 7 QVASI] si (*del. et quasi sscr.*) C | exprobratio TC || 8 EST IMMEMORIS] ÷ id ÷ inmēbris A, ē·i· bñficii V, om. TC | cito] recte TC, in ras. V² || 9 immemor *dett.* (*ed. pr.*): immemorem ATCV || 10 <ut sit sensus istec commemoratio q·ex·e·i·b·i· cuius nemo meminerit (*in mg. m. 2*)> ut memorem V, om. TC | ob·i·y· A, o·b· TC, o·i· V | quod si est W.: quod est V, q·e· TC, Est A | hoc] homo A | immemor est W.: immemore (-rie A) *codd.* | beneficio T || 12 meminit TC, meminerit (-rat *sscr. m. 2*) V || 13 Quintu A | DIC] hic TC | ΔΞΙΩΜΑΤΕ A, ἀξιώματε *Vatic. 1673*, **** TC, dic*** V; ἀξιώματι M⁴, *ed. pr. At cf. 'Studi ital.' III 352* || 14 NāΔΞΙΩΜΑ A, nam auroma (*corr. in auxoma*) C, nam auziona T, **** nam V | uel] aut TC | nuntiatio *codd.*, *corr. ed. pr.* || 15 uerbo in ras. V², uerboꝛ A | nexam in ras. V², noxam ATC | et perf- *ed. pr.*: imperf- *codd.* || 16 ΔΞΙΩΜΑ A, Auroma C, auzioma T, a//io·aaa V | constat om. A | hic quod est T, hic qđ. in ras. A, hic quidem C, dic quid est V | ΔΞΙΩΜΑ. A, auroma C, auzioma T, ////////////// V

μα? hoc est 'has bene ut adsimules nuptias' (v. 141). ergo omnis uirtus adsimulatio est. 3 QVIN TV VNO VERBO DIC una sententia, ut in Adelphis (V 8, 29—31) 'non meum illud uerbum facio, quod tu, Micio, bene et sapienter dixi dudum: uitium commune omnium, quod nimium ad rem in senecta a. s.' nam male intellegit, qui putat 'assimules' uerbum significari.

46 19 ITA FACIAM hoc est: uno uerbo dicam. et quod uerbum promisit? <illud>, ubi dicit (v. 141) 'nunc tuum est officium, h. b. u. a. n.'

47 20 QVAS CREDIS ESSE HAS N. S. V. N. σύλλημψις.

48 21 CVR SIMVLAS IGITVR Vergilius (Ecl. I 26) 'et quae tanta f. R. t. c. u.?' 10

49 ✕22 1 EO PACTO 'pacto' modo, quoniam antecedit pactum, sequitur modus. ergo ab eo quod sequitur id quod praecedit dixit. 2 ET GNATI VITAM ET C. M. C. istae diuisiones sunt: 'gnati uitam', quoniam dicturus est (v. 24) 'nam is postquam excessit ex ephebis, Sosia'; 'con-

1 hoc ēt V | ut sscr. V² | assimiles TC || 2 assimilatio C || 3 non] hic V || 4 meum] in eum A, enim TCV | uerbo <est> A | tu Micio] tamicio A, tu (tu V) initio TCV || 5 dixisti V, dixit TC, iuxta A | uitium V, initium A, uicina ē C | omnium <est> V | q2 T || 6 nimium — a. s.] narras TC | intellegit TC, sscr. V², om. A || 7 assimiles TC | significare TCV || 8 <id> est hoc T | et <tenet> Schoell; idem 9 uerbum secl. || 9 permisit T, promittit V; promit Bentley | illud add. Rabbow | dicit V || 10 h.—n.] has bene ut assimiles nuptias TC || 11 Quis A | ESSE om. TC | n. s.] non sunt C, non esse T | v. n.] uere nuptie T |

CΥΔΕΜΥΙC. A, silempsis V, silepsis TC || 12 similis A || 13 f. ^{uit}

r. ^{omam} t. ^{ibi} c. ^{ausa} u. ^{idendi} (corr. m. 2) V, fuit rō t. c. uidendi

C || 14 quoniam V, quo A | antecedi^t C || 15 modus (in mg.

m. 2) sequimur (corr. m. 2) V | sequitur id quod om. V ||

16 praecepit AV¹ (corr. V²) | dixit (corr. m. 2) V | VITAM] u. TV | c. m. c.] m. c. C, c. m. T || 18 nam is — 57, 1 dicturus est om. C (non om. T) | is] his A | ephebis Sosia] ephoebissos; A

silium meum', quia dicturus est (*v. 130*) 'et nunc id operam do'; 'et quid facere in hac re te uelim', quia dicturus est (*v. 141*) 'nunc tuum est officium h. b. u. a. nuptias'. 3 ET GNATI VITAM ET C. M. C. tripertita distributio. 4 ET GNATI VITAM uitam filii in duas partes 5 diuidit in narratione: in ante actam bonam et praesentem malam. et incipit mala ab 'interea mulier quaedam' (*v. 42*). et bonae uitae narratio ad eam rem ualet, ut ostendat, quam iustus dolor patri sit spe decepto.

51 24 1 NAM IS POSTQVAM EXCESSIT necessario positum 10 'is' pronomen, ἀναφορῶν ad illud 'gnati uitam'; nam si non posuisset hoc pronomen, Sosia erat intellegendus.

2 NAM IS POSTQVAM EXCESSIT EX EPHEBIS argumenta per coniecturam. 3 NAM IS POSTQVAM EXCESSIT EX EPHEBIS ephebia prima aetas adulescentiae est, adulescentia 15 est extrema pueritia. 4 EXCESSIT EX EPHEBIS cum sufficeret unum 'ex'.

52 25 1 LIBERIVS 'liberius' non est comparatiuus gradus: non enim libere ante uiuere potuit, 'dum aetas

1 quia] quoniam *T* | nunc id *A*, id nunc *V* || 2 operando *AT* | et quid — 4 nuptias *om. TC* | in hac re facere *V* | re *T* | recte *A* || 3 ducturus *A* | b. h. ut as. n. *V* || 4 VITAM] u. *T* | c. m. c.] c. m. et q. *V* | tibi partim *T* || 5 uitam *om. T* || 6 diuisit *TC* | in] et *T* | narratione in *Steph.*: narrationem *TCV*, -ne *A* | actam *Steph.* (*cf. Hec. III 5, 20; 21*): factam (-ta *A*) *codd.* || 7 incipit malam *V* || 8 bonae uitae] bene acte *TC* | eandem rem *V* || 9 et *T* | dolor] dolear *T*, dolet *C* | spe *V* || 10 his *C* | EXCESSIT] ^{ex} ephebis ^{ex} discessit *C*, ex ephebis e. *T* || 11 as pronomine *A* | anaphora *TC*, an^{aphora}*** (*sscr. m. 2*) *V*, anafra *A* || 12 intelligendus *V*, intellegitur; *A* || 13 NAM — 14 coniecturam *om. A* | NAM *om. V* | EXCESSIT] exce. *TC* || 14 NAM IS — EPHEBIS] <nam is pamphilus post excessit ex ephebis gnati uita ex ephebis (*in mg. m. 2*)> ex ephebis *V*, nam et pamphilus nam is (nam is *om. T*) postquam exce. gnati uitam ex ephebis *TC*, nam is postquam excessitū ex efoebis; *A* || 15 Efoebia *A*, ephebeia *T* | primo *A* || 16 est] in *sscr. C²* | pueritia <ē> *C* | efoebis *A* | perficeret *A* || 17 ex] et *AV*, *om. TC* || 18 comparatiuum (*om. gradus*) *T* || 19 ante (*sscr. C*) libere *TC*

metus magister prohibebant.' (v. 27) ergo deest 'aliquanto',
ut sit: aliquanto liberius. 2 LIBERIVS VIVENDI deest 'ei'.

53 26 QVI SCIRE POSSES AVT INGENIVM <N.> scimus quod
certum est, noscimus quae adhuc incerta desideramus.
idem alibi (Hec. IV 1, 57) 'forma in tenebris n. n. q. e.' 5

54 27 1 DVM AETAS METVS MAGISTER PROHIBEBANT quidam
iungunt 'metus magister' †is quoque†: potest enim intel-
legi, tamquam si diceret: quid est metus? magister.
2 MAGISTER paedagogus. 3 ITA EST intercidit poeta,
ne solus Simo loqueretur. ceterum non erat respondendi 10
locus necessarius.

55 28 1 QVOD PLERIQUE O. F. A. haec adiectio dicitur in
primo posita loco, — adiectiones uero aut in prima parte
orationis aut in ultima adiciuntur. hic ergo 'plerique' ex
abundanti positum est, 'omnes' uero necessario additum est — 15
ut alibi (Eun. I 2, 5) 'iam calesces plus satis'; in ultimo,
sicut (Eun. I 2, 46; Heaut. II 3, 16) 'interea loci' id est in-
terim. 2 Attendenda etiam locutio 'quod plerique o. f. a.'
aut enim 'quod' in 'quae' uertendum est, ut sit: quae pleri-
que omnes faciunt adulescentuli, aut 'quod' ad singulare 20

1 prohibebat² A, -bebat C, -beat T || 2 ut] ac C | deest ei]
de eēt A, dic ei TC || 3 Quis cre A | possis C | ingentium A ||
4 nescimus A, nescimus et rescimus V | quae ex quod corr. C,
quid T || 5 formā A | n. n.] s. n. (m. A) codd. | e.] c. C || 6 pro-
hibebat A | quidam — 8 magister om. TC || 7 iniungunt V |
is (id V) quoque AV; is quoque <παιδαγωγεί> Schoell, syno-
nyme Rabbow | enim] eā A || 8 tam quasi A || 9 MAGISTER]
magis AV | intercidit (ci ex ce corr. C) TC, incipit interiit A,
inquit intercidit; an incidit? | <et> poeti A || 11 <certus> locus
(necessarius om.) TC || 12 plerūque A || 13 uero] n̄ A || 14 ora-
tionis] oratⁱ pmus A | plerique] pleno A || 15 habundanti AV |
est] & A, om. V | om̄is A | uero] ergo C || 16 positam C || 16 ut
W.: et codd. | calescet A, (corr. m. 2) V | plus — ultimo om.
T || 17 id est interim W.: interibi TC V, interius .i. A || 18 at-
tendenda om. C¹ in lac., suppl. m. 2 (non om. T) | etiam] est
V | plerique] plere .P. A | a. om. AV || 19 in quae] inique
A || 20 omnes f. a. C | fragularē A (singula adscr. Daniel), sing-
gularem V

eorum studiorum adiungendum erit: equos alere, canes ad uenandum; aut erit certe figurata locutio, ut est illud (*Eun. prol. 1—3*) 'si quisquam est, qui placere studeat bonis quam plurimis et minime multos laedere, in his p. h. n. p. s.' et alibi (*Ad. IV 4, 26*) 'aperite a. a. o.' 5
 3 PLERIQUE OMNES F. ἀρχαϊσμός est. — nam errat, qui 'plerique' παρέλκον intellegit aut qui subdistinguit 'plerique' et sic infert 'omnes'. hoc enim pro una parte orationis dixerunt ueteres eodem modo, quo Graeci 'πάμπολλα' et Latini 'plus satis' (*Eun. I 2, 5*). — Naeuius in bello pu- 10
 nico (*libr. inc. fr. 14 M.*) 'plerique omnes subiguntur sub unum iudicium'. 4 Figurata Terentius: παρέλκον τῷ ἀρχαϊσμῷ. 5 QVOD PLERIQUE OMNES <F.> 'quod faciunt' pro 'quae faciunt', id est: quae faciunt plerique adulescentuli, horum ille nihil egregie p. c. s. est ergo figu- 15
 ratum, quod rectum esset, si diceret: quae plerique omnes faciunt adulescentuli, horum ille nihil praeter cetera studebat. 6 ADVLESCENTVLI bene diminutiae, ut propter aetatem facile ignoscat.

56 29 1 ADIVNGANT alligent, aptent, accommodent. 20

1 eorum] et̄ C | adere A | canes <nutrire> V | c. ad. u. T || 2 erit om. AV | ut eēt V || 3 student A || 4 plurims C | minime] numeris A | multos] malos C, om. A | laedere] .l. A, om. TC | his] h. V || 5 h. om. V | a. a.] a. et T | o.] et V || 6 OMNES F. om. TC | .Δ.Ρ.ΧΔΙCΜΟC Ē. A, archaismos est T CV | erat A, errant TC, (*in ras. m. 2*) V || 7 παρέλκον Steph.: prologum ATC, apologum V | intelligunt TC, intellegunt V | subdistinguūt V (T?), om. in lac. C¹, subiungunt C² || 8 sic] nē A | inferunt V, fert T | crationis A || 9 dixere (disc- T) TC | quo W.: quod codd. | panpolla A, pompalla TC, paupella V, πόμπαλλα Vatic. 1673 || 10 Naeuius] Nec unus A | punito A || 11 plerumque omnē A | subigunt C, subsignant V | sub] ad TC || 12 unum A, suum TCV; uanum L. Mueller | figurat] ad | terentium codd., corr. Calph. | ΠΔΡΕΧΩΝ ΤΩ ΔΡΧΔΙCΜΩ A, παρέχων τῷ ἀρχαϊσμῷ M⁴, * * * * * TCV || 14 pro] .P. A | quae] se T | id est] ut AV || 15 illo nichil A, nihil ille V | s. in ras. V², stu. C | est] esset A, esset V || 16 iectum A | omnes] horum A, omnes quod T, (*in marg. al' qd'*) C || 17 nichil A || 19 ignoscatur TC || 20 Adiungant ex -ent corr. A | aligent (*in adl. corr. C*) aptent <aut (et T)> TC

2 AVT EQVOS ALERE AVT CANES AD VENANDVM sic et equos ad uenandum alunt, quomodo canes. quod multi docti improbant, ut dicant separata esse et 'ad uenandum' extra rationem esse pro ad uenatum, *ut (Verg. Aen. IV 117) 'uenatum Aeneas unaque m. D.'*

57 **30** 1 AVT <AD> PHILOSOPHOS mira ἔλλειψις et familiaris Terentio. nam possumus subaudire 'audiendos' siue 'sectandos'. 2 AD PHILOSOPHOS uitium est, quia dixit 'ad aliquod studium'. 3 Aut si 'ad philosophos', separanda erit locutio sic 'ut animum adiungant ad philosophos'.

58 **31** 1 EGREGIE egregium dicitur, quod ex grege eligitur. 2 Sed hic 'egregie' ualde, nimis. non est ergo ad laudem positum: haec, inquit, ut cetera similiter studebat. 3 PRAETER CETERA . . . MEDIOCRITER ergo non 15 extenuauit rem, sed ad laudem rettulit.

60 **33** 1 GAUDEBAM non dixit 'laudabam' sed 'gaudebam': laudat enim etiam alienus, gaudet qui pater est.

2 NON INIVRIA intempestiue Sosia respondet, sed prudentia tantae sententiae compensauit importunitatem. 20

61 **34** 1 ADPRIME <'ad'> adiectio est confirmationis, ut admirabiliter dicimus. 2 VT NE QUID NIMIS sententia non incongrua seruo, quia et peruulgata. et non refertur ad personam modo dicentis, sed †de quo dicitur.

1 sic — uenandum *om. A* | sic *Rabbow*: si *codd.* || 2 alunt] alter *TC* | <et> canes *TC* | quo *A* || 3 uix dicant *A*, et dicunt *TCV* | separata — 9 philosophos *in mg. C², om. C¹ (non om. T)* || 4 extra rationem *C²V*, extra natū *A*, extra uocem *T* | esse] ÷ *A* || 5 Aeneas] e. *C* | una. *Q. M. D. A*, unaque *mis. d. miserrima dido V, u. q. m. d. C* || 6 mira ἔλλειψις *W.*: mire *misis A*, mire *missis TC*, eclipsis *pulchra in ras. V²* || 8 AD *om. V* || 10 erat *A* | sic ut] sic *A*, sic *TC* | adiungunt *V* || 12 egregium — ex grege *om. T* | ex] e *C* || 13 elegit² *A*, eligunt *C* | nimis *V²*, minus *A* || 14 ut <et> *V* || 15 <et tamen omnia haec> *mediocriter Schopen* || 16 rem *om. TC* || 19 tempestiue *A* | sosia *in -as corr. V²* || 21 ad *add. W.* | est *in ras. V²* | ut (e *sscr. m. 2*) *V* || 22 vt *om. V* || 23 et] est *Steph.* | et *peruulgata V* | et 2. *om. A* || 24 modo *Rabbow*: domini (domi iū- *A*) *codd.* | sed *W.*: et *codd.* | †de quo] *quotidie Rabbow*

3 An magis quia conuenit Sosiae cor eiusmodi, χαρακτήρ in uerbis est? 4 NE QUID NIMIS deest 'agas', ut sit: ne quid nimis agas.

62 35 1 FACILE OMNES P. A. P. latens argumentum, quare filium ad meretricem commeasse errans pater non ad corruptelam filii sed ad obsequium amicorum traxerit. 2 PERFERRE AC PATI ferre est cum certo tempore, perferre finem exspectat effectus. *feruntur onera et sustinentur supplicia.* 3 PERFERRE mediocriter stultos odiososque.

63 36 1 CVM QVIBVS ERAT C. Q. V. figura τμησις. 2 HIS 10 SE DEDERE plus est 'dedere' quam 'consentire', quemadmodum in hostium potestatem hostes se dedunt. 3 DEDERE ergo: pertinacibus.

64 37 1 EORVM OBSEQVI S. commodiorum scilicet. 2 EORVM OBSEQVI STVDIIS talem esse Pamphilum adiuuat 15 argumentum fabulae, simul et Charinum.

63 36 4 HIS SE DEDERE E. O. S. dedere se et obsequi: superioribus; non aduersari: paribus; non se praepone: inferioribus.

1 sosie conuenit *TC* | sosiae cor *V*² | character *C*, carappter *T*, ei character *V*, cura est *A* || 2 n̄imis *A* | deest — 3 nimis *bis A* || 3 agas *om. T* || 4 om̄s *A*, om̄n̄s *V*, oīs *C* | Laten⁹ argumentum *A*, latens argumentatio *TCV* | quare *Rabbow*: quas *A*, qua *TC*, quae *V* || 5 comeasse *A* | errans pater *TC*, errant spatio *A*, *narrat* pater *V*; cernens p. *Rabbow* | corripendam *A*, corruptendam *T*, corruptela (la *in mg.*) *C* || 6 animorum *A* | traxerat *V*, duxerit *TC* | ut ferre ac pate *A* || 7 est *om. C* | cum certo *TC*, certo *A V* (incerto *dett.*) | proferre *A* || 8 spectat affectus *V* | ferunt *A* | et *om. TC* | substinentur *TC* || 9 supplicio (*in ras. pro suspicio*) *A*, *om. TC* | stultus *A* || 10 cum *ex tum corr. V* | erat. *ε·C·V·A*, erat. *c·(e·C)u·TC*, erat *i·e·t·n·et V* | figurate *AV* | temesis *A*, themesis *C*, themasis *TV* | *HIS*] ut *A*, una cum his (cum his *in ras. m. 2*) *V* || 11 debere (*corr. m. rec.*) *A* | quae consentire *ante plus TC* || 12 deducunt *A*, dedere ut *TC*, dederunt *V* | Dedito *A* || 13 ergo] se *T* | pertinascili *A*, pertinacibus *V* || 14 obsequis; *A*, obsequiis *TCV* | commodiorum *Steph.*: commodior (como- *C*) *codd.*; commodis eorum *Klotz* | silicet *C* || 15 p̄philus *A* | adiuuat *V* || 16 simul et] si aud & *A* | charinus *T* || 17 hic se dedere *T*, Iusse debere *A* || 19 ōpponere *V*

- 64 **37** 3 NEMINI contradicentium, pertinacium.
- 65 **38** 1 NVMQVAM PRAEPO-NENS <SE> consentientibus.
2 ITA VT deest 'faciens' 'uolens' 'agens'. 3 VT FACIL-
LIME SINE INVIDIA LAVDEM INVENIAS ET A. P. Sallustius
(*Iug. 6, 1*) 'et cum omnis gloria anteiret, omnibus tamen 5
carus esse'.
- 66 **39** INVENIAS secunda persona pro tertia, ut (*Verg.*
Aen. IV 401) 'migrantis cernas'.
- 67 **40** SAPIENTER VITAM I. N. Q. H. T. O. improbatur a
sapientibus haec sententia, nam obsequium adsentator 10
debet, amicus ueritatem. sed in theatro dicitur, non in
schola.
- 68 **41** 1 OBSEQUIVM AMICOS VERITAS ODIVM PARIT huius
uersus pars improbius est 'ueritas odium p.'. falsum
est autem, quod Cicero (*Lael. 24, 89*) putat 'obsequium' 15
primo dixisse Terentium, cum et Plautus et Naevius ante
dixerint. 2 *Et est sententia παράδοξος* et magis theatro
apta quam officio, de qua Tullius multa dicit. 2 OB-
SEQUIVM A. V. O. P. ἀμφίβολος sententia et probabilis
magis quam necessaria aut honesta. 20

1 contradicentium *Schoell*: contra dicentem (*dicentem V*)
codd. | pertinacium *A* || 3 VT 1.] et *V*, *om.* *TC* | VT 2.] aut *A* ||
4 LAVDEM INVENIAS] 1. in. *V*, la. inue. *T* | et pa. *T* || 5 om̄s
A || 6 esset *TCV* || 7 secundam personam *C*, persona secunda
T | pro *sscr.* *V*² || 8 cernasque *A*, (tern-) *V* || 9 I.] in *V* |
q. *om.* *V* | H.] b. *C* || 10 haec sententia a sapientibus *V* | haec]
dies *A*, ex *TC* | adsentati *A*, absentator (^aobs- *C*) *TC* || 11 teatro
C | in *TC*, *sscr.* *V*², *om.* *A* || 12 scola *ACV*, scula *T* || 13 amicos
u. o. p. *V* | PARIT] post *A* || 14 huius *ATCV*¹, hic *V*² (*dett.*,
edd.) | pars *W.*: per *ATC*, in *ras.* *V*² | improbius *W.*: impro-
brior *A*, improbiorum (-itorum *T*) *TC*, improperium *V* (*Steph.*,
Schopen), improprius *dett.*, *ed. pr.*; (per)improprius *Westerh.*;
an improprius? || 15 Cicero putat] & tropitatio *A*, cicero primo
V, cicero dixit *TC* || 16 cum & *A*, cum et *V* || 17 dixerunt
codd., *corr.* *Steph.* | ΠΑΡΑΔΟΞΟΣ *A*, παράδοξος *M*⁴, παράδοξος
Vatic. 1673, * * * * *TCV* || 18 aptā *A* | multo *A* | dicat *A*,
dixit *TC* || 19 A. V. IO. P. *A*, amicos u. o. p. *V*, amicos ueritas
odium parit *TC* | ΔΜΦΙΒΟΛΟΣ. *A*, * * * * *TC*, *om.* *V* | et *om.*
TC || 20 aut *A*, et *TV*, q2 *C*

59 **42** 1 INTEREA MVLIER 'interea' est, cum habet instantiam et superiorum actorum. 2 MVLIER QVAEDAM sic dixit, <non> quasi ignoraret nomen eius paulo post (v. 58) 'Chrysidem' nominaturus, sed ideo, ut gratam expectationem faciat simulque avidum lectorem nominis audiendi reddat, ut Vergilius paulo post nominaturus ait (*Aen.* II 57—58) 'ecce manus i. i. p. t. r. p.' 3 INTEREA MVLIER hic digressio est, nam proposuit gnati uitam dicere. 4 ABHINC TRIENNIVM artificiose 'triennium' dixit, cum posset plus minusue temporis ponere, ut sit uerisimile unum annum fuisse pudicae parcaeque uitae, sequentem condicionis acceptae, tertium mortis. *primo ergo anno ignorata est Pamphilo domus Chrysidis, secundo est Glycerio cognitus, tertio nupsit Glycerium Pamphilo et pariter inuenit parentes.*

70 **43** 1 HVC VICINIAE 'uiciniae' παρόικιον est, ut (*Plaut. Capt. II 3, 25*) 'adhuc locorum'.

71 **44** 1 INOPIA ET COGNATORVM N. laude impertita eius moribus, qui mox ducet uxorem, superest ut futurae quoque matronae, id est Glycerio, probitatem debitam pro persona reddat. quae quia honesta numquam esse

1 interea] hic ea A | est cum] = *interdum*, cf. *Auct. ad Her. II 26, 36* | instantiam A, instantium TC V || 2 et A V, i. C, id est T | dixit sic V || 3 non add. *Lindenbr.* | ignoret V | eius] et A || 4 gratam V | expectationem V || 5 simul et V || 7 manus] magis V | i. i. — p.] iuuenum i. t. p. r. p. T, iuuenem interea post terga reuinctum C, et i. p. t. r. x. V || 8 digressio V | p̄posuit C || 9 Abhunc A || 10 dicere (*corr. m. 2*) V | sit *sscr.* C || 11 nimium animum V | pudica C | parteq; A, parcaeque V | uitae] inte (*corr. Daniel*) A | tertium *sscr.* V² || 13 est *om.* V | dirisidis A | est *om.* TC V || 14 gluterium pamphilum A | et *om.* TC | pariter inueniat V partiu moenit A || 15 parentes A || 16 huic *codd.* | VICINIAE] nupne A | Vicine. A | Δ. ΠΕΛΚΟΝ. ē. A, n. a. p. e. a. c. o. n. e. TC, *om.* V | huic A V, huic uel huius TC || 18 INOPIA] int̄pta A | n.] . n̄. A, n. *in ras.* V², *om.* TC | laude impertita eius *Goetz*: landeptas A, laudatis TC V; laudatis Pamphili *Steph.* || 19 superest (*ex subest corr. m. 2*) V || 20 matione A | id est] iā A, et V | glicino p̄probate A || 21 persono A | quae] Quoa A

poterit, si sic eam constet ante nuptias impudice eductam esse, partim defendenda partim etiam laudanda est Chrysis, cum qua commorata est. quam quoniam necesse est meretricem fateri, in condicione turpissimi nominis mulierum sumitur excusatio uoluntatis.

- 70 **43** 2 HVC VICINIAE legitur et 'uiciniam'.
- 71 **44** 2 ET COGNATORVM hic iam parat nos ad Critonis aduentum.
- 72 **45** 1 EGREGIA id est eminenti praestantique. 2 ATQVE AETATE INTEGRA integra aetas est, quae in flore consistit, 10 cui neque addendum iam sit neque adhuc quicquam sit imminutum, ut (*Verg. Aen. IX 255—56*) 'integer aeu Ascanius'. 3 *Et* contulit duo ad quaestum congrua meretricium.
- 73 **46** 1 EI VEREOR NE QUID ANDRIA APPORTET MALI 15 'Andria' mire: audiuit enim excessisse ex ephebis Pamphilum illatamque esse mentionem mulieris peregrinae, adulescentulae pulchrae. 2 NE QUID ANDRIA eleganter (*v. 43*) 'ex Andro' <'Andria'> 'Andriae' (*v. 58*): nomen ostendit et mulieris et fabulae. 3 *Et* bene 'apportet', 20 quia apportare ignotis est.
- 74 **47** 1 PRIMVM HAEC PVDICE v. defendit, ut diximus x (*ad v. 44*), uitam Chrysidis, ut potuerit apud eam recte morata esse Glycerium, quae ex argumento matrona

1 eductam *Schopen*: ductam *ATC*, dilectam *V* || 2 est *om.* *V* || 3 comorata *A* | quam *om.* *TC* | quoniam *sscr.* *V*², *om.* *A* | est <et> *T* || 6 huic *codd.* | uicinę *A* | uiciniam *V*, uicinia *TC* || 7 ET] *Pret* *A* | iam parte *A*, parat iam *TC* || 9 et praestanti *V* | ATQVE *om.* *V* || 10 INTEGRA *om.* *A* | integra *sscr.* *V*² | est aetas *TC* | consistat *A* || 11 cui⁹ *C* | sit *om.* *V* || 12 <est> ut *V* | integere utas sumius *A* || 13 meretricium *T*, *in ras.* *A*, meretricum *CV* || 15 <*Sosia.*> *Ei* *ATC*, *hei* *V* || 16 *Andriam* mire *ATV* | efoeb; *A* || 17 illataq; (*ex -tam corr. m. 2*) *V* | mulieris *V* || 18 achillescentulę *A* | ANDRIA] *and* (*rie in mg. m. 2*) *C* || 21 apportare *W.*: portare *codd.* | ignotis *ACV*, *in grecis* *T* || 22 <*Simo.*> *Primum* *ATC* | v. *om.* *TC* | ut diximus defendit *C* || 24 moratam *ATC* | matrone *A*, -nae *V*

erit. 2 PRIMVM HAEC PVDICE VI. bene 'haec', quasi dicat: illa quae coacta est. 3 DVRITER contra rationem regulae: 'dure' ab eo quod est durus dicere debuit. tamen est differentia: est enim duriter sine sensu laboris, dure autem crudeliter; illud ad laborem, hoc ad saevitiam relatum est. 4 Sed dure in alterum, duriter in nos aliquid facimus.

75 48 1 LANA ET TELA VICTVM Q. subdistingue 'tela': finis enim laboris est 'uictum quaeritans', ut Vergilius (*Aen. VIII 408—10*) 'cum femina primum, c. t. u. c. t. 10 m. i., c. e. s. s. i.' et deinde finem laboris intulit. 2 Non 'cibum' sed 'uictum' dixit. cibus est enim, qui etiam delicatis praebetur, uictus in paruis aridisque alimoniis est constitutus. unde Vergilius (*Aen. III 649—50*) 'uictum infelicem, b. l. c., d. r.' — 3 *Et post tantum* 15 *laborem 'uictum', non 'cibum' dixit, ut Vergilius (Geo. II 472) 'at patiens operum paruoque assueta i.'* — et non 'quaerens' sed 'quaeritans' dixit. quaerit enim, qui ad plenum et perpetuum reponit, quaeritat, qui uix cotidie inquirendo uictum inuenit. 6 LANA ET T. V. Q. arti- 20X
ficiose, ut uideatur pudice apud eam futura mater familias educi posse, quam meretricem necessitas fecit.

76 49 SED POSTQVAM A. amator fingi potest, amans uere amat.

1 pudici C, p. T | VI.] iu. A, m. V, u. TC | bene om. V | quasi dicat Daniel: qđ A, qđ V, quidem idem TC || 2 iduriter A | contra sscr. C² (quam C¹) || 3 habeo C, habeo ab eo T | dure² V || 4 <et> tamen TCV | drā C, drā V || 7 aliquid A, om. V || 8 uictum quaer. V, uictumq; A, uictumq; (q; del.) q. C, u. q. T || 9 enim om. TC | est laboris TC | ut ed. pr.: et codd. || 10 primo AV, primo (-a T) ante femina TC | c. <u>. t. C | u. c. t.] .V.T. A, u. t. TC, u. c. V || 11 i. c.] & c. A, r. t. V | e.] et T | et om. TC || 12 cy. bum A | dicit V | Cybus (sic semper) A || 13 pbert² C || 15 l. c.] s. t. V | tantam T || 16 labrem C || 17 ac C, ait V | i.] iuuentus C || 18 q̄rēs (ēs ex is corr.) C || 19 quotidie TC, quotidie V || 20 inueniat V | ET] i. A | T.] tela TCV || 21 uideat C, rideatur T | futura ex -rā corr. A, om. T | mater om. T || 22 & duci A || 23 A.] amator V, om. ATC

- 77 **50** 1 VNVS ET ITEM ALTER praeter unum duo, ex quibus alter, ut sint tres, nam 'hi tres tum simul a.' (v. 60). ut (*Verg. Ecl. VIII 39*) 'alter ab undecimo'.
2 Ergo 'alter' non est secundus sed tertius.
- 78 **51** PROCLIVE AD LIBIDINEM 'proclive' est porro inclinatum uel primum inclinatumque.
- 79 **52** 1 ACCEPIT CONDICIONEM cum uno, QVAESTVM <O.> cum altero, hoc est cum multis.
- 77 **50** 3 ITA VT INGENIVM EST OMNIVM HOMINVM quanta defensio Chrysidis, ut quae antea fecerit, ipsius sint, quae 10 postea peccauerit, naturae hominum adscribantur!
- 79 **52** 2 CONDICIONEM condicio est cum uno, certam legem in se continens; 'postquam accessit alter', hoc est plures, quaestus iam meretricius factus est.
- 81 **54** 1 PERDVXERE ILLVC SECVM inuitum isse Pamphi- 15
> lum his uerbis significat; perducuntur enim necessitate coacti. *hoc etiam uerbum iudices pronuntiare solent.*
2 Et hoc est quod supra (v. 36) ait 'his se dedere, eorum obsequi studiis'. 3 VT VNA ESSET M. et producte legitur 'esset', ut cibum capiat, et correpte, ut alibi 20 (*Eun. III 5, 26*). 4 VNA simul, id est: una cibum capturus. 5 PERDVXERE ILLVC SECVM secum duxerunt, ut secum esset.

1 ET ITEM] ut ÷ A | praeter] pp̄ T, p̄ C || 2 sint tres in ras. A | <inquit pp̄> nam TC | a.] amabant TC V || 4 est sscr. C || 5 PROCLIVE] Produe A || 7 o. add. W. || 8 cum altero hoc est W. (cf. 52, 2): cum altero non est AV, non est cum altero (cum altero bis C) TC || 9 ITA] fit AV, sit TC | hominum <h.> A, hominum <haec> V || 10 quae] quanta T | antea eam C, aut ea T, ante V | fecerit W.: fecerat codd. | sint V || 11 ascribantur TC, attribuuntur V || 12 Conditio; conditio A | cum uno TC, om. AV | <certamen> certam TC || 13 insectinens A | posquam C | <unus et> alter id est V || 14 questum A, quaestum quaestus V || 15 inuitum ex -tium corr. C | esse C, in ras. V² || 16 hic TC || 17 iudices] ludiones Schoell | pronuntiare ex -auere corr. C || 18 his sedere A || 19 obsequi om. TC | et sscr. C || 20 esset sscr. V², esse T || 21 simul] cibum V | id est AT, et (del. et .i. sscr.) C, uel V | capturus Goetz: capimus codd. || 22 perduxerunt CV, -ant T | illud T, illud C | dixer̄ A, duxere TC

- 82 **55** 1 EGOMET CONTINVO M. bene 'mecum', ut appareat nihil temere constitutum uel prolatum foras, <sed> hoc ipsum satis quaesitum esse, quod statuit de falsis nuptiis, ut inoffensus esset filio. 2 EGOMET CONTINVO MECVM C. C. E. 'mecum': deest 'uoluebam' 'cogitabam' 'uersabam'. 3 CAPTVS EST tenetur et irretitur, ex translatione ferarum atque uenatus.
- 83 **56** 1 HABET id est uulneratus est; habere enim dicitur, qui percussus est. proprie de gladiatoribus dicitur 'habet', quia prius alii uident, quam ipsi sentiant se esse percussos. X
- 82 **55** 4 CAPTVS EST Sallustius (*Iug. 1, 4*) 'sin captus p. c.' 5 CERTE sine dubio, pro certo. 6 CAPTVS EST ἰδιωτισμός.
- 83 **56** 2 HABET sic dicitur de eo, qui letaliter uulneratus est. Vergilius (*Aen. XII 296*) 'hoc habet, h. m. m. d. u. d.' 3 Ergo quid sequitur captum nisi occidi? 4 HABET OBSERVABAM MANE utrum Pamphilum an illorum seruulos? 5 MANE aduerbialiter. 6 OBSERVABAM deest 'tamen', hoc est: quamuis captus erat et iam habebat, tamen obseruabam.
- 84 **57** 1 ROGITABAM HEVS P. non 'rogabam' sed 'rogitabam', quia sedulo faciebat.
- 85 **58** 1 DIC SODES 'dic' imperatium est: ideo tempe-

2 sed *add. W.* || 3 esse quod *in ras. V²* | falso *TC* || 4 ut *W.*: et *codd.* || 5 *€·C·€·A, e·c·e·TC, c·c·ē·V* | metum *A, om. T* || 6 inretitur *A, irritetur (corr. in irretitur) C* || 8 id est] habet *in ras. V²* || 9 dicitur *om. TC* | est] est et *ed. pr., om. A* | gladiatoribus *ex grad-corr. C* || 10 primis *A* || 11 esse *om. TC* | percussos (os *ex us corr.*) *A* || 12 sin] seu *V* | capt². *A* || 13 c.] t. *V* | procertat *TC* || 14 ἰδιωτισμός *Vatic 1673, ἰδιωτισμός M⁴, **** TC, om. V* || 16 hoc *om. A* | h.] hoc *V* || 17 d·n·d·*V, d·u·C, d·n·T* | ego quod (*corr. m. 2*) *V* | occisi (*d m. 2*) *V* || 18 utrum — 19 MANE] utrum pamphilum an *A, utrum pamphilum TC, illorum seruulos mane in ras. V²* || 19 deest *ex de eo (sic T) C* || 20 &iā *A, et TV, et etiam C* | habebat *W.*: habet *codd.* || 22 P.] pu·*C, om. V* || 24 DIC] Sic *A* | temporauit *A*

ravit iniuriam blandimento 'sodes'. est autem si audes, ut 'scilicet' scias <licet>, nam delirat, qui 'σῶος ζῆς' interpretatur 'sodes'. 2 DIC SODES exhortantis uox est, ut 'amabo' 'rogo'. 3 QVIS HERI CHRYSIDEM opportune intulit nomen Chrysidis.

86 59 Et bene 'illi', quasi dicat: quam tu Andriam nominasti.

85 58 4 QVIS HERI C. H. NAM A. I. Attico more peregrinis meretricibus a patria nomen imponit et simul celebrat nomen comoediae dicendo (v. 43) 'ex Andro commigrauit' 10 et nunc 'Andriae illi id erat nomen'.

88 61 1 QUID SYMBOLAM DEDIT non 'quid symbolam dedit?', sed subdistingue 'quid', ut sit uox quaerentis, quid dicat de Pamphilo. 2 EHO QUID PAMPHILVS primo sic egit, ut <non> de Pamphilo quaerere crederetur; ad ultimum 15 adiecit nomen, ne quid reliqui faceret. 3 CENAVIT cetera in gestu sunt quaerentis, quid dicat de Pamphilo, nec inuenientis. 4 SYMBOLAM DEDIT C. mire nulla pro Pamphilo negatio facti est posita, sed per puerilem simplicitatem omnia gesta narrata sunt. et quod tacitum est, non 20 celatum sed et non factum esse ita uidetur.

2 ut] et TC | scilicet scias licet (cf. *Fest. p. 50, 10 M.*)] sit (sic TC¹ V) scias *codd.*; sis si uis *Lindenbr.* | deliberat *codd.*, *corr. ed. pr.* | quif. ΩΟΞΗΟ · A, qui Νοξησ *Vatic. 1673*, quia (*in mg. ὠς ζῆς m. 4*) M, quos · u · o · t · h · e · V, qui *** TC | interpretantur A TC || 3 exertantis A || 4 heri <habuit> TC | oportune *codd.* || 6 bene] ὀῦδιϑ̄ (*corr. m. 2*) V | dicatur AC, dicatur V || 8 c. om. TC | nam andriae illi <h · e · n · > V || 9 nomen im-^bposuit a patria C | nomen celebrat C || 11 illi — nomen] i · e · n · T || 12 QUID — DEDIT om. TC | non — 13 dedit om. AV | symbolum utroque loco *codd.* || 13 quid 1. om. TC || 14 EHO] et *codd.* | <etiam> primo V || 15 non *add. Schopen* | de om. TC | crederetur quereretur² T || 16 adiciet A, addicit T, adicit C, adduciet (*corr. m. 2*) V || 18 Symbolum A, symbolum TC V |
c · mire
d · a · r · e (*corr. m. 2*) V || 19 puelilem A || 20 quod] quidem TC || 21 celatione C¹, celatum C²T | et *Rabbow*: ut *codd.* | esse *Steph.*: est *codd.* | uideatur TC

- 89 **62** 1 ITEM ALIO DIE 'item' similiter. 2 *Et* uide diligentiae tempus adiectum, quasi non suffecerit unus dies.
- 90 **63** 1 COMPERIEBAM N. A. P. uide, si non patris uerba X
sunt et de rebus ueneriis circa filii mentionem agentis. 5
2 NIHIL AD P. Q. *παρέλκον* tertium, nam abundat
'quicquam', <ut 'quisquam' (*Hec. I 1, 10*)> 'nam nemo
quisquam illorum'.
- 91 **64** 1 SPECTATUM 'spectatum' ad Pamphilum, non ad
exemplum refertur. 2 *Et* SPECTATVM probatum. 10
- 92 **65** ET MAGNUM EXEMPLVM CONTINENTIAE *ὑπερβολή* lau-
dis: Pamphilus 'exemplum continentiae'!
- 93 **66** 1 NAM QVI CVM INGENIIS 'qui' animus scilicet.
2 Aut certe 'homo' subaudiendum, et 'neque com-
mouetur animus' deest 'eius'. 3 NAM QVI CVM INGENIIS 15
ingenia pro hominibus posuit. 4 CONFLICTATVR id est
atteritur. conflictatio est tactus inuicem corporum et
collisus.
- 94 **67** 1 NEQVE COMMOVETVR utrum 'qui' animus an
homo, ut nunc subaudiamus 'eius'? 2 NEQVE COM- 20
MOVETVR A. utrum deest 'eius' an ordo est: qui ani-
mus cum ingeniis conflictatur eiusmodi neque commouetur

1 diligentie *ATC*, indulgentiae *V*; diligenter *Lindenbr. (D)* ||
2 sufficerit *A*, sufficeret *TC* || 4 Comperiebant *A* | N. A. P.] nil
a. p. *T*, nihil ad pamphilum *V* | uerba patris *TC* || 5 uenero
(= -rus) *A*, ueneris *TCV* | filii *sscr. C* || 6 ad] a. *C* | *παρέλκον*
tertium] Π·ΔΡΕ·ΜΟΝ·ΙΙΙ·*A*, *ναρέμον Vatic. 1673, παρέλκον*
M⁴, n. a. *** *TC*, *** *V* | habundat *A*, hab- *V* || 7 ut
add. W., quisquam *Schoell* || 9 spetatum 2. *C* | ad 1. — 10 exem-
plum *in ras. V²* || 10 emplum *A* | spectatum *ex corr. C*, specta-
tum *V* | probatum *in ras. V²*, -tur *C*, -tum <est> *T* || 11 et
magnum *in ras. V²* | e. e. *T* | ΥΠΕΡΠΟΛΝ. *A*, *ὑπερβολη M⁴*,
*** *TC*, yperbole *in mg. V²* | laudis — continentiae *in mg.*
V² || 13 ingeniis <conflictatur h.> q. animus *V* | silicet *C* ||
14 aut certe *in ras. V²* subaudiendus *V* || 16 homibus *C*, omni-
bus (*bis*) *T* | Confectatur *A* | id *om. A* | est *om. T* || 17 conflic-
tatio *A* | est *om. T* | inuicem *in ras. V²* || 18 collis *TC*, collisio
V || 20 ut] et *V* | nec *C* | a. (animus *T*) commouetur *TC* ||
21 a. utrum *om. V* | an] cui *V* || 22 conflectatur *A*

in ea re? 3 TAMEN ἀνακόλουθον, quod non praemisso 'licet' uel 'quamquam' subiecit 'tamen'. Sallustius (*Hist. II fr. 57 M.*) 'atque edita undique, tribus tamen cum muris et magnis turribus'.

- 95 68 SVAE VITAE MODVM moderationem, regimen. 5
- 96 69 1 CVM ID MIHI PLACEBAT 'cum' praeterquam quod.
 2 TVM VNO ORE OMNES 'omnes', ne pater amore falli uideretur, et ideo MOX (*v. 105*) ait 'bene dissimulatum a. et c. i.' 3 CVM ID MIHI P. T. V. O. O. <O.> B. D. ET LAVDARE F. M. ἐμφοτικότερον 'fortunas' quam 'fortunam'. 10
 4 Et de more, ut (*Verg. Aen. I 606*) 'qui [te] tanti t. g. p.' et (*Aen. III 480*) 'uade, ait, o felix n. p.' Plautus (*Bacch. III 3, 51*) 'fortunatum, qui illum eduxit sibi'.
- 99 72 1 HAC FAMA I. an uere laudatus sit. 2 Et singula hic pro argumentis sunt. et excusatio est, non esse 15 stultitia falsum. 3 <****> sed impulsum. 4 IMPVLSVS bene 'impulsus': ultro enim uenire impulsus est, qui dat contra officium soceri.

1 in ea re] meare A | ANAKOΛΟΥΘΟΝ. A, ἀνακοῦθον *Vatic. 1673, ἀνακόλουθον M⁴, **** CV, i T* | praemissio C || 2 uel om. TC | quicquam C¹, corr. C² || 3 edicta A, dicta TC || 4 turris (ribus *sser. m. 2*) V || 5 moderatione C || 6 Tum (*in ras. V²*) id CV | placebit A | tum V | praeterquam quod *Steph.*: praeterquam (quamquam *ex quicquam corr. C*) *codd.* || 7 Tum *in ras. V²* | omnes u. (om. C) o. (ore C) TC || 8 bene dissimulatum a. e. o. c. i. A, bene amorem celatum et indicat dissimulatum a. c. t. t. i. V || 9 et] e. T | i.] in. TC | cum (τ *sser. m. 2*) V | ID MIHI] idē A | p.] placebat V, place. T, pl. C | o. u. o. T || 10 lau. f. meas T | ΕΝΦΔΤΙΚΟΝ. ΤΕΡΟΝ; A, e. n. a. p. i. r. o. n. t. e. p. o. n. TC, ἐμφοτικότερον M⁴, **** V | quam fortunam] pro <me fortunatum *in mg. m. 2*> unam fortunam V || 11 Et de more] idē ore A | ut] et C | te A, t. V, om. TC, *Vergil.* | tanti] ta. V || 12 ualde A, ualde C, ualte (?) T, uade (*de m. 2*) V | n.] u. V | Plautus V || 13 eduxit A, adduxit TV, adduxit C; prod. *Plaut.* | tibi V || 14 Ha. A | i.] impulsus V | an (In T) uerbo TC | sui gtia C || 15 per C | executio C | esse *Steph.*: est ATC, ex V || 16 falsum (-us C)] *sc. Simonem* | Et non dicit adductum *suppl. Rabbow* | impulsus (ut p. A)] *sc. Chremetem* || 18 quid at². A, Quidam C, quedam T; qui daret *ed. pr.*, quod est *Daniel* | effectum T

- 100 **73** 1 VNICAM GNATAM <s.> abundat quidem 'suam',
sed tamen asseueratiuum est. 2 VNICAM G. S. quid si
taedio multarum filiarum? at 'unicam'.
- 101 **74** CVM DOTE SVMMA quid si pauperem? at 'cum d. s.'
- 102 **75** 1 PLACVIT DESPONDI cum pronuntiatione 'placuit'. 5
2 HIC NVPTIIS D. E. D. utrum constitutus an dicatus,
ut (*Verg. Aen. VI 138*) 'Iunoni i. d. s.'? 3 DESPONDI ex
uetere more, quo spondebat etiam petitoris pater. unde et
sponsus et sponsa dicitur. 4 PLACVIT *συντομία*: adeo
bona condicio fuit, ut quamuis ultro obiceretur, tamen statim 10
placeret. 5 DESPONDI proprie, nam desponsa dicitur,
quia spondet puellae pater, despondet adolescentis.
- 105 **78** 1 CHRYSIS VICINA H. M. commemorat nos quae esset
Chrysis, <cum> ait 'uicina haec'; supra enim (*v. 43*) 'ex
Andro commigravit huc viciniae'. 2 VICINA HAEC *ἀνά-* 15
μνησις. 3 O FACTVM BENE animaduerte ubique a poeta X
sic induci comicas mortes, ut cum ad necessitatem argu-
menti referantur, non sint tamen tragicae. nam aut
meretrix sumitur aut senex aut de duabus simul uxoribus
una uxor. itaque huiusmodi obitus aut mediocri tristitia 20
excipiuntur aut etiam gaudio.

1 habundat A, -det TC | quidem suam V || 2 asseuera-
tium C, -atum V, -antm T | G.] gnatam TV | si om. TC ||
3 multorum filiorum *codd.*, *corr. Westerh.* | at *Steph.*: ait *codd.* ||
4 quod AV | pauper est (est m. 2) V | at *Steph.*: ait (*in ras.*
*V*²) *codd.* | eum C | cum dote *in ras.*, summa — 6 nuptiis
dictus est dies *in mg.* V² || 6 constitus C || 7 Iunoni] m. noui
V | i. d. s.] is TC || 8 ueteri V | etiam] est T | petitor V,
pectoris (*bis*) A || 9 CYNTOMIΔ. A, *συντόμια* *Vatic. 1673*, *σύν-*
τομια M⁴, *** TC V || 11 taceret C || 13 incina A | commemorat
nos A (*schol. Paris.*), c- nobis V, commemorat TC; commemora-
turus *Goetz* | esset] et C || 14 cum *add. Rabbow* | ait] ut V, om.
TC || 15 huic *codd.* | uicinee A | ΔΝΔαCHCIC. (a *in ras.*) A, *ἀνά-*
μυσις *Vatic. 1673*, *ἀνάληψις* M⁴, **** TC, om. V || 16 aduerte
V || 17 inducit C | comitas A | mortis A, om. TC | cum] non
in ras. V² || 18 nisi tamen sint *in ras.* V² || 19 sumitur *in ras.*
V² || 20 itaque V | eiusmodi V | obituraut A, obituraut TC,
obitus aut V | mediocriter V || 21 excipiuntur *Daniel*: excipiatur
codd. | etiam] et TC

- 106 **79** 1 METVI <A> CHRYSIDE[M] metuo illum dico <de eo>, qui mihi ipse aliquid factur²us est, timeo ab illo, cuius causa possum aliquid mali pati, etiamsi ipse in me nihil mali consulat.
- 105 **78** 4 O FACTVM BENE quasi qui dixerit (v. 46) 'ue³reor 5 ne quid Andria apportet mali'.
- 106 **79** 2 BEASTI M. A. C. artificiose, quod gaudium subiecit, ne mors in comoedia luctus, <ut> in tragoedia, personaret. 3 METVI A CHRYSIDE ἀρχαίως.
- 107 **80** 1 VNA ADERAT FREQVENS sic 'una aderat frequens', 10 ut supra (v. 36) 'cum quibus erat cumque una'. 2 Et ADERAT FREQVENS possumus enim et adesse et frequentes non esse, si praesentes non adhaereamus his, quibus adsumus. 3 Et FREQVENS ut miles apud signa.
- 108 **81** 1 CVRABAT VNA FVNVS 'funus' est pompa exse- 15 quiarum, dictum a funalibus: etenim noctu efferebantur propter sacrorum celebrationem diurnam. 2 INTERIM 'interim' discretio est huius rei, quae ad narrationem pertinet superiorem. 3 CVRABAT VNA F. utrum potuerit in exsequiis non uidere patrem. 20
- 109 **82** 1 NONNVMQVAM C. illis enim magis flendi causa fuerat, qui quam amabant amiserant: huic amore propter

1 a (sscr. m. 2) chrisidem V, chrisidem ATC | de eo add. Rabbow || 2 qui ex quod corr. C | mihi ex cum corr. V² | ipse Westerh.: ipsi (ex ipso corr. V²) codd. | timeo] metuo? | ab in ob corr. C || 3 aliquid mali V | si om. C | nihil in me TC || 5 quasi] quare V || 6 app C || 7 beastin · m · d · c · C | Artificiose A | quod] q² C | gaudium subiecit in ras. V² || 8 mortis Schopen | ut add. Schopen | tragedie A || 9 Metua a chriside A, metui^a Crisidem C | Δ · P · ΧΑΙΘΟC A, a · p · x · a · i · u · (c · T) e · TC, ἀρχαίσιμος M⁴, *** V || 10 sic — frequens om. TC || 11 eum C | cumque] cuius V, om. T | una om. T | Et om. TC || 12 enim et] enim C || 13 aderamus T | assumus C || 14 Et FREQVENS om. V || 15 exequarum A || 16 noctu om. T || 17 diurnam <in coena> V || 18 interim C, om. TV | descritio (e in i corr.) C | est om. T | quae] in T || 19 VNA] u · V, unus T | F.] funus TC | uirum C || 20 obsequiis V | non om. C || 21 Numquam A | causa flendi TC || 22 quicquam C | huic V, hunc A, hinc TC | amorem codd., corr. ed. pr.

Glycerium suam <collacrimandi>. 2 Collacrimat, qui alienis lacrimis suas commodat.

110 83 1 SIC COGITABAM [ac] si dixisset 'hoc cogitabam', sensum tantum cogitationis dicere debuit; sed quia 'sic cogitabam' dixit, ipsum gestum cogitantis exponit. est igitur *μύνησις*. 2 HIC PARVAE C. C. hoc est conuiuii tantum. 3 *Et* quia dixerat puer hoc solum egisse Pamphilum, nihil aliud: (v. 61) 'symbolam dedit, cenauit'.

111 84 1 HVIVS MORTEM TAM FERT F. 'familiariter' id est 10 grauiter, nam quae nobis sunt familiaria, grauia sunt animo nostro.

112 85 1 QUID HIC MIHI F. PATRI 'mihi' circa me. 2 *Et* postquam 'mihi' dixit, pondus intulit nominis dicendo 'patri'. 15

111 84 2 FAMILIARITER quasi familiaris. 3 An potius 'familiariter' <****>?

112 85 3 QUID HIC MIHI F. P. uide quam uenuste repetierit 'hic'.

113 86 1 HAEC EGO PVTABAM putare est eius, qui simplicitate pectoris aberrauit. Cicero (*pro Lig. 10, 30*) 'non putauit, lapsus est'. 2 HVMANI INGENII M. Q. 'humani ingenii' circa Chrysidem, 'mansueti' circa amicos.

1 suam glycerium C | suum A | collacrimandi *add. Rabbow* | quis T || 2 "alienis lacrimas" suas V | commendat V, commendabat (concen- T) TC || 3 sic] sic A | ac *secl. Rabbow* | dixisset <et> A, diceret TC || 5 "cogitabam" sic V || 6 est igitur W.: et dicitur ACV, idem T | MIMECIC; A, *μύνησις* M⁴, **** TCV | <hem> hic *codd.* | c. c.] c. A, consuetudinis TC | hoc — tantum *in ras. V²* || 7 conuiui A, cōi C, (*in ras. m. 2*) V || 8 onichil A | simbulum (sym- TC²) *codd.* || 9 c. T || 10 HVIVS] hoc T | FERT] f. T | F.] f. *post* id est A, *om. CV* | familiariter *om. T* || 12 nostro animo TC || 13 MIHI *om. V* | patri <·q·> A, p. V || 16 quasi familiari V | "potius" familiariter V || 17 *lac. sign. W.* || 18 hic] h. TV | michi A, m. TV | F.] fecit C | P.] patri C, *om. AV* | uide *in mg. C* || 19 hic] nec T || 20 HAEC] nec TC || 21 aberrauerit (ob- T) AT, aberrauit (ob- C)CV || 23 mansuetus TC

- 3 HAEC EGO PVTABAM ESSE cum adhuc nihil peccationis ostenderit, tamen dolor in futura prorumpit, ut (*Verg. Aen. II 344*) 'gener auxilium P. F. f.'
- 115 88 1 IN FVNVS PRODEO 'in funus' in pompam exsequiarum. 2 A funalibus dictum est, id est uncis et 5 aculeis candelaborum, quibus delibuti funes et [ingenium] cerei fomites infiguntur.
- 116 89 1 NIHIL SVSPICANS ETIAM MALI 'etiam' adhuc.
- 117 90 1 EFFERTVR efferre Graecum est. quod uitans Vergilius, ne diceret 'efferunt', 'exportant tectis' inquit 10 'corpora luce carentum' (*Geo. IV 255—56*).
- 115 88 3 EGOMET QVOQVE ut et ipse Pamphilus. 4 An: etiam ego, quem quasi minus crederes? 5 IN FVNVS in ipsum officium. 6 EIVS CAUSA eiusdem mansuetudinis et humanitatis. 7 *Et* EIVS Pamphili. 15
- 116 89 2 NIHIL SVSPICANS ETIAM <M.> bene suspendit auditorem. 3 ETIAM <M.> alia suspensio audientis et excusatio.
- 117 90 2 EFFERTVR efferri proprie dicuntur cadauera mortuorum. 3 *Et* 'ire' proprie dicitur ad exsequias. 20 Vergilius (*Aen. XI 24—25*) 'ite, ait, egregias animas, q. s. n. h. p. p. s.'

1 p. esse *T* | peccatoris *T* || 2 ostenderet *TC* | prorupit *TC* || 3 genti *T* | P. ff; *A* || 4 IN] Pnu *A* | exequiarum *A* || 5 id est] et *TC* || 6 aculeis *W.*: acuneis (cun *in ras.* *V*²) *codd.* | delibutis *TC* | funes *sscr.* *C*² | et *om.* *CV* | ingenium *ATC*, ingenii *V*; *secl.* *Rabbow.* pice aut *Schopen*, pice uel (cera *corr.*, fomites *del.*) *Miller coll. Serv. Aen. I 727* || 7 infiguntur *TC*¹ || 8 suspicatus *C* | MALI] amali *A*, alia *TC*, mali et illud *V* | <pro> adhuc *V* | *post* adhuc *Westerh.*, nescio *unde*, *edidit* HEM percussi ac metuentis || 9 efferte *T*, ἐκφέρεται *ed. pr.* | greci *A*, gratum *V* | est *om.* *V* || 10 diceretur *V* | effer. *A*, efferre *V*, effertur *TC* | exportante tis *A*, exportatur (-tat *V*) tectis *TV*, expotant testis *C* || 12 ut *om.* *T* || 13 quam *V* | crederis *T* || 15 humilitatis *C* | eiusdem *T* || 16 *et* 17 *m. add.* *W.* || 17 suspentio *C* || 19 EFFERTVR] effer. *A*, efferre *V* || 21 ita ait *AV*, *om.* *TC* || 22 n.] *m.* *A* | p. p.] p. q. *C* | s.] *I.* *A*

118 **91** 1 VNAM ASPICIO ADVLESCENTVLAM ex consuetudine dixit 'unam', ut dicimus unus est adulescens. tolle 'unam' et ita fiet, ut sensui nihil desit, sed consuetudo admirantis non erit expressa. 2 'Vnam' ergo τῷ ἰδιωτισμῷ dixit. 3 Vel 'unam' pro quandam. 4 FORTE 5 VNAM ASPICIO ADVLESCENTVLAM et hic duo sunt: aetas et forma, quibus additur pudor, quod meretrix non est.

119 **92** 1 FORMA . . . ET VVLTV SOSIA forma immobilis x est et naturalis, uultus et mouetur et fingitur. 2 ET x VVLTV SOSIA ADEO quia formae laudatio cum meretrice 10 communis est, progreditur artifex poeta ad laudanda ea, quae honestiora quam forma sunt. 3 ET VVLTV SOSIA ADEO M. quid hic deest, ut eam nurum dignetur Simo nisi sola cognitio? et formam probat in puella Pamphili pater et matronalem modestiam miratur in uultu 15 et uenustatem stupet. nonne ergo iam cernimus hoc praestruxisse Terentium, ut cum Chremetis filiam esse cognouerit, Simo hanc potius eligat quam Philumenam nurum? quamuis ex sororia pulchritudine et ex amore Charini et Dauī laudatione decoram ipsam quoque prope 20 demonstrauerit nobis. 4 ET VVLTV SOSIA haec laus adiuuat post cognitionem futuram nurum.

1 consuetudinē A || 2 dī TC | <nam> ut ATC | diximus TC || 3 fiat V | consuetudo ex -dine corr. C || 4 mirantis TC | una C | ΤΩΙΛΩΤΙΜΩ A, τῷ ἰδιωτισμῷ M⁴, * * * * * TCV || 5 dī T | una pro quadam TC || 6 u. a. T | adol. V, a. T | <et> aetas TC || 7 aditur C | quo ATC | meretrix non est V || 8 imobilis ex mobilis C² || 9 et 2. om. TC | stringitur A | ET VVLTV — 12 sunt om. A || 11 communis Westerhov: commissa TCV (dett.) || 12 <ante (arte dett.)> quam forma sunt in ras. V² || 13 m.] modesto V, om. TC | ^{de}est C | eam mirum C | Simo nisi Steph.: simonis ATC, om. V || 14 forma V || 16 hoc om. C || 17 praestruxisse A, prostruxisse V, praescripsisse C | ut] ^{et} (corr. m. 2) C || 19 nurum om. TC || 20 Dauī] immo Byrriae, cf. II 5, 17 | decoram ipsam (sc. Philum.) Rabbow: ipsorum codd. | probe TV || 21 monstrauerit TC | ET VVLTV] Qum (quī T) tu TC || 22 futurarum. Mirum C

- 120 **93** 1 ADEO MODESTO A. v. modestus ad probitatem uultus et morum pertinet, uenustus ad naturam corporis. atque adeo uultum sibi fingere multi possunt, formam nemo. 2 VT NIHIL SVPRA ἄλλειψις Terentiana, nam non necesse est subiungere duos uersus. 5
- 121 **94** 1 QVIA TVM MIHI excusatio necessaria.
- 123 **96** HONESTA AC LIBERALI 'honesta' ad formam, 'liberali' ad uultum rettulit.
- 121 **94** 2 PRAETER CETERAS id est: plus quam ceterae.
- 125 **98** 1 PERCVSSIT ILICO A. hoc est 'suspicio' uel aliquid 10 tale. 2 ATTAT 'attat' interiectio admirantis. 3 HOC ILLVD EST δεικτικόν eius est rei, quam in animo conceperamus. Vergilius (*Aen. IV 675*) 'hoc illud g. f.?'
- 126 **99** HINC ILLAE LAC. 'hinc' ex hac causa.
- 127 **100** 1 QVORSVM EVADAS 'euadas' exeas uel peruenias. 15
2 FVNVS INTERIM P. S. funus a funalibus dictum est, ut supra (*ad v. 81; 88*) notauimus. et est funus pompa exsequiarum. 3 *Et* bene 'funus procedit, nos sequimur' dixit quasi: post ipsum morituri. unde et exsequiae dicuntur. 20
- 128 **101** 1 AD SEPVLCHRVM VENIMVS 'sepulchrum' κατ' ἀντίφρασιν dicimus, quod sine pulchra re sit. 2 An quod

1 A. v.] adeo uenusto CV || 2 naturam *in ras.* V² || 3 sibi <sibi> A | multi (i *ex o corr.*) C || 4 nil T | ellipsis A, eclipsis TC V || 5 est *om.* C | coniungere V | duos uersus] *sc. 94 et 95* || 6 MIHI] manet V || 7 ac liberalis TC | liberali *ex -le corr.* C || 9 id est] et V | ceteras C || 10 illico C, illico V | .ā. C, animum TV | h (= haec) A || 11 Atat V | attat] .i. V, *om.* TC | in Terentio (*in mg.* interiectio m. 2) C | hoc — 12 EST] uocē illud TC || 12 dicticon AV, disticon TC | rei est TC || 13 g. f.] .i. c. f. A, ē. i. c. f. TC, a. r. r. f. V || 14 LAC.] lac. T, lacrimae C, *om.* AV || 15 Quorum A | euadas 1. A | euadas 2.] idest TC | peruenias *in ras.* V² || 16 p. f. C, pro se V || 17 annotauimus? || 18 exaquarum A || 19 morit² C, moribus T | et *om.* TC || 20 dicuntur *in ras.* V² || 21 sepulchrum 2. *sser.* C² | cata antiphrasin (-sim V) AV, Kata anthiphrasin (antifr- T) TC, κατὰ ἀντίφρασιν *Vatic. 1673* || 22 dicimus (*ex dix corr.; sic schol. Paris.*) A, diximus TC | res A, res T

ibi sine pulsu sint, id est mortui? 3 An quod illuc animae a uiuis sepellantur, id est separentur? 4 *Et* 'sepulchrum' dixit futurum †ut in quinto, non quod iam esset; 'sepulchrum' enim a sepeliendo dictum. Vergilius proprie (*Aen. VI 232—33*) 'at pius Aeneas i. m. s. i. s. a. u.' 5

127 **100** 4 QVAM TIMEO QVORSVM non uidetur adhuc Sosiae plenum amoris argumentum: adeo pendet ad ea, quae dicturus est Simo. 5 FVNVS INTERIM P. ἀσύνδετον.

129 **102** 1 IN IGNEM INPOSITA EST ἔλλειψις: non enim quae. 2 *Et* mire, cum 'funus' supra dixerit. 3 FLE- 10 TVR bene hic impersonaliter 'fletur': ab omnibus; extrema enim quaeque mortuorum omnes commouent ad lacrimas.

4 INTEREA HAEC S. id est: quam dixi sororem esse Chrysidis.

130 **103** 1 AD FLAMMAM ACCESSIT IMPRVDENTIVS inuenit 15 affectum sororis, unde omnes uinceret: ceteri enim flent, haec flammae se ingerit. sic Vergilius (*Ecl. V 20; 22—23*) 'exstinctum n. c. f. D . . . cum complexa s. c. m. n., atque deos a. a. u. c. m.'

131 **104** 1 IBI TVM EXANIMATVS PAMPHILVS a uoluntate, 20 a facultate, a summo ad imum, ubi sunt dicta et facta, ubi est pathos. 2 *Et* mire 'ibi.'

1 pulsum *T* | An] aut *V* | illic *V* || 2 sepellantur *Rabbow*: sepelliantur *C*, sepell- *V*, sepel- *AT* || 3 dr̄ in dx̄ corr. *C* | †ut in quinto (om. *V*) | tumulum *Rabbow* | <iacet uel> iam esset *TC* || 4 <est> a *TC* | sepelliendo *CV* || 5 ingenti m. s. a. d. e. o
i. s. q. a. u *V* || 7 planum *Schopen* | ἔργο (sscr. m. 2) *C* || 8 p.] procedit *V* | Δ. C. Ὑ. Θ. Η. ΤΟΝ. *A*, ἀσύνδετον *Vatic. 1673*, a. c. y. o. t. n. o. n. *TC*, ἀσύνδετον *M⁴*, om. *V* || 9 posita *V* | EST om. *ATC* | ΕΛΛΙΨΙC. *A*, ἔλλειψιC *M⁴*, eclipsis *TCV* | enim] er ** *TC* || 10 <ut> supra *TC* | dixerint *A* || 11 hic bene *TC* || 12 quoque *C* | commouerint *TC* | ad lacrimas *dett* (ed. pr.): lacrimae (-me *TC*) *ATC*, om. *V* || 13 s.] soror *TV* || 14 crissidis *A* || 15 a. impru. *T* || 16 uincerit *TC* | fletu *C* || 17 sic om. *TC* | uirgo *A* || 18 n.] nympa *V* | cum complexa] f. o. c. (e. *T*) *TC* | c.] e. *TC* | n.] u. *V* || 19 atque deos] a. d. *TC* | a. a.] . A. *A* || 20 exani. *Pä. T* || 21 a] et *V* | facilitate *T* | unum *C* || 22 ubi *Rabbow* (cf. *Eugr.*): ibi *codd.* | mire ibi <est> *V*

- 132 **105** 1 BENE DISSIMVLATVM 'bene' multum. 2 An quasi dolens, quia etiam negaturus sit Chremeti, dixit 'bene'? 3 ET CELATVM INDICAT omnia significanter: non 'ostendit' inquit sed 'indicat', non 'accedit' sed 'accurrit', non 'uestem' aut 'manus' sed 'mediam mulierem', 5 non 'tenet' sed 'complectitur'. 4 *Et* quia tribus rebus inducitur in alicuius rei gestionem persona: affectu facto dicto, affectus est, quod ait 'ibi tum ex. P.', factum quod ait 'accurrit m. m. c.', dictum quod ait 'mea Glycerium, inquit, q. a.? c. t. i. p.?' 5 INDICAT indicium 10 proprie est oris et linguae. factis ergo indicat, non enim dixit 'amo'.
- 133 **106** ACCVRRIT Vergilius (*Aen. IV 645*) 'interiora domus irrupit limina'.
- 134 **107** MEA GLYCERIVM I. Q. A. 'mea' quasi amator, [hoc] 15 'Glycerium' quasi familiaris dixit, 'quid agis' quasi perturbatus, 'cur te is perditum' quasi consolatus.
- 135 **108** 1 VT CONSVETVM FACILE AMOREM C. mire non 'suspigarere' dixit sed 'cerneres'. et est ordo: facile cernereres. 2 Sed 'cerneres' sic ut supra (v. 39) 'laudem 20 inuenias et amicos pares'.

1 <i> bene V | An] aut V || 2 quod V, (ex quia corr.)
 C || 3 indic^{at} (sser. rubro) C | significantur ATC || 5 methiam
 A || 6 amplectitur TC || 7 alicuius V | gestionem V | affecta
 A | factu A, factu V || 8 dictu A, dictu V | est om. A |
 exani. Pā. T, exanimatus pamphilus C | factum <est> V ||
 9 mediam muli. (m. T) c. TC | gli. AT || 10 inquit] i. A |
 q. a. om. V | T. l. P; A, d. i. p. C, te is perditum V || 11 est
 proprie TC || 12 amo] imo V, uel aō C, uel aiā T || 13 in-
 terio^{ra} C || 14 inrumpit C || 15 glicit. A, gl. V | i. q. a.] i. q. d.
 A, inquit q. a. V, inquit quod TC | hoc del. Steph. || 16 per-
 turbatur (-antur T) TC || 17 consolatus] ē solatus (-lu- C) TC;
 -turus Steph. || 18 f. a. c. T | c.] cernereres C | Mce non in
 ras. A || 19 suspicaretur TCV, (sus in ras.) A; corr. Schopen.
 -reris Westerh. | et est] est .N. V || 20 Sed (Et Schopen)
 cernereres om. TC || 21 inuenies C

- 136 **109** 1 REIECIT SE IN EVM F. Q. F. obicitur ei et quod a Glycerio factum est, ut (*Cicero divin. in Caecil. 7, 22*) 'ecquis umquam tam palam de honore, tam u. d. s. s. c., q. i. a. i. a., ut ne h. m. d. d.?'
- 137 **110** 1 QUID AIS non interrogantis est sed mirantis. 5
2 REDEO INDE IRATVS ATQVE AE. F. 'iratus' culpa, 'aegre ferens', quia praeter spem.
- 138 **111** 1 NEC SATIS AD OBIVRGANDVM mire expressit indulgentiam patris circa filium: erat, inquit, causa, sed pro amaritudine obiurgationis non erat satis, hoc est non idonea uidebatur. 2 NEC SATIS AD OBIVRGANDVM CAUSAE deest 'habui' uel 'erat', ut Vergilius (*Aen. II 314*) 'nec sat rationis in armis': et hic 'est' uel 'habui' deest ad sententiam. 3 DICERET deest 'enim'.
- 139 **112** 1 QUID FECI mire fiduciam praetulit argumento, 15 quod est in sequenti uersu. 2 QUID FECI QUID C. *ἀβήησις* a minoribus ad maiora. 3 *Et* 'feci' quasi facinus dixit, — facere enim quis et homicidium dicitur —, 'commerui' minoris culpa est, 'peccavi' multo minoris uel leuioris. 20
- 140 **113** QVAE SESE IN IGNEM INICERE VOLVIT illic 'mea Glycerium', hic pronomen dixit: mira dissimulatio, tamquam illam praeter periculum nesciat.

1 EVM] e. TV | ei sscr. C || 2 a sscr. V² || 3 et quis codd. | um quantam A, nunquam tam V | ta. n. d. V || 4 q. a. i. a. V | h.] hoc TC || 5 AIS] ait T, aisunt A; AIS nunc? || 6 F.] s; A | culpa<ē> V || 7 propter TC || 9 circa] erga TC ||

12 habuⁱ A, hūi ex hūc corr. C | ut om. TC V || 14 enim — 16 sequenti in ras. V² || 15 FECI om. T || 16 quid feci; quid .c. Δ. U. Ξ H. N. Cle A, quid feci aut sis (7 add. C) Quid ē. c. TC, aut quid commerui V, quid feci aut quid commerui (in mg. ἀβήησις m. 4) M || 17 a maioribus ad minora V, recte? | quam facinus V || 18 d̄x ex d̄r C | et et dicitur in ras.

ci
V² | homidium C || 19 comerui A | maioris (ex min- corr. m. 2) V | peccavi V || 21 INICERE] 7 nucere A, i. T | VOLVIT] u. T || 23 nescias T

- 142 ✕ **115** 1 NAM SI ILLVM OBIVRGES V. Q. A. T. argumentum ex coniectura per ratiocinationem a contrario, ut si dicas: forti uiro praemium debetur, si desertori poena constituta est. 2 TVLIT pro attulit. 3 Sed multa significat, et alias pertulit, ut ille (*Verg. Aen. II 407*) 'non tulit hanc s. f. m. C.', alias sustulit, ut idem (*Ecl. IX 51*) 'omnia fert aetas' *pro aufert*.
- 143 **116** 1 QUID FACIAS ILLI pro illo. 2 QVI DERERIT DAMNV M AVT M. 'damnum' rei est, 'malum' ipsius hominis.
- 145 **118** 1 INDIGNVM FACINVS C. P. deest 'se'. 2 *Et* incerta distinctio.
- 144 **117** 1 VENIT CHREMES P. A. M. C. argumentum ex coniectura de testibus. 2 *Et* mire: supra (*v. 73*) 'ultra ad me uenit'. ergo hic causa iusti doloris ostenditur, quando dolet etiam Chremes; nam potuit non daturus filiam non uenire. 3 POSTRIDIE AD ME C. ut sine dilatione sciri possit. 4 *Et* CLAMITANS indignantis est, ut (*Ad. I 2, 11*) 'clamant omnes'.
- 145 **118** 3 INDIGNVM FACINVS distinguendum, ut per se intellegatur 'indignum facinus': et ipse dolet corrumpi Pamphilum. 4 COMPERISSE ergo ab aliis, ut appareat euersum, quod ait (*v. 69*) 'tum uno ore omnes' et (*v. 72*) 'hac fama impulsus C.' 5 PAMPHILVM PRO VXORE <H.> H. P.

1 i. o. T | T.] ti. A, a. V || 2 ex coniectura om. TC | ratiocinationem A, rationationem V || 3 praemium in ras. V² ||

4 signat V || 5 Vergilius] ille *codd.* || 6 C.] e. TC | substulit CV || 7 fero A || 8 QUID] Quis C¹ | d. d. a. T || 9 m.] malum CV | <uel> ipsius V || 11 et incerta] et mira V, incertaque TC || 13 A. M.] t. a. *codd.* || 14 de] in TC | supra om. TC || 15 uenit ad me TC || 16 quando dolet etiam W.: quam dolet etiam CV (T?), quando l&icicā A; quid (uel quia; sic *edd.*) d- e- *dett.* || 17 post tridie A, postridie V | c.] clā. C || 18 scribi *codd.*, *corr. ed. pr.* | posset V | Et] Ex A | indignatis

A || 20 FACINVS] f. T || 21 et] ri A || 22 alteris V | apareat A || 23 euersum in ras. V², uersum T | cum A TC || 24 flāma A | Pamphilus A | PRO om. AV | H. P.] hoc A

'Pamphilum' cum emphasi dixit, id est pudentem et bene moratum. 6 *Et* nec 'amicam' sed 'pro uxore'. mire ergo, quasi non hoc doleat quod amet, sed quod pro uxore habeat. et simul excusatio filiam denegaturi soceri.

146 **119** 1 PRO VXORE HABERE H. P. 'hanc' cum contemptu dictum est. 2 *Et* PEREGRINAM ut alibi (*III* 1, 11) 'adeon est d.? ex p.?' nam hoc nomine etiam meretrices nominabantur. 3 EGO ILLVD SEDVLO quanto affectu pater factum quod uiderat negabat! 4 SEDVLO 10 quomodo 'sedulo', si negabat? an 'sedulo' ὡσεὶ <ἀπλωῶς>, id est simpliciter?

147 **120** 1 NEGARE FACTVM impersonaliter.

146 **119** 5 SEDVLO quia non semel negauit uel ille institit.

147 **120** 2 NEGARE FACTVM officium patris et simul per hoc expressio probationis. 3 ILLE INSTAT FACTVM Plautus (*Merc. II* 1, 18) 'instare factum simia'. et est ἀρχαϊσμός. 4 INSTAT FACTVM uetuste, id est: instat dicere factum esse. 5 DENIQVE quid 'denique'? ad 20 summam properat et ad finem dictorum. 6 DENIQVE id est postremo.

148 **121** 1 ITA TVM DISCEDO proprie, non enim 'abeo':

1 Pamphilus *A* | cum *om.* *A* | infasi *A* | prudentem *codd.*, *corr.* *Steph.* || 2 et nec amicam *sscr.* *C*² || 3 hic non *V* | sed *ex* si *corr.* *V*² || 4 excusatio *Rabbow*: excusat *codd.*; exc. <iram> *Schoell* | denagaturi *A* || 5 socii *T* || 6 HABERE] h. *V* | h.] h. *A* | cum *sscr.* *V*², *om.* *A* *TC* | contu *A*, contētū *T* || 7 *Et om.* *C* | ut *ex* et *corr.* *C*, ait *T* || 8 Adeon *A* | d.] demens *TCV* | <ut> *ex TC* | p.] peregrina *V* || 10 effectu *T* | uideat *V* || 11 ὡσεὶ *Rabbow*: sōsię (-iae *V*, ut *sosie TC*) *codd.* | ἀπλωῶς *add. Schoell* | id est simpliciter *in ras.* *V*² || 12 simp^r *in* simp^x *corr.* *C* || 14 SEDVLO] sed *TC* | simul *V* | negauit *V* | restitit *T* || 16 per] pro *CV* || 18 plautus *V*, Plaut⁹us *in ras.* *A* | simia et *W.*: simile *codd.* || 19 Δ·P·X·Δ·C·MOC·A, a·p·r·a·c·m·o·e *TC*, ἀρχαϊσμός *M*⁴, ἀρχαῖσμος *Vatic. 1673*, * * * * *V* | INSTAT] instare *codd.* | idē *in ras.* *V*² || 20 factum dicere *TC* || 21 properat *ex* probat *corr.* *C*² | DENIQVE id est] Demum uel *V* || 23 discendo *A* | non] tum *in ras.* *V*² | ab eo *AV*

unde discessio. 2 VT QVI SE FILIAM NEGET DATVRVM ut ab eo disceditur, qui se filiam neget daturum. ergo probata res est, quando qui obtulit negat daturum.

3 Probauit quod uolebat senex Sosiae: adhuc superest, ut ostendat, quam non sit iracundum, < * * * > quin iuste irascatur.

149 122 1 NON TV IBI GNATVM ἀποσιώπησις. 2 Vel ἔλλειψις: deest 'inuasisti' 'obiurgasti' 'adortus es'.

150 123 OBIVRGANDVM incusandum, inclamandum.

151 124 < TVTE IPSE > HIS REBVS FINEM modo non addidit 'diceret'.

152 125 1 PROPE ADEST CVM ALIENO MORE prope adsunt nuptiae, id est in proximo sunt metae libertatis et ideo auidius uoluptaria sub fine carpenda sunt. 2 CVM ALIENO MORE 'cum' pro quando. hoc enim significat 'cum'.

153 126 SINE NVNC MEO ME VIVERE I. M. 'meo modo' mea uoluntate, meo arbitrio.

154 127 QVI IGITVR RELICTVS EST OBIVRGANDI LOCVS mire 'obiurgandi', tamquam ignoscentior pater in filium uideretur; nam supra commotus plus per ἀποσιώπησιν significauerat.

1 .i. inde discedo *in ras.* V² | neget (den- C) filiam TC | negat (*in -et corr.*) V | daturam T || 2 ut — daturum *om.* V || neget filiam TC | negat daturum <ita tum discedo ab illo ut ab eo disceditur . . . neget daturum> A || 3 attulit C | daturum (*da in ras.*) A || 4 Probauit V | quod *om.* T | uolebat V || 5 iracundum C, iracundus V | quod agit, quoniam non putat irascendum, *suppl. Rabbow* | qui V || 6 irascitur *codd., corr. Steph.* || 7 gnatum <obiurgare.> A | ΔΠΩΙΩΠΙCIC UEL ΕΜΙΥΙC A, ἀποσιώπησις (*m. 4*) uel eclipsis (*in mg. ἔλλειψις m. 4*) M, ἀποσιώπαισις uel ecl- *Vatic. 1673*, **** uel eclipsis TC, eclipsis (*sscr. m. 2*) V || 8 .i. (deest *sscr. m. 2*) C | adortus *ex ad hoc corr.* C || 9 -dum *ter ex -di corr.* V² || 10 non] ēi V | addidit *ex addit corr.* C || 13 *in sscr.* C² | mete A, m^ethe C, met^he V | liberatus T || 15 'cum' — 'cum' *in ras.* V² | quando W.: quo *codd.* || 16 ME — M.] m . u . modo V, m . u . in . mō T, me uiuere . i . a . in C | meo] δδεο A, adeo TC V || 17 uoluptate *codd., corr. Steph.* || 18 quis T | r . e . ob . l . T || 19 obiurgande T | ignoscentior *Rabbow*: in incensor A (*schol. Paris.*), incensus (-sus V) *rell.* || 20 motus T | aposio . pECIN A, aposiopesim V, **** TC

- 155 **128** 1 SI PROPTER AMOREM v. hoc erat secundum in diuisione 'et consilium meum c.' (v. 22). 2 SI PROPTER AMOREM VXOREM initium consilii sui demonstrandi. 3 NOLIT legitur et 'nolet'.
- 156 **129** 1 EA PRIMVM AB ILLO ANIMADVERTENDA INIVRIA 5 EST nota participium a passiuo 'animaduertenda', id est: castiganda ac uindicanda est. 2 AB ILLO . . . INIVRIA id est quam facit, non quam patitur. 3 EA PRIMVM AB ILLO ANIMADVERTENDA ut iam hoc sit peccatum, quod recusat nuptias, non quod amat adulescens. ideo ergo 10 'primum' dixit. 4 ANIMADVERTENDA INIVRIA EST uindicanda, exsequenda. 5 *Et* bene 'ea ab illo' dixit 'iniuria': certissimam enim notauit personam, quae debeat pro iniuriis poenas soluere. quod si dixisset 'iniuria eius', amphiboliam fecisset, utrum: quam passus est ab alio, 15 an: quam ipse aliis intulit.
- 157 **130** 1 ET NVNC ID OPERAM DO VT PER F. N. hic reddidit, quod dixerat (v. 22) 'consilium meum cognosces'. 2 ID propter id.
- 158 **131** VERA OBIVRGANDI ἀντιθετον: quia 'falsas' dixit, 20 intulit 'uera'.
- 161 **134** 1 MANIBVS PEDIBVSQVE prouerbiale, id est omnibus uiribus. 2 OBNIXE OMNIA cum conatu, instanter contra conantem.

1 u^{si}. C | v. om. C | hoc in ras. V² || 2 meum .C.M.C. A, meum .e.m.c. TC, m.c.m.c. V || 3 AMOREM om. T | UXOREM V || 5 Ea sscr. C | AB — 6 EST] ad est ab. il. iniuria T | anima aduertenda A || 6 EST] Et AV | nota — 11 EST om. TC | a passiuo V | id est] uel V || 7 uindica A || 8 facio numquam A | EA] & A || 9 hic V || 10 amat Schopen: peccat codd. cf. Eugr. || 13 certissimum T | enim V | notatim (-tum T) TC || 15 amphiboliam (og sscr. m. 2) V, amphibologiam C | fecisse C | que T || 17 ID] in T, om. V | operando AT | PER] p. T | f. <et> n. C || 18 cognoscet A || 20 ΔΝΤΙΘΕΤΟΝ, ἀντιθετον M⁴ (anthiteton M¹), antitheton TV, anthiteton^h C | falsa ATC || 22 -QVE] quasi V | prouerbialē A || 23 uiribus W.: uerbis ATC (dett.), modis V; membris edd., neruis Lindenbr. | obnixte A | instanter V || 24 conante A

- 162 **135** 1 MAGIS ID ADEO 'id' propter id. 2 MIHI VT INCOMMODET NOCEAT, incommodum afferat. 3 MAGIS ID ADEO MIHI VT I. non enim, inquit, prodest filio amare meretricem.
- 163 **136** QVAPROPTER mire Sosia interrogat, quasi nulla 5 causa sit fallendi dominum.
- 164 **137** 1 MALA MENS MALVS ANIMVS <'animus'> uoluntas est, 'mens' etiam ratio. 2 MALA MENS MALVS ANIMVS argumentum a natura et an aliquis <sit> sine causa malus an ab impulsione. 3 MALA MENS MALVS ANIMVS quia 10 dixit: magis ut laedat, quam ut prosit (cf. v. 135).
- 165 **138** †SED QVID OPVS EST VERBIS† ἐποσιώπησις est grauiissimam poenam ostendentis.
- 167 **140** 1 QVI MIHI EXORANDVS legitur et 'expurgandus'. si 'expurgandus', CUI lege, non QVI, quia et CUI per Q 15 ueteres scripserunt. 2 ET SPERO CONFURE ab eo quod est confit, id est perficitur, futurum tempus infinitiui modi 'confure' facit, id est perfectum iri. sic in Adelpis (V 8, 23) 'uerum quid ego dicam? hoc confit quod uolo'. 3 CONFURE confieri, perfici: unde confectum 20

1 ID — MAGIS *om.* V | propter] prope A, post TC || 2 no-
cētē A | offerat (*corr. m. 2*) C || 3 ADEO] ad et A | VT I.]
uti A, ut incōm C || 4 meētricem A || 5 sosie C | quasinilla
causa¹ A || 7 MALA — 8 ratio *om.* TC (*dett., ed. pr.*) | animus
add. W. | uoluptas AV, *corr. Steph.* || 8 etiam] et V || 9 et]
est V | aliquid T | sit *add. W.* || 11 prosit (sit *in ras.*) A ||
12 *hoc schol. ad lemma* QVEM QVIDEM EGO SI SENSERO *pertinet;*
cf. Sacerd. Gr. L. VI 468, 15 | quod A | o · e · u · T | APO-
SIOPESISE A, * * * * est TC, aposiopesis est V || 13 gra-
uissima TC | poenam *om.* TC || 14 exeo · T | expugn^andus C,
expurgandus est V || 15 sed expurgandus T, *om.* C | lege
cui V | quia] qui V | cui per q// A, quoi pro qui (per q
m. 1) V², per cui^b qui^a (*corr. m. 2*) C || 16 scripsere TC || 17 con-
fidit A, confidit V | futuri t̄p̄ris (*corr. m. 2*) V || 18 rei (*corr.*
m. 2) C || 19 utrum *codd.* | hoc *ex hic* V² | confidit A, confidit
V || 20 confortare A | conferri T, confiteri A, <id est> con-
ferri V | unde] ut V

negotium dicitur uel confecta res, quae ad plenum perficiuntur. Vergilius (*Aen. IV 115—16*) ‘nunc qua ratione quod i. cf. p., p. a. d.’

- 168 **141** 1 NVNC TVVM E. O. H. hoc ad illud tertium respicit, quod dixit (*v. 23*) ‘et quid facere in hac re te uelim.’ 2 HAS BENE VT A. N. PTF. D. hoc erat tertium de his, quae dicturum se promiserat. 3 ADSIMVLES hoc est unum uerbum: ‘adsimules’, quod dixit (*v. 18*) ‘quin tu uno uerbo dic: q. e. q. m. u.’
- 169 **142** 1 PERTERREFACIAS uenuste et poetice. 2 OB-SERVES FILIVM obseruatio in duabus rebus est: in obsequio et in speculando.
- 171 **144** 1 CVRABO ut coquus. et supra (*v. 3*) sic ‘nempe ut curentur recte haec’. 2 I PRAE figura ἀναστροφῆ, quod nos praei dicimus.

15

2.

- 172 **1** 1 NON DVBIUM EST QVIN V. N. F. peracta narratione iam persona Sosiae non erat necessaria; ergo substitit senex, per quem agenda sunt reliqua. 2 NON DVBIUM EST QVIN V. N. F. ad hoc certus inducitur Simo, ut et magis perturbetur inopinata consensione Pamphili ad ducendam uxorem et propterea nihil agat cum Chremete de tradenda filia confirmandisque nuptiis.
- 173 **2** 1 ITA DAVVM MODO TIMERE <s.> non recessit de

1 confecte *T* || 2 perficiuntur *A*, (per *ex* con *corr.*) *C*, -iuntur *V* | nunc — 3 ratione] neque *rōē* *T*, nequam *C* || 3 i. cf.] *I. C. F. A*, i. e. f. *TC*, instat confieri *V* | p. p.] p. q. *C*, possit p. *V* || 4 E. O.] est officium *TCV* | h. om. *V* || 5 dixit om. *TC* | quod *V* | re te] recte *A* || 6 *A*.] assimules *V* | p. t. f. *A TC*, p. *V* | d.] a. *TC* | hec *C* || 9 Quinti *A* | dic q.] dic quid *C*, d. q. *T* || 10 uenusto *A* || 12 in om. *TC* || 13 ut] et *TC* | sic supra *T* || 14 anastrophe *A*, anastrophe *V*, *** *TC* || 15 praei in *ras. V*², proprii *A*, pi *TC* || 16 *QVIN*] q. *V* | v.] uxorem *T* || 17 non] nunc *T* | substituit *V*, subscribit *C*¹ || 19 *QVIN*] q. *V* | v. n. om. *ATC* | certa *A* | Simo *V* | ut et] et ut *A*, ut *T CV* || 20 consentione *C* || 21 praeterea *ATC* || 22 trahenda *A TC* || 23 modo dauum timere (d. t. *T*) *TC*

loco senex; 'sensi' ergo: antequam cum Sosia loqui coepisset. 2 ITA DAVVM MODO TIMERE SENSI argumentum quod supra, ab eo quod nostri faciunt. 3 MODO antequam cum Sosia loqui coepisset. 4 Dauus ut recte scribatur, Dauos scribendum est, quia nulla littera uocalis geminata unam syllabam facit. sed quia ambiguitas uitanda est nominatiui singularis et accusatiui pluralis, necessario pro hac regula digamma utimur et scribimus Da ϕ us ser ϕ us cor ϕ us.

175 4 1 MIRABAR HOC SI SIC A. ET E. S. L. hic locus est, 10 in quo Dauus insinuatur spectatoribus multa gesturus.

2 SI SIC ABIRET 'sic' pro leuiter et neglegenter, quod Graeci οὐρώ dicant. 3 <SIC> significanter: αὐτός, id est 'sic'. et est de his, quae gestu adiuuanda sunt, ut (Ad. IV 2, 24) 'tantillum puerum' et (Ad. II 1, 9) 'huius non faciam'. 4 LENITAS clementia et facilitas, cui contraria asperitas et difficultas. 5 ET ERI SEMPER LENITAS 'semper uerebar' an 'semper lenitas', ut sit ὑφέν? Lucretius (I 125) 'semper florentis Homeri'. 6 SEMPER LENITAS ac per hoc simulata usque nunc lenitas. nam 20 nemo in diuersis actibus semper lenis est nisi forte

1 sensit V || 2 ITA — 4 coepisset om. A | SENSI om. V || 3 qđ supra V || 4 <DAVVS SIMO > Dauus A, <dauus simo> dauus (daus bis TC) TCV | et recte scribitur (-bere T) codd., at cf. III 4, 1 || 5 daus TC | est om. TC | quia] que TC || 7 nitanda A, notanda (-dum T) TC | accest ptr. A || 8 necessarie T, necesse C | dignama A, dignāma T, digamma V | utimur (i ex e corr.) C | et] ut A || 9 dauus seruus coruus AV, ***** TC; corr. Steph. || 10 MIRABAR] noua scaena in TC | si] sic A | A.] abiret V | E. S. L.] heri l. s. u. TC, h. l. m. q. e. V || 11 spectoribus A, spectatoribꝫ C || 12 si] sic A | pro] p C | leuiter V || 13 ḡci ΟΥΤΩ A, greci ** TV, .g. ** (οὐτός gręci suppl. m. rec.) C, greci (οὐρώ post dic- suppl. m. 4) M, gr- dic- οὐτός Vatic. 1673; αὐτός? | sic add. W. | significanť A, -tur T, -t C | ΔΥΤΟC A, άυτός Vat. 1673, *** T CV | id est V || 14 sic <leuiter> Rabbow || 16 non] uero V | <ē> lenitas V | et om. TCV | facillitas C || 17 heri TCV || 18 semper ante uerebar om. V | anne C | RΦEN; A, ὑφεν M⁴, ὕθεν Vat. 1673, ** TCV || 19 homori A, honori V || 20 usque V | nunc bis C

fictus adsimulator et callidus. 7 SEMPER LENITAS sine differentia est importuna lenitas.

176 5 1 QVORSVM EVADERET ad quam partem erumperet.
2 Et euadere est per quamcumque difficultatem ad aliquid peruenire.

178 7 1 VERBUM FECIT non dixit 'litigium' aut 'rixam', sed 'uerbum'. istae exiguitates adseuerationis <sunt> et dicuntur cum pronuntiatione, ut intellegatur: ne uerbum quidem. 2 NEQVE ID AEGRE TVLIT haec est 'semper lenitas'.

179 8 1 AT NVNC FACIET id est irascetur, denuntiabit, loquetur. 2 AT NVNC FACIET subaudiendum 'uerbum'. et est 'faciet' persona tertia pro prima. 3 NEQVE VT OPINOR SINE TVO et comminabitur tibi et minas contemnes, ut ad poenas peruenias.

180 9 1 ID VOLVIT aut absolute accipiendum 'id' aut opposite. 2 SIC demonstratio est et magis gestu quam sensu intellegitur, ut supra (ad v. 4) diximus. 3 NEC OPINANTIS ὄψην. 4 DVCI ducere est exspectatione longi temporis malum prolatare. 5 Vel induci, ut feras in retia. 6 FALSO GAUDIO uelut euitatae senis iracundiae.

10 1 SPERANTIS IAM AMOTO METV ista singula sunt.
181 2 Et 'amoto metu' sic dixit, quasi metus brutum

1 difictus *A*, fictor *in ras*. V^2 | assimulator *TCV* | et] ex *A* || 2 <semper> est *C* | est importuna] et in omni fortuna *Teuber* || 3 euadat *AC(T?)*, euaderet *V(Steph.)* || 7 ^{ex} exiguitates (corr. m. 2) *C* | adseuerationis (ass- *C*) *AC*, -nes *V(T?)* | sunt et dicuntur *Rabbow*: dic- et *codd.* || 8 ne] nec *codd.* || 9 id] id *A* | hæc *V*, hoc *TC* || 11 *AT* — 12 loquetur *om. C* || 12 faciät (corr. m. 2) *C* || 13 et *sser. C^2* || 14 opinior *A* | tuo <magno malo> *V* | et 1.] id est *TCV* || 15 ad *om. A* || 16 aut *om. ATC* || 17 opposite *A*, ob *C*, ob*** *T*, id quomodo *V* || 18 intelligatur *T* || 19 ὄψην; *A*, ὄψην *Vatic. 1673*, *** *TC*, *om. V* | <falso gaudio> duci *V* || 20 prolattare *A*, prolatari *T* | induc *A* || 21 euitatae senis *W. (duce Hartm.)*: ex ira (ira *CV*, ora *T*) et te (*om. T*) uite senis (uitae s- *V*, s- uite *TC*) *codd.* | iracundia *V*

corpus sit, quod cum molimine moueatur. 3 OSCITANTIS oscitatio est animi otium et securitas, dicta ab ore ciendo. 4 OSCITANTES securi, id est nihil prouidentes.

182 11 NE ESSET SPATIVM C. A. D. N. miranda locutio, ut si dicas: cogitat ad dicendum.

183 12 1 ASTVTE hoc et gestu et uultu seruili et cum agitatione capitis dixit. 2 CARNIFEX aut excarnificans dominum aut ipse dignus carnifice, ut caro fiat, id est lanietur. Lucilius (*l. inc. fr. 107 M.*) 'carcer uix carcere dignus'. 3 NEQVE PROVIDERAM prouidentia 10 duplex est: etenim aut animo aut oculis prouidemus.

184 13 1 HEM quasi correptio totius corporis. 2 EHO nutus est intentionem animaduersionemque deposcens eius, cum quo uult loqui. 3 EHODVM AD ME 'dum' *παρόλκον* est hoc loco. 4 QUID HIC VULT more seruili et uernili 15 gestu: sic enim uocati a dominis secum uultuose agunt.

5 QVA DE RE negantis uim habet haec interrogatio; plus est enim 'qua de re?' quam 'nihil'. 6 ROGAS hoc cum interrogatione indignantis.

185 14 1 MEVM GNATVM R. E. A. mire apud seruum dis- 20

1 "corpus sit" metus brutum *V*, corpus sit metus (mot- *T*) brutum *ATC* | eum *A* | moueatur *W.*: mouentur *A*, mouentur *V*, mouetur *TC* | Oscitantes *TC* || 2 oscitatio *om. T* || 3 sciendo *cōmouendo*

AV, ciendo (*sscr. m. 2*) *C* | obscitantes *C* | id est] uel *TC* || 4 SPATIVM] *s. T* | imitanda *A*, miranda *V* || 5 sic *V* | dicentij *C* || 8 dominum *V*, dēum (*del. et dñum sscr. m. 2*) *C* ||

9 laniatur (e *rubro sscr.*) *C*, lenitatur *A* | carcereis uix *A*, carcere uix *T*, carcere * * * *C*¹ (*iure suppl. m. 2*) || 10 prouideram *C*, prouideram (*e ex o corr. m. 2*) *V* | prouidentia (*p in ras. V*²) *CV* || 11 aut enim *TC* | prouidemus (*p in ras. V*²) *CV* || 12 HEM] itē *A*, nunc *TC* | eho nutus *in ras. V*² || 13 nupt⁹ (*p del.*) *C* | animo aduersionem *A*, animaaduersionem *V* | desposcens *A*, poscens *T* || 14 Ehodum *V* | dum *om. TC* | pareleon *AT*, *in ras. V*², pareleon *C* || 15 est *in ras. V*² | hic uult *V* | mō *C* | uernili *in ras. V*² || 16 ab domini *A* | secum *C* (*dett.*), efficiū *A*, serui *schol. Paris. (T?)*, *om. V* | uultuose *in ras. V*², inuidiose *schol. Paris.* || 17 negant suim⁹ hab oē hec *A* | int- hec *T* || 18 est] tibi *A* | enim *sscr. V*² | hoc uicium *A* || 19 indignans *A* || 20 MEVM] at eū *A* | gnatum *ε·ε·δ; A, gn·e·a·T, g·r·est·a·V* | mire — *E. A. om. TC*

simulat id, quod iam probauit. 2 MEVM G. R. E. A. grauit^r constanterque senex nondum se fatetur credere nec uerum scire, ne amittat uim uindicaturi, si rescierit.

3 ID POPVLVS CVRAT SCILICET quia rumigeratio populi est. 4 Sed hoc auersus ab illo contumaciter. sic 5 Vergilius (*Aen. IV 379*) 'scilicet is superis l. e.' 5 'scilicet' semper cum ironia ponitur.

186 15 1 HOCINE AGIS id est audis. alibi (*Eun. I 2, 50*) sic 'hoc agite, amabo'; Plautus (*Asin. prol. 1*) 'uos hoc agite spectatores nunc iam, si uultis'. 2 Demonstratiue 10 ueluti aurem suam tangens. 3 EGO VERO ISTVC deest 'ago' uel 'audio'.

187 16 1 INIQVI PATRIS EST iniquum est, si nunc uelim quaerere actus liberos adulescentis. 2 NAM QVAE ANTEHAC FECIT 'antehac' pro ante haec consuetudine quam 15 ratione dicitur. 3 NIHIL AD ME ATTINET id agit, ut superius consilium seruare se ostendat.

188 17 1 DVM TEMPVS AD EAM REM T. deest 'se', ut sit: dum se tempus praebuit, quia supra (*I 1, 124*) dixit 'tute his rebus finem praescripsti, pater'. 2 SIVI ANI- 20 MVM VT EX. S. mira ratio, cur siuerit, ut et hoc, quod

1 MEVM] mirum A || 2 nundum A || 3 nec amittat A | uim in ras. V² | uindicaturi (uend- C) si rescierit TC, uindicaturos ire scierit A, uindicatura si rescierit V || 4 Id A | silicet C | quia in ras. V², om. T | rumorigeratio C, rumigeratio ex corr. V² || 5 sed] si TC V | cont***** (sscr. m. 2) V | sit V || 6 silicet C | his TC | l. e.] labor est TC V | s. semper in ras. V² || 7 cum in ras. V², eum A | yronia C, roma A | porro C¹, ponitur in mg. C² || 8 Hoccine semper codd. | <agis> hoccine agis TC | est om. T || 9 sic] si TC | age codd. | hic V || 10 nunc] Non TC | si uultis] simul TC, (sultis Daniel in mg.) A, sūmitur in ras. V² || 11 uero in ras. V² || 12 uel] id est V || 14 liberos om. V | QVAE] q. T, quod C | a. h. f. T || 15 pro om. T || 16 rationē A | age A || 17 superius om. TC | se om. T || 18 EAM REM] e. e. T | t.] tulit C, in mg. V² || 19 <tulit id est> praebuit? | quia ex quare corr. C² | dixit V || 20 tu T | praescripsisti V, descripsisti TC¹ | Siui V | a. u. T || 21 EX. S.] e. s. T, explōret (e sscr. m. 2) suum C | miratio ATC, miratio^{ra} (ra sscr. m. 2) V | s^c. iuerit C | quā A

permisit, ad bonam frugem permiserit, non ad luxuriam. 3 AD EAM REM TVLIT 'tulit' absolute. 4 *Et* deest 'se'. 5 SIVI autem distingue; est enim modo 'siui' permisi, cessauit. 6 SIVI antique. aliter in Adelpis (*I* 2, 24) 'non siit egestas facere nos'.

189 18 1 NVNC HIC DIES A. V. A. hoc est: certe et seuerere et inexorabiliter denuntiat. 2 ALIAM VITAM pro diuersam et contrariam. sic Vergilius (*Aen.* II 428) 'dis aliter uisum'.

190 19 1 TE ORO DAUE grauius illud fecit nomine appellando. 2 VT REDEAT IAM IN VIAM 'iam' modo tarditatis signum est. 3 *Et* 'in uiam' dixit quasi ex deuiis erroris ad rectam uitam. 4 DEHINC POST. ἐπανόρθωσις.

5 VT REDEAT IAM IN VIAM 'in uiam' prouerbiale.

191 20 HOC QUID SIT ἔλλειψις, deest enim 'quaeris'.

192 21 1 ITA AIVNT hoc credunt et locuntur uniuersi. et est tepida consensio et quasi inuiti responsio, ut in Heautontimorumeno (*I* 2, 37) 'ita credo' monente patre filium. 2 TVM SI QVIS MAGISTRVM μεταφορικῶς. 3 An quia et paedagogus est, <ut> Geta? 4 AD EAM REM id est super eam rem, hoc est super amorem.

1 praemisit *V* | frugem *om.* *TC* || 2 tulit *om.* *TCV* || 3 fui autem *A*, siuit autem *T*, siuit *C*, siui animum *in ras.* *V*² || 4 siui modo *TC* | promisi *C* | sivi] siue *A* || 5 adelfis *A* | siit] sit *A*, siuit *TV*, fuit *C* || 6 h. d. *T* | v. a. *om.* *TC* | certe *Rabbow*: recte *codd.* || 7 pro diuersam] pro (per *C*) uersam *TC* || 8 diis *CV* || 10 grauius⁹ *A*, gratius *T* | fecit] fco *C*, feto *T* | appellando *om.* *TC* || 11 reddeat *A* | modo] uero *A* || 12 est signum *TC* | inuidiam *C* | ex deuiis erroris *W.*: exinde iussit erroris *ATC*, ex errore *V* (= *dett.*); *in altero commento* 'IN VIAM quasi in deuiis sit erroris.' *fuisse videtur* || 13 postulo *TC* | ἘΠΑΝΟΡΘΩΣΙΣ. *A*, ἐπανόρθωσις *M*⁴, * * * * *TCV* || 14 in uiam *in mg.* *C*², *om.* *C*¹*V* || 15 quod *V* | ἘΛΛΙΨΙΣ. *A*, ἔλλειψις *Vatic.* 1673, ἔλλειψις *M*⁴, .e. * * * *C*, * * * *TV* | deēē *T* || 17 inuiti] inuia *A* || 18 eautontimorū menonon *A*, eutantu (a *in o corr.*) *C*, eutontum *T*, eautontu. *in ras.* *V*² | monentem patrem *C* || 19 filiam *V* | Cum *A* | MAGISTRVM] *m.* *V* | metaphoricos *AV*, methaf- *TC* || 20 et paedagogus est *Steph.* (*ed. pr. om. et*): ex (et *TC*², in *C*¹) pedagogo est *codd.* | ut *add.* *Steph.* | *AD*] at *T*

22 IPSVM ANIMVM AEGROTVM pro aegro, nam animus aeger, corpus est aegrotum.

23 1 NON HEM 'hem' interiectio est irascentis.

2 DAVVS SVM NON OEDIPVS multiplex contumelia: potest enim senem quasi sphingam dixisse, id est deformem monstrique similem; potest etiam inhumanum et ferum ut sphinx; potest etiam per Oedipodem se ultorem promittere futurum atque oppressorem sapientiae senis.

3 DAVVS SVM NON OEDIPVS facete se negat Oedipodem, ut senem sphingam esse confirmet. 4 †NON OEDIPVS† 10

imitationum duo genera sunt: quaedam necessitas introducit, quaedam uoluntas. 5 NON OEDIPVS si Latine pronunties, genetiuis Oedipi faciet, si Graece, Oedipodis.

24 SANE QUIDEM 'sane' ualide, quia qui sanus, et ualidus est.

15

25 1 SI SENSERO HODIE QVICQVAM comminatio. et sic pronuntiat, ut <in> singulis uerbis ardeant minae.

2 HODIE 'hodie' ad comminationem, non ad tempus plerumque refertur, ut Vergilius (*Aen. II 670*)

2 est *om.* TC || 3 NON] nam C | hem *om.* C | est interiectio V || 4 oedippus A, edippus V, edipus TC || 5 fingā A, sfingam V, spingam TC || 6 monstroque (ro ex ri *corr. m. 2*) V, ministrique TC | etiam *ed. pr.*: enim *codd.* | et *sscr.* C² || 7 sfinx A, sfinx V, spinx T, pinx C | etiam] ·N· C, esse T | oedypodem A, edippodem V, edippum T, editum C | se *om.* T | permittere (*corr. m. 2*) C || 8 furtum TC | oppressore T, (*ex a pressore corr.*) C || 9 oedippus A, edippus TC V | oedypodem A, edippodem V, edippum TC || 10 sfingam AV, spingam TC | confirmem C | non oedippum (*ed- TC V*) *codd.*, *corr. W.*; *schol. ad v. 21* TVM SI QVIS *etc. pertinet* || 11 imitationum V | sunt genera C | quaedam V || 12 quaedam *in ras.* V² || non edippus CV, non edipus T, noiē dippus A || 13 pronuntias T | oedypyi A, edippi CV, edipi T | oedypodis A, edippidis V, edipodis T, edipidis (pi *in po corr. m. 2*) C || 14 ualidē A, ualide (i *sscr. m. 2*) V | qui] quid A | et] est V, *om.* TC || 16 sic] si^c C, sit V || 17 pronuntiat W.: pronuntiatio *codd.* | *in add. Steph.* | singularis C | minae] nunc ē V || 18 ad *commin-*, non ad tempus plerumque *Rabbow*: ad tempus non plenum quam (*sed in ras. V², om. C*) ad *commin-* (*continuum in ras. V²*) *codd.*; *an pler-* non ad tempus <sed> ad *commin-*?

'numquam omnes h. m. i.' 3 *Et dies pro nocte accipitur, ut hoc ipsum 'numquam omnes hodie moriemur inulti.'*

197 26 QVO FIANI MINVS hoc est: quominus <fiant> impediturum.

199 28 1 VERBERIBVS CAESVM TE IN PISTRINVM uult et pronomine et nomine exagitare comminatione seruum, ne quid relinquat inultum iracundiae. 2 DEDAM dare est quod repetas, dedere ad perpetuum. 3 *Et damus etiam amicis, dedimus tantum hostibus.*

200 29 1 EA LEGE ATQVE OMINE 'lege' ad homines, 'omine' ad rem diuinam refertur, *id est firmamentum per humana et diuina.* 'omen' autem est, quicquid ore dicitur. 2 EA LEGE ATQVE OMINE bene 'lege atque omine', quia leges auspiciis seruatis ferebantur — 3 *Ergo sic intellege, quasi diceret: ea condicione.* — et antiqui auspicato omnia faciebant, quae rata esse uellent.

201 30 AN NONDVM ETIAM quartum *παρέλκων*, quia abundat 'etiam'.

202 31 1 IPSAM REM MODO LOCVTVS 'ipsam rem' id est uoluntatem suam. an interminationem, hoc est pistrinum et poenas seruiles? 2 NIHIL CIRCVITONE 'nihil' pro non.

1 iniquam A | h. m. i.] moriemur inulti V || 3 multi A || 4 MINVS] munus A, m. T | <minus> quo minus hoc est <quo> T, (quo 2. sscr.) C | fiant add. Goetz | impeditum A, impeditus C (T?), impeditus V (dett.); corr. Goetz || 6 c. t. in. pi T | pristinum A | et] ut TC || 7 et nomine om. T | ne quid] neque id est A || 8 inultum om. AV (schol. Paris.) || 9 dederō uel id est A || 11 lege] legem V | omnē A, omen CV || 12 id est] quod A | humanā A || 13 autem est] aut est V, autem C || 14 ATQVE] et TC | omne A, o. T | omne A || 15 auspiciis (is ex ti corr.) C | seruatus A, seruatis T, seruatiis C, seruatis V | sic <sic> A || 16 dixerit (x ex c corr.) C | ea] se a TC | et om. C | auspicat A || 18 nondum A | quartum om. V | ΠΔΡ-ΕΛΚΩΝ A, parelcon TC, in ras. V² | quia — 21 uo(lun- tatem) in ras. V² || 20 rem ipsam modo V | loquutus AC || 21 uolūptatem T | an] aut C | interminationem V || 22 nil bis TC

3 CIRCUVITIONE τῆ περιφοράσει. 4 VSVS ES legitur et
'usor es'.

32 1 VBIVIS FACILIVS admonitio. 2 VBIVIS FACI-
LIVS P. S. Cicero (*in Verr. act. II, I 4, 10*) 'non est in
hac causa peccandi locus, iud.'

4 33 1 BONA VERBA QVAESO hic εἰρωνεία est. 2 Εὐφη-
μισμός, quasi dicat: meliora loquere, rogo te. 3 Ergo cum
admonitione 'bona uerba' inquit 'rogo te'. 4 NIHIL ME
FALLIS id est: non te ignoro, non me decipis. sic Menander
'νῦν δ' οὐ λέληθάς με ἄν.' 5 NIHIL ME FALLIS figura ἔλλη- 10
νισμός: οὐδέν με λανθάνοις ἄν. 6 FALLIS lates, ut sit: οὐδέν
με λέληθας. 7 NIHIL ME FALLIS 'nihil' pro [etiam] non.

5 34 1 NEQVE TU HAUT DICES TIBI NON PRAEDICTVM duae
negatiuae unam consentiuam faciunt; tres negatiuae pro
una negatiua accipiuntur, ut hic 'neque haud non'. Sal- 15
lustius (*Hist. IV fr. 41 M.*) 'haud impigre neque inultus
occiditur.' uera ergo lectio est 'neque tu haud dicas',
quod plurimi non intellegunt, <cum> 'hoc dicas' legunt.

1 τῆ — vsvs] ti peri fra sensus A, te peri frasin (-im T)
usus TC, peri frasin usus V | ES] ÷ A || 2 usor T, in ras.
V², uxor AC || 3 VBIVIS — admonitio om. C | FACILIVS] f. (bis)
T || 4 in hac causa] in hoc homine cuiquam Cic. || 5 locus ante
in C | iud; A, om. TCV || 6 ei; punia ÷ ΕΥΦΗΜΙΣΜΟΣ A,
εἰρωνία εὐφημισμος Vat. 1673, εἰρωνία M⁴, * * * * * TCV ||
7 quasi dicat] si de T | ergo cum admonitione in mg. V²(DP),
ergo cum admiratione ATC(L); an adiuratione? || 8 bona uerba
om. V | inquit in mg. V² | rogo te] rogo TC, om. V | nil TC ||
9 falsis A, f. T | te non C || 10 ΝΥΝΘ · ΟΥΛΕΝΘΘΔCΜΕΝΔM A,
νῦν δε οὐ λεληθας με M⁴, νῦν θοναθληθας ἀλένα Vat. 1673,
* * * * * TCV; με ἄν Lindenbr., μὴν ἐμέ Dziatzko | nil TC |
falsis A | ἔλληνισμός Steph.: ÷ ΛΛΗΝΙC aloco. A, * * * * * a
loco V, * * * * * TC || 11 ΟΥΕΝΛΙΕΛΔΝΘΔΝΙCΑΝ A, οὐδέν με
λανθάνεισ M⁴ (= ed. pr.), ἀλεν ἀλίεισ Vat. 1673, * * * * * TCV;
corr. Steph. | ΟΥΔΕΝΜΕΛΕΛΗΘΔC A, οὐδέν με λέληθας M⁴,
* * * * * TCV || 12 "pro etiam" nunc V | etiam secl. W.; fuisse
uidetur INRIDES deest 'etiam' uel sim. | non W.: nunc (uel non
add. T) codd. || 13 haut V, hoc TC | DICES om. T | <haud>
tibi V || 14 faciunt unam consentiuam TC | confercinam A ||
15 accipiuntur ex corr. C || 16 inpigro A, impune V | multus
A || 17 haud tu TC || 18 quia plurimum C | intelligitur TC;
intelligentes Steph. | cum add. W.

2 NEQVE TV HAVT DICAS TIBI NON P. uera lectio 'neque haut dicas': est enim quintum *παρέλκων*. Plautus in Bacchidibus (*I 1 fr. 11*) 'neque haut subditiua gloria op- pidum arbitror'.

3.

206

1 1 ENIMVERO DAVE NIHIL L. E. S. hic breuis et co- mica deliberatio est magna exspectatione populum rerum imminentium commotura, aestuantis Dauī consideratione proposita. 2 ENIMVERO DAVE N. persona aut ab altero commendatur aut se ipsam populo commendat aut et ab altero commendatur et a se ipsa, ut hic Dauī et per 10 Simonem supra (*I 1, 137*) descripta est, ubi dixit 'mala mens m. a.' et hic per se, dum hoc gestu ac sermone agit ac disputat secum. 3 ENIMVERO DAVE 'enimvero' significationem habet nimium permoti atque irritati animi. Cicero (*in Verr. II, I 26, 66*) 'hic tum alius ex alia 15 parte: enimvero ferendum non est; u. m.' 4 SEGNTIAE ad agendum, SOCORDIAE ad consulendum.

207

2 QVANTUM I. 'quantum' pro in quantum.

208

3 1 QVAE SI NON ASTV P. exhortatio a periculo.

1 tu haud *V*, haud tu *TC* | *P.*] praedictum *TC*, ē *V*, *om.* *A* || 2 haud *TCV* | enim] est *C*, *om T* | quintum *in ras.* *V*², *om.* *T* | ΠΑΡΕΛΚΩΝ *A*, *παρέλκων M*⁴, *pareleon TC*, *in ras.* *V*² || 3 hac chidibus *A* | haud] hoc *codd.* | opidum *C* || 4 post arbitror *add.* *A*: salustius haut in pigre neque neque multus occiditur (*cf. supra*) || 5 Enimvero *V* | NIHIL L. *om.* *TC* | et comica *in ras.* *V*² || 6 deliberatio *ex corr.* *C* | exspectatione *V*, -tionem *T* | populum] plurimarum *TC*, *in ras.* *V*² || 7 īnnītiūm *C*¹ | commotam *V* | excitantis *TC*, exitantis *in ras.* *V*² | considerationem propositam *V* || 8 Enim *in ras.* *V*² | *n.] n̄; A, eīm T, om. V* | aut persona *V* || 9 ipsa *C* (*Schopen*) | et] ex *A*, *om. T* || 10 commendat *T*, *om. AV* | et a] a *C* | hic *ex hīc corr.* *C* | daue *V* || 11 scripta *TC* | dī *C*, di² *T* || 12 m. a.] malus animus *TC* | aut *V* | sermone (-nē *m. 2*) *C* || 13 Enim bis *in ras.* *V*² || 14 irritati *A*, irati *C* || 15 /// Cicero *V* | tum] cum *ACV* | aliis *codd.* | ex] et *C* || 16 enim *in ras.* *V*² | ferendum hoc quidem non est *Cic.* | non *om. TC* | u. m.] enim in *V* || 17 et considendum *C* || 18 quanto .i. *V*, quantum u. *T*, quam ^{tum} .i. *C* || 19 quae *in ras.* *V*², & *A* | *P.]* prouidentur *C*, *in ras.* *V*²

2 QVAE SI NON A. P. prouisio rerum duas significaciones habet: prouidemus enim nobis tam bonum negotium quam malum; malum sicut si quis eminus ueniens telum prouiderit atque cauerit. 3 Ergo hic 'prouidentur' cauentur, uitantur. 4 *Et* nuptias ueluti undam nauigio imminentem 5 fecit, quod si quis non undam, scilicet ex aduerso uenientem, prora excepērit, demersus undis in pessum abit. est ergo μεταφορά. 5 ME AVT ERVM 'erum' hic: erilem filium.

09 4 PAMPFILVMNE ADIVTEM AN AVSCVLTEM SENI semper deliberatiua uerba habent quendam sonum, per quem exitus 10 rei demonstratur, ut hic ostendit Pamphilum se magis adiuuaturum quam uerbis senis obtemperaturum.

10 5 1 SI ILLVM RELINQVO partium tractatus, quae supra sunt 'Pamphilumne adiutem an auscultem seni'. 2 EIVS VITAE TIMEO ut alibi (*Heaut. III 2, 20*) 'Syre, tibi timui 15 male'. 3 SIN OPITVLOR opem ferre dicitur in malis rebus et his, qui de salute dubii sint, ut (*III 1, 15; Ad. III 4, 41*) 'fer opem! serua me, o!' 4 OPITVLOR opitulatio dicta ab opem tollendo, hoc est ferendo.

5 HVIVS MINAS subauditur 'timeo'.

20

11 6 1 CVI VERBA DARE 'uerba dare' fallacia scilicet: ad illud spectat (*I 2, 33*) 'nihil me fallis'. 2 PRIMVM <IAM>

1 QVAE] q A | P.] pro. C, om. T | significatiōēs A || 2 habeo A | praeuidemus V || 3 malum 2. sscr. C² | si om. TC | prouidit TC, praeuiderit V || 4 at T | <hic> cauerit TC, caueat V | prouiderit² A, praeudentur V || 5 utantur A | uelut in unda TC || 6 scilicet W.: sed AV, si C(T?) | aduersio A || 7 prora Steph.: proram codd. | in possum abit A, impessundabat TC, impressum abit (in mg. uel impessum dabit) V; pessum ibit Klotz || 8 metafora A, metaphora (metha- TC) TC V | ERVM] herum TC, (um in ras. m. 2) V | herum TC, (um in ras. m. 2) V | herilem TC, in ras. V² || 9 -NE] enī T || 10 deliberatam uerbam T | exitur A || 11 adiuuaturum V, adiuuaturum TC || 13 illud A | r. <e. u. t. > T || 14 aduite manas cultem A || 15 syre in ras. A | tibi timui V, timui tibi TC || 16 <quod est> opem V || 17 dubi A | sunt TC || 18 o.] obsecro TC, om. V | OPITVLOR] opitūt. C, om. AV || 19 opem dett. (ed. pr.), ope ATCV | tolenda V | ferenda V || 20 HVIVS] Haec sunt A, has TC || 21 uerba] uerbum AV, om. T | dare om. T | scilicet Rabbow: est codd. || 22 fallis C

DE AMORE HOC COMPERIT primo, inquit, iam infensus est senex, deinde grauida e Pamphilo est Glycerium. 3 DIF-
FICILE EST non dixit 'impossibile est'. ergo ostendit par-
tem se sequi, quae pro Pamphilo est. 4 PRIMUM IAM
'primum iam' ὑφέν: est enim ἀναστροφή pro iamprimum. 5 DE AMORE HOC COMPERIT 'hoc amore' sic,
quasi cum taedio et reprehensione eius amoris loquatur.

212 7 1 ME INFENSVS S. scilicet de amore filii. senex me
seruat et reuera timendus est; ad hoc in ipsa re maior
est difficultas, quia grauida Glycerium. 2 SERuat φυ- 10
λάττει. 3 NE QVAM FACIAM NVPTIIS FALLACIAM hoc ad
illud spectat (I 2, 21) 'tum si quis magistrum cepit ad
eam rem improbum, ipsum animum ae.' etc.

214 9 QVO IVRE QVAQVE INIVRIA prouerbiale hoc est, qualia
sunt fas nefas, uelis nolis. 15

216 11 SIVE ISTA VXOR SIVE AMICA EST et hoc cum quo-
dam taedio et indignatione stomachi interrumpit.

217 12 1 AVDIREQVE EORVM EST OPERAE PRETIUM 'operae
pretium' dicitur de mirificis et laudabilibus. nam et ea
quae magna sunt, etiamsi mala, tamen admiramur et 20
libenter audimus, et hoc 'pretium est operae', id est audiendi.

2 Et AVDACIAM proprie dixit, ut in Eunucho (V 5, 24)
'audaciam meretricum specta'.

1 inquit V || 2 e pamphilo A, ex pamphilo V, a pamphilo
(ante grauida) TC || 3 dicit TC | est om. A | partem T, patrem
ACV || 4 se sequi quae Steph.: esse quae (qui in ras. V²) codd. ||
5 iam om. TC | YΘHN A, ὑφέν M⁴ Vatic. 1673, *** TC V |
est om. T | anastrophe (in ras. V²) codd. | pro sscr. V² || 6 co-
perit A | hoc] si V | sic] si A || 7 cum] ad T | loquitur (corr. in
loqueretur) C || 8 infensus T | s.] seruat in ras. V² | scilicet] scit
A, sed C, s. in ras. V² || 9 in om. TC || 10 grauida (add. est)
Steph.: grauidam codd. | ΦΥΛΑΤΤΙC A, φιλαπισ Vat. 1673, φυ-
λάττει M⁴, *** CV, om. T || 11 neque "fallaciam nuptiis" faciam
V || 12 coepit A || 13 ae. etc.] a. e. TC, e. V, est A || 14 est hoc
V | qualia Steph.: quae codd. || 15 nephas TC | nolis uelis T,
uelis nolis C || 16 ipsa T | "ista" uxor V | amica <mea> A || 18 opere
precium sscr. V¹, om. TC || 20 etiamsi] etiam V | admirantur V,
miramur TC | et Rabbow: quia codd. || 21 audiamus TC | hoc post
operae in TC || 22 audatiam A, audiat iam C || 23 specta] C

- 218 **13** NAM INCEPTIO EST AMENTIVM HAVT AMANTIVM amabant ueteres de proximo similia dicere, ut Cicero (*in Verr. act. II, IV 12, 27*) 'minus clarum putauit fore, <quod> de armario quam quod de sacrario fuisset ablatum'. et quidem si in uerbis sunt, παρόμοια dicuntur, <si> in nominibus, παρονομασία. 5
- 219 **14** 1 QVICQVID PEPERISSET maiorem reprehensionem sonat 'quicquid peperisset': paritur enim aut mas aut femina, et solet iustior causa esse tollendi, si marem uxor peperit. sed amoris nimii est non exspectare quid tollas.
- 2 QVICQVID PEPERISSET DECREVERVNT TOLLERE decernere est de magnis rebus certam proferre sententiam, unde etiam senatus decretum.
- 220 **15** 1 ET FINGVNT QVANDAM et argumenti partem narrat et non credit factum esse quod dicit, ut supersit errori locus. 2 Et 'fallaciam' et 'quandam', ut nec uerisimilis 15 sit ipsa fallacia: <in> toto uis contemptionis et uilitatis.
- 221 **16** 1 FVIT QVIDAM OLIM SENEX MERCATOR modo totius summae argumentum populo narratur, sed ut restet aliquid ad errorem, abrogatur fides. 2 FVIT QVIDAM OLIM SENEX 20 mire a diegematico ad mimeticum transit.

1 amā^otium (*corr. m. 2*) C | haud (d ex t *corr.*) C, haud V, h. T || 3 carum TCV, earum A | fore] siue TC || 4 sacratis V | fuisset] esset Cic. | ablatum ex obl- *corr. V*² | et om. TC | quidam TC | si in] sum A || 5 para mo ea A, paromea TC, pari modo ea V | dicitur V | si *add. W.* | ΠΔΠΟΝΟΜΔCΙΔΛ A, παρονομασία M⁴, **** CV, om. T || 6 reperisse (*in pep- corr. m. 2*) C || 7 peperisse C | pariter TC, parit V | mas V, mas, culinum (*sic*) A, masculina C, masculis T | et] ex A | tollenda TC || 8 uxōr pepēr C || 9 sed] si V | nimii amoris est TC, amoris nimiū A | quod V || 10 QVICQVID] qui^oquid A, aut quid C | decre. toll. (tol- T) TC | est decernere T || 12 decretū (ū ex *corr.*) C || 13 fingit C || 14 et om. T | factum *dett.*: facturū V, facturum ATC; futura Steph., uera Westerh. | suprasit C | errori (*sscr. m. 2*) locus V, trori locus A, locus errori TC || 15 Et] in (et *sscr. m. 2*) C | et om. TC | ut] et A, om. TC || 16 fallatia A | in toto uis Rabbow: totius *codd.* | contentionis TC || 17 q. o. T | mercat² A, om. T | modo] non T || 18 sūme A, snīae V, summum T | narratur (-at C) populo TC | restet] res & A, res^{et} C || 19 abroge^atur (*corr. m. 2*) V || 20 minuēti cum A, numeticum V, immeticum (e ex ē) C

- 223 18 1 IS OBIT MORTEM plene dixit, quod nos obiit tantum. Vergilius (*Aen. X 641*) 'morte obita'. 2 CHRYSIDIS PATREM fama est.
- 224 19 1 RECEPISSE ORBAM PARVAM 'paruam' dixit, ut sit uerum non posse eam facile suos agnoscere. 2 FABVLAE 5 redit ad narrationem.
- 225 20 1 ATQVE IPSIS COMMENTVM P. 'atque' pro at, ut sit tamen. 2 COMMENTVM PLACET quod comminiscuntur, probant.
- 226 21 1 SED MYSIS AB EA EGREDITVR παρασκευή alterius 10 scaenae. 2 EGO ME HINC AD FORVM nihil adhuc inuenit Dauus consilii, nisi ut quaerat Pamphilum moneatque. 3 EGO HINC ME AD FORVM uultuose hoc pronuntiat, ut desit 'pergam' aut 'ducam me'. 4 MYSIS semper nomina comicorum seruorum aut a nationibus sunt indita, 15 ut Mysis Syrus, aut ex accidentibus, ut Lesbia uelut ebriosa a Lesbo insula, quae ferax est suauissimi candidissimique uini, aut a moribus et uernilitate, ut Pseudulus, aut ex negotio, ut Chrysalus, aut ex qualitate corporis, ut Thylacus, aut ex specie formae, ut Pinacium. 20

4.

228 1 1 AUDIUI ARCHYLIS IAMDVDM haec sunt inuentionis poeticae, ut ad οἰκονομίαν facetiae aliquid addant. nam

1 OBIT] obit *ATC* | obit *TC* || 2 obitā *A*, obita <est> *V* || 3 phama *V* || 4 paruam *Steph.*: prae(dixit) *codd.* | fit *C* || 6 reddit *AC* || 7 commentum *in ras. V²* | *p.*] placet *TC*, *in ras. V²* | at *A TC*, ac *V* | ut *om. TC* || 8 cominiscunt² *A*, comminiscuntur *V* || 10 parasceue *AV*, passcue *T*, Paresceue *C* || 11 cene *A* | me hino *A*, me hic *C*, me h. *T*, hinc me *V* | dauus inuenit *TC* || 12 moneatque *V* || 13 huic *T* | hoc *om. T* || 14 desit *etc.*] *cf. Spengel ad h. l.* | *MYSIS*] hic scaenae initium in *A* || 15 nomina] nōa (*ex non corr.*) ~ *A* || 16 ut Lesbia uelut] utiles . ina uelit *A* || 18 iuni *A* | uernilitate] non uilitate *V* | et scudulus (*stud- T*) *TC* || 19 chrysalus *AV*, Crisalus *TC* || 20 chilacus *A*, thila//tus *C (T?)*, thilatus *V* | pinacium *CV* || 21 hic in *codd.* scaenae initium non est | he *TC* | inuentiones *TC* || 22 ut *om. TC* | adeo *IKONOMIAN A*, ad *** *V*, **** *TC* | facetiae *ed. pr.*: facere *ATC*, *om. V*

οἰκονομία est, ut accersatur obstetrix et conueniatur Pamphilus; facetia scribentis in his uerbis est, quod Archylis compotricem potissimum adduci iubere fingitur. 2 AVDIVI A. I. frequenter hoc modo Terentius compendium facit, ut egrediens loquatur persona de eo, quod est gestura, et simul 5 doceat, quid ab altera gestum sit. 3 AVDIVI A. I. utrum 'iamdudum audiui' an 'iamdudum iubes', incerta distinctio est. 4 *Et* sunt qui 'iamdudum' quamprimum intellegunt, ut (*Verg. Aen. II 103*) 'iamdudum sumite poenas'.

229 2 1 SANE POL 'sane' multum, ualide; namque ualidus est, qui multum rerum necessariarum habet ad salutem. 2 TEMVLENTA produc primam syllabam TE. 3 TEMVLENTA uinolenta, hoc est ebriosa, quia temetum uinum, unde abstemius sobrius. dictum autem temetum ab eo, quod temptet mentem. 4 TEMVLENTA 15 uiuo, TEMERARIA natura.

230 3 1 NEC SATIS DIGNA CVI C. P. bene in conclusione illa specialiter probauit dicendo non idoneam, cui committatur primus partus mulieris. 2 Sed mire signateque dixit 'committas': etenim committimus magna et quae 20 salutem in dubio habent. 3 NEC SATIS DIGNA CVI COM-

1 OIKONOMIΔ A, oikonomia T, οὐφονομία C, οἰκονομία M⁴, * * * V | accersetur AV, -itur TC | obste///trix C || 2 fac & iā A | scribendi V | quod] quia C || 3 iubere Steph.: iubet et *codd.* | fingerē T || 4 A.] archilis V || 5 egrediens V | loquitur TC | quod] quae TC || 6 quod T | altero V | archilis T | I. om. V | uerum C || 7 iubes — 9 ut iamdudum *in mg.* V² || 8 qui] quod A | quam primum W. coll. *Serv. Aen. II 103*: iam primum *codd.* An nunc pr.? sic schol. *Bemb. Ern. III 1, 58* | intelligant TC || 9 sumito A, sumēt T, sumite (ite *in ras. m.* 2) C || 10 ualide *sscr.* V², alias TCV¹, alios A || 11 multum V | necessariarum *ex -orum corr.* C² || 12 <et> temulenta C | produc A, -cit V | TE om. V || 13 uinolenta C, uiolenta T, om. V || 14 abstremuis A || 15 ab eo *sscr.* C¹ | tentet V, ten///tet *ex temptet corr.* C, tpōē T | Temidenta C || 16 uiuo] uero TC | natura] nam C || 17 dignum T | c. p.] C. P. primum A, comm. primum TC, committas p. duas res V (*cf. infra*) | *in*9clusiēs (conclusionē *sscr. m.* 2) C, inclusionē V || 19 primum T | mire] muri A || 20 cōmitas A | quae *ex* quia *corr.* C || 21 cuⁱ A

- MITTAS PRIMO duas res: nec parientem nec primo partu.
 figura δύο δι' ἐνός, ut Vergilius (*Aen. III 42—43*) 'non
 me tibi Troia e. t.' et (*IX 448*) 'dum domus Aeneae C. i. s.'
- 231 4 1 TAMEN <EAM> ADDVCAM redit ad illud, 'quamuis
 coacta'. 2 IMPORTVNITATEM SPECTATE importunitas 5
 neque loci neque temporis habet commoditatem. 3 ANI-
 CVLAE Archylidis scilicet.
- 232 5 QVIA COMPOTRIX EST in uultu remansit oratio;
 deest enim per figuram ἔλλειψιν 'ideo illam uult arcessi'.
- 233 6 IN ALIIS POTIVS PECCANDI utrum in aliis mulieri- 10
 bus an in aliis rebus?
- 234 7 1 SED QVIDNAM PAMPFILVM E. exanimatus est per-
 turbatus, ut Vergilius (*Aen. V 805*) 'exanimata sequens
 inp. a. m.', exanimus mortuus, ut idem (*Aen. XI 30*)
 'corpus ubi exanimum p. <P.> A.' 2 VEREOR QVID SIT 15
 'quid' ob quid, propter quid sit exanimatus. 3 Aut
 aliter 'quid sit' id est: quid sit negotii. 4 Sed qui-
 dam putant 'quid' pro quare, ut (*Verg. Aen. I 518*) 'quid
 ueniant'. 5 Aut deest 'propter', ut sit <propter> quid.
- 235 8 NVMQVIDNAM hoc comicum est et Terentianum 'num- 20
 quidnam', cum exceptis 'num' et 'nam' sufficere ad inter-
 rogationem potuisset τὸ 'quid'.

1 primum AC | res] ines (res sscr. m. rec.) A | nec 1.] neque
 V || 2 ΔΙΟΔΙΗΝΟC. A, ἔλλειψιν M⁴, **** TC V || 3 e. t. om.
 TC V | et dum om. C | c. i. s. V¹, capitolii immobile saxum
 V² || 4 reddit illum TC | quamuis Rabbow: quod AV, quia
 in TC || 5 quo acta <est> TC | SPECTATE] s. T || 7 archilias
 A || 8 uultu /// /// A || 9 Ε. ΛΛΙΥΙΝ A, ἔλλειψιν M⁴, **** CV,
 om. T; αποσιωπησει ed. pr. | accersiri TC || 12 pamphilum V,
 p. T | E.] ÷ A, ex. u. TC || 14 inp.] in. P. A, m. p. CV |
 <et> exanimis AV, (-us) T, (-is. ex -us corr.) C || 15 corpus
 (sscr. m. 2) C || 16 quid om. TC | ob quid <sit> TC || 17 quid
 sit in ras. V², quid A | est om. A | quod sit negocium V |
 Sed] si TC | quidnam putat TC || 19 ueniat TC | deesse T |
 propter W.: poste A, post TC, nam in ras. V² | ut in mg.
 V² | propter add. W. || 20 num ex nam corr. C² | et] ex A |
 nunquidnam V || 21 num et nam V, nunc etiam A | sufficeret A,
 quid
 sufficere (sscr. m. 2) V || 22 to TC, & A, om. V | quid om. V

5.

236

1 HOCINE EST HVMANVM FACTVM A. I. hic inducitur adolescentis animus circa nuptias, ut ex magnitudine metus ingens gaudium comparetur in fine fabulae cognita Glycerio. et simul id agitur, ut magis magisque per Mysidem Pamphilus excitetur ad resistendum patri nuptias indicenti. 5

2 HOCINE EST H. F. A. I. ab iracundia et dolore coepit: iracundia ex iniuria descendit, dolor ex miseria. 3 HOCINE EST H. F. A. I. quasi deliberatio est, in qua duae partes sunt, una patris, altera amicae; pro suasore Mysis est.

4 Principium ab inuentione est, in qua primo ut hominem 10 accusat, deinde ut patrem. 5 HOCINE EST H. F. hoc est dilatare orationem, ne diceret quod fecit. et est peruersa

αὐξήσις a maioribus descendens ad minora per amplificationem accusationis. 6 FACTVM AVT INCEPTVM in aliis 'factu aut inceptu' fuit. 7 HOCINE EST OFFICIVM 'offi- 15 cium' dicitur ab efficiendo, ab eo, quod quaeritur in eo, quid efficere unum quemque conueniat pro condicione personae.

2 1 QUID EST SI HAEC NON CONTVMELIA EST sic dicimus de his, quae necessario hoc sunt, quod dicimus.

1 Heccine A, hoccine TCV || 2 animus in ras. V²; metus Schopen | circa in mg. V² | metus Rabbow: eius codd. || 3 comparetur V || 4 et] et A || 5 indicentis (tis in ras.) A, indicentis C || 6 hoccine codd. | ε · h · F · XI · A, est h · f · T, est hoc factum C || 7 hoccine codd. || 8 EST] · x · A || 9 pro suasore] persuasorie in ras. V² | est <est> V || 10 ab] ad A | inuentione codd., corr. Steph. | primo om. C | ut in ras. V², & A | homines

A, hominem V || 11 accusat C | ut in ras. V², in A | hoccine TCV, heccine A | EST] x · A | H · F ·] hoc f · C, h · A, om. V || 12 quid T, quia C || 13 auxesis A, in ras. V², ausesis T, auresis C | a maioribus V, amatoribus T | minora V || 14 accusationis A | aut inceptum in aliis V || 15 factum V | inceptū A, inceptum V | hoccine codd. || 16 efficiendo A, efficiendo V | quaeritur V | in eo post efficere codd., transp. Rabbow | quid om.

C || 17 conueniat in mg. V², conueniat C || 18 Quod A | si hec non contumelie? A, si contumelia non est hec TC | si^c C || 19 quae] qui TC | haec sunt V | quod L (ed. pr.): quid TCV, qui^d A

2 SI HAEC NON CONTVMELIA EST 'haec' cum stomacho
 δεικτικόν quasi aliquo contradicente non esse contumeliam.
 Cicero (*in Verr. I 10, 28*) 'quid est, quaeso, Metelle, i. c.,
 si hoc non est?'

238 3 1 VXOREM DECREVERAT DARE SESE MIHI H. decer- 5
 nere est de magnis rebus certam proferre sententiam.

2 VXOREM DECREVERAT propositio iniuriae. 3 NONNE
 OPORTVIT oportuisse ad patrem refert, nam nec sic con-
 sentiret ad nuptias: sed fac tu me uelle: nonne
 oportuit p. m. a.? dolet autem se spatium non habuisse 10
 consilio.

239 4 1 NONNE OPORTVIT quam de stomacho re-
 petitum est 'oportuit'! 2 *Et* de more 'praescisse me
 ante'. 3 <PRAESCISSE ME ANTE> 'praescisse' proprie ad
 eum refertur, hoc est ad Pamphilum. 4 COMMVNICATVM 15
 quod neque huius proprium neque illius est. 5 *Et* 'ante'
 abundat aut certe 'prae', cum sufficiat 'scisse'. 6 COM-
 MVNICATVM quia nuptiarum non omnis potestas in patre est.

241 6 1 QUID CHREMES transit a patre nunc ad socerum.
 et redit τὸ 'quid' non ad Chremetem, sed ad illum trans- 20
 euntis [dicitur] est et non considerantis, quid dicat.

1 non contumeliaꝝ *A*, contumelia non *TC* | hec *dett.*, hoc
ATCV || 2 dicticon *A*, dictum *TCV* (*schol. Paris.*) | contumelia
A || 3 quid est] quidē *AC*, quid *V* | me tolle *T* || 5 sese mihi
 dare *C* | *н.*] hoc; *A*, hoc ē *V* | decreuere *A* || 6 est *om.* *V* ||

7 propositio *ex prep. corr. C, om. A* | iniureꝝ *A*, iniureⁱ *C* |
 nonne *V*, sine *A* || 8 oportuisse] oportuit scil. *Lindenbr.* || 7 nec
 si contiret *T*, nec si concitet *C*; consentirem *Steph.* || 9 fac-
 tum /// (*m eras.*) euelle *A*, factum me uelle *TCV* || 12 none *A* |
 OPORTVIT] oportuit o. *TC*, oportuit communicatum *V* || 13 prae-
 scisse me ante *om. V* || 14 PRAESCISSE ME ANTE *add. W.* | pre-
 scisse *A* | proprie *V* | ad *in ras. V², om. ATC* || 15 refertur
 <qui queritur>? | pamphilum (*pam in mg. m. 2*) *V*, pamphilus
A, pamphili *C(T²)* || 16 huius *in ras. V²*, hec sunt *A*, hēs
TC | est neque illius *TC* || 17 scisse *sscr. C²* || 19 QUID —
p. 103, 2 quod ait *om. C¹, add. in mg. C²* | transit] transitio
Schoell || 20 et ante 19 ad *A, om. rell.* | reddit *T* | .to. *TC*,
om. V | ad *om. TC* || 21 dicitur *secl. Rabbow* | est *D (Steph.)*,
om. rell. | non *ATV*, cum *C²*; *del. Schopen. An nunc?*

- 240 5 QVOD VERBVM AVDIO 'uerbum' pro ἀξιώματε more suo posuit, *id est 'uxorem dare' quod ait (v. 3).*
- 241 6 2 QVID CHREMES irascitur patri, quod cogat, Chremeti, quod non neget uxorem. 3 Noue: dolet non odio haberi, non repudiari. 4 QVID CHREMES QVI D. non latuerat Pamphilum repudiasse Chremetem. unde et Dauus ait (I 2, 6) 'qui posteaquam audierat non datum iri filio uxorem suo'.
- 242 7 1 ID MUTAVIT noue dixit 'id': τὸ 'id' enim ad 'denegarat commissurum mihi gnatam uxorem'. 2 <***> 10 parauerat nuptias, et Chremem mutare sententiam. 3 ID MUTAVIT QVONIAM <ME IM.> παρόμοιον. *nam quotiens uerba sunt, παρόμοιον dicitur, quotiens nomina, παρονομασία.*
- 243 8 1 ITANE o. 'obstinate' facere est aliquid in alterius 15 malum cum conatu facere perseueranter et in alterius perniciem nimis niti. 2 VT ME A GLYCERIO MISERVVM A. magna ui usus est uerbi et proprietate. unde est illud

1 QVOD] quia TC | pro ἀξιώματε morose suo A, pro ἀξιώματε more suo (ἀξ- m. 4) M, *** pro more suo V, more suo *** T, *** more suo C || 2 id est om. C | darē T || 3 chremeti/// V, chremetem ATC || 4 quod] quia C | neget] ueget²; A | Noue] nonne V || 5 repudiari C | QVI D.] quid TCV, in ras. A | non] eius in ras. A | latuerat Steph. (latuerat ed. pr.): latura (latera TC) erant TCV, in ras. A || 6 pamphilum rep(udiasse) in ras. A || 7 audierat] auditus (-um T) fuerat TC || 8 suo uxorem C || 9 ID] Id ÷ A | mutauit noue V, mutauit an q̄ T | τὸ] to V, tu TC | adde negarat AC, (-at in ras. m. 2) V || 10 m. g. u. T | lac. sign. W.; suppl. ID MUTAVIT necesse fuerat, quoniam pater vel sim. | parauerat C, -ratur T, parauerat V, putauerat A || 11 chremes A, chremetem TCV || 12 ID] id ÷ A | QVONIAM] quō; A, quoniam TC, (am in ras. m. 2) V | ΠΑΡΟΜΟΙΟΝ A, παρόμοιον M⁴, *** TCV | nam — 13 dicitur om. TC || 13 sunt ΠΑΡΟΜΟΙΟ A, *** sunt V | nomina in ras. V² | ΠΑΡΟΝΟΜΑΣΙΑ A, παρονομασία M⁴, **** TC, om. V || 15 ITANE o.] ita nec A, itane TCV | obstinare A | est facere V || 16 facere ante 15 aliquid C, om. T | perseuerantē (corr. m. 2) C | et sscr. C² || 17 niti] uti V, om. TC | glicere A, gl. T | m. T | A.] abstrahat V, om. A || 18 est om. TC | illud est TC

(*Verg. Aen. II 435*) '⟨diuellimur inde⟩ Iphitus et Pelias mecum'. 3 ABSTRAHAT magna indignatione usus est, tamquam Chremes non tam filiae consultum uelit quam laesum Pamphilum.

245 10 1 ADEON HOMINEM E. I. neminem putat esse in 5
genere humano ita infelicem ut se, quod est commune
omnium, qui in aliquo maerore consistunt. itaque non
se, sed condicionem humanam dolet et queritur natum esse
quemquam, qui possit esse tam miser ut ipse est, ac per
hoc: se. 2 ADEON HOMINEM E. I. amatorie amore nomi- 10
nato exsiluit in gemitus. sic Vergilius (*Aen. III 311—12*)
'aut, si lux a. r., H. u. e.?' 3 INVENVTVM AVT I. Q. in-
uenustus est sine uenere, id est sine gratia, quem
omnes respuant repudientque pulchrae et quem deformes
appetant. 4 INVENVTVM AVT INFELICEM inuenustus, 15
cui displicens obicitur, infelix, cui placens negatur.
5 AVT INFELICEM QVEMQVAM VT EGO SVM adeo se miserum
dicit, quod sibi repudiare non licet, ut propter se doleat
humanum genus, in quo sit aliquis tam miser. ut (*Verg.
Ecl. IX 17*) 'cadit in quemquam'. 6 VT EGO SVM 20
ἀνακόλουθου est 'ut': 'quam' enim inferre debuit, non 'ut'.

246 11 PRO DEVM ATQVE H. F. quam ferueat indignatione,
hinc aspice, quod frequenter exclamat. 2 PRO DEVM
A. H. F. alia exclamatio est aduersum socerum.

1 diuellimur inde *add. W. (post mecum ed. pr.), cf. ad Andr. III 2, 39* | infixus *T*, (*x in t corr.*) *C*, infitus *V*, iste *A* | et] ē *in ras.* *V*² | pelias *C* || 2 abstrahit *A* || 3 tamque *C* || 5 ADEON — 10 hoc se *om. A* | HOMINEM] *h. V* || 9 quemquam qui possit *V* | miser *V* | ac] et *V* || 10 adeo n̄ *A* | amatoris *TC*, (*s in ras. m. 2*) *V* | amore *ex amare corr. A* || 11 exhibuit *TC*, exhibuit *V* | sic] si *C* || 12 aut si lux] aui si lux *TC*, aui silice *A*, *om. V* | Inuentum *TC* | inuentus *TC* || 14 resputant *A* | repudiant- que *TC* || 15 inuentus *TC* || 17 ut e. s. *T* || 18 dix^{cit} (*corr. m. 2*) *C* | quod] quia *TC* || 20 in *sscr. A* | quemque *C* || 21 ΔΝΑ- ΚΟΛΟΥΡΕΟΝΕ. ut *A*, ἀνακόλουθου (*m. 4*) est ut *M*, **** est ut *TC*, (*est in ras. m. 2*) *V* | inferre *V* || 22 proh *V* | atq; (*in ras. pro fid. m. 1*) *A*, a. *V* | *H. F.*] hominum fidem *C* | qm̄ *T* | indignationē *C* || 23 quod] qui *A*, p̄ *TC* | proh *V* | DEVM] .d. *V* || 24 h. a. f. *C* | aduersus *V*

- 12 EFFUGERE 'effugere' in totum fugere.
- 13 1 QVOT MODIS C. S. si 'Chremes spretus', intellegeremus Pamphilum dicere, quod operam dederit, ut se repudiaret Chremes, ut supra (v. 7) dixit 'mutauit, quia me immutatum uidet'. 2 QVOT MODIS C. Pamphilus an Chremes? 3 ACTA AC TRANSACTA prouerbiale est in id negotii, de quo nihil supersit ad agendum. 4 FACTA a Pamphilo, TRANSACTA a Chreme.
- 14 1 REPVDIATVS R. quasi et haec iniuria sit, repudiare et repetere. 2 *Et tale est in Eunucho (I 1, 4)* 'exclusit: reuocat'.
- 15 1 ALIQVID M. A. duplex contumelia est: et 'monstri' et 'aliquid'; minus enim esset 'aliquid monstrum'. sic alibi (*Hec. IV 4, 21—22*) 'quid hominis uxorem habes?' 2 *Et mutauit genus dicendo 'ea', quod femina est. sic in Eunucho (IV 4, 28—29) 'taces? monstrum h., n. d.?'* 3 ALIQVID M. A. EA dum 'monstrum' dixerat, 'ea' subiunxit tamquam non uerbis sed sententiae seruiens.
- 14 3 NISI ID EST QVOD SVSPICOR coniecturale argumentum.
- 15 4 EA QVONIAM NEMINI OBTRVDI mire 'obtrudi' quasi inuito. et totum cum iracundia. 5 OBTRVDI infligi, impingi.

1 EFFUGERE] effugare *ut uid.*, in *ras.* A | effugere *om.* V || 2 quod TC | s.] f. TC || 3 quod] quia TC | opem C || 4 imitauit T || 5 me *om.* TC | immut- uidet] mimis T | quod modis s.c. C, quo modis e. T | an V || 6 acta ac (an TC) transacta TCV, & uecta astrans actā A | est *om.* A | in id in *ras.* V², in A || 7 FACTA a] facta A, acta² (*sscr. m. 2*) V, facta autem a TC || 8 <et> a C | chremete V, cremete T || 9 R.] .i. V || 10 ac repetere V || 11 exclusus A || 12 est *om.* TC | monstret aliquid (*d ex t corr.*) A || 13 enim minus TC | aliquid TC | monstrum — 16 taces *om.* T || 14 hominis] mulieris *Ter. Hec. et Don. ad h. l.* | habeas A, habeas V || 15 mutu ut A | dicendo *ex -da corr.* A | ea] et C | quod] quoniam CV | feminarū sic A || 16 n.] u. V || 17 m. *om.* T | EA] c.a. C | dixit TCV || 18 sententiae] sensui V || 19 ID EST] id TC, idem/// (q; *eras.*) A | q. T | SVSPICOR] spiritupicorus A, s. T | argumentum <est> V || 20 memini C | obtrudi A, obtendi T | mire obtrudi *om.* V || 21 et *ed. pr.*: ei *codd.* | totā^u C, tototum T | infligi V, infringi TC | impingi ITUR] impingitur A, impingui Itē T

- 251 **16** 1 ITVR AD ME dotem amator non cogitat et ad utilitatem trahit, quod ultro uenit et quod se repetit Chremes. 2 ITVR AD ME quasi ad hostem. Plautus in Pseudulo (*I* 5, 38) 'itur ad me' et Vergilius (*Aen.* IX 423—24) 'simul ense recluso ibat in Euryalum' proprie. 5
- 3 ORATIO HAEC ME M. etiam pauca uerba ueteres orationem dicebant.
- 252 **17** 1 NAM QUID EGO DICAM DE PATRE quasi dicat: quid ego de patre dicam, qui alienum accusauerim Chremem? 2 NAM QUID EGO DICAM DE PATRE redit ad 10 patrem, in quo noue hoc accusat neglegenter eum agere, quod nolit fieri.
- 253 **18** 1 TANTAMNE REM T. N. summum uoti ac nuptias. 2 PRAETERIENS MODO hic specialiter ostendit, quid peccauerit pater. 3 PRAETERIENS MODO M. A. F. undique 15 conflatur accusatio: ex facto, quod 'praeteriens'; ex tempore, quod 'modo'; ex loco, quod 'in foro'; ex modo et uerbis ('uxor tibi d. e. h.').
- 254 **19** VXOR TIBI D. E. H. mire 'ducenda': semper hoc genus declinationis necessitatem ostendit, ut Vergilius 20 (*Aen.* XI 230) 'aut pacem T. ab r. p.'; Sallustius (*Hist. I fr.* 55, 7 M.) 'agendum atque obuiam eundum est, Q.'
- 255 **20** ID MIHI VISVS EST D. A. C. A. S. T. ad 'hodie' 'cito' rettulit, ad 'uxor tibi ducenda est' 'suspende te'.

1 anator *A* || 2 utilitatem] *sc. Chremetis*; uilitatem *Steph.* || 4 psedubo *T*, sedulo *C* | itur] int̄ *A* | ad te *Plaut.* || 5 simul *om.* *C* | reclusa *TC* | euryalum (aur- *T*) *codd.* | proprieq; *V* || 6 ME] me me *C* | orationem *V* || 8 NAM — 9 Chremem *om.* *V* | dicam in *mg.* *A* | quasi dicam *C* || 9 dicebam *ATC* || 10 PATRE] p̄? *A* | reddit *C*, redidit *T* || 11 noue *V* | accusat hoc *T* | eum *sser.* *C*¹ || 12 uoluit *TC* || 14 MODO — 15 peccauerit in *ras.* *V*² | hec *A* | ostendit *om.* *T* | quod *C* || 15 pater praet. modo. undi- (que) in *mg.* *V*² || 16 conflatus *A* | ^{ac}excusatio (*corr. m.* 2) *C* | ex facto *om.* *T* | ex tempore *V*, extēps *A*, eo tempore *TC* || 17 ex loca *A*, ex hoc loco *TC* | quod] quia *TC* | et] et in *A*, ex *TC* || 18 uxor — h. [*add. W.* || 19 E. H.] ē. *TC* | semper in *ras.* *V*² || 20 dedonis *A* || 21 aut] ut *ATC*, et *V* | t.] t' *C*, tibi *T* | ob *C* || 22 eundum *C* | Q. ID] Q. id̄ *A*, Quod *T* || 23 usus e. *V*, uis et est *TC* | A. c.] abi c. *T*, abi cito *C* | A.] a. c. *TC* | t.] te *V*

- 57 **22** 1 AVT VLLAM CAVSAM I. S. F. duo patent in defensione: aut uera aut ad tempus commodata. 2 Ineptum est, quod a quouis reprehendi potest, falsum est, quod etiam prudentem possit fallere.
- 58 **23** 1 QVOD SI EGO RESCISSEM ID P. si mecum com- 5 municasset prius. 2 QVID FACEREM SI QVIS M. R. ipse se reprehendit. 3 QVOD SI RESCISSEM ὑποφορά.
- 59 **24** 1 VT HOC NE FACEREM ut tacerem. 2 *Et* nota, 'facerem' pro tacerem. 3 SED NVNC QVID PRIMVM E. deliberatio et partes eius. 10
- 61 **26** 1 AMOR MISERICORDIA haec oratoria sunt, cum unum negotium in multas distrahimus partes. 2 AMOR a necessario, MISERICORDIA ἀπὸ τοῦ ὀπίου, — 3 MISERICORDIA <H.> ἀμφιβολία. — NVPTIARVM SOLLICITATIO a perturbatione; quibus colligit consulere se non posse. 15
- 60 **25** DIVERSAE TRAHVNT pro in diuersa.
- 61 **26** 4 SOLLICITATIO sollicitudo est, quae inhaeret mentibus, sollicitatio, quae ab alio fit.
- 62 **27** 1 TVM PATRIS PVDOR QVI ME TAM L. P. hoc ad illud spectat (*I* 1, 124) 'tute his rebus f. p.' 2 TVM 20

1 aut /// *V* | CAVSAM I.] causa ~ *A* | I. S. F.] ineptam saltem falsam *C*, inepta s. f. *T*, i. f. *V* | patent *Rabbow*: tempora *codd.*; comparantur *Steph.* || 2 defensione *CV*, defensionem *AT* (*dett.*) | commendata *TCV* || 3 quouis *V* | reprehendat. Post *TC* || 5 rescissem *V*, rescisse *A*, r. *T* | id] id. *A*, i. *T* | metum *A* || 6 M. R.] me roget *TC* || 7 QVOD] qui *TC* | RESCISSEM] res scisceret *A*, resciret *V*, rescierit *TC* | ΥΡΟΦΟΡΑ, ὑπόφορα *M*⁴, * * * *TCV* || 8 NE] me *TC*¹ | tacerem] facerem *TC* || 9 quid <hoc> primum ē *TC*, quod primum ē *V* || 12 in om. *C* | detrahimus *C* | ἀπὸ τοῦ ὀπίου *Lindenbr.* (*cf. Eugr.* 'humanitas'):

ΔΠΟΤΟΥΟΥΣΙΟΥ *A*, * * * * *TC*, a * * * *V*; ἀπὸ τοῦ ὀπίου *Steph.* || 13 MISERICORDIA] mira *C*, mire *T* || 14 H. *add. W.* | ἀμφιβολία (*Φ in ras.*) *A*, ἀμφιβολία *V*, ἀμφιβολία *TC* | sollicitatio *C*, sollicitudo *V* || 15 colligat *V* || 16 diuerse *ATV*, diuersa⁶ (*sscr. m. 2*) *C* | in diuersa <trahunt (-hit *C*)> *TC* || 17 inhaeret *C* | inhaeret — 18 quae om. *T* || 18 ab illo (fit om.) *T* || 19 TVM — 20 f. p. om. *TC* | TVM] cum *A* | L. P. om. *V* || 20 tute] .T.V. te *A*

PATRIS PVDOR ἀμφιβολία. 3 QVI ME TAM LIBERALI P.
 explanatio, in quo pudendum sit apud patrem.

263 28 1 EINE EGO VT ADVERSER pronomen hoc uim quali-
 tatis habet et est tali, tam bono.

262 27 4 QVI ME T. L. P. atqui accusabat eum: sed 5
 amator est.

263 28 2 EINE EGO VT ADVERSER uidetur inclinasse, ut
 secundum patris animum consisteret, sed amore ad incerta
 iterum reuoluetur.

264 29 QVORSVM ACCIDAT ad quam rem, quo uersum. 10

265 30 1 SED NVNC PEROPVS EST AVT HVNC CVM IPSA AVT
 calliditati femineae et astutiae sententia haec congruit.
 2 CVM IPSA 'ipsa' nunc domina mea. 3 ADVERSVM
 HVNC apud hunc. alibi (I 1, 15) 'et id gratum fuisse ad-
 uersum t. h. g.' 15

266 31 DVM IN DVBIO EST ANIMVS P. M. H. V. I. I. trans-
 latio haec est a mole alicuius ponderis, quae antequam
 in loco sederit, cum incerta pendet, facillime commouetur.

267 32 1 QVISNAM HIC LOQVITVR MYSIS SALVE hoc secum;
 deinde conuersus uidit. 2 SALVE difficile est inuenire 20
 aliud uerbum, quod sic declinetur <ut> salue et saluete,
 quippe huius uerbi per modos rara est declinatio.

1 amΦibolia A, amphibolia V, amphibologia TC | TAM] t. T | 1. TC || 2 in qua codd., corr. Steph. || 3 ago (corr. m. 2) C, e. T | vt om. T | aduerset A, aduerser (a. T) sed TC | hic V | uim om. TC || 4 tam Steph.: an codd. || 5 t.] iam C | atqui A, an qui TCV | <me> accusabat T | sed] si in ras. V² || 7 EINE] & ne A | ut ego C, ut e. T | aduerset² A | uideretur A, uideretur V || 8 fecundum C | sed Steph.: et AV, om. TC || 9 reuoluetur A, -entur T, -eretur CV || 10 accidat C | uersu C || 11 NVNC] non C | aut in ras. V², om. T | IPSA] illa in ras. V² || 12 femine A, feminae (sscr. m. 2) V | astutae (sscr. m. 2) V, astute T | sententia V, sententiae (in -tia corr. m. 2) C || 14 <et> alibi TC | aduersum t. h. g.] a. n. o. TC || 16 p. — i.] *** TC | v. i. i] t. i. A || 17 hoc est V | alicuius] abcius A || 20 conuersus uidit] uidit rursus V | est om. T | aliud inuenire TC || 21 ut add. Schopen | saluete] saluere A, saluare TC || 22 quippe] quin proprie V | huius] hēs C | uerbum C | rara] recta TC

3 QVIS HIC L. principium Terentianum in iungendis personis. > 4 O SALVE PAMPHILE 'o' interiectio est optantis aduentum aut repente percussi. > 5 QUID AGIT amatorie et familiariter non addidit quae. Vergilius (*Aen. IV 479*) 'quae mihi reddat eum uel eo me soluat amantem'.

6 ROGAS lenta quaedam et tristis responsio est et dolore plena.

68 **33** 1 LABORAT EX DOLORE duplicem laborem Glycerii esse dicit: unum partitudinis, alterum curae et sollicitudinis Pamphili nuptiarum. 2 LABORAT EX D. A. E. H. 10 M. S. D. callide aggreditur iuuenem, nam utrumque propter illum perpetitur, et dolorem et sollicitudinem.

3 ATQVE EX HOC M. S. E. D. Mysis, quae contra patrem suasura est, incertum inueniens Pamphilum facile ad se conuertit mentione dominae suae et maxime <eo>, quod ad- 15 didit, ut illam aegram esse dicat: qua re statim perfectum est quod uolebat, 'egone istuc conari queam?' ut dicat Pamphilus.

69 **34** 1 QVIA OLIM IN HVNC SVNT CONSTITVTAE NVPTIAE nec addidit 'a patre', sed inuidiose, quasi et a Pamphilo 20 sint constitutae. 2 <***>. an 'timet' in negotio, <***>?

3 IN HVNC SVNT C. idem enim dies est, quo placuerant destinatae nuptiae, quamuis Chremes renuntiauerit. 4 Et

1 L.] loquitur CV || 2 °interiectio (sscr. m. 2) V || 3 aduentus TCV, affectus uel aduentus A; corr. ed. pr. | percussi Steph. | agit? A, agitur TCV | amiratiue C, amotiue T || 4 addidit(?) C, abdidit T || 5 amantem ex amorem corr. C || 6 quaedam ex quidem corr. C || 9 dicit in ras. V², dū A | partitudinis] partus et egritudinis in ras. V² || 10 D.] dolore CV | A.] atque V | E. om. V | H.] b. C, m. T || 11 s. <e.> T | D.] de TC || 12 et sollicitudinem et dolorem V || 13 HOC] h. TC | E. D.] c. d. V, ** C, om. T || 14 suasura V || 15 mentio <est> T, mentionem <ē> C | eo add. Rabbow | addit ed. pr. (L) || 16 aegram] &grām A || 17 quod] qui C | Ego^{no} (sscr. m. 2) C | queram C || 19 OLIM] diē C, di² T | constitute sunt C, constitutae AV || 20 et om. V || 21 an — negotio] praemissa fuerat altera differentia uelut schol. 34, 5; sequebatur 'sollicita est' ante negotium. uestigium compilatoris! || 22 SVNT om. C | c.] constitutae V, diem TC | idem V || 23 destinatae] constitutae V | denuntiaret C

supra (*I* 1, 75) 'hic nuptiis dictus est dies'. 5 TVM AVTEM HOC TIMET ['tum' praeterea: tertiam sollicitudinem habere Glycerium ostendit, ne deseratur ■ Pamphilo. SOLLICITA EST DIE] sollicitudo rerum incertarum magis, [IN HVNC SVNT CONSTITVTAE N.] hic certior metus est et grauior. 5

270 **35** 1 EGONE ISTVC CONARI QVEAM ideo sic Pamphilus, quia illa inuidiose non 'deserere cogaris' dixit, sed 'deseras'. 2 EGONE ISTVC C. Q. non 'perficere' sed 'conari': uelle aliquid ad scelus effectio est, etiamsi non potest fieri; hic enim uoluntas, non factum damnatur, ut Ver- 10 gilius (*Aen.* VI 624) 'ausi omnes i. n. a. p.' 3 Ergo 'conari' leuius est quam 'facere'.

271 **36** 1 EGONE PROPTER ME ILLAM magna uis est in pronomibus: et diuersa sunt et singula et non praecipitantur nec dicuntur uno spiritu, sicut in Eunucho 15 (*I* 1, 20) 'egone illam, quae illum, quae me'. 'quae illum' id est amat, 'quae me' id est non amat. 2 EGONE euidenter subauditur 'id fieri sinam?'

272 **37** 1 QVAE MIHI SVVM A. ab eius beneficiis. 2 SVVM ANIMVM quantum ad amatorem pertinet. 3 ATQVE OMNEM 20 VITAM hoc est: ut maritum speraret. 4 QVAE MIHI SVVM A. A. O. V. C. argumenta a consequenti: si eam deserit, haec subiciuntur.

1 est dies *om.* TC | tum V || 2 hoc V | tum praeterea — 4 DIE *dett.* (*Calph.*), *om.* ATC V || 4 incertarum *Steph.*: inceptarum ATC, incoptarum V || 5 SVNT *om.* T | metus (e ex o *corr. m.* 2) V | est *om.* V || 6 Ego me A | ideo V | pāfilu9 A || 7 deserere cogaris V | dixit *om.* T | sed] Si C || 8 conari: <nam>? || 9 ad solus A | iam si *codd., corr. Steph.* || 11 an si V | i. n. a. p. V¹ (immane nefas auroque potiti V²), n. r. a. p. C || 12 <facta> facere ATC || 13 magna — 16 egone illam *om.* A || 14 pronomibus in *ras.* V² || 15 <et> nec V | quae illum *dett.*, *om.* ATC V | quae me <quae non> *dett.* || 17 idest 1.] idem TC; deest *Steph.* | id est 2.] deest *Steph.* | non amatus A || 18 euidenter *W.*: uadenter A, suadenter (a in *ras.* V²) *rell.* | subaudite V | id *W.*: ut *codd.* | sinam V || 19 QVAE — 21 speraret *om.* A | MIHI SVVM A.] nihil sumat TC || 20 amorem *dett., ed. pr.* || 22 A. A. O. V. C.] animum atque omnem uitam *cr. C*, a. a. o. m. u. ex T | argumentum TC | consequenta A | ea T

73 **38** QVAM EGO ANIMO <EGREGIE> CARAM PRO VXORE HABVERIM <ut> (I 1, 31) 'nihil <egregie> praeter cetera s.', id est nimis.

74 **39** 1- BENE ET PVDICE EIVS DOCTVM hic illud soluitur (I 1, 48) 'lana et tela uictum quaeritans', ut hoc prae- 5 struat bene et pudice Glycerium esse eductam; <nam> 'lana et tela uictum quaeritans' non pertinet ad argumentum, nisi propter uitam Glycerii intellegas. 2 BENE ET PVDICE ab honesto. 3 BENE ET PVDICE EIVS DOCTVM hanc sententiam quasi de exemplo probat, nam bene 10 educta etiam Chrysis est, quae 'primo pudice uitam parce ac duriter agebat' (I 1, 47).

75 **40** 1 COACTVM EGESTATE propterea quod Chrysis 'inopia et cognatorum n. c.' (I 1, 44). 2 COACTVM EGESTATE non 'paupertate' sed 'egestate', cui contrarium 'in- 15 opia et cognatorum n.'

76 **41** HAVT VEREAR SI IN TE S. S. S. acuit animum adolescentis contra patrem, cuius etiam nomen graue est.

77 **42** 1 SED VIM VT Q. F. et hic 'uereor' subauditur. 2 'Vt' pro ne non posuit, ut sit: sed uereor, ne non 20 queas uim patris ferre. 3 Et VT <QVEAS> ne non possis: non damnatio est uirium adolescentis, sed pro-

1 caram (ex coram corr.) animo C, c. a. T || 2 ut — nimis Schoell: nihil praeter cetera si est (sic est TC, s. V) nimis codd. || 4 dictum A | hinc AV | illud om. T || 5 uictum ex uicta corr. A | ut — 7 quaeritans om. TC | hoc dett., haec A, hic V || 6 nam add. W. || 7 nitum A || 8 propter Rabbow: post codd. | uita T | gliceri A || 11 etiam Chrysis est Rabbow: est a chriside codd. | qui A | parte A || 13 cocta T, cohacta C | propterea] postea TC | quid A, quae C | crisis TC, crisisdis V, ** A || 14 n. c.] negl. i. C | COACTVM — 16 cognatorum negligentia in mg. C²V² || 15 sed egestate V², sed paupertate ATC² | inopia om. C² || 16 n.] negligentia TC²V² || 17 haud uereor TCV | in te s. s. s. V, inte .S. F. A, in te s. s. C, ū t. ss. T | acuit Steph.: arguit V, argute AT, (sscr. at arguit) C || 18 cuius] aut A | est om. V¹ || 19 sed ium utq; F; A, sed uim ut q. r. C, sed u. u. q. r. T, si in te s. s. s. V | et hic V, educ A || 20 posuit Steph.: possit TC, possis AV | sit] possit TC | ne om TC || 21 ferre uim patris V || 22 uirium Schoell: uerum ATC, uitii V

uocatio in contemptum patris. 4 ADEON ME IGNAVVM an uerisimile. 5 IGNAVVM quod aduersum necessitatem proferendum fuit, id primum dixit: adesse sibi uirtutem; quae sequuntur, ad fidem pertinent. ita pro tempore contemptum patris pro fortitudine habet. 6 IGNAVVM ignauus est, qui uim non potest ferre, qui non est perseuerans.

278 43 1 ADEON PORRO INGRATVM 'porro' coniunctio est expletua, alias aduerbium temporis. 2 IGNAVVM et INGRATVM ἀβξήσις est. 3 INHVMANVM AVT F. propter subiecta dixit. 4 ADEON PORRO INGRATVM AVT INHVMANVM 10 mira omnis conuersio: non enim dixit 'adeon me obsequentem patri existimas, adeo gratum, adeo pium, adeo mansuetum'. ita amatoris per omnia seruat condiciones, ut oratorie hoc cogatur scelus esse, si pareret nunc patri.

279 44 1 VT NEQVE ME CONSVETVDO NEQVE AMOR NON 15 ordinem reddidit: 'ferum' enim reddidit ad consuetudinem, qua etiam ferae mansuescunt; 'neque amor' ad illud 'inhumanum': amor namque uehementior est in homines. Vergilius (*Geo. III 258—59*) 'quid iuuenis, m. c. u. i. o. i. d. a.?'; 'pudorem' ad 'ingratum' rettulit. 20 2 VT NEQVE ME CONSVETVDO NEQVE AMOR 'consuetudo' aduersus feritatem, 'amor' aduersus inhumanitatem, 'pudor' aduersus ingratum animum.

280 45 1 COMMOVEAT NEQVE COMMONEAT ἀβξήσις ad maiora.

2 an] aut TC | a uerisimili Steph. | IGNAVVM om. C || 3 adesse sibi V || 4 secuntur C | finem ATC | pertinet T || 5 IGNAVVM] ingenium codd., corr. Steph. || 6 qui 2. V || 7 ingratum A || 8 alias] alia sunt A | ignauum V || 9 ΔΞΕCIC A, ἀβξήσις M⁴, *** TCV | est] et T | <at>aut V | propter W.: post codd. || 11 hominis V || 12 existimās C || 13 ita] ** C, anima T | amato V || 14 pareret V, pateretur AC(T?) | nunc in ras. V² || 15 non — 17 neque amor om. A || 16 reddit 1. V | consuetudinem] mansuetudinem codd. || 17 qua Rabbow: quo T, quod ACV | etiam ferae] referre T || 18 illud om. V | uehementior est V || 19 quod V || 20 m. (magnum m. 2) c. (cui m. 2) n. V, M. E. V. A | o. i.] o. s. C | a.] A. A. A || 21 nec amor C | consuetudinem TC || 22 feritatem V || 24 neque commoneat V, neque commoueat AT | ΔΥΞΗCIC A, ἀβξήσις M⁴, *** CV, om. T

- 279 44 5 VT NEQVE <ME> CONSVETVDO NEQVE AMOR ἀπό-
δοσις ad superiora.
- 280 45 2 VT SERVEM FIDEM exquisite: non dixit 'ut con-
temnam patrem'.
- 281 46 1 VNVM HOC SCIO HANC MERITAM in eodem haeret, 5
ut excitet iuuenem, neque audire se fingit, quod dicit.
2 VNVM HOC SCIO uide quam callida sint, quae a
Myside subiciuntur ad irritandam promissionem Pamphili.
3 VNVM HOC SCIO subicit illa, quod ardentem incendat
magis; nam dixit ille omnia, quibus cogitur fidem seruare, 10
sed merito eius aut nihil addixit aut parum. 4 VNVM
HOC SCIO quasi dicat: quid tu factururus sis, equidem ne-
scio, sed unum scio. 5 VT MEMOR ESSES SVI inuidiose
quasi oblito: adeo commouetur hoc dicto Pamphilus.
6 VT MEMOR ESSES SVI bene praeterito effert, quoniam 15
quae praeterita sunt, in recordatione magis lacrimabilia et
miserabilia sunt, ut Vergilius (*Aen. II* 677—78) 'c. p. I,
cui pater et c. q. t. d. r.?'; idem alibi (*Aen. IX* 300) 'per
caput h. i., p. q. p. a. s.'
- 282 47 1 O MYSIS MYSIS primum uocandi, alterum incre- 20
pandi est. 2 ETIAM NVNC SCRIPTA id argumentum est,
quam uiuae memor sit, qui etiam uerborum mortuae me-
minerit Chrysidis de Glycerio.

1 vt] aut *T* | ΔΠΟΔΟΣΙΟ · *A*, ἀπολογία *M*⁴, *** *TCV* ||
2 superiorarū; *A* || 3 exquisita *A* | non om. *TC* | dr̄ *C* | contem-
nem *V*, contempnem (-erem *m.* 2) *C*, contendere *T* || 5 VNVM --
dicit om. *TC* | heret post excitet *A* || 8 irritandam *A*, irritan-
dam *V* || 9 VNVM — 11 parum om. *TC* | scio] · s · *A* | uicendat
A || 11 merito *A*, de meritā (ā ex o corr. *m.* 2) *V* | eius om.
V | addixit *V* | paruum *A* || 12 scio] · s · *A* || 13 scio — 14 Pam-
philus om. *TC* | esse usi *A* || 14 obluto *A* | dicti *A* || 15 esse
sui *A* | effert *Rabbow*: & frañ *A*, et (quam *T*) futuro *TC*, usus
est (*sscr.*) *V*² || 16 quae om. *V* | et om. *A* || 17 miserabilia *V* |
o. — p. a. in *mg.* *V*² | c.] o. *TCV*² || 18 cui] eici. *C*, c. *V*² |
et c.] e. c. *TCV*², & *A* | t.] tu *TC*, om. *V*² | id. ē. *A* || 19 h. i.]
hoc iuro *TCV*² | p. — s.] p. o. q. a. s. *TC*, per o. q. a. *V*² ||
20 <misis · n · > primum *V* | inuocandi *C* || 21 ETIAM] Et *T* | id
A, idem *V* || 22 quod uiuae in *ras.* *V*² | qui] quae *C* | mortue
ex mote corr. *C* | meminerat (in -rit corr. *m.* 2) *V*

- 284 **49** 1 IAM FERME MORIENS 'ferme' aduerbium est festinantis. 2 IAM FERME M. M. V. ex tempore probauit locutam uera esse et non ficta et simulata; nam qui sani sunt, spe longioris uitae adulantur. Vergilius (*Aen. X 782*) 'et dulcis m. r. A.' 3 IAM FERME MORIENS affectus a tempore, quod postrema uox erat.
- 285 **50** 1 ACCESSI VOS SEMOTAE NOS SOLI figurae proprie Terentianae, ἀσύνδετον et ἔλλειψις: 'uos semotae' deest 'estis', 'nos soli' deest 'remansimus'; ut est illud (*Eun. I 1, 20*) 'egone illam q. i. q. m.' 2 INCIPIT deest 10 'dicere'. 3 Praeparatio et quasi uestibulum orationis est. 4 Inceptio dicitur orationis, quae longa taciturnitate meditate grauiterque profertur, ut Vergilius (*Aen. X 100*) 'tum pater omnip., r. c. <p.> p., i.' 5 vos SEMOTAE N. S. habuit fidem, quod soli fuimus, quod nemo 15 testis. an timuit, ne hoc pater ante firmatum amorem cognosceret?
- 286 **51** 1 MI PAMPHILE μίμησις per prosopopoeiam et principium a blandimento. 2 MI PAMPHILE imitatus est etiam blandimentum Chrysidis. 3 HVIVS FORMAM ATQVE 20 AETATEM amat compendium lassitudo; 'formam' enim dicendo pulchritudinem significat, 'aetatem', quod parua.

1 festinantis est C || 2 IAM — v.] ἰὸ m·m·u· T, ideo m·m·C | locuta TC || 3 uera dett.: uerba ATCV | et 1. om. TC || 4 adulant T || 5 ·M·I·A·A, m·a·r·V | adfectus A || 7 ACCESSI] Ingressi T || 8 ΔΣΙΝΘΕΤΟC ΕΤ ΕΜΕΙΥΓC·A, ἀσύνδετον ἔλλειψις M⁴, * * * * * TCV | Vos V, nos T || 9 estis.] eratis (ex eramus corr. m. 2) V, istis T, ^{fu}istis C | SOLI] stilus T | ut] At TC || 10 illa TC | q̄·i·q̄·M·AT, quae illum quae me CV || 11 et quasi Steph.: quasi et (et V, om. T) codd. || 12 <ēi> dicitur V | quae] quod C || 13 meditate V, medietate AC, (-tis) T || 14 tu pater C | omni·P·R·E·P·l·A, omnipotens r·c·(e TC)p·i·TCV || 15 n·s·] nos soli in ras. V², nos so·C, n·s·T | habuit Steph.: ubi A, ibi TC, ibi V | quod 1. ed. pr.: quam ATC, qm̄ V || 16 hic V | firmatam T || 18 ·MIM·HC16·A, μίμησις M⁴, * * * TCV | per] ac C, om. T | prosepopoeiam A, prosopopeyam V, prosopopeia TC || 20 famam C || 22 pulchritudinem V | parua in ras. V², om. A

4 HVIVS FORMAM ATQVE AETATEM duplex causa commendationis: formae et aetatis. et supra (*I* 1, 91) 'forte unam aspicio adulescentulam, <forma>'. 5 MI PAMPHILE uide redditam uoci morientis densis interuallis intersumptam orationem utpote lasso anhelitu interueniente.

5

87 52 VTRAEQVE VTILES legitur et 'inutiles sient'.

88 53 1 ET AD PVDICITIAM quia 'formam' dixit, ET AD REM TVTANDAM quia dixit 'aetatem'. 2 ET AD REM TVTANDAM ἀπόδοσις.

89 54 1 QVOD TE PER HANC DEXTERAM 'quod' propter 10 quod, ut (*Verg. Aen. II* 141) 'quod te per superos'. et ordo: propter quod oro, 2 PER HANC DEXTERAM tenet eum, ut apparet. 3 PER HANC DEXTERAM fidei et foederis membrum et manum conuentionis. 4 ET INGENIVM legitur et 'genium'.

15

90 55 PER HVIVS SOLITVDINEM legitur et 'sollicitudinem'.

91 56 1 OBTESTOR obtestatio dicitur, quando eum adiuramus, quem rogamus, per eas res, propter quas rogamus; ut Vergilius (*Aen. X* 45—46) 'per euersae, g., f. T. e. <o.>'

2 NE ABS TE HANC SEGREGES NEV D. ad 'fidem' 'ne se-

20

1 huius *in ras. V²*, haec sunt *A* | duplex <añs> *C*, du<añz> *T* || 2 formae aetatis (*om. et*) *ATC* | et] ut *ed. pr.* || 3 a · u · a · *T* || 4 uoce *T*, -em *C* | morientis — interuallis *om. T* | intersumptam *TC*, interfunctam *A*, interruptam *V* (*dett.*) || 5 anhelitu (en- *T*) *TC*, hanelitu *V* | interuenientes *TC* || 6 utreque (*re ex ro corr.*) *C* | VTILES] inutiles *V* | et inutiles *TC*, et utiles *in ras. V²*, *om. A* | sient *in ras. V²*, fient *A*, sienti *T* || 7 pudicitiam *A*, pudī · *T* | forma *A* || 8 REM] eē *T* | quia *om. T* | tutam · *T* || 9 ΔΠΟΔΟCIC; *A*, * * * *CV*, *om. T* || 10 quid *A* | dextram *C*, d · *T* | propter] post *ATC* || 11 quod *om. TC* | et] est *V* || 12 propter] post *ATC* | dextram *C* || 13 eum] · n · *C* | appareret *AC*, -arent *T*, -areat *V* | dextram *C*, de *T* || 14 et manum *T*, ad manum *C*, ad immanium *A*, *om. V* | <sit> conuentionis *TCV*, contentio nis <sit> *A* || 16 HVIVS] hec *T* || 17 dicitur] est *T* || 18 rogamus <rogamus> *codd.*, *corr. Schopen*; *cf. Andr. III* 3, 8 | propter *Steph.*: post *codd.* || 19 ut *om. TC* | per — e.] peruerse · G · fit · *A*, per eum se · g · fit · *V*, perturse g · f · t · *T*, per cum se g · f · tē *C* || 20 NEV] neū *A* | d.] deseras *TCV* | finem (*corr. m. 2*) *C*

greges' rettulit, ad 'solitudinem' 'neu deseras'. 3 <NE ABS TE HANC SEGREGES NEV DESERAS> hoc est: ne aliam ducas aut amare desinas, etiamsi nunc ducas aliam.

4 NE ABS TE HANC S. quasi ipsam amantem. 5 HANC <s.> propter formam et aetatem, — 6 SEGREGES hoc uerbum simplex fieri non potest. — NEV DESERAS propter amorem.

7 TE OBTESTOR sextum *παρέλκον*: dixit enim iam 'quod ego te per hanc dexteram oro' (v. 54).

292 57 1 SI TE IN GERMANI FRATRIS 'si' tunc dicimus, quando praestitimus aliquid et tamen nolumus exprobrare, 10 ut Vergilius (*Aen. IX 406—7*) 'si qua tuis umquam pro me p. H. a. d. t.' et alibi (*Aen. IV 317*) 'si bene quid de te merui'. 2 IN GERMANI FRATRIS nec 'fratris' solum, sed etiam 'germani'.

293 58 SIVE HAEC TE SOLVM si aut mihi quoque te praestulit aut nullum alium nouerit amatorem in domo meretricis.

295 60 1 TE ISTI VIRVM DO haec, ut diximus (*ad u. 36*), et singula sunt et non praecipitantur nec dicuntur uno spiritu. 2 AMICVM TVTOREM PATREM potest enim et maritus esse et non amicus; sed <ad> affectum mariti rettulit 'amicum'. 3 TVTOREM quasi orbae, PATREM quasi paruae.

294 59 SEV TIBI MORIGERA FVIT hoc quasi amanti, ut ille (*Verg. Aen. IV 317—18*) 'fuit aut tibi quicquam dulce m.'

1 solitudinem TC | neu] ne A | NE — DESERAS add. W. ||
 2 neu aliam V, aliam ne TC || 3 amare] sc. hanc | nunc W.: non TC V, om. A | alias TC; illam ed. pr. || 4 s. om. V | quasi V | amantem] manu tenens Steph. || 5 propter] post A TC ||
 6 NEV] non V | propter amorem Rabbow: postremo codd. || 7 sextum ΠΔΡΕΛΚΟΝ A, sextum parelcon (parelto T) TC, paralcon (in mg. m. 2) sextum V || 8 hac (corr. m. 2) dextram C || 9 si] sic V || 10 praestetimus TC² | et] ē C | tamen om. V | <aliquid> exprobrare TC || 11 si quam uisum quam (om. T) TC, si qua tui sum quam V || 12 t.] c. V, d. t. TC | quod A ||
 13 FRATRIS] fratres A || 15 aut] autem A TC, aut te V || 18 haec in ras. V² | dicimus C || 19 sunt om. T || 20 TVTOREM] amatorem A || 21 et] sed TC | sed affectu codd., corr. Rabbow || 22 amicum tutorem in ras. V² | PATREM om. T | quas A || 23 ut ille] utile A TC, utilis V || 24 fuit <aut ut fuit> V || tibi om. TC | m.] in V, om. C

- 95 **60** 4 'Virum' 'ne segreges', 'amicum' 'ne deseras';
 <ad illud quod ait (v. 53) 'ad rem tutandam 'tutorem''>
 et <ad> illud quod ait 'et ad pudicitiam' 'patrem'.
 5 Conclusio per mandatum et obtestationem efficax satis.
 6 TE ISTI VIRVM DO A. T. P. apparet, quod iungens dex- 5
 teras haec dicebat. ideo et supra (v. 54) 'per hanc d. o.'
- 96 **61** 1 BONA NOSTRA HAEC TIBI haec uerba quasi supel-
 lectilem suam ostendentis sunt. 2 BONA NOSTRA hoc est
 'ad rem tutandam' (v. 53).
- 97 **62** 1 HANC MIHI IN M. D. confirmatae sunt legitimae 10
 nuptiae per manuum conuentionem. 2 Et mire 'hanc',
 non 'huius manum'. 3 MORS CONTINVO IPSAM o. quo
 magis memorem esse oportet eorum, post quae illa nihil
 locuta est.
- 98 **63** 1 ACCEPI 'accepi' proprie quasi uxorem. 2 ACCEPI 15
 A. S. conclusit partem deliberationis suae per electionem.
- 99 **64** 1 OBSTETRICEM A. quae opem tetulerit, obstetrix
 dicitur, unde et parturientes 'fer opem' clamant. 2 SED
 CVR TV ABIS AB ILLA corripit, unde abeat ab illa. 3 Non
 est interrogantis sed corripientis et increpantis, quod Gly- 20
 cerium deserat. 4 PROPERA ATQVE AVDIN et interrogatio
 quo eat et reuocatio ad argumentum magni amoris accedit.

1 mirum *T* | ne 1. et 2.] non *V* | deferas *C* || 2 ad — tutorem
 et 3 ad *add. Rabbow* | et *om. T* || 4 Conclusio (-so *C*) — satis *ad*
v. 61 pertinent || 5 *P. om. T* | iungas *TC* | dexteras *CV* || 6 hoc *V* |
 supra] si qua *A* | per *om. TC* | dexteram oro *V* || 7 nostra — super-
 lec(tilem) *in ras. A* | tibi <c.> *V* || 8 ostendens (ti *sscr. m. 2*) *V* ||
 10 *IN*] *m. C* | *M. D.*] manum dat *V* || 11 manuum *ATC*, manum
V; in manum *Steph.* | conuentorem *T*, coniunctionem *V* | mire]
 mater *T* | hanc *sscr. V²* || 12 morsut io. quo *T* || 13 memorē eē
ex memorie corr. A | eorum *om. A* | quam *V* || 14 locuta est nihil
TC || 15 accepi *om. V* || 16 *A. s.*] *IA. S.*; *A*, acceptam seruabo
TV | conclusit *ed. pr.*; concussit *codd.* | patrem *A* | perlectio-
 nem *A*, per electionem *in ras. V²* || 17 Obstetricem *in mg.*,
 accerso *in ras. V²* | quae] quasi *T* | tetulerit *ATC*, detulerit
V; tulerit *Steph.* || 18 parturientis *A*, parturienti *V* | fer] per
A, (fer *sscr. m. 2*) *V* || 19 abeat] habea *A* | ^{cur} non (*sscr. m. 2*)
V || 21 interrogat *codd., corr. Steph.* || 22 abeat *C* | magis *T* |
 accedat (*corr. m. 2*) *V*

300 **65** 1 VERBUM VNVM CAVE D. N. deest 'dicas': figura ἔλλειψις. 2 VERBUM VNVM CAVE D. N. non quo hodie futuras nescierit Glycerium, sed quod illas hodie indixerat pater filio, cum supra et Pamphilo et Glycerio disturbatae uiderentur, 'quia sunt constitutae in hunc diem' (cf. v. 34). 3 CAVE adnotant quidam 'caue' hic corripendum esse. 4 NE AD MORBVM HOC ETIAM iterum ἔλλειψις, deest enim 'accedat'.

II.

1.

301 **1** 1 QUID AIS BYRRIA D. I. P. H. N. in hoc colloquio altera pars ostenditur fabulae, siquidem Andria ex duorum 10 adulescentium periculis gaudiisque componitur, cum fere solam Hecyram Terentius et unius comoediam adulescentis effecerit. 2 QUID AIS B. D. N. I. H. P. N. has personas Terentius addidit fabulae, — nam non sunt apud Menandrum, — ne παθητικόν fieret Philumenam spretam relinquere 15 sine sponso, Pamphilo aliam ducente. 3 QUID AIS B.

1 VERBUM — ἔλλειψις om. V | D. N.] de n. T, ne de nu. C || 2 ἔλλειψις] est; Misis. A, * * * T, om. C | unum uerbum C | caue ex cauit corr. A, c. C | D. N.] de n. T, de nu. V, * * A | non] * * A | quo^d (sscr. m. 2) V, que A || 3 futuras ex -rum corr. V² | illos T, illas post hodie V | induxerat V, indixerit A, -ere C || 4 distributae ACV, (-tio) T; corr. Steph. || 5 uidentur A, uiderērētur C || 6 adnotant ex aduoc. corr. V², annotant A | quidem (corr. m. 2) V | corripientis V || 8 ἔλλειψις Steph.: misis A, * * * TC V || 9 agis A | D.] d. n. TC | h. p. n. V, P. N. A | in om. V || 11 gaudiisque ex -dium corr. A | confere A || 12 hechiram A, hechiram V, echiriam T, echiram (in ecyram corr. m. 2) C | et Rabbow: ex codd. | unius V | comedia TC || 13 agis A | B.] birra TC V | I.] h. p. C | personas] partes T || 13. terent. adidit A || 14 aput A || 15 ne παθητικόν Rabbow: ΝΕΟΠΙΘΕΛΤΟΝ. A, ne ἐπιθετον M⁴, * * * * TC V; ne τραγικότερον Steph. | relinquere <sanc ti> A, relinquere <sane> TC, relinquens <aut> V || 16 sponsa TC, sponso (ex -sa corr.) A | ducentem TC | agis A | B.] Bir. C, hoc V

ex uerbis Charini apparet Byrriam nuntiasset futuras nuptias Pamphilo; nec adducitur tamen, ut statim credat et accommodet animum. saepius ergo repetit interrogando.

4 *Et* bene 'illa': amatorie, uelut de certa loqueretur persona. sic Vergilius (*Aen. IV 421—22*) 'solam nam p. i. t. c., a. e. t. c. s.' ergo non 'Aeneas' sed 'ille', et item non hic 'Philumena' sed 'illa' dixit.

5 QUID AIS B. miratur magis quam interrogat, uel potius indignatur.

6 SIC EST hoc cum indignatione stomachi dixit.

303 2 1 QVI SCIS non uult enim uerum esse, qui quaerit unde hoc scis? 2 APVT FORVM M. E D. A. de loco 'apud forum', de tempore 'modo', de persona 'e Dauo'.

3 VAE MISERO MIHI tandem aliquando perductus est, ut crederet. 4 VAE interiectio est in his rebus, quas exsecramur. 5 APVD FORVM M. E D. A. plurima dicit ad confirmandum Byrria, quod interrogatus est: a loco, a tempore et a persona.

303 3 1 VSQVE ANTE HAC id est: antequam tua uerba audirem. 2 *Et* duas praepositiones posuit, ut uidetur, sed unum est totum 'antehac'. uel 'usque' aduerbium nunc, non iam praepositio. 3 ATTENTVS FVIT ut

1 ubis *A* | aparet *A* | nuntiasset futuras *om.* *TC* | nuptias <factas> *TC* || 2 aducit² *A*, adducem *T* | et] q₂ *C* || 3 reperit *C* || 4 illa <uelut> *ATC*, <uelut> illa *V* | uelut decreta *A*, uelut de certa *V* || 6 p. i.] perfidus *V* | a. *om.* *V* | t. c. s.] *C. S. A*, t. c. *TC*, s. t. t. s. *V* | ineas *A* || 7 ille *AT*, illa^o *C* | agis *A* | b.] birria *TV* || 9 cum hoc *A*, "cum "hoc *V* | dī *C* || 10 Quid *A* | sis (*sscr. m.* 2) *C* | querit *A*, quatenus *TCV* || 11 hoc unde scis (sis *C*) *TC*, unde scis hoc *V* | Apud *TCV* | m.] modo *V* | deloquo *A* || 12 de 2.] a *A* | e *sscr. V*², *om.* *ATC* | dauo *ex -ui corr. V*² || 13 ue *ATC*, ueh *V* | p̄dictus *A*, productus *TC* || 14 ue *ATC*, ueh *V* | est *om.* *TC* | exacramur *T* || 15 m.] modo *V* | d. *om.* *A* | dixit *CV*, dixi *T* || 16 confēandum *T* | birriā *A* | quod *Rabbow*: quando *codd.* || 17 et *om.* *TCV* || 18 vsqve *om.* *TC* | ante hoc *C*, antehac *V* || 19 proposuit *T*, praep- *C* | uidetur *W.*: dicitur *codd.* || 20 unum] una *V*² | totum — usque *Rabbow*: tota (tota *V*, totum *TC*) uelut *codd.*; a. *pro* antehac et u. *pro* usque fuisse uidetur || 21 nunc *om.* *TCV* | non *om.* *A* | praepositionem *V* | Attentus *V* | fui *C*

'attentus auditor' dicitur. 4 VSQVE ANTE HAC ATTENTVS nulla praepositio praepositioni adiungi separatim potest. sed 'usque' eiusmodi est, ut sine aliqua praepositione raro inueniatur.

304 4 1 LASSVS C. C. si 'lassus cura', ex praeterita spe: 5 nunc 'confectus' est, sicut uulneratus uel percussus, ut sanari non possit. 2 LASSVS CVRA C. <'lassus'> adempta attentione, 'cura confectus' confirmato timore, 'stupet' abiecta spe.

305 5 1 QVAESO EDEPOL obiurgantis est 'quaeso' uel 10 rogantis. 2 QVONIAM NON POTEST ID FIERI Q. V. I. V. Q. P. consolatio, ad id quod fieri non potest, <id quod fieri potest> suadens.

306 6 1 ID VELIS QVOD POSSIT prouerbiale est. 2 NIHIL VOLO ALIVD N. PH. hoc magis gemitu amatorio quam ut 15 responderet Byrriae, et quasi magis Philumenam uelit, quam uitam et lucem. *idem alibi (Ad. I 1, 24) 'in eo me oblecto, s. i. e. c. m.'* non enim dixit 'nullam uolo aliam quam Philumenam', sed 'nihil uolo aliud', quod infinitum est.

307 7 1 QVANTO SATIUS EST T. I. D. O. Q. I. A. 'qui' pro ut.

1 attentus A, attentus V | auditor C, auditor V, audire AT | vsqve om. C | attentius A, attentus V, actentus sscr. C² ||

2 nulla om. V || 3 sed om. TC | usque V | raro V, <ratio> raro T || 5 c. c.] et TC | si] S. AV || 6 uel W.: ut *codd.* || 7 c. om. V | lassus *add. Steph.* || 8 confirmatio C | timere TC | Stupet (confusus sscr. m. 2) C | adiecta A || 10 obiurgantis V, O' iurgantis A | est — adrogantis om. T | uel W.: uelud A, uelut C² V, uult C¹ || 11 QVONIAM] qm V | ID FIERI] f. i. V | Q.] quod C | I.] id C || 12 Q.] i. q. A | P.] possit V | id quod fieri potest *add. Rabbow (cf. Eugr.)* || 14 QVOD] qui TC | possis V | est om. TC || 15 ALIVD] a. V | N. F.; A, enim si TC | hic TC, haec V | geminata amateria A, geminatu amatorio TC, gemitu amatorio V | ut in *mg.* C² || 16 et] dicit TC (dixit *dett.*) | uelit ex uenit *corr.* A || 17 quam — lucem] ***** A | <idem> uitam V || 18 oblecto s.] oblectes AV | i. e. e. m. T, i. c. e. m. C, i. e. r. m. V | dixit om. V || 21 T. I.] te id C, t. a. i. V | A.] r. V, om. C | qui — 121, 1 T. om. A | qui] q. C | pro ut in *ras.* V²

2 QVI ISTVM AMOREM AB A. A. T. legitur 'ex corde eicias'.

310 10 1 TV SI HIC SIS ALITER SENTIAS 'hic' gestu scaenico melius commendatur, nam haec magis spectatoribus quam lectori scripta sunt. 'hic' ergo se ipsum ostendens dicit. et est 'hic' pronomen. 2 SED PAMPHILVM VIDEO 'sed' inceptium est *pro: atque eccum Pamphilum*, ut Sallustius (*Hist. II fr. 68 = 70 M.*) 'sed Metellus in ulteriorem H.', non discretium, *ut si dicas: sapiens sed miser; hoc enim discretium erit.* 3 AGE AGE VT L. aduersus haec non habuit, quid loqueretur. et est permissio reprobantis ea, quae sentit.

312 12 1 Per ἀποστροφὴν finguntur < * * * >.

311 11 OMNIA EXPERIRI CERTVM EST idem alibi (*Eun. IV 7, 19*) 'omnia prius experiri quam a. s. d.' Vergilius quoque hanc posuit sententiam (*Aen. IV 415*) 'ne quid inexpertum f. m. r.'

312 12 2 IPSVM HVNC O. H. S. bene 'ipsum' quasi auctorem et principem rei. refertur etiam ad dignitatem. 3 IPSVM

1 istum amorem *in ras.* V² | ab (a. T) a. a. t. TC, e. r. t. *in ras.* V² (e. a. r. tuo dett.) | <et> ex *Westerh.* || 2 eicias *in ras.* V², eicias T, * * * A || 3 sic C | hic gestu] digestu A, hoc gestu TC V | cenico A, senico T || 4 commendatur] commenda * * A, commendatum ē V | nam] * * A, om. V | hoc T | spectoribus (ta sscr.) A || 5 scripta sunt] scriptas A | hęc A, hoc TC || 6 dicit] dixit V, di * * A | et est om. AV | hic] hic est V, * o A || 7 est om. TC V | atque] at T | eccum] & tum A || 8 sed — 10 erit] om. *in lac.* 1¹/₃ vers. A | sed metellus *in ras.* V² | in ulteriorem H. W. (*cf. Non. 222, 20*): in ulipie h. *in ras.* V², ulⁱpie h. C, in ulipie hoc T, in ulpie hoc D, olimpie h. (h. om. L) PL || 9 decretium (*sic et infra*) T | miser *in ras.* V² || 10 vt] u. V || 11 haec *Steph.*: hanc ATCV¹, hunc V² | et] ut AV || 13 per ΔΠΟCTPOΦΕΝ. A, per am. c. τ. p. o. e. n. TC, ἐπιστροφὴν M⁴, * * * * * V; post finguntur haec fere supplenda: dici ea, quae aduersus ipsum dicere Charinum pudet (*Rabbow*). *Cf. Aquila Rom. p. 25, 3 H.* || 14 CERTVM EST] c. e. V, h. c. e. C, hic est T | alibi C², om. *in lac.* C¹ || 15 experiri prius V || 16 nequit A || 17 expertum C || 18 hanc C, nunc T | o. h. s.] o. V, om. TC | bene] aliene TC | actorem TC || 19 rei. refertur *ed. Mediol.*: rei fertur AC(T²), rei fertur V | adignitatem A, ad¹dignitatem V

HVNC ORABO H. S. oramus quae bona sunt, supplicamus in aduersis malis uel cum lacrimis. 4 AMOREM HVIC N. M. nec 'studium' aut 'uoluntatem' sed 'amorem', nec 'aperiam' sed 'narrabo' dixit: totum magnifice. 5 HVNC ORABO H. S. prooemia sunt petitionis, quibus ostendit poeta 5 rationem, qua noua et improba res tamen petitur.

313 13 1 VT ALIQVOD SALTEM N. P. D. desperatis rebus solam petentes salutem hoc utimur uerbo 'saltem'. 2 PRODAT proferat, prolatet, differat. Lucilius in quinto (*fr. 32 M.*) 'an porro prodenda dies sit.' 10

314 14 1 INTEREA FIET A. S. tale est hoc, quale illud (*II 3, 24*) 'interea aliquid acciderit boni'. sed nihil illum dixisse poeta per seruum ostendit dicendo 'id aliquid nihil est'. 2 FIET ALIQVID ut supra (*v. 13*) 'impetrabo'.

315 15 1 ADEON AD EVM consuetudine magis quam ratione 15 dicitur; unum enim abundat. 2 QVIDNI SI NIHIL I. aut QVID NISI NIHIL IMPETRES? in utroque idem sensus est, sed superior per ironiam, inferior per simplicem explanationem soluitur. 3 *Et* si 'quidni' legeris, sub-

1 HVNC] n. T, om. A | huic s. *in ras.* V² || 2 malis uel] maliuolis *Rabbow* | cum om. C || 3 nec] in eo TC | uoluptatem TC V || 4 aperiam *Rabbow*: petam *codd.* | huc T || 5 H. S.] his A, ac · s · TC | prohoema A, prohemia V, prohemēa C || 6 narrationem *codd., corr. Steph.*; fort. nunc r. | quam AC, quam V | neua A | in re probares C || 7 aliquot V, ad C | desperatis A | rebus] uerbis T || 8 utimur] utin A | PRODAT] p̄bat T, prodat (traat *sscr. m. 2*) C, om. A || 9 prolatet V, platmi T | deferat T | quinto an porro] *** T || 10 prodenda V, propodeda T || 11 In terra ATC | FIET] si et TC | A.] aliquid V | est] ter A || 12 accidit C, a. T | b. T || 13 per ferrum A | id — est] id aliqd̄ inhabē; A || 14 FIET] \bar{T} ut A, f. T | aliquod A, a. T || 15 ad eum *in ras.* V² | magis consuetudine V | ratione] nomine C || 16 <ad> abundat *Steph.* | quid (quod V) nisi nihil (n. T) TC V, quid nichil nisi A | I.] impetit C, in T, om. AV || 17 aut] a. V | quid nisi nichil A, quod ni et sic nihil TC, q · r · m · sic nihil V || 18 yroniam ATV, hyroniam C || 19 Et si] Nisi A | si quidni] siq̄ quid nihi V, si quidem TC | subaudiendum ^e (*sscr. m. 2*) V

audiendum 'adeas', ut sit: quidni adeas, ut te arbitretur s. p. m., s. i. d.? 4 QUIDNI SI NIHIL IMPETRES 'nihil' ironia uidetur dictum: quidni? si nihil petas? quoniam petitionem saepe impetratio sequitur.

318 18 1 CHARINVM VIDEO s. non imperite Pamphilum 5 priorem loqui fecit, sed ut fiduciam det Charino loquendi; quod et Vergilius eleganter (*Aen. I 321—22*) 'heus, inquit, iuuenes m. m. u. s. h. e. f. s.' 2 CHARINVM VIDEO ad hoc prior incipit Pamphilus, ut ad confessionem Charini non nimis clausa prae pudore sit uia. 10

319 19 1 AD TE VENIO SPEM SALVTEM A. C. E. eleganter, quoniam demens et improbum est, quod petit, nouissimum posuit 'consilium', ut si non possit concedi, uel consilium expetat ad sanandam dementiam. Cicero (*pro Lig. 10, 30*) 'tu da salutem, qui spem dedisti'. 2 SPEM SALVTEM 15 A. C. E. ut in petitionibus fieri solet, beneficium petens utitur partibus deliberatiuae.

320 20 1 NEQVE POL CONSILII L. H. N. A. C. <neque consilii locus> apud amantem neque auxilii facultas apud in-

1 scit *A* | quod ⁱ ⁿⁱ *tū* (*corr. m. 2*) *V* || 2 s.] *c. T, ēē. C* | *i.* | *u. C, om. A* | *d.* <paratum mechum si id> *V* | quid (*ex quod corr. V²*) nisi (*ni T*) nihil *TCV*, quid nichil nisi *A* | IMPETRES | *ni T* | yronia *AV*, per hyroniam (*iron- T*) *TC*; per ὑστερολογία *Steph.* || 3 dictum uidetur *TC* | quidni? si *Goetz*: quidem si *A*, siquidem si (*om. C*) *TC*, in *ras. V²* | quam^{quoniam} (*sscr. m. 2*) *C* || 5 uideon *C* | s.] sed *TC* || 6 sed] scilicet *V* | ut] et *TC* || 7 quod *om. C* | eliganter *A* | inquit *AT* || 8 m. m. — f. s.] *M*; *A*, m. m. u. s. h. e. s. s. *V*, m. n. s. h. et. (*ē. T*) f. s. *TC* || 9 hoc *sscr. C²*, huc <inquit> *T*, *om. A* || 10 nimis in *ras. V²*, minus *C* | causa *TC* || 11 VENIO] *u. T*, aduenio *CV* | SALVTEM] s. *TC* | *e.*] ei *C*, e. ei *T* || 12 quam *TC* | petit *corr. in* petis *A* || 13 uel consilium *ex -lic corr. A* || 14 exspectat *A*, (*in* expetat *corr. m. 2*) *C*, expectat *V* || 15 da salutem] idem fer opem Cicero | SALVTEM] s. *V* || 16 a. e. c. *C* | ut impetitionibus *A* || 17 delibera- ⁱ ^{tiue} *A*, -tiue (*corr. m. 2*) *V*, -tiuis *C*, -tionis *T* || 18 POL] post *T* | CONSILII] *c. V* | *L.*] *J. C* | *a. c.*] *c. a. TC*, *om. A* | neque consilii locus *om. A TC V¹*, neque consilii facultas in *ras. V²* (= *dett.*) || 19 apud — auxilii in *ras. V²* | amentem *C* | facultas] possibilitas in *ras. V²* (= *dett.*)

opem. 2 NEQVE POL CONSILII <L. H. N. A.> C. his duobus ostendit etiam sese amatorem.

321 21 1 SED ISTVC QVIDNAM EST hoc si non adderet, locus confitendi amoris Charini nullus fuisset.

320 20 3 NEQVE POL CONSILII <L. H.> quia amo, NEQVE 5 A. C. quia sum miser.

321 21 2 HODIE VXOREM D. uide miram interrogationem ante confessionem. 3 AIUNT 'aiunt' de ea re dicimus, quam uolumus esse falsam.

322 22 1 SI ID FACIS H. P. M. V. nihil prius quam mori- 10 turum dixit pudenda dicturus. inde datum est, ut ille instantius quaereret causam. 2 Plus dixit, quam si moriturum dixisset. 3 HODIE P. M. V. a necessario, quia uiuere non potest. 4 *Et* 'postremum' modo aduerbium est.

324 24 1 SPONSAM HIC TVAM A. nulla cunctatione Byrria, sed facilitate seruili paratissime narrat. 2 NE ISTE HAVT 15 M. S. 'ne' ualde, ut Cicero (*in Catil. II 3, 6*) 'ne i. u. e.'

3 Sensus est: hic non id amat, quod amo, nec id odio habet, quod odi. 4 Hoc est: ualde iste, inquit, non 20

1 c.] e. h. V, in TC || 2 etiam] in T || 3 quidnam istuc C, q. i. T | hic V | aderit TC || 4 confitendi V | Charini] clari TC; Charino Steph. || 5 NEQVE A. C.] hic incipit B || 6 A.] auxilii V, a. e. TC || 6 sunt A || 7 D.] ducis in ras. V² | uide in ras. V² || 8 ante] aut et V | aiunt om. AB | ea om. TC | dicimus sscr. C² || 9 quam ex quod corr. A || 10 it A | H. — v.] hodie p. m. u. C, etc. B | ^{se} moriturum (sscr. m. 2 (= dett.) V || 11 dixisse TC | unde TC V || 13 <se> moriturum V, mortuum AB, morior (ex maior corr. C²) post dixisset TC | P.] postremum C | M. V. <D.> A, ** C, om. T | an necessario TC || 14 modo om. TC || 16 TVAM om. B | A.] amo (in amat corr. m. 2) C | cunctatione AT | byrrea A || 17 facilitate W.: facete TC, statim more V, *** AB; facete παραρησία Steph. | seruili AB TC | haud C² V, hanc TC¹ || 18 M. S. om. TC V | ne sscr. C¹ | <i.> ualde B | ut — e.] *** A, om. B | ut <a> TC | ne i. u. e.]

ne i V, ne ista ualde e. T, ^{isti} e ualde .e. C || 19 hic est TC, om. B | non] si V | <non> amo V || 20 Hoc] id B, hic TC | inquit om. B

mecum sentit: idem amat, quod ego odi. 5 SPONSAM HIC T. A. callide et 'sponsam' et 'amat', hoc est: neque adhuc uxor tua est neque aliquid admisit, qui amat tantum. 6 NE ISTE H. M. S. 'ne' ualde aut, ut quidam uolunt, o quam. Lucilius in decimo (*fr. 10 M.*) 'ne, Marce, 5 bouem descripsi magnifice! inquit.'

325 25 AH PAMPHILE artificiose Terentius personam expressit nuptias recusantem et simul τὸ πρέπον uirgini reseruauit.

326 26 1 QVAM VELLE utique 'uitiatam', ut esset causa 10 recusandae. 2 NVNC TE PER AMICITIAM suam et Pamphili dicit. 3 ET PER AMOREM OBSECO 'per amorem' suum tantum circa uirginem.

327 27 1 PRINCIPIO VT NE DVCAS sufficeret dixisse 'ne ducas'. 2 DABO EQVIDEM OPERAM plus promisit quam 15 ille poposcit. 3 SED SI ID NON POTEST deest 'feri'. 4 SED SI ID NON POTEST hoc ad patrem rettulit.

328 28 1 AVT TIBI NVPTIAE H. S. C. hoc ad Pamphilum

1 sentit mecum B | idem] id A, id BTC | ama A | ego om. A | SPONSAM — 2 A. om. B || 2 T. A.] tuam amat V, tuam TC | et 2. om. IC | id est B || 3 <adhuc> aliquid B | omisit B, amisit (*corr. m. 2*) C | qui] quia TC || 4 NE — ualde om. B | haud m. s. s. in ras. V² | aut] haut AB, haud TC | quid^{am} V || 5 in decimo A, in X⁰ CV, in X BT | ne ABV, neque TC (*dett.*); ne! quem L. Mueller, ne! quei Dziatzko, νῆ τὸν Buecheler, tum: ne Schoell || 6 marce V (*Dziatzko*), in arce *rell.* (L. Mueller) | descripsi ABT (*dett.*), -sit C, -sisti V; discerpsi L. Mueller. descripsi? || 7 A. H. AB, a. h. a. TC, om. V || 8 τὸν πῖπτον A, τὸν πῖπτον B, τὸ πρέπον M⁴, τὸν n. p. c. (e. T) n. o. n. TC, **** V || 10 QVAM — 11 TE PER om. B | Quam A | uellem in ras. V² | uitiata TC, *** A | cāē TC || 11 nunc te in ras. V² | et om. T | dicit om. BTC || 12 ET — per om. B || 13 suam A | tamen (*corr. m. 2*) V, tantum <dicit quem habuit> B || 14 PRINCIPIO VT om. B | ut ne ducas V, ut ne dicas (*corr. m. 2*) C, V. N. D; AT | sufficere A | dicere B | ne ducas in mg. A, om. B || 15 EQVIDEM om. B | OPERAM] o. B, om. V | promisit] deomisit A, iste promisit V, illi promisit C (T?) || 16 poposcit A | SED SI ID om. B | SED — fieri om. T || 17 SED — hoc om. V || 18 AVT — H. om. B | H.] hae C, om. V | s. c.] sunt cordi BCV | ad om. T | pamph. V

pertinet; non enim unum et idem est. nam si idem esset, 'tibi nuptiae hae sunt c.' superuacuum esset additum.

2 CORDI animo. 3 Acuto <***>.

327 27 5 DABO E. O. pronuntiatione leuandum est: plus enim dixit 'dabo o.', quam si diceret 'non ducam'.

328 28 4 SALTEM ALIQVOT DIES P. D. P. A. N. V. primo quae maiora sunt petit, postremo quae ex his uidentur minima. et hoc arte, ut (*Verg. Aen. I 69*) 'incute uim uentis', ad postremum (*70*) 'aut age diuersos et disice c. p.'

329 29 1 PROFER prolata, produc, differ. 2 DVM PRO- 10 FICISCOR A. N. V. 'aliquo' dixit, ut exsilium esset incertum.

3 AVDI NVNC IAM correptio impatientis, qui non sinat audire.

330 30 1 EGO CHARINE sententiae, quae a pronomibus incipiunt, seria semper et uera promittunt. Vergilius 15 (*Aen. XII 27—28*) 'me natam n. u. s. p. f. e.' 2 EGO CHARINE NEVTIQVAM OFFICIVM sensus hic est: non puto,

1 et idem *in ras.* V² | idem V, id *rell.* || 2 tibi *om.* T | heq̄ A, he *sscr.* C², h · T, *om.* V | c.] cordi CV | esset] post V, id esset C | superuacue *Calph.* | aditum A, ad^{ditum} (*corr. m. 2*) C, addidit V || 3 Acuto (o *in ras.* V²)] sono pronuntiantum 'cordi' *supplendum* (*Rabbow*); *nisi males acue rō* 'cordi?' || 4 E. O.] · E · Q · O; A, equidem operam CV | leuandum B, leuiandum A, legendum V, legendum T, (*ex leuandum corr. m. 2*) C || 5 o.] operam TCV | quem T || 6 saltem *profer* aliquot dies V | aliquod T | DIES] d · T | dum profi · ali · *in ras.* V², *om.* B | D. P.] d · T | v.] i · AC | primo — 9 c. p. *om.* B || 7 ex his] rectius V || 8 nimia C | et hoc arte] h^c · m · t · V | ut *om.* A || 9 ad] id A, et ad TC | postrem^ū (*sscr. m. 2*) C | disice T, disice C | c. p.] c · V · A, corpora ponto V || 10 produc] produo A, et duc V | differt A | DVM *om.* B | proficis B, proficis · c · C, profici T, pro V || 11 A. N. V.] A · N · I · V · A, a · n · u · i · V, a · u · ni T, a · u · m · C, aliquo B | aliquo dixit *om.* B | <in> exilium B | esset *incertum* V, *lac. 26 litt. in A* || 12 nunc iam *in ras.* V², nunc B, nuptia T, nuntiata C | impatien ** B | qui non] *** B | sinat *in ras.* V², *** AB || 13 audire TC, audire <de exilio> *in ras.* V² (= *dett.*), *** AB || 14 Ego charine *in ras.* V² | snie C | a] ex TC, *sscr.* V² || 15 seria *Westerh.*: sera *codd.* | semper sed uera (*in ras.* V²) *codd.*, *corr. Klotz* || 16 me natam] me moram AB, *om.* V | u.] g · *codd.* | e.] c · ABC, x · V | EGO — 129, 3 agas] cum is nihil prome · B || 17 ^{no} utiquam (*sscr.* 2) C

inquit, liberum hominem, qui cum nihil praestet, deberi sibi gratiam poscat. ergo cum nihil tibi praestem, nolo mihi gratias agas. non enim tui causa fugio, quam, priusquam me peteres, magis nolebam ducere, quam tu cupis.

31 **31** 1 CVM <IS> NIHIL MEREAT merere est aliquid 5
mercedis pro labore sumere. cum dicimus 'nihil meretur',
hoc intellegitur: nihil mercedis dignus est accipere. —

30 **30** 2 NEVTIQVAM una pars orationis est pro nequaquam.

31 **31** 1 — uel alio modo dicitur: 'cum is mereat' id est 10
praestet, ut (*Verg. Aen. VI 664*) 'quique sui memores aliquos f. m.' et (*Aen. IV 334—35*) 'numquam, regina, negabo promeritam'. et e contrario laedit (*Andr. I 1, 112*) 'quid commerui aut peccaui, p.?' 3 CVM IS NIHIL MEREAT laboret et mereatur, uel: mercedis petere debeat, ut 'quid meret 15
machaera' Plautus in *Pseudulo (IV 7, 89)*. 4 POSTVLARE ID GRATIAE PONI SIBI aut 'id' propter id aut 'id' quod nihil mereat. 5 ID GRATIAE PONI SIBI addi in gratiam suam. 6 Id est: sibi gratiam mereri.

32 **32** NVPTIAS EFFVGERE EGO ISTAS M. QVAM TV A. inter- 20
posita distinctione uultuose hoc dicitur, hoc est cum gestu.

1 inquit sscr. C² | haberi *Steph.* || 2 gratiam sibi TC | tibi nihil TC | <.m.> nolo TC || 3 causa] gratia V | quam] quod B || 4 peteret TC | cuperes B || 5 CVM — MEREAT om.

B | MEREAT — nihil om. A | mereat^{///} V | est om. TC || 6 labore in ras. V² | cum] eum C; ut cum *Bentley* | meretur ABV¹, mereat V², mereret TC || 7 hoc intellegitur] .i. B | est mercedis dignus TC || 8 est orationis TC, orationis B || 10 uel B, aut *rell.* | alio modo ATCV, aliter ante B | ducitur V | cum V | his T | mereret B | idē V, id ATC || 11 ut <uigilius> B | quisque ATC || 12 f. m.] f. m.' TC, fecere merendo B | neūti- quam V | reginam B | negas ATC | per meritam V || 13 e om. BTC | ledat A || 14 aut <quid> B | p.] pater BT | laberet A || 15 et TC, uel ABV | uel] uel C || 16 machera AV, mechirra T, in Echirra C | pseudolo A, psedulo BT, (*in mg. d. add.*) C || 17 SIBI — 18 PONI in mg. V² | aut I. — SIBI om. C | propter id *Rabbow*: postulare *codd.* | aut id om. BTV || 18 quod nihil mereat om. B || 19 id est] id .i. C, id T | merere C, mere; A || 20 EFFVGERE om. B | ISTAS — A.] etc. B | .m.] ma. C | TV] t. V || 21 uultuose V | dicit TC | hec est A, .i. B

- 333 **33** 1 REDDIDISTI ANIMVM plus dici non potest.
 2 AVT TV AVT HIC BYRRIA 'hic' *δεικτικῶς*: quasi effica-
 ciores ostendit. 3 Ergo ad comparationem alterius
 refertur.
- 334 **34** 1 FACITE FINGITE I. E. fit quod uerum est, fin- 5
 gitur quod falsum est, inuenitur, ne temere fiat.
 2 'Inuenite' ergo cogitate dixit, post cogitationem 'ef-
 ficite' id est in effectum perducite. Sallustius (*Catil. 1, 6*)
 'nam et priusquam incipias consulto et u. c. m. f. o. e.'
 3 FACITE FINGITE INVENITE mire exprimit animum 10
 Pamphili nuptias metuentis, cui quicquid dixerit parum
 est. 4 QVI DETVR TIBI 'qui' pro quemadmodum.
- 335 **35** 1 MIHI NE DETVR ueteres frequenter 'ne' pro non
 dicebant. 2 EGO ID AGAM MIHI QVI NE D. non dixit
 'ego non instabo ut ducam', sed quod est amplius (<ego 15
 id agam m. q. n. d.>). 3 *Et recte*: utriusque opera opus
 est; non enim continuo ducet Charinus, si non duxerit
 Pamphilus. 4 SAT HABEO sic antiqui pro 'sufficit' 'satis
 habeo' dicebant. 5 An uelut habundo?

1 ANIMVM] a. B | potuit BTC || 2 aut tu B, sscr. V²,
 om. ATC | bir. B | dicticos ABCV, distincticos T | efficaciores
 ex -onem corr. A, ^{birriam} efficaciores (sscr. m. 2) V || 3 ostendat
 ex -dit corr. V² | Ergo ex -ga corr. C || 5 I. E.] inuenite efficite
 B | quod om. C | falsum] uerum C | est om. ABC || 7 cogi-
 tate ed. Mediol.: agite (argite C) ATCV, (post dixit) B | dicit
 TC | efficite id est V, efficit eadē A, efficite id C || 8 producite
 C, perducite o. V || 9 consulte A | et] e. V, om. T | u. — e.]
 ubi e. m. f. o. e. C, c. m. f. o. e. T, . u. con. m. f. o. e. V,
 ubi consuluerit mature facto opus est B || 10 FINGITE INVENITE]
 fing. in. B, fi. i. V, f. i. T | pamphili animum TC || 11 me-
 tuentis] recusantis T(?), re***entis C || 12 DETVR] d et T |
 TIBI om. B || 13 non] ut B || 14 AGAM] a. BT | MIHI QVI NE]
 m. q. n. TV || 15 non om. A | ut] quod B | quod] qui TC |
 ego — 16 d. add. W. || 17 utrius^{quo} (sscr. m. 2) V | est om.
 TC | dicit C | si] sed T | duxerat A, duxit T | pam. B || 18 SAT
 HABEO] satis ha. B | pro sufficit sic antiqui B | si^c (sscr. m. 2)
 V | satis — 19 dicebant om. B || 19 An uelut] anut ABC,
 anulis T, uel V | habundo Rabbow: habundabant AC¹, ab-
 TC², abunde est V

336 **36** AT TV HERCLE HAVT QVICQVAM deest 'effers' 'diciis'
'nuntias'.

337 **37** 1 NISI EA QVAE NIHIL OPVS SVNT hoc est (v. 1—2)
'daturne illa hodie nuptum Pamphilo?' et 'sic est.
apud forum modo e Dauo audiui', quod memor est 5
Charinus se non libenter audisse. 2 FVGIN HINC com-
minantis est et abigentis a se. 3 EGO VERO AC LVBENS
nemo liber fugit nisi necessitate coactus, hic etiam 'libens'
dixit, quod est libenter.

2.

338 **1** 1 DI BONI BONI QVID P. haec scaena consilium con- 10
tinet personarum, ad quas maxime pertinet argumentum.
et hic est locus, in quo ut fieri solet fortuna mixta rebus
dispositis magnas turbas dat. 2 DI BONI BONI Q. P. non
mirum, quod insolentius Dauus exultat, qui, ut Simo dice-
bat (*I* 2, 2), timidus fuit, ut ipse Dauus (*I* 3), etiam de- 15
speravit ex nuptiarum terrore, quas nunc falsas comperit.

3 DI BONI B. Q. P. ex proximo repetiuit bis, sed tamen
alterum nominatiuo plurali, alterum genetiuo singulari dic-
tum est. 4 BONI QVID PORTO non solum enim corpore,

1 at tu *V*, om. *B* | herchle *A*, hodie *TC*, om. *B* | haud *TCV* |
dices *TC* || 3 NISI om. *B* | QVAE] quod *C* | OPVS SVNT] o. *B* | id
est *B*, hoc^{est} (sscr. m. 2) *V*, hoc est <ne> *C* || 4 hodie nup-
tum pamphilum *A*, h. n. p. *TC* || 5 modo. <Modo> *C* || 6 se]
sed *AB*, sed *V*, atñū se *C*, alñū sed *T* | fugi ne *C* | HINC om.
B || 7 est om. *T* | abigentis *Steph.*: argueatis *A*, argumentis
BTCV | EGO — AC om. *B* | AC] a. c. *C* | iubens *A*, om. *C* ||
8 liber *Rabbow*: libenter *ABTV*, (sscr.) *C*² | necessitati *A*, -te
post coactus *TC* | lubens *V* || 9 libententer *C* || 10 Dii boni *TCV* |
boni quid porto *V*, quid boni porto *C*, quid b. p. *T*, etc. *B* |
scena *V* || 11 pertinet maxime *B* || 12 mixta *A* || 13 dispositis
(dep- *C*¹)] desperatis *Hartman* | dat turbas *B* | dii *CV* | boniq;
P. A, bo. q. p. *C*, b. q. p. *TV*, om. *B* | non mirum] nimirum
TC || 15 timendus *V* | desperavit *A* || 17 dii *CV* | BONI] b.
TV | B. Q. P.] bo. q. p. *C*, om. *B* | reptiuit *A*, repetiuit
V | bis *ATC*, b. *B*, boni in ras. *V*² | sed tamen in ras. *V*² ||
18 plurali] popiti *A* || 19 PORTO] porte? *A*, por. *B*, p. *TC*

sed etiam animo portamus tam bona quam mala. sic alibi
(I 1, 46) 'ne quid Andria a. m.'

- 339 2 VT METVM IN QVO NVNC EST A. A. E. A. G. ordine
locutus est: prius enim metum adimere, sic demum gaudio
perfundere. hic ordo etiam in laude seruatur. 5
- 340 3 1 LAETVS EST NESICIO QVID deest 'propter', ut sit:
propter nescio quid. 2 NESICIO QVID aduerbiale.
- 342 5 EXANIMATVM Q. perterritum et perturbatum.
- 343 6 SED VBI QVAERAM QVO NVNC in omnes se uersat
partes quaerens, quo dirigat cursum. 10
- 344 7 1 ABEO uidetur quasi constitisse, dein quasi ele-
gisse quo pergat. 2 HABEO inueni. legitur et 'abeo',
ut merito illi dicatur 'resiste'. 3 QVIS HOMO EST QVI
ME O PAMPHILE ante uidit, quam completeret orationem.
- 345 8 1 EVGE CHARINE 'euge' modo pro interiectione po- 15
situm est. 2 AMBO OPPORTVNE deest 'adestis', non:
'opportune uos uolo'.
- 346 9 1 DAVE PERII proprium dolentibus praefestinare ad
indicanda, quae dolent. 2 <PERII> ἀπόλωλα. 3 DAVE
PERII habet nonnullum affectum, quod addidit 'Daue'. 20

1 etiam om. B | animo om. C || 2 Andria] a · h · V || 3 vt
— A. G.] sed ubi inueniam etc. B | metum <istum> V | IN
— 4 EST] i · q · n · e · V | A. A. — G.] ad · atque ex · a · ga · C,
d · a · e · a · g · T, a · a · ex · a · g · V | ordine — 6 QVID om. T ||
4 prius in ras. V² | enim] licet in ras. V², om. C | admere
(sscr. m. 2) C, adimere V || 5 etiam ordo B, ordo etiam (ex
quam corr. m. 2) C || 6 LAETVS EST om. B | ut si T || 7 propter]
post ATC, post quid B | propter] post ABTC || NESICIO QVID
om. BTC | aduerbiale <est> V || 8 q. om. BTC | et om. BTC |
perturbatum om. T || 9 SED — NVNC] primum intendam B | partes
se uersat B, se partes seruat TC || 11 ABEO] adeo codd. | exitisse
TC | dein A, de hinc B, deinde TCV | quasi elegisse V ||
12 HABEO] abeo habeo per · h · B | abeo] habeo A, abeo sine · h ·
B || 13 ut sscr. C² | resiste ex rescice corr. C | QVI ME om. C ||
14 O PAMPHILE om. B | uidet BTCV | completerit TC || 15 EVGE
CHARINE om. B | modo] · m · TC || 16 OPPORTVNE] o · B | non in
ras. V² || 18 DAVE om. B | proprium <est> TCV | dolentibus
V || 19 incanda B | PERII add. W. | ἀπόλωλα. DAVE PERII W.:
ΔΠΟΛΩ· ΜΕΘΡΕ· AB, ἀπόλωλα M⁴, **** TCV, ἀπολω-
μεθα Steph. || 20 affectum V

4 QVIN TV HOC AVDI 'quin' modo pro immo, alias (*Ad. II 2, 39*) quare non.

347 10 1 MEA QVIDEM HERCLE C. certa sententia est: uidetur Charinus plus dixisse 'interii' quam Pamphilus 'mea quidem hercle c. in d. u. e.', sed non est hoc; plus 5 enim Pamphilus dixit. nam qui uiuit, non potest interisse, is autem qui uiuit, potest in dubio uitam habere. ideo et iurauit 'hercle' et adfirmans iusiurandum 'certe' addidit.

2 HERCLE CERTE bene 'certe', quasi illud 'interii' falsum sit. ita Pamphilus plus fecit periturum se esse dicendo 10 quam Charinus interisse. 3 ET QVID TV SCIO mira compendia, quae contrahit poeta longitudine fabulae nec tamen perdit affectus personarum. 4 ET QVID TV deest 'timeas'.

348 11 1 ET ID SCIO ἐν ὑποκρίσει, tamquam dicat 'nihil est'. 2 ET ID SCIO legitur 'etsi scio'. 3 HODIE 15 tempus addidit tamquam rem sciens. 4 OBTUNDIS idem saepe repetendo dicere obtundere est: translatio a fabris, qui saepe repetunt tundendo aliquid malleo et idem obtundunt atque hebetant. 5 OBTUNDIS TAMETSI sincerius est et melius subdistinguere. 20

1 TV HOC AVDI *om. B* | tū *A* | immo] omnino *TC* || 3 MEA — 5 c. *om. B* | HERCLE C.] h. i. d. e. u. *V*, hercle *C*, h. *T* | certa — 5 c. *om. A* | certa — 4 uidetur *in ras.*, charinus — dixisse *in mg. V²* || 4 interii quam *in ras. V²*, perii quam *TC* | mea — 6 Pamphilus *om. V* || 5 ind. *V. E. A*, iñ. *u. e. C*, i du uita e *T*, in dubio uita *B* || 6 uiuat *A* || 7 is] bis *A*, hic *V* | potest uitam in dubio *B*, uitam potest in dubio *TC* | haberi *C* || 8 et 2. *om. V* | affirmans *BTV* || 9 bene certe *om. T* | illud *om. TC* | intueri *A* || 10 feci (*corr. m. 2*) *C* | interiturum *B* || 11 charinus <***> *B* | tu quid *B* | compendia *ex -dio corr. A* || 12 <in> quae et longitudinem? | tamen *sscr. C* || 13 perdit *ex* prodit *corr. C* | adfectus *A* | tu quid *TC*, quid *B* || 14 m] ut *A* | ΕΝΥΠΟΚΡΙΣΙ *AB*, ἐν ὑπόκρισι *M⁴*, **** *TCV* | tamquam — 15 legitur *om. C¹*; et id scio *** tamquam — 16 scientis *in calce pag. adscr. C²* || 15 legatur *A* | et sci scio *T* || 16 sciens *B*, scientis *ATCV*; scienti *Bentley* || 17 obtundit *B* || 18 idem *T*, .i. *C*, *om. ABV* | obtundat *A*, obtundant *TC*, obtundunt *V* || 19 atque] et *BTC*, *in ras. V²* | hebetant *in ras. V²*, habeant *A* | si sincerius *C*; <potest esse ἀναστροφή, sed> sincerius *Steph.* || 20 est *V* | melius <ē> *V*

- 349 **12** 1 ID PAVES NE DUCAS deest 'ob', ut sit: ob id. hoc autem Pamphilo dicit. 2 TV AVTEM VT DVCAS hoc Charino. 3 VT DVCAS pro ne non 'ut' posuit.
- 350 **13** 1 ATQVE ISTVC IPSVM NIHIL P. E. ἐν ὑποκρίσει: ille enim hoc idem dixerat cum exclamatione, quod quasi uanum 5 contemnit. 2 ME VIDE utrum: quia laetus sum, an: me specta fidei datorem, ut dici solet me habes, me respice?
- 351 **14** 1 OBSECO TE QVAM P. H. L. M. M. cum precibus et tempus admiscuit. 2 Et bene 'libera': perfecta enim 10 securitas liberatio nominatur. 3 EM ecce: demonstratio est facti.
- 352 **15** 1 VXOREM TIBI NON DAT IAM CHREMES oratorie a summa coepit, cuius partes multis dicentur. 2 NON DAT IAM CHREMES bene 'iam', quod si non dixisset, intellexeret Pamphilus uel postea Chremetem filiam esse daturum. sed addito 'iam' plena securitas est, 'iam' enim — renuntiatio est perpetuitatis. 3 SCIO praeparatio est auditoris ad eam narrationem, quae ostendit argumenta falsarum nuptiarum. 20
- 353 **16** 1 TVVS PATER MODO ME PREHENDIT pro 'prendit':

1 NE DVCAS *om. B* | ut sit] .s. *B* || 2 autem *om. B* | TV — 3 Charino *om. B*; cf. *infra* | hoc — 3 DVCAS *om. TC* || 3 pro ne non ^{ut} (*sscr. m. 1*) *C*, ut pro ne non *B*, pro ne ut *V* | posuit — 4 E.] nihil pericli hoc charino *B* || 4 per. ē. *V* | ΕΝΙΠΟΚΡΙΣΙ; iA, ΕΠΙΠΟΚΡΙΣΙ *B*, ἐν ὑποκρίσει *M*⁴, e**** *C*, **** *TV* | ille] *Ve A* || 5 quod *om. B* || 6 contempsit *B*, contendit *T* | utrum] an *B* | quia *om. TC* | anⁱme *A* || 7 uti *B* | dici soleat *A*, solet dici *B* | habe *B* || 9 P.] primum *BV* | H. L. M. M. *om. B* || 10 et tempus *bis in A* || 11 EM] hem *ABTV*, N^eam (*corr. m. 2*) *C* || 13 TIBI *om. B* | n. d. i. c. *V* | DAT — CHREMES] etc. *B* | dat² *A* || 14 assumma *A* | multis *V* | NON DAT *et* CHREMES *om. B* || 15 intellegere <potuisset> *V* || 17 ^dadito *C*, audito *AB* || 18 renuncionem *B* | est *om. BC* | scio] scies *TC*, qui scis scio *B* | preparatio *C* || 19 auditorum ^{is} *V* | ad *om. T* || 21 TVVS — ME] *om. B* | PATER] t. *T* | MODO ME] modo *m. C*, *m. m. TV* | apprehendit *A*, apprehendit *V*, p. *TC* | pro prendit *AV*, *om. B*

addita aspiratione geminauit syllabam. 2 *Et* 'prehen-
dit' dixit quasi uitantem se ac fugientem. 3 AIT TIBI
VXOREM D. 'ait' proprie, quia contemnenda dicuntur.

4 AIT TIBI V. D. H. coniecturam facit ex malis, quae prae-
cesserint. 5 AIT TIBI V. D. S. H. dicit cur primo credi- 5
derit ueras, dicturus subinde cur falsas putet.

354 17 1 ITEM ALIA MVLTVA QVAE NVNC N. E. N. L. bene
distulit narrationem, ne audirent Charinus et Byrria, ne
desinant dolos aduersus uigilantissimum senem. 2 ITEM
A. M. Q. N. N. E. N. L. comoda narratio de necessariis tan- 10
tum. minas autem senis praetermisit, ne corrumperet bona,
quae nuntiabat. 3 QVAE NVNC argumentum est quaerere
potuisse eum, qui sit territus; nam timor curam parit.

4 NARRANDI LOCVS modo tempus et spatium eius.

5 QVAE NVNC NON EST N. L. non uult dicere, quam mina- 15
citer secum egerit senex quamque instet nuptiis, ne Char-
inum Byrriamque spe deiciat, quos uult secum anniti, ne
uxorem Pamphilus ducat.

355 18 CONTINVO AD TE PROPERANS PERCVRRO uide quan-

1 *Et*prehendit] cōprehendit A || 2 *uitantem* V, uitante
B | ac] et B | fugiente B | ait V || 3 uxorem dare V, uxorem
ducendam TC, ux · h · s · s · B | ait *in ras.* V² | quia *om.* A ||
4 TIBI] t · B | v.] u · u · V | s. h.] h · V, *om.* B | praecesserunt
BV || 5 TIBI] t · TC | v · d · s · h · A, u · u · d · se h · V, u · d · h ·
TC, *om.* B | cūm C, cui T | crediderit V || 6 deinde V | pu-

ari
tarit C, -uit T, putet (*corr. m. 2*) V || 7 ITEM] Hitem T, Hinc
C | MVLTVA] m · B, *om.* T | QVAE — L.] etc. B, q · n · TC || 8 audiret
ATC, audire B | et] e A || 9 aduersis A, aduersum BTC |
ITEM] Hitem T, Hinc C || 10 A.] alia BCV | M.] multa C | E. N.

om. A || 11 autem praetermisit aut senis C || 12 quae V | NVNC]
non est C, n · n · e · T || 13 cum (tum T) quis sit TC | teritus
BC | parit B || 14 <est> modo V | et] est TC, *om.* ABV |
eius *om.* B || 15 NON] n · TC | EST] e · TCV | <me> dicere TC |

minanter (*corr. m. 2*) V || 16 egerit] gerrit A | quam TC¹ | in-
stat A | Carinum (*corr. in -nus m. 2*) C || 14 birriam C, et byr-
riam B | <de> spe TC | adniti B || 18 ducat *om.* B || 19 Con-
tinuo *ex -nuus corr.* A | properans percurro V, properans C,
p · T, etc. B | quantu A, quantum *in ras.* V²

tum dixerit: et 'properans' et 'percurro', ut continuationem cursus ostenderet.

356 19 1 VBI TE NON INVENIO IBI 'ubi' modo non est aduerbium loci sed temporis pro postquam. 2 VBI TE NON INVENIO IBI a summo ad imum diuisiones, quibus dicta et facta continentur, sub quorum genere sunt species non dictorum nec factorum cum consideratione rerum personarumque.

357 20 1 NVSQVAM deest 'uidi'. 2 FORTE IBI HVIVS VIDEO BYRRIAM deest 'seruum'. 3 *Et* recte: dixerat enim (II 1, 2) 'apud forum modo e Dauo a.'

358 - 21 ROGO NEGAT VIDISSE mira breuitas et imitanda.

360 23 1 PAVLVLM OBSONI hinc est, quod ait (II 6, 19) 'nimium parce facere sumptum'. 2 IPSVS TRISTIS DE IMPROVISO n. mire et moraliter: ex his enim, quae facta non sunt, docet, quid fecisse deberet. 3 *Et* 'de improviso' et 'nuptiae' pronuntiandum.

361 24 1 EGOMET CONTINVO A. C. bene 'continuo', ut si ab utroque hoc fieret, uera esset suspicio Dauī. 2 EGOMET CONTINVO deest 'duco': consuetudine dictum est et ἐλλειπτικῶς. 3 EGOMET una pars orationis est.

1 properans (*in ras. V²*) dixerit (*om. et 1.*) TC V | percurro B, percurens A, percurro *in ras. V²* || 2 ostenderet cursus B || 3 TE *om. AV* | NON — temporis *om. B* | non est modo C, non est T || 4 pro] .i. B | VBI — 5 IBI] ibi ascendo in q. lo. B || àibi C || 5 assummo A | ad unum C || 6 sub] s; C, si T | gr̄ A || 7 non AT, .ñ. C, nunc BV | nec (*coll. Eugr.*) W.: meo A, nunc BV, .ñ. C, non T | cum TC, *in mg. V²*, *om. AB* | considerationes V || 9 nusq; A | FORTE *om. B* | IBI *sscr. C²*, *om. BV* | uideo huius TC | VIDEO — deest *om. B* || 10 et nocte A || 11 modo *in mg. V²* | e dauo *aud. V*, e dauo audiui TC, uel auo. a. A || 12 negat uidisse V, negato uider A, ne B breuitas mira et imitanda B || 13 obsonii ICV, *om. B* | quid T ait] dixerat B || 14 ipsius tristis A, *om. B* | deinprouison; A || 15 n.] nuptiae TV, nup. B | <et> quae V || 16 quod V || 17 et 2. V, *om. IC* | pronuntiandum <est> V || 18 EGOMET *om. B* | A. C.] ad cre. B, et ATCV | continuo — 19 ab] **** B || 19 fueret A | esset uera TC | dauus TC, laudis A | Egome^t (*sscr. m. 2*) V || 20 dico T | et *om. TC* || 21 eaΛΙΠΤΙΚΟ A, ΕΔΔΙΠΤΙΚΟC B, ἐλλειπτικῶς M⁴, **** CV, *om. T* | EGOMET — est *om. B*

4. <CHREMEN sic> Chremen et Chremetem, ut Daren et Daretem.

362 25 1 CVM ILLO ADVENIO SOLITVDO A. O. signa ab his, quae sunt, quae non esse deceret. 2 SOLITVDO ANTE OSTIVM quasi circumuentum et non consentientem Pamphilum excitat ad gaudium laetitia sua. 3 IAM ID GAUDEO sic Vergilius (*Aen. I 697*) 'cum uenit, aulaeis iam se r. s.'

363 26 1 RECTE DICIS <hoc Charinus dicit>. 2 PERGE uultu enuntiaudum: hoc dicit Pamphilus. 3 MANEO ne temporius fugerit. 4 INTEREA temporis longi significatio. 5 INTROIRE NEMINEM <a> non factis.

364 27 EXIRE NEMINEM quid si intus erant? ideo ait 'exire neminem'.

365 28 NIHIL ORNATI ἀρχαϊσμός. sic Sallustius (*Hist. I fr. 72 M.*) 'igitur senati decreto seruiendumne sit?' 15

366 29 1 MAGNVM SIGNVM proprie 'signum' pro argumento. 2 NVM VIDENTVR CONVENIRE a consequentibus argumentum.

1 CHREMEN *add. Steph.*, sic *W.*; *cf. ad v. 31* | chremem *T CV* | et *om. A* | chrem̄tem *A* | ut *om. TC* | darem *C*, daren// *V* | daretem *B TC* || 3 CVM — ADVENIO *om. B* | cum il · adue · *C*, cum r · a · *T* | sol · *V*, solit · *C*, s · *T* | a · o.] e · a · ho · *V*, a · h · *TC*, *om. B* | ab his *om. TC* || 4 quae sunt *om. B* | decerent *ATC*, deceretur *B*, deceret *ex dic-corr. V²* | Solitudo <est> *A*, solitudo <erat> *V* | ante hostium *ATCV*, a · h · *B* || 5 conuentum (-tu *T*) *ATC*, conuentum *V*, conuēt̄ *B*; *corr. Schoell. Cf. III 2, 44* | Pamphilus *Steph.*: filium *codd.* || 7 sic *om. BV* | conuenit *in ras. V²* | se r. s.] sers *A*, seris *V*, se re · *T*, ser · *C*, se regina etc. *B* || 8 DICIS hoc Charinus dicit *W.*: dicit · s · *A*, dicit *V*, d · *B*, iam dicit *TC* | PERGE] et *TC* || 9 ultu *T*, uult *A*; uultuose? *cf. II 3, 6* | enuntiaudi *BC*, uenirentiaudi *A*; pronuntiaudum? | hoc *C* || 10 temporius *W.*: in temporis *A*, ui temporis *B*, temporis *TC*, *in ras. V²* | fugerit *W.*: fuerit *ABTC*, fuerit <dilatatio> *in ras. V²* (= *dett.*) | interea temporis *in ras. V²* || 11 nominem *A*, nemi *B* | a *add. Steph.* | factis] satis *V* || 12 neminem *bis A*, ne · *B* | quod *C*, quid *V* | si intus] finius *A* | ait] aut *A* || 14 ΔΡΧΔΙCΜOC *A*, ΔΡΧΔCΔΔOC *B*, ἀρχαϊσμος *V*, *** *C*, *om. T* | sic *om. B* || 15 igitur] ergo *B TC* | senatus *ABV* | seruiendumne sit *TC*, sed uidendi ne sit *A*, sed uidendum ne sit *V*, *om. B* || 16 signum *om. B* || 17 Num *V²* | ui · haec conue · nup · *B*

- 367 **30** 1 NON OPINOR DAVE OPINOR ille opinionem accomodat tantum, hic multum attribuit coniecturis.
 2 OPINOR NARRAS quoniam argumenta sunt ex coniectura, 'opinor' dixit; nam contra opinionem 'certa res est'. \ quae autem opinamur, putamus; quae putamus, incerta sunt. 5
- 2 OPINOR NARRAS bene a prima ad secundam personam.
- 369 **32** 1 HOLERA ET PISCICVLOS MINVTOS sufficeret diminutivae 'pisciculos' dixisse, quos sic 'minutos' dixit et [pretium] 'obolo' esse emptos, quae est ultima nummorum significatio; sunt enim genera piscium minorum, quae 10 magno ueneant. hic ergo etiam de pretio uilissimos pisces significauit. 2 *Et* quid si 'minutos' sed omnibus? 'seni' dixit, ut obsonationis ostenderet causam. 3 HOLERA ET PISCICVLOS quod supra (v. 23) generaliter 'paululum obsonii', hic specialiter dixit. 15
- 368 **31** 1 ETIAM PVERVM INDE ABIENS CONVENI CHREMI sic 'Chremi', ut Ulixi et Achilli. 2 ETIAM PVERVM 'etiam' pro praeterea.
- 369 **32** 4 IN CENAM SENI misere 'seni', cuius maior est cura domi. 20

1 DAVE om. B | OPINOR om. BTC || 2 hic] duo A | attribuit] accomodat TC | coniecturae V || 3 opi · nar · B | et coniecturae codd., corr. Schopen || 4 opinor Steph.: opinionem codd. | dixit om. B || 5 opinamur V || 6 opi · nar · B | bene om. B | <persona> prima B | personam om. B || 7 olera TC V, om. B | ET] e · T, om.

BC | piscilos A | minuto^s (sser. m. 2) C, mi · B | deminutivae A, diminuentem V || 8 quos Schopen: quod codd. | pretium secl.

sunt
 W. || 9 emptos esse B | nummorum A || 10 sed (corr. m. 2) C | nummorum piscium TC, piscium B || 11 magna TC | ueneunt B | etiam om. V | uilissimo V, iulissimo A || 12 et quid si ed. pr.: et si quid si AB, et quidem sic V, et quidem si TC | minutes A, minutos in ras. V² | sed omnibus seni ATC, *** sed seni B, non omnibus sed in cenam seni V || 13 obsonationis A, obsonationibus T | olera BV || 14 pis · B | obsoni B || 16 INDE — Chremi] i · a · c · cremi B || 17 ut om. TC | ulissi B | et] ut TC | achilli V, acchilli C, atchilli T, at illi A || 18 pro praeterea] propterea AB, praeterea TV, (ex prot- corr.) C || 19 misere ABTC, misere V, mire dett., Steph. | est maior BTC

- 370 **33** NVLLVS SVM 'nullus' pro non, ut alibi (*Hec. I 2, 4*)
'nullus dixeris'.
- 371 **34** 1 QVIDITA una pars orationis. 2 RIDICVLVM
CAPVT <'caput'> pro toto homine. *nemo enim ore con-*
tempto ex aliis membris hominem uelit significare. et est 5
συνεδοχή τρόπος.
- 372 **35** 1 QVASI NECESSE SIT SI HVIC NON DET ostendit uitio-
sum *ἐνθύμημα* hoc esse, in quo altero sublato non neces-
sario alterum relinquatur. 2 SI HVIC NON DET TE I. V. D.
hoc laborat Dauus, quemadmodum Philumenam Charinus 10
propriis laboribus promereatur uxorem. 3 SI HVIC NON —
DET TE ILLAM VXOREM DVCERE artificiose Dauus Charinum
excitat, ut, si fieri possit, adiuuetur negotium Pamphili,
dum ille sibi prouidet.
- 373 **36** 1 NISI VIDES 'uides' prouides. 2 AMBIS magna- 15
rum rerum desiderium et appetitus ambitio dicitur.
- 374 **37** VALE confirmata re a factis et personis delibera-
tiua nascitur.

3.

- 375 **1** 1 QVID IGITVR SIBI VVLT PATER haec scaena de-
liberationem continet Dauis et Pamphili. 2 *Et bene* 20
'igitur': si enim falsae sunt nuptiae, quid cogitat? sto-

1 SVM *om. B* | nullus *om. TC* | ^{et ullus} ut alibi (*sscr. m. 2*)
V, alibi *TB* || 3 RIDICVLVM *om. B* || 4 caput *add. W.* | con-
tempto V, contempto *B* || 5 uelit hominem *V* || 6 sine doche
ABC, sinodoche *TV* | tropos *ABV*, tropus *TC* || 7 necēē *C* |
SIT — DET] etc. *B* | ostendit — 12 DVCERE *om. TC* || 8 ENCYMHMA
A, HNOYMHMA *B*, *ἐνθύμημα M*⁴, *** *V* | sublato altero
B || 9 DET] d. *V* | te . i . ū . D; *A*, t . i . u . t . *V*, *om. B* || 12 DET]
d. *BTV* | t . illum (i . *T*) u . d . *TV*, *om. B* | Dauus *om. B* ||
13 potest *V* || 14 illa^o (*corr. m. 2*) *C* || 15 NISI VIDES *om. B* ||
16 adpetitus *A* || 17 re a] rei *A* | factis et <a> *T*, in ras. *V*²,
(a *sscr. m. 2*) *C* || 19 SIBI *om. AB* | uolt *B* | PATER *om. B* | scaena
om. B || 20 pamphili et dauis continet *B* || 21 enim *sscr. C* |
cogitat <c.> stomnacasse *C*

machose etiam hoc dixit (<quid> sibi <uult>), ut ille
(*Verg. Aen. VI 318*) 'quid uult concursus ad annem?'

376 2 SI ID SVCCENSEAT 'id' ob id, propter id.

377 3 NEQVE ID INIVRIA id est: usque adeo iniustus sibi
uidebitur, ut se iniustitiae ipse condemnet.

378 4 AD NVPTIAS PERSPEXERIT perspicere est, ad plenum
et perfectum uidere.

380 6 1 TVM ILLAE TVRBAE τὸ 'illae' ad terrorem rettulit.

2 QVIDVIS PATIAR hoc est: patiar me uxorem ducere.

3 PATER EST PAMPHILE hoc uultuose pronuntiandum
est. 4 *Et* mire 'pater' dixit, ut in ipso nomine uideatur
habere auctoritatem. 5 *Et* ueluti dormitantem et ob-

litum potestatis paternae his tribus excitat: 'pater est,
Pamphile' 'difficile est' 'haec sola est mulier'. 5 QVID-
VIS PATIAR sunt qui 'quiduis' pro quicquid euenerit in-
tellegant, quia dixerat (*I 5, 42*) 'adeo me ignauum putas?'
alii pronuntiant, ut sit sensus: quid me uis facere? an
ut hoc patiar mihi uxorem dari? 6 PATER, EST a neces-
sario argumentum.

381 7 1 DIFFICILE EST hoc est 'resistere' 'contradicere'.

2 DIFFICILE Pamphilo, perniciosum Glycerio. 3 SOLA

1 quid *et* uult *add.* *W.* || 2 quod *C* | annem *C* || 3 suc-
censerat *V*, succensent *A*, succense. *B* | propter *Steph.*: post
codd. || 4 *id om. B* | iniuria *C* | id est] id *C*, est *V* || 5 uidetur
(*bi sscr.*) *C* | se] .so. *C* || 6 *AD* — PERSPEXERIT *om. B* | perspe-
xerit *V*, pers. *T* || 7 perfecte *V* || 8 TVRBAE τὸ turbato *V*, turbae
C, tum *T*, *om. B* | illae *om. B* | terorem *B* || 9 quiduis *pa. B*,
quid inspartiar *A*, quem uis patiar *C* | parciar *A* | ux. ducere
B || 10 *pam. B* | uoluptusse *V* || 11 est. *Et om. B* | in *om. TC* |
uideatur *ex -entur corr. A* || 13 paternae potestatis *B* | pater est
in ras. V², pater *ABTC* || 14 (<resistere (*in mg. m. 2*)> dif-
ficile *V* | est 2. *om. BTC* | mulier *om. B* || 15 PATIAR] *pa. B* |
sunt quicquiduis (quidq- *T*) *TC*, sunt quiduis *A* | quiquid *A* |
euenire *T*, (*i ex e corr.*) *C* || 16 adeo *BV*, ad et *A*, adeon *T*,
in mg. C¹ || 17 uis *om. T* || 18 ut hoc *sscr. C¹*, ut *B* | dare *T*,
dareⁱ (*corr. m. 2*) *V* | a *sscr. V²* || 20 hoc resistere *TC*, (<re-
sistere (*in mg. m. 2*)> hoc est resistere *V* || 21 *pamphilo* diffi-
cile *TC* | *glycerio* perniciosum *B*

autem: sine defensoribus propriis. 4 *Et* 'sola' et 'mulier' dixit. 5 SOLA sine auxilio ac per hoc deserta.

6 DIFFICILE EST ἀποσιώπησις cum uultu: deest 'resistere'.

7 DICTVM AC FACTVM prouerbium celeritatis, id est cito. 8 DICTVM AC FACTVM INVENERIT pro 'inueniet': con-

iunctiuo modo pro indicatiuo usus est. et est honesta locutio.

82 8 1 QVAMOBREM EICIAT o. callide ad eius periculum se conuertit, cui plus amator timet quam sibi; ideo uincitur statim. apparet autem Dauum male sic agere, quia cum caueat Pamphilo, tum cum maxime formidat 10 senem. 2 OPPIDO ex oppido, ex ciuitate. 3 EICIAT miratur et stupet. 4 CITO illo admirante hic etiam confirmauit. addidit etiam tempus celeritatis.

83 9 1 CEDO 'cedo' singularis numerus est, 'cette' pluralis, ut salue, saluete. 2 DIC TE DVCTVRVM pro-

nuntia 'dic' quasi rem facilem et nullius praeiudicii.

3 DIC TE DVCTVRVM hoc est, quo a principio nitebatur.

84 10 1 EGONE DICAM τὸ 'ego' ἔμφρασιν habet, hoc est

1 autem *TV*, autē *C*, int̄ *A*, om. *B* || 2 ac] et *B* || 3 ΔΠΟ-
CΙΩΠNCIC. *A*, ΔΠOCΠHCIC *B*, ἀποσιώπησις *V*, a.n.o.ci.o.
n.u.ci.s. *C*, a.n.o.n.u.c.e. *T* | cum deest uultum *V* | <ut>
deest *A*, om. *BTC* | desistere *TC* || 4 DICTVM AC FACTVM om.
B | ac] aut *V*, aut <factum Dictum ac> *T* | prouerbium — 5 FAC-
TUM hic om. *B* | prouerbium <est> *V* | id est] uel *TC* || 5 ac]
uel *B*, aut *V* | pro om. *B* | inuenie *A*, inueniret *T* | coniunc-
tiuō — 6 locutio] honesta locutio modo pro modo <prouerbium
— factum> *B* (cf. supra) | et est] est *V*, et hec *TC*², in hac
*C*¹ || 7 QVAMOBREM om. *B* | o. om. *BV* | periculosum se *A* ||
8 cuius *A* | quam sibi timet *B* || 9 Dauum post agere in *B* | sic
agere *ABV*, se agere *T*, (in mg. al' suadere m. 1) *C* || 10 cum
sser. *C*² | tunc *B* || 11 opido *B* | ex oppido om. *B* | exiuitate
A, et ciuitatis *T*, ciuitate *BC* | EICIAT om. *B* || 12 minatur *B* |
CITO] cetu *TC* | hoc *V* | confirmat *TC*, confirmet *V* || 13 etiam]
et *TC* || 14 cedo om. *BTCV* | numeri *TC* | est — pluralis om.
B | est <tantum> *V* | cette *Schopen*: certe *A*, cetera *TCV* |
pluralis sscr. *V*², pluralis <tantum> *TC* || 15 saluete] saluere
B, soluere *A*, salueris *T* | TE DVCTVRVM om. *B* || 17 TE DVCTVRVM]
t. d. *B* | quo *Schopen*: quod *codd.* | ab initio *TCV* || 18 egon
TC | DICAM] dieō *A*, dic. *B*, d. *T* | to *C*, te *T*, tū *B* |
ΕΝΘΦΔCIN *AB*, en. qz. em *TC*, emphasim *V*

uel: quem non oporteat dicere, uel: quem non conueniat fallere atque mentiri. 2 CVR NON non interrogat, sed facilitatem rei ostendit. 3 NUMQVAM plus habet negationis quam 'non'.

- 385 11 EX EA RE QUID FIAT VIDE ἀπὸ τῆς ἐμβάσεως. 5
- 386 12 1 VT AB ILLA EXCLVDAR HOC CONCLVDAR mire 'hoc': amicam pronomine significat dicens 'ab illa', huic nec sexum seruauit, ne uxor esse uideatur. 2 Et ex ferarum translatione 'concludar' dixit, ut alibi (*Phorm. V 1, 17*) 'conclusam hic habeo uxorem saeuam'. 3 VT AB ILLA 10 EXCLVDAR HAC CONCLVDAR ἐν ὑποκρίσει, nam aliud infert, atque intellegit Dauum dicere.
- 387 13 1 NEMPE HOC SIC ESSE OPINOR DICTVRVM PATREM coniectura atque diuinatio, an hoc an illud euenturum sit. 2 NEMPE HOC SIC ESSE OPINOR ab imitatione. *mimesis* 15 *enim dicitur*. 3 NEMPE HOC a possibili.
- 389 15 1 CEDO QUID IURGABIT 'cedo' singularis tantum, 'cette' pluralis. 2 HIC REDDES OMNIA 'hic' aduerbium loci non est, sed aduerbium temporis, ut Vergilius (*Aen.*

1 quem 1.] quae V || 2 NON NON] non ἢον A, non non V non non C || 3 facultatem A || 5 EX] et TC | quod AV, om. T | ΔΠΤΝCEKBAΔ̄CEΩC A, -CEOC B, ἀπὸ τῆς *** M⁴, **** TC V || 6 EXCLVDAR om. B | hac concludar AC, h. e. T, sscr. V², om. B | hoc amicam W.: hanc cum (eum C) codd. || 7 huic W.: illic codd. | nec sscr. C² || 8 uideatur esse V || 9 concludar V || 10 habet A || 11 excludar hac concludar V, ex. hac con. B, excludar C, e. T, concludar A | ΕΝΥΠΟΡΡΙCΙ A, ΕΝΠΟΚΡΙCΙ B, ἐν ὑποκρίσει M⁴, **** TC V || 12 Dauum] Dictum C || 13 nepe A | sic esse hoc C, s. e. h. T, om. B | sic opinor d. p. — 15 (NEMPE om.) HOC in mg. V² | DICTVRVM PATREM] d. p. T, om. B || 14 uel illud V² | uenturum TC V² || 15 hoc om. TC | ab imatione A, a limitatione C | mimesis BT V, numesis C, numesi A; mimesi? (μιμήσει Klotz) || 16 enim dicitur ducitur(?) B, ducitur enim TC || 17 quod A | iurgabitur A, iur. B | singularis] <quid> singt A, singularis V, singularis <numerus> B, singulariter TC | tandem T, tamen C || 18 cete Schopen: cetera codd. | pt AB, pluraliter TC V | OMNIA] etc. B || 19 loci — aduerbium om. B | sed om. T | ut om. B

IX 246) 'hic annis grauis atque a. m. A.' 3 REDDES
facies, restitues. 4 CEDO QUID IVRGABIT ab utili.

90 16 INCERTA VT SIENT hic est euentus.

91 17 1 SINE OMNI PERICVLO hoc est: sine ducenda Philu-
mena. 2 NAM HOC HAVT DVBIVM ne consentiat Chremes 5
filiam dare.

92 18 1 NEC TV EA CAVSA M. H. Q. F. NE IS MVTET SVAM
SENTENTIAM hoc est quod supra (I 5, 7) 'id mutauit, quia
me immutatum uidet'. 2 NEC TV EA CAVSA MINVERIS
quia promisisti te esse ducturum. 10

93 19 1 NE IS MVTET SENTENTIAM Chremes scilicet.
2 NE IS MVTET redit ad consilium et coniungit euentum.

94 20 PATRI DIC VELLE VT CVM V. T. I. I. N. Q. scilicet
ne securus, quod non sit daturus Chremes filiam suam,
parui faciat iram patris et neget uxorem ducere utpote 15
fretus neminem alium sibi commissurum coniugem.

95 21 1 NAM QVOD TV SPERES sunt qui 'speres' pro
timeas habeant. 2 NAM QVOD TV S. alium daturum.

1 annis V, omnis B | adque A · M · A · A, a · d · q · a · m ·
a · TC, a · q · a · m · a · V, etc · B || 3 scient A, scient C,
sie

fiant (corr. m. 2) V, s · T || 4 OMNI om. B | hoc est om. B ||
5 NAM — 6 dare om. B | haud V, aut ATC | dubium in ras.
A, d · T, d · e · V | Chremes] dire me A || 7 NEC TV] nec eu
A, om. B | M.] minueris B | H. | SENTENTIAM om. B | H.] o · T |
F.] · S · A, f · C | fort. post F. lac. signanda | IS] his A | mutet

sententiam^s tuam C, m · s · s · TV | <nec tu ea causa minueris
(nec t · e · c · m · T)> hoc est TC, in mg. V² || 8 hoc — 9 uidet
om. A | hoc — 10 ducturum in mg. V² | quia B, quoniam
TCV² || 9 EA CAVSA] e · c · BT | MINVERIS] mi · V², m · T ||

10 promixisti (corr. m. 2) C || 11 his A | mitet A, m · V, om.
B | SENTENTIAM hic om. B | scilicet chremes B || 12 NE IS] suam
sententiam B | reddit A, (reddit C) post consilium TC || 13 DIC
— q.] etc · B | DIC] hic A | CVM] c · V | V · T · I · I · N ·] u · i · i · n ·
V, ut n · n · T, ut nn · C | scilicet Steph.: sed codd. || 14 chremes
daturus TC || 15 faciet A | negat TC || 17 NAM QVOD TV om. B |
SPERAS et speras V || 18 timeas in ras. V² | NAM — daturum
om. B | tu spe · C, tu sp. in ras. V² | alium Klotz: aliam
ATC, illam V

3 PROPVL SABO hoc est: causam inanem esse monstrabo, id est: ostendam nihilominus te esse ducturum aliam uxorem, etiamsi hanc non duxeris. 4 PROPVL SABO eleganter pro eo, quod est repellam. 5 VXOREM HIS MORIBVS deest aliquid, ut sit: his moribus agenti, aut: his moribus 5 praedito. 6 VXOREM HIS MORIBVS DABIT NEMO ne alteram quaerat.

396 22 1 INVENIET INOPEM ὑποφορὰ εὔστοχος. 2 INVENIET INOPEM sed ne inopem quaerat. 3 INVENIET INOPEM sunt qui κατὰ ἀνθυποφορὰν dici putant 'inueniet 10 inopem potius, quam te corrumpi sinat'.

397 23 SED SI TE AEQVO ANIMO FERRE ACCIPIET NEGLEGENTEM FECERIS hoc est: etiam in paratis nuptiis.

398 24 1 ALIAM OTIOSVS ex otio, hoc est securus. 2 INTEREA ALIQUID A. B. sed ne quaerendo inueniat. 3 INTEREA ALIQUID mortem patris adolescentis in delicto pro bono seruus ostentat. 4 ACCIDERIT et ad causam refertur et certe, quia mortem patris bonum denuntiat. 5 ACCIDERIT nota 'acciderit' etiam pro bono et ab hoc et apud ueteres frequentatum. 20

399 25 1 HAUD DVBIVM ID QUIDEM EST plus intulit, quam

1 id est B | <esse> inanem V | esse] rē A, et V || 2 nihil minus B | esse om. B | ducturis B | uxorem om. B || 3 eleganter post repellam in B || 4 pro — est om. B | repellas C | MORIBVS] m · d · ne · B || 5 aliquid V, aliqd A | ut sit in ras. V² | moribus 1.] m · T | moribus 2.] mo · B || 6 VXOREM om. B | MORIBVS — NEMO] m · da · n · B | ne om. V || 8 INOPEM] ino · B | ΥΠΟΦΟΡΔΕΥΕΥΣΤΙΚΟΣ A, ΥΠΟΦΥΡΔΕΥΣΤΙΡΟΣ B, ***** CV, om. T; εὔστοχος Steph., ἐφεκτικός Lindenbr. | inueniet ino · B, inopem inueniet C || 9 sed ne inopem om. T | sed — 11 inopem om. B | inueniat T || 10 sunt qui in ras. V² | ΚΑΤΑΔΝΤΙΠΟΦΟΡΑΝ A, κατὰ ἀνθυποφορὰν M⁴, **** TC V || 12 SED — ACCIPIET om. B | negli fe. B || 13 id est B || 14 ALIAM om. B | id est B || 15 ALIQUID] a · B V | a. b. in ras. V², B · AB | sed] s TC | quererendo A || 16 ALIQUID] a · etc · B | delictis B | pro bono] proba TC || 17 seruus om. A | ostendit TC, (-dit) V || 18 quia <e> V | denuntiate A | ACCIDERIT] dēciderit (sscr. m. 2) C, desideret T, om. B V || 19 etiam sscr. C¹ | et ab hoc om. V || 21 DVBIVM ID] du · i · B | id <est> quidem <Id> est V² | plus om. TC

interrogatus est. 2 VIDE QVO ME INDUCAS 'quo me inducas' in eadem translatione permansit, qua sursum dixit (v. 12) 'hoc concludar'. 3 Bona *οικονομία*, ut mox iuste Dauo succenseat Pamphilus. 4 QVIN TACES 'quin taces?' cur non securus es? significat, *nam nunc tacere* <est> 5 *securum esse*, ut in *Adelphis* (II 2, 1) 'tace, egomet conueniam Pamphilum'. et ideo ille ut consentire dicenti 'taces' uideretur, 'dicam' <ait>, ut scias illum non silentium sed securitatem imperasse. 5 QVIN TACES correptio est silentium praecipientis de eo dumtaxat, ne timeat de nuptiis. 6 Id est: esto securus, nam tacere securi est.

26 1 PVERVM AVTEM NE RESCISCAT uidetur hoc illi contrarium esse, quod dixit (I 3, 14) 'quicquid peperisset d. t.' sic ergo soluitur: quod ibi seruus cum stomacho dixit, hic tamen Pamphilum uerecunde locutum accipimus. 15 2 PVERVM AVTEM NE R. num diuinat an 'puerum' pro quolibet sexu, — 3 *Subolem*, hoc est *filium* significat, ut (I 3, 14) 'quicquid peperisset d. t.' — ut Graeci [pueros] *παῖδας*?

1 est *om.* TC | VIDE QVO ME *om.* B | INDUCAS] ducas C, d. T | quo me inducas *om.* BTC || 2 eodem A, eandem T, emde3 C¹ | translationem TC | qua V, quia ABTC | rursum dicit TC || 3 hoc (*cf. ad v. 12*)] hac *codd.* | condular A | .Ol.KonoMlδ A, oeconomia BV², yconomia TC || 4 succenseat pamphilus dauo TC | pamphilo V | TACES] ta. B | quin taces (2.) *in ras.* V², qui itaces A, *om.* BTC || 5 cur *in ras.* V² | significat] sig^a A, signum V, *om.* B | nam] iam A | nunc] non TC | est *add.* Goetz | <pro> securum B || 6 ut *om.*

C | tace egomet] nice ^og T, mee ego C | conuenio A | Pamphilum] ipsum Ter. | dicenti V || 8 tacens ATC; quin taces *Steph.* | ait (*ante dicam*) *add. dett.* | scilentium C || 9 impetrasse BC | TACES] ta. B || 10 <.c.> ne C || 11 Id est] id TC || 12 autem ne re. V, autem ne^{re}sciscat C¹, autem ne rescitat A, a. n. r. T, etc. B || 13 esse contrarium B | dixisset V | peperisse B || 14 d. t.] d. to. T, de. to. C. decreuere tollere B | ubi TC | stamaco B, stomnacho C || 15 hinc ATC | tantum V | locutum uerecunde B | accepimus TC || 16 NE] n. BT | re. V, rescit C, r. T | nam TC | añ *sscr.* C¹ || 17 sobolem TCV | hoc est *om.* B | filium ABTC, foetum V (*recte?*) | significat *om.* B || 18 pe. B | d. tol. B, de. to. V | ut *om.* T | pueros BV, -ris A, -rum TCM; *del. Schopen* | ΠΔ|Δc A, Πα|Δac B, παιδα M⁴, *** TCV

Homerus (*Il. I 255*) 'Πριάμοιό τε παῖδες' et Horatius (*c. I 12, 25*) 'dicam et Alcidem puerosque Ledaē'. 4 CAVTIO EST cautione opus est, hoc est cauendum est.

401 27 1 NAM POLLICITVS SVM SVSCEPTVRVM promissio et pollicitatio eandem vim habent, sed pollicitatio maioris asseuerationis est. 2 HANC FIDEM ordo est: ut hanc fidem darem sibi, me obsecrauit, qui <se> sciret non deserturum.

403 29 CVRABITVR non 'curabo', sed impersonaliter cum difficultate, quod quasi arduum est et graue, dixit.

4.

404 1 1 REVISO QVID AGANT AVT Q. C. C. haec scaena nodum innectit erroris fabulae et periculum comicum; facit etiam executionem consiliorum. 2 REVISO QVID A. A. Q. C. C. πρὸς τὸ 'quid agant' auribus est opus, πρὸς τὸ 'quid captent' prudentia et sagacitate. 3 Et quod supra dixit, non paenituit idem repetere 'obserues filium, quid agat, quid cum illo consilii captet' (*I 1, 142—43*); quod enim prudenter dictum fuerit, non piget repetere.

1 priamo (-us *T*) eo te paedes (pedes *TCM*¹, pēdes *V*) *ATCV*¹, priamo ** eotepedes *B*, *πριαμοιο τε παιδα in mg. M*⁴ | heratius *A* || 2 et] in *T* | alcidem *BV*, alchidem *ATC* | Laede *A* || 3 EST — hoc est *om. B* | hoc est] hoc *V* || 4 NAM *om. B* | polli. *B* | sum susce. *V*, s. s. *T*, *om. B* || 5 eandem — pollicitatio *om. T* | tandem uim *A* || 6 adseuerationis *A* | est *om. BTC* || 7 sibi darem *TC* | qui *ex* quia *corr. C* || 10 difficultate *A* | dixit] ostendit *TC* || 11 Remso *A* | QVID — c. c.] etc. *B* | AVT] autem *A*, a. *T* | haec *B*, *in ras. V*², hac *ATC* | scena *in ras. V*², sententia *ABTC* || 12 modum <pamphilus> *V* | innectit *Sabbadini*: iniecit *codd.* | periculum *V* || 13 etiam] ^a *C* | consecutionem *B* | QVID — c. c.] q; A. A. que *A*, quid agant q. *C*, q. a. q. *T*, q. a. *B*, quid a. quid c. consilii *in ras. V*² || 14 πρὸς τὸ] poeto *A*, p̄sta *T*, prestat *C*, *om. BV* | opus est *TC* | πρὸς τὸ *M*⁴, ΠΡΟCΘΟ. *AB*, n. p. o. c. e. o *TC*, *** *V* || 15 prudentiam *V* | sagacitatē *A*, -tem *V* || 16 dicit *TC* | idem] i. *C* | filiūs *C* || 17 cum — captet] c. illo c. captet *C*, cum i. c. c. *T*, cum illo captet *B* || 18 quid *A*

actio tamen ex his tribus consistit: cogitatione, dicendo, gerendo. 4 REVISO redeo ut uideam. 5 QUID AGANT quid respondeant, quid dicant.

05 2 HIC NVNC NON DVBITAT non dixit 'senex' aut 'pater', sed 'hic' cum odio, quoniam auerso animo loquitur. 5

06 3 1 EX SOLO LOCO 'solo' deserto, ubi meditari facilius possit. —

07 4 Et 'orationem' dixit, quod quasi ad plenum cogitari potuisset, quippe '<uenit> meditatus alicunde ex solo loco'.

06 3 1 — Menander 'ἐδρετικὸν εἶναι φασὶ τὴν ἐρημίαν οἱ τὰς ὀφρῶς ἀφροντες'. 2 VENIT MEDITATVS ALICVND E terror, obiurgati patris hortatio est ad promittendum Pamphilo quod iubetur.

08 5 1 QVA DIFFERAT TE 'differat' disturbet et in diuersum ferat. Vergilius (*Geo. III 197*) 'atque arida d. n.', — 15

2 Et in *Adelphis (III 4, 40)* 'miseram me, differor doloribus'. — hoc est in diuersum rapit, dissipat.

3 PROIN TV FAC APVD TE SIES non ne timeat cauet Dauus, sed ne amore a consilio suo alienetur Pamphilus. 4 APVT

1 tamen] autem Bentley | cogitationem TC, <ex> cogitatione V || 2 regendo TC, agendo V | ut uideam om. A || 4 NVNC] me TC | non du. BV || 5 hic] senex B | odio] idio B, ideo A; ἰδιωτισμῶ Schoell | animo aduerso TC || 6 EX SOLO om. B | solo — 9 loco om. A | facilius meditari B || 8 orationem sqq.] ordo turbatus in T || 9 aliunde TC, aliunde (sscr.

m. 2) V | ex so. lo. B || 10 ΕΥΡΗΘΙΚΟΝ (ΕΥΡΗΕΙΚΟΝ A) ΕΙΝΔΙ ΦΔCΙ (ΟΔCΙ A) ΤΝΝ (ΤΝΝ B) ΕΡΕΜΙΑΝ ΟΙ (Ο B) ΤΔC ΟΦΡΙC Alpontes (ΔΥpontes B) AB, ***** pontes TC, ***** V;

ἐδρετικὴν Steph. || 11 aliunde TC, aliunde (sscr. m. 2) V | terror] cesor, sscr. teror C, terror (in repetitione cesor) T || 12 obiurgatur C, obiurgati T, <obiurgacionis> obiurgaturi B | oratio (in mg. uel hortatio) V | est] ex T || 14 QVA — TE om. B | TE differat om. TC | et sscr. C || 15 d. n. <c. > V, d. a. TC, om. B || 16 Et om. B | in om. TC | differam C || 17 id est

B | in aduersum C, om. B | rapior dissipor B, rapit^{or} dissipat^{or} (corr. m. 2) V || 18 PROIN TV FAC om. B | apud te scies C, a. t. s. TV, sies apud te B | non ne T | caueat TC || 19 amorē A | a in ras. V² | apud BC V, a. T

TE SIES pro paratus sis, cui contrarium est (*Heaut. V 1, 48; Phorm. I 4, 26*) 'non sum apud me'.

409 6 1 MODO VT POSSIM DAVE 'ut' ne non. 2 MODO VT POSSIM a possibili. 3 POSSIM apud me esse.

410 7 1 NUMQVAM HODIE TECVM ab utili euentu. 2 'Numquam' plus asseuerationis habet quam 'non', ut Vergilius (*Aen. II 670*) 'numquam omnes hodie m. i.' 3 COMMVTATVRVM PATREM iurgium habiturum. *hoc est enim 'uerba commutare'*. 4 COMMVTATVRVM altercaturum. in Phormione sic (*IV 3, 33—34*) 'tria non commutabitis uerba 10 hodie inter uos', quod est dabitur atque accipietis, id est iurgabitur. 5 Ego puto 'commutare uerba' esse pro bonis dictis mala ingerere, hoc est iracundia in maledicta compelli.

5.

412 1 1 ERVS ME RELICTIS REBVS I. P. H. O. uide quam 15
 \ mire, cum omnes consulto consilio sibi agere uideantur, omnes tamen rerum exitu inopinato ludificentur, et Simo et Pamphilus et Dauus et Charinus et ipse Byrria.

1 t. T | scies C, sis AV, s. T, om. B | pro paratus Sabbad.: preparatus ATC, paratus B, om. V | sis om. TCV | est om.

B || 2 non in ras. V² || 3 ut (et C) non ne TC, ut^{pro} ne non (sscr. m. 2) V | MODO om. V || 4 possim <daue> V | possunt caput A || 5 TECVM] totum A, om. BTC | ab — 7 hodie om. TC | euentu BV, -tum A; inuentum Sabbad., at cf. Eugr. Fort. et euentu | Numquam — 7 m. i. om. B || 6 adseuerationis A || 7 m. i.] moriemur inulti V || 8 PATREM om. BV | habiturum A | enim est V || 9 mutare codd. | commutaturum A || 10 si T | non om. B | commutabitis] esse mutabis TC || 11 odio inter uos A, inter nos hodie TC | quod est] hoc est V, hoc TC || 12 id est] id TC | esse] hoc est TC; hoc esse Steph. || 13 mala om. TC | hoc est] hoc TC, id est B | in C², et C¹ || 14 malis dicta T || 15 Crus me A, herus me C, erus meus B, om. V | relic. B, Delictis V | REBVS — o.] rebus omnibus .p. C, r. o. p. T, om. B | uide (ex inde corr. m. 2) V || 16 mire in ras. V², me AB | cum in ras. V² | consilio <consilio> sibi consulto B | sibi om. TC || 17 tamen omnes TC | exitum T, exiit A | inopinato ante rerum B | ludificantur B, -arentur TC | et Simo — 18 Byrria om. TC || 18 dauus et pam. et cari. B

2 ERVS ME R. R. ad hoc uenit Byrria, ut in errorem concitet Charinum. 2 *Et* in hac scaena quattuor personae sine implicatione intellectus locuntur. 4 ERVS ME R. R. imponitur manus rebus, cum perficitur id quod coeperit, ut Vergilius (*Aen. VII 573*) ‘imponit 5 regina manum’; relinquuntur uero res, cum imperfectae relinquuntur, ut Vergilius (*Geo. III 519*) ‘atque opere in medio defixa r. a.’ 5 PAMPHILVM HODIE OBSERVARE obseruatio duplex est: uel captationis uel obsequii. 6 ERVS ME R. R. adeo praeposuit hoc negotii omnibus 10 rebus.

3 ID PROPTEREA NVNC HVNC V. S. necesse est aut alterum esse superuacuum aut ‘propterea’ propter accipiendum.

4 HOC AGAM in gestu est, nam est figura corporis obseruantis, quid agatur. 15

5 VTRVMQVE ADESSE VIDEO et Dauum et Pamphilum.

6 1 QVASI DE IMPROVISO RESPICE AD EVM interest eius, qui repente aspexerit; nam uidebitur nihil dolose locuturus.

2 Ut (*Verg. Aen. XII 671*) ‘respexit ad urbem’.

3 QVASI DE IMPROVISO RESPICE AD EVM scilicet ne meditata 20 eum intellegat habuisse consilia.

1 herus *TCV*, crus *A* | R. R.] r. r. o. *T*, r. o. *C*, relictis rebus *V*, om. *B* | ueniet *ATCV* | ut in *in ras. V²*, ut n *A* | errorem *in ras. V²* || 2 concitet *W*: conciliet *ABT*, conculpet *C*, *in ras. V²* || 3 loquuntur *BTV*, locutum *C* | herus *TCV* || 4 ME] m. *V* | R. R.] r. r. o. *T*, r. o. *C* | manus rebus om. *A* || 5 quod] qui *A* | coepit *V* | ut om. *B* | 6 relinquuntur *AC* | uero — 7 relinquuntur om. *A* | uero om. *B* || 7 relinquuntur dimittuntur *Calph.* | ut] item *C*, om. *B* | atque] aut *B* || 8 r. a.] reliquit aratra *B* | OBSERVARE] ob. *B* | obseruatio *B*, seruatio *C*, seruato *T*, seruitio *A*, seruitium *V* || 9 captatione^{is} (*corr. m. 2*) *V*, captionis *ATC* | obsequi *AT*, (*in -quii corr.*) *C* || 10 herus *BTCV* | ME] m. *V* | R. R.] relictis *C*, r. r. o. *T* | adeo posuit *TC*, ad cōposuit *A* | negocium *V* || 12 id *A* | v. s.] uenientem sequor *B* | aut] ut *A* || 13 esset *AB* | propter *Klotz*: post *codd.* || 16 utrumque da. et pam. (*rel. om.*) *B* || 17 QVASI — *EVM*] de improuiso *B* | interest *V* || 18 uidebatur *B* || 19 Vt — *EVM* om. *B* || 20 quasi <dixit> *TC* | DE — RESPICE] d. I. R. *A*, de inprouiso r. i. *TC* | mediata *T* || 21 intellegat eum *V*

- 418 7 HODIE VXOREM D. V. D. V. 'uolo' et 'nolo' nimis imperiosa et superba dictio est, ut alibi (*Ad. III 3, 22—25*) 'piscis ceteros purga D.; g. i. m. i. a. s. l. p.; u. e. u. e.; p. nolo.'
- 419 8 NVNC NOSTRAE TIMEO PARTI Q. H. R. <*****>
- 420 9 1 IN ME MORA recusantis est magis, non uolentis consensio tam segnis ac tepida, si penitus consideres. 2 HEM percussus hoc dicto Byrria interiectione magis quam uerbo exclamauit.
- 422 11 1 CVM ISTVD QVOD P. I. C. G. nimis obsequenter locutus est pater: et 'postulo' pro iubeo et 'impetro' pro 10 extorqueo. 2 POSTVLO iuste uolo; petimus enim precario, poscimus imperiose, postulamus iure.
- 421 10 QVID DIXIT nota hic Byrriae personam quartam, sed non admixtam.
- 422 11 3 <CVM> IMPETRO pro 'cum impetrem' 15
- 423 12 1 ERVS QVANTVM A. V. E. cadere spe dicuntur, qui leuati a summo ad inferiora labuntur. 2 VXORE hoc est matrimonio ac nuptiis. 3 SVM VERVS id est ueridicus, ut (*IV 1, 23*) 'falsus' pro fallaci. 4 VXORE EXCIDIT quod Graeci dicunt 'ἀπέτυχεν'.

1 HODIE VXOREM *om.* B | d · u · d · uo · C, uolo B | nolo et uolo C, uolo et uolo V || 2 et] est A | superbia A | alibi *ex-bo corr.* C || 3 pisces TCV | d. — nolo] D · G · I · M · I · A · S · I · P · V · E · V · E · P · nolo A, d · u · m · i · (r · T) a · s · L · p · u · e · u · c · (e · T) p · uolo TC, g · d · i · m · a · s · l · p · u · e · u · c · p · uolo V, d · etc · B || 4 NVNC — R. *om.* B | timet A | quia h · r · V | *lac. sign.* Klotz || 5 in me mora *bis* B, in memoria V, inmemoni A | non] quam *in ras.* V² || 6 consentis T | tam] ea C, *om.* T || 7 percussus ATCV, percussus B || 9 CVM — P. *om.* B | istuc V | quid A | P.] po · C | I · C · G.] i · g · TC, impetro etc · B || 10 iubeo V, uideo AB || 11 extorque A | <quae> precario *codd.* || 12 poscūri A | imperio sed (*d m. 2*) V || 13 DIXIT] do A | hīc V, hanc TC | quartum A, partem TC || 14 admixtam V, admota A || 15 pro — impetrem *om.* A || 16 ERVS — E.] excidit B | herus TCV | a^u C | v.] q · T | sepe V || 17 leuati <animo> TC; *recte?* | id est B || 18 <a> matrimonio B, matrimonii C | SVM *om.* B | hoc est, *sscr.* id est C, *om.* B | ueridicus *ex uir-corr.* C, ueridicus A || 19 fallaci] fallax V; falsidicus *ed. pr.* | quod] quia C || 20 ΔNETYXEN A, ΔΠΕΤΥΧΕΝ B, **** TCV; ἐξέπεσεν καὶ ἀπέτυχεν Steph., ἐξέπεσεν Schopen

95 **14** NVLLANE IN RE ESSE CUIQVAM HOMINI F. non in nullis rebus, sed neque in rebus neque in persona, ut Vergilius (*Aen. IV 373*) 'nusquam tuta fides', cum in amore fracta esset ab eo 'quem subiisse u. c. a. p.' (*IV 599*) audierat. alibi Terentius (*Phorm. I 2, 10—11*) 'cuius tu 5 fidem in pecunia perspexeris, uerere ei uerba credere? ubi quid mihi lucri est?' et hic ad rem 'perspexeris'.

96 **15** 1 VERVM ILLVD VERBVM EST id est prouerbium et — sententia. 2 *Et* sic ueteres 'uerbum' pro sententia.

97 **16** OMNES SIBI MELIVS MALLE QVAM A. sic alibi (*IV 10 1, 12*) 'proximus sum egomet mihi'.

98 **17** EGO ILLAM VIDI V. F. B. hic corrigitur a poeta, quod per iracundiam dixit Pamphilus (*I 5, 15*) 'aliquid monstri alunt'.

99 **18** 1 MEMINI VIDERE aut: memor sum me uidisse, aut 15 'memini uideri', non 'uidere', hoc est intellego, scio.

2 An memini quod uiderim? 3 MEMINI VIDERE pro 'uidisse'. Ennius (*Ann. I fr. 17 M.*) 'memini me [quam]

1 IN — F.] etc. B | ESSE] e. V | cuiquam hominum fidem C, cuiquam hominif; A, c. hominis V, c. h. f. T || 2 nullis] non ullis A, ullis V | rebus Schopen (cf. *Ad. III 2, 32; Serv. Aen. IV 373*): terris *codd.* | neque in] nequeunt A | rebus Schopen: terris *codd.* || 3 cum] et TC || 4 facta A | que A | subisse ATC | u. c. e. p. V, ucar. TC, humeris confectum aetate parentem B || 5 Terentius *om.* B || 6 prospexeris AV | uere ei uerbum T, *om.* C | credere] c. AT, in *mg.* C | ubi in *mg.* C², *om.* T | quid — est] quid mihi licet A, quid mihi ul' eēt in *mg.* C², uel esset T, periculi nihil eēt V, etc. B || 7 ei hic ad rem perspexeris T, in *mg.* C² | perspexit AB, prospexit V || 8 uere illud. u. ē TC, uerbum B | illud (*corr. m. 2*) C, *om.* B | est *om.* BTC || 9 <ut> uerbum B, uerbum post sententia T | sententia <posuere> *dett.* || 10 omnes sibi malle melius C, malle sibi B | A.] al. B, alteri CV | sic *om.* B || 11 sum egomet. m. A, egomet sum mihi V, ego mihi sum B || 12 VIDI *om.* V | v. *om.* ABTC | F.] forma B || 13 dixit per iracundiam B | aliquos T || 15 VIDERE] uide (e *ex i corr.*) A | aut 1.] ut AC || 16 memini <me> B | uideri non *om.* V | non uidere *om.* TC | uidere — 17 quod in *mg.* V² | id est B || 17 an] aut V² | quod uideā A | memini in *ras.* V² || 18 me minime A | quam *om.* Don. *Ad. I 2, 26 et Phorm. I 2, 24, item Charis. 98, 5*

fieri pauum'. alii — 4 Sic 'memini uidere' ut noui probare. — 'forma bona' distinguunt. 5 QVO AEQVIOR 'quo' hoc est qua re. 6 AEQVIOR SVM PAMPHILO benivolentior, non iratus uel minus iniquus.

430 **19** 1 SI SE ILLAM IN SOMNIS 'in somnis' per noctem, 5 ut Vergilius (*Geo. I 208*) 'libra die somnique pares u. f. h.' et Plautus (*Merc. II 1, 1—2 = Rud. III 1, 1—2*) 'miris modis <di> ludos faciunt hominibus mirisque exemplis omnia in somnis danunt'. — 2 <AMPLECTI> quod uulgo dicitur cum illa manere, cum illa dormire. — alii 10 'insomnis' uigilans, sed melius per noctem.

6.

432 **1** 1 HIC NVNC ME C. A. S. F. haec scaena dolos continet utriusque personae, quibus utraque et capit et capitur miro modo. 2 HIC NVNC <ME> CREDIT ALIQVAM SIBI FALLACIAM Dauus ita uidetur loqui, ut spectator, 15 non senex audiat, sed hoc agit, ut uelit a sene audiri.

433 **2** GRATIA 'gratia' ueteres pro causa ponebant.

434 **3** 1 QUID DAVVS NARRAT uidetur illi blandius locutus

1 fieri *Ilberg coll. Gr. L. V 645, 9* | pauidum *TCV* | alibi *TC* | nemini *A* | uidere ut *Daniel*: uideretur *A*, uidere et *BV*, uidere *TC* || 2 parare *B* | distinguunt *A*, -guit *V*, -guitur *BTC* | aequior <sum> *B* || 3 id est *B* | *svm om. TC* | *pamphilus A* || 5 se se *illam C*, sese i. *T*, *sesillam A*, *om. B* | *IN SOMNIS* | in s. *T*, *hic om. C* | in somnis *om. BTC* | in somnis — 9 in somnis *om. A* | noctem <in somnis> *C* || 6 ut] ait *T*, *om. B* | dies *TC*, diem^s (*corr. m. 2*) *V* | uf. h. *C*, ubi f. h. *V*, ubi fecerit horas *B* || 7 et] ut *TCV*, *om. B* || 8 ludos *V* || 9 somnis *B* | danunt] danuno *A*, da nunc *BTC*, dici nunc *V* | *AMPLECTI add. W.* | quod] quia *TCV* || 10 cum illa manere *sscr. C²* | cum illa dormire *om. B* | aliis *TC* || 12 huc *A* | non *B* | mei *A* | c. — f.] credit a. s. f. *C*, a. c. s. f. p. *V*, credit etc. *B* | cena *A* || 13 utraque capit (capud *T*) *TC*, et capit utraque *B* | et caperē *T*, ecapitur *C* || 14 CREDIT — 15 FALLACIAM] c. a. s. f. *TV*, cre. a. *B* | uidetur *V*, uideretur *AB* | <nullus> spectator *TCV* || 16 non senex *om. TC* | ait *BTC* || 17 GRATIA] gnā *A*, et ea. etc. *B* | gratia *sscr. C²* || 18 NARRAT] n. *B* | blan////////// dius *A*

esse. 2 AEQVE QVICQVAM NVNC QVIDEM bene 'nunc quidem', — *similiter 'nunc nihil'* (*Heaut. II 3, 26*) — ut paulo ante, cum dixit (*I 2, 14*) 'id populus curat scilicet'.

3 AEQVE QVICQVAM NVNC QVIDEM hoc est: nihil.

35 4 1 NIHILNE HEM 'hem' interiectio est irati aduersum 5 eum, qui neget se aliquid esse locutum. 2 Simul quid sit 'aeque quicquam nunc quidem' senex explicandum dat: 'nihil'. et est εὐφημισμός antiquorum pro 'nihil'.

3 NIHIL PRORSVS id est: neque <quicquam>. 4 'Nihil prorsus' dicitur, in quo nulla est ambiguitas; est enim 10 confirmatio negantis. 5 ATQVI EXSPECTABAM QVIDEM exspectamus tam bona quam mala, speramus bona.

36 5 1 PRAETER SPEM EVENIT 'praeter' pro contra, ut (*Heaut. I 1, 7*) 'praeter aetatem tuam'. 2 HOC MALE HABET v. εἰρωνικῶς 'uirum' dixit defessum senem. modo 15 enim ioculariter dixit 'uirum'. 'uir' enim modo ad uituperationem cum ironia, modo ad laudem sumitur <sine> ironia.

37 6 POTIN ES MIHI v. D. integrum 'potisne <es>', id est

1 aequae V, equi C | quidem nunc q. B | bene nunc quidem in mg. C², nunc bene quidem V, bene quidem nunc B || 4 equi C | nunc in ras, V² | hoc — 7 quidem om. A | id est B || 5 NIHILNE HEM om. B | hem hem ex heu heu corr. V² | est om. B || 6 negat TC | se aliquid locutum esse T, sscr. C² || 7 equi C | explicandum (ex -di corr. V²) dat] explicat cum ait Steph. || 8 et est om. TC | ΕΥΦΗΜΙΣΜΟΣ B, ΕΥΘΑ^uCMOC A, ***** TC V || 9 nil V | est om. C | quicquam add. Schopen || 10 prorsus nihil TC | est nulla V | est enim Daniel: est nunc A, est et V, et est T, et est et B, est C || 11 firmatio A | ATQVI — QVIDEM om. B | atque C, aut qui A || 12 mala quam bona T || 13 PRAETER — EVENIT om. B || 14 HOC — HABET om. B || 15 HABET] h. V | v.] uirum B | yronikos A, hironocos B, ironicos TC, γρονικῶς V | defessum (fe ex fo corr. m. 2) V | modo] non TC || 16 uir Schopen: uirum ATCV, om. B || 17 yronia AV, yronia C, tyronia T | ad laudem modo TC | sumitur] cum B | sine add. Steph. || 18 yronia ATV, (ex cyrcorr.) C; del. Schopen || 19 POTIN ES] potin^s A, potis (i ex e corr.) ne C, potis em T, potin^{so} (corr. m. 2) V | MIHI — D. om. B | es add. Umpfenb. | id est potes] pro potis TC

potes, ut Vergilius (*Aen. III 671*) 'nec potis Ionios f. a. s.' et deest illic 'est'. est autem nomen 'potis' et facit potis potior potissimus.

438 7 NVM ILLI MOLESTAE Q. H. S. N. 'quippiam' significatio est minimae rei.

439 8 1 PROPTER HVIVSCE HOSPITAE CONSVETVDINEM haec omnia pronominibus bene mollita sunt; etenim atrocita sunt, si cum suis nominibus nuda ponantur. 2 HVIVSCE HOSPITAE C. et 'hospitae', non 'meretricis' et 'consuetudinem', non 'amorem' dixit: ita omnia extenuat, ut Dauus 10 audeat confiteri.

440 9 AVT SI ADEO BIDVI EST AVT TRIDVI bene ait 'si adeo', ne, si omnino negaret, 'cur igitur tristis est?' ille diceret.

441 10 SOLLICITVDO propter turbationem. 2 NOSTIN DEINDE DESINET in significatione multorum, quae compendii 15 facimus, 'nostin?' dicimus.

442 11 1 EAM REM REPVTAVIT VIA 'reputauit' retractauit, quia putare purgare est, unde et arbores et uites putare dicimus. 2 VIA consilio, ratione.

443 12 1 LAVDO senex inducitur et credit. 2 DVM LICITVM EST EI 'licitum est' per te, hoc est: dum tu permisi. 3 *Et* mire hic utitur senis uerbis: ipse enim

1 ut *om.* B | inonios B, torilos (cor-C) TC | f. a. s.] f. c. s. V, fluctus aequare sequendo B || 2 illic *Klotz*: illi ABTC, ibi V (= *dett.*) | est 1. *om.* TCV | autem] enim TC || 4 NVM — N. *om.* B | NVM ILLI] nihil V | Q. H. S.] a. h. f. T | n. in ras. V | significatio est] finges est A, signum est B, significationem TC, significatio gnis est V || 6 huiusce h. con. B || 7 omnia] oio C, animo T | mollita B | atrocita A || 8 si cum] qui ai T | nominibus] omnibus TC, omnibus uel nominibus AB || 9 HOSPITAE] h. BT | c.] .i. A, *om.* V || 11 uideat C, -tur T || 12 BIDVI — 14 SOLLICITVDO *om.* TC | BIDVI — TRIDVI] b. e. a. t. V, *om.* B | ait] aut BV || 12 ne si] nisi A, ne si^{bi} V | est *om.* B || 14 NOSTIN — 15 DESINET] nos inde inde sinet A || 15 desinet in ras. V² | significatine A | quae] qui C | compendii *Bentley*: -dio *codd.* || 17 EAM — VIA] eam rem recte reputauit primam V, *om.* B | reputauit *om.* TC || 18 et 1. *om.* B | putari V || 19 Via V², ina A || 20 Ludo T | creditur A | DVM — 21 EST *om.* B || 21 EI licitum est] illicitum ei A, illicitum ei V, licitum ei B, et licitum et TC | tu] tunc A || 22 mire in ras. V² | uerbis senis TC

supra dixerat (*I 2, 17*) 'dum tempus ad eam r. t., s. a. u. e. s.' 4 DVMQVE AETAS TVLIT dum esset immatura aetas nuptiis. 5 TVLIT duo significat: attulit et abstulit, passus est et pertulit. 6 DVM LICITVM EST EI sic et placitum et pudium dicebant, quod nos placuit et puduit. 5

44 13 1 TVM ID CLAM bene 'clam', quia nunc liquido apparet Pamphilum uoluntatem propositumque mutasse.

2 [†] TVM ID CLAM CAVIT NE VMQVAM INFAMIAE <EA RES> SIBI ESSET[†] mire utitur senis uerbis: ipse enim supra dixerat (*I 2, 17*) 'dum tempus ad eam rem tulit, s. a. u. e. s.' 10

46 15 1 NVNC VXORE OPVS EST ANIMVM AD VXOREM AP- PVLIT quasi denuntiatio est quaedam senis necessitatis impositae. 2 *Et* bene 'appulit' quasi ab iactatione fluctuum et aestus marini; has enim tempestates habet amor.

3 *Et* sic dixit 'ad uxorem appulit', ut supra (*prol. 1*) 15 'animum ad s. a.'

47 16 1 SVBTRISTIS VISVS EST ESSE A. M. 'sub' temperamentum est plenae pronuntiationis, ut 'subridet' non ad

1 dixit TC | r.] rem BCV | t.] tulit BV | s. — s.] S. A. V. G. S; A, s. a. u. e. s. C, s. a. u. f. T, om. B || 2 DVMQVE — 10 a. u. in mg. V² | DVMQVE et TVLIT om. B | aetas immatura BTCV | <esset> nuptiis B || 3 et] uel B | passus — 4 pertulit del. Schopen || 4 EI · N. (= enim) C | sic ex sui corr. A || 5 pudicum AC | quod] quia TC, quae B | et] e V, om. rell. | puduit A || 6 TVM ID om. B | CLAM] ! · c · c · T, darēm · c · C, dā (sscr.) A | quia sscr. A | nunc ed. pr.: non codd. || 8 TVM — 9 ESSET] schol. ad lemma DVMQVE AETAS TVLIT pertinere docet schol. 12, 3 | CAVIT — ESSET] c · n · u · sibi B || 10 ad — tulit] ad e · r · (et T) t. TC, a · r · t · V, ad etc. B | s · u · a · e · s · T, om. B | e · s · om. V || 11 VXORE om. C | OPVS] o · BT | ANIMVM — AP- PVLIT] a · a · u · a · TV | ^papulit A || 12 denuntiatione T, -nis C | est om. BTC | quaedam V, om. B | senis necessitatis ABV¹, (senis ante quedam) TC, necessitatis seni V² (dett.) | impositae] site TC || 13 abiectatione C, abictione T || 14 et om. TC | marini estus TC | tempestatis B || 15 ad uxorem <animum> C, <a.> a · u · T | ^papulit A, a · T || 16 s. a.] scribendum appulit B || 17 VISVS — M. om. B | EST ESSE] e TC, est V | A. M.] ⁱm in ras. V² | subtemperamen est C || 18 plenae om. A | ut C², et C¹ | <subtristis> subridet V

plenum [tristis aut] ridet, ut confessionem eliceret. 2 SVB-
TRISTIS V. E. A. M. mire seruatum est in adolescente libero
τὸ πρέπον et in amatore τὸ πιθανόν, nam et honesto
iuueni non congruebat uersipellis uultus et amatorem ab-
surdum fuerat ingenii celare tristitiam. itaque nec ad
plenum tristis fuit, quia, <ut> dixit (II 3, 29), celanda
res erat, nec gaudium fuerat, quia et ingenium et amoris
necessitas in tristitiam retrahebat.

448 17 1 SED EST QVOD SVCCENSEAT TIBI quod ille a summo
ad imum proposuit, hic causae deriuationem opposuit. 10
2 QVOD SVCCENSEAT TIBI succensere potioris est. 3 Suc-
censere in re graui et iusta irasci.

449 18 1 PVERILE EST apparet Dauum nunc quaerere, quid
respondeat et ad quam causam deriuat auersa suspicione
tristitiam Pamphili, quam animo aduertit senex. 2 PVE- 15
RILE EST . . NIHIL EST utrum magis ideo suspendit, ut
senex audire desideret, an quia necdum commentus est
causam contra rependendam propositioni senis? 3 NIHIL
uidetur non posse inuenire.

1 tristis aut (ut in ras. V²) secl. W. | elicit A, diceret
TC || 2 A.] aliquantulum B, om. TC | m.] mihi B | misere TC |
libere A, om. T || 3 ΤΟΝΠΡΕΠΟΝ A, ΤΟΝΠΕΝΟΝ B, τὸ
πρέπον M⁴, ***** TCV | τὸ πιθανόν Steph.: ΤΟΠΤΕΝΟΝ
A, Τ·ΦΠΠΘΝΟΝ B, **** TCV | nam et] "non "nam et V ||
4 non om. V | uersis pëllis A, uersipellis ex -es corr. C | <ab>
amatorem C | absurdum sscr. V², surdum B || 5 ingeni A,
ingenium T, -nuum C | tristitia AB | atque nec in ras. A ||
6 ut add. W. | dixerat B | celanda] occultanda TC || 7 erat] esset

V | quia ñ (sscr. et) ingenuum C | amatoris TC || 8 iusticiam
T | retrahebatur V || 9 SED — TIBI] nichil propter etc. B | quod
— 11 TIBI om. C¹, in calce pag. add. C² || 10 proposuit Westerh.:

opposuit A || TC², appositum V | hic sscr. V² | deriuatione A V |
appositum V || 11 succenserat A | succensere — est om. TC | po-
tior^{is} (corr. m. 2) V || 12 <et> in T || 13 EST om. B | nunc
quere T, ñ qui uerere A || 14 deriuat V, de . . . et (!) C | ad-
uersa A | suspicione om. T || 15 animaduertit V || 16 EST 1. om.

A || 17 an om. V | necdum commotus A || 18 repetendam V ||
19 inuenire non posse TC

- 450 **19** 1 AIT NIMIVM PARCE FACERE SVMPTVM mirum ipsum dicere, ueluti fecit: et 'nimium' et 'parce'. 2 PARCE FACERE SVMPTVM pepercit, ne diceret 'sordide'. 3 *Et* turbati iudicium est, quia se ipsum pronomine ostendit.
- 453 **22** MEORVM AEQUALIVM POTISSIMVM 'aequalium' <ab> 5 aetate, 'potissimum' <a> dignitate. *etenim potis potior potissimus facit.*
- 454 **23** NVNC ET QVOD DICENDVM HIC SIET bene 'hic', ubi non sit adulescens.
- 455 **24** 1 TV QVOQVE PERPARCE bene 'quoque', quasi dicat: 10 cum ille peccet, quod pueriliter succenseat, tu quoque peccas. 2 TV QVOQVE PERPARCE NIMIVM et 'perparce' et 'nimium', cum sufficeret 'per'; etenim 'per' et 'nimium' uituperatio est, ut (*I 1, 34*) 'ne quid nimis'. 3 NON LAVDO quia 'perparce' et quia 'nimium'; nam parce agere laudis, 15 nimium peccati est. 4 NON LAVDO magna moderatione 'non laudo' dixit potius quam 'reprehendo'.
- 456 **25** 1 COMMOVI ideo 'commoui', quia argumenta dixit seni, quibus proditur non esse ueras nuptias. 2 COM-

1 Ait *sscr.* V², om. B | NIMIVM — SVMPTVM] parce etc. B | mirum TC, mire ABV || 2 PARCE] parce parce (*sscr.* C²) equalium TC, om. V || 3 SVMPTVM] s. BT | pepercit] 'perparce' dicit Teuber | turbati iudicium V || 4 ostendit] posuit TC || 5 MEORVM — POTISSIMVM om. B | POTISSIMVM] p. o. C, p. u. a. c. V, om. T | ab *add.* W. || 6 a *add.* W. | ^{et}etenim (*sscr.* m. 2) C | potis. tior. tissimus B || 7 potissimum^s (*corr.* m. 2) V || 8 sciet C, fiet A, s. T | hic] dic A, dicit (*corr.* m. 2) V || 9 non] nunc V | sciet C, est B || 10 TV QVOQVE] eu q q A | ^{per}parce (*sscr.* m. 2) V, per. B | bn̄ (*del.* et ille *sscr.* m. 2) C | quoque] quāquā A | dicat] d. B || 11 <ille> pueriliter V | succenseat A | tū A | quoque peccas V | peccas <perparce nimium faciendo sumptum> *dett.* || 12 QVOQVE] quo A | PERPARCE] per ABTC, om. V || 13 efficeret TC | uituperatio est] uituperationem T, -one ne C || 14 ut] et A | ne quit B, neque T | non laudo quia perparce (*vel* parce) *dett.*, quia (om. BV) per (om. B) non (non per TC) laudo nam ABTCV || 15 qua nimium T || 16 est om. ATCV || 17 non laudo om. B | reprehendo] uitupero TC || 18 ideo commonui TC || 19 seni *Steph.*: senis *codd.*

MOVI supra (cf. v. 5) 'sollicitau' dixit, modo 'commoui'. 3 Et 'commoui' dixit apud se, ut spectator audiat, non senex.

457 26 1 QVIDNAM HOC EST REI uerba sunt secum cogitantis senis aut de his, quae nunc locutus est Dauus, aut de aduentu mulierum, quae in scaenam ueniunt. 2 QVIDNAM HOC EST REI pulsatus est senex argumento falsarum nuptiarum 'paululum obsonii' (II 2, 23), tamquam se illuderet Dauus. 3 QVID HIC VULT VETERATOR SIBI 'ueterator' est uetus in astutia et qui in omni re callidus est. 10
4 Et hi duo uersus ostendunt pulsatum esse senem ex argumento falsarum nuptiarum, illo argumento, quod ait 'paululum obsonii' (II 2, 23), tamquam se illuderet Dauus (= schol. 2). 5 Sunt ergo uerba, ut diximus (schol. 1), secum cogitantis senis aut de his, quae nunc locutus est Dauus, aut de aduentu mulierum, quae in scaenam ueniunt modo.

458 27 1 NAM SI HIC MALI EST QVICQVAM si promissa non compleuerit Pamphilus. 2 ILLIC EST HVIC REI CAPVT 'caput' est origo et summa unius cuiusque rei, ut Vergilius 20 (Aen. XI 361) 'o Latio caput horum et causa m.'

1 supra] pro Schopen | modo] tñ TC || 2 commonui T || 4 HOC — REI om. B | uerba — REI om. TCV¹, in mg. C²V² || 5 senis ante 4 secum in B | aut] ac B || 6 quae <nunc> V² | cenam A | ueniunt C², -ant ABV² | Quod nam A || 7 REI pulsatus] repulsatus A, pulsatus B || 8 obseni A, ob. B || 9 illuderet A | QVID — SIBI om. B | ueteratio (2.) T || 10 <qui> in astutia uetus est B | uetus] ueterator A | in omni Steph.: una
codd. | calidus A | est om. ATCV || 11 hic duo T, hii. || A | esse senem pulsatum B || 13 ait om. T | obsonii] ob. B | inauderet A || 14 uera T | ut diximus om. B || 15 nunc om. V || 16 dauus locutus est TC | aduentū A, auentu C || 17 cenam A | ueniant (a ex u corr. m. 2) V, ueniunt post modo T || 18 est mali CV, e. m. T | quic. B, q. T | permissa TC || 19 ILLIC — CAPVT om. B | ILLIC] ille C, i. T | huius CV, h. T || 20 est] est et V, om. B | summa — ut] causa B || 21 o] e A | latium TC | causa. M. A. A, causa BT, causas. ~ C, causa malarum V

III.

1.

459

1 1 ITA POL QUIDEM RES EST VT DIXTI LESBIA in hac scaena nouo modo cessante Dauo fallitur Simo per nimiam sagacitatem suam. simul in hac scaena id agit poeta, ut ad nuptias faciendas magis accendatur Simo. et quaedam industria, quaedam uelut casu eueniunt, ut nunc suspicio 5 senis; in multis enim *οικονομία* comicorum poetarum ita se habet, ut casu putet spectator uenisse, quod consilio scriptoris factum sit.

2 ITA POL QUIDEM R. E. V. D. L. ex hoc sermone, quem habent ingredientes, scaenae apparet principium. quod enim auditur, non quod incipitur, dicunt. 10

2 ITA POL Q. R. E. productio est narratiua ad explendum modo potius iusiurandum. 4 VT DIXTI LESBIA et 'dixti' et 'dixisti' legitur.

460

2 1 FIDELEM HAUD FERME 'fidelem' maluit quam 'fidum' dicere; 'fidum' enim honestius dixisset. 2 FERME pro 15 facile posuit. 3 Et 'ferme' facilitatem significat, quia sunt aduerbia aestimationis. 4 INVENIAS VIRVM secundam pro tertia persona posuit, *pro inueniat quis uel inuenire*

1 QUIDEM — LESBIA] etc. B | dixi C, d. T | in hac cena A, om. TC || 2 Dauo om. C || 3 sagitatem A | in — id] hoc B | agit C, ait T || 4 Simo] senex B | quadam industria V || 5 uelud A | eueniant (a *ex u corr. m. 2*) V | ut nunc] non con A || 6 in om. V | multas A || 7 ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ A, orconomica C, oeconomia (oic- T) BT V | spectatis T || 8 scriptorum B | sit] est V | R. — L.] I. E. V. D. L.; A, res est ut dix. L. C, etc. B || 9 ex Lindenbr.: et BV, & A, om. TC | habuit TC || 10 principium A | id enim B | ^{initium} dicunt (*sscr. m. 2*) V; <initium> dicunt *dett., edd.* || 11 Q. R. E.] quidem res est V, quidem r. e. ut C, q. r. e. u. T, etc. B || 12 modo *sscr. C* | insinuandum V | VT — LESBIA] ut uixti. 1. A, ut dixi TC | LESBIA — 14 FERME om. B | et om. AV || 13 dixsti C || 14 HAUD] aut A | fidem maluit A || 15 ducere A | fidus B | enim] unum A || 16 fere T | signat (*corr. m. 2*) V || 17 extimationis TC, existimationis V | inuenies A | secunda V || 18 posuit persona B, est persona V | pro] per C, s. *inuenias* pro V | uel inuenire quis om. V

quis possit, ut Vergilius (*Aen. IV 401*) 'migrantis e t. e. u. r.'

- 461 **3** 1 AB ANDRIA EST ANCILLA HAEC simpliciter dixit 'ab Andria est' pro 'Andriae est', nam ex usu sic dicere solemus. 2 Ergo 'ab Andria est' hoc est: Andriae est. 3 <An>: Andriae fauet, ut cum dicimus ab illo sto, hoc significamus: illi faueo, illi accommo suffragium?
- 462 **4** 1 SED HIC PAMPHILVS semper 'sed' contrariae sententiae significatio est. 2 *Et* bene 'hic', ut ostendat de illo fuisse sermonem. 3 HEM interiectio est accipientis uerba et admirantis.
- 463 **5** 1 VTINAM AVT HIC SVRDVS comice et facete: 'aut hic surdus' qui audire non possit, 'aut haec muta' quae dicere non possit. 2 AVT HIC S. A. H. M. <F. S.> *σύλλημις* per genera.
- 464 **6** 1 IVSSIT TOLLI haec est 'fides' (*I 5, 55*). 2 <IVSSIT TOLLI id est> suscipi. legitimos filios faciunt partus et sublatio: matris est parere, patris tollere. 3 IVPPI TER QUID EGO AVDIO bene rursus adducitur ad desperationem senex Mysidis uerbis.

1 ut] et *V*, om. *B* | migrantes *B*, migratis (-ti *T*) *ATC*, migratis *V* || ■ c. — r.] e. t. c. u. r. *TC*, cernas totaque ex urbe ruentes *B* || 3 haec ancilla est *C*, h. a. e. *T*, etc. *B* | simpliciter *ed. pr.*: similiter *codd.* | dicitur *V* || 4 ex] et *BTCV* | usum *C* || 5 ^{hoc} est *C*, id est *B* || 6 est. An Andriae fauet *W.*: fauet (-ue *A*) andriae est (ergo *add. TC*) *ATCV*, fauet *B* | ut om. *T* | cum <illo> *V* || 7 sto *Schoell.*: est *codd.* | hoc significamus] id est *B* | fauet *B* || 8 pam. *B* || 9 significatione *C*, -nem *T* | est om. *TC* || 12 utinam aut hic *V*, om. *B* | aut om. *B* || 13 qui — dicere non possit *W.*: quia (qui *ed. pr.*) dicere (discere *B*, discedere *A*, audire *C*) non possunt (om. *B*) *ABTC*, quia audire non possit aut hec (*ex hic corr. m. 2*) muta ne possit dicere *V* (aut hec — dicere = *det.*) || 14 AVT HIC S. A. H. M. *BV* | A. H. M.] aut haec muta *B*, a. f. (s. *T*) m. *TC*, om. *V* | . C. Y. A. H. M. T. I C. A, CΥΛΛΗΜΙC *B*, σύλλημις *M*⁴, silepsis *TC*, silempsis (*sscr.*) *V*² || 16 IVSSIT om. *B* | tollit *A* | IVSSIT — 17 id est *add. W.* || 17 suscipi om. *V* | filios legitimos *BTC* || 18 parere patris *W.*: pater matris *codd.* | IVPPI TER — 19 EGO om. *B* | iupiter *A* || 19 quod *C*, quam *V*, q. *T* | AVDIO] A. A | rursum *TC* | addicitur *ABTC*, adicitur *V*; *corr. ed. pr.* | desperationem *V*

- 65 7 1 ACTVM EST in summa rerum desperatione ponitur, <ut> (*Eum. I 1, 9—10*) 'actum est, ilicet, peristi'. 2 Haec res secundum ius ciuile dicitur, in quo cauetur, ne quis rem actam apud iudices repetat. sic ipse in Phormione (*II 3, 72*) 'actum aiunt ne agas'. 5
- 66 8 BONVM INGENIVM NARRAS ADVLESCENTIS 'ingenium' naturam.
- 68 10 QUID HOC secum senex ἔλλειπτικῶς, deest enim 'rei est'.
- 69 11 1 ADEON EST DEMENS EX PEREGRINA ἔλλειψις per 10 ἀποσιώπησιν apta cogitanti. reliquum autem sic pronuntiat quasi reperto consilio. 2 *Et* bene 'adeo', quia iam demens est, quod amat. 3 EX PEREGRINA id est ex meretrice; mulieres enim peregrinae inhonestae ac meretrices habebantur. sic ipse alibi (*Eum. I 2, 27*) 'Samia 15 mihi m. f., ea h. R.' et seruus 'potest taceri hoc'. *quid est 'potest taceri hoc'?* meretricem habuisse matrem uerisimile est. 4 EX PEREGRINA ἀποσιώπησις, deest enim 'ut filium suscipiat' aut aliquid tale.
- 70 12 1 VIX TANDEM s. s. pulchro colore uitae inducto 20 poeta ostendit non minus falli suspiciosum, quam qui

1 est sscr. C, om. B | desperatione A || 2 ut add. Schopen | ilicet B, illicet V, licet A, scilicet TC | periisti B, periisti C || 4 rem actam V, re (om. T) acta rell. | sic ipse om. B || 5 ne agas] .N. TC || 6 BONVM — 7 naturam om. B | NARRAS ADVLESCENTIS] N. A. AT, la. a. V || 8 hic V | senex secum B | ΕΛΛΙΠΤΙΚΟΣ A, ΕΔΛΙΠΤΙΡΟΣ B, ἔλλειπτικῶς M⁴, ē **** V, om. TC || 10 ADEON EST om. TC | DEMENS] de. B | EX PEREGRINA] ex pe A, ex p. T, e. ** B | ΛΗ·ΜΥΙC A, ΔΔΗΜΥΙC B, **** CV, om. T || 11 aposiopesin ABV, aposipesin TC | acta CV | cogitandi T | autem om. TC || 12 repertum TC | bene] un̄ T | quia tam BV, quia ATC; corr. Westerh. || 13 id est om. V || 16 M·F·E·A·h·R· A, m·f·e·a·h·r· TC, mater f·e·h·r· V, mater fuit et ea habitabat rhodi B | poten TC | quid est W.: quidem codd. || 17 poten taceri TC, taceri V, om. B | matrem om. V | uerisimilis A || 18 ΔΠΟΚΙΟΠΗCIC A, ΔΠΟΚΙΟΠΗCIC B, ἀποσιώπησις V, ***** TC | deest] id est C || 19 aliquid V || 20 VIX TANDEM om. B | VIX] lux A | s. s. sscr. C, stolidus s. T, stolidus B | uitae] mire in ras. V² || 21 minus] mid B | falsi C | qui om. B

stultus est; huic enim ueritas fallacia uidetur, dum nimis est acutus ac perspicax. et hoc est, quod ab euentu fingit poeta; non enim in Dauo est sic errare nunc senem.

2 VIX TANDEM SENSI STOLIDVS quinque sunt sensus, quorum duos, uisum et auditum, magis nos sensibiles habemus 5 quam pecora. unde Cicero (*Catil. I 3, 8*) 'non solum uideam, sed etiam audiam planeque sentiam'. 3 <SENSI> quasi ad tactum rettulit, quo etiam pecora impelluntur ad sensum. 4 Duabus ergo rebus scimus: aut ratiocinatione aut sensu, quibus maxime praestamus ceteris animalibus. 5 Ergo senex se non sensu, non ratione sensisse ait, sed ueluti calcaribus et stimulis punctum.

471 13 1 HAEC PRIMVM ADFERTVR IAM MIHI satis se sagacem senex ostendit, quando ipsa principia inceptionsque comprehendit. 2 HAEC PRIMVM bene 'primum' quasi ex 15 multis, quas parauerat Dauus.

472 14 QVO CHREMETEM 'quo' qua re.

473 15 1 IVNO LVCINA 'Iuno' ab iuuando dicta, — 2 IVNO LVCINA *Iunonis filia, Graece Ἐλλείθνια. Latini Nixos dicunt.* — 'Lucina' ab eo, quod in lucem producat. 20

3 Et gemina uota sunt: ut et partus et pariens seruetur,

1 uidetur *sscr.* C² || 2 acutus A | et] ex TC | est *om.* A | euentū A, euentu <ē> V | fugit B || 3 nunc errare B, errare V || 4 SENSI STOLIDVS] s · s · BT | quinque] · v · B || 6 non modo audiam sed etiam uideam *etc.* Cic. || 7 pleneque CV | sentiam] s · C, s · sentiam BV, sed sentiam A | SENSI *add.* W. | tacitum A || 8 impelliuntur A || 9 ad sensum *om.* V | ergo] igitur V | rebus *in mg.* C¹ | scimus <scimus> B | ratiocinationē C || 10 sensum C || 12 ait] est A, *om.* BTC | stimulus A | punctum V², praeventum V¹ || 13 ADFERTVR] affertur CV, *af.* T, *om.* B | IAM MIHI] *etc.* iam B | se] ē C || 14 quando *ex* quia *corr.* C | ipsa (eius C) *post* principia TC || 15 haec primum V || 16 multis ^{fallacii}

(*sscr. m. 2*) V || 17 quo] quod A, qđ V, contra TC, hanc simulant *etc.* B | CHREMETEM *om.* B | quo *om.* ATC | qua re *in ras.* V², id est qua re B || 18 Iuno — 20 Lucina *om.* TC | IVNO LVCINA *om.* B | <est> Iuno V | ab] a B | dicta *om.* B || 19 graeci V | ΙΑΙΕΤΙΔ A, ΙΔΘΠΔ B, **** V | latine (-na A) *codd.*, *corr.* Lindenbr. || 20 dicuntur (*ur eras. in A*; dicitur V² = *dett.*) iuno *codd.*; iuno *del.* W., dicunt iuuare Schoell | lucina (*in mg.* C²) <fer opem (f. o. T)> TC | producit T || 31 nota AB | ut et] ut TC | seruētur V

nam 'fer opem' propter partum, 'serua me' propter parientem dicitur.

4 IVNO LVCINA F. O. S. M. O. nota hoc uersu totidemque uerbis uti omnes puerperas in comoediis nec alias induci loqui in proscaenio; nam haec uox post scaenam tollitur. 5 FER OPEM propter quod Lucina est. 5 inde obstetrix, quod opem tulerit. 6 SERVA ME OB-
 SECRO obstetriciam hanc potestatem Iunoni attribuit, quamquam illam Menander Dianam appellet et hoc sentiat in Bucolicis Vergilius (*Ecl. IV 10*). *Change a correpond*

174 16 1 HVI TAM CITO 'tam cito', ut felicitatem partus 10 ostendat incredibilem. 2 TAM CITO ad reprehensionem, RIDICVLVM ad irrisionem. 3 *Et* inspice 'ridiculum', aduerbium sit an nomen, ut sit: uide hominem ridiculum. sed aduerbium magis est.

175 17 1 NON SAT COMMODE DIVISA SVNT TEMPORIBVS CON- 15 fusa tibi sunt, inquit, omnia nec unum quidque suo tempore geritur, qua re proderis. 2 NON SAT non satis. 3 DIVISA SVNT digesta et composita et distributa. 4 TEMPORIBVS id est per tempora.

1 me *om. B* | parietem *A* || 2 dicitur *in* dixit *corr. C* | LVCINA] l. *B* | F. o.] EO. *A*, fer. o. *C*, fer opem *V*, *om. B* | m.] me *C* || 3 totidem *TCV* || 4 proincenio *T*, proⁱnscenio *C* || 6 obstetris *A*, obstitrix *C* | tulerat (*sscr. m. 2*) *C*; tetulerit? *cf. I 5, 64* || 7 obstetriciam *Schopen*: hoc (hec *C*) extra (hoc *add. V*) etiam *codd.* | attribuitur *B*, attribuunt *V*, adtribuuntur *A*; attribuit Terentius *Dziatzko* || 8 apellet *A* | et hoc sentiat *BV*, et sentiat hoc *TC*, *om. A*; et hoc significat *Schopen* || 10 HVI TAM CITO *om. B* | HVI] huic *A*, huinc *ut uid. T* | tam cito *in mg. C¹, om. T* | ut] in *ATC* | felicitatem *ATCV*, felicitatem *B*; facilitatem *Lindenbr.*, ueloc- *Schopen* || 11 ostendit *C* || 12 RIDICVLVM ad irrisionem *om. B* || 13 <si> sit aduerbium *TC*, an uerbum sit *B* | ut sit *bis B* || 14 est magis *TC* || 15 com. *V*, c. *T*, *om. B* | DIVISA — TEMPORIBVS] d. s. t. *TV*, etc. *B* | diuersa^{diuisa} (*sscr. m. 2*) *C* | tibi post sunt *V*, post omnia *B* || 16 inquit omnia *A*, omnia inquit *TC* | nūc *C* | quodque *BV*, quod *TC* || 17 proderis (e *ex i corr. m. 2*) *V* | NON — satis *om. B* | satis <è> *V* || 18 SVNT *om. B* | et *om. bis B* || 19 id est] uel *TC*, *om. B*

476 18 1 MIHIN adhuc Dauus non percipit. 2 *Et* bene, quasi dicat: cum ille loquatur, illae agant. 3 MIHIN
 X NVM INMEMORES DISCIPVLI 'discipuli' Mysis, Lesbia et Pamphilus: omnes, per quos agitur fallacia. bene ergo discipulos imperitos ostendit et magistrum Dauum, quia 5 supra dixit (*I 2, 21*) 'tum si quis magistrum cepit ad eam rem improbum'. alii hic Pamphilum significari putant discipulum, quia Dauus magister; <nam> nomen est ad aliquid discipulus, ut magister. 4 *Et* nunc 'discipuli' genetiuis singularis est casus. alii nomina- 10 tium pluralem putant, ut 'discipulos' dixerit omnes, per quos agitur fallacia, secundum illud (*I 2, 21*) 'tum si quis magistrum cepit ad eam rem improbum'.

477 19 1 EGO QUID NARRES NESICIO quasi fabulam. 2 NVM INMEMORES DISCIPVLI deest 'nunc'. 3 *Et* bene 15 'discipuli', quia ipsum magistrum supra fecit (*I 2, 21*).
 4 EGO QUID N. N. semper ita respondet Dauus seni, tamquam non intellegat, quid loquatur.

1 Mihi · N · A, mihine BTC, mihiⁿ non (corr. m. 2) V | non perceptit V, non pepercit (-sit T) TC, non percipit (ante dauus) B || 2 dicat] d · B | cum om. T | ille loquitur T, illae loquantur V | ille ATC | agat TC | mihi · N · A, michin B, mihi non V || 3 NVM om. B | immemor es V, in med. T, In me^{mor} (sscr. m. 2) C, om. B | lesbia mysis B | lesbiae V | et om. BV || 4 pamphili (corr. m. 2) V | fallicia A, fabula V | <et> bene TC || 6 tum] cum ATC | cepit — 7 improbum] ad e · r · c · i · T, etc · B || 7 Alii — 8 Dauus magister om. B | alias A, alii V | significare TC || 8 magistri CV², magnum T | nam add. W. || 9 aliquid uero sunt (sscr. m. 2) V | ut Goetz: et codd. | magister <alii dauum discipulum putant tantum> B || 10 genitiui B | est singularis BTC | casus om. B | nominatiui TC || 11 ptr A, pluralis TC | dixerit <erit> A || 12 cum T || 13 magistrum] ma · V | cepit] caput A, ce · V, om. BTC | ad e · r · i · V, ad e · r · c · i · T, om. B || 14 EGO — 16 fecit om. TC | EGO — NARRES om. B | nescio in ras. V², N · A | fabula <sit> V || 15 num in ras. V², non B | inmemor est B | DISCIPVLI] dis · B | nunc] sunt Schopen || 16 supra magistrum V || 17 N. N.] narres nescio C, nar · neque V, etc · B | respondet ita B | respondent T | seni tamquam] sententiam quam A || 18 non om. TC

- 78 **20** HICINE ME SI IMPARATVM redit ad illam sententiam (I 1, 132—33) 'simul sceleratus Dauus si quid consilii habet, ut consumat nunc'.
- 79 **21** 1 ADORTVS ESSET 'adortus' dicitur, qui ex insidiis repente inuadit: dictum ab eo, quod corpora aggredientium 5 exsurgant subito atque increscant. 2 ADORTUS aggressus.
- 80 **22** EGO IN P. NA. haec ex translatione maris sunt dicta \times —
μεταφορικῶς.

2.

- 81 **1** 1 ADHVC ARCHYLIS QVAE ADS. Q. Q. O. specta in hac — scaena, quam scite expressa sit consuetudo medici uel 10 medicae egredientis ex aegri domo: nam ueniens de negotiis eius loquitur, abiens de morbo. et haec sunt praeter *οἰκονομίαν* quae dicuntur *ἐνόηματα*. 2 ADHVC ARC. sic ueteres scribebant 'adhuc', quando incerti futurarum rerum ex praesentibus firmum intimabant, quod est genus cau- 15 tissimae promissionis et certae. 3 ADHVC ARC. Q. ADS.

1 hicine *V*, hic me *A*, hic *TC*, *om. B* | *ME*] *mi A*, *om. B* | *si om. TC* | *inpartum A* | *rediit A*, *rediit V*, *reddit TC* | *sententia A* || 2 *si quid om. T* | *consilii* — 3 *nunc*] *c · h · u · c · n · (nunc T) TV* || 4 *ADORTVS ESSET om. B* | *dicitur in dixit corr. C* | *insidii^s C* || 5 *agredientium A*, *egred- U* || 6 *expurgant B* | *adgressus A*, *agressus TC* || 7 *EGO IN P · NA · W.*: *omnia (cum T) codd.* | *ex*] *est T* | *dicta sunt V* || 8 *metaforicos ATC*, *metaphoricos B*, *methaforicos V* || 9 *ARCHYLIS — o.*] *ar · B* | *assolent ex ads- corr. C*, *ad · T* | *q · q ·] q · q3 · V*, *q · TC* | *scripta T* || 10 *site A*, *scienter V* | *sit expressa B* | *uel medicae]* *uel medicinae V*, *medicue (medicaeue sscr.) B* || 11 *egredientesⁱ C* | *aegrae V* | *negocio V* || 13 *OIKONOMIΔN AB*, ***** TC V* | *ΕΙΡΝΗΜΑΤΑ A*, *ΕΥΡΕΜΑΤΑ B*, ****** T*, (*in mg. inuenta m. 2*) *C*, \wedge (*in mg. Spatium hic in medio duorum uerborum*) *V* | *ARC.] A · R · C · A*, *ar · B*, *a · q · C*, *archillis q · T*, *arc^h (sscr. m. 2) V* | *sic B*, *sicut ATCV* || 14 *scribunt TC* | *quan^{do} (sscr. V²)*, *quam ABC*, *quē T* | *incerti DP*, *incertis rell.* | *futurarum*] \wedge *adhuc* (*fiet in mg.*) *uīarum C¹* || 15 *firma TC* | *cautissimae]* *certissime TC* || 16 *et certae promissionis B* | *ARC · Q · ADS.] arc · Q · A · S · A*, *ar · (a · T) q · a · TC*, *arc · q · a · in V*, *etc · B*

medicina aut in ratione est aut in consuetudine et in exemplis. 'adsolent' ergo consuetudinis est, 'oportent' rationis.

482 2 1 SIGNA ESSE AD SALVTEM deest 'haerentia' aut 'pertinentia'. sic in Heautontimorumeno (*I 2, 23*) 'atque haec sunt ad uirtutem omnia'. 2 Absolute ergo dixit, ut desit aliquid tale. unde et nos dicimus quid ad rem? uel quid ad me?

483 3 1 NVNC PRIMVM FAC ISTA VT LAVET imperitiae notantes Menandrum aut Terentium ipsi ultro imperiti inueniuntur, nam et ille 'λούσαι' ἀυτήν' dicens a consuetudine non recessit, †cum lauisset se aut non lauisset a parte totum significantes†, et Terentius propius ad significationem accessit 'ista' dicendo, ne pudenda nominaret.

481 1 4 Et sunt qui 'adhuc Archylis' correptionem esse nimium sollicitae nutricis putent, quod ego non probo.

483 3 3 FAC ISTA VT LAVET 'ista' quae ex puerperio sordebant. quidam 'ista' ipsam puerperam dicunt — sic enim et Menander 'λούσαι' ἀυτήν ἀντίκα' — sed imperitiae accusantur, quod non continuo solent post puerperium lauare, sed diebus omissis.

1 medica A | est in oratione B, in oratione C, in ratione T || 2 assolent CV | oportet codd. || 3 esset A | ad <esse> T | haerentia] ferentia Schopen || 4 sic om. A | heautontimorumeno A, eautontimorumenos B, eautontimorumeno V, eutontimorumeno T, eutontimorumeno C | atque] at T, om. B | haec sscr. C² || 5 uirtutem in ras. V² | ergo absolute TC || 6 et nos om. B | quod T || 7 quod ad A, quid T, (ex ad corr.) C || 8 NVNC — ISTA om. B | imperitiae TC || 9 imperiti ex -rati corr. C | inueniunt T || 10 et sscr. C | ille — 11 aut non in mg. V² | ΛΟΥΣΑΤΑΥΤΗΝ B, ΛΟΥΣΑΤΑΥΤΗΝ. A, ***** TCV² | a om. C || 11 non <se> lauisset ATC | cum — non lauisset] cum λούσαι ἀυτήν Sabbad. || 12 potum TC | pro parte totum Sabbad.; a toto partem Schopen | significantes] significat sed V; significet Sabbad. || 13 accessit om. T | narraret T || 14 "adhuc" qui V || 15 probabo TC || 16 VT LAVET] uolauit A | ista quae] itaque B | ex puero TC || 17 ista V, istam ABTC | ΛΟΥΣΑΤΕΔΡΤΗΝ A, ΛΟΥΣΑΤΗΔΥΤΗΝ B, λούσατε ἀυτήν M⁴, ***** V, om. TC || 18 ἀντίκα Bentley: ΥΤΙΣΑ A, ΥΤΙΣΑ B, om. TCV; τάχιστα Casaubonus | imperitiae TC || 19 quod] quid A, qui V | non in ras. V², om. TC | puerperam TC || 20 omis A

184 4 1 QVOD IVSSI DARI BIBERE ET QVANTVM IMPERAVI DATE consuetudine quam ratione dixit pro: date ei portionem. Lucilius in quinto (*fr. 24 M.*) 'da bibere <a> summo'. 2 DARI BIBERE <***> nam duo uerba iniuncta nullum habent significatum sine nomine aut pronomine, 5 ut si dicas dic facere. 3 QVOD IVSSI DARI BIBERE ET Q. I. et qualitatem et modum rei dixit.

185 5 MOX EGO HVC R. uide ut auctoritatem et iactantiam medicorum imitetur dicendo 'quod iussi'; et non sufficebat, sed etiam 'imperaui' dixit. simul haec dicit, 10 quae solent medici promittere frequenter 'mox ego huc reuertor'.

186 6 1 SCITVS PVER EST satis obstetrici est adhuc incertum aevi, ut ita dicam, et a matre sanguulentum non 'pulchrum' — quod ipsum nimium uideretur — cito dicere, 15 sed 'scitum' pronuntiat. 2 Ideo subblanditur, ut operae pretium maius accipiat. 3 PER ECASTOR per Castorem et

1 quid *V* | dari bibere (*bi ex a corr.*) *C*, da · b · *B*, dare b · *V*, d · b · *T* | ET — 2 DATE] et quantum imperaui te dare *C*, et q · in · t · a · *T*, e · q · i · d · *V*, *om. B* || 2 consuetudinem *AT*, -nem *V* || 3 in · *V* · *B*, in *V*° *V* | date *TC* || 4 summo *om. T* | bibere ab summo *Porph. ad Hor. c. III 21, 7*; biber e summo *Lindenbr. coll. Charis. 124, 1* | DARI] date *V* | biberē *C* | *lac. sign. W.*; *fort. excid. mire 'dari bibere'*. *An ἔλλημισμός?* cf. *Serv. Aen. I 318*; *V 248* || 5 nullam habent significationem (*sign- om. T*) *TCV* | aut] uel *B* || 6 ut *TC*, *sscr. V*², *om. AB* | quod *V* | DARI] da *AB*, d · *V*, da mihi *TC* | BIBERE] b · *V* | ET Q. I.] e · q · i · *V*, *om. B* || 7 et 1.] e *T* | et 2. *om. T* | rei *om. B* | post dixit *add. TC*: quod iussit (*iuxi T*) quantum quod iussi date bibere et quantum i · (*LP*: quod iussi date bibere et quantum iussi) || 8 mox *om. B* | EGO *om. TC* | HVC] h · *TV* | r. uide] r · et uide *V*, et uide *AB*, redeo *C*, r · *T* || 9 et *om. TC* || 10 simul ante dixit *B* | dicit] dū *TC*, *om. B* || 11 medici] dici *TC* | <ut> frequenter *ATC*, frequenter <ut> *V* | hic *A* || 13 EST *om. TC* | obstetrici est *V*, obstetrici *C* | incertum adhuc *B* || 14 aevi ut ita dicam et *AB*, eui (cui *C*) ut dicam ita et (ut *C*¹, *corr. C*²) *TC*, et ut ita dicam *V*; qualem dicat. ita et (atque *Schopen*) *ed. pr.* | a matre in *ras. V*² | sanguulentum *B* || 15 ipsi minimum *B* || 16 scitum in *ras. V*² | pronuntiauerat *C* | subblanditur *B*, subauditur *V* || 17 maius *V*, magis *BC* | <per castor> per castorem *A*

Pollucem ornatia sunt iurandi apta feminis. 3 *Et* 'natus Pamphilo' dixit, ut Vergilius (*Aen. I 617—18*) 'quem Dardanio A. a. V. F. g. S. a. u.' 4 scitvs elegans, pulcher, quem Graeci *κομψόν* dicunt. *quod enim quis scit, hoc scitum et pulchrum est.* 5 *Et* est diaeresis, nam ordo est: perscitus ecastor, ut in Hecyra (*I 1, 1—2*) 'per pol quam paucos r. m. f. e. a., S.', ut sit: perquam paucos.

487 7 1 DEOS QVAESO VT SIT SVPERSTES 'superstes' nunc saluus. alias superstites sunt senes et anus, quia aetate multis superstites iam delirant. unde et superstitiosi, qui deos nimis timent, quod est signum deliramenti. 2 QVANDO QVIDEM IPSE EST quando et cum interdum causales sunt coniunctiones. 3 *Et* 'quando' pro quoniam et pro quia intellegimus. 4 QVANDO QVIDEM IPSE EST transit a puero ad ipsum Pamphilum. 15

489 9 1 VEL HOC QVIS NON CREDAT ironia est. 2 'Vel' modo non est disiunctiua coniunctio, sed pro etiam po-

na
1 or tua (*sscr. m. 2*) *V* | acta *C* | feminis] fenanis *A* || 2 <e> pamphilo *V* | dixit *om. TC* | auerg. *A*, uirg. <quem> *V* | quem — 167, 1 apud Vergilium in *mg. V²* || 3 A. a. v.] anchise alma uenus *B*, anchise al. u. *V²*, m. u. *TC* | F. g. S. a. u.] F. S. A. V. *A*, ph. g. s. a. u. *V²*, s. s. a. u. *TC*, etc. *B* || 4 <puer> pulcher *TC* | *κομψόν* *W.*: KONYON *A*, ROHYON *B*, *ρόνιον* *M⁴*, **** *TCV²* | quod] quid *A* | quis scit *Steph.*: qui sint *AB*, qui sint *V²*, qui sunt *TC* || 5 scutum *A* | est 1. *om. TC* | dicheresis *A* || 6 ut *om. BTC* | Hecyra] hec ita *TC*, hoc *V²* || 7 r. — S.] R. M. S. E. A. S. *A*, re. *B*, **R** *C*, p**** *T*, **** *V²* | ut sit *om. B* | perquam] quam *TC* || 8 DEOS — sit *om. B* | superstes (superstites *TC*) nunc (*om. B*) saluus (saluos *TC*, siluus *A*) post 11 deliramenti in *codd.*; *transp. Steph.* || 9 superstes *TC* | senex *T*, ex -es *corr. C* || 10 aetate] senes *TCV²* | multis (-ti *C*) superstes *TC* | iam etate *V²*, *om. TC* | delirant] erant *TC* || 11 timent nimis *TC* | signum est *TCV²* | delimti *TC* || 12 QVANDO QVIDEM — EST *om. B* | ipse <ipse> *A* | est <ingenio tam bono> *V²*, est <ingenio bono> *C*, e. <i. b.> *T* || 13 sunt causales (coniunctiones *om.*) *TC* || 14 pro] et *V²* | quam *C* | et pro quia *TC*, pro quia *AB*, *om. V²* || 15 EST *om. BTCV²* | transiit *A* | ad ex id *corr. C²* | ipsum *om. B* || 16 VEL *V²*, *om. ATC* | hoc qui *ATC*, *om. B* NON *om. ATC* | credit *TC* | yronia *B* | est] sed *TC* || 17 coniunctio disiunctiua *B* | sed] et *AB* | etiam] est *T* | posita <est> *V²*

sita, ut apud Vergilium (*Aen. XI 259*) 'uel Priamo miseranda manus' et (*Ecl. VIII 69*) 'carmina <uel> c. p. d. l.' 3 *Et* bene 'uel hoc': subaudias 'exceptis illis, quae reprehendit supra'. 4 ABS TE ESSE NATVM et 'ortum' legitur, ut sit: instructum, commentum et compositum.

90 10 1 NON IMPERABAT C. 'coram' ad certas personas refertur, 'palam' ad omnes. 2 QUID OPVS FACTV ESSET impersonatiue dicitur 'opus facto esse'. 3 PVERPERAE datiuus casus est: ipsi puerperae coram non imperabat. 10

4 *Et* QUID FACTO OPVS ESSET <P.> sic enim dicimus quid uis tibi faciam? 5 PVERPERAE omnis, quae peperit, — 6 'Puerpera' *πρωτοτόκος*. — et non quod puerum, sed quod †filium, puerpera dicta. et apud ueteres puer puellus, puera puella. 15

191 11 1 ILLIS QVAE SVNT INTVS CLAMAT DE VIA argumentum ex eo quod non factum est, cum fieri oportuerit, et ex eo quod est factum, cum fieri non oportuerit.

1 ut apud A, om. B | uirgilius B || 2 et carmina om. TC | c. p. d. i. AV, c. pi. d. C, c. p. d. T, etc. B || 4 ABS TE ESSE] absit esse TC, abs te eum V, om. B || 5 sit om. V | et nē (non T) positum TC || 7 non uituperabat T, (te s. v. add. m. 2) C, om. B | c.] co. V, coram BTC || 8 ad omnes palam TC | quod CV, om. B | factu BV, factū A, facto C, f. T; cf. *Heaut. V 1, 68* | esset sscr. C¹, e. (ante f.) T, esse B, est V || 9 imperatiue T | <quid (vel quod)> opus dett. | factu B, s. T | esse ABV, e. T, esset C (dett.) | PVERPERAE — ESSET om. T | puerperae B || 10 datiuus A | casus — puerperae om. B | est <ut sit> dett. | non imperabat (sic dett.). Et W.: imperaret AV, imperet BC || 11 quod facto opus esset V, q. o. f. B | dicturus TC || 12 tibi vis B | post faciam V² in mg. add.: dat casus est ut sit ipsi puerperae coram non imperabat quid opus facto esset puerpere | omnes AT || 13 *πρωτοτόκος* Steph.: .P. G. T. G. TOKOC. A, .POTWROC B, p. n. *** V, om. TC; *νοσοτόκος* Sabbad. || 14 quae puerum Schopen | quod filium] quod filium peperit Steph., et quae filiam peperit Schopen. An quod fetum? | et om. BTC || 15 puera] puerula AB, puerula V | puella uocabantur (sscr. m. 2) V || 16 qui AB | CLAMAT DE VIA om. B | VIA] eo TC, om. AV || 17 non — 18 quod om. V | oportuerit — 18 fieri non om. BTC || 18 oportuerit] non potuerit TC

2 CLAMAT DE VIA mire 'clamat', quasi dicat: maluit clamare quam sine labore intus imperare.

492 \ 12 1 O DAVE ITANE CONTEMNOR hoc est: usque adeone.

2 ITAN CONTEMNOR ualde temnor, — *temnor autem Graecum est, id est caedor et reicior*, — nam ueteres temnere dicebant sine praepositione. 3 ITANE TANDEM indignatio est ad aestimationem reuocantis eius dicta uel facta, <a> quo contemnitur quis. 4 IDONEVS aptus et huic rei natus.

493 13 APERTE FALLERE δύο δι' ἐνόος cito: et 'fallere' et 10 'aperte'.

494 14 1 SALTEM ACCVRATE mire 'saltem', quod ponitur in desperatione rerum; primum enim fuerat 'ut ne conareris fallere'. 2 SALTEM ACCVRATE v. m. ξέσγμα a superiore 'fallere incipias'. 3 Aut certe σύλλημις 'fallere 15 incipias'. 4 CERTE SI RESCIVERIM utrum pro 'cum rescierim' an quia stultum me putas?

495 15 1 CERTE HERCLE NVNC HIC SE I. F. H. E. hoc ita

1 DE VIA] d. T, om. B | mire clamauit TC, mire B | dicat] d. B || 2 intus om. TC || 3 O DAVE om. B | itan C, itaⁿ (sscr. m. 2) V, i. T | contemptor A, c. a. V, om. B | id est B | usque om. TC; del. Schopen || 4 ITAN CONTEMNOR om. B | ualde contemnor BTCV | temnor 2.] tempni B, Tenum TC | autem om. T || 5 ἄτῦ A | reicior <τὸ τέμνομαι> Steph.; inde Graecum est: τέμνομαι Schopen | tempnere B, tempeiēre C, tendere T || 7 aestimationem V, extimationem C | dicto uel facto V || 8 a add.

Steph. | conpnitur C | actus TC || 10 apte fallere TC, <quem tam> aperte fal B | d. ï. ὈΔΙΕΝΟC B, ὈΔΙΕΝΟΕ A, **** TCV | cito et] cito TC, et V || 12 saltim C, Sal. B, s. T | ACCVRATE] a. T, om. B | <et> mire C || 13 primo ATCV | <hortatus (in mg. m. 2)> fuerat <dauum (sscr. m. 2)> V, erat B | ne] nec TC, non V | orareris (-ueris T) TC, conaretur V || 14 saltem fallere C | ACCVRATE] accū te A | v. m.] · V · in A, ut m · u · V, uidear metui B, om. TC | ξεγμα A, zeugma V, zeuma B, om. TC || 15 incipias V | CΥΜΕΜΕΥΙC A, CΙΔΗΜΥΙC B, sylempsis V, **** C, om. T | fallere incipias V, om. B || 16 certo AC, om. B | SI om. B | RESCIVERIM] uerum TC | utrum — rescierim om. B | <et> utrum (ex uerum corr. m. 2) V || 17 me stultum B || 18 CERTE — SE om. B | hercule V | SE] s. V | I. — E.] i · f · b · e · C, f · h · e · T, fallit haut ego B | ita] ideo V

dixit, ut audiat spectator, non ut Simo. 2 EDIXI TIBI hic illud reddit (*I* 2, 33) 'edico tibi, ne temere facias'.

96 16 1 INTERMINATVS SVM NE F. pro 'minatus sum'. Plautus in *Aulularia* (*III* 6, 22) 'interbibere sola si ui.'

2 NVM VERITVS ueretur liber, metuit seruus. — 5

3 *Et deest 'es': apta ἔλλειψις irascenti.* — alibi (*Phorm.*

II 1, 2) 'non simultatem meam reuereri'.

4 QUID RETVLIT 'retulit' profuit uel interfuit. et producit RE sylla-

bam. 5 *Et est sensus: sic contempsisti, quasi tibi non*

comminatus sim. 10

98 18 1 TENEQ QUID ERRET ET QUID AGAM HABEO hoc

dixit non ut Simo, sed ut spectator audiat. hoc denique

senex probat dicens Dauo 'quid taces?' 2 ET QUID AGAM

HABEO et quid respondeam scio.

99 19 1 QUID CREDAS propter quid aut propter quam 15

rem aut quomodo [aut propter quid]. 2 QUID CREDAS

repetit uerbum eius, quod ait 'credon': quare adiuuandum

pronuntiatione est. 3 QVASI NON TIBI RENVNTIATA NUN-

tiata: compositum pro simplici.

00 20 1 MIHIN QVISQVAM fauet sibi senex in eo, quod se 20

1 dixit *V*, d. *A*, d̄t *T*, dauus *B*, dicitur *C* | ut 2. *om. V* |

edixin *TCV*, ed *A* || 2 hoc illuc *V* | redit *V*, reddidit *AC*,

reddidit *B* | temere *sscr. C*² || 3 *svm — f.*] sum ne facias *C*,

sum n. f. *V*, *om. B* | pronuntiatum sum *V* | <ualde> minatus

Schopen coll. Don. ad Eun. I 1, 35. *An comminatus? cf. infra*

schol. 5 || 4 interhibere *B*, interminere *V* | si ui.] sibi *ABC**V*,

si *T* || 5 *nvm om. B* | fueretur *A* || 6 *es om. A* | epta *A* | ΕΔΔΙΥΙC

B, ΥΙC *A*, ελλίψις *V*, *** *TC* | alibi — 7 reuereri *om. B* ||

7 non] num *AV*, nunc *TC* | simultatem *ex -lantem corr. C* |

reueferi *A*, re. *V* | *quid* — 8 interfuit *in mg. V*² | *quid retvlit*

om. B || 8 uel — producit *om. T* | uel *om. B* | produxit *C* || 9 *Et*

est] *est V, om. B* | si *TC* || 10 sum *T* || 11 *errat A*, *er. B* |

quid] quidem *B* | hoc — 14 *HABEO in mg. V*² || 12 *sed ut*] *sed*

B || 13 *dicens probat TC* | *tacens A* | *et*] *et TC* || 15 *quid*

— 16 *propter quid om. B* | *credam C*, *c. T* | *aut quam rem*

TC; *aut quare Schopen* || 16 *aut 1.*] *ut T* | *aut 2. om. T* | *aut per*

quid A; del. Schopen || 17 *credo B*, *credas V* || 18 *pronunciatio-*

nem est B | *quasi tibi non C*, *q. t. n. T, om. B* | <pro> *nun-*

tiata B || 20 *Michi A* | <et> *fauet BV*, <n> *fauet A* | *quid A*

uult perspicacem uideri. 2 EHO AN TVTE 'eho' nunc interiectio est admirantis, alias ad se uocantis, ut (I 2, 13) 'ehodum ad me'.

501 21 NAM QVI ISTAEC 'qui' unde.

502 22 QVASI TV DICAS FACTVM ID C. M. 'dicas' pro credas; non enim dicimus nisi quod credimus: ab eo quod sequitur id quod praecedit. — 2 *Figura μετέληψις a posterioribus ad priora.* — idem alibi (Plaut. Merc. IV 3, 27, alibi) 'audacter dicito' et alibi (Phorm. III 2, 8) 'faeneratum istud beneficium pulchre tibi dices', id est 10 credes, scies, senties.

503 23 NON SATIS ME PERNOSTI ETIAM QVALIS SIM SIMO 'etiam' pro adhuc, ut Vergilius (Aen. VI 485) 'Idaeumque etiam c., e. a. t.'

504 24 1 EGONE TE duobus istis pronomibus ostendit 15 senex omnia se scire. 2 SED SI QVID TIBI NARRARE OCCUPI 'occepi' melius quam 'incepti'. dicitur ab occipitio; est enim 'occepi' quasi caput rei institui.

505 25 1 FALSO potest et εἰρωνικῶς 'falso' pronuntiarī,

1 uult se V | perspicare T, in -cem corr. C | EHO] Et hec A | AN — nunc om. B | an C | e^ho A | est interiectio V, interiectio B || 2 ut om. TC || 3 heodum A || 4 ISTAEC] sta hec A, istec tibi i. s. in ras. V², i. T, om. B | qui] que A, om. T | <id est> unde CV || 5 dicis A | FACTVM — M.] factum id consilio C, f. i. (id f. V) c. m. TV, om. B | dicas om. B || 6 creditur B, creditur ACV(T?) || 7 <ad> id TC | meta lexis A, metalensis B, melepsis TC, metathesis V || 9 audacter (-tus A) dicito] cf. ad Phorm. I 2, 54 || 10 fenerarium C | id est] uel B || 11 credas TC | scias T || 12 NON — PERNOSTI om. B | non ex nam corr. C² | perhosti A, pernosti ex pronostin corr. C | QVALIS — SIMO] q. s. s. TV, qualis B || 13 ut om. B || 14 C. E. A. T. <potest> A, c. e. i. a. t. <pt> V, o. e. a. t. <pr> C, om. B || 15 egon T | istis duobus V || 18 se senex scire omnia TC | SED — OCCUPI om. B | TIBI] tribus C | OCCUPI] accepi A || 17 ocepi] accepit A, om. TC | qua incoepi dicitur A, dicitur quam incepti B | hoc cipitio A, occi pitione V 18 est om. V | institui C || 19 ironicos ABTC, yronicos V

potest et 'falso loqueris' dici, ut (*Sall. Jug. 1, 1*) 'falso queritur de n. s. g. h.' 2 *Et* uocalitatis causa sic dixit, ut 'sedulo' 'optato' 'certo', quam false sedule optate certe.

3 NIHIL IAM MVIRE Ennius (*inc. l. fr. 4 M.*) 'nec dico nec facio <mu>', — *unde et mutos dicimus*, — quod 5 Graeci φθέγγεσθαι.

06 26 1 EGO VNVM HOC SCIO NEMINEM 'neminem' dicendo maiorem confirmationem fecit: non solum Glycerium non peperisse, sed neminem. 2 *Et* 'hic' dicendo ostendit domum. 3 *Et* est 'neminem' nullum hominem. 4 *Et* 10 nota in feminino genere etiam 'neminem' positum.

07 27 1 REFERETVR MOX HVC PVER ANTE OSTIVM pro feretur. 2 HVC quasi nobis.

08 28 1 ID EGO IAM TIBI RENVTIABO fingit se prodere id, quod ipse facturus est, ut non credat senex ab illo 15 fieri, quod praedixit fore. 2 ID EGO IAM TIBI RENVTIABO ERE FVTVRVM 'RE' syllaba apud ueteres interdum abundat, ut modo. — 3 RENVTIO pro nuntio. — et Cicero (*in Verr. II, II 60, 149*) 'renuntiat mihi'. 4 RENVTIO quasi secretum consilium, ut supra (*v. 21*) 'renuntiatum est'. 20

1 et] ei *T* || 2 de — h.] de natura sua genus humanum *B* | s.] sui *V* | g.] e. *TC* | sicq̄ *V* || 3 ut *om. B* | quam false *A*, quasi *TCV*, *om. B* | optate sedule *V* || 4 IAM *om. B* || 5 mu *add. Lindenbr. coll. Charis. 240, 8* | quos graeci *V*, *om. TC* || 6 ΦΕΝΤΕCΔR *A*, ΦΕΝΤΕCΘΔI *B*, **** *CV*, *om. T* || 7 EGO — NEMINEM *om. B* | VNVM] nunc *V* | neminem *in mg. C*² || 8 confirmationem (comperat- *C*) facit uel (*om. T*) confirmationem (comperat- *C*¹, *corr. C*²) fecit *TC* | fecit *om. B* || 9 sed <etiam> *C*, sed <m> *T* | *Et om. TC* || 10 *Et est*] et *V*, *om. B* | *Et 2. om. B* || 11 neminem in feminino etiam positum (*om. genere*) *B* | femenino *C* | ⁿgeminem *A* || 12 deferetur *V*, refert *T* | mox — OSTIVM *om. B* | huic *A* | hostium *AV*, h. *T* || 13 feret *T* | huc *V*²: ut *ABTCV*¹ | quasi] quam *T* | <n̄r> nobis *TC* || 14 ID — TIBI *om. B* | tam ego *C*, iam e. *T* | tiberi nuntiabo *A*, tibi renuntiabo *V*, r. e. 2 *T* | fingit — 16 RENVTIABO *om. AV* || 15 ab eo *TC* || 16 praedixerit *B* | fore *om. B* | TIBI *om. B* | renuntiabo *B*, renuntio^{abo} *C*, r. *T* || 17 here *V*, herem *C*, h. *T*, *om. B* | fu. *B* | Res sillaba *A* | interdum apud ueteres *C* | <ut> interdum *A* || 18 et modo *V*, *om. TC* | RENVTIO — mihi *om. T* | pro anuntio *V* || 19 renuntiate *A* | mihi] inde *V*

- 509 **29** DAVI FACTVM CONSILIO AVT DOLIS commodius et magna cum invidia dixit 'Davi', quam si 'meo' dixisset, ut Vergilius, cum Turnus incusaretur, ait (*Aen. XII 11*) 'nulla mora in Turno'.
- 510 **30** 1 PRORSVS A ME OPINIONEM 'prorsus' quasi porro 5 uersus, quod Graeci dicunt *μαρζάν*. 2 PRORSVS <quidam 'prorsus'> pro uere positum putant, ego pro eo quod est omnino. sunt qui coniunctionem uelint esse. 3 OPINIONEM TVAM HANC 'hanc tuam' cum taedio eius dixit, hoc est: nimis molestam, nimis suspicacem, nimis 10 accusatricem. — 4 Sic dixit 'hanc tuam', ut ille de apibus (*Verg. Geo. IV 22*) 'uere suo' et (*Aen. VI 641*) 'solemque suum, s. s. n.' — et in Adelpis (*IV 7, 36—37*) 'iam uero omite, Demea, tuam istam iracundiam'.
- 511 **31** 1 AVDIVI ET CREDO locus communis, an famae cre- 15 dendum sit. 2 Bene subiunxit 'credo': non enim audisse statim credere est. 3 MVLTAE CONCVRRVNT SIMVL QVI CONIECTVRAM HANC restat enim, ut multis concurrentibus signis una coniectura confletur.

1 <dicas> dauī B | consilio factum aut dolis C, c. f. a. d. T, factum c. a. d. V, om. B | commodius] cum odiis TC; inde cum odio Schopen || 2 quam] quod B, quasi C | si meo] sine eo B, sis in eo A, si sine eo TCV || 3 ut om. B | eum A | recusaretur T | ait] aut B, dixit TC, om. V || 4 mora] maiora TC || 5 a. me. opi. V, a me T, om. B | prorsus *dett.*,
longum
om. ABTCV || 6 macran A, macra B, **** TV¹, .g. ****
uel tractum

***** C, longum uel tractum V² (= *dett.*); *πόρρω ed. pr.* | PRORSVS — 7 uere om. T | quidam 'prorsus' *add. Steph.* | uere W. (cf. *Ad. V 3, 58 et glossas*): quare *codd.*; *μαρζάν Steph.* | putatur ABV | ergo *codd., corr. Steph.* || 8 uolunt V || 9 tuam] tu A, om. TCV | eius om. TC || 10 hoc — 11 dixit om. V | suspicacionem B || 11 Sic om. A || 12 et om. BV || 13 solem TC | s. s. n.] .S. N. A, h. s. n. TC, om. B | et ATCV, om. B; ut Schopen || 14 omite B | istam tuam B || 15 ET om. TC || 16 non enim] non bene (*corr. m. 2*) C, enim modo V || 17 est om. V | CONCVRRVNT — 18 HANC] con. etc. B | que A || 18 hanc <f.> V, om. TC | enim] ante TC | ut *sscr. V²* || 19 con-
fletur V

- 12 **32** 1 IAM PRIMVM HAEC SE EX PAMPHILO a falso concepit, secundum quod credit, senex. 2 *Et* a summo ad inum et ex factis et ex dictis et ex rebus atque personis sumit argumenta.
- 13 **33** POSTQVAM VIDET NVPTIAS DOMI PARARI eleganter 5 omisit, in cuius domo.
- 14 **34** MISSA EST ANCILLA ILICO quod Graeci dicunt ἀντόθεν, ἀντή, ἀντοῦ; nam loci significatio est, etiam breuitatem temporis notans.
- 16 **36** 1 NIHIL MOVENTVR NVPTIAE non perturbabuntur 10 nuptiae. 2 MOVENTVR differuntur.
- 17 **37** QVID AIS CVM INTELLEXERAS quaqua se uerteret Dauus, obuium infestumque inuenit senem, et tamen uerute it obuiam et iam comprehensus elabitur.
- 19 **39** 1 QVIS IGITVR EVM AB ILLA ABSTRAXIT non frigide 15 intulit dixisse se, sed cum magna asseueratione. 2 *Et* 'abstraxit' proprie, ut supra (I 5, 8) 'me a Glycerio miserum abstrahat' et (*Verg. Aen. II 434—35*) 'diuellimur

1 HAEC — PAMPHILO] etc. B | hec ex hoc corr. C | SE om. V | a falso om. TC | concepit] 9. T || 2 secundum V, sed AB TC | Et] et V, est ABTC | a in ras. V² || 5 POSTQVAM — NVPTIAS om. B | uidit C, u. T | DOMI] d. T, om. C | apparari V, om. B || 6 omisit V, amisit TC | cuius in ras. V² || 7 missa ancilla est V, om. B | illico V, illico C || 8 ἀντόθεν, ἀντή, ἀντοῦ *Sabbad.*: aut ο // INMA ThlΔUTO. A, ΔUTOEMyΔMThlΔUTO B, *** CV, om. T | temporis breuitatem B || 9 notans V, necafis; A, om. B | 10 NIHIL et NVPTIAE non om. B | perturbabuntur V, perturbantur BTC || 11 nuptiae om. B | MOVENTVR om. B | differantur TC || 12 quis C | CVM INTELLEXERAS] o c in T, etc. B | quaqua *Steph.*: quāquā AB, qua TC, quo in ras. V² | uerterat C, uerteret V || 13 dauus sscr. V², <pamphilo> dauus B | et tamen] tam etiam TC || 14 it in ras. V², id A, ut C | etiam ABTC, ut in ras. V² | compensus (sscr. m. 2) C || 15 EVM — ABSTRAXIT] etc. B | ^{abs}extraxit V | non infrigide V || 16 adseueratione A, abseueratione (in ass- corr.) C || 17 ^{abs}extraxit V | a om. B || 18 abstrahat⁹ A | et] ut V | diuellimurus A

inde Iphitus et P. m.' 3 QVIS IGITVR EVM hoc sic audiendum est, quasi dicat 'dixi'.

521 41 1 POSTREMO ID MIHI DA NEGOTI de projectione pueri pro foribus. 2 TV TAMEN IDEM 'idem' abundat. 3 Apud ueteres 'tamenidem' integrum fuit, unde apud nos et tandem et tamen natum est. sic et 'identidem' <iterum> iterumque dictum. 5

520 40 1 QVAM MISERE HANC AMARIT 'misere' ualde, nimis. 2 NVNC SIBI VXOREM EXPETIT oratorie pro eo quod non recusat, 'expetit'. 10

521 41 3 TV TAMEN IDEM 'tamen idem' aut pro tamen positum est aut pro tandem, ut <sit: tu tandem has nuptias> — 4 TV TAMEN IDEM HAS NVPTIAS ut caueatur ab appositione pueri ante ostium. — perge facere ita ut facis. 15

523 43 QVOD PARATO OPVS EST PARA diserte et Latine dixit 'quod parato opus est'.

524 44 1 NON IMPVLIT ME HAEC NVNC OMNINO VT CREDEREM 'non impulit' non persuasit, non perfecit, ut crederem Gly-

1 inde Iphitus et sscr. C² | Iphitus] a ficus A, inscius T | P. m.] pelias mecum BV | hoc om. V | sic audiendum] subaudiendum TC || 2 est om. B | dicat] d. B | dixit C || 3 da negotii <en> V, daue nageon A | de projectione] pro dilectione C, productione ut vid. T || 4 TAMEN] tm̄ B | IDEM] idem V, idem idem A, id T || 5 idem om. V | unde <et> B || 6 nos et] nos TC | identidem iterum iterumque W. (duce Schoellio; cf. glossas): idem et eorumque codd. || 8 QVAM — AMARIT om. B | amare A | nimis om. B || 9 EXPETIT oratorie] expenatorie A, ex · amatorie B | pro eo] pro id B, proieci A || 11 <tu> tamen idem (2.) A, om. B | pro] per (del.) C, om. T || 12 tandem ex tamen corr. A | sit add. Steph.; tu — 13 nuptias add. W. || 13 TAMEN] i m̄ T | IDEM] inde C | NVPTIAS] nup. B || 14 ab] ob A | ante] tm̄ (sscr. añ m. 2, quod etiam in mg. m. 1) C, apud ante V | hostium ABV, ociosum (sscr. hostium m. 2) C | perge — 16 PARA om. B || 16 quod V | diserte — 17 est om. T | disere A || 17 est <para> C || 18 NON — CREDEREM om. B | ME om. TC | NVNC OMNINO] omnino nunc V, nunc ATC || 19 non perfecit — 175, 1 peperisse om. B | perfecerit C | ut om. ATC | crederim TC

cerium peperisse. 2 *Et* cum dicit 'omnino', ostendit quaedam se credidisse, in quibusdam iam esse circumuentum. mire autem cautum capi inducit senem, ut crederet, quod Glycerium peperisset.

25 45 1 ATQVE HAVT SCIO AN QVAE DIXIT SINT VERA O. 5
 quae praeterea <dixit> Dauus. 2 *Et* bene 'omnia', ut appareat senem multa credere uera esse, quae Dauus dixerit.

26 46 MVLTO MAXIMVM EST 'multo' et comparatiuis <et superlatiuis> antiqui adiunxerunt. 10

27 47 QVOD MIHI POLLICITVS EST pollicitatio multarum rerum promissio est.

28 48 GNATO VXOREM subauditur 'ut det'.

29 49 1 QVID ALIAS 'quid' pro cur. 2 ALIAS alio tempore. 15

32 52 1 ATQVE ADEO IN IPSO TEMPORE in ipsa opportunitate, in ipso articulo. 2 ECCVM IPSVM OBVIAM <CHREMEM> continuo mutauit declinationem, ut 'iubeo Chremetem'.

1 periisse *C*; non peperisse *Hartman* | *Et* — dicit *om.* *TC* | *Et* cum] nec non *A* || 2 se quaedam *BV* | credidisse *C* || 2 cautum in *mg.* *C*² | capit *C* | crederem *A* || 4 Gly. *B* | ^{non} peperisset (*sscr. m. 2*) *V* (= *dett.*) || 5 ATQVE — VERA *om.* *B* | haud *CV*, *h. T* | AN] .a. *TV* | QVAE] quod *A*, q. *TCV* | DIXIT] d. *ATCV* | SINT VERA] s. u. *TCV* | o.] omnia *B*, *om.* *C* || 6 praeterea *W.*: postea *codd.* | dixit *add. Steph.* || 7 appareant *A* | uerba esse *V*, uerba (*ante* credere *C*) esse *TC*, herbatē *A*, uerba *B* || 8 dixisset *V* || 9 MVLTO — EST *om.* *B* | et superlatiuis *sscr. V*² || 10 adiunxerunt antiqui *B*, antiqui affixerunt *TC* || 11 QVOD — EST *om.* *B* | quod *V*, quid *C* | mihi in *ras.* *V*² | pollicitatio] pollicitaticus *A* || 12 promissio in *ras.* *V*² | est *om.* *BTC* || 13 nato *B* | VXOREM *om.* *B* | subauditur] scilicet *B* || 14 QVID ALIAS et pro *om.* *B* | ALIAS — 16 IPSO *om.* *B* | <.i.> alio *V* || 16 ATQVE — TEMPORE in *mg.* *C*² | ADEO IN] ad cum *A*, in *T* | in *om.* *B* | ipsa] ipso *A*, *om.* *B* || 17 in] .i. in *V*, *om.* *B* | particulo *A* | ECCVM — Chremetem *om.* *B* | & cum *A*, .e. c. *T* | obuiam *sscr. C* | CHREMEM *add. Westerh.*; cf. *Ter. DG* || 18 dictionem *V* | ut] et *A*; *del.* ?

3.

533

1 1 IVBEO CHREMETEM haec congressio duorum senum ad tale periculum adigit fabulam, ut id non uideatur consilio, sed euentu posse uitari: qui euentus est Critonis praesentia, nam nunc ex falsis fient uerae nuptiae.

2 IVBEO CHREMETEM ferme aliquid iubere uelle est, — 5

'Iubeo' ergo: uolo. 3 Et deest 'saluere', quod opprimitur ab alterius personae interuentu. — ut Vergilius

(Aen. V 386) 'reddique uiro p. i.'. 4 Et μεταλημπικῶς, quia qui dicit 'salue', iubet: uolumus enim animo, iubemus uerbis. 5 TE IPSVM QVAEREBAM placabilis et lenis 10

amicus per totam fabulam inducitur Chremes, ut cognitioni ad ultimum interesse possit. 5 OPTATO ADVENIS

'optato' aduerbium est, ut Vergilius (Aen. X 405) 'ac uelut optato uentis'.

534

2 1 ALIQVOT ME ADIERVNT 'aliquot' hoc est: nec 15 multi nec pauci. 2 Et 'adierunt', non 'accesserunt', quia aditus arduus difficilisque est. 3 ADIERVNT quasi

importune et interpellantes. 4 ADIERVNT sic alibi (II 1 14—15) 'Byrria, quid tibi uidetur? adeon ad eum?'

5 EX TE AVDITVM ut supra (II 1, 2) 'e Dauo audiui'. 20

1 chremētē A, chremem B || 2 adegit A, agit TC | uideatur non B, (non in mg. m. 2) V || 3 euentū A | uitari ex -re corr. C, nitari A, mutari in ras. V² || 4 fieri TC || 5 chremētē A, om. B | ferme Schoell: firme codd. | iubere uelle] nubere uellē A, iubere T; uelle iubere Schopen || 6 ergo et Et om. B | opprimitur A, obprimitur B, exprimitur TC, (ex in ras. m. 2) V || 7 ab in ras. V² | interuentum V || 8 redditque AC, reddit T | p. i.] promissa iubebant V, om. B | meta ΔΝΜΠΤΡΟC A, ΜΕΤΔΛΗΜΤΙΡΩC B, metalenticos V, metallēticos (metell- T) TC || 9 qui sscr. V² | enim uolumus TC | animo] enim T || 10 QVAEREBAM] quae. B || 11 cognitio C || 12 interesse V | Obtato aduenis A, om. B || 13 est — 14 uentis om. B || 14 ueluti C || 15 ALIQVOT — ADIERVNT] aliquid me alterum A, om. B | id est B || 16 Et om. BTC | adiere B || 17 abitus T | arduus A | est in mg. V², om. T | adiere B || 18 et om. V | ADIERVNT] adie non A | sic — 19 eum om. B || 19 quod C | adeon ad eum] ad

ex hoc A || 20 ab̄ste C | ut — 177, 1 AVDITVM in mg. C² | supra] est C² | e om. A | <modo> audiui (a. T) TC

- 6 EX TE AVDITVM ergo non iam rumor, sed ueritas.
 5 3 1 ID VISO 'id' ob id. 2 VISO deest 'te'. 3 Et
 VISO ad uidendum uenio. 4 TVNE AN ILLI INSANIANT
 tu insanis, si dixisti, illi insaniunt, si non audita referunt.
 6 4 1 AVSCVLTA PAVCIS et 'paucis' et 'pauca' legitur. 5
 2 ET QUID EGO TE VELIM a docilitate.
 8 6 1 PER TE DEOS ORO ordo: per deos te oro, ut
 Vergilius (*Aen. XII 56*) 'per has ego te'. 2 ET NO-
 STRAM AMICITIAM CHREMES legitur et 'Chreme'.
 9 7 1 QVAE INCEPTA A PARVIS CVM AETATE mire ait 'in- 10
 cepta a paruis cum aetate', ut ostendat non nuper cog-
 nitam amicitiam sed antiquam, ut (*Verg. Aen. III 82*)
 'ueterem Anchisen a. a.'; idem alibi (*Aen. XI 537—38*)
 'neque enim nouus iste D. u. a.' 2 ACCREVIT ut supra
 (*III 2, 14*) 'accurate': 'ad' praepositione familiariter 51
 utitur. 3 ADCREVIT hinc Vergilius (*Ecl. X 54*) 'crescent
 illae, crescetis a.'

0 8 1 PERQVE VNICAM GNATAM T. ET M. G. ineptum est

1 AVDITVM] au. B | non] nam A | iam om. V || 2 ID VISO
 om. B | deest] scilicet B | te om. V | Et Schopen: ut BTCV,
 ne A || 3 ad imitendum A; ad intuendum Schoell | tune sscr. V²
 tu BTC, om. A | INSANIANT om. B || 4 non om. B | auditum
 V || 5 A^usculta C, om. B | PAVCIS] pau. B, pacis A | et 1. sscr.
 C² | paucis] pauci sunt A || 6 uelim <et quod tu quaeris scies>
 B | adutilitate A || 7 te des oro A, <ego> te deos oro V, om.
 B | ordo <est> TC, credo A | te per deos TC | ut om.
 B || 8 te <lacrimas> V, om. A | et inra miciciam A, et B ||
 9 CHREMES] cremes B, Chremen C, c. ATV | et — 12 ami-
 citiam om. A | et creme legitur B | chremem C, chreme^s (sscr.
 m. 2) V || 10 QVAE INCEPTA om. B | quae ex quasi corr. C | a pueris
 V | CVM AETATE om. B | iure V | ait] autem TC || 11 pueris BTV,
 (in mg. paruis, deinde del.) C | cognitam TCV, ogitā B; coitam
 Steph.; coniugatam Schoell || 13 anchisem BV, anchise. N. A,
 anchisem (-en T) . n. TC | a. a.] agnoscit amicum BV | <et>
 idem V | idem — 14 u. a. om. B || 14 d. n. a. V, u. a. TC
 accreuerit C, acreuit B || 15 acurate B, accurate V, accurat.
 T; imperativum putabat pro curate! | ad] a AC, om. T | prae-
 positionem B || 16 nititur AB | acreuit B | hic T, om. B |
 crescere C || 17 ille ABC | crescentis B, crescit A, credetis
 TC | a.] amores BV, a. amare A, (ex -ore corr.) C, amare T ||
 18 g. t. e. m. g. V, etc. B

sic adiurare aliquem: per salutem filii mei, ut facias id, quod te rogo! sed hic caute subiunxit 'cuius tibi potestas summa seruandi datur': in tua est, inquit, potestate et tuus est. 2 Haec ergo obtestatio dicitur, cum per eas res adiuramus aliquem, de quibus agitur causa, ut (Verg. Aen. II 431) 'Iliaci cineres et f. e. m.'; idem alibi (Aen. X 45—46) 'per euersae, g., f. Troiae excidia obtestor'.

542 **10** 1 VT ME ADIUVES IN HAC RE ATQVE ITA petitiō est. 2 NVPTIAE VT FVERANT FVTVRAE F. breuiter et Latine. et hoc genus compositionis ueteres non uitabant. 10

543 **11** AH NE ME OBSECREA τῷ ἑλληνισμῷ μὴ λιτένεε, μὴ μάχου, pro 'ne obsecres'.

544 **12** QVASI HOC TE ORANDO IMPETRARE OPORTEAT haec plena uox est et caritatis et officii; quod enim amicus ab amico petit, iustum esse debet, nec pro eo, quod est 15 iustum, supplicare oportet.

545 **13** 1 ALIVM ESSE CENSES NVNC ME ATQVE OLIM CVM DABAM nos dicimus cum darem. Vergilius (Aen. IV 597)

1 si^c (sscr. m. 2) adiurarem V, adiurare sic B | mei] cie . A || 2 sed sscr. C¹ | hic T, hinc ABC, hoc V; huic ed. pr. | caute W.: autem ABTC, autem V, om. dett.; etiam ed. pr. | 3 summa datur seruandi C, s. d. s. T, s. s. id V | est <manu> inquit^{et} (sscr. m. 2) V, inquit B || 4 obstentatio (obtestatio sscr. m. 2) C, ptātem T || 6 Iliaci] abaci AB, abaci V, ylia T, ilia in C | et — m.] et P. E. M. AV, **** B | idem] id est A || 7 peruersae AB, per ensem TC | g. f.] genitor fumantia V, g. B | troye TC | excidia A, et excidia TC || 8 VT — 9 NVPTIAE om. B | ITA — 9 est W. (duce Schopeno): ipsam petitionem (ptātem T) codd. || 9 F.] fiant BC, om. V || 10 et om. TC | non om. B | mutabant AB || 11 AH NE ME om. B | Ha C | obsecrant A, obseruacra C, ob. T | τῷ — μάχου Pithoeus: T. ΩΔΔ. HNIC Mon. M. h. N. ΔI. TΔNEREMNMΔCOR. A, **** TCV, om. B; Menander pro μὴ μάχου Jacobs || 12 me V, om. B || 13 QVASI — TE om. B | te hoc C, t. h. T, te V | IMPETRARE OPORTEAT] im. o. B, im o. V, i. o. T || 14 plena uox est in ras. V², est uox plena B | et Caritas et officia C, caritatis et officii B | enim om. V || 15 esse^b iustus^a C | ne AC | quod <non> B || 16 oportet sscr. V² || 17 ALIVM — OLIM om. B | CENSES — 18 DABAM c. n. m. a. o. c. d. V | ME om. TC | CVM] nunc A || 18 nos om. B

'tum decuit, cum scepra dabas. e. d. f. q.' 2 *Et nota*
'olim' pro nuper. 3 ALIVM ESSE CENSES NVNC ME non
persona, sed rei condicio commutata est.

46 14 1 SI IN REM EST VTRIQVE VT FIANΤ τῷ δευτέρῳ
συλλογισμῷ prae proposuit, ut recte replicaret. hic syllo- 5
gismus negatius dicitur, nam in secundo λήμματε negat,
quod prius dixit, 'sed si ex ea re plus mali est quam com-
modi'. 2 SI IN RE EST VTRIQVE ab utili argumentum.

3 SI IN RE EST VTRIQVE utrumque de duobus constat.

4 Bene 'utrique': mihi et tibi, non alteri utile, alteri 10
inutile.

47 15 1 SED SI EX EA RE id est nuptiarum. 2 Mu-
tauit numerum, ex plurali singularem: 'fiant' 'ex ea re'.

48 16 IN COMMVNE <VT C.> id est: ex aequali provide

49 17 QVASI SI ILLA TVA SIT PAMPHILIQVE EGO SIM PATER 15
nota suavissimam uarietatem; non enim dicit 'quasi illa
tua sit et ille meus'.

1 scepra dabas] s. d. A | e. d. f. q. (en dextra fidesque
Steph.) W.: et (e. T) u. q3. f. TC, et (om. B) uentosque fu-
rentis (-tes B) ABV | *Et nota om. B* || 2 pro] que T | ESSE —
ME] esse c. n. m. V, om. B || 3 persone TC | mutata est B,
est commutata TC || 4 SI IN] sunt A | FIANΤ] f. TB | Τῷ·ΔΕΥ·
ΙΕ·Ρῶ·CΥ·ΔΔ·ΟΠ·CΜ·Ω A, Τῷ·ΔΕΥ·ΤΕΡῶ·CΥ·ΔΟΤΙ·CΜ·Ω B, τῷ δευ-
τέρῳ συλλογισμῷ M⁴, * * * * TC V || 5 prae proposuit V,
prae posuit B, prae cōposuit (in mg. pro) C | recta A | hoc
A | syllogismi A, silogismos C || 6 negatius ed. pr.: negius
ABC(T?), negans V | ΔΝΜΜΔΤΗΝΕΓΔΤ (post dixit) B, lem-
mate ΔΝΜ·Μ·Δ·ΤΝΝ·ΕΓΑΤ A, . a . h . (n . T) m . m . at . h .
ne . (ex en . corr. C) g . at TC, ἀναλλαγή M⁴, * * * * V ||
7 sed — 10 Bene om. B | re om. AV | malis est A || 8 in rem
V | argumentum ab utili — 9 utrique <scilicet> in mg. V² |
sim re est A, om. TC || 9 VTRIQVE om. C | utrumque CV², utrum
A, om. T; uterque Steph., utrique Schopen || 10 <et> bene V² |
non] cum V | utile alteri inutile V, inutile ATC, bonum
alteri malum B || 12 SED SI om. B | id est om. C || 13 singu-
larem ex plurali B | fiant — 14 provide om. B | re om. C ||
14 commune ex -ni corr. V² | proinde A, provide V || 15 SI
om. B | SIT — PATER] sit p. q. e. s. p. V, etc. B || 16 nota om.
B | suavissima B | uarietas B, ueritatem CV, uirtutem T |
non] nun A | enim om. ABV | dicit] dū A, om. TC | illa B,
om. vell. || 17 et om. TC | ulle metus A

- 550 **18** 1 IMMO ITA VOLO quia utile est, quia 'in re est' (v. 14) 2 ITAQVE POSTVLO 'itaque' modo duae partes orationis sunt, ut in Hecyra (II 1, 10) 'itaque una inter nos agere aetatem liceat'.
- 551 **19** NISI IPSA RES MONEAT bene intulit 'moneat', non 5 'postulet', quia 'postulo' praetulit.
- 552 **20** 1 IRAE SVNT INTER GLYCERIVM ET GNATVM hoc laeto vultu pronuntiat Simo, — 2 *Et hoc a possibili est.* — loquitur enim apud eum, ex quo audierat Pamphilum pro uxore habere hanc peregrinam. — 3 AVDIO 10 ironia: *mox 'fabulae'* — et hic paulo sapientior inducitur et minus obnoxius dolis.
- 554 **22** PROFECTO SIC EST 'profecto' confirmatio est.
- 555 **23** 1 AMANTIVM IRAE sententia *γνωμική*, in qua a specie receditur et in omnes aliquid dicitur. 2 *Παροιμία.* est autem sine auctore sententia. 3 INTEGRATIO 15 instauratio.
- 556 **24** ID TE ORO deest 'ob', ut sit: ob id, ut Vergilius (*Aen. II 141—43*) 'quod te per superos . . . oro'.
- 558 **26** PRIVS QVAM HARVM invidiosius 'harum', cum una 20 sit, ut in Eunucho (*I 1, 3*) 'non perpeti meretricum c.?'

1 IMMO — 6 praetulit *om. B* || 2 POSTVLO itaque *om. AV* || 3 echira *V*, -rra *T* | unam *TC*, a. *V* || 4 aetatem agere *TC* || 5 bene — 6 postulet *TC*: non po<stulem bene — moneat non po(*in mg. m. 2*)>stulem *V*, non postulet *AB* || 6 protulit *TC* || 7 IRAE] *ir. B* | sunt in *g.* et gnatum *V*, *om. B* || 8 leto *ex loco corr. V²* | simo pronuntiat *B* | a *om. A* | possibile *TC* || 9 est *om. T* | eum] enim *A* || 10 pro ux. *B* | hanc] hana *A* || 11 yronia *BTCV*, *τρονι & A* | sapientior *V* || 13 PROFECTO — EST *om. B* || 14 ΓΝΩΜΙΚΗ *B*, ΠΝΩΜΙΚΗ *A*, *γνωμική M⁴, **** CV, om. T* | in qua a] in qua *B*, in qua *A*, *q̄z C*, qua *T* || 15 specie] *spem BC* | et *om. V* | aliquid *V* | ΠΔΡΟΙΜΙΑ *B*, ΠΔΡΟΙΜΙΑ *A*, *παροιμία M⁴, **** CV, om. T* || 16 est *om. V* | autem] enim *TC* | auctoritate (-tis *T*) *TC* | integrocio *A* || 18 ID TE] Item *A* | TE — sit *om. B* | ut *om. B* | Vergilius] Vir. a. *C* || 20 HARVM] hic *TC* | invidiosus *B*, indiuidiosus *A* | una] ima *A* || 21 ut *B*, sic *in mg. V²*, *om. ATC* | in *om. T* | in eunucho non perpeti *V* | perpeti] *ppa B* | c.] contumelias *BV, om. TC*

- 59 27 REDVCVNT ANIMVM AE. hoc ut supra (I 2, 22) 'ipsum
animum aegrotum ad d. p. p. a.'
- 60 28 VXOREM DEMVS ἡθικῶς 'demus', ut in Heautonti-
morumeno (III 1, 67—68) 'quo modo minimo periculo id
demus adulescentulo'.
- 64 32 1 NEQVE ILLVM HANC PERPETVO amphiboliam de
industria posuit. 2 Aut utrumque significat.
- 65 33 NISI PERICVLVM FECERIS temptamentum. Cicero
(*div. in Caecil. 8, 27*) 'aut tute tui p. f.?'; idem Terentius
(*Eun. III 2, 23*) 'fac periculum in l.'
- 66 34 AT ISTVC PERICVLVM memorabile dictum nimis et
id, quod merito in prouerbium cesserit.
- 68 36 SI EVENIAT QVOD DI PROHIBEANT παρένθεσις per
εὐφημισμὸν.
- 69 37 AT SI CORRIGETVR QVOT C. V. alter est syllogismus 15
per contraria lemmata et ipse negatiuus.
- 70 38 1 PRINCIPIO AMICO FILIVM R. 'principio' nec in-

1 REDVCVNT — 2 a. om. B | Reducant TC | AE.] et AV, om. TC ||
2 ad d.] A · d · d · A, ad deteriorem V || 3 ΗΕΙΚΩC A, ΗΘΙROC
B, ἡθικῶς M⁴, *** TC, om. V | demus om. B | ut] ait A |
in om. B | he aut intimeu menon A, eautonturum⁹ B, auton-
tumerumenos V, eutontū T, ueton · C || 4 ^{id} minimo (*sscr. m. 2*)
V, minio T | periculo om. B || 5 demnis A || 6 NEQVE — PER-
PETVO] non posse arbi · B | amphiboloia C, -logia T || 7 aut —
significat] ut — significet Schopen; fort. (posuit.) ita utr- sign-
iterumque TC || 8 NISI — 11 AT om. B | periculosum A | ten-
tamentum TV || 9 aut] autem *codd.*; sed Cic. | tute — f.]

tuète · tun · P · P · A, tute tui ^{q · f.} p³ · (*sscr. m. 2*) V, tu · te ·
(ce · C) t · q · f · TC || 10 l.] litteris TC V || 11 ast TC | PERI-
CVLVM] in f · f · gr · ē (g · e · T) TC | mirabile TC | nimis] animus
TC || 13 eueniant V, ueniat TC | dii CV | prohi · B | paren-
thesis (-tisis T) *codd.* | per] pro C || 14 eufemismon (eufem- C)

codd. || 15 <dicessio> at B | si] sic A | corrogetur B, corrigetur²
(*corr. m. 2*) V, c · T | QVOT — v.] q · c · u · B, q · co · in TC |
silogismus C || 16 lemmata A, limi** TC, entimemata in ras.
V² | ipse] est in ras. V² | negatiuus in ras. V², negius AB
C (T?) || 17 AMICO — R.] etc · B | filium re · C, f · r · T, f · i · r ·
V | principio om. B

tulit 'secundo'. 2 RESTITVERIS . . . INVENIES ergo ἀνα-
κόλουθον duplex. 3 AMICO FILIVM ab honesto.

572 / 40 1 QUID ISTIC SI ITA ANIMVM I. E. V. 'quid istic?'
concedentis et ueluti uicti uerbum, tamquam si diceret
'quid?' 2 Abundat 'istic'. 3 Vel potius 'quid istic?' 5
significat hominem de loco ac de sententia secedere, ut
e contrario perstare ac resistere dicitur, qui aliquid
negat. 4 SI ID ANIMVM INDVXISTI legitur et 'animum
induxisti' et 'animum induxti', sed illud plenum est, hoc
per metaplasmm συγκοπήν diminuitur. 10

576 44 1 IPSVS MIHI DAVVS QVI I. E. E. C. DIXIT est com-
mendatio testis, ut (II 1, 2) 'in foro modo e Dauo audiui'.
2 Ergo 'ipsus' quasi qui maxime sciat.

579 47 TVTE ADEO IAM EIVS AVDIES VERBA 'adeo' modo
παρέλκεται [et abundat], ut Vergilius (Geo. I 24—25) 15
'tuque adeo, quem mox quae s. h. d. c. i. e.'

580 48 ATQVE ECCVM VIDEO 'eccum' quasi ecce eum,

1 restituēris inuenis V | anacoluton A, anacoliton B, ana-
tolaton (corr. m. 2) V, anochotim TC || 2 QUID — v. om. BTC |
istio A | SI — v.] si ita ī a · ī V || 5 quid 2. om. TC || 6 signi-
ficat (sign^{em} C) istic TC | ac de] et TC | decedere V (cf.
Ad. I 1, 53) || 7 e sscr. C² | prestare C || 8 SI — ANIMVM om.
B | ID] ITA? | INDVXISTI] inducti sis A, induxi TC | <in> ani-
mum AV, (sscr.) B || 9 induxisti] induxi C, industi T, induxti
AB | et — induxti om. BT | animum om. C | induxisti ACV ||
10 metaplasmm ABV, methaplasā (-flasmā T) TC | syncopē
A, sincopen TCV, syncopam B | deminuitur ex dim- corr. A,
diminutum V || 11 IPSVS — c. om. B | ipsius A | QVI — DIXIT]
qui i · c · c · e · d · V, q · ē · i · e · e · c · dixit C, q · e · c · d · T |
<dixit> est B, om. TC || 12 in foro] apud foro V; apud forum
Ter. || 13 ipsius A | qui sscr. V² || 14 TVTE om. B | IAM — VERBA]
iam iam a · u · C, i · e · a · u · T, i · e · a · V, iam B | adeo om.
C || 15 ΠΑΡΕΔΡΕΤΔΥ AB, *** TC V | et (om. TC) abundat
secl. W. || 16 tuque V, tu quoque C | quem — e.] quem mox
quae sint habitura deorum consilia incertum est B, quem-
que · S · h · DI · C · IE · A, quae meque s · h · d · c · u · V, quemque
TC || 17 Atque et cum uideo A, om. B | et cum A | quasi
om. B

ueteres dixerunt, <ut> eccillum, quod apertius significat
ecce illum et obscurius ellum.

4.

80 **1** **1** AD TE IBAM QVIDNAM ID EST CVR VXOR Dauus
ut recte scribatur, Dauos scribendum est, quia nulla lit-
tera uocalis geminata unam syllabam facit. sed quia **5**
ambiguitas uitanda est nominatiui singularis et accusatiui
pluralis, necessario pro hac regula digamma utimur et
scribimus Da f us ser f us f ulgus cor f us (= I 2, 2).

2 AD TE IBAM QVIDNAM hic locus est, in quo iam ad
discrimen mali perducta comoedia in meliorem partem iam **10**
incipit inclinare.

82 **3** **1** EGO DVDVM NON NIHIL VERITVS SVM semper grauis
orationis inceptio est, quae exordium sumit a pronomine
'ego', ut (*Verg. Aen. IV 333—34*) 'ego te quae p. f. e. u.'
<et> (*Ter. Andr. I 1, 8*) 'ego postquam te e.' **2** EGO **15**
DVDVM NON NIHIL VERITVS SVM aduerbia temporis aut certa
sunt, ut hodie cras, aut incerta, ut dudum nuper.

1 ueterē *A* | ut *add. W.* | eccillum *W.*: ecciuuium & cuius
illum *A*, ecciuuim eccuius ellum *B*, ecciuuim ecciuuim ellum
V, et cuius et cuium ellum *TC* | significat *ex signū corr. A*;
sonat? | quod — ellum] obscurius ecce illum apertius *B* || **3** AD
— **4** scribatur] daum *ut vid. B* | quodnam id est uxor cur *V* ||
4 dauus *A* | littera *om. B* || **5** geminatā *A* | una *C* | facit
ante unam V, post unam TC || **6** uitanda *A* | nominatiuus et
accusatiuus *AB* || **7** necessario *ex necesse corr. C* | utitur *TC* |
et *det.*, *om. ABTCV* || **8** scribentes *B*, *om. TC* | dauus
seruus (*cervus V*) uulguus coruus (*cor- om. B*) *codd.*, *corr.*
Steph. || **9** QVIDNAM] *q. n. T*, *qa B* || **10** mali *ex -le corr. V²* |
in C², ad C¹ | iam *del. Schopen* || **11** internare *T*, declinare
V || **12** <iam> dudum *B* | NON — SVM] etc. *B* | non *sscr. C¹* ||
13 inceptio orationis (*est om.*) *TC* | quia *T* || **14** ego *om. V* |
quae — u.] quae plurima fando *e. u. V*, *p. q. f. ero. TC*,
quae etc. *B* || **15** et *add. Steph.* | ego *sscr. C¹* | te postquam
BV | *e.] i. A*, *emi B*, *emi a. C*, *e. a. T*, *om. V* || **16** DVDVM
om. B | NON NIHIL *om. TC* | aduerbia — **184**, **2** SVM *om. TC* ||
17 <et> cras *B*

itaque incertis additur tempus, ut iam dudum, nunc nuper. 3 NON NIHIL VERITVS SVM D. ABS T. N. F. breuiter pro: ueritus sum, ne quid abs te fieret. sic et supra (*I 1, 79*) 'metui a Chryside' et Cicero (*pro Mur. 1, 1*) 'quae precatus sum ab dis immortalibus' pro eo quod est: 5 quae ab dis petii precatus eos.

584 5 PROPTEREA QVOD AMAT FILIVS totum cum extenuatione protulit, tamquam qui satisfactum uoluerit Dauo ob comprobata[m] fidem eius.

586 7 1 NAM PROPEMODVM HABEO IAM ridicula dilatio eius 10 rei, quae iamdudum nota est auditoro. 2 NAM PROPEMODVM HABEO IAM hoc est: prope modum, cuius auctium est admodum.

587 8 SED EA GRATIA SIMVLAVI gratiam pro causa posuit noue. 15

588 9 SIC RES EST quod Graeci dicunt οὕτως ἔχει.

591 12 NVMNAM PERIMVS 'nam' παρέλκεται, ut quisnam.

592 13 1 QVIDNAM AVDIO legitur et 'audiam'; Menander enim sic ait 'τί ποτ' ἀκούσομαι;' 2 OCCIDI HEM QVID

1 aditur *A* | <certum (*in mg. m. 2*)> tempus *V* | didum *A* || 2 NON — D. *om. B* | D. — F.] · D abs ten · F; *A*, d · abste · n · f · TC, a te n · f · V, abste ne faceres <idem> *B* || 3 pro *om. C* | sic et] sic eos *A*, sicut *TC*, sic *B* | et *om. BTC* || 4 <ei> metui *TC* | a cryside *B*, · ACHRISDE · *A* || 5 quae] qui *ATC* | ab] a *ATCV* || 6 diis *TCV* | sim mortalibus *A* | ab his *ABTC*, ab iis *V*; *corr. Steph.* || 7 PROPTEREA QVOD] quod uolgens etc · *B* | amet *V* || 9 probatam *V*, 9probatam *C* | fidem *C* || 10 <tibi> iam habeo <fidem> *B* | IAM — 12 HABEO *in mg. V²* || 11 quae *om. TC* | auditorio (*vel -turibus*) *B*, audire *TC* | propemo · *B* || 12 id est *B* | auctium *W.*: accusatiuum *B*, accusatm *A*, actiuum *C(T?)*, satisfactum *V* || 14 SED — 15 noue] gratia causa *B* | gratiam] prēm *T* || 16 ΟΥΤΩC *AB*, οὕτω *M⁴*, *** *CV*, *om. T* | ἔχει *Steph.*: ἐστὶ *M⁴*, *om. rell.*; χάρ · *ed. pr.* || 17 ΝΔ ΝΔΡΕΛΚΗΤΔΕ · *A*, ΝΔΠΔΡΕΛΡΗΤΔΕ *B*, nam παρέλκεται *M⁴*, nam **** *CV*, *om. T* | quidnam *ex -non corr. V²*, *om. B* || 18 legitur et] uel *B* | τί ποτ' ἀκούσομαι *Dziatzko*: ΠΡΟΤΟΝΚΥΜΕ · *A*, ΠΡΟΤΟΝΡΥΔΙΕ *B*, **** *CV*, *om. T*; τί δή ποτ' ἀκούσω; *Steph.* || 19 occid · *B* | HEM] hoc est *AV* | quod *V*

DIXTI bene usus est παρομολῶ ^{occidi} et ^{optime} 'optime', ut
similitudine falleret audientem. *Sui 4:17*

- 93 14 NVNC PER HVNC Chremem scilicet.
94 15 IBO ATQVE HVC RENVNTIO uarie 'ibo' et 'renuntio'.
95 16 1 NVNC TE ORO DAVE 'te' id est: per quem stat 5
summa negotii. 2 *Et* modo magis uere rogat quam
tunc, cum ait (*I 2, 19*) 'dehinc postulo siue aequum est
te oro, Daue'; ibi enim ironia latet, cum dicit 'siue
aequum est'. 3 QVONIAM SOLVS MIHI EFFECISTI non
'fecisti': est enim efficere perficere faciendo. 4 *Et* 10
bene 'has': quarum causa laboro.
96 17 1 EGO VERO SOLVS διλογία. 2 *Et* hoc ad in-
crepationem, non ad confirmationem. 3 SOLVS id est:
cui non assentiebat Pamphilus. 4 PORRO ENITERE 'porro'
in futurum, deinceps. 4 Futuri temporis aduerbium aut 15
hortantis, ut (*Verg. Aen. IX 190*) '<percipe> porro, q. d.'
6 ENITERE elabora, quasi difficile sit et conatu opus.
97 18 1 FACIAM HERCLE SEDVLO productiones sunt comici

1 dixtim *A*, dix · *B* | est *om. B* | ΠΑΡΟΜΟΛΩ *AB*, παρο-
μῶ *M*⁴, * * * *CV*, *om. T* | <dixit> ut *V* || 2 simulatione *V* ||
3 NVNC PER *om. B* | chremetem scilicet (*ex sed corr. C*) *TC*,
scilicet per chremetem *V*, cremem *B* || 4 IBO — 5 TE *om. B* |
bo(!) *A* | huic *TC* | uarie — renuntio *om. AV*¹, *in mg. add.*
*V*² || 5 te *om. B* | id est] id *A*, *om. TC* || 6 modo *ex non*
*corr. V*² | rogat *V* | quam — 7 cum *om. T* || 7 de hic *C* | siue
V, si *TC* | est *om. A* || 8 te oro Daue *om. V* | ibi — 9 est
*in mg. V*² | ubi *TC* | ironia *Schopen*: iracundia (*post latet V*²)
codd. | siue] si *TV*², *om. C* || 9 QVONIAM — MIHI *om. B* | non]
· i · *ūo V* || 10 est] et *ABV* | <in> faciendo *B* || 11 labore
A || 12 διλογία *W.* (*cf. ad Eun. V 8, 59*): διλογία *A*, αἰλογία
*M*⁴, ironia (*in mg.*) *B*, * * * * *CV*, *om. T* | ad] non *C* || 13 est
om. C || 14 consentiebat *V*, ads- *A* | PORRO ENITERE *om. B* || 15 aut
hortantis *W.*: adorantis *ATC*, ^{et} adhortantis (*sscr. m. 2*) *V*, ad-
hortantis *B*; uel adhortantis *ed. pr.* || 16 porro q · d · (*coll. Serv.*)
Schoell: porro q · q · q · (q · q · q̄ *C*, q · q · *T*, q · q · q3 *V*); porro
Quirites *Lindenbr.*; de *Laberii uersu* (*Ribb. com.*³ p. 361) 'porro,
Quirites! libertatem perdimus' cogitat *Schopen* || 17 eniteri *T* |
elabore *T*, labora *C*, *om. B* | quia *V* | sit — opus *om. B* | et]
ut *T* || 18 FACIAM] fa · *B* | productiones — 186, 1 sedulo *om. TC* |
comici *sti*^{li} hercle sedulo *V*

stili 'hercle sedulo' ad fucum orationis positae. 2 POTES NVNC DVM ANIMVS INRITATVS EST a possibili argumentum.

3 DVM ANIMVS INRITATVS quia dixerat (*III 3, 20*) 'irae sunt inter Glycerium et gnatum'. 4 IRRITATVS EST ira commotus, ut in Phormione (*II 1, 10*). ducitur 5 autem uerbum a canibus, qui restrictis dentibus hanc litteram imitantur.

598 19 1 QVIESCAS pro 'quiesce' imperatiui modi, ne iniuriosum uideretur. 2 AGE IGITVR 'age' aut dic, ut est (*Hec. IV 4, 64*) 'egi atque orauit tecum', aut aduerbium 10 est hortandi. 3 QVIESCAS pro 'quiesce'. 4 Aut deest 'uolo' aut 'facito'. 5 MIRVM NI DOMI EST aestimationem intulit rō certum fugiens. et est compositum quasi miror.

6 MIRVM NI DOMI EST compositum est quasi: hoc miror, ni domi est. 7 Cautē seruus callidam interrogationem 15 senis paratus excipit: memor simulatae discordiae cum amica fingit non se eum alibi esse suspicari quam domi.

1 hercle *A* | fucum *T*, fucum *A*, succum *BC*, ^{fucum} futurum *V* || 2 NVNC -- EST *om.* *B* | DVM -- argumentum *om.* *TC* | irritatus

^{irritatus} *V* || 3 irritatus <est> *V*, iratus (*sscr. m. 2*) *C*, *i. T*, irritatus <.i. ira commotus> *B* (*cf. infra*) | qua *B* || 4 gly. et pam. *B* |

^{irritatus} IRRITATVS -- 5 Phormione *om.* *B* | inritatus *A*, iratus (*sscr. m. 2*) *C* || 5 commotus] prouocatus *TC* | formione *AC*, sermone *V* | dicitur *TC* || 6 autem *om.* *B* | <hoc> uerbum post canibus *B*, *om.* *C* | retractis *C* || 7 imitantur *V*, irritatur (*iri- T*) *TC* || 8 pro] id est *TC* | conuiesce *TC* | imperatiui modi *om.* *B* | iniuriosum *V* || 9 uideatur *V*, uideretur <imperare> *B* | AGE] ait *A* | aut *om.* *TC* || 10 aegi atque *A*, agitque *V*, egi et *TC* | ore itentum (*nit- T*) *TC*, omnia tecum *V* | aut *om.* *T* || 11 est ortandi *A*, est orandi *TC*, hortandi est *V* | quiescas *ex -ce*

corr. *C* | Aut] uel *B* || 12 uolo] modo *TC* | ^{it} fco *C* | NI *om.* *A* | domi] dodolendi *C*, d. dol- *T* | existimationem *B*, extim- *T*, (-ne) *C* || 13 intulto *TC* | rō certum *W. cum Schoellio* (*cf. TC*): incertum *codd.* | fugiens] fingens *V*² || 14 MIRVM] miror *V* | NI *om.* *A* | quasi *om.* *V* | hoc miror ni] hoc est miror ni (*mironi A*) *ABC(T)*, hoc miror est ni *V* || 15 Cautē] hanc *TC* | senis interrogationem *V* || 16 excipit *T* || 17 se in *mg. C*², eē *C*¹ | alibi eum *TC*

- 99 **20** 1 DICAM EADEM ILLI in aliis 'idem' scriptum est. quod si est, pro item accipiamus. 2 An: ego idem? an pro item? 3 NVLLVS SVM plus est nullum esse quam perisse; nam qui perit, uel corpus habet reliquum, qui uero nullus est, ita non est, ac si non natus sit. 5
- 00 **21** 1 QUID CAUSAE EST QVIN HINC AD P. R. P. V. bene 'recta': ut uel corporis impulsionem lucri faciam. 2 Aut 'recta': ut <non> eam ad precatorem aut ad Pamphilum. 3 Bene 'proficiscar': proficisci enim in rem aegram et difficilem dicimus. 4 Et 'recta uia' plene dixit, non 10 tantum 'recta'. 5 QVIN HINC id est ex hoc loco.
- 01 **22** 1 NIHIL EST PRECI LOCI RELICTVM subiungit ergo causas, cur proficiscatur in pistrinum. 2 NIHIL EST PRECI quia praedixit senex. 3 IAM PERTVRBAVI O. allocutio, in qua quid metuat quid uelit palam est. 15
- 02 **23** 1 ERVM FEFELLI haec enumeratio causarum est, qua magnifice exaggerauit errores suos. 2 IN NVP-TIAS CONIECI E. F. nec 'inmisi' sed 'conieci', quod

1 ILLI — est] uel idem B | aliis V | idem V, om. TC ||
 3 an om. TC | SVM et est om. B || 4 periisse BV | uel sscr. C¹, om. V || 5 non est] est BV | natus non BTCV | est B, esset (in mg. aliter sit) C || 6 QUID — v.] recta B | QVIN] qui nunc TC | hunc A, h. V, om. C | AD] a. V, in TC | P. — v.]
 pistrinum re prof vē C | v. om. V || 7 recta ut] recta BTC, nam V | impulsionem V | lucro AB, lucrōⁱ (corr. m. 2) V, lustri TC | Aut] ut TC || 8 non add. Steph. | peccatorem ATC || 9 bene — enim] bene proficisci quia proficisci est B || 10 Et] ad T | plene Schopen: plena TC, plana ABV | dicitur C | non om. T || 11 recta om. TC | QVIN et id est om. B || 12 EST — ergo] etc. B | pretii (in mg. aliter preci) C | LOCI] lo C || 13 causasas A | cur TCV, quare B, curilitas A; cur ilico? | in pristinum A, ad pistrinum V, subiungit B | PRECI om. V || 14 quia] quod TC | perturbavi omnia V, perturbatio A | o.] omnia BTC | adlocutio AV || 15 quōdⁱ metuat^{et} quōdⁱ (corr. m. 2) V | palam] manifestum TC || 16 herum V | pe felli A, fe. B | est om. B ||
 17 quā AC, q T | exaggerat B | erroris A | IN — 18 F.] inieci B || 18 CONIECI] c. V | E. F.] ēē. F. A, h. f. V, pamphilum C, P. p. T

impetum iniuriamque significat. 3 ERILEM FILIVM τρόφιμον.

603 24 1 FECI HODIE VT FIERENT <nec solum> 'feci', uerum etiam addidit tempus 'hodie', ut ne diecula quidem eius sit quod fecerit mali. 2 INSUPERANTE HOC ATQVE INVITO 5 'insuperante' et 'inuito': duplex offensio.

604 25 EM ASTVTIAS bona ironia pluraliter dixit 'astutias' quasi is qui abundet astutiis, ut ei non una sufficeret.

606 27 1 VTINAM MIHI ALIQVID ESSET H. Q. N. M. P. D. non dixit 'gladium' aut 'laqueum', ne esset tragicum. 10 2 Ergo bene pressit dicens 'praecipitem darem'.

5.

607 1 1 VBI ILLIC EST S. Q. M. P. haec scaena cuius perturbationis esse debeat, iam supra (II 3) praestruxit poeta, cum ad consentiendum Dauī consilio tardum Pamphilum faceret. 2 VBI ILLIC EST SCELVS accusatio. 3 VBI 15 ILLIC EST SCELVS nimium terribile est saeuire, antequam uideas eum, contra quem irascaris. 4 VBI ILLIC EST S. Q. M. ad intellectum, non ad uerba redegit. et est

1 et iniuriam TC | herilem V | fi. B | ΤΡΟΦΕΙΜΟΝ A, ΤΟΡΟΦΕΙΜΟΝ B, τρόφιμον M⁴, *** CV, om. T || 3 FECI — FIERENT om. B | FECI om. TC | nec solum add. Steph. (ne dum dett.) || 4 hodie tempus ATCV | dieculam TC | qui de me iussit TC, eius sit B || 5 quid A | fecerat TC | mali om. TC | INSUPERANTE — INVITO om. BT || 6 et om. B | assentio T || 7 hem codd. | hastutias B | yronia CV || 8 is] his A | ei om. B | una non T, non C || 9 VTINAM — D.] praecipitem B | ALIQVID — 10 esset om. T | aliquod A, (corr. m. 2) V | esset aliquid C | D. om. C || 10 at V | ne om. A | traicum C || 11 posuit V || 12 Vbi itt B | est se q. m. p. C, est scelus qui me per. V, om. B | cena A, om. V || 13 debeant T | iam W.: etiam A

BV, om. TC | praestruxit poeta V, poeta praescrispsit (in mg. praestruxit) C, (praestupsit) T || 14 consciendum C || 15 EST om. B | sce. B, scelus <qui. m. p.> V || 16 EST om. TC | SCELVS] s. B | nimirum C | est om. V || 17 irasceret T | ILLIC] il. B | EST om. ATC || 18 s.] scelus V | q.] qui B | m. <p.> V

figura σύλλημψις per genera; — 5 Vergilius (*Aen. I 212*) 'pars in frusta secant'. sed hic figura est per numeros. — nam quia 'scelus' scelestus intellegitur, modo 'qui' subiunxit, non 'quod'.

608 2 1 TAM INERS sine arte, id est sine ἀρετῇ. 2 TAM 5 NVLLI CONSILI una pars orationis est. 3 NVLLI CONSILI nos nullius et solius, recte autem ueteres nullus nulli et solus soli declinabant.

609 3 1 ME COMMISISSE F. non 'commendasse' sed 'commisisse': committimus enim, quae magno cum periculo 10 uolumus esse seruata. 2 FVTILI leui, inani: a uase quod futile dicitur, quod non deponunt ministri sacrificiorum, quod est acuto fundo et patulo ore instabileque est. ut Vergilius (*Aen. XI 339*) 'consiliis habitus non futilis a.'

610 4 1 ERGO PRETIUM et pretium et praemium gene- 15 raliter pro bono aut malo facto redditur, sed discernuntur hoc modo: pretium pro stultitia poena est, praemium pro uirtute et sapientia honor est et lucrum. — 2 PRETIUM OB STULTITIAM sic et Plautus (*Argum. Asin. 3*) locutus est 'pretium ob asinos' pro 'asinorum pretium'. — Ver- 20

1 C·I·ΛΕΜΥΙC A, silēsis B, sylempsis V, silepsis TC || 2 pare (corr. m. rec.) A | frustra CV, (corr. m. rec.) A | haec V || 3 quia] qui A, quod T || 4 subiungit TC | non in ras. V² || 5 TAM — TAM om. B | ·i· sine aue TH (ἀρετῇ sscr. m. rec.) A, sine arte V, om. TC || 6 consilii B, om. ATCV | est] ēe V, om. B | consilii codd. || 7 nullus li solus li B, nullo nulli et (om. C) solo soli ACV, nullo T || 8 declinabant om. T || 9 ME — commendasse om. T | Me in ras. V², om. B | F. om. BC | non] nec AV | sed commisisse om. B || 10 comitimus A | cum magno BTC || 11 futuli V | leue T | inani Schopen: nam codd. | quid T || 12 futulis AC, futulis T | dicitur <futilis dicitur> V | sacrorum TC || 13 quod om. T | ore] m. T | instabileque AC, instabili'que T, instabilis V | est ut A, est B, et V, ut TC || 14 Vergilius om. TC | futuli C, futuli T | a.] auctor V, om. BTC || 15 Ego V | et pretium] pro stultitia pena est praemium pro uirtute ergo pretium B, praemium V, om. ATC | et] aut TC || 16 bone V | male facto TC || 17 hoc] ita TC | est pena TC || 18 et sapientia] precium pro stultitia TC || 19 stultiam B | et om. BT | locutus om. B || 20 est om. BTC | ob asino A

gilius (*Aen. IX 232*) 'rem magnam, pretiumque m. f.' et alibi (*Aen. XII 351—52*) 'illum Tydides a. p. t. a. a. p.'

609 3 3 *Et est figura ἔλλειψις, ut apud Vergilium (Aen. XI 269) 'inuidisse deos, patriis ut r. a.'*

611 5 1 POSTHAC INCOLV MEM SAT SCIO FORE ME sic dicere 5
solemus in magno periculo positi: numquam nos periclitaturos, si illud periculum potuerimus euadere. 2 POSTHAC audacter se incolumem in futurum promittit fore, cum uita hominis tam uariis multisque sit periculis conferta. —

3 *Sed hoc dicit: sic, inquit, periclitor: si hoc euasero, 10 scio me postea non periclitaturum.* — Menander sic 'ἄν θεός θέλη, οὐκ ἄν ἀπολοίμην'. 4 *Et est sensus: tam difficile est hinc euadere, ut qui hinc euaserit, uideatur immortalis futurus.*

612 6 1 NAM QUID EGO NVNC DICAM PATRI bene 'patri', 15
non 'Simoni', ut de auctoritate huius nominis summus terror exurgat. 2 MODO POLLICITVS SVM 'modo' mire: etenim maiorem uim habent recentiora promissa. 3 MODO POLLICITVS SVM oratorie 'pollicitus sum' dixit quam si 'promisi' diceret.

20

1 -que — 2 a. a. p. om. B | m. f.] morae fore V || 2 titides TC, titide c. V | a. p. — p.] apta TC || 3 .EM . I . Y . IC . A, ΛΔΥCIC B, ἔλλειψις M⁴, **** C, om. TV | ut — Vergilium om. B | ut om. T | Vir sscr. V² || 4 patris is utra A, patri scis utra V, patris is utra <Virgilius> B, patriis (ex -ris corr.) C, om. T || 5 INCOLV MEM — ME om. B | incolu[m] A | fere me A, me . fo . C, m . f . T | sic dicimus (sol- om.) B || 6 numquam periclitaturos (ex -tatos corr. C²) TC, dicere nos in perpetuum fore incolumes B || 7 periculum om. B | poeuerimus A, om. B | euademus B | posthac <i> B, post C || 8 audact⁹ se incolu[m] A | fore promittit V || 9 conferea A || 10 dicitur C | periclitor] periculum TC || 11 non postea TC | Menander — 12 ἀπολοίμην om. B | ΔΝΘΕΟCΘΕΤΗΘ . ΚΑΝΔΠΟΔCΙΜΠΠΕ . A, ἄν ὁ θεός θέλη οὐκ ἄν ἀπολοίμην M⁴, vet. cod. Strottii, **** CV, om. T || 13 qui] quod C || 15 quod C, (corr. m. 2) V | ergo A | NVNC — PATRI] etc. B || 16 auctoritate] ueritatis T | sumus A || 17 MODO — SVM om. B | modo — 18 promissa post 20 diceret in B | mire] in re C || 19 sum om. ABV | dixit <melius> quam V || 20 promisi in mg. V²

- 613 7 1 QVA FIDVCIA ID FACERE A. percutiendum 'qua fiducia': ad personam suam rettulit. 2 Et 'fiducia' modo impudentiam significat.
- 614 8 1 NEC QVID NVNC ME FACIAM S. nos quid faciam, ueteres autem 'me' addebant. 2 Et nota 'faciam' <cum> 5 ablatiuo casu. 3 ATQVE ID AGO id quaero, hoc est: ut inueniam quid faciam.
- 615 9 ALIQVAM PRODVCAM M. et 'productam' legitur. significat autem differam, protendam, prolatam.
- 616 10 1 EHODVM BONE VIR QVID AIS grauis interrogatio 10 est inuehenti <in> eum pro iracundia. et hoc ironia prosequitur, cum omne genus contumeliae leue in eum ducimus, in quem ferimur iracundia. 2 VIDEN ME TVIS C. hoc est: numquid negare potes?
- 617 11 1 IMPEDITVM ESSE impeditus est proprie, qui 15 ita pedes habet illigatos, ut progredi non possit. sed hic ad negotium rettulit. 2 AT IAM E. non defendit, sed emendaturum promittit. 3 Et bene ad 'impeditum'

1 quā A | id facerem au. C, om. B | percuciendus B, percussendum T || 2 ad] et T | Et] quia TC, om. V | fiducia sscr. V² | modi C || 3 imprudentiam signū; A || 4 FACIAM] fa. C | s.] scio B, om. TC | nos — 6 casu] ablatiuus (ablatā T) casus me TC || 5 me Steph.: nec AB, nec V | cum add. Steph. || 6 <nec quid de me> atque B | ID] hoc V | AGO] e. T | <sedulo> id C, in ras. V², <s.> id T | quaero] quod rogo T | hoc est] .i. B, om. C | ut om. B || 7 faciam <dicam> B || 8 aliquam <etc.> B | productam AB | m.] moram BV, mo. C | et productam AV, et (ēt C) producum TC, (post legitur) B; productem Steph. | significat autem] .i. B || 9 prolatam T || 10 BONE — AIS om. B | eohdum V, Ehod uer A, heodum T | agis C, a. T || 11 est inuehenti in eum W. (coll. Andr. V 3, 1): et imminentis (ēminentis B, minantis TC) cum codd. An mirantis, ut Andr. I 1, 110 (cf. Eun IV 3, 12)? | pro del. V, om. B | hoc] hunc T, om. C | yronia ACV | persequitur A || 12 omne V | leue A | dicimus B, (corr. m. 2) V || 13 feramur C | metius A | c.] consili. B, con. TC, et V, om. A || 14 id est B, hoc C | numquid] non B | potes negare B || 15 IMPEDITVM] meditum A, om. B | ESSE] est C, om. B | est om. T | quita A || 16 habet pedes B | inligatos A, aligatos T | sed — 17 defendit om. T | hoc V || 17 AT IAM E.] at etiam B, ille ACV | defendit <se> D; <se> defendit Steph. | ad om. TC

'expediam' rettulit. 4 Duo promisit simul: et tempus cum celeritate et effectum.

- 618 **12** 1 IMMO MELIVS S. bene 'melius' comparatio, quasi hoc bonum sit, illud melius. 2 OH TIBI EGO CREDAM F. furciferi dicebantur, qui ob leue delictum cogebantur a dominis ignominiae magis quam supplicii causa a vicinias furcam in collo ferre subligatis ad eam manibus et praedicare peccatum suum simulque summonere ceteros, ne quid simile admittant. itaque et Cicero de seruo (*pro Deiot. 9, 26*) 'quid deinde? furcifer quo progreditur?' 10
- 619 **13** 1 TV REM IMPEDITAM ET PER. multum progressus est 'impeditam' dicere: modo 'perditam' dixit. 2 Sensus hic est: integram perdidisti et perditam restitues? 3 <TV> hoc est: qui integram expeditamque turbasti. 4 HEM QVO FRETVS SIEM memor est se ante dixisse (*II 1, 35—36*) 15 'Dauum uideo, cuius consilio fretus sum'.

- 621 **15** 1 AN NON DIXI HOC FVTVRVVM ut (*II 3, 12*) 'ab illa excludar, hoc c.' et (*II 3, 25*) 'uide quo me inducas'. 2 QVID MERITVS CRVCEM plena satisfactio est confessio peccati sine recusatione poenarum; nam mitiores eos red- 20

1 expediam (*in mg. v m. 2*) C | promittit C || 3 s.] scilicet ABC | s. — melius om. T || 4 OH — F. om. B | ho A, hoc TCV | EGO om. TC | <ut> crederem V | F.] Ī A, fur. C || 5 furciferi A, furcifer TC | dicebatur T | cogebatur T || 6 ad hominis A TC | causa om. B || 7 uicinas V, uicinos T, uicinos C || 8 summonere C, summonere V, monere T || 9 ne] ue A | admittant] admutare; A, om. T | itaque — seruo] ne T | et om. B || 10 quid inde TC, quōⁱ deinde (*corr. m. 2*) V || 11 TV REM] om. B | ET PER. om. BTC | multum — 12 impeditam om. TC || 12 dicere — 14 expeditamque om. T | "modo" dicere V | dixit] dr̄ C || 13 hic est om. B | <rem> integram V | et] quia C | TV add. Steph. || 14 id est B, hoc C | expeditamque V, impeditamque AC, om. B | perturbasti V | HEM] h̄ ÷ A || 15 SIEM] si C, s. T, om. B | est memor TC | se ante] ea n̄ A | dixisse om. A || 16 Dauum] nunc B, om. A | cuius] aud A || 17 an V, at BT, et A | ut om. B || 18 excludar] exduafar A | hoc] hac *codd.* | c.] con. V, concludar BTC | et — inducas om. B | et] a A || 19 quid me intus? A, quid moru T, om. B | CRUCEM] eē (*vel cē*) T | est om. V | peccati confessio V || 20 mitiores A, minores C

dimus, quibus ultro operae pretium pro delictis offerimus nostris. Vergilius (*Aen. XII 931*) 'equidem merui n. d., i.'

622 **16** 1 SED SINE PAVLVLVM AD ME VT R. ad se redire dicitur, qui animum recipit in sedem mentis. Vergilius (*Geo. IV 443—44*) 'uictus ad se redit'. et hic de cor- 5
pore dixit. ad se autem redit, qui amens esse desistit.

2 IAM ALIQVID DISPICIAM dispicere est disquirere consilium, despiciere deorsum aspicere.

623 **17** NON HABEO SPATIVM VT DE TE S. S. V. V. οἰκονομία.

624 **18** NAMQVE HOC TEMPVS PRAECAVERE sic Vergilius 10
(*Aen. I 135*) 'sed motos praestat c. f.' et est σύλλημψις:
illud enim cogit, hoc sinit.

IV.

1.

625 **1** 1 HOCINE EST CREDIBILE AVT MEMORABILE elegans perturbatio, in qua inter se Simo, Dauus, Pamphilus, Charinus, Byrria, Chremes, omnes omnibus redduntur offensi. 15

1 ultro *Lindenbr.*: uultu *codd.* | pretium *om. T* | pro *om. B* | offerimus delictis nostris *B*, delictis nostris offerimus *T* | delictis — 3 SINE] des in *C* | Vergilius] iure; *A* | n. d. i.] nec deprecor *V*, nec de. *T*, *om. B* || 3 SED — R. *om. B* | paulum *AV* | ad m. u. *T*, a. m. ut in *ras. V*² | R.] r. *sscr. V*², *om. A* | ad se *om. TC* || 4 animam recepit *C* | in sedem *W.*: et sedem *codd.*; et sanitatem *Schopen* | mentis] eius? | ad se redit uictus uirgilius *B* || 5 uictus *om. TC* | ad se] in sese *Verg.* | red. *C* | et hoc *V*, i. *C*, *om. T* || 6 dñ *C* | se — 7 dispicere *om. T* | redit *om. C* | quia meus *C*, quasi amens *V*, *om. A* | resistit *A* || 7 IAM — DISPICIAM *om. B* | despiciam *CV* | despiciere *AV*, (*de-ex dicor.*) *C* | est *om. B* | desquirere *V* || 8 despiciere — aspicere *om. B* | dispicere *T* || 9 <ei mihi cum> non habeam s. *B* | ut. d. t. s. s. ut uolo *V*, ut. D. & E. S. S. U. U. *A*, ut (u. *T*) d. t. *TC*, etc. *B* | ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ *A*, oeconomia *BV*², Incomia *C*, icomia *T* || 11 moto^s *V* | c. f.] componere fluctus *TV*, componere f. *C*, compescere fluctus *B* | syllēsis *A*, sillepsis *TC*, silensis *V*, eclipsis *B* || 13 hoccine *codd.* | EST — MEMORABILE *om. B* || 14 pamphilus dauus *TC* || 15 offensi. *A*

2 HOCINE EST C. A. M. et incredibile est, inquit, et nefandum; e contrario enim ab interrogatione quadam incipiunt, qui nimis irascuntur, ut est illud (*I 5, 1*) ‘hocine est humanum f. a. i.? h. e. o. p.?’ 3 *Et* totum

in pronuntiatione est: hoc enim genus interrogationis uim 5 negandi exprimit.

4 HOCINE EST CREDIBILE a generalitate incipit, ut Cicero (*in Verr. II, II 22, 53*) ‘quam facile serpat iniuria et peccandi locus, quam non f. r. u.’

5 Idem (*Ter. Ad. III 2, 6*) ‘hocine saeculum! o scelera, o g. s., o h. i.!’ 10

626 2 TANTA VECORDIA I. C. VT SIET singulari et plurali numero respondet.

627 3 1 VT MALIS GAVDEANT cum dixisset ‘cuiquam’, intulit numerum pluralem, ut alibi (*Eun. prol. 1—3*) ‘si quisquam est, qui placere s. b. q. p. et m. m. l., i. h. p. 15 n. p. s.’ 2 VT MALIS GAVDEANT legitur et ‘gaudeat’ et ‘comparat’. 3 EX INCOMMODIS A. et hic ‘gaudeat’ subauditur.

628 4 SVA VT COMPARENT hoc est adquirent uel aestiment.

1 HOCINE — M.] est C | hocmeē/// A | c.] cre. B, credibile V | A. M. et inquit om. B || 2 e] & A || 3 est] ex A, et BTC | hoccine est B V, hoc in T A, hoccine TC || 4 f.] factum BCV | a. — p. om. BTC | totum <hoc> TC || 5 in om. C | pronuntian- dum C | interrogationi A, pronuntiationis T || 6 hoccine TC V || 8 serpat sscr. V² | iniurgia T | locus] consuetudo Cicero | quam] sed V | non] f. T | f. r.] fir. A, facile r. V | u.] n. V, om. TC || 9 Idem *Calph.*: id est V, piā A, om. BTC | hoccine BTC V, hoc me A | seclum B, sectm C, scelus T, se dum AV | o scelera — 10 i.] osce (oste V) clareo g. s. o. h. i. AV, hos dareo etc. B, hosce (-te T) solam TC || 11 TANTA — 17 ALTERVIS post 195, 2 sua in B | VECORDIA] uecor. B, uel. c. A, u. T | I. — SIET] cuiquam in ut sciet C, c. i. n. u. s. T, c. i. u. siet V, etc. B | plurali] plus B || 12 respondet A, respondetur C, -etur V, -entur T, B || 13 mali TC || 14 pluralem] pi B | ut — 16 GAVDEANT om. B || 15 quā placere A, qui p. T, q. p. V | s.] studeat C, s. s. T | p. om. V | et] e. V, om. TC | m. m.] M. A | l. — 16 s.] Ledere (l. T) in (i. T) h. p. n. s. TC, l. V || 16 magis

TC | GAVDEANT — et 1. om. T | et 2.] et V, ut B || 17 EX om. V | incommo. al. B, incomadis alienis C, in. c. a. T, i. a. V | hoc V | subauditur A || 19 VT] et T | conparent A, comparat TC | id est B | acquirant TC V | extiment TC, acfument A

- 627 **3** 4 ATQVE EX INCOMMODOIS A. S. VT C. C. hoc est: non intellegunt commoda sua, nisi ex alterius incommodis ea aestimauerint.
- 629 **5** 1 ID EST VERVM IMMO ID EST alii sic 'uerum est hoc genus hominum: <hominem> se probauit esse, cum 5 malus sit' et hic contra hoc 'immo non hominem, sed pessimum hominem se probauit'. 2 VERVM IMMO ID EST parum accusauerat dicens 'id est uerum hominum genus' et ideo addidit 'id est pessimum hominum genus', ut hoc facere non hominis modo sit, sed pessimi hominis. 10
- 630 **6** 1 IN DENEGANDO MODO 'modo' pro tantummodo. 2 QVIS PVDOR P. A. adest pudor, ne denegent, non adest, ut et praestent.
- 631 **7** POST VBI TEMPVS deest 'est', ut sit: tempus est.
- 632 **8** 1 TVNC COACTI NECESSARIO S. A. mire ait 'neces- 15 sario', quia natura sunt tales; necessitas autem in natura est constituta. 2 APERIUNT mire 'aperiunt', quoniam tunc, cum promittebant, mali erant, sed latebat malitia intra pectoris altitudinem.
- 633 **9** 1 ET TIMENT ET T. R. P. D. bis numero subauditur 20
- 1 incemodis *A*, incom. *V* | *A.* — *C. C.*] alienis sua (*s. T*) u. c. *TC*, etc. *B* | id est *B* || 2 intelligit *TC* | sua] *cf. ad 194, 11* | ex commodis alterius *B*, ex incomodis <ex (*in mg.*)> alterius *C* || 3 extimauerit *TC* || 4 *id*] idne *TCV* | id est <genus hominum pessimum> sic alii *B* | <id ne> uerum *BV* || 5 hominem *add. Steph.* | se] ese *A* | probauit] proprio haut *A* || 6 maius *A* | hic *Teuber*: sic *codd.* | hoc] hominem *C* | imo *BC* | hominem *om. C* || 7 *immo*] homo *B*, homo *A*, ymo *C* | *id est*] idē *B*, inde *C* || 8 *id est*] inde *C*, *id T*, *om. B* || 9 et ideo — genus *om. C* | et ideo] non *V* || 10 faceret *A* | sit] fit *A* || 11 pro *om. B* || 12 *P. A.*] *P. A. E. A*, *p. adest B*, paululum adest *C* | pudor <pudor> *A* || 13 et] ē *V* || 14 ubi <est> *TC* | est ut] ut *C* || 15 tunc *V* | *NECESSARIO*] *N. A* | *s. A.*] se aperiunt *BC*, (*appar-*) *T* | mire] mox *C*, modo *T* | ait] aperiunt quoniam tunc cum promittebant mali erant mire et *B* (*cf. infra*), autem *TC* || 16 autem *om. TC* | est in natura *V* || 17 constituit *A* | aperuit (*1.*) *C* | quoniam] quod iam? || 18 malicia *B* || 19 intra] intua *AT* || 20 *TIMENT*] *tirieno A* | *t. — d.*] tamen res premit denegare *B*, tamen *r. c. e. d. V*, tamen *TC* | numeri *A* | subauditur] intelligitur *V*

'denegare'. 2 *Et* melius 'timent', quam si diceret 'pudet eos'; nam timor etiam malorum, pudor tantum bonorum.

3 RES malitia scilicet: id est quia mali sunt ad rem, quam praestare non possunt.

635/ 11 1 QVIS TV ES QVIS MIHI ES 'quis tu es' ad digni- 5
tatem refertur, 'quis mihi es' ad necessitudinem, id est
frater aut cognatus. 2 *Et* haec uerba mollia dictu sunt,
sed animo aspera. 3 CVR MEAM TIBI ἔλλειψις.

636 12 1 HEVS PROXIMVS 'heus' significatio est modo nominis
ad intentionem considerationemque reuocandi. 2 PROXIMVS 10
SVM EGOMET MIHI id est: carior mihimet ipse sum quam quis-
quam alienus. 3 PROXIMVS carus, beniuolus. — 4 *Et hoc*
est, quod ait supra (II 5, 18—19) 'quo aequior sum Pamphilo,
si se illam in somnis quam illum amplecti maluit'. — inde et
proximi et propinqui dicuntur, qui nobis cari esse debent. 15

637 13 1 NIHIL PVDET pudor est mali facti, uerecundia
recti et honesti. *ergo mire posuit.* 2 SI ROGES abundat
'si roges', sed ἡθικῶς additum est. 3 HIC VBI OPVS EST
ubi iam promiserunt.

1 denegari A | dicerent V | putet AB || 2 etiam] est LP ||
3 malitia] mala C | id est quia] tanquam TC || 4 quod B | potest
T || 5 QVIS TV — MIHI ES] quis mihi es quis tu es C, q·m·e·
q·t·e· T, om. B || 6 necessitatem TC || 7 cognatus] exornatus
A | sunt dictu (-tui C) TC || 8 mea B | tibi A | ΕΛΛΙΨΙΣ B,
ΕΛΜΥΡΡΕ A, *** CV, om. T || 9 heus p. <s·e·m·m̄> T,
om. B | significatiua modo est B | nominis] hominis Teuber ||
10 reuocandi ABT, (re sscr.) C, reuocantis V; se reuocantis
Teuber || 11 sic egomet A, egomet sum V, s·e·m· T, om.
B | MIHI] m· T, om. ABV | id est] a T | mihimet — sum
om. B | ipse et quisquam om. TC || 12 beneuolus B | *Et sscr.*
C | hoc <hoc> B || 13 que equorum sum A || 14 si *ex se*
corr. C | in somnis C | <se> illum C | maluit] m· AT, om. C |
unde et V, inde BC, om. T || 15 et propinqui om. T | propin-
quuriuntur (τ *ex n corr.*) A || 16 male facti TCV | uerecundiā
A || 17 ricti A, <ē> recti V | miri potuit T | SI ROGES] sire ges
A | habundet TC || 18 ΗΘΙΚΩC A, ΗΕΙΚΟC B, ἡθικῶC M⁴, ***
V, et in quo T, et negas uel *** (simulas *suppl. ed. pr.*) C |
<idē populariter> additum C (= *ed. pr.*) || 19 ubi iam W. (*cf.*
schol. 14, 3): ubi nam B, id iam A, ibi non TC, iam V | pro-
misē AB, prouiderent TC

- 638 **14** 1 ILLIC VBI NIHIL nota 'illic' et 'ibi': aptum irascenti repetitionis genus.
- 637 **13** 4 HIC VBI OPVS EST saluo pudore.
- 638 **14** 2 ILLIC legitur et 'illi'. 3 VBI NIHIL OPVS EST ubi nondum promiserunt. 3 IBI VERENTVR quod ait supra 5 (v. 6) 'in denegando modo quis p. p. a.'
- 639 **15** 1 SED QVID AGAM ADEAMNE AD EVM hic locus deliberationis est, an adeat Pamphilum. 2 *Et* unum abundat. 3 *Et* moraliter uerba Charini sunt posita. 4 ET CVM EO INIURIAM pro 'de iniuria'. 5 EXPOSTVLEM 10 expostulatio est aduersus eum, quem incusamus; nam expostulare est querellam apud eum ipsum deponere de eo ipso, qui fecit iniuriam, postulare autem querellam dicere de altero apud alterum.
- 640 **16** 1 INGERAM MALA M. quasi tela ista se dixit ingesturum mala. 2 ATQVE ALIQVIS D. N. P. hoc dicit: etsi existat aliquis, qui mihi dicat 'quid profeceris?', respondeo 'multum'.
- 641 **17** 1 MVLTVM non subiunxit, quomodo 'multum', sed: aliud faciam. 2 Transitum fecit dicendo 'molestus 20 certe ei fuero'. 3 MVLTVM subauditur 'promouero'.

1 nota] et *TC* | et ubi aptum *V*, et diaptum *A* | irascenti *om. TC* || 2 petitionis *C*, pectoris *T* || 3 *VBI om. TC* | saluo] subaudi *Teuber* || 4 *ILLIC om. T* | illic *T* | nil *A* || 5 promiser *A*, (ante nondum) *B* | supra] sim⁹ *A* || 6 p. p. a.] *P. A.* | adest *A*, pudor adest *B*, p. p. *T*, paululum *C* || 7 *SED*] si *B* | *AGAM*] ego *TC* | adeone ad eum *TC*, *om. B* || 8 deliberatio *B*, deliberationum *A* | adeat (-nt *T*) <ad> pamphilum *TC*, adea. *p. ē dū. A* | *Et om. TC* | unum *om. V*; unum <'ad'> *Steph.* || 9 abundat <adeon. ad.> *B* | uerba] una *T* | diarini *A* || 10 *ET — EXPOSTVLEM om. B* | *EO*] & *A* || 11 expostulare est *TC* | accusamus *BV* || 12 expostular *A* | est *om. AB* | deponere *om. A* || 15 *MALA M.*] malā *A*, mala *B*, m m. *TV*, mala multa *C* | dixit se *V* || 16 *D.*] dicat *BC* | ni. pro. *B* | hoc — 17 profeceris *om. B* || 17 profueris respondebo *TC* || 19 *MVLTVM om. B* | non *om. TC* | quoquomodo *C*, q̄ q̄ q̄ *T* || 20 illud *B*, alium *T* | Transitum — 21 fuero *hic om. B* (cf. *infra*) | modestus *A* || 21 certis <sed hoc> *T* | ei] . ci. *C* | fuero] ero *ABTC*, in *ras. V*² | promouero *V*, promoueo *B*, promouero n. *T*, primo. *N.* uero *C*

4 MOLESTVS CERTE EI F. hoc est: si nihil aliud promouero, certe ei molestus fuero. 5 ATQVE ANIMO M. G. erit fructus iracundiae ex uindicta. 6 *Et* per iracundiam atque turbationem non inuenit, quid sit 'multum'; aliud ergo inuenit 'molestus certe ei fuero'.

642 18 1 CHARINE ET ME ET TE IN. P. mire et artificiose Pamphilum fecit priorem alloqui ad perfringendam iracundiam Charini: alioquin si prior uociferari potuisset, tragica exclamatione usus fuisset. 2 INPRVDENS est defensio ab imprudentia: etenim nisi bonae esset conscientiae, numquam diceret 'te perdidisti' purgaturus.

643 19 1 ITANE INPRVDENS 'inprudens' distingue et attende hoc illum repetere, quod indignatur magis, quasi audierit 'inprudens' et non audierit reliqua.

646 22 QVI TVVM ANIMVM EX A. S. M. legitur et 'cum'.

643 19 2 ITANE INPRVDENS quia articulus omnis defensionis per concessiuam qualitatem hoc dicto est constitutus, idcirco hoc ipsum Charinus per infirmationem repetit, hoc cupiens eripere Pamphilo, quo ille maxime nititur.

647 23 1 FALSVS ES modo participium est, id est falleris,

1 CERTE — F.] etc. transitum — ei ero B (cf. ad 197, 20) | CERTE om. T | EI F.] si AV, f3 C, fuero T | hoc V, atque T | promouero A, primo uero TC || 2 ei] uel codd. | fuero] ei ero B | ATQVE ANIMO om. B | animus C, A. A | M. G.] more gessero B, m. T, mox C || 3 Et] atque V || 4 atque] et CV | perturbationem V, uerberationem TC | quod C || 5 fuerā A || 6 CHARINE — TE om. B | m. et t. V | IN. P.] i. p. V, imprudens perdidisti B, om. TC | et om. C || 7 fecit pamphilum TC | adloqui A | perstringendam TC || 8 uociferare TC || 9 est] et ABTC, et est V || 11 adiceret V || 13 hic V | illum] nū A | repente C, repetentii T | indignatur magis V | quam si TC | audiret TC, audient A, <illum> audierit V || 14 et in ras. V² || 15 qvi] hei me miserum qui B, qui non C, qui sibi T | ANIMVM om. B | ex. as. M. A, ex animo spectauit meo V, etc. B, om. TC | cum] animi V (cf. infra) || 16 ITANE] eadem C || 17 <et> per C | per concessiuam in ras. V² | dictum BC || 18 per] p' C, panphilus per T | repetat A, repetit ante per B || 19³ pamphilo V | illo A | nititur maxime B | post nititur add. V² in mg.: Quin tuum animum ex a. s. m. quin legitur et cum || 20 ES¹ est AC | <falsus (in mg. m. 2)> modo V | est 1. om. TC

si Pamphilus dicit; si uero coniungitur, pro fallax accipitur. 2 HOC SOLIDVM VISVM 'solidum' plenum, idoneum, integrum.

648 24 1 NISI ME LACTASSES produxisses, oblectasses, induxisses, quae significatio frustrationem ostendit. 2 Lactare est inducere in aliquam uoluntatem a laciendo; unde et oblectare dicitur.

649 25 1 HABEAS permissio animi irati. 2 HABEAM ut supra (II 1, 28) 'aut si tibi nuptiae hae s. c.' 'c.?'

650 26 1 QVANTAS HIC MIHI SVIS CONSILIIS ironia dixit, 10 ut supra (II 1, 36) 'cuius consilio fretus sum'. 2 Et cum 'uerser' praetulerit, 'conficiat' debuit inferre. est ergo ἀνακόλουθον, ut est illud (III 3, 38) 'principio amico filium r. . . i.' \ 3 CONFECIT legitur et 'conflauit'. 4 SOLICITVDINES perturbationes. 15

651 27 1 MEVS CARNIFEX id est: in me carnifex, qui me torserit, ut alibi (Phorm. I 2, 24) 'deo irato meo', hoc est: in me deo irato. 2 DE TE SI EXEMP. C. utrum: si te imitatur, an: si de te exigit poenas, ut ipse alibi

1 pamphilum ABC | dicit] dñō d. C | uero in ras. V² | per fallox A || 2 HOC — VISVM om. B || 4 NISI ME] conūsi me A, nisi TC, om. B | lactasse A | perduxisses? cf. Festus Pauli s. v. adicit || 5 frustationem C | Lactare est] lactantem B || 6 uoluptatem V | a — 7 dicitur om. B | laciendo Schopen: lactando codd. || 7 dicitur om. TC || 8 promissio A, promisso C, om. B | irati animi B | habitam A || 9 tibi nuptiae hoc A, hae nuptiae tibi V, tibi nuptiae (n. T) TC | s. c. c.] se; A, sunt cordi cordi V, sunt cordi B, om. TC || 10 Quas TC | m. suis cum V, mihi s. 9 T, mihi etc. B | yronia A, (post dr̄) C, ironia (post dixit) T || 11 suprauius A | et cum uerse^r V, & conūser̄ A, et cum ūe T, cum uerser C || 12 protulerit TC V | debite TC || 13 ergo — 14 legitur om. T | anacholuton V, anacolithon B, anacolathon C, anacoluthor A | aut AB | amicos A, amicū V || 14 filii ūri A, filium restitueris B, filium CV || 15 perturbationis A || 16 meus car. B, m̄s carnifexū A | id est — carnifex om. C || 17 decon A | meo] met A | haec est A, id est B || 18 decirato A, irato deo TC | DE TE — 19 an si om. T | DE TE] mirum V, om. B | exemplum capit B, ex ē. P. C. A, ex e. ca. V, ex. c. p. C. || 19 an Steph.: aut AB V, ut C | exiget V | ipso alibi A, alibi ipse TC

(*Eun. V 6, 21*) 'uterque exempla in te edent'? 3 Sed melius te imitatur accipimus.

652 28 HAVT ISTVC DICAS SI COGNORIS nosti enim, sed si cognoueris, non ita dicas.

653 29 1 CVM PATRE ALTERCASTI ab his quae facta sunt 5 ad ea quae facta non sunt. 2 CVM PATRE ALTERCASTI legitur et 'altercatus es', non enim alterco dicimus.

654 30 NEC TE QVIVIT H. C. argumentum attulit ex his quae non sunt facta, cum fieri debuerint.

655 31 1 IMMO ETIAM pro: praeterea et amplius. 2 IMMO 10 ETIAM deest 'audi'. 3 QVO MINVS TV SCIS 'quo' id est quod. et deest 'audi'. 4 Vel accipe, ut sit quod uel quoniam. 5 Vel 'quo' id est ex quo aut qua re.

6 Aut certe erit sensus cum subauditione huiusmodi: immo etiam quo minus scis aerumnas meas, eo magis 15 audi, aut: immo etiam hae nuptiae non apparabantur mihi, quo ipso minus tu scis aerumnas meas, id est

1 utrique *BV* | interdent *A*, om. *B* || 2 te] est si *V*, om *B* || 3 HAVT — DICAS om. *B* | haud *CV*, h. *T* | istu^d *C*, i. *T*. cognoueris *V*, c. *T*, cognoueris <uel me uel meum amo>] *B* | nosti — 4 cognoueris bis in *A*, om. *C* | nosti in ras. *V*², nostri *T*; nescis *Schopen* | sed om. *T* || 4 <non> cognoueris *V*, cognoris *T* || 5 CVM — 6 sunt om. *V* || 6 ad ex ab corr. (in mg. ad m. 1) *C* | non sunt facta *TC* | CVM — ALTERCASTI om. *B* || 7 et om.

A | altercastus *A* | es om. *ABTC* || 8 TE om. *B* | QVIVIT] quiuū *A* | h. c. *V*, hic *T*, h. *A*, hodie cogere *C*, om. *B* | attulit argumentum post debuerint in *B* || 9 facta non sunt *B* | perfecta *V* | debuerit *A* || 10 IMMO — amplius om. *BT* | Immo ex Immo corr. *A* | pro praeterea] propterea *AC* || 11 et *T* | deest] idest *C* | aut *T* | <tu> minus *TC* | tv — quo om. *B* | scias *V* | idē *C* || 12 <propter> quod *V* | audi. Vel accipe] audit accipe *A*, andudum accipe *V*, audi audi *B* | sit] si *A*, om. *C* | quod] quidem *V*; quando? || 13 id est] uel *V*, om. *TC* || 14 <ut> erit *AB*, om. *V* | cum auditione *V* | <in> huiusmodi *ABV*, <in> huiuscemodi (ante cum) *TC* || 15 <est> Imo *T* | quo] quo tu *V*, qui *C* | <tu> scis aerupnas *B* | meas eo] inea sto *A* || 16 au^r *A* | etiam sscr. *C*, et *T* | hec *C* | apparabant *A*, parabantur *C*, p. *T* || 17 ipse *TC*, om. *A* | <quo> minus *T* | aerupnas *B*

falsae nuptiae erant, quae res te magis fallit irascique mihi cogit merito.

356 **32** 1 HAE NVPTIAE legitur et 'haec nuptiae'; sic enim ueteres dixerunt. 2 NON APPARABANTVR apparari cum datiuo casu iunctum semper cladem et perniciem significat, 5 ut (*Verg. Aen. II 132*) 'mihi sacra parari'.

358 **34** TV COACTVS TVA VOLVNTATE hic est accusatio: ille enim excusat per imprudentiam, hic arguit uoluntatem. hoc ergo dicit: eo grauius, quod nullo cogente, peccasti.

360 **36** CVR ME ENECAS 'enecas' exrucias. 10

361 **37** INSTARE VT DICEREM ME DVCTVRVM PATRI SVADERE ORARE 'instare' 'suadere' 'orare': quarto nihil potest esse.

363 **39** 1 DAVVS INTERTVRBAT 'Dauus' cum admiratione pronuntiandum. 2 INTERTVRBAT deerat, ut et hic 'Dauus' diceret, sed plus intulit 'interturbat'. 3 *Et* 'inter' modo 15 †pronuntiabat habetur significatio †; est enim auctiua par-

1 erant *in ras.* *V*², cino te *A*, *om.* *B* | quam aeres *A* | te imagis fallit *A*, te fallit magis *TC* | irasci quam *TC*, (quam *ex* quae *corr. m.* 2) *V* || 2 mihi] me *V* || 3 sic] sit *A* || 4 parabantur *TC*, curabant *A* | cum — 6 parari *om.* *TC* || 5 dauo *A* | casui uni tunc *A*, casu unam tunc *V*, iungitur casu *B*; *corr.* *W.* | dadem et perniciū *A* || 6 sacrari *V* || 7 tua uoluntate tu coactus *C*, tua uolūptate *t. c. T*, coactus *t. uo. B* | haec *V* | est *om.* *TC* | ^{ac}excusatio *V* | illo enim exensat *A* || 8 inprudenti cum hic *A* || 9 hoc] sic *V* | dī *C* | quo *C*, *om.* *B* | precasti *C*, prestasti *T*, potuisti *A*, *om.* *B* || 10 cur me enetas *A*, *om.* *B* | enecas *om.* *TC* | crucias *TC* || 11 INSTARE — 12 esse *om.* *B* | dicerem (*c ex x corr.*) *A* | patre *A* || 12 instare — orare *om.*

A | quartum nihil potuerit *A*, quarto (*quāto T*) nihil (*mⁱ T*) potest esse *TC*, quarto non plus dicere potest *in ras.* *V*² (= *dett.*); quando (quartum *Westerh.*) nihil potest esse *Steph.* || 13 interturbat <omnia> *TC* || 14 pronuntiat dum (*in mg.* aliter dauus *C*) *TC* | deerat — 15 plus *om.* *TC* | et *om.* *BV* || 15 interturbat *om.* *TC* | inter] ine *A*, me *B* || 16 pronuntiabat (pronōie hoc non *V*, pro non mediocri *TC*) habetur (habet *V*, *om.* *TC*) significatio (-atum *V*, -cat *TC*) *codd.*; pronuntia: pro 'ad' habetur significatio *Schoell.* *An* pronuntia, ut adiuuetur sign-? — *Ante* significatio *add.* *B*: uel interceptit uel inter modus post utili uno interfluum uel; *cf. infra* | actiua *TC*, tactiua *A*, adactiua *B*

ticula, ut (*Plaut. Merc. V 1, 4*) 'interfectus, interemptus'. 4 Vel 'inter' modo pro per, ut ille (*Verg. Aen. VII 30—32*) 'hunc inter fluuio Tiberinus amoeno u. r. et m. f. h. in mare pror.' 5 NESICIO quia irascitur Dauo, dixit 'nescio'; alioquin scit.

664 40 NISI MIHI DEOS FVISSE IRATOS deest 'quia', ut sit: nisi quia.

665 41 FACTVM HOC EST DAVE non quod non credat interrogat, sed quod increpet.

666 42 AT TIBI DI DIGNVM FACTIS EXITIVM DVINT 'at' principium increpationi aptum, ut Vergilius (*Aen. II 535*) 'at tibi pro scelere' et Horatius (*ep. 5, 1—2*) 'at o deorum quicquid in caelo regit terras et h. g.'

667 43 1 EHO DIC MIHI 'eho' interiectio est intentionem

1 ut] uel *B* | interfectus interemptus (*hic*) *B*, interf- intercept *A* (*B supra*), interf- interceptus *TCV*; *Plaut.* 'interemptust, interfectust' || 2 modus *A* (*B supra*) | pro per *W*. (*duce Schopeno*): post *ABTC*, in ras. *V*² | ut ille] utili *A* (*B supra*), ut *BTC*, hunc uirg. *W* || 3 hunc] uno *A* (*B supra*), *hic om. V* | fluuium (fluum *B supra*) tibi omnis amixtio (ammixtio *B*) *AB* | u. — 4 pror.] *Rē*·(*rem V*) *E*·*h* (*e*·*h*·*BV*) in mare pro hoc (proruat *V*) *ABV*, ·*R*·**** (in mare *T*) prorumpit (-rupit *C*) *TC* || 4 quia] *ni* (*nisi T*) et *TC* || 5 *dē* *C* | aliquid *T* | scita *A* || 6 NISI — 9 increpet post 203, 4 dixit *B* | MIHI *om. B* | DEOS] *d*·*s*·*s*·*T* | natos *A* | quia] qui *A*, quid *T*, quod *C*, *om. V* | ut] ab *C* | sit] *si*·*ē*·*A* || 7 quia] quid *T* || 8 est hoc *V*, est *T* | DAVE *om. TC* | non 2.] *h*·*A*, *om. V* | credat *om. C* | interrogat] ut (quod, *sscr.* ut *C*) te roget *TC* || 9 inepte *C*, in ex te *T* || 10 at (ast *T*) tibi dii *TCV*, actibus *A* | DIGNVM — at *om. B* | di·(*d*·*T*) fac·*TC* | exitium duint (*dū* intus *A*) *AV*, dent exitium *TC* | at *V*, ad *A* || 11 increpationis (-*niſ* *V*) *codd.* | ut *om. B* | Vergilius] *irē* *A* (*B infra*) | at tili *A* (atuli *B infra*) || 12 pro scelere] pro se nox celere *A* (pro senex scelere *B infra*), pro (per *C*) seuo scelere *TC*, pro scelere exclamat *V*, dignum factis exitium *B* | oratius *AV* | o detrum *A*, odorum *T* || 13 quisquis *V*, ⁱqā *iđ* *A* | celornm *TC* | regis *V* | terras et] in terras (-*ra* *T*) *TC*, *om. B* | et *om. T* | *h*·*g*·*A*, *ah*·*g*·*TC*, humanum genus *B* || 14 EHO — 203, 1 exposcens *om. B* | EHO — eho] *e*·*hedū*·*m*·& hoc *A*, dic mihi eho (*h*·*T*) *TC*, eho dic mihi *V*

- audientis exposcens. 2 DIC MIHI semper τὸ 'dic mihi' iniuriosum est, ut ille (*Verg. Ecl. III 1*) 'dic mihi, Damoeta, c. p.?' 3 SI OMNES HVNC CONIECTVM cum odio hoc pronuntiandum est; ideo 'coniectum' dixit.
- 668 45 1 DECEPTVS SVM concessio. 2 SCIO τὸ 'scio' non ad deceptionem, sed ad defatigationem reddidit. ergo cum ironia sonandum.
- 669 46 1 HAC NON SVCCESIT deest 'quod conabamur'. et proprie de bono sic dicitur. 2 ALIA ADORIEMVR adoriri proprie dicitur repente ex insidiis aliquem inuadere. 10
- 674 51 HOC TIBI PRO S. D. μεταλημπτικῶς seruitium pro seruitute posuit, ut (*Verg. Aen. III 327*) 'seruitio enixae tulimus?'
- 676 53 1 CONARI M. P. Q. ut supra (*I 1, 134—35*) 'quem ego credo manibus pedibusque obnixè omnia facturum'. 15
2 *Et* accusatiuo casu sine intermissione significat 'noctes et dies'. 3 MANIBVS et PEDIBVS ὑπερβολικῶς.
- 678 54 1 SI QUID PRAETER SPEM EVENIT 'euēnit' pro-

1 exposcens *om.* *T* | mihi *om.* *T* || 2 iaiuriose *T* | ille] ille ius *B*, uirgilius *TC* | dauo. ΕΤΔ. *A* || 3 c. p.] cuium pecus *BTC*, *in ras.* *V*²; *hic B add.*: dic mihi principium increpationis aptum ut irem atuli pro senex scelere (*cf. supra*) | CONIECTVM] etc. quid nisi etc. *B* || 4 adeo *ABTC* | eiectum *C*, atectum *T* | dicit <nisi . . . increpet (= p. 202, 6—9)> *B* || 5 concessio] censeo *C*, senseo *T* || 6 addecēptionē *A*, ad emptionem *C*, ad t̄ptionem *T*, "deceptionem" ad *V* | defatigationem *BTCV* | reddit *TV* || 7 yronia *TC* || 8 hāc *T* | NON] ū *A* | quid *T* | conabatur *V* || 9 de bono siē *C*, sic de bono *B* | dixit *T* | ALIA ADORIEMVR] alia agrediamur (*agr. T*; uia uel adoriamur id est *add. dett.*) enitamur *TC* (*dett.*), *om.* *B* | adoriri] modo alias exoriri et *TC* || 11 HOC TIBI *om.* *B* | PRO S. D.] pro seruitio debeo *S. V*, pro seruitio *B*, pro ser. *T*, prors; *C* | .ME. ΤΔ. ΔΔ. ΔΤ ΜΗΚ. ΓΟC *A*, **** *TCV*, *om.* *B* || 12 seruitio] seruum *TC* | enixe *codd.* || 14 CONARI] CO. *B* | M. P. Q.] manibus pe. q. *B*, m. q. p. *V*, manibus et pedibus *C*, m. et p. *T* || 15 manibus pedibus *V*, *om.* *TC* || 17 dies] d. *B* | et PEDIBVS] etc. *B* | ΥΠΕΡ. Β. ΟΛΙΚΩ. C. *A*, ΥΠΕΡΒΟΛΙΚΟΣ *B*, ὑπερβολικῶς *M*⁴, *** *V*, *om.* *TC* || 18 SI QUID] quod *TC*, *om.* *B* | EVENIT] eueniet *AB*, e. *T* | productā *AB*, productum *TC*; producta 'ue' *Schoell*

ducta magis, quia hoc perpetuo non vult accidere Pamphilo. 2 Ergo 'euēnit', non 'eueniet' aut 'euēnit' media correpta.

- 679 55 1 PARVM SVCCEDIT QVOD AGO si nostrum est officia praebere, at nostrum non est fortunam posse praestare. 5
2 *Et* bene 'succedit', ut quod agimus ostendat successus esse atque fortunae. 3 AT FACIO SEDVLO id est ex animo et sine dolo.
- 680 56 ME MISSVM FACE id est: noli uti opera mea.
- 679 55 4 PARVM SVCCEDIT QVOD AGO utilis sententia pro 10 sapiente contra fortunam.
- 681 57 RESTITVE IN QVEM ME A. L. sensus hic est: omnia mihi integra et salua redde, qualia tibi tradidi consulturo uel cum nihil promissem patri.
- 682 58 HEM SED MANE 'hem' quasi incipientis est demon- 15 strantisque aliquid noui se inuenisse.
- 683 59 1 NVNCINE DEMVM pro denique. 2 NIHIL AD TE QVAERO haec enim ad cogitantem nihil pertinere oportuit. 3 AT IAM HOC TIBI I. D. consilium scilicet, quo in pristinum restituaris locum.

20

2.

- 684 1 1 IAM IAM VBI VBI ERIT INVENTVM T. C. in hac scaena instauratio est adhortationis Pamphili per Mysidem;

1 perpetuum *TC* | pamphilo accidere *TC* || 2 non euenit *B*, pene (pone *C*) ueniet *TC* | media] modo *TC* || 4 succidit quid *A* | si] sed *TC* | nostrum *V*, uestrum *TC* | officium *TC* || 5 nostrum *V* || 6 ut] & *A* | ostendas *TC* || 7 atque *om.* *BCV* | AT FACIO *om.* *B* || 9 missum *V* | ut *T* || 10 <hic deest> utilis *C* || 12 in quem mea · *L*; *A*, in quem (q · *T*) c · l · *TC*, etc · *B* | sensus hic est] quasi *B* || 13 integra mihi *B* | consulturi *A*, consulto *TC* || 15 hem *V*, h̄̄̄ *A* | hem *V*, h̄̄̄ *A*, hoc *TC* | quasi *om.* *BT* | est *om.* *TCV* | et demirantis *V* || 17 nunccine *AB*, nunc me *C*, nunccine *V* | ⁱm atque te quero *T* || 18 enim hec *TC* || 19 at iam tibi hoc *V*, *om.* *B* | I · D ·] id · *A*, i · dabo *C*, inuentum dabo *BV* | pistrinum *T* || 20 locum restituaris (-tis *C*) *TC* || 21 vbi 2. — c.] etc · *B* | aduentum *A* | t · c · *V*, tⁱ · c · *C* | scena hac *C*, scena *A* || 22 adhortantis *C*, adorantis *T* | per Mysidem *om.* *A*

opus est enim excitari rursus adulescentem, ne sub patris
oppressione frangatur. 2 IAM IAM VBI VBI ERIT oppor-
tune rursus aestuanti Pamphilo amicae mentio obicitur
per Mysidem, ne succumbat ad nuptias patri, quamvis
promiserit se ducturum coniugem. aduersum quam diffi- 5
cultatem quia ipsius persona non sufficit, id agit, ut ad
ipsam Glycerium modo adducat Pamphilum, cui affectum
concitat non ex eo solum quod eum uocat puella, sed
etiam quod desiderat eum uidere. 3 VBI VBI ERIT IN.

<'ubi ubi'> in prima parte uim suam tenet, in posteriore 10
productio est. et est quemadmodum utut, quaqua, unde-
unde pro utcumque, quacumque, undecumque.

4 INVENTVM TIBI CVRABO ET M. A. T. P. non solum se ad-
ducturam promisit, sed et tempus addidit. 5 Et bene
'tibi' quasi amanti. 15

85 2 1 TV MODO ANIME MI N. T. M. mollis oratio et femi-
nea multis implicata blandimentis. ait enim 'tu modo,
anime mi'. 2 MI pro meus.

88 5 1 HOC MALVM INTEGRASCIT integratur, quod ad
integrum redit, quod repetitur, quod instauratur, ut Ver- 20
gilius (*Geo. IV 514—15*) 'ramoq. s. m. c. i.'

89 6 SOLLICITARIER perturbari.

1 enim (*in mg. m. 2*) est V | exhortari TC, excitari (*corr.*
m. 2) V || 2 o^pssione A, opprensione C | stringatur TC | ERIT]
e. A, erit inuentum t. c. V || 3 estirante T, estenuante C ||
5 sed uicturum A | coniugem <***> T | aduersus BTCV ||
7 ipsam om. TC | adducat <ad> C | adfectum A || 8 concitat
W.: cogitat *codd.*; excitat *Steph.* | solo T | puella uocat TC ||
9 ERIT] e. T | IN.] i. T, inuentum C, om. ABV || 10 ubi ubi
add. Steph. | uim suam *in ras. V²* | productio est W.: produc-
tionē *codd.* || 11 quamquam C | undeunde] ubi ubi B || 12 ut-
cumque] ubicumque *codd.* | quocumque undecumque TC, om.
B || 13 INVENTVM — P.] adducam B | CVRABO] c. TV | M. —
P.] mecum ad. pa. C, m. a. p. T | adducturum A, aducturum
C || 14 et] etiam B || 16 N. T. M.] noli te macerare V, om. BTC |
<ê> et V, om. C | feminā V || 17 ait V || 18 MI om. BTC || 19 HOC
— INTEGRASCIT et quod om. B || 20 reddit ATC | ut om. B ||
21 Romo. q. TC | se. m. sc. i. B, s. m. c. TC || 22 <siccime
atque illam etc.> sollicitarier B, sollicitarier V | pro turbari V

- 688 5 2 HOC MALVM amor meus aut Glycerii sollicitudo, quam nescire oportuit <nuptias>.
- 690 7 1 NVPTIAS QVOD MIHI APPARARI 'apparari' ad horrorem et timorem refertur. 2 *Et* datiuo casui iunctum cladem et perniciem significat, ut Vergilius (*Aen. II 132*) 5 'mihi sacra parari' (= *IV 1, 32*).
- 692 9 1 AGE SI HIC NON INSANIT SATIS hic exsertius comprimit Charinum, ne fomenta iracundiae Pamphilo praeberet. 2 Aut: si paenitet te, quantum sua sponte insanit. 3 SI HIC NON INSANIT ironia est. an laus ad 10 mitigandum Pamphilum?
- 693 10 MYSIS asseueratio est, si a nomine eius incipias, cum quo loqueris.
- 692 9 4 ATQVE EDEPOL EA RES EST id est 'nuptias apparari sensit' (*v. 7*). 15
- 694 11 1 PER OMNIS TIBI ADIVRO DEOS 'ad' auctiua particula est, ut admirabiliter ualde mirabiliter *et aduerto, addo*. 2 *Et* hoc superest amissa fide, ut iurandum sit.
- 695 12 1 NON SI CAPIVNDOS MIHI S. I. O. H. mira uere- 20 cundia 'omnes homines' maluit dicere, ut in his parentes quoque significaret, quam aperte dicere 'patrem', cuius metu promisit nuptias. 2 *Et* contra illud (*I 5, 42*) 'sed uim

1 meus *in ras.* V^2 | glicerium *AB* || 2 nesciri *B* | nuptias *add. ed. pr.* || 3 NVPTIAS *om. B* | QVOD *om. V* | honorem *C* || 4 refertur *V* | Et — 6 parari *om. B* | subiunctum *TC* || 5 pernitiam *A* || 6 para · *C*, par · *T*, · *P* · *A* || 7 AGE *et HIC om. B* | SATIS] s. insti · *B* | hoc *T* | exercius *A*, (*lac. add.*) *B*, excitus *C*, excitus *T*, exitus *V* || 8 carinum *ex -us corr. C* | praeberet pamphilo *B* || 9 paeniteret *B* | suā *A*, <hic> sua *B* || 10 yronia *C* | an] aut *BTC* || 11 imitandum *C* || 12 adseueratio *A* | est *om. T* | se *C* | aut *V* || 15 Atq; depol *A*, *om. B* | eas res *C*, e · r · *T*, res ea *B* | EST *om. TC* | adparari *A* || 16 Pro *A* | omnes *CV* | iuro de · <etc · > *B* | auctiui *C*, *om. T* || 17 est *om TC* | ualde *in ras. V^2* || 18 ado *A* | ut iurandum *V*, ut ad iurandum *B* || 20 capiendos *AV* | MIHI — *H. om. B* | MIHI *om. TC* || 21 homines *om. V* | ut — 22 patrem *om. T* | quoque ^{uim} parentes significat *C* || 22 pater *C* || 23 μετῶ (corr. *m. 2*) *V*

ut queas ferre'. 3 NON SI CAPIVNDOS M. S. ita dixit de uno, hoc est patre, 'omnis homines', ut idem alibi (*Ad. V 3, 4*) 'o caelum, o terra, o maria Neptuni!' numquid et caelum Neptuni est? non utique, sed omnia haec mare uult esse, ut Vergilius (*Ecl. VIII 58*) 'omnia uel 5 medium fiant mare'.

96 13 1 CONTIGIT quod uix euenit, contigisse dicitur.

2 CONVENIUNT MORES recte et id quod matrimonium firmat 'conueniunt mores'. 3 VALEANT hoc est abeant, recedant, quia et discedentibus et mortuis 'uale' dicitur, 10 ut Vergilius (*Aen. XI 97—98*) 'salue aeternum m., m. P., a. q. u.' 4 Vel potius τῷ εὐφημισμῷ: cum male optaturus esset, considerato patre παραδόξως locutus est et non dixit, quod intenderat, 'pereant'. 5 Et attende, quam moderate pluraliter dixerit, cum significaret patrem. 15

6 VALEANT renuntiationis et imprecationis est uerbum.

97 14 1 HANC NISI MORS etsi ualeant: — 2 HANC NISI MORS haec concessio est. — hoc enim per concessionem dicitur. 3 HANC NISI MORS MIHI ADIMET NEMO perseuerat, ne dicat 'pater'. 4 Pro: non adimet pater. 20

1 ut] ne C | capiendos A | m. s.] mihi s. C, o. ho. in ras. V², om. B | dr̄ C || 2 omnes homines pro uno patre <scilicet> in ras. V² | uno] hunc A | id est B, hoc C | omnes BTC | alibi] mihi TC || 3 o terra] contra A | neptum A, neptunia V, neptunia (-nnia C) TC || 4 neptum A, neptunium C, neptū diū T | sed] hic TC | <ḡ> hec T || 5 uult maria B || 7 uir C | euenit — dicitur om. T || 8 CONVENIUNT] conueniunt mores om. B | id est B | habeant AT || 10 <et> recedant V | et 1. om. C | ualere A, ualere ualere B || 11 ut om. B | aeternum <u.> V | m. m. — 12 u.] etc. B || 12 ΤΩ ΕΥΦΗΜΙΣ·ΜΟΝ A, ΤΟ ΕΥΦΗΜΙΣΜΩΣ B, τῷ εὐφημισμῷ M⁴, *** TC V | operaturus C || 13 considerato V | ΝΑΡΑΔΟΕΩΣ·Α, ΠΑΡΑΔΕΩΣ B, παρὰ δόξωσ M⁴, *** TC V | locus AB || 14 intenderet A, -rant TC | Et attendere quam T, om. B || 15 pluralis T, p̄tal' C | dixit B | significat A || 16 ualeam C || 17 <mihi ad. n.> etsi B | HANC 2. — 19 dicitur in mg. V² || 18 mox C | concessio haec B || 19 MORS] mors (m. B) etsi ualeant hanc nisi ABTC (cf. supra) | MIHI — NEMO] adimet (-it C) nemo TC V, a. n. B

- 698 **15** 1 RESIPISCO spiritum reuocat sensus. 2 MAGIS VERVM aut 'magis uerum' aut 'uerius' dicimus.
- 699 **16** 1 VT NE PATER ut non. 2 VT NE PATER PER ME STETISSE 'stetisse' hoc est esse, ut ille (*Verg. Aen. VIII 191—92*) 'desertaque montis stat d.' aliter plenum est, ut idem (*Ecl. VII 53*) 'stant et iuniperi et c. h.', aliter horrent, ut (*Aen. VI 300*) 'stant lumina f.' et Lucilius (*l. V fr. 4 M.*) 'stat sentibus fundus'. 3 PER ME STETISSE hoc est: per me factum esse, ne fierent nuptiae.
- 702 **19** 1 MISER AEQVE ATQVE EGO bene 'atque ego', quia et hic amore uexatur. 2 *Et intulit παράδοξον*, nam uolebat sibi dici 'fortis', quod illi tamen mox dicitur. hic igitur aliter respondet atque interrogauerat Pamphilus ideo, quod uideat impossibile esse palam resistere parenti. 3 †CONSILIVM QVAERO† sensus est: scio quidem quid coneris, sed an efficere possis nescio.
- 703 **20** 1 SCIO QUID CONERE si Pamphili est persona, cum ironia dicitur, si Charini, simplex laudatio est. 2 Sed si Pamphili est, hoc significat, quod supra (*IV 1, 50*) 'ex unis geminas mihi conficies nuptias'. 3 Sed non esse personam Pamphili ex subiectis ostenditur.

1 Resis pico *A*; RESPIRO *fuisse putat Schopen* | reuocati *A*, reuocant *T* | MAGIS — 2 dicimus *om. B* || 2 VERVM] uerbum *V*, .*N. C*, eī₃ *T* || 3 ut non] ut ne non *BTC*, aut pro ne non *V* | VT — STETISSE *om. B* || 4 id est *B* || 5 desertioque *AT*, deserta *V* | d. *om. B* || 6 et idem *C*, ut *V* | stan uiniperi *C* | et castaneae hirsutae *B*, et c. (castaneae *m. 2*) h. *V*, e. c. h. *C* || 7 lumine *ABC*, liue *T*, limina *V* | f.] flamma *V*, p. *TC* || 8 lucius *AB*, (*corr. m. 2*) *V*, lucubris *C* | stāt *C* | sensibus fūdus *C* || 9 STETISSE *om. T* | id est *B* || 10 Miserereque *A*, miser *B* | EGO *om. B* | atque ego] h̄ eque *C*, eque *T* | et quia *ATC* || 11 amor *TC* | paradoxon (-en *T*) *codd.* | nam] non *ABC* || 12 nolebat dici sibi *V* | ille *V* | tamen *ex* cum *corr. V*² | diceretur *V* || 13 respondet *ex* -dit *corr. V*² || 14 resistere palam *B* || 15 CONSILIVM QVAERO] *schol. ad v. 20 pert.* | sensus — 16 nescio *om. T* | est] e *C* | quidem quid] quid ē *C* || 16 sed *om. C* || 17 coneris *TC*, co. *B* || 18 yronia *C* | est *om. V* || 19 est *om. V* | hoc signum *C* || 20 confi. *C*, con. *T* | nup. *B*, n. *T* | esse] rē *A* || 21 persona *A* | pam. *B* | ex subiectis *om. T*

04 **21** 1 NON TIBI HABEO NE ERRES deterret etiam nunc Charinum, ut et ipse adiuuet Dauum, ne Pamphilo nubat Philumena. 2 *Et eodem sensu utitur Dauus aduersus Charinum, quo supra (II 2, 35) 'quasi necesse sit, si huic eam non dat, te illam uxorem ducere'.* 3 NON TIBI 5 HABEO NE ERRES uel ut etiam Charinus pro se sentiat, hoc dicit, uel ut solent serui contumaciores aduersus amicum domini, quia nuper a Charino accusatus est, uel quia et quid dicat non habet et uidet tacendum non esse.

05 **22** 1 SAT HABEO quia dilatio facta est. 2 VT SATIS 10 SIT 'ut' pro ne non.

06 **23** 1 NE VACVVM ESSE NVNC ME 'ne' pro nedum. — 2 *Aut aduerbium prohibentis, ut sit 'ne' non.* — Sallustius in secundo libro (*II fr. 109 M.*) 'ne illa tauro paria sint' *pro nedum.*

07 **24** 1 PROINDE HINC VOS AMOLIMINI amoliri dicuntur 15 ea, quae cum magna difficultate et molimine submouentur et tolluntur e medio. 2 Sic dixit quasi odioso et molesto. 3 Discedere dicitur qui facile abit e medio, amoliri qui uix recedit. 4 PROINDE HINC VOS AMOLIMINI molestum impedimentum ex rei magnitudine iacentis 20 in medio. et ideo impredientibus se 'amolimini' dicit, non 'abite'. 5 PROINDE HINC VOS A. spe iniecta iam etiam

1 NE ERRES] ne er · B, ñ · ã · erres A | etiam nunc] autem C || 3 aduersum C || 5 eam om. TC | det B, d · T | te — ducere] etc · B | NON] nec T || 6 HABEO] ab eius A | NE om. T | uelud A, uel C | etiam — 7 uel ut om. V | pro se carinus B | sentiat] nitatur Schopen || 7 uelud A, ut C | contumaciores A, om. V | aduersum TC || 8 a] de TC | est om. C || 9 quid BV¹, quod ATCV² | predicat TC || 10 quia] quod TC || 11 sit <agendum> B | ne om. A || 12 ESSE NVNC] non esse TC | ME] mene · A | Aut — 15 AMOLIMINI om. B | <a · > aut A, <aut> aut T || 13 prouerbium A, aduerbium V, adu- <est> TC | in om. TCV | 2° · 1. C || 14 tauro V, * · T | parias inte A, par^a st̄ in ras. V², paria sunt (sut T) TC || 15 perinde C, om. T | uos hinc (h · T) TC | amol · C, a · T, · i · A | moliri C || 16 summouentur B, submōdentur T || 17 e] et A | modesto A || 18 abiit TCV || 19 amoliri V, emolitur (in mg. aliter amolitur) C, amab'r T | deinde uos hinc ām̄di TC || 21 dicit Schoell: hic TC, hinc ABV || 22 habite C, abite (dixit add. in mg. m. 2) V | deinde uos hinc (h · T) TC | A ·] am · C | iam etiam] immo etiam etiam ecciam B

imperat domino callidus seruus. 6 NAM MIHI I. E. utrum hoc uerum dicit an fingit, quia adhuc consilium non inuenit, quod narrare possit?

708 25 1 EGO HANC VISAM Glycerium scilicet. et cum commiseratione puellae 'hanc'. 2 QUID TV QVO HINC TE 5 AGIS ut tarditatem discedentis ostendat; agere se enim tardi et tristes dicuntur. sic Vergilius (*Aen. V 271—72*) 'amissis remis atque o. d. u. i. s. h. r. S. a.'; idem alibi (*Aen. VI 337*) 'ecce gubernator sese P. a.' 3 QUID TV HINC QVO TE AGIS admonitio discedentis, ut solet; nam 10 a quo discedere desideramus, admonemus eum, ubi uadat uel quo eat. idem facete per interrogationem admonet Dauus Charinum, ut <et> ipse abscedat Charinus, qui nunc ultimus remanet. 4 VERVM VIS DICAM pro initio sedulae narrationis hoc sumimus. an sic respondet Charinus, tam- 15 quam qui intellegat non dici sibi uelle Dauum quo eat, sed id agere ut abscedat?

709 26 1 NARRATIONIS MIHI INCIPIT INITIUM narrationis scilicet quo eat, quia 'uerum uis dicam?' uelut prooemium narraturi est. 2 QUID ME FIET quid ergo, inquit, quid 20

1 dominis seruus callidus *TC* | NAM MIHI *om. B* | I. E.] impedimento (-tum *V*) estis *BV*, impe estis (et *T*) *TC* || 2 uerum] uere *V* | dixit *T* | quia *Schopen*: qui *codd.* | inuenire *A* || 4 EGO *om. B* | gli scilicet *V*, *om. B* || 5 puellae *om. C* | HINC TE] hinc que *A*, "nunc" te *V*, te huic *C*, t. h. *T* || 6 enim se *B* || 7 sic *om. B* || 8 amissis *A* | o. *om. TC* | d. — a. *om. BTC* | u. i.] n. *V* | idem] id *A*, uel *V* || 9 P. a.] palinurus agebat *BV* | tu hinc que *A*, t. h. q. *T*, tu "nunc" quo *V* || 10 te agā *A*, te "agis" *V* | aminitio *B* | discedentis] discedendi *Schopen* || 11 a quo] si quem *Schopen* | desideramus] uolumus *B* | cum *C*, tum *T* | ubi] quo *B(D)*; quo uadat — 12 eat *post* interrogationem *transp. Schopen* || 12 idem] id *A*, id *rell.* | facete *Bentley*: facere *codd.* | admonet *sscr. V²* || 13 et *add. W.* | abscedat *ex disc. corr. C¹* | nunc *om. C* || 14 ulterius *T* | remanent *A* | initio *V* || 15 hoc sumimus *V*, *om. B* | ac sic *BT*, ac uis dicam si ē *C* || 17 ut *in ras. V²* || 18 initium incipit *AT* | scilicet *in mg. C¹* | erat *T* | dicat *AC*, d. *T* | prohemium *ABV* || 20 narratiuum *C*, -tionum *T*, narratiuum *V* | fiat *T* | quid ergo — 211, 1 fiet *om. B*, — 211, 2 FIET *om. T* | quid igitur *C*, quod ergo *V*

me fiet? 3 Ab eo hoc quasi ab iocante pronuntiandum est, nam sic ille 'impudens' respondet. 4 QUID ME FIET de Philumena ducenda.

710 27 1 EHO TV IMPVDENS NON SATIS proprie Charino 'impudens' dixit quasi et insolita et multa poscenti, quippe 5 qui et sponsam alienam petere ausus sit et non satis habeat per Dauum sibi moram praestitam Pamphili nuptiarum. 2 QVOD IAM TIBI DIECVLAM ADDO 'dieculam' moram. 3 Et est ὑποκόρισμα 'diecula', hoc est tempusculum, et sumitur ab eo quod est haec dies. 4 'Diecula' 10 mora et quasi dies parua. 5 Et 'diecula', in qua scilicet ambias quantum potes ad ducendam Philumenam; uult enim se Dauus adiuuari per Charinum et Byrriam.

711 28 1 PROMOVEO differo. 2 PROMOVEO NVPTIAS memoriter Dauus: scit enim illum his uerbis petisse (II 1, 15 28—29) 'saltem aliquot dies p., d. p. a., n. u.' cuius rei oblitus Charinus etiam ut ducat uxorem petit.

712 29 RIDICVLVM deest 'hominem'.

713 30 AGE VENIAM uix concedentis et uix consentientis est 'age ueniam'. 20

714 31 TV MYSIS DVM EXEO a Glycerio scilicet.

1 habeo A, ab hoc eo V | ab] a BV, ad C | iocantem C || 2 ille V, illi ABC | imprudens (sic et V) R' B | respondet — 4 IMPVDENS in mg. V² || 3 filomela A | ducendo TC | 4 TV om. B | inpu. B | nam satis TC, etc. B | inpuens carino B || 5 dixit (d̄r C) impudens (-des C) TC | quia T | et 1. om. BT || 6 qui sscr. V² | petere ausus] praeterea usus B || 7 habet BC || 8 QVOD — ADDO om. B | tibi iam TC | die auriculam A, d. TV | addo] a. V, om. TC | die auriculam A, om. C || 9 moram Schopen: horam ABTC, horam V | et est V², et B | ypocorisma ACV, upocrisma T | dieculam id est B | tempusculum A || 10 haec] hes C | die s̄ A | Diecula — 11 dies om. T || 11 et om. V | Et diecula om. TC | Et — 13 Byrriam om. B || 12 ambiat C | potes AV, poterit (ex potest corr.) C, poteris T || 13 adiuuari V || 14 promoueo in ras. V², dimoueo (dem- C) TC | PROMOVEO 2. om. B | memoriter] memorā A, memoratum B || 15 petiisse CV || 16 salutem C, -tis T | dies om. V | p.] pro. BV | d. — u.] etc. B || 17 ducas T | uxorem — 19 VENIAM om. T | ux. B | petit — 19 VENIAM om. T || 19 uox (I.) A | et — 20 est om. T | et om. B | consentis A || 20 est] et C || 21 TV — DVM om. B | mersis A, ansis T

3.

- 716 1 1 NIHILNE ESSE PROPRIVM CUIQVAM haec scaena ad-
 ministrationem doli habet, quo fit ut deterreatur Chremes
 filiam suam Pamphilo dare. et uide non minimas partes
 in hac comoedia Mysidi attribui, hoc est personae femi-
 nae, siue haec personatis uiris agitur, ut apud ueteres, 5
 siue per mulierem, ut nunc uidemus. 2 NIHILNE 'ne'
 aduerbium percontantis est. 3 NIHILNE ESSE P. omne,
 quod habemus, aut mutuuum est aut proprium, —
Ergo 'propriuum' perpetuum. — ut (*Verg. Aen. VI 871*)
 'propriae haec si dona f.' 4 Ergo nihil nobis proprium 10
 esse potest. quod enim non fuit, ne esse quidem potest,
 aut quod eripi potest, non est nostrum, nisi illa quae eripi
 non possunt, ut sapientia, iustitia, prudentia, quae fortuna
 neque dare neque eripere cuiquam potest. 3 *Et* simul hoc
 ipsum et a re et a persona: a re 'nihil esse proprium', 15
 a persona 'cuiquam'. 6 PROPRIVM perpetuum, non tempo-
 rale ac mutuuum. 7 DI VESTRAM F. admirantis aduerbium
 est cum exclamatione. 8 FIDEM 'fidem' dixit opem et
 auxilium, ut (*Verg. Aen. X 71*) 'Tyrrhenamque fidem'.
 717 2 SVMMVM BONVM ESSE mirum, quod pleno et neutro 20
 extulit 'summum bonum . . . Pamphilum'.

1 est B | PROPRIVM CUIQVAM] p. c. T, om. B || 2 habet doli
 V | quo B, quod ABTC | fit om. C || 3 suam filiam B | dari
 T | in C, m̄ T || 4 comoedia om. TC | femine C || 5 haec om.
 V | ueteres om. B || 6 ne om. TCV || 7 aduerbium V | percun-
 tantis B | est om. TCV | NIHILNE ESSE om. B | p.] proprium
 BT, pro. V || 8 <nimum (minimum T) est> aut habemus
 mutuuum TC | proprium est aut mutuuum B || 9 Ergo proprium
 om. T || 10 hoc A | si in ras. V², sunt C, om. T | f.] fuissent
 BV, c. et f. C, hec T | proprium om. B || 11 enim non fuit non
 fuit (corr. m. 2) V | nec TC || 12 quid T | eripi] h. p. T | est]
 enim T || 13 iustitia prudentia] uirtus B || 14 neque dare in
 mg. B | potest om. TC || 15 ipsum a re C | esse] est V || 16 <et>
 a persona C | temporale] *** T || 17 ac] aut TC | DI — 18 ex-
 clamatione om. T | Diu est. f. A, di uos. fi. B, dii uestram
 fidem (f. V) CV | admirationis C || 18 est om. C | fidem om.
 ABV | dr̄ C || 19 terrenamque TC || 20 bo. esse B, b. e. T |
 mirum B, Myrum A, mire V, mire C, m̄ T | quod in ras. V²

18 **3** 1 AMICVM A. v. amicus animi est, amator corporis. non enim continuo amator et bene uult, ut Dido amauit quidem Aeneam, sed non et amica fuit, quae ait (*Verg. Aen. IV 600—1*) 'non potui a. d. c. e. u. s.' et item Catullus (*c. 72, 8*) 'cogit amare magis, sed bene uelle 5 minus'. et est hic officium et blandimentum. 2 'Amatorem' et 'uirum' dixit ad discretionem, ut per ea quae enumerat maritum ostenderet. 3 IN QVOVIS LOCO PARATVM 'paratum' dixit ad omnes affectus, quicumque de proximo esse possunt. et maxime ad Homericam sententiam respexit (*Il. VI 429—30*) "Ἐκτορ, ἀπὸρ σὺ μοι ἔσει πατήρ καὶ πότνια μήτηρ ἠδὲ κασίγνητος, σὺ δέ μοι θαλερός παρακοίτης'.

19 **4** 1 VERVM EX EO id est Pamphilo. 2 NVNC MISERA QVEM C. D. cum admiratione pronuntia 'quem' et cum ex- 15 clamatione quadam.

20 **5** 1 FACILE HIC PLVS M. 'facile' aduerbium confirmantis est, id est liquido et manifesto. 2 Veteres 'facile' dicebant pro certo, ut Cicero (*pro Rosc. Am. 6, 15*) 'illius uicinitatis f. p.' 3 DOLOREM 'dolorem' distinxit Probus 20

1 A. v.] amatorem uirum C, (add. ere putau) B, i. u. T || 2 et] qui in ras. V² | uult] uide T || 3 amans eneam quidem TC | quae] quod TC | eat C || 4 potuit ATC | a.] arreptum BV | d. — s.] d. c. i. u. s. V, d. o. e. u. s. TC, corpus diuellere et undis spargere num socios B || 5 catillus TC | magis] ** T | sed] s. B | bene ut lenimus; A, bene uellemus T || 6 hoc V | blandimentum V || 7 dī C || 8 inuenerat TC | ostenderat TC | PARATVM] pa. B, p. T || 9 paratum om. ABTC | dixit ad] dixerat TC | adfectus A, <et> adfectum T, ad foetum C | quidquid T || 10 esse om. T || 11 ΕΚΤΟΡΑΤΑΡCΥΜΟΙΕCΙΠΑΤΗΡΚΑΙΠΟΤΝΙΑΝΗΙΡΗΔΕΚΔΙCΓΝΗΤCCCΥΔΕΘΙΘΔΛΕΡΟCΠΔΡΔΚΟΙΤΙC; A, ***** TC V, om. B || 14 id est om. V || 15 QVEM — D.] quem capit dolorem BT, q. c. d. V, q̄. c. L. C || 16 quedam T, om. C || 17 HIC PLVS] h. p. TV | m.] mali C, (add. quam illic boni) B || 18 idē. <Id est> C || 19 ut om. V | eius Cic. || 20 uicinitatis] ciuitatis codd. | f. p.] P. Q. A, p. **** B, facile p. C, facile T, facile rinceps uem p. q (sscr. m. 2) V | dolore (2.) TC | distinxit A, detruxit T, destruxit C | Probus Umpfenb.: probe codd.

et post intulit separatim quod sequitur. 4 FACILE HIC
 PLVS MALI EST in dolore <et> metu scilicet amittendi, QVAM
 <ILLIC BONI> in uoluptate retinendi. 5 QVAM ILLIC BONI
 in 'bono summo'; dicit enim ex bonis, quae bona existi- 5
 mamus, plus nos mali capere, cum aut amissuros nos cre-
 dimus aut amittimus, quam boni, cum habemus. 6 FA-
 CILE HIC PLVS MALI EST 'plus mali' in dolore et metu,
 ut diximus (*schol.* 4). 7 QVAM ILLIC BONI id est in
 amico, amatore et uiro (*cf. v.* 3).

721 6 1 MI HOMO QUID ISTIC OBSECO EST ex Mysidis 10
 uerbis quid Dauus faciat demonstratur. 2 QUID ISTVC
 MALI EST inuolutum puerum portabat Dauus, et ideo dicit
 mulier 'quid istuc mali est?', dum ille euoluit et puerum
 profert; quem postquam expediuit pannis, tum illa dixit
 'quo portas puerum?' 15

722/ 7 1 MYSIS NVNC OPVS EST A. H. R. haec scaena ac-
 tuosa est, magis enim in gestu quam in oratione est
 constituta. 2 MYSIS NVNC OPVS properantis et impense
 agentis Daui uerba monstrantur. 20

723 8 1 EXPROMPTA in medium prolata. 2 MEMORIA
 ATQVE ASTVTIA 'memoria' ut praecepta retineat Daui,
 'astutia' ad agendum strenue quae imperaret. 3 ME-

1 separatim *ex -tam corr.* C || 2 et metu *Steph.* (*cf. schol.* 6):
 metu B, m&o A, metus (moet- C) TCV || 3 ILLIC BONI *add.*
Westerh. | uoluptate V, uoluntate ABTC | bonum C, o. T ||
 4 summo bono BTC | dicit om. T | enim om. TC | estimamus
 C, estimamus V || 5 mali nos B, mali T | missuros nos A, uos
 amissuros C || 7 mali om. TC || 8 ut om. TC || 10 istuc V, (u in i
corr.) C, i. T | ob. est V || 11 istic TC || 12 EST om. TC || 13 istic
 TC | est om. TC | dum] deinde B | euolauit TC | <puerum>
 et puerum <et> B || 14 quem Qm C | pamus B || 15 por. pu.
 B, portas TC || 16 *hic noua scaena incipit in codd.* || 17 A. H. R.]
 ad hanc (h. T) r. tu. TC, ad hanc rem expromta memoria
 atque astutia tua B, om. V | hic T | <sunt> scena A || 18 est 2.]
 et T, om. ABV || 19 my. B | opus <est> TCV | properans
 A || 20 monstratur C || 21 et prompta V || 23 strenue] tremu **
 C, *** T | quae <hic> V | imperaret ABV, importaret TC;
 imperat LP, imperet Steph.

MORIA simpliciter magis: ut memor sit Dauī praeceptorum. 4 *Et* MEMORIA modo pro intellegentia, ut Vergilius (*Aen. II 244*) 'instamus tamen inm.'

26 11 1 EX ARA SVME H. V. T. 'ex ara' Apollinis scilicet, quem Ἀγνιαῖον Menander uocat. 2 Aut quod 5 Apollini comoedia est dicata, in cuius honorem aram statuebant comoediam celebrantes. 3 Apollini ergo comoedia, Libero patri tragoedia. 4 VERBENAS TIBI uerbenae quasi herbenae redimicula sunt ararum. 5 Tò 'tibi' quasi gestum quendam et motum stomachantis habet, ut 10 alibi (*Heaut. I 1, 9*) 'nam quid uis tibi?' 6 *Et* 'tibi sume' dixit, non 'tibi substerne'. 7 EX ARA S. V. uerbenae sunt omnes herbae frondesque festae ad aras coronandas uel omnes herbae frondesque ex loco puro decerptae. uerbenae autem dictae ueluti herbenae. 15 Menander sic [†]κολεξιασσυμυροινασρχησαιτεινε[†].

27 12 QVAMOBREM TVTE ID NON FACIS 'tute' tunc dicitur; cum pronomen ad eam reuocatur personam, a qua sumitur. ut uerbi gratia cum dicimus 'tu lege', ille nobis respondet 'cur tute non legis?' 20

1 simplex C || 2 *Et om. TV* | pro *sser. C*¹ || 3 tamen in B, tamen ira A, tamen in me T, tam̄ g. ** C, tamen inmemores V || 4 <accipe a me h. o. atque ianuam nostram appone Mi. obsecro humane da> ex a. B | sūme h. u. t. A, sume h. u. t. V, h. s. uer. tibi B, sūme h. t. C, ex a te T || 5 Ἀγνιαῖον] afaion A, af. ΛΙΟΗ B, afion TCV || 6 comoedia apollini B | statuebant AB, struebant V, constituerunt TC || 7 comoediā A || 8 VERBENAS] uerbe B | uerbane quasi AB, quasi uerbene C || 9 herbae (erbe T) TC, uerbenae B, -ne A | ridimicula A | Tò om. TCV || 11 quod C | uis tibi] *** T | *Et tibi om. C* || 12 su. B | d̄r C | suscerne C | s. v.] su. A, s. B, sume CV(T?) | Herbene C || 13 herbae om. C | onorandos T || 14 ex <hoc loco ex aliquo> loco pure <pura> decerpere C, ex <hoc> loco pura decerpere T || 15 herbenae] habent A || 16 Menander sic om. B | ΚΟΛΕΞΙΑΣΣΥΜΥΡΟΙΝΑΣΡΧΗΣΑΙΤΕΙΝΕ. A, ***** TCV, om. B; v. *appendicem* || 17 NON] nos C | FACIS] fa. B | tute om. C | tunc BV, tunc C, nunc A, om T || 19 ut] et C | <ut> cum V | dicamus AB | illic T | nobis om. V | responderent A, -deat B

- 728 **13** 1 QVIA SI FORTE OPVS SIT AD ERVM I. M. sic locutus est, ut explicari atque intellegi non possit; aut enim deest 'ius', ut sit: ius iurandum, — 2 *IVRANDVM pro ius iurandum.* — aut ut uulgo dicitur iuramentum. 3 *Et opus est illam rem, non opus est illa re.* 5
- 729 **14** VT LIQVIDO POSSIM 'liquido' pure et manifeste, nam quae sunt pura et defaecata, liquida sunt.
- 730 **15** 1 NOVA NVNC RELIGIO IN TE ISTAEC bene: ius iurandum metuere seruum monstri simile est. 2 'Nova religio' in seruo et subita. 3 NOVA NVNC R. seruum 10 nolle mentiri noua religio est. 4 CEDO porrigentis est manum 'cedo'.
- 731 **16** VT QVID AGAM PORRO I. 'porro' aduerbium est modo ordinis, alias temporis.
- 732 **17** SPONSAE PATER I. mire non dixit 'Chremes', ne cum 15 dixisset 'quis Chremes?', rursus hic responderet 'sponsae pater'. et non temere hoc facit poeta, nam promiserat se rediturum Chremes (*III 4, 15*) 'domum modo ibo, dicam ut apparentur, a. h. r.'
- 733 **18** 1 REPVDIO CONSILIVM QVOD P. I. bene 'intenderam': 20 uerbum a uenatoribus translatum, qui retia intendunt ad

1 FORTE] f. B | OPVS SIT] o. s. V, om. B | ad herum C, ad h. T, a. h. V, ad e. B | i. mihi B, e. m. V, ius. i. T, iurandum C | <Nota in testu solum iurandum debere esse> sic C, om. T | posset TC | ut T || 3 ius iurandum om. B | *IVRANDVM om. TC* | pro ^{ius.} iurandum A, pro iurandum TC || 4 ut *sscr. V* || 5 non] ei (et T, ei V) non *codd.* || 6 ut li. pos. B | liquido] loqui de A || 7 defecati A | sunt 2. om. TC || 8 NOVA] no. B | re. in te ist. <inc^s.> B, r. i. t. i. T, r. i. i. i. V | ISTAEC] ista & A | bene — 13 PORRO I. om. T | <id est> bene C || 9 meruer̄ C | monstri — 10 seruum om. C || 10 no. n. re. B, noua nunc religio V || 11 est om. C | CEDO] ce. B || 12 cede C, om. B || 13 I.] intelligas B, intellige C, om. V | est om. TC || 15 spon. pa. B | .i. *sscr. A*, inter. B, et V, (p̄)i C, om. T || 16. quid T | hic respondeat T, responderet hic B || 18 redditurum C | domum — 20 QVOD om. B | modo domum TC || 19 aparentur A | a.] ^om. V || 20 P. I.] primum intend̄ B, pri. (p. T) int. TC || 21 translatum <est> TC

feras captandas. hic ergo, quia parat Chremem et Simonem fallere, 'intenderam' dixit. 2 Vel a sagittariis atque arcu.

734 19 1 NESICIO QUID NARRES bene 'narres': narrare enim aliena et quae nobis non sunt necessaria dicimus.

2 EGO QVOQVE HINC AB D. V. M. A. bene ait 'quoque', 5 quia et Chremes ueniebat.

735 20 TV VT SVBSERVIAS recte 'ut subseruias' dicit, non enim tantum loquetur Mysis quantum Dauus.

736 21 1 ORATIONI [meae] VT CVMQVE OPVS SIT VERBIS 'orationi' meae, tuis 'uerbis'; plura enim loquetur Dauus, 10 inde 'orationi' dixit, illa subsequetur, ideo 'uerbis'.

2 VIDE cauta esto, specta, intellege.

738 23 AVT TV PLVS VIDES si sapis, intellegis.

739 24 NE QUID VESTRVM REMORER C. 'remorer' retardem, retineam: a remora, pisce minutissimo, qui nauem retinet; 15 nam Graece *ἐχρηαίς* uocatur.

4.

40 1 REVERTOR POSTQVAM Q. O. F. adest ipse nunc Chremes, cuius causa scaena fraudibus instructa est, ne promissas compleat nuptias.

41 2 1 VT IVBEAM ACCERSI recte 'iubeam', quia summa 20

1 captandas AV, capiendas BTC | qui apparat B, quia TC | cremetem T || 2 sagittariis AB, sagittis TCV | atque] et TC || 3 NESICIO — NARRES om. B | quid V | NARRES] nar. C, & A | narras (corr. m. 2) V || 4 nobis om. C | non om. T || 5 EGO — A. om. B | hic V, huc C, h. T | AB] ad T | de. u. m. a. C || 6 quia om. V | et in ras. V² || 7 TV VT SVBSERVIAS om. B | subs. T, obseruias C | recte — subseruias om. A | obseruias TC | dixit TC | non enim] cum non V || 8 loquitur BT || 9 meae — 10 meae om. B | meae] glossema olim superscriptum; sic et tuis supra VERBIS scriptum fuisse videtur, quod compiler omisit | etcumque C | sit uerbis opus V || 10 tuis uerbis orationi meae TC | loquitur AB || 11 dr̄ C | subsequeretur B || 12 specta] facta V || 13 sapis V || 14 NE — c. om. B | c.] comm. C, e. T | remorem C || 15 nauim TC | retinere A || 16 Graece] .g. C | ΕΧΗΝΔΙC AB, *ἐχρηαίς* M⁴, **** TCV || 17 POSTQVAM Q. O. F.] etc. B | ipse nunc V, nunc ipse TC || 18 cena T | promissa sunt compleat A, compleat promissas TC || 20 accersi A, ac. B, a. T | sūmā A

potestas nuptiarum in patre puellae est. 2 SED QUID HOC non interrogantis est, sed mirantis et non intelligentis, ut appareat eum non oculis prius quam corporis offensus sensisse puerum iacentem.

742 3 1 PVER HERCLE EST 'hercle' ornativa particula est. 5

2 MVLIER magis quam Mysis. 3 VBI ILLIC EST Dauum quaerit, qui nunc abscessit, ut et ipse de foro venire uideatur.

743 \ 4 NON MIHI RESPONDES bene 'non respondes': se enim memor est uetitam quicquam dicere, nisi subseruiat orationi Dau.

744 5 1 RELIQVIT ME HOMO A. A. mire hominem, non Dauum dixit, ut etiamsi audiat Chremes, incertam personam hominis audiat, non Dauum. 2 DI VESTRAM FIDEM aduerbium est admirantis cum exclamatione. 15

745 6 1 QUID TVRBAE EST APVD FORVM haec uerba sunt uenientis de foro. 2 QUID ILLIC HOMINVM LITIGANT legitur et 'litigat'.

746 7 1 TVM ANNONA CARA EST comminantis est potius quam alicui referentis. 2 QVIDNAM ALIVD DICAM hoc 20 propter spectatores.

747 8 1 CVR TE OBSEURO ME HIC SOLAM ἀποσιώπησις tertia.

1 SED *om. B* || 2 hec *V* | non *om. T* | est *post* intellegentis

TC || 3 ut] et *TCV* | apparet *codd.*, *corr. W.* | prius non oculis *C* | corpore *C* || 4 offensus *A*, offensa *B* | iacentem *Schopen*: latentem *codd.* || 5 PVER — EST *om. B* | hercle et est *om. TC* || 7 abcessit *AC*, adcessit *T* | et *om. T* || 9 NON — RESPONDES *om. B* | bene non respondes *om. V* | se *in ras V*², sed *TC* || 10 memorem (*om. est*) *B* | ueti eteam *A*, uetuitam *C*, (*in ras. m. 2*) *V*, *** *T* || 12 Reliquid me *A*, *om. B* | *A. A.*] atque abiit *V*, *a. T*, *om. B* || 13 dicitur *C* | etsi *T* | audiret *C* || 14 audiret *C* | dii *TC* | uostram *fi. B* || 15 aduerbiū *ex -ā corr. A* | est *om. BTC* | admirantis — 16 FORVM] ad *T* || 16 QUID — 17 HOMINVM *om. B* || 17 hominum *V* | litigant hominum *C*, *om. T* || 18 legitur et] uel *B* || 19 TVM et EST *om. B* | *ca. B* | comminantis *A* | est *D*: et *ABTCV* || 20 QVIDNAM — 21 spectatores *om. T* | quid *B* || 21 propter *Rabbow*: *post codd.* | spectatores *A* || 22 cur te (tu *T*) obsecro (*o. T*) *TC*, *om. B* | hic me *V*, *m. i. h. T* | sola *A* | aposiopesis tertia *ABV*, *** *C*, *om. T*

2 HEM QVAE HAEC EST FABVLA fabulam se dicit audire, qui rei principium rationemquē ignorat.

48 9 EHO MYSIS 'eho' interiectio est uel principium animaduersionem in se poscentis aut repente cernentis.

50 11 1 QVI HIC NEMINEM A. V. callide affirmat non sibi 5 uisum Chremem, cum et praeuiderit uenientem et praesentem uideat. 2 MIROR VNDE SIT 'miror' ueteres cum 'unde' pro nescio ponebant, nam admiratio ab ignorantia descendit. Plautus (*Aul. prol. 1*) 'ne quis miretur qui sim, paucis eloquar'.

51 12 1 AV interiectio est consternatae mulieris. 2 CONCEDE AD D. bene 'ad dexteram': sinistra enim uenit Chremes. 3 Et non uult proximum ei Chremetem, sed iuxta; supra enim dixit (*IV 3, 19*) 'ego quoque hinc ab d. u. m. a.'

52 13 1 DELIRAS NON TVTE IPSE deest 'eum mihi dedisti?' sed et supra et nunc interturbat Dauus, ne mulier totum dicat. 2 NON TVTE IPSE summissa uoce. 3 VERBUM SI MIHI VNVM accommodate comminatur Dauus: paene enim Mysis uniuersa narrabat.

53 14 1 PRAETEREA QVAM QVOD TE ROGO hoc et sensim \

1 HEM — EST *om. B* | qui est haec *C*, q̄ est *T* | dixit *AV* | audio *A* || 2 qui *in* quasi *corr. V²* | ignoret *V* || 3 EHO MYSIS] *eho TC, om. B* | <et> *eho V, om. T* | interiectio] aduerbium (*in mg. interiectio*) *C* | uel *om. TV* | principium *om. T* || 4 animaduersionem *TC*, adueusionem *A*, <uel> animaduersionem *B* | aut] uel *B* || 5 QVI HIC *om. B* | a. u. *B*, al. u. *C*, al. u. *T* | adfirmat *A* || 6 prouiderit *A*, prouideat *B* || 7 MIROR — SIT *om. B* || 8 ponebant nam admiratio *om. TC* || 9 qui sim] quis in *AB* || 10 colloquar *TC* || 11 au *V*, A. V. *A* | conturbatae *V* | CONCEDE AD D. *om. B* || 12 AD D. *om. T* | d.] dexteram *V* | <et> bene *BTC* | ad *om. B* | dextram *C* | uenit *om. B* || 13 ei proximum (promissum *T*) *TC* | sed] si *C* || 14 iūx̄ *C*, dixit *T* | dicit *ACV* | hunc *C*, h. *T* | ab dextera uenire me adsimulabo *B* | ab] a. *V* || 15 m. u. *V* || 16 DELIRAS *om. B* | IPSE *om. BT* | deest *om. T* | eum *om. V* || 17 sed *om. TC* | dauus interturbat *B* || 18 submissa *BTCV* || 19 mi unum *C*, mihi ullum *V*, u. m. *T* | accomodare comminante (-tis *T*) dauo *TC* || 20 enim <etiam> *C* || 21 QVAM *om. BTC* | TE] ego te *C*, t. e. *T* | sensim] pene sensim *V*, hoc *C*, *om. T*

et ut senex audiat pronuntiari potest 'praeter quam quod te rogo'. 2 CAVE gestu comminatus est et uultu, ut suspenderet comminationem; deinde infert gestum. 3 Ordo: caue faxis.

754 15 1 MALEDICIS cum contemptu loqueris, conuicium 5
facis. apparet ergo 'maledicis' lentius dictum esse, cum
dixerit 'dic clare'. 2 MALEDICIS noue 'maledicis' pro
comminatione posuit, cum pro conuicio poni soleat, nisi
forte quia contumeliae genus est comminatio. 3 Qui-
dam putant esse unam personam, Dauis scilicet dictum 10
superius Mysidis non satis manifestum Chremi in male-
dicti similitudinem deriuantis. 4 VNDE EST DIC CLARE
hoc pressius dixit.

755 16 1 MIRVM VERO <'uero'> saepe ad ironiam refertur.
2 MIRVM VERO IMPVDENTER bono ordine locutus est: 15
primo enim causa impudentiae natura est, deinde condicio.

754 15 5 †A NOBIS† quia 'a nobis' parum intellegebatur,
hic addidit morem meretricis, ut uel sic intellegat senex.

757 18 1 ADEON VIDEMVR VOBIS E. I. idoneus est aptus
ad omnia et bona et mala. 20

758 19 1 IN QVIBVS SIC INLVDATIS et inludo in te sep-

1 et om. TV | sentiat senex TC | audiat om. A | pronun-
tiare ACV | potest om. V | praeter om. ABTC || 2 comminatus
V, comminantis TC | est om. T || 3 comminatione C | infer AB;
inferret LP, ed. pr. || 5 cum uicium TC || 6 ergo om. C | lentius
(corr. m. 2) V, lenius AB | dictum esse] sc. a Myside || 7 dixerit
(dicē C, diēt T)] sc. Dauis | clare (dare C) dic TC || 7 noue V,
om. T | maledicis om. BT || 8 cum] tum V | conuictio C, conuic^{oe}
T, conuictio (sscr. m. 2) V, uitio AB | ponit soleat A, poni
solebat V, solent poni TC || 9 quia om. V | comoedie TC |
comminatio est V || 10 <enim> putant V | esse om. BV ||
12 deuiantis B | DIC] hi dic A, hic dic in ras. V² || 13 hic
TC | expressius V || 14 uero add. W. | saepe — 15 VERO om.
T | yroniam C || 15 imprudentem C || 16 imprudentie TC ||
17 schol. ad lemma IMPVDENTER MVLLIER SI FACIT pertinet || 18 hinc
T | inore (in ex m corr.) C, in hora T | ut om. B || 19 ADEON
— 1. om. B | uidem⁹ A | E.] esse C, om. V | I om. C | est] et
C || 20 et 1. om. BC || 21 In quibus sic & laudatis A, i. q. s.
T, om. B | illudatis CV | et om. T | illudo BTCV

timo casu et inludo te accusatiuo dicimus. 2 Sed 'in' primo superuacuum est, ut sit: quibus —

56 17 AB ANDRIA EST A. H. effecit quod uoluit Dauus, nam intellexit Chremes, ex qua sit Pamphilo natus puer. — sic inludatis. 5

57 18 2 ADEON adeone, ut (II 1, 15) 'adeon ad eum?'

58 19 3 VENI IN TEMPORE cum prouisus sit, interuenisse <se> putat. 4 VENI IN TEMPORE 'in tempore' opportune. nos sine praepositione dicimus tempore et tempori.

59 20 PROPERA ADEO PVERVM TOLLERE hic uersus clare 10 dicitur, sequens, ne senex audiat, presse.

60 21 1 CAVE QVOQVAM EX ISTO EXCESSIS LOCO neces- sario Dauus retinet Mysidem; nondum enim omnia audiuit Chremes, nondum comperit, unde sit mulier et puer de quo susceptus sit. 2 EXCESSIS pro excedas, ut 'faxis' 15 (v. 14).

62 23 AT ETIAM ROGAS rursus iurgium repetit et turbulenta orationem.

63 24 CEDO CUIVS P. 'cedo' idem significat, quod dic et da mihi. — Ergo repetitionem significat, non super- 20

1 illudo BTCV, inde A | in om. V || 3 est h · a · V, est an · h · C, etc · B | dauus in ras. V² || 4 nam] statim T | intellexerit C | ex qua (corr. m. 2) V, quia TC || 5 sic — 6 eum om. B | inlaudatis A, illudatis CV, ill. T || 6 ADEON — ad om. A | ADEON — eum om. V | ADEON dett., adeo dett. | adeone] ad eum TC | ut ed. Mediol. (Schopen): an TC, dett. | adeo T || 7 VENI — 8 putat om. V, hic om. B (cf. infra) || 8 se add. Schopen | VENI om. B | IN TEMPORE om. BTC | opportune A || 9 tempore dicimus B | et tempori CV, et tēp̄r A, om. BT | hic add. B: cum prouisus ... putat (cf. supra) || 10 propera adeo "tollere" puerum V, propera a · p · t · a · ia · T, propera B | hinc T | dare A || 11 obsequens T, sequentez V | audiens T | expresse V || 12 QVOQVAM — LOCO] etc · B | quoque V | necessarium TC || 13 enim in mg. V² | audiuit omnia B || 15 susceptus sit] suscepit A | faxis (pro facias sscr. m. 2) V || 17 ROGAS] ro · B | rursus TC | iurgium] misis V | et] ut TC, om. V || 19 cedo cu · p · C, cedo cuiū p · V, c · c · p · T, om. B | quod — 20 significat om. T | quod in ras. V², quid A || 20 et da] da C, ///dic V repetitionem significat] sc. cedo et dic mihi

uacuum orationem. — et est dictum cum quadam fiducia et contemptu eius, cum quo sermo est, interrogantis aliquid.

- 764 **25** MITTE ID QVOD S. hoc lentius et summisse.
- 765 \ **26** 1 HEM QVID PAMPHILI apparet mulierem 'uestri' et 'Pamphili' lentius pronuntiasset quam Dauus uellet, et ideo hunc repetisse nomen 'nostri? Pamphili?' 2 HEM QVID duas res operatur Dauus simul: et ut ignarissimum se ostendat et ut Pamphilus nominetur. et argute repetit nomen Pamphili quasi per indignationem, ut soceri auribus adolescentis nomen inculcet; metuit enim, ne non audiat uelut senex.
- 766 **27** 1 RECTE EGO H. S. F. N. et hic effecit quod uoluit Dauus, ut et Pamphili Chremes puerum esse cognoscat et recuset generum. 2 HAS FVGI id est huiusmodi.
- 767 **28** 1 O FACINVS ANIMADVERTENDVM ἀποσιώπησις quarta. 15
2 QVID CLAMITAS clamauit enim Dauus, ut 'puerum' (v. 24) audiret Chremes.
- 768 **29** QVEMNE EGO H. V. A. V. A. V. uult negando irritare mulierem ad confirmanda quae uult.
- 769 \ **30** 1 O HOMINEM A. exclamatio Mysidis testimonium ueritatis est. 2 VERVM VIDI C. S. uide infirmum argumentum: prius 'uidi puerum adferri' dixit, post non 'puer-

3 QVOD *om.* V | s.] sed AV, scio C | lentius et *om.* B | submisit V || 4 PAMPHILI] p. B, *om.* T | mulier C | *nr̄i* V || 5 leuius B | uellet dauus TC || 6 hunc Schopen: nunc *codd.* | nomen uestri pamphili repetisse B | nomen] hem T | uestri TC || 7 Dauus simul *om.* TC | et ut] ut ATCV || 8 nominatur A | repeti B, repetit *bis in* A || 9 pamphili nomen TC | quasi — 10 nomen *om.* TC || 10 inculcet] *** T || 11 senex *om.* TC || 12 RECTE — s. *om.* B | H. — N.] H. E. S. F. N. A, h. s. e. n. V, h. s. e. n. TC | F. N.] effugi nup. B | effecit (*cf. schol. ad v. 17*)] efficit ATV || 13 et 1. *om.* B | puerum cremes B, "chremes" puerum V || 14 recusari TC | FVGI *om.* B || 15 <o> o V | ANIMADVERT.] a. B | aposiopesis ABV, apositio possis TC || 16 puerum TC, puer AB, *om.* V || 18 QVEMNE — A. V.] adferri uidi B | H. — A. V.] h. u. A. A. U. A, h. u. a. n. a. n. V, h. u. u. a. a. u. TC | irritare TC, incitare V || 19 uult A || 20 A. *om.* BV || 21 VERVM *om.* B | c. s.] can. suf C, c. d. T, suf-farminatam B | uidet T, uidit C, *om.* B || 22 uide *ex -di corr.* V² | puerum adferri TCV, adferri puerum B | d̄r C | postea V

rum' sed 'Cantharam subfarcinatam'. 3 Canthara nomen
est anus. 4 *Et hoc dixit, ut leuiter redarguat Mysidem,*
non ut uincatur: hoc enim uidisse se, subfarcinatam
Cantharam, non puerum portantem.

770 **31** SUBFARCINATAM proprium anibus subfarcinatas esse, 5
ut Persius (*IV 21*) 'pannucia Baucis' et Plautus (*Pseud.*
II 2, 64) 'doliarem claudam crassam'.

771 **32** 1 QVOD IN PARIENDO A. A. L. indicium secuta con-
firmatio est, quam expressit Dauis refutatio. superest, ut
etiam concludatur effectus doli negante Chremete se da- 10
turum filiam, quod subinde efficit Dauis dolo. 2 ALIQVOT
LIBERAE nec paucae nec multae. 3 LIBERAE testimonia
libera contra seruum. et hoc proprium Terentii est, nam
de Romano more hoc dixit.

772 **33** 1 NE ILLA ILLVM 'ne' ualde. Cicero (*Catil. II 3, 6*) 15
'ne illi uehementer errant'.

773 **34** 1 CHREMES SI POSITVM PVERVM ἐν ὑποκρίσει. et
est μίμησις, transit enim a mixto ad imitatum charac-
terem.

772 **33** 2 NE ILLA ILLVM Chremem scilicet. 20

773 **34** 2 CHREMES SI P. P. μίμησις, quando aliena uerba
sic pronuntiamus, ut uana uideantur.

1 chant^haram A | suffarcinatam CV, (dixit add.) B, suf-
T | cantharam V | nomen est om. B || 2 leniter TC || 3 non
ut | ñ ũ (in mg. ũ ñ) B | uidisse se <innuit (vel induit)> dett. |
subfarcinatam — 4 portantem om. T | suffarcinatam BCV ||
4 cantharam <uidelicet> suff- dett. || 5 suffarcinatam (-ta T)
TCV, om. B | subfarcinatas A, suffarcinatas vell. || 6 ut om. B |
pannutia V, pannu et a TC | paucis BTC, baucis V | et Plautus
om. T || 7 cludam classam (in cr- corr. C) TC || 8 QVOD IN PA-
RIENDO om. B | A. A. L.] ali. a. l. V, a. a. TC, aliquot libere
B || 9 super T | <et> ut TC || 10 includatur T | dolo A | chreme
TC || 11 subdole V | aliquid TC | multae — paucae B | libera
V || 14 dicit C || 15 ILLVM om. B | Cicero] ei Cicero T, ei. Ci.
C || 17 ΕΝΥΠΟΚΡΙΣΙΣ AB, ἐν ὑποκρίσει M⁴, *** TCV | et
est om. TC || 18 ΜΙΜΗΣΙΣ AB, μίμησιν M⁴, *** TC, om. V |
transit — 21 μίμησις om. TC | ad mutatum V || 21 SI P. P.]
si p̄ A, si positum p. B, om. V | ΜΙΜΗΣΙΣ B, ΜΙΜΗΣΙΣ A,
*** V

- 775 **36** 1 NON HERCLE F. bene ipse de se tertiam personam fecit, ut supra (I 2, 8) 'at nunc faciet'. 2 VT TV SIS SCIENS eloquenter: sic enim ueteres pro scias.
- 776 **37** 1 IAM EGO HVNC I. M. V. P. bene 'in mediam uiam', quia ante fores positus iacebat. 2 PROVOLVAM TEQVE I. PER. I. L. de proximo παρόμοιον repetiuit. quando nomina sunt, παρονομασία, quando uerba, παρόμοιον dicitur. 3 PROVOLVAM porro uoluam. 4 Et dolo quidem minatur quod facturus non est, uerum sedulo id agit, ut iam puer tollatur e medio. simul enim seruat Chremeti, 10 ut ipse recuset generum, non ut a quoquam passus uideatur iniuriam.
- 778 **39** 1 TV POL HOMO NON ES S. 'sobrius' est sanae mentis quasi sebrius, hoc est quasi separatus ab ebrio, ut secretus separatus ab his qui cernuntur. 2 FAL- 15 LACIA ALIA ALIAM T. prouerbiū, cui subiacet memorem mendacem esse oportere.
- 780 **41** CIVEM ATTICAM ESSE H. transit ad imitationem.
- 781 \ **42** AV interiectio est conturbatae mulieris.

1 ercle AC, er. T | F.] fa. B, faciet CV | bene <enim> ipse codd., corr. Schopen | de se] sese in ras. V² | persona A || 2 fecit ex fa- corr. C | VT om. B || 3 sis] scis A | eloquenstur sciens C, s. eloquens T || 4 IAM — P.] uia B | hanc C | v.] n. C | media B | uiam in ras. V², .U. A, om. B || 5 qui^a A | ante] an C | teque .i. P .i. L. A, te .q .i. q .t .lu. B, t .q .i .p .i .l. V, teque .i. pro in luto (s. T) TC || 6 ΠΑΡΟΜΟΙΟΝ AB, παρόμιον M⁴, * * * * CV, om. T | repetiuit <εἶ> V || 7 paronomasia (paran- TV) codd.; est add. V | paronoeon AB, parameon TC, para^{no}meon V | dicitur om. BV || 9 ut iam] utinam C, ut T || 10 puere B | in medium TC | enim] eum V | seruit V | cremem B, om. C || 11 uideatur passus B || 13 tv — s. om. B | es s.] es A, e .s . T, es sobrius CV | sobrius om. AT | <id> est B || 14 sebrius ABV, sobrius TC; seebrius? | id est ab ebrio separatus B || 15 separatus om. T | ab iis B | quae TC | cernuntur Schopen: discernuntur codd. || 16 ALIAM] a . B | t. om. TC | cui in ras. V² | memor ē TC || 18 atticam A, athicam C, a . T | esse hanc C, e . h . TV, om. B | immutationem V || 19 au in ras. V², an TC

- 82 **43** IOCULARIVM IN MALVM e contrario: pro graui et molesto ac nimio iocosum. *ergo κατὰ ἀντιφράσιν.*
- 83 **44** 1 QVIS HIC LOQVITVR O CHREME principium loquendi Dauus Chremeti dat perfectis quae ipse conatus est. 2 PER TEMPVS A. idem est 'per tempus' quod in 5 tempore. 3 Aut certe 'per tempus' tempestiue. 4 O CHREME PER TEMPVS A. astute, quasi eum nunc primum uiderit.
- 84 **45** 1 AH NEC TV OMNIA aut 'nec' pro non legitur aut 'ne omnia', ut 'ne' producat et accipiatur pro non. 10 2 NEC TV OMNIA 'audisti' subauditur.
- 85 **46** 1 AVDISTI OBSECO HEM exultans Dauus infert et inculcat frequenter repetendo 'audisti'. 2 AVDISTI O. HEM difficile credendo affirmat non sciuisse praesentem, ut hac confirmatione nihil illum de se faciat suspicari. 15
- 86 **47** IN CRUCIATVM HI. A. nec 'in crucem' sed 'in cruciatum'.
- 87 **48** 1 HIC EST ILLE 'ille' cum emphasi quasi uir magnus. sed hoc Chremetem ostendens dicit cum ironia.

1 IN MALVM *om. B | e V², et A || 2 ac] et B | iocosum ABV, iocosum TC; iocularium dett., ed. pr. | ego A, igitur TC | cata antifrasin AT, catantiphrasin B, cata antiphrasim V, catha antriphrasin C || 3 o CHREME om. B || 4 perfectus T || 5 PER — est om. B | A.] ad C, aduenis V | idem est] .i. V, id est T, .i. est C | quod] quomodo V, id est B || 6 aut — tempus] uel B | tempestiui C, -uo T || 7 o — A. om. B | o om. T | A.] adue C, adu T, om. V | astute] ausculto T | nunc eum B, enim nunc V, eum non C | prius TC || 9 ha C, A^vt V, an T | NEC] n V | TV — 11 TV om. V | nec] ñ A | non om. A || 10 aut om. T | ut — 11 OMNIA om. T || 11 NEC om. C | subauditur] pro auditu T || 12 AVDISTI OBSECO om. B || 13 et om. TC | in occultat T | audisti om. V | AVDISTI] audistin C, audistin V | obse hem C, ob hem T, hem V, obseco hem B || 14 adfirmat A || 15 illum de se faciat suspicari V || 16 IN] hinc T | hia A, i h a V, hinc a hi è C, a h e T, om. B | sed cruciatum BTC || 18 HIC EST om. B | henfasi A, emphasi V, exifasis T, esiphasis C || 19 sed om. C | hunc B | chremēte A | <in (est T)> chreme tunc offendens (-des T) TC | yronia C*

2 NON TE CREDAS D. L. Vergilius (*Aen. X 581*) 'non Diomedis equos n. c. c. A.'

788 49 1 NIHIL POL FALSI DIXI MI SENEX bene 'senex', quia quasi alienior est et ignotus Mysidi. 2 MI <S.> subpalpatio muliebris.

789 50 NE ME ATTINGAS quaedam ostenduntur aperte in comoediis, quaedam ex aliis personis intelleguntur.

790 51 SI POL GLYCERIO NON OMNIA HAEC ἀποσιώπησις tertia, quod <quaedam> alienae personae intercessione reticentur. fiunt autem ἀποσιωπήσεις, id est reticentiae modis 10 tribus: aut enim tacet per se ipsum et ad aliud transit et est prima, aut tacet nec ultra aliquid dicet et est secunda, aut alterius interuentu personae silet et est tertia.

791 52 NESCIIS QUID SIT ACTVM 'nescis' plerumque dicitur ei, non quem uolumus redarguere imperitiae aut ignorantiae, sed quem facere uolumus ut uelit libenter audire.

794 55 1 PAVLVM INTERESSE noue pro multum: ἐλάττωσις σχῆμα. 2 EX ANIMO OMNIA VT F. N. F. figura ἐφεξήγησις; nam quid est 'ex animo' nisi 'ut fert natura'? 3 Et

1 D. L. om. BV || 2 n. c. c. A.] nota TC, etc. B || 3 NIHIL — DIXI om. B | nil C, n. T | bene senex om. V || 4 quia om. TC | misidi dett., om. ABTCV | MI] Me A || 5 suppalpatio B, supplicatio T | mulieris TC, mulieris V || 6 NE ME om. B | quidam TC || 7 quidam TC || 8 SI POL om. BC | gly. post haec in B | HAEC] hē C, h. V | ΔΠΟΚΙΟΠΗCIC A, aposiopesis BV², *** TC || 9 tertia] . III. A, III^a V, om. TC | quaedam add. W. | alie TC | reticeuntur A, reticeantur B, reticentur V, reticent TC || 10 aposiopesis codd. || 11 enim tacet om. V | tacet <quis>? (Schoell) | per se ipsum] persona ipsa Schopen | aliud Schopen (cf. Phorm. I 2, 71): alium codd. || 12 dicit V || 13 aut om. T || 14 nescio q. s. i. T, om. B || 15 quem non T, quem B | aut ignorantiae (in ras. V² = dett.)] ignorantis ABT, ignoramus C || 16 que C, quoque T | uolūt A || 17 INTERESSE] in. B | multo ABTV, multorum C | ἐλάττωσις σχῆμα W.: ε̅ΘΔΔΤΤΙCIC CREMΔ B, ε̅. ΘΔΔΠCICEMΔ A, est (et est T) *** TC V; ταπεινωσις σχ. Steph. || 18 EX — ἐφεξήγησις om. TC | VT F. N. F.] facias ut fert natura B | figura om. B | ΕΦΕΞΗΓΗCIC B, ε̅ξΗRHCIC. A, ephexegesis V || 19 quid est V, quidem TC | nisi ut natura fert V, ut (om. T) infert natura TC

haec sententia a Terentio ἐρωτηματικῶς prolata est, quam \ Menander ἐπιδεικτικῶς posuit.

95 56 VT FERT <N.> naturalis et ingenta actio, quam †ea quae dicimus, ut Vergilius (*Geo. II 204*) †et <cui> putre solum — namque h. i. a.²

5

5.

96 1 1 IN HAC H. P. D. E. C. in hoc loco persona ad catastropham machinata nunc loquitur, nam hic Crito nihil argumento debet nisi absolutionem erroris eius. simul ex uerbis suis quam grauis quam modestus sit quamque iustus ostendit. 2 IN HAC H. P. D. E. C. non ‘habitare’, sed quia 10 mortua est, ‘habitasse’ dixit. 3 PLATEA Graeci πλατεῖαν dixerunt, quam nos plateam dicimus. secundum formam eiusmodi et Μήδειαν Medeam, σπονδεῖον spondeum scribimus.

97 2 1 QVAE SESE INHONESTE O. optare est unum de 15

1 <ē> sententia TC | a Terentio *Steph.*: ab initio *codd.* | ΕΡΩΤΗΜΑΤΙΚΗ A, ΕΡΩΤΗΜΑΤΙΚΟC B, **** TCV | quam V || 2 epidicticos *codd.* || 3 ingenta A | quam ea quae dicimus (dicimus A, dicimus discimus B, diximus TC) ABTC, an de industria; id est scientia et prouidentia. ea enim quae dicimus et scimus, operatione genita et industria quaedam scimus (an — et indus *in ras.*, tria — scimus *in mg.*) V² (*dett., ed. pr.*); quam ἀποφνῆ dicimus *Schoell.* An q. extemporalem d. (*cf. Quintil. X 7, 16*)? || 4 ut — 5 i. a. *in mg.* V² | ut om. B || 5 h. i. a.] hoc imitatur arando B || 6 H.] habitasse BTCV | p. — c.] P. d. eic; A, p. d. e. chri. V, platea dic. est crisidem C, etc. B | loco om. T | catastrofam AB, cathastropham C || 7 nunc] non TC; *del. Schopen* | Crito] crac A || 8 argumentum TC | eius *del. Schopen* || 9 suis om. TC | sit] ut A, sit (*post iustus*) V || 10 IN — c. om. B | H.] habitasse CV, om. A | pl. d. e. cr. C, p. d. e. T || 11 dī C | Plata A, Plateam TCV | grati T | πλατεῖαν] placiam AB, palatiam TC, πλατεῖα plateam V || 12 diximus TC || 13 median (-am B) medeam AB, medeon medium (-eum T) TC, μεδεία medeam V | spondaion A, spondeion BC, sonderō T, σπονδεῖον (*ov in ras. m. 2*) V || 14 spondeum ABT, spondeium C, et spondeum V || 15 QVAE — INHONESTE om. B | o.] obtauit B, optauit CV, o; A, t. T | obtare B | est om. C

duobus eligere. Vergilius (*Aen. I 425*) 'pars optare l. t.' 2 PARERE HIC D. animo heredis dixit 'parere diuitias'.

798 3 1 POTIVS QVAM IN P. primum dolet Crito, quia meretrix fuit Chrysis; secundo progressus queritur, quod mortua est. — 2 *Et nota, quod tria dicit contempsisse Chrysidem: patriam, honestatem, paupertatem.* — τὸ πρέπον etiam seruatum est graui uiro, cum illum sobrinae pudet. simul et hic ostenditur eius generis fuisse Chrysidem, ut probe uiuere potuerit, nisi, ut ait (*I 1, 44*), 10 necessitas cogeret.

3 QVAM IN PATRIA H. ἀντιθετον primum. 4 POTIVS QVAM IN P. H. P. V. his uerbis iam honestus a poeta inducitur Crito et dignus, cui credi oporteat. 5 PAVPER VIVERE sed 'cognatorum n. c.' est (*I 1, 44*).

799 4 AD ME LEGE REDIERVNT B. hic ius tractauit dicendo 'redierunt', quia in familiam redeunt, si non est heres de proximo aut ex testamento.

800 5 SED QVOS P. V. interrogatio est, cui necessario respondetur aut etiam aut non, percontatio, cui nihil horum, ut si quis dicat: ubi habitabat Chrysis?, 20 dicatur: ecce hic. percontatio, ut si quis dicat: cur

1 eligere *in mg. V², om. ABTC* | par C || 2 le t. TC, .i. T; A, locum tecto (-is B) BV | parare TCV | hic di. B, hic diuitias V, hic ducit C | heredis om. A | parare TCV || 3 diuitiis C || 4 QVAM IN P.] quam h. i. p. p. u. V, etc. B | quia] quod *ed. pr.* || 5 querit TC || 6 est] sit B | <hic> quod TC | dixit <cur> V, om. TC || 7 ΤΟΠΡΕΠΟΝ A, ΤΑΠΡΕΝΟΝ B, *** TCV || 8 sobrinae illum B || 9 et om. TC || 10 proprie T | potuerit om. T | ut ait] ait A, aut C, aut T || 11 PATRIA] prima T | H.] honeste B, honeste uiuere V | ante hecton A, antitheton BTC, anthiteton V || 12 P. V.] u. V || 13 et indignus TC || 14 n. c. est] negligentia coacta N. C. est A, negligentia coacta n. c. e. ē. B, negligentia coacta n. c. est V, negligentia c. e. C, n. e. e. T || 15 AD — REDIERVNT om. B | legere dixer. A, lege diceret V, lege redierū C, l. r. T | B.] bona B, f. V. om. TC | hic — 16 redierunt om. TC || 16 redierunt V | quia] et TC | redierut C, redierunt <hic ius redierunt> T, om. B | si non] sed C | est proximus heredis TC || 17 ex] et C, in T || 18 P. V.] per u. B, perconter v. (n. V) CV | necessario *in mg. V²* || 19 aut 2. om. TC || 20 ubi — 21 dicat om. V | habitat BTC

adulterium commisisti? simul etiam modeste et mature et de se nihil interrogaturus coepit a blandimentis.

801 6 ESTNE HIC CRITO s. c. sobrini sunt consobrinorum filii, — nam sic dicit Menander —; uerum ut alii putant, de sororibus nati, ut sint sobrini quasi 5 sororini.

802 7 O MYNIS SALVE SALVVS SIS C. 'saluus sis' asseueratio salutantis est, non quasi responsio.

803 8 1 ITAN CHRYSIS HEM non nunc interrogat, sed commiseratur, et ita sequebatur, ut diceret 'periit'; sed magis 10 gemitu significat, quod minus dixerat. 2 NOS QUIDEM POL MISERAS PERDIDIT hic intellegitur supra subaudiendum 'periit', nam πρὸς τὸ 'periit' haec reposuit 'perdidit'.

804 9 1 QUID VOS QVO PACTO HIC progressio loquentis ad interrogandum, id est: puto, inquit, quod illa periit, uos 15 autem quomodo? 2 QVO PACTO HIC significatio est peregrinantis. 3 NOSNE SIC VT QVIMVS A. τὸ 'sic' nudum est. et est significatio languoris cuiusdam et lenti- tudinis. 4 SIC VT QVIMVS A. Q. V. V. N. L. et ad prae- sentis et ad praeteritae uitae excusationem pertinet ista 20 responsio, qua purgatur uoluntas in quaestu meretricio

1 etiam] et TC || 2 interrogatus TCV | coepit a] cepe T || 3 CRITO s. c.] crytos · c; A, crito c · e · V, chrito sobr chr · C, c · s · e · T, cri · B || 4 post Menander lac. sign. Schopen | uerum] uel B, om. T || 5 aut sint TC || 7 o. — c.] salue B | c.] crito C, om. V | adseueratio A || 8 quasi non C | responsio <salutati> V || 9 ITAN om. BV | CHRYSIS] at · T, om. B | HEM] h̄ · ē; A, hem V, hic TC | nunc non V | commiseretur B || 10 sequebatur] perseuerat TC | disceret A | sed — 13 periit 1. om. T || 11 gemitus codd., corr. Westerh. | nos — 12 POL om. B | hoc V || 13 prosto AB, pro sed V, profecto TC | perit AC | repofuit A || 14 que nos quo V | PACTO] p · BT || 15 id est] inde C, id T | puta ATCV | inquit om. V | perit TC, (ex querit corr.) A | uos autem V, om. B || 16 est om. V || 17 nosne V, om. B | sic om. T | A.] aiunt BCV | t · o · C || 18 est <est> et A | significatm C, -tium T | languoris CV | cuiusdam] credam B | lenitudinis AT, lenitatis C || 19 A. — L.] aiunt quando ut uolumus non licet B | L.] i · C | ad om. C || 21 quia V | in] et C | meretricis TC, meretricis (corr. m. 2) V

- Chrysidis. Caecilius in Plocio (*fr. 11 Ribb. com.*³) 'uiuas ut possis, quando nequit ut uelis'.
- 806 **11** 1 QUID GLYCERIVM IAM H. S. conuenit hereditatem petenti, conuenit iudici futuro. 2 Ergo recte et ordine quaesiuit 'quid Chrysis? quid uos? quid Glycerium?' 5
- 807 **12** 1 VTINAM nouo genere exoptationem pro negatione intulit. 2 HAVT AVSPICATO HVC M. A. id est inauspicatus, quod non esset auspicatus. et usitatum ueteribus sic dicere, si quando aliter quid euenisset, quam uellent.
- 808 **13** NVMQVAM HVC TETVLISSEM PEDEM Vergilius (*Aen.* 10 *II 657—58*) 'mene efferre pedem, g., t. p. r. s.' et (*Geo. I 11*) 'ferre simul f. p. d. q. p.' sed critici adnotant altius esse caractere comico 'tetulisse pedem'.
- 809 **14** 1 SEMPER ENIM DICTA EST E. H. A. H. E. S. aut ueris credendum est aut etiam falsis, quae tamen inueterauerint. hinc Cicero (*in Verr. II, II 35, 87*) 'ita habeantur itaque dicantur'. 'habita' ergo plus est quam 'dicta'. 2 SEMPER EIVS a possibili et utili. 15
- 810 **15** 1 NVNC ME HOSPITEM L. S. et 'me' et 'hospitem'

1 Chrysidis *post 229*, 21 uoluntas *in V* | plotio *CV* || 2 nequit (-id *T*) | nequis *D* (*ed. pr.*), nec quis *Ribb.*, non quis *Fabric.*, nequeas *Seyffert*, nequitur *Spengel* | uelis (s *ex t corr.*) *A* || 3 glycer · *B*, cliceriu *A* | IAM H. S.] i · h · s · p · r · *V*, etc · *B* || 4 iudici *V* | futuro *om. V* || 6 negotione *A* || 7 haud *CV*, aut *T* | huc M · O; *A*, huc me · a · *V*, h · m · a · *T*, huc m · *C*, *om. B* | idest] a *V* || 8 quid *C* || 9 si <si> quando *V*, si <ali>quando *T*, si <quid ali>quando *C* | uellet *C* || 10 hic *A*, h · *BT* | tulisse *C*, t · *BT* | p · *BT* || 11 neme *ATC* | offerre *A* | g. — s.] genitor te posse relicto sperasti *B*, c · (t · *T*) r · n · n · s · *TC* || 12 f. — p.] faunisque pedem dryadesque puellae *B*, f · p · d · q · d · *V*, e · p · d · q · (i · *T*) p · *TC* | cretici *B*, critici *V*, c'to *T* | annotant *V*, a^do n'tant *C* | alterius *V*, alicuius *B* || 13 caractere *V*, caractere *B*, diaractere *A*, caraptere *T* | intulisse (-em *T*) pedem *TC* || 14 SEMPER — s.] dicta et habita *B* | E. H.] i · h · *V* | aut ueris *in ras. V*², aut ueteribus *T* || 15 inueterauerant (-runt *V*) *codd.*, *corr. Steph.* || 16 ita habeantur] fore uideantur *Cicero* || 18 dicta *Schopen*: credita *codd.* | EIVS] enim *TC* | appossibili *A* | et inutuli *C* || 19 HOSPITEM L. S.] etc · *B* | et — 231, 1 sequi *om. T*

et 'lites sequi' mire dicit: — 2 ME cum emphasi, id est senem et remotum a litibus, HOSPITEM hoc est peregrinum, LITES SEQUI id est pauperem. — totum <μετ'> ἐμφάσεως.

311 16 QVAM ID MIHI SIT FACILE A. V. id est difficile et inutile. et est comicum.

314 19 1 GRANDIVSCVLA IAM PROfecta EST ad partem aetatis refertur grandis, — 2 Id est: grandis natu est. — maior autem generaliter et ad summam aetatis refertur et ad comparationem aetatis pariliter positum. 10

315 20 1 SYCOPHANTAM hoc est: cum in me conueniunt lites. 2 SYCOPHANTAM bene 'sycophantam', quia bonam causam habet et nihil aliud timet nisi conuicia. 3 Et 'sycophantam' subdistingue et sic infer sequentia.

316 21 1 TVM IPSAM DESPOLIARE NON L. ab honesto. 15
2 Et bene, quia nihil suum habet nisi Chrysidis.

317 22 1 OPTIME HOSPES P. C. A. O. 'antiquum' absolute dixit, ut aequum aut bonum, quod antiqui solebant. 2 Aut certe per ἔλλειψιν, id est 'morem et ingenium' (cf. Hec. V 4, 20). 20

1 me cum V, metum A | emphasi in ras. V², enfasi TC, en|enfasi A | id est in ras. V², et T || 2 <et> a TC | hosp· B | hoc est om. B || 3 idem A | μετ' ἐμφάσεως W.: emphaseos B, enfas eos A, emfason TC, ^{per} emphaseos (sscr. m. 2) V || 5 qua A | FACILE] fa· B | A. V.] a·e·c· V, om. B || 7 glandiuscula C | IAM PROfecta] iam p·f· C, iam p· T, om. B | EST] e· T, om. C | patrem C || 8 natu et TC || 9 et 1. om. TC || 10 pariliter ATC, pari^{li}ter V, pariter B; pariliter <comparatiue et similitudinarie> dett. | positum V || 11 sicofantam ATCV, siccophantam B | <quia bonam causam (om. T) habet> hoc TC (cf. infra) | id est B | conueniuntur C || 12 sicofantam AV, siccophantam B, om. TC | sicofantam 2. ATC, siccophantam B, om. V || 13 et om. ABTC | nisi] et B || 14 sicofantam ATV, siccophantam B, sicofantia C | et D, om. rell. | infert TC || 15 TVM] tamen B | ipsam dispoliare CV, ipsam d· T, i· d· B | L.] licet BCV, om. T || 16 bene V | quā A | sum C | Chrysidis <habet> AB TC, (habet del.) V || 17 p. — o.] p· a· c· a· (ex o corr.) o· C, p· c· m· a· o· T, *** B | antiquam A || 18 dr̄ C | quod om. T | per ΕΛΛΙΨΙΝ B, per ΕΔΔΙΨΙΝ A, per e· m· V, per *** C, per T | id est] deest? | mortem T

- 818 **23** 1 DVC ME AD EAM QVANDO HVC V. V. V. 'ueni huc' inquit 'ut uideam'; cur autem 'ut uideam'? quia timet.
2 *Et* est ordo: duc me ad eam, <ut uideam>.
- 819 **24** NOLO ME HOC IN TEMPORE V. S. bene 'senex': Simo enim cum Chremete est. propter hoc uideri non uult, ne eius utatur apud socerum testimonio, rem esse Pamphilo aduersus Glycerium, et rursus nuptiae confirmentur.

V.

1.

- 820 **1** 1 SATIS IAM S. S. S. E. T. A. M. haec scaena officiorum disceptationem continet patrum inter se de officio amicorum et paterna pietate tractantium. 2 SATIS I. S. 10 s. s. haec ueluti quaedam controuersia est, namque iniuriarum reus fit Simo: contradicitur per coniecturam falsum esse quod intendit, cum Pamphilus neque amet neque ex eo filius natus sit, et adhibetur deriuatio causae, qua dicitur meretricem ista omnia esse molitam ad disturbandas 15 nuptias. 3 SATIS I. S. S. S. bene negaturus filiam purgat prius officium suum de fide promissi et ultro accusat ipse. 4 SPECTATA probata, ut ille ait (*Verg. Aen. VIII. 151*) 'et rebus s. i.'

1 AD — V. V. V.] etc. B | QVANDO HVC] q. h. TV | u. ut. u. C | ueni huc W.: uel hoc ABT, uel hoc C, duc V || 2 uideam] quidem T | uideas ABTC, uideās V | timetur ABT, timeretur V || 3 ut uideam (quando huc ueni) add. Steph. || 4 NOLO — v. om. B | IN om. TC | v.] uideat V | s.] senex BV | bene senex om. V || 5 non uult uideri B || 6 rem esse] re me est A, rem eius TC | pamphili TC || 7 //et A || 8 s. s. s. — m.] satis s. s. e. t. a. m. e. V, satis e. t. a. (q. T) TC, satis B | offensionem (*in mg.* aliter officionem m. 1 = T) C || 9 disceptationemque T | patrum continet V | intra C | officiis B || 10 i.] y. A | s. s. s.] s. s. V, satis TC, sa. B || 11 haec om. C | est om. BTC | neque T || 12 sit TC | contradixit T || 14 quia TC || 15 ad] a C | distribuendas ex -am corr. A || 16 nup. B | i. s. s. s.] iam s. s. V, i. sa. B, iam satis TC || 17 prius om. V | officium V | promissis A, promissa TC | et om. B | ultero A | ipsum V || 18 ait om. B || 19 et rebus om. C | s. i.] s. B, spectata iuuentus V

- 823 4 1 IMMO ENIM 'enim' *παρέλκον* est figura. 2 IMMO ENIM NVNC CVM MAXIME ABS TE POSTVLO renuntiare affinitati Chremem aut parum adhuc intellegit Simo aut subtiliter dissimulat, ut ad fidem promissi hominem compellat.
- 824 5 VT BENEFICIVM VERBIS I. 'initum' coeptum ab in- 5 eundo, unde et initia quoque dicta.
- 825 6 DVM ID EFFICIAS QVOD VELIS legitur et 'quod lubet'.
- 826 7 NEQVE MODVM B. N. Q. M. O. C. id est: non cogitas aut quantum de benignitate amoris exigendum aut prae-sumendum sit aut quam sit impossibile quod petas. 10
- 827 8 REMITTAS IAM 'remittas' pro mittas.
- 828 9 1 PERPVLISTI ME VT H. A. hic est tota accusatio.
2 HOMINI A. sic Sallustius (*Iug. 12, 5*) 'occultans se tugurio mulieris ancillae'.
- 830 11 FILIAM VT D. I. S. inuidiose non 'promitterem' in- 15 quit, sed 'darem', quantum in te est.
- 832 13 DVM RES TETVLIT compositum pro simplici est 'tetulit'. *et altius, quam decet comicum characterem, dictum uidetur (cf. IV 5, 13).*

1 ENIM *sscr.* A | enim *om.* C | ΠΑΡΕΛΑΡΟΝ B, parelion A, parelcon TCV | immo et V, *om.* TC || 2 CVM] nunc C, *om.* T | se nuntiare TC | adfinitati A, affinitatem TV || 3 chremeñ C | parum adhuic A, adhuc parum C | intelligat (*corr. m. 2*) V | aut] cum TC || 4 ut] et TC | promissam C || 5 VERBIS I. initum] u · i · A TC, u · i · uerbis initium V, **** B || 7 DVM ID EFFICIAS] dum id f. T, *om.* B | ID *om.* C | et *om.* A TC V | lubet *Umpfenb.*: iubet A, iubes B TV, *** C || 8 MODVM] mo · B | B. — c.] ben u · q · m · o · c · V, be · B | id est *om.* V | cogites T || 10 sit *om.* T | aut quam *sscr.* V² | impossibile sit V | petis C || 11 REMITTAS IAM *om.* B | remittas *in mg.*, pro *in ras.* V² || 12 ME — A. *om.* B | VT H. A.] h · a · i · C, h · u · id est T | haec BV | tota *om.* TC || 13 HOMINI *om.* B | A.] ad · V, adoles · B | sic] fi · ut da · B | occultans se V, occulta sis se A || 14 tugurium (-rũ T) · a · TC, tugurio mulier^{is} ancilla^e (*corr. m. 2*) V || 15 D. I. S.] dar · i · s · C, darem i · s · et V, darem B | inquit non promitterem C || 16 darem V | te (*in mg.* aliter re m. 1) C || 17 detulit TC | est *om.* B || 18 characterem CV | dictum *om.* TC

- 834 **15** PER EGO TE DEOS O. V. N. A. I. I. C. defensio per coniecturam. et est ordo: per deos oro te ego.
- 835 **16** 1 QVIBVS ID MAXIME argumentum a persona.
2 QVIBVS ID MAXIME VTILE EST a causa ratiocinatiua.
- 837 **18** 1 VBI EA CAUSA QVAM OB REM HAEC FACIUNT ἀνα- 5
κόλουθον, nam non intulit 'ob quam causam', cum supra dixerit 'ea causa'; sed quasi dixerit 'ubi ea res', intulit 'quam ob rem'. 2 <VBI EA CAUSA QVAM OB REM> H. F. E. A. aut 'rem' abundat aut 'causa'.
- 839 **20** VVLTV VERO quasi dixerit Simo 'simulabat ancilla'. 10
2 CVM IBI ADESSE ME NEVTER SENSERIT quaeritur: etsi uisus a Myside erat, tamen ignorabatur Chremes esse, donec diceret Dauus (IV 4, 48) 'hic est ille, non te c. D. l.'? 3 CVM IBI ADESSE 'tum' deest, ut sit integrum 'tum cum'. 15
- 840 **21** DAVVS DVDVM PRAEDIXIT MIHI hic ostenditur, quod uidit callidus Dauus, ut praediceret futurum seni, quod ipse erat facturus.
- 841 **22** 1 NESICIO QVID TIBI SVM O. deest 'propter', ut sit: propter nescio quid. 2 Aut: nescio quare, ut sit ad- 20
uerbiale. 3 AC VOLVI DICERE 'ac' pro contra quam.

1 o.] oro BC | v. — c.] u. n. i. a. e. c. C, ut n. i. a. i. c. T, u. a. i. i. e. V, om. B || 2 et — 3 persona om. B || 3 maxima C, m. T | a om. TC || 4 ID] hoc B | EST om. B | a om. A || 5 HAEC] hoc BV, i. T | anacoluthon A, anacoliton B, anacholuton (-lit- T) TV, anacolithon C || 6 ob] ad T || 7 ea — dixerit om. T | ea] a ABC | eas res V | intulit] inquit uult A || 8 VBI — QVAM OB REM add. Lindenbr. | H.] hoc V, haec B | F. E. A.] faciunt e. i. V, faciunt erit ablata ob re B || 9 causae T || 10 uoltu B, Multū (ū ex u corr.) V | VERO] quo TC | dixerit] d. B || 11 CVM] eum A | neuter m. a. sen. B | ME om. T | quaeritur A, quaeritur TC, quaerit V, quare B || 12 <uisi> uisus TC | ignorabat T || 13 ille <ille> B | te — l.] te cre. d. l. V, teic. d. L. A, te c. d. i. C || 14 tum deest V, deest tum B, tum demum TC || 15 cum tum V || 16 DVDVM om. B | hic ostendit TC, om. B | quid AV || 17 uidit — quod om. T || 19 tibi sum oblitus V, tibi ob. B, om. TC | deesse A || 20 quare TC, pro quare ABV | prouerbiale V || 21 DICERE] d. V

2.

42 **1** 1 ANIMO NVNC IAM OTIOSO ESSE IMPERO haec scaena principium iudicii et iracundiam senis continet, atque in ea uehementer exprimitur consuetudo patris ac domini offensi et indignantis. **2** ANIMO N. I. O. E. exsultans egreditur Dauus nuntians prona esse omnia ad securitatem. 5

3 *Et* OTIOSO securo, quia negotium sollicitudo est.

4 IMPERO pro uolo. an ut statim fiat tamquam illud quod imperatur? **5** *Et* 'impero' superbe dixit: summum enim iudicium securitatis est superbia.

43 **2** 1 VNDE EGREDITVR hic non interrogat, sed cum 10 admiratione uel magis cum indignatione dicit. **2** MEO PRAESIDIO A. H. id est 'animo nunc iam otioso esse impero'. **3** ATQVE HOSPITIS Critonis scilicet.

44 **3** 1 EGO COMMODIOREM HOMINEM hic Dauus admiratur, quod in ipso articulo periculi superuenerit Crito. **2** EGO 15 COMMODIOREM H. potest enim et commodus esse quis et alieno tempore superuenire potest: — **3** *Et commodum in homine est, sed et opportunus aduentum malum habere potest.* — nam commodum in homine est, aduentus in facto eius, tempus in opportunitate facti. **4** COM- 20 MODIOREM H. σύλλημφις. **5** SCELVS QVEM H. L. 'scelus ..

1 IAM *om.* TC | IAM — IMPERO] etc. B | ocioso V | scena <****> V, *om.* C || **2** iudicii BC | continetur C || **4** N. — E.] nunc i. o. esse (e. T) TC, iam n. o. e. i. V, *om.* B || **6** Et *om.* B | occioso <esse> B || **7** IMPERO] impeio A || **8** Et] quia T | superbius V, supere B | dixit *om.* B || **9** iudicium B | est securitatis V | superia B || **11** uel *om.* C | cum indignatione magis B || **12** PRAESIDIO] prae. B | A. H. — impero *om.* V | at. ho. C, atque hos. B | id est] id B, id A, *om.* TC | ocioso A, occioso B || **13** ATQVE *om.* B | hos. B | scilicet *om.* B || **14** EGO et HOMINEM — Dauus *om.* B || **15** EGO] E. B || **16** commo. B | H.] h. A, hominem. h. C, hominem V, *om.* B | potest enim *om.* T | comodum TC || **17** potest *om.* V || **18** est sed *in ras.* V², esse sed C | et *om.* TC | oportunum TC, opportunum V | <et> aduentum ATC || **19** iam A || **20** eius] et V | tempus] corpus C, temporis T | oportunitate A || **21** H.] h. A, hominem TC V | silempsis A V, silēsis B, silepsis TC | SCELVS — L. *om.* B | SCELVS *om.* T | QVEM *om.* TC | H. L.] hic laudat V | scelus *om.* TC

hic' non est soloecismus: ad sensum enim, non ad uerba respexit. *etenim propter sensum uerba sunt, non propter uerba sensus.*

- 845 \ 4 1 OMNIS RES EST IN VADO 'in uado' in securitate: nam ut in profundo periculum est, ita in uado securitas est. 2 Prouerbiale 'in uado' in tuto.
- 846 ` 5 1 QUID AGAM plus est dicere 'quid agam?' quam cogitare de fuga. 2 SALVE BONE VIR ironia maior est quam increpatio; cum enim omne genus criminis aliquis spreuerit, tunc exclusi ironia laudamus. 3 EHEM SIMO interiectio 10
 \ perturbati est. \ 4 O NOSTER CHREME 'noster' dicendo latenter significat Glycerium filiam Chremetis esse inuentam.
- 847 6 1 OMNIA APP. S. I. quia infecta sunt, dicit 'parata s.' 2 CVRASTI PROBE memoriter: supra enim senex dixerat (III 2, 43) 'immo abi intro, ibi me opperire et quod 15 parato opus est para'.
- 848 7 1 VBI VOLES ACCERSE 'ubi' pro quando, non est enim loci sed temporis aduerbium. 2 BENE SANE <'sane'> ualide, quia qui sanus, idem et ualidus. 3 ID ENIM VERO H. N. ABEST 'abest' pro deest. 20

1 non est hic *B* | soleocismus *A*, solecissimus *C*, silocissimus *T* | sensus *AT* || 2 sensus *AB*, sensus *V*, *om. TC* || 4 OMNIS — VADO *om. B* | in uado] uado *B*, *om. TC* | in *om. B* || 5 est ita] sic *B* || 6 est *om. B* | in tuo *T*, tuto *B* || 7 Quod *A* | quid agam dicere *TC* || 8 SALVE *om. B* | VIR] u. *B* | yronia *AC* || 9 omne enim *TC* | criminis <uel criminationis> *A* | spreuerit *cod. Huls. (Westerh.)*: supreuerat *A*, superauerit *BV*, separauerit *TC* || 10 yronia *AC* | laudant *TC* | Hehem *C*, hem *TV* | SIMO *om. B* || 11 est (*ex o corr.*) *V*², *om. B* | o NOSTER *om. BT* | chreme^s (*corr. m. 2*) *V*, *om. B* || 12 esse *om. TC* || 13 OMNIA — parata s. *om. B* | APP. S. I.] p. p. s. i. *AV*, p. i. s. *TC* | quod *TC* | infacta *A* | sunt] se *A* | dicit parata s. *Schoell*: de paratis *codd.* || 14 CVRASTI PROBE] omnia p. probe *B* | memorē; *A* | <et> supra *ATC* || 15 immo] dauo *V* | abi <et> *C*, ab *A* | intro ibi] i. *T*, *om. B* | operire *A*, operire *CV* | et *om. TC* || 16 paratum *C*, p. *T* || 17 VBI — ACCERSE et non — 18 sed *om. B* | est *om. TC* || 18 aduerbium] est *B* | BENE *om. B* | sane *add. W.* || 19 ualide ante SANE in *C* | qui *om. TC* | sanus] est *add. TC*, (*in mg.*) *V*² | et *om. B* | ID — 20 ABEST *om. B* || 20 abest *om. TC*

49 8 1 ETIAM TV HOC RESPONDES deest 'an non'.
 2 ETIAM TV HOC RESPONDES 'etiam' aut hortatio est aut
 coniunctio. 3 *Et* uide quanta dixerit: et 'quid' et 'istic'
 et 'tibi'. 4 MIHINE quando non sumus parati ad respon-
 dendum, ducendo tempus eludimus. 5 MIHINE apparet 5
 ita turbari Dauum modo consilio poetae, ut omnes amittat
 fallacias et oppressus prodat Pamphilum, dum malum com-
 minus perhorrescit. totumque hoc ex argumento est: uult
 enim poeta iam catastropham patefieri.

50 9 MODO INTROII hoc signum perturbati inducit ob 10
 conscientiam Dauī.

51 10 1 CVM TVO GNATO VNA serui excusatio filii accu-
 satio est. 2 *Et* hoc quasi a perturbato dicitur seruo,
 sed consilio poetae ad exitum festinantis et resolutionem
 fabulae. 3 ANNE EST INTVS PAMPHILVS causa irae uehe- 15
 mentior inuenta.

52 12 1 SVNT nulla ratione dicit 'sunt', sed ne nihil
 respondeat; nam turbatus est utpote oppressus. 2 QVID
 ILLVM deest 'propter', ut sit: propter <quid>. 3 QVID
 ILLVM C. C. I. L. Chremi conuenit hic sermo: hic enim 20

1 ETIAM — non *om.* TC | res. B | hoc V || 2 or^{ta}tio (*corr.*
m. 2) V || 3 et quod TC, quod B | ^{et}istic C, m istic T || 4 non
 nos TC || 5 ducendo *det.*: dicendo ABTCV | MIHINE *om.* TC ||
 6 turbarē (*corr.* m. 2) V | mo C | amittāt C || 8 totum V, tantum-
 que B | et argumento (*ex -tū corr.* C) TC | <enim> uult enim
 A || 9 iam *om.* C | catastropham A, catastropham B, catha-
 stropham C | fieri pate *ut vid.* B || 10 modo] acdo A | intro u.
 V, intro .i. C | perturbati W.: perturbatū (*ex -to corr.* C) *codd.* |
 induci Steph. | ob conscientiam (*corr.* m. 2) V, ab (a T) con-
 scientia TC || 11 Dauum Steph. || 12 cum t. n. u. B | serui
 accusatio TC | fili A || 13 a *om.* ATC | perturbatio C || 14 ex-
 tremum TC || 15 intus est pamphilus V, est (e. T) i. p. BT |
 cause irarum TC | uehementiarum TC, uehementer V || 16 in-
 uentae V, -te C, -tis T || 17 ratione] re C | sunt V || 18 turba-
 tiōē ē T || 19 deest — sit *in mg.* V², *om.* B | deest — 20 ILLVM
om. AT | deest (*in mg.* aliter dicitur) C | propter ut sit *om.* C |
 propter] p̄t C | quid *add.* W. || 20 illum V | c.] censes BC, *in*
ras. V², c. e. T | c. I. L.] C. il. A, cum illa l. B, c. i. l. TC,
in ras. V² | hoc enim V

irridet, qui et supra dixit (*III* 3, 23) 'amantium irae amoris integratio est'. 4 *Et* sic hoc dicit, ut alibi (*Eun*, *I* 2, 18) 'credo, ut fit, m. p. a. e. h. f.' 5 CVM ILLA LITIGAT irridet Simonem Chremes, qui dixerat (*III* 3, 20) 'irae sunt inter Glycerium et gnatum'.

854 **13** 1 IMMO VERO INDIGNVM CHREMES bene ad eum loquitur, qui est a nuptiis deterrendus, uel qui non interturbet orationem suam uel quem iam sibi precatorem destinet. 2 Ita loquitur, quasi haec sit causa, cur sit Pamphilus ingressus, quod quasi ei lis intendatur a Critone 10 hospite ducendae uxoris, quam ciuem Atticam uitiauerit.

855 **14** 1 NESCIO QVIS SENEX MODO VENIT bene 'nescio quis': etenim si notus esset, uideretur gratificari, *id est gratiosus esse testis et minus uerus*. 2 ELLVM ueteres quod nos 'illum' dicimus, uel 'ellum' uel 'ollum' dicebant. 15 quamuis 'ellum' quidam ecce illum uelint intellegi, tamquam pro ipso domum Glycerii ostendat Dauus dicens 'ellum'. 3 <ELLVM> quasi en illum; est enim, ut alii <uolunt>, pronomen, ut alii, aduerbium demonstrantis. nam pronomen huiusmodi ueteres sic proferebant: ille 20 ollus ellus. 4 Sed, ut diximus, aduerbium compositum ex pronomine uideri potest, ut sit en uel ecce illum.

1 inridet *A* | dixerit *C* || 2 inte · a · (om. est) *BT* | sic *dett.*: si *ABTCV* | dicit] sit *V* | ut om. *ABV* || 3 m. — f.] m · P · h · A · E · h · S · *A*, misera p · n · a · e · b · p · *C*, misera n · e · a · b · p · *T*, etc · *B* || 4 LITIGAT] li · *B* | inridet *AV* | <nunc> chremes *V* | quia *V* | dixit *TC* || 5 gly · *B* || 6 <chremes> indignum chremes *C*, indig cre *B*, i · c · *T* | ad eum bene *V* ||

7 nuptias *A* | deterrendus *ed. pr.*: deserendus *AB*, -dum⁵ (*corr. m. 2*) *V*, deferendus *TC* | interurbet *A*, interturbat *T* || 8 <et>-iam *B* | praeceptorem *TC* || 9 fit causa *A* | cur] quare *V* || 10 quod] quia *V*, om. *T* | ei lis] tilis *A*, telis *V*, eius *TC* | incendatur *V* | a — 11 hospite om. *ATC* (*v. infra*) || 11 ducendi uxorem *V* | qua *A* | aticam *B*, athicam *C* | uitiauerit *ex -rat corr. C*; hic *T add.*: a critonem hospitem || 12 quis — VENIT] etc · *B* || 13 enim *TC* | motus *A* || 15 dicimus om. *B* || 16 ecce illum quidam *B* | uolunt *AV* || 17 ipsa domo *TC* | ostendat *V* || 18 ELLVM *add. Schopen* | quasi om. *C* || 19 uolunt *add. dett.* || 20 sic om. *TC* || 21 ellus *ex -um corr. C* || 22 en <et> *A*, an *T*

5 CONFIDENS confidentem hic pro constanti, non mala significatione posuit. 6 CATVS callidus, doctus.

7 <CATVS> ardens *παρὰ τὸ κάειν*, unde Cato dictus; ingeniorum etenim igneus uigor est.

56 15 1 VIDETVR ESSE QVANTIVIS PRETII ad magnitudinem refertur 'quantiuis', <non> ad paruitatem pretii.

2 *Et* totum oratorie: scite enim locutus est. 3 Sed interest inter 'quiuis' et 'quantiuis'; nam alterum contemptionis est, alterum laudis.

57 16 TRISTIS ad laudem interdum sumitur, non ad amaritudinem 'tristis'. Cicero (*in Verr. I 10, 30*) 'iudex tristis et integer'.

59 18 GLYCERIVM SE SCIRE CIVEM ESSE ATTICAM bene: constanter ad ea, quae locutus est, 'scire se' dixit.

60 19 1 DROMO DROMO commotus ira et dolore nihil dicit, nisi lorarium repetendo saepius uocat. 2 VERBVM SI ADDIDERIS bene, quia omnia praesente socero contra nuptias loquitur.

61 20 1 AVDI OBSECREO plerumque a uerberandis uel indulgentia †loquitur uel mora. 2 SVBLIMEN id est sublime, 20 per altum. 3 QVANTVM POTEST hoc est celerrime, quia

2 cautus *V* | calidus *C* || 3 CATVS *add. Schoell* | parato ole in *A*, parato clein *B*, paratodem *C*, paratotleut *T*, *παρὰ το ὀλεμ V*; *παρὰ το καιω ed. pr.* || 4 igneus uirorē *AB*, ingenuus (-nius *T*) uigor est *TC*, *ingeniorum igneus uigorē V* || 5 Videbitur esse *AT*, *om. B* | PRETII *om. B* || 6 quantiuis — 8 quantiuis *om. B* | non *add. Steph.* | prauitatem *C* || 7 *Et]* ad *T* | oratoris *AC*, orationis *T* | locutus *ex corr. C* || 8 interest inter *V* | quiuis] quamuis *TV* | nam] non *T* | alterum *T*, alter *rell.* | contentionis est *A*, est contentionis *TC* || 9 alterum *T*, alter *rell.* || 10 interdum *om. B* || 11 Cicero — 12 et *om. T* || 12 interier *T* || 13 GLYCERIVM *om. B* | scire se *B* | esse ciuem athicam *C*, ciuem *e. a. T*, etc. *B* || 14 <et> constanter *B* | que <se> *TC* | locutus es scire *A*, locutus (est *add. T*) conscire *TC* | dñ *C* || 15 dromo diximo comotira *A* | nihil *sscr. C* || 16 dñ *C* | corarium *C*, ior- *T* | VERBVM *om. B* || 17 quia (qui *BCV*) omnia (*in mg. V*)] quoniam *Schopen* || 19 plerum *B* | uel indulgentia^{petitur} (*post mora*) *V*¹, uel indulgentia loquitur *TC* (*dett.*), *om. AB*; inuocatur *vel* imploratur? || 20 Sublime *A*, sublimem *TCV*, *om. B* | id est] in *B* | sublimem] *C*, *om. T* || 21 potes *V*, *p. B* | id est *B*

segniores se ostendunt serui ad puniendos conlibertos, scilicet mora ueniam captantes indignantium dominorum.

862 **21** 1 QVIA LV BET hoc sensu et supra dictum est (I 3, 8—9) 'ut, si libitum fuerit, causam ceperit, quo iure quaque iniuria'. 2 QVIA LV BET Dauo dicit, RAPE IN- 5
QVAM Dromoni.

863 **22** SI QVICQVAM INVENIES MENTITVM ME OCCIDITO hic plus <quam> supra (I 2, 28) dixit; ibi enim 'uerbera' dixit, nunc 'occidito'.

864 **23** COMMOTVM citum, celerem. 10

865 **24** 1 QVADRVPEDEM c. utrum genus ligaturae sic dicitur 'quadrupes' an 'quadrupedem' ut feram? 2 An 'quadrupedem' id est: cum pedibus et manibus? 3 An 'quadrupedem' pro ceruo ac fugituo posuit? sic Vergilius (Aen. VII 500) 'saucius at quadrupes n. i. t. r.' 15
4 CONSTRINGITO mire: ne quid fiat tragicum in comoedia, usque ad uincula ira progreditur nec quicquam temptat ulterius.

866 **25** SI VIVO TIBI qui certa minari uolunt, incertam faciunt uitam suam. 20

867 **26** ERVM QUID SIT P. F. 'erum' et 'patrem' cum in-

1 segnitiores C, seniores T | puniendos V, seruiendos A | collibertos BV, conliberos C; conseruos Westerh. | mora scilicet B || 3 iubet TC, libet ABV | sensus T | ut TC || 4 ut] aut V | si om. C | causa A || 5 quaque] qa A, qua BV, q. T | iubet TC, libet V | RAPE — 7 INVENIES om. B | inquam <i> V || 7 si quicquam in ras. V² | inuenias C, in. u. T | me men. B, me C, m. T | hic — 9 occidito om. C | hic T || 9 plus — uerbera W.: plus dixit tibi enim uerbera supra codd. || 10 ceberem A || 11 c.] cura ATCV, om. B | utrum om. T | genus om. TC | ligare sic dixit T || 12 quadrupedes C || 13 manibus et pedibus B || 14 ceruo] seruo V; cf. Festus s. v. Seruorum dies | posuit CV, poit T, ponit AB | sic] ut TC || 15 at] ut B, ad T | quadrupedes C | n. i. t. a. TC, etc. B || 17 us ad B | quicquam

Steph.: quoquam A, (ex quoque corr.) C, quoque BT, q^oq^u V | tentat BV || 18 alterius AB || 19 uolunt om. T || 20 suam om. T || 21 ERVM — F. om. B | herum TCV | P. F.] fallere & i. p. V | erum — 241, 1 Et om. C | herum TV

genti pronuntiatione dicit. et alibi (*Ad. I 1, 30—31*) 'nam qui mentiri aut fallere i. p., au. t. m. a. c.'

868 **27** NE SAEVI TANTO OPERE 'ne' imperatiuo magis quam coniunctiuo adiungitur, ut Vergilius (*Aen. VI 544*) 'ne saeui, magna sacerdos'.

872 **28** 1 PIETATEM GNATI ἔλλειψις, deest enim 'uides' aut quid tale. et est ironia pro: impietatem. 2 *Et* uide inuidiam quasi parricidam accusantis: non enim 'pudorem' dixit, sed 'pietatem'.

870 **29** TANTVM LABOREM C. σύλλημψις, assumendum est 10 enim extrinsecus 'me'.

3.

872 **1** 1 QVIS ME VULT P. P. EST hic accusatio est, quae soluitur defensione: in eo quod ad amorem pertinet, per concessionem, in eo quod ad Critonis personam, per coniecturam. 2 QUID AIS OMNIVM ἀποσιώπησις tertia. et est 15 ad deformationem personae. 3 *Et* est irati familiaris ἀποσιώπησις, cum pro dignitate peccati non inueniat conuicium. 4 *Et* 'quid ais' non est interrogantis sed inuehentis. 5 *Et* est ἔλλειψις multa significans, quod ait 'omnium'.

20

2 mentiri] moniti C, om. T | aut <et> T | fallere] f. V | i. p. a. u. (a. n. T, om. V) t. m. a. c. (e. C) ATCV, insuevit patrem etc. B || 3 TANTO OPERE] t. o. B, t. T | imperatur TC || 4 coniungitur B | ut om. B || 5 saeui] se in V | magnas sacerdos A || 6 pietatem nati B, om. TC | ellipsis A, elipsis V, eclipsis BC, Et h̄ps T | deēē T | uides om. T || 7 ironia C | impietate codd., corr. W. || 8 parricidam V, particulam C || 9 sed] si B || 10 LABOREM C.] la. ca. B, l. c. T | syllepsis A, silempsis V, silepsis TC, syllepsis B | adsumendum ATC || 11 me extrinsecus B | hic *Westerh.*, *nescio unde*, add. Labor pro molestia || 12 me uult (*ex* uel *corr.*) C, meruit T | P. P. EST] p. ē V, perii p. e. (om. C) TC, om. B || 13 eo] et T | morem T | per conceptionem TC || 14 ad] est T || 15 OMNIVM] impiusum C, enim T | aposiopesis BTCV, aposio pedes A || 17 aposiopesis codd. | pro indignitate V || 18 ais] agis A | inuehentis AT || 19 *Et* est om. T | Ε. ΛΛ. Ι. ΨΙC. A, eclipsis B, elipsis V, *** TC | quid ais C, quid a. T

- 874 **3** QVASI QVICQVAM IN H. I. G. D. P. quam quod fecit, quam quod peccauit.
- 875 **4** AIN TANDEM C. G. E. quaerit Probus 'ain' quae pars orationis sit et an una sit. est autem 'ain' quasi aisne.
 2 *Et mire, quasi ipse dicat, quod Dauid dixerat.* **3** Ergo **5** 'ain' percontatium uerbum est. **4** TANDEM pro tamen.
 5 ITA PRAEDICANT <'praedicant'> artificiose pro dicunt posuit: adeo in hac re uehementer commotus senex hoc ipsum repetit 'praedicant' per iracundiam. et ita est ἐν ἡθελ, ut repetantur uerba, in quibus arguitur impudentia. **10**
- 876 **5 1** *Et* 'confidentia' modo pro audacia et pro improbitate, ut in Phormione (*I 2, 73*) 'homo confidens'. aliter hic supra 'confidens' pro constanti et graui (*V 2, 14*).
 2 Ergo confidentia interdum in mala significatione, interdum in bona significatione ponitur; sed fiducia semper **15** in bona significatione ponitur.
- 877 **6 1** NVM COGITAT Q. D. amens est, qui nesciat quid dicat, amentior, quem non paeniteat facti sui. **2** NVM COGITAT QUID DICAT quia iniuriarum se alligat. **3** NVM FACTI PIGET quia 'praedicant' dicit, non 'dicunt'. **4** *Et* **20**

1 QVASI] q. B | quiquam A | in h. t. g. d. p. V, in h. i. o. d. p. q. C, in hunc gra. B | quod] quid A, om. TC || 2 quod om. ATC || 3 ain ex corr. C | <q.> c. g. e. T, cuius glycerium est V, etc. B | Probus] pb B | quae parationis fit A || 4 an una sit TC, ain unde sit A, ain unum sit B, ain unde (corr. m. 2) sit V || 6 percontatium B, percontatium C, percontrarium T | pro tamen A || 7 ITA om. BV | praedicant add. W. (cf. schol. 6, 3) | pro dicunt V, productum T, (praedicant add.) C | posuit om. B || 8 senex dett.: chremes AC, cremes BT, simo V | hoc] ergo V || 9 praedicat TC | est ita TC | ENHOEI. A, ENHOEI B, ἔλλυσις M⁴, **** TC V || 11 <O ingentem confidentiam> Et V (dett.) | modo — 14 confidentia om. T | audacia A | et V, est ABC | pro 2.] cum pro A, tñ pro V, cum BC | (est cum) improbatione Schopen || 13 hic et confidens om. B || 14 in mala V | significatione om. BTC || 15 ponitur significatione T | fidentia A, fidentia (corr. m. 2) V || 16 significatione om. TC || 17 NVM] o ingentem confidentiam (con. T) non TC | q.] quid BV, quasi C, qñ T | d.] dicat CV | nescit V | qui dicat C || 18 poenitet B || 19 DICAT] d. BT | iniurias B | allegat T | NVM] non V || 20 qui B | praedicatur (om. dicit) T

ut solent irascentes, auertit orationem a secunda ad tertiam personam, *ab ea cum qua loquebatur ad aliam.*

878 7 1 NVM EIVS C. P. S. V. I. 'signum' est parua quaedam significatio indicans totius rei qualitatem. 2 NVM EIVS C. P. paterno animo dicit, namque patribus uelle erubescere filios pudentesque esse familiare est. cui contrarium est (*Ad. IV 5, 9*) 'erubuit: salua res est'. 3 Hoc ergo dicit: nec timet, inquit, nec eum paenitet nec pudet.

879 8 1 VT PRAETER CIVIVM M. 'praeter' pro: contra ciuium morem. *nunc enim 'praeter' contra significat.* 2 IN-10 POTENTI minus potenti. 3 Vel certe debili et deuicto.

4 CIVIVM MOREM ATQVE L. ET S. V. P. tria contempta sunt: mos, lex, imperium patris.

881 10 TAMEN cum non dixerit 'quamuis', subiecit 'tamen'. et est figura ἀνακόλουθον.

882 11 1 ME MISERVVM initium defensionis et deploratio calamitatis et miseriae, qua in amorem culpam remouet a uoluntate sua, cum pater, quod amat filius, uitium mentis dicat esse, non impulsum dei. 2 MODONE ID DEMVM SENSISTI PAMPHILE comprobatione ostendit eum esse miserum. 'demum' autem signum est tarditatis. 3 *Et* sentire dicitur, qui uix se colligit uixque animaduertit, ut alibi (*III 1, 12*) 'uix tandem sensi stolidus'.

2 ab ea om. TC | quo A | ad aliam om. C || 3 EIVS om. V | c. p. f. u. i. C, p. s. u. i. B, s. p. s. u. V || 4 significatu A | qualitatem] significationem TC | NVM EIVS] non en. V || 5 c. p.] color pudoris C | uelle om. TC || 6 est 1. om. T || 8 eum] ei C, om. B || 9 VT om. B | CIVIVM] ci. B | m.] non C, m. a. l. et s. u. p. T, om. A | praeter pro] praeter V, i. B | contra, <ut sit: contra>? | cuii. mo. B, ciuium ATC || 10 nunc — significat om. B | significat] fig A || 11 minus] nimis ABTC | debilius TC || 12 L.] legem BCV | s. v. p.] sui imperium patris B | tria sscr. V² | contempta V, concepta C || 13 mox BV || 14 dixere C || 15 est figura om. B | anacoluthon A, anacolithon B, anacoliton TC, anacholuton V || 16 ME] eē TC || 17 qua] quia BV, que C, q3 T || 18 filium T | dicat esse uitium mentis B || 19 non] quasi TC | dei om. TC | MODONE om. B || 20 PAMPHILE om. B | miserum esse V || 21 est signum BT || 22 qui] quod B | anima aduertit A || 23 sensisti stolide TC, stolidus sensi B

- 883 12 OLIM obiurgatio est, quod dictum est 'olim'. confirmationem autem per repetitionem ostendit, ut ille (*Verg. Aen. II 602—3*) 'dium inc., d., <h.> e. o.'
- 885 14 <ACCIDIT> euenit, fuit.
- 884 13 ALIQUO PACTO quoquo modo. 5
- 886 15 1 SED QUID EGO CVR ME E. proprium est parentibus indignatione uelut abicere curam filiorum, cum destomachati fuerint. 2 SED QUID EGO A. C. M. E. ἔλλειψις per ἀποσιώπησιν.
- 887 16 SOLLICITO sollicitam reddo, id est contristo et 10 perturbo.
- 886 15 3 CVR ME M. C. MEAM S. non 'me' sed 'meam senectutem', quod plus est et miserabilis, dicit.
- 889 18 1 IMMO HABEAT VALEAT VIVAT CVM I. non irascitur ut pater, sed dissimulat ut alienus, quia uehementer dolet. 15
2 *Et* HABEAT subauditur 'illam'.
- 890 19 1 MI PATER 'mi' meus. 2 *Et* principium factum a conciliatione personae. 3 QVASI TV HVIVS I. P. 'huius' se ostendens dixit, ut ille (*Verg. Aen. IX 205*) 'est hic, est animus lucis e.' 20
- 891 20 1 DOMVS VXOR L. I. mira grauitate sensus elatus
est; nec de Menandro, sed proprium Terentii. 2 'Liberi

1 obiurg^s B || 3 inc. — o.] c. d. e. (c. TC) o. *codd.* || 4 ACCIDIT *add. Steph.* | fuit ABV, fuer C, fuere T || 5 facto quo modo A || 6 SED — EGO *om. B* | CVR] aut TC | E.] ei. AV, et TC, exrucio B || 7 indignationē uelut A, "indignatione" uelut V || 8 fuerunt B | A. — E.] a me. C, a. c. m. a. e. T, animo cur me ex. B | ΕΛΜΙΥΙC Π ΔΠΟCΙΩΠΗCΙΝ. A, eclipsis per aposiopesin B, elipsis per aposiopesim V², e per aposia C, *** parapōita T || 10 solliciti TC, solli. B | sollicitum TC | id est *in ras.* V², idem C | centristo A, contristo^v V || 11 conturbo B || 12 ME M. C.] me macero cur V, mea C | s.] senectutem B, sed C, et V || 13 prius C | miserabilis dixit T || 14 HABEAT] h. B | VALEAT] ua. B, *om. C* | VIVAT] ui. B | CVM] c. V | I.] il. B, ul' C || 17 MI PATER *om. B* | factum principium B || 18 consolatione T, consōlatione C | personae" <poetae"> B | QVASI — P. *om. B* | quas A | I.] m. d. C, 9i T || 19 ostendens se TC | dicit T | est animus hic est TC || 20 c.] con. B, .ō A, contemptor V || 21 uxor domus V | li. in. B, liberi in V || 22 <et> liberi TC

- inuenti' dicit, cum unus esset; sed inuidiosius 'liberi'. 3 *Et* 'inuenti', non 'geniti', secundum illud (*III* 2, 26) 'hoc ego scio, neminem p. h.' 4 Addidit 'domus', non 'lupanar'. 5 Oratorie de uno pluraliter loquimur.
- 892 21 VICERIS uerbum est eius, qui uix sibi extorquet, 5
ut abiciat curam, et proprium patribus ac familiare iratis.
- 893 22 PATER LICETNE P. titubans et balbutiens oratio
pudore et conscientia.
- 895 24 AT TAMEN DICAT SINE AGE DICAT hoc totum non
ex animo permittentis, sed cum stomacho patientis est. 10
- 896 25 1 EGO ME AMARE H. F. ἀμφιβολία τῆς ἐρωμένης.
2 HANC FATEOR bene 'hanc' dicit, non 'Glycerium',
cuius in nomine offenditur senex, nec 'peregrinam', igno-
miniam scilicet uitans. 3 SI ID PECCARE EST FATEOR
noli, inquit, me incusare, quoniam amo; amantem enim 15
nemo incusat, ut febricitantem nemo potest incusare, cur
febricitet. sed amare, inquit, si putas esse peccatum, fateor
me etiam hoc peccasse. mire igitur et subdefendit culpam
et assensus irato est. 4 FATEOR ID QVOQVE 'me peccare'
scilicet. 5 SI ID PECCARE EST 'peccare': quia amor deus 20
est, non uoluntas.

1 dicit — 2 inuenti *om.* *T* | inuidiosum *C* || 2 non geniti |
ingeniti *B* || 3 hic *T* | p. h.] peperisse hic *BV* | additur *V* ||
4 denuo *V* | p. *B* | loquitur *V* || 5 Visceris *A*, ni reris *C*, *om.*
T | eius] id *T* || 6 ut] vel *C* | curat *B* | patribus<è> *V* | iratis
V || 7 PATER *om.* *B* | p.] pauca lo. *B*, *om.* *V* || 8 <prae> pudore
Schopen || 9 TAMEN] tantum *B* | siue *V* | non *om.* *B* || 10 per-
mittentis *V*, -tibus *T* | est *om.* *C* || 11 EGO ME *om.* *B* | ne *A* |
amare · h · S; *A*, hanc a · fateor *B* | amfibolia *AB*, amphibolia
V, afibologia *T*, amphibologia *C* | THCEPOMen; E · C · *A*,
THCHPOMen · e · c · *B*, **** me nec *TC*, *** e · c · *V* || 13 in
V, *om.* *B* | nec] ñ *A* || 14 pec · *B* || 15 noli] mali *C*, ñ ÷ *A* |
inquit *AT* | <de> me *A* | accusare *V* | quoniam *B*, quã *A*,
quia *TCV* || 16 nemo 1. *om.* *TC* | accusare potest *TC* | cum
V || 17 febricitet *C*, -tū *T* | amore *C* | putes *V* | peccatum esse
TC || 19 adsensus *A* | irato *om.* *T* | est] ad te *C*, et de *T* | id
uel re
qvoqve me] me id quoque *ATC*, id quoque *V* | peccato *A* || 20 id
sscr. *C*¹ | PECCARE] P. *A*, quoque peccare *TC*, *om.* *B* | quia]
quare *C* | deus] dictus *T*

- 897 **26** 1 TIBI PATER ME DEDO bene 'dedo' quasi hostilia et contraria uolenti, nam deditio in hoste fieri solet.
2 QUID VIS ONERIS IMPONE IMPERA exsecutus est translationem oneris dicendo 'imponere' et 'feram'.
- 898 **27** 1 VIS ME VXOREM D. H. V. A. quod unum est, duo 5 fecit, ut ostendat se non posse sufferre. 2 VT POTERO FERAM obsequium sine uoluntate ostendit. et multum ualet sub Chremetis praesentia haec confessio ad recusandas nuptias.
- 899 **28** 1 VT NE CREDAS pro ut non. 2 ALLEGATVM ad-10 hibitum. 3 HVNC SENEM Critonem scilicet. 4 *Et* non 'Critonem' sed 'senem' dicit, ut de hac appellatione pondus adiceret testimonio.
- 901 **30** 1 AEQVVM POSTVLAT DA VENIAM artificiose inter-15 ponit loquentem Chremem, quem uolens usque ad cognitionem filiae retinere non facit irasci Pamphilo ob contemptum filiae suae et propter hoc abire de medio. 2 DA VENIAM concede et indulge.
- 900 **29** SINE PATER 'ut me purgem', non 'adducam'.
- 902 \ **31** AB HOC ME FALLI COMPERIAR o paterna pietas! 20 ipse accusator est et redargui se cupit.
- 903 \ **32** PAVLVLVM S. S. E. P. supplicium dicit ipsam accusationem.

1 tibi patet me C, t. p̄rī. m. T, om. B | bene dedam ATC, om. V || 2 et] in T | nolent C | inhoneste TC || 3 ONERIS] ho. B | IMPONE IMPERA om. B | IMPONE — oneris om. T || 4 honeris B | dicendo] dedo C | impone] impero me T | et feram W.: impera codd. || 5 VXOREM om. B | D. — A.] du. h. u. a. V, d. h. u. et TC, ducere uis amittere B | est om. B || 6 posse ferre BTC || 8 confectio C || 10 CREDAS om. B | pro om. T || 11 HVNC om. B | scilicet om. BC || 14 pos. B | ad ueniam C, om. B || 15 loquentem chremetem BTC, chremem loquentem V | recognitionem B || 16 tenere T | contemptum V || 17 propter Rabbow: post codd. || 18 et om. T || 19 PATER — purgem om. AB | ut me] id est (sscr. C) TC || 20 Ad hoc TC | felli A || 21 et <ut> B, <ut> et A | redarguit A || 22 PAVLVLVM] pamphilum C, om. B | s. — p.] s. s. et V, t. p. TC, sup. B | <d.> dicit A, dicit <dic> V || 23 accusationem ipsam B

4.

- 904 **1** 1 MITTE ORARE VNA HARVM QVAEVIS C. hic in scaenam progreditur Crito, in cuius uerbis non modo quod ipse promittit, sed etiam quid ei Pamphilus dixerit, demonstratur. et hic omnino error omnis aperietur fabulae.
- 2 MITTE O. V. H. Pamphilo dicit. 3 *Et* dicendo 'una 5 harum' ostendit multas esse causas et iam pares esse magnitudine dicendo 'quaeuis'.
- 906 **3** 1 ANDRIVM EGO C. bonum initium cognituri filiam, itaque compendii causa non laborat de agnitione personae Critonis, ut ab eo facile doceri possit. 2 SALVVS SIS 10 CRITO ne laboret ad persuadendum, miro compendio poetae iam Crito notus est Chremi.
- 907 **4** 1 QUID TV A. I. 'insolens' insuetus, insolitus. Cicero (*pro Deiot. 2, 5*) 'moueor etiam loci i.', Sallustius (*Hist. IV fr. 57 M.*) 'insolens uera accipiendi'. 'insolens' et 15 *arrogans intellegitur.* 2 Qui praeter legem agit humanam et naturalem, insolens dicitur. Cicero (*pro Marcello 3, 9*) 'in uictoria, quae natura insolens et s. e.'
- 3 EVENTIT SED HICINE EST SIMO pudet fateri propter hereditatem uenisse. et uide ipsum esse, qui dixerat 20

1 ORARE — C.] me etc. B | HARVM] h. TC | QVAEVIS] q. u. CV, q3 u. T | scena TC || 3 promitte A, promittat V | etiam] et C | quid V, quod ATC, om. B | dixerat T | demonstratur om. B || 4 omnino] omnia TC | error — 5 Pamphilo om. TC | omnis error fabulae aperietur B || 5 MITTE — Et om. B | o. v. h.] orare una harum V || 6 esse multas C | etiam BCV, et T | esse om. V || 8 andrium in ras. V² | EGO C.] ego crito B, e. cri. in ras. V², ego ATC | agniture TC || 9 causas A | agnitione C || 10 posset A, possunt C | sis chreme V, s. c. T, om. B || 11 compendio ex -iū corr. A || 12 iam in ras. V² || 13 QUID — I. om. B | A.] ath. C, athenas V | I.] î T, om. CV | insolens om. AT | insuetus] insultus A || 14 etiam moueor TC | loci i.] locu B, locus in ras. A, loci TC, loci insolentia V || 15 insolens 2. om. TC || 16 adrogans A | praeter V || 17 insolens om. C || 18 quae] quod TC | s. e.] s. C, superba est V, om. T | 19 hiccine TCV, hic me A, hic B | simo] si. B | propter om. TC || 20 uidet TC | que TC | dixerit B

supra (IV 5, 19—20) 'clamitent me sycophantam, h. p., m.'

- 909 6 ITANE HVC PARATVS id est subornatus et compositus dolo.
- 910 7 1 TVNE INPVNE H. F. mire acriter aggressus Critonem 5 dilatauit incusationem et generalem fecit uirtute oratoria, quae δεινότης dicitur. 2 TVNE HIC id est Athenis, ubi delicta uindicantur.
- 911 8 IN FRAVDEM INLICIS inligas, unde Vergilius (*Ecl. VIII* 73—74) 'terna tibi haec primum t. d. c. l. c.'; licia enim 10 dicta sunt quasi ligia.
- 912 9 1 SOLLICITANDO ET POLLICITANDO EORVM ANIMOS LACTAS hinc etiam oblectatio dicitur. 2 LACTAS quasi teneros animos. lactare est dulcedine aliqua tenere, ad persuasionem inducere, unde et delectare et oblectare dicimus. 15
- 913 10 1 AC MERETRICIOS A. N. C. uide oratorie agi: ut grauius Critonem accuset, Simo nunc defendit filium, quem iam dudum increpauerat. 2 AC MERETRICIOS AMORES peius lenocinio crimen ingessit, non amicam facere de mere-

1 clamitent (e ex a corr.) A, clamitant C | sycophantam A, siccophantam B, sicophantam CV, s. T | h. p. m.] hereditatem meretricis petere B || 3 HVC om. B | paratus <aduenis (a. T)> TC | id est] inpune B, om. T | compositor doli C, compositio T || 5 impu. B | H. F. om. TC | adgressus critonem A, critonem aggressus TC || 6 dalatauit B | in accusationem C | facit C | uirtutē oratoriā AB, uirtutem oratoriam V || 7 quae om. TC | ΔΙΝΟΤΗC A, ΔΔΗΟΤΗC B, δεινότης M⁴, *** V, om. TC | tene T | hic] huc B, h. CV | idem C || 8 uindicantur C || 9 <et> in fraudem T, om. B | illicis (illius B, illicitis T) illigas BTCV || 10 t. d. c. b. c. TC, triplici diuersa colore licia circumdo B || 11 dicta D (ed. pr.): hic AB CV, hic T | sunt V || 12 SOLLICITANDO — 13 dicitur om. B | ET POLLICITANDO om. C || 13 hic TC | oblatio TC | LACTAS om. TC || 14 est om. TC | ad sscr. C¹ | ac persuasione *Wieling ap. Westerh.* || 15 unde <oblectatio> B || 16 AC — N. om. B | meretricios A | A.] amores CV | N. C. — AMORES om. T | N. C.] nūc C | c.] conglutinas B | uide] inde C, bene V | amatorie bis B | agit CV || 17 grauius] magis V | accusēt C | defendat C || 18 increpauerat C | AC om. B | meretricis A | penis A || 19 crimen ingressit C, ingessit crimen B | <et> non V | meretrices et coniugem A

trice, sed coniugem. 3 NVPTIIS CONGLVTINAS hoc grauius est lenocinio.

14 11 1 METVO VT S. H. 'ut' ne non. Lucilius (*l. inc. fr. 136 M.*) '<me>tuam, ut memoriam retineas'. 2 Et bene 'hospes' ait, non 'homo' uel 'Crito': est enim <in> 5 ipso nomine causa diffidentiae.

15 12 1 NON ARBITRERE id est non arbitreris. 2 BONVS EST HIC VIR CUM PONDERE ET DISTINCTIONE INFERENDUM. 3 HIC SIT VIR B. 'hic' per ironiam: nec uirum nec bonum esse dixit. 4 HIC VIR SIT B. mire poeta, cum oportuerit 10 Critonem inimiciorem Chremi esse quam Simoni, sic rem inducit, ut ei sit notior, contra quem maxime uenerat, atque ab eo defendatur magis, ut res progredi ad catastropham possit.

16 13 IN IPSIS N. in ipso articulo nuptiarum. 15

17 14 VT VENIRET ANTEHAC N. plerumque casus imitatur industriam et hinc saepe fit, ut etiam sedulo facta suspecta sint.

19 16 SYCOPHANTA hoc est, quod minime uoluit sibi dici Crito, nam ita locutus est (*IV 5, 19—20*) 'clamitent me 20

1 nup. B | conglu. B, con. T || 3 METVO om. B | s. h. A, sub. B | lucius B || 4 metuam Bentley: tuam AV, tu iam BTC | retinebas BTCV || 5 ait] at C | uel] non B | in add. Schopen || 7 arbitere V | id est dett.: iam AB, et TC, om. V | non] nunc TC | arbitraris ABTC || 8 ur A || 9 sit u. b. V, sit uir bo B, sit bonus (b. T) TC | hic om. B | yroniam C | ne bonum B || 10 HIC — B. om. C | u s. bo. B, u. s. T || 11 inimitiorem A, inimiciorem in ras. V², inimiciorem C | esse] chritonem TC | simonem C || 12 induci^t V | ei post notior C, om. T | uenerat V || 13 progredi ad] progrediatur C, -ditur T | catastrofam A, catastropham B, catastr^afon C, catastrofon T || 14 possit ex posuit corr. C || 15 N.] nuptiis TCV, .N; uetus A, om. B || 16 VT VENIRET om. B | N.] numquam B, om. TC | imitatur om. V¹ || 17 industria<m imitatur (in mg. m. 2)> V | etiam] quam T || 19 sico- fanta A, sichophanta B, sicophanta TV, sicophantam C | quod om. T | uolet TC | dici sibi V || 20 est] est supra (in ras.) ut (in mg.) V², ut ABTC

sycophantam, hereditates p., m.' 2 HEM principium iracundiae: audiuit enim, quod maxime uitabat, nam ait supra (IV 5, 19) 'c. m. s.' 3 SIC CRITO EST HIC MITTE hic Chremes traducit illum ab iracundia dicendo sic eum esse. Menander 'οὕτως αὐτός ἐστιν'. 4 Et recte, quia naturae ignoscitur, uoluntati non.

920 17 SI MIHI PERGIT QVAE VOLT DICERE grauiter et mature.

921 18 1 EGO ISTAEC MOVEO AVT CVRO est enim sycophantae perturbare rem bonam et curare malam. hoc 10 ergo dicit cum ὑποκρίσει: ego haec turbo aut cogito, quemadmodum tu dicis, Simo? 2 NON TV TVVM M. AE. A. F. 'malum ferēs': non filium, sed amorem in filio significat. an quia iratus est? 3 Et quaere, an conueniant haec uerba pro Pamphilo uenienti. immo enim 15 conueniunt; nam quanto magis dissimulat fauorem, tanto plus acquirit ad ea, quae loquitur.

922 19 IAM SCIRI P. addidit et temporis celeritatem et magna maturitate dixit.

923 20 ATTICVS QUIDAM N. F. haec pars argumenti est, 20 quae et supra (I 3, 16) iam dicta est.

1 sycophantam A, sicophantam CV, sycophanta B, s. T | p. n. V, pe. m. B, om. TC | HEM — 2 uitabat om. TC | hem V | ait W.: ut codd. || 3 s.] si. V, om. ABTC | sic <me> C | hic est in ras. V², hic C | MITTE om. B || 4 reducit T, inducit C | ab iracundia illum B | eum sic C || 5 Menander om. B | οὕτως artoc; ET TIN; A, οὕτως αὐτός ἐστιν M⁴, * * * * V, om. BTC || 6 non <item> Steph. || 7 si] sed C | QVAE] quod C | uult CV, u. T || 9 ISTAEC] ista hec C, ista et V, ista hec A, i. h. T | moneo CV, m. T | AVT] et V, h. T | sycophante AV, sicophante C || 10 rem om. V | bona V | mala V || 11 igitur TC | dicitur T | cum] cur TC | ὕποκρισει AB, ὑποκρίσει M⁴, * * * * ei V, * * * * T, om. C || 12 tuum m. e. a. f. AV, nūj me. a. f. C, te m. e. a. f. T, ferēs B || 14 est in ras V² | Et om. V | quaere W.: querere AB, quare C(T?), quaerēs V; quaeritur Steph. || 15 pro om. TCV | ueni<am pet>enti Teuber | uno enim C || 16 fauore B || 17 acquirit AV | adeo TC | qui T || 18 Iā ex corr. A | P.] po. B, om. TC | cebritatem V, sceleritatem C || 20 Acthicus C | QUIDAM N. F. om. B | qui T | dicta est W.: dicte A, dicta BCTV

24 **21** FORTE ADPLICAT 'adplicat' proprie de naufrago in
litus eiecto atque egenti.

25 **22** 1 PRIMVM AD C. P. quid est 'primum'? an quia
postea mortuus est? 2 FABVLAM IN. aut ad comoediam
rettulit 'fabulam', quia fabula comoedia est et quia argu- 5
mentum quasi fabulae narratur, aut certe ad irrisionem
narrationis dicit; etenim 'olim' fabulae proprium est, ut
Horatius (*serm. II 6, 79—81*) 'olim rusticus urbanum
murem mus paupere fertur accepisse cauo, ueterem uetus
hospes amicum'. 10

26 **23** 1 ITANE VERO OBTVRBAT si subdistinguit, inter-
strepit accipe, sin distinguit, euertit intellegas.
2 ITANE VERO OBTVRBAT potest 'itane uero' subdistingui
et sic cum comminatione inferri 'obturbat'.

27 **24** IBI AVDIVI EX ILLO magna confirmatio ueritatis est. 15

28 **25** 1 NOMEN TAM C. T. non negantis est, sed difficile
se dicturum ostendit. 2 PHANIA hoc ita dicit Crito, ut
nemo audiret, scilicet adhuc dubitans an ipse sit. 3 HEM
sunt qui putent Simonem dicere irascentem filio Critonem
submonenti. 20

29 **26** 1 PERII hoc Pamphilus propter iracundiam patris.
an Chremis est dolentis uel eius mentionem uel quod in

1 Forte applicat *TCV*, om. *B* | applicat *V*, aplicat *B*,
om. *TC* | proprio *B* | naufragio *TC* | in littus *V*, in lites *C*,
inlittit *T* || 2 iniecto *TC* | atque agenti *C*, om. *B* || 3 AD C. P.]
a · c · p · *V*, ad chrisidis patrem *TC*, om. *B* | quid *V* || 4 postera

TC | est om. *ABV* | IN. om. *ATCV* | ad om. *C* || 5 q^a // *V* |
est] e *V* || 6 inrisionem *AV*, iussionem *T* | narrationes *T* ||

7 dixit *V* | olim olim proprium fabulae *B* | ut oratius *V*, om.
B || 9 paupere om. *TC* | effertur *TC* || 11 ITANE VERO om. *B* |
obturbant *V* | si — 12 intellegas in *mg.* *V*² | sic *B*, om. *C* | in-
trestripit *C*, om. *T* || 12 si non *V*² | auertit *V*² || 13 ITANE —

OBTVRBAT om. *V* | ob. *BC*, o. *AT* | potest] pter *T* | uero itane *B* ||
14 comunicatione *C* | inferri om. *T* || 15 IBI] id *V* | au. ex il.
(i. *T*) *BT* | ueritas *AV* || 16 NOMEN om. *B* | c. t.] cito tibi *C*,
c. tⁱ *T*, cito *B* || 17 <faniam> ostendit *V* | fania *AV*, fama *B*,

phannia *C* || 18 ipse^{ita} *C*¹ | hem *V* || 19 putant *CV* | sermonem *TC* ||
20 submonenti *V*, submouenti *C* || 21 propter *Schopen*: post *codd.* |
<post> patris *A* || 22 uel *I.*] est *T* | eius ex ciuis *corr.* *V*²

filiam paene peccarat? 2 VERVM HERCLE O. hoc adhuc cunctanter est dictum et ideo indiget confirmationis.

930 27 1 RHAMNVSIVM SE 'Rhamnusium': Piraeum, Rhamnus et cetera huiusmodi maritima Atticae proprie intellegenda sunt. 2 Rhamnus pagus Atticae est.

931 28 1 MVLTII ALII IN ANDRO hoc testimonium caecum dicitur; testimoniorum enim modus duplex est: manifestus et caecus. manifestus est, qui certos testes et praesentes habet, caecus, in quo multitudinem aut ciuitatem dicimus scire, ut Cicero (*cf. in Verr. II, II 59, 146; II, III 64, 149; de imp. Pomp. 11, 30*) 'testis est tota Sicilia', quod tamen audientem consternat. est etiam in caeco iusiurandum, tabulae absentesque personae.

932 29 CVIAM IGITVR uetuste 'cuiam', quod omnibus generibus et casibus seruit.

933 30 1 ARRIGE AVRES P. translatio a pecudibus, quibus intendit accipiendam esse uocem. 2 ARRIGE A. P. hoc Simo uidetur dicere, ut alii putant, ipse sibi Pamphilus.

934 34 1 NORAM ET SCIO 'noram' Phanium, 'scio' fratrem fuisse. ergo et ad personam et ad rem rettulit.

1 poene A | o. om. BTC | hoc <est> T | adhuc om. B || 2 cunctanter] ī eum totum C, meutōtū T | dictum est B | indiget om. V || 2 Rānusi uerserā nusiū pireū A, Ram·ranusium pirreum B, rhannusium se rhannusium pireum V, Pannūsium (ranūtiū T) Serānusium·(seran-T) Pireum TC | r^hamnus A, rannus BTC, rhan<nus pagus atticae et ē rhan(in mg. m. 2)>nus V || 4 et — 5 Rhamnus om. TC | ATTICE A, atticae (sscr.) V² | propria BV || 5 rhamnus A, rannus B, rhannus V | attice B, atice TC, attica AV || 6 in an· B, om. C | hoc <enim> V | caetum A || 7 ducitur C || 8 est om. B | qui] quod A | et praesentes testes C || 11 <ET> testis T | tantum B || 12 audientem consternat V | etiam in caeco in mg. V² || 13 caeco ius] cecoꝝus A | <et> ius iurandum V | absentesⁱque (corr. m. 2) V, -teque T || 14 cūziam C, cū iā T | uenuste TC | cuiam om. ABTC || 16 AVRES P.] aures pamphile V, aures pamphi C, aures·p A, a·p· T, om. B | translatio — 17 A. P. in mg. V² | pedibus TC | quibus <uerbis> Steph. || 17 arri· B | a·p· V², p·a· A TC, om. B | hoc om. C || 18 putant om. B | pamphilus sibi B || 19 NORAM] horam A, nom̄ C | faniam TV, famam A BC || 20 et 1. om. V

35 **32** 1 MEQVE IN ASIAM P. P. bene 'in Asiam', ubi bellum non erat, sed in Graecia. 2 *Et* 'persequens' dixit perseuerationem sequentis ostendens; persequitur enim, qui non desinit sequi. Vergilius (*Aen. IX 217—18*) 'multis e matribus a. p.'

37 **34** 1 VIX SVM APVD ME hoc est argumentum sapientibus laetitiam uehementem in bonis moderandam, cum unus quisque gaudens ita perturbetur, ut apud se ipsum iam non sit. 2 VIX SVM APVD ME non sum apud me: consuetudine magis quam ratione dicitur. aut forte sic 10 dicit, quasi abierit animus et rursus redierit. 3 ITA ANIMVS C. M. EST duo carnifices futurarum rerum: spes et metus, dolor enim et gaudium praesentium rerum intelleguntur. Vergilius (*Aen. VI 733*) 'hinc metuunt c. q., d. g. q.', sed dolorem hic in laetitia non posuit. 4 *Et* 15 mire ordinem seruauit: sic enim se haec inuicem secuntur.

38 **35** 1 *Et ἀσυνδέτως* distinguendum est 'spe gaudio', ut separatim inferatur 'mirando tanto hoc tam rep. b.' 2 MIRANDO TANTO 'mirando' dum miror. et est participium.

39 **36** 1 NE ISTAM MVLTVS 'ne' nimis. Cicero (*Catil. II 20 3, 6*) 'ne isti u. e.', Sallustius (*Catil. 52, 27*) 'ne ista uobis mansuetudo et misericordia'. 2 GAUDEO gaude-

1 IN — P. P. om. B | inasia A | P. P.] pro · p · V, P · Q · A, p · u · T | in asia B || 2 per consequens C || 3 persequitur V || 4 multi se AV, multis se BTC || 5 matribus] in actibus V || 6 APVD ME] a · B | hoc — 9 APVD ME in mg. V² | <a> sapientibus C || 7 uehement · ē · A || 9 SVM APVD ME] s · a · m · TV², om. B | non sum <forte> apud me C, om. V || 10 magis consuetudine BTC | dixit B | forte sic] fore C, fortis sic T || 11 dicit <sic> T || 12 M. EST] e · m · TC || 13 intelleguntur rerum B || 14 hic C | c. — 15 q.] · C · Q · Q · D · A, c · q · q · d · TC, cupiuntque gaudentque dolentque B, cupiuntque d · q · g · q · V || 15 dolor ē C | in om. T | leticiā A, laetitiam BV || 16 se] si A, se V || 17 afrndetof A, asyndetos B, asynthetos V, asindotos T, asyn- dothos C || 18 in ferantur V | mirando — 19 TANTO om. B | admirando ATCV | hoc V | tam om. V | re · P · b · A, r · b · (v · C) TC, repentino b · V || 19 MIRANDO TANTO om. TC || 20 istum AB, ista TC | multis <modis> V | neⁿⁱmis scicero A || 21 e.] c · V | Sallustius om. A || 22 nobis BT | mira T | gaudeo V, om. TC | gaudemus in gaudeo corr. ut. vid. C

mus nostris, gratulamur alienis, ut Sallustius (*Hist. I fr. 89 M.*) 'ei uoce maxima u. g.' 3 NE ISTAM M. non 'multis modis inueniri', sed 'tuam inueniri'. alii 'multis modis tuam inueniri gaudeo'. 4 <CREDO P.> hic iam redit in gratiam Simo cum filio, nisi forte patrem socerum appellat, ut Turnus apud Vergilium (*Aen. XII 50—51*) 'et nos tela, p., f. q. h. d. d. s.', non quomodo infra (*v. 44*) dicit 'quod restat, pater'. *an ideo 'restat', quia haec iam maior pars reconciliationis est?* 5 CREDO PATER incertum, utrum qui gratulatur Simo sit, quamuis Pamphilus respondeat; potest enim 'pater' et Chremes uideri. 6 CREDO PATER sic responderi solet dicenti 'gaudeo'.

940 / 37 1 AT MIHI VNVS SCRVPVLVS ETIAM RESTAT 'at' discretium est superiorum dictorum. 2 'Scrupulus' a scrupulo lapide dictus lapillus minimus, nam nimis molestae sunt pedibus scrupulosae uiae, ut Vergilius (*Aen. VI 238*) 'scrupula, t. l. n. n. q. t.' 3 ETIAM pro adhuc. 4 DIGNVS C. T. R. O. aut 'dignus odio', aut *accusatiuus pro ablatiuo est positus, pro 'odio',* aut separatim 'odium' legendum, ut sit: dignus qui male habearis. 20

1 gratulor TC | ut om. B || 2 <et> Ei (et T) TC | uocē A, uoce <ē> V | u. g.] n. g. V, u. gaude B | m.] multis C, t. in. m. mo. gaudeo B | non — 3 modis om. T | non] uero V || 3 modis] malis C, m. T | tuam] num TC | ali A, aliiſ V | modis multis V || 4 gaudio A, g. T, <sed num inueniri> gaudeo C | CREDO P.] credo pater in mg. V², om. ABTC || 5 reddit TC | <cum> nisi <cum> TC || 6 appellet B || 7 nos] non C | s.] sed TC | non in ras. V², nam AB | quo T || 8 pater — restat bis in B || 9 CREDO — 11 uideri om. TC || 10 cui gratuletur AB || 12 si A | gaudio A || 13 AT] ^a et V¹, ut C | MIHI — RESTAT] h. B | ETIAM — 14 Scrupulus om. ATC (sed cf. T infra) | ETIAM om. V | discretium V (-tum T infra) || 14 a — 15 dictus om. B | a scrupulo codd., corr. Steph. || 15 dictus] hic add. T: r ad discretum est superiorum dictorum | molesti TC || 16 uiae pedibus scrupulosae B | ut om. B | scrupulat. in. q. T. A, scrupula t. l. n. n. q. V, scrupula m. q. t. B, scrupulat. (scrupulat. T) i. n. q. t. TC || 17 ETIAM pro adhuc om. B | ETIAM] i T | C. T. R. O.] C. T. R. O. A, c. tyo B, cum tua religione odium V, cum tua iodium C, tua r. o. T || 18 pro ablatiuo A, pro ablatiuo <casu> TC || 20 habearis A

38 1 NODVM IN SCIRPO QVAERIS scirpus palustris res
est et leuissima. Lucilius in primo (*I fr. 36 M.*) 'nodum
in scirpo, in sano facere ulcus', — 2 *Est autem scirpus
sine nodo et levis iunci species. alibi ipse (Eun. II 3, 24)
'reddunt curatura iuncea'*. — Plautus (*Aul. IV 1, 9*) 5
'scirpo induitur ratis'.

3 40 ID QVAERO rursus Crito obliuiosus est utpote alie-
narum rerum.

4 41 VOLVPTATI OBSTARE nunc laetitiae et gaudio.

5 42 HEVS CHREMES 'heus' dicendum erat, quia Chremes 10
Critonem intuebatur.

6 43 1 EX IPSA MILIES A. duas res ostendit Pamphilus:
et quam uerum sit, quod ex ipsa saepe audierit, et quam
sua sit Glycerium. 2 OMNIS NOS GAUDERE HOC CHREME
aut 'hōc gaudere' correpte aut 'hōc' producte, ut sit: hac re. 15

3 *Et GAUDERE supra (v. 36) adnotauimus: nostris gau-
dere, alienis gratulari. Sallustius (Hist. I fr. 89 M.) 'et
ei u. m. u. g.' plus est ergo gaudere quam laetari.*

7 44 QVOD RESTAT PATER hoc est: ne irascaris.

1 NODVM — QVAERIS *om. B* | cirpo *A* | QVAERIS *om. TC* | cirpus
A, syrpus (stripus *T*) <est> *TC* | palustris res] palustriceps *TC*,
palustris *B* || 2 est *om. AV* (*hic om. TC*) | lenissima *AB*, lenis-
sima (*corr. m. 2*) *V* | in *om. T* || 3 cirpo *A* | syrpus *C* || 4 lenis
ABTC | iunci *in ras. V²*, iuncci *B*, uincti *T*, unci et *A* | species]
^s*p B*, ⁱ*p̄pes T* | ipsae *V, om. B* || 5 iuncea *B*, iuncea *C*, moras
T || 6 scyrps *C*; scirpea *Fest.*, sirpea *codd. Plaut.* | inducitur
raris *C* || 7 QVAERO] quanto *T*, quam *C* | rusus *C* | ut poete *A*,
(-te) *C* || 9 uoluptatio *A*, uoluntati *T* | obstaret *codd.* | nūc
(*corr. m. 2*) *V* | et] quia *T* || 10 HEVS CHREMES *om. B* | qua *A* ||
11 intuebatur <dixit> *T* || 12 A.] audiui *BCV* | <est> et *T* ||
13 quam 1.] quod *B* | quod *sscr. V²* | audierat *C*, -uerat *T* |
quam 2.] quod *B* || 14 omnes nos *TC, om. B* | ^{hoc} chreme *C*, h.
c. *T*, chreme hac *V, om. B* || 15 haec *V*, hec *T* | gaudere —
17 gratulari *om. A* | gaudere *om. V* | corrupte *B* | haec *V*, hec
T | ut si *B* | gaudere hac re (*Et om.*) *C* || 16 annotauimus
C || 17 Sallustius] iustius *A* || 18 ei] *Ci. TC* | u. — g.] u. m. u.
gau. *B*, u. m. n. g. *V*, u. m. u. c. *T*, n. m. n. c. *C* || 19 quid
TCV | PATER hoc est *om. B* | ne *om. C* | irascentis *C*

- 948 **45** O LEPIDVM CAPVT in quo leporis est plurimum, lepidus dicitur, nam lepos est uenustas.
- 950 **47** 1 NEMPE SCILICET 'nempe' et 'scilicet' dicentes manu uel uultu dotem significant, quod mox intellegit Chremes. alii ἀπὸ τοῦ 'scilicet' Chremetis faciunt personam. 2 DOS PAMPHILI EST id est: Pamphilo pro uxore dabitur.
- 951 **48** 1 DECEM TALENTA ACCIPIO ille nisi dixisset 'accipio', dos non esset; datio enim ab acceptione firmatur nec potest uideri datum id, quod non sit acceptum. 2 EHO hic 'eho' <non> admirationis est, <sed> intentionis ad id, quod dicituri sumus.
- 953 **50** DAVO EGO I. I. D. N. addidit et temporis celeritatem.
- 954 **51** QVI quam ob rem.
- 955 **52** 1 PATER NON RECTE VINCTVS EST id est: non iuste. sed hic ad causam rettulit 'non recte', senex uero ad rem rettulit. 2 HAVT ITA IVSSI quia quadrupedem constringi iusserat quasi recte ac diligenter. et hoc ipsum non uacat, nam iam ioculariter loqui et minus irascentis est et placabilis animi. 3 HAVT ITA I. eleganter

1 Olepidum capud *A*, om. *B*; o l. patrem *Ter.* (cf. *Ad. V 9, 9*) | in quo] inquit *A* || 3 NEMPE SCILICET om. *B* | et om. *T* | silicet *A* | manu] ma *C* || 4 uel] et *BTC* | uult *C* | dotem *V*, om. *C* | significant *V*, significat *A*, sig^t *TC*, sig^s *B* || 5 ali *AV* | ΔΠΟΤΟΥ *B*, aNOTOÿ *A*, anotoi *C*, anota *T*, a*** *V* | <ob> chremetem *TC* || 6 PAMPHILI — Pamphilo om. *B* | idem *C*, uel *T* | uxorē *A* | datur *B*, dabuntur (ante pro uxore) *V* || 7 DECEM TALENTA] pam · *B* | ACCIPIO] ac · *B* | accipio dixisset *V* || 8 dacio enī ab accepto rone *A* | nec] ñ ei *A* || 9 datu *A* | hic] hinc *AC*, hui *V* | eho om. *B* || 10 non admirationis *Schoell* (cf. *III 2, 20*): admratio *A*, admiratio *BTCV*; adhortatio *Schopen coll. Eun. I 2, 50* | sed add. *Schoell*; an admira<tionis interiectionis>tio est, <sed>? || 12 EGO] d · g^o *T* | I. — N.] · I · D · N · *A*, id · n · *V*, id telam negotii *C*, id dedam n · *T*, om. *B* | sceleritatem *C* || 13 QVI quam ob rem om. *B* || 14 PATER om. *B* | non <tamen> *C* | iunctus est *A*, uictus est *TC*, om. *B* | id est om. *B* || 15 hoc *V* | non <iuste> recte *TC* || 16 rettulit om. *B* | haud *BV*, aut *TC* | ista *T* | iussi] uisi *T*, om. *B* | quadrupedem *A* || 17 stringi *TC* | quasi] quia *C* | hec *T* || 18 non om. *V* | uocat *AV* | iculariter *B* || 19 plecabilis *C* | animi in ras. *V*², animi <est> *C* | haud *BCV* | i · in ras. *V*²

ludit ad amphiboliam et simul ostendit, quam propitius sit Pamphilo pater et quam facile ueniam Dauo impetrare possit ab eo, quippe qui iam etiam iocetur; Pamphilus enim dixerat 'non iuste', ille sic respondit, quasi dixerit 'non diligenter uinctus est'. 4 *Et* HAVT ITA IVSSI sic 5 enim praeceperat (*V* 2, 24) 'quadrupedem c.'

5.

57 1 1 PROVISO QUID A. P. A. E. haec scaena alterum generum Chremeti comparat, ne aut Charinus tristis recedat aut non prouisum uideatur Philumenae. 2 PROVISO Q. A. hoc colloquium propter compendium fabulae inducitur, ut 10 una narratione etiam negotium Charini transigi possit.

3 PROVISO Q. A. dupliciter res ab oculis spectatorum mouentur: aut enim futura promittuntur aut facta narrantur.

4 PROVISO 'prouiso' duas res significat: et procedo et uideo. 15

58 2 1 NVNC SIC ESSE HOC VERVM L. 'sic' delicate pronuntiandum est et separatim distinguendum. 2 AT MIHI NVNC SIC ESSE <HOC> VERVM LVBET sensus hic est: alii putent ut uolunt, ego autem uerum esse confirmo, quod mihi libet uerum credere. 20

1 iussit ad amphiboliam *A*, ludit ad amphiboliam *V*, ad amphiboliam ludit *B*, ad amphibologiam *TC* || 3 possit] *sc. Pamphilus* || 4 enim *Schopen*: autem *codd.* | respondit sic *B*, sic respondet (*ex -it corr. m. 2*) *V* || 5 haud *BTCV* || 6 quad. *B* | c.] constri. *B*, *om. TC* || 7 quid agat p. a. e. *V*, quid agat pam. a. e. *C*, *om. B* || 8 chremeti generum *V* | ne haut *A* || 9 a. ut *A*, *om. T* | uideretur *C*, *om. T* | filii mene *A* | q. a.] quid agat *V*, *om. B* || 10 colloquium *V*, conlo qui non *A*, colloqui ** non *B* | propter *Grauert*: post *AC*, (*in ras.*) *V*², p̃t *T*, potest *B* | pabule *C* | ut *om. B* || 11 una negatione *T* | trasigi *C* || 12 q. a.] quid a. *V*, q; *A. A* || 13 enim *om. T* | promittunt *AT* || 14 prouiso *om. BTC* | duas res] duo *TC* | procedo et ^{pro}uideo (*sscr. m. 2*) *V*, prouideo et procedo *TC* || 16 *nvnc*] non *C* | hoc esse *B* | *L.*] et *B*, lu. *T*, in. *C* | delicate *ex -cande corr. C* || 18 *lvbet*] iubet *C*, libet *ABV*, 1. *T* || 19 putant *TC* | quid *AB* || 20 lubet (*sscr.*) *V*²

959 **3** 1 EGO DEORVM V. P. S. E. A. omne quod habemus aut mutuum est aut proprium. mutuuum est, quicquid ad tempus habemus nec postmodum nostrum futurum est, ut uilla, domus, uxor, filii et cetera in hunc modum, proprium, ut uirtus animi, est bonum sempiternum, quod proprie de diis dicitur; non enim aliunde uenerunt, sed apud se ipsos sunt semper. et Epicurum secutus hoc dixit.

2 Proprie ergo de diis 'sempiternum' dixit, nam inter sempiternum et perpetuum hoc interest, quod sempiternum ad deos, perpetuum proprie ad homines pertinet. 10

3 EGO DEORVM V. P. S. E. A. hanc sententiam totam Menandri de Eunuchō transtulit. et hoc est quod dicitur (*prol. 16*) 'contaminari non decere fabulas'. 4 EGO DEORVM VITAM non dixit quod sit, sed quod uerum putet. et est *δόγμα Ἐπικούρειον*, quod a ceteris philosophis repu- 15 diatur, de otio deorum ac perenni uoluptate.

960 **4** PROPRIAE SVNT perpetuae, sempiternae, quae non sint accommodatae ad tempus ac mutuae. sic et supra (*IV 3, 1*) 'nihilne esse proprium cuiquam!'

961 **5** SI NVLLA AEGRITVDO HVIC GAVDIO I. scilicet secundum supra dictam sententiam: si propria, inquit, haec fuerit uoluptas, deus sum.

963 **7** QUID ILLVD GAVDI EST in aliis Daui persona infertur.

1 v. — A. om. B | v.] uitam V, uita C | omnē A || 2 mutuuum] proprium V | est om. B | proprium] mutuuum V | mutuum A || 3 habemus ad tempus B | nec] n̄c C | futurum nostrum T || 5 uirtus om. TC | est W.: et *codd.* | quod — 8 sempiternum om. C || 7 semper sunt B || 8 sempiternum de diis B | inter — 9 quod om. B || 9 hoc interest] hoc est AT, est hoc C | sempiternum quod V || 10 adeos A | ad homines proprie B | pertineat AV || 11 v. — A.] uitam propterea s. e. a. V, etc. B || 12 menander T || 13 dicere fabulas A || 14 VITAM] u. B, uita C || 15 est om. TC | ΔΟΓΜΗΕΤΙΚΟΨΡΙΟC A, ΔΟΤΜΗΕΤΙΚΟΨΡΙΟC B, *δογμα ἐπικούρειον* M⁴, **** TC V | repudietur C, -diat T || 16 perhenni AB, perhemni C || 17 sunt BTC || 19 nihilnon C | propri B | cuiquam om. B || 20 si — GAVDIO om. B | HVIC GAVDIO] h. g. V | I.] intere. C, inter. T, interuenit B | scilicet] .i. V || 21 dicta A, dictum T | inquam V || 23 Quod A | gaudii ATCV, g. B | in in ras. V²

964 8 1 NAM HVNC SCIO MEA SOLIDE ἀρχαϊσμός. 2 SOLIDE SOLVM figura παρόμοιον.

6.

965 1 1 PAMPHILVS VBINAM H. E. in hoc actu mira arte ea, quae restant de comoedia, breuiter explicantur et designantur duarum sororum binae nuptiae. 2 PAMPHILVS 5 VBINAM H. E. DAVE QVIS HOMO in affectu gaudentis Pamphili et Dauī gratulatione cognitionem rerum Charino praebuit, cuius persona parce utitur propter compendium.

966 2 CERTE ID SCIO QUID MIHI OBTIGERIT 'scio' id est persensi. 10

967 3 1 MORE HOMINVM 'hominum' abundat. 2 MORE HOMINVM EVENIT VT QVOD SIM NACTVS MALI quia fama mali celerior est quam boni. 3 Id est: ut facilius mala quam bona nuntientur. ad hoc ergo dixit, quod ille prior rescierit quod esset iunctus, quam ipse cognitam Glycerium 15 cognosceret.

969 5 MEA GLYCERIVM S. P. R. haec ita narrantur Dauo, ut eadem opera etiam Charinus audiat.

970 6 1 PATER AMICVS SVMMVS haec omnia, ut diximus,

1 ΔΡΚΔΙCΜΟC AB, archaismos V², *** TC || 2 figura] significat T | ΠΔΡΟΙΜΟΙΟΝ A, ΠΔΡΟΙΜΟΝ B, om. TC V || 3 PAMPHILVS VBINAM om. B | hic est C, hic est <daue quis> V, e. T | in hoc] nihil T || 4 qui T | et om. T || 5 duorum socio- rum TC | PAMPHILVS — 6 DAVE om. B || 6 Pam · C | H. E.] hic est C, est h · V, ē T | DAVE] d · V | HOMO] h · TV | adfectu A, effectu C | pam · C || 7 gratulationem C || 8 parce V | propter Klotz: post codd. || 9 certe id A, om. B | quod V | mihi contigerit C, m · c · BT | scio id est om. B || 10 persenti T, persensi <quidem mihi> B || 11 HOMINVM] ho · B | hominum om. V | MORE — 12 SIM om. B || 12 QVOD] q · T, om. C | MALI] ma · B, m · T || 13 est om. TC | idem C || 14 bona quam mala AB | ad hoc om. TC | quod] quo A || 15 rescierit Schopen: scierit uel sci

BTC, dixerit A, scierit V | iunctus A | ipse Steph.: is codd. || 17 MEA — P. om. B | s.] suos V | R.] repperit <etc.> B || 19 PATER — 260, 1 audiat om. V | AMICVS SVMMVS] a · sum · B, a · s · T | ut diximus om. B

propter Charinum dicuntur, ut audiat. 2 AMICVS SVMMVS deest 'eius'.

971 7 NVN ILLE SOMNIAT EA QVAE V. hinc Vergilius (*Ecl. VIII 108*) 'credimus? an qui a., i. s. s. f.?'

972 8 AH DESINE compendium attulit. 5

975 11 1 BENE FACTVM a gratulatione coepit. 2 OMNIA compendium. 3 AGE ME IN TVIS SECVNDIS [REBVS] RESPICE haec sunt, quae absolute dicuntur. et est admonitio; sunt enim, qui felicitate elati ne respicere quidem uelint amicos. 4 Et respicere est proprie retro aspicere. 10

5 Id est: quem praecedis felicitate, non obliuiscaris.

976 12 TVVS EST NVNC C. Lucilius in septimo (*VII fr. 3 M.*) 'nunc praetor tuus est meus, si discesserit homo, gentilis?'

978 14 1 TV DAVE ABI DOMVM hi uersus usque ad illum 15 / 'gnatam tibi meam Philumenam uxorem' negantur Terentii esse adeo, ut in plurimis exemplaribus bonis non inferantur.

977 13 ATQVE ADEO LONGVM EST ILLVM EXSPECTARE quia / et audacter et artificiosissime binos amores duorum adulescentium et binas nuptias in una fabula machinatus est, 20

1 dantur *T* | amicus summorum *TC*, amicissimus *V* || 2 deest] dicit *C* || 3 non ille *V*, nam ille *C*, om. *B* | *EA* — *v.* om. *B* | *v.* uigilans uoluit *V* | hinc om. *A* || 4 a. — f.] a. i. s. g. f. *TC*, amant ipsi sibi somnia (somnia *B*) fingunt *BV* || 5 AH] A. N. h. *A*, a. n. n. *TC*, om. *BV* || 6 benef. *B* | a] ea *V* || 7 AGE ME] a. m. *B* | in tuis] iratus (*corr. m. rec.*) *A*, in. t. *BTV* | SECVNDIS] s. *BV*, (*post r. 1.*) *T* | REBVS] r. *TV*, om. *B* | aspice *C*, r. *TV* || 8 ab salute *A* | dantur *T* | ammonitio *B*, admonitio *V*, commonitio *TC* || 9 uolunt *TC* || 10 Et om. *B* | repicere *A* | proprie est *BV* || 11 Id est] et *T* | quam *T* | facilitatis *T* || 12 est nunc chremes *V*, est nr. chr. *C*, est n. c. *T*, om. *B* | septimo] VII° *V*, vn° *B*, 7° *C* || 13 pretur *C*, pr *V* | est om. *T* | decesserit *L. Mueller* | homo *TC* || 14 gentilis *Lindenbr.*: gentili *codd.*; Gentius *L. Mueller* || 15 TV DAVE (*haec om. B*) ABI DOMVM (*do. B*) | TE EXSPECTABAM EST DE TVA RE *Schopen*; cf. *Ritschl, Parerg.* 599 | hic *V* || 16 gratam *C*, -ta *T*, natam *B* | phil. meam *B* | negant *ABTC* || 17 ut om. *T* | in om. *C* | plurimis] pluribus *TCV* | inserantur *V*, ferantur *TC* || 18 est longum *B* || 19 artificiosissime *C* | duorum amores *T* || 20 binas nuptias om. *C*

— et id extra praescriptum Menandri, cuius comoediam transferebat, — idcirco aliud in proscaenio, aliud post scaenam rettulit, ne uel iusto longior fieret uel in eandem propter rerum similitudinem cogarentur.

78 **14** 2 SEQVERE ME INTVS APVD GLYCERIVM iam post 5
scaenam itur, quia ulterius in proscaenio nihil agitur.

80 **16** NE EXSPECTETIS DVM EXEANT HVC INTVS DESPON-
DEBITVR mire dixit latenter se laudans: quo uerbo audum
adhuc populum audiendi adeoque cupidum et intentum
ostendit, ut finem comoediae uenisse non senserit. 10

81 **17** 1 INTVS TRANSIGETVR SI QUID EST QVOD RESTAT
artificiose poeta hereditatis iustam repetitionem ex Critonis
persona praetermisit, quae ei Glycerio cognita iure tribue-
batur, ne uel paruae rei Critonis tractatu aut defrauda-
tione Glycerii infuscaretur finis fabulae ad laetum exitum 15
spectans. 2 SI QUID EST QVOD RESTAT quia narratione
dignum non est, quod Charinus roget.

1 id] est *T* || 2 procenio *A* || 3 scena *C* | retulit *in ras.* *V*²,
om. C | ne — 6 itur *in mg.* *V*² | iusto] multo *C* | longius *T* |
in eandem (andem *A*, eadem *T*)] *sc. fabulam; καταστροφήν*
add. Schopen || 4 cogarentur (conger- *AC*)] *sc. bini amores et*
binae nuptiae; bini amores ante propter add. Ritschl || 5 SEQVERE]
se · *B* | ME *om. TC* || 6 procenio *A* || 7 expecteris *C*, exspectis
A, ex · *B* | d · ex · h · *B*, d · e · h · *T* | hūc *C* | DESPONDEBITVR] de
B, d · *T* || 8 dicit *TC* | laudans <'ne exspectetis'> *Schopen* |
audum adhuc *V*, adhuc audum *B* || 9 ostendit et intentum *B* ||
10 euenisse *TC* || 11 trans · *B* | si quidem (*om. est*) *C*, s · e ·
T | QVOD RESTAT] q · r · *T*, *om. B* || 12 petitionem *TC* | tritonis
A || 13 iure] in re *C* | tribuatur *B* || 14 parte rei *B* | tritonis
A | tracta tua ut *A*, tractatio aut *TC* || 15 infuscaretur] ñ fus-
cicaretur *A*, (non f-) *in ras.* *V*², fuscaretur *B* || 16 siquidem
(*om. est*) *ATC* | quia *om. T* || 17 rogat *C*

DONATI
COMMENTVM EVNVCHI

B = cod. Vatic. Regin. lat. 1595 s. XIII (— III 2, 1).

T = cod. Vatic. lat. 2905 s. XV (— V 2, 25).

C = cod. Oxon. Bodleian. Canon. lat. 95 s. XV.

F = cod. Florent. Marucell. C 224 s. XV.

V = cod. Vatic. Regin. lat. 1496 s. XV (*litterae inclinatae =
man. 2 in rasura; v. praef.*).

D = cod. Dresd. Dc. 132 s. XV.

L = cod. Leid. Voss. lat. Q. 24 s. XV.

P = cod. Paris. lat. 7921 s. XV.

dett. = *DLP*.

M = cod. Cesen. Malatest. XXII. 11. V s. XV (*man. 4 Graeca
suppl.*).

cod. Cuiacii: v. praef.

schol. Bemb. = scholia marginalia cod. Vatic. lat. 3226 Terenti.

schol. Vatic. = " " " Laur. XXXVIII 24 "

ed. pr. = editio princeps Veneta s. a. (Vindelini Spirensis).

Calph. = " Calphurnii Taruisiana 1477.

Steph. = " Rob. Stephani Parisina 1536.

Lindenbr. = " Frid. Lindenbrogii Francofurt. 1623.

Westerh. = " A. H. Westerhovii Hagana 1726.

Klotz = " R. Klotzii Lipsiensis 1838.

W. = Wessner.

*** lacunam significat.

EVNVCHVS

PRAEFATIO

I.

1 Haec masculini generis nomine nuncupata est Eunuchus fabula et est palliata Menandri uetus, quam ille auctor de facto adulescentis, qui se pro eunucho deduci ad meretricem passus est, nominauit.

2 itaque ex magna parte motoria est. 5

4 atque in hac comoedia qui personam Parmenonis actor sustinet primas habet partes, secundae sunt Chaeraeae, tertiae ad Phaedriam spectant.

5 huius prologus sane est concitator, nam et obicit crimina aduersantibus et comminatur in posterum et accusatorie narrat iniuriam Terentio factam et ad ultimum tumultuose et cum magna inuidia defendit poetam. haec et πρότασιν et ἐπίτασιν et καταστροφὴν ita aequales habet, ut nusquam dicas longitudine operis Terentium delassatum dormitasse. 15

1 *paragraphi in primis praefationum capitibus sibi invicem respondent* | nomine *om.* *F* | est *om.* *V* || 2 et] q2 *T* | illic *C* | aucto *T* || 3 adduci *TC*, aduci *F* || 5 ex *ex* et *corr.* *C* || 7 actio *T* | substinet *TC* | cherie *T* || 9 est sane *B* | et *om.* *B* || 10 <hominibus> aduersantibus *D* (*Reiff.*) | et 1.] etiam *CF* | et 2.] etiam *TCF* || 12 et] q2 *T*, *om.* *V* | poetam] penam *TC*, (*add.* et) *F* || 13 haec et] hoc q2 *T* | πρότασιν—καταστροφὴν] pro (per *t. Wiss.*) ΠΡΟΤΑCIN et ΕΠΙΤΑCIN et ΡΑΤΑCΤΡΟΦΕΝ *B*, haec et πρότασιν καὶ ἐπίτασιν καὶ καταστροφὴν *V*, per πρότασιν ἐπίτασιν ἐκατάστροφην *M*⁴, ***** *TF*, *om.* *C* | aequales (*in mg.* uel epitales; sic vel epicales *det.*) *V* || 14 dicas *Steph.*: dicat *codd.* | longitudinem *TCF* | operis *ex* -rum *corr.* *T* | Terentium] terentii tritinnum *T*, terminum *C*

5* actus sane implicatiores sunt in ea et qui non facile a parum doctis distingui possint, ideo quia tenendi spectatoris causa uult poeta noster omnes quinque actus uelut unum fieri, ne respiret quodammodo atque, distincta alicubi continuatione succedentium rerum, ante aulaea 5 sublata fastidiosus spectator exurgat.

6 acta plane est ludis Megalensibus L. Postumio L. Cornelio aedilibus curulibus, agentibus etiam tunc personatis L. Minucio Prothymo L. Ambiuio Turpione, item modulante Flacco Claudii tibiis dextra et sinistra ob iocularia multa permixta grauitati. 10

6* et acta est tanto successu, plausu atque suffragio, ut rursus esset uendita et ageretur iterum pro noua proque ea pretium, quod nulli ante ipsam fabulae contigit, octo milibus sestertium, numerarent poetae. 15

7 deuerbia in illa crebro pronuntiata et cantica saepe mutatis modis exhibita sunt.

8 προτατικὸν πρόσωπον nusquam habet, sed suis tantum personis utitur.

9 in hac Terentius delectat facetiis, prodest exemplis 20

1 implicaciones B, ampliores C | et] ut C (V t. Wiss.) || 2 possunt B || 3 spectatores F || 4 uelud T, uult C | respirent T F V, respicerent C || 5 alibi B | continuatione ex combinatione corr. V, continacione <÷> B | rarum C | a^ulea V || 6 fastidiosius C F | exurgat spectator C || 7 acta—11 grauitati post p. 267, 3 militaris in B | <et> acta B | plene B, plena T C F | L.] lucio B, lutio T || 8 curulibus] curam aedium T C F V | personatis om. C || 9 Minucio Schopen (cf. De com. VI 3 et Ter. cod. C in did. Ad.): numidio (munidio T) codd. | prothimio B, -nio T, prochimo C F, prothino V | L. ambinio T V, om. F || 10 claudio codd., corr. Klotz | tiburs T | et om. T | ioculatoria B || 11 grauitate B || 12 facta T C F | plausum T C F | suffragatio F || 13 ut] et T C F | proque ea] pro B || 14 fabulam codd., corr. Reiff. || 15 octo milibus sestertium (sext- CV) secl. Sabb. || 16 deuerbia] de uerba T, de aduerbia C, ***** B | in illa Sabb.: nulla T C F, multa V, *** B | sepe <***> T || 18 ΠΡΟΤΑΚΤΙΡΟΝ ΡΕ ΠΡΟΟΝΟΝ B, προταρηιδὸν καὶ προσονὸν (in -σονὸν corr.) V, προσλακτικὸν πρόσωπον M⁴, ***** T F, om. C | sed] et T C F | tantum personis] si propriis T || 20 facetus T C F | prodest <et fere> F

et uitia hominum paulo mordacius quam in ceteris carpit. exempla autem hic morum trina praecipua proponuntur: urbani moris, parasitici, militaris.

10 haec edita tertium est et pronuntiata 'Terenti Eunuchus' quippe iam adulta commendatione poetae ac 5 meritis ingenii notioribus populo.

11 facta autem ex duabus Graecis una est Latina, nam ex Eunucho et Colace Menandri fabulis haec Eunuchus Terentiana scripta est, non sine crimine, quod multa in hanc translata sint ex multis poetis Latinis: quod totum 10 per prologum purgat atque defendit.

II.

1 Rapta quaedam ex Attica uirgo nobilis atque aduecta est Rhodum ibique matri Thaidis meretricis ab amico dono data est et educta uelut soror cum filia est Thaide. sed Thais relicta matre Rhodo cum amatore quodam Athenas 15 se contulit ab eoque heres instituta mortuo mox a milite Thrasone diligebatur nimis. qui cum matrem Athenis profectus Thaidis mortuam Rhodi et supradictam uirginem ab heredibus mortuae animaduertisset ueno esse propositam, quamuis ignarus rerum omnium emit tamen et 20

1 et] q2 T | uitaⁱ C | mordacius B, moderatius C || 2 hic om. V | morum] mox C | terna T, tria F | poit² B || 3 moris] scilicet ed. pr.; secl. Sabb. || 4 terentii codd. || 5 commendationem TC | ac] et V || 6 meretricis F || 7 facta—p. 268, 18 potiuntur om. B (in mg. hic argumentum notandum quod alibi scripsimus) || 9 terentiane F | scripta] sumpta Sabb. | est <et> V | sine examine C || 10 sunt F | multis] nonnullis Schopen, aliis Sabb. | poetis om. TCF || 11 per om. TCF | prologum C || 12 Rapta] *apta F, actu T | attica ex act- corr. C, aticha T | aduecta TCV, anduecta || 13 matris T | amico (in mg. mercatore add. m. 2.) C || 14 dono data] donata V | thai///de C || 15 quodam] nā ut vid. T, om. C || 16 mortuo instituta (-tua F) TCF || 17 dilūbatur C | cum] quom F || 18 thahidis C | mortua rhodi (i ex a corr.) T || 19 mortuae] mortuo T, om. V | ueneno C, nemo T || 20 ignarum CF, ingnara T | et] ex C, q2 T

dono amicae suae uexit Thaidi. uerum postquam adueniens
 riuaalem Phaedriam apud amicam repperit, quem per eius
 absentiam sibi meretrix conciliauerat, affirmauit se non
 ante daturum promissam uirginem, quam Thais foras aemul-
 um pepulisset. illa igitur etsi amabat Phaedriam, cupi-
 ditate tamen recuperandae uirginis et ciuis Atticae et
 quam a paruula ut sororem dilexerat, exclusit Phaedriam.
 hinc ille primo irascitur, post accepta facti ratione a
 Thaide lenitur et in bidui spatium sponte concedens militi
 rus proficiscitur statim ac, ne uel muneribus ab aemulo
 superaretur milite, ipse quoque eunuchum et puellam
 Parmenoni iubet abiens ad amicam deducere. uerum
 Chaerea frater Phaedriae tunc ephebus uisa in uia uirgine
 inflammatus amore eius ad hoc euasit ardore uehementi,
 ut pro eunucho ipse deduceretur ad Thaidem. hac occa-
 sione uitata uirgo et mox ciuis et nobilis cognita datur
 uxor Chaeraeae; Phaedria et miles ex riuilibus concordet
 per parasitum redditi communi amica sine certamine po-
 tiuntur.

III.

1 In primo actu Phaedria exclusus a Thaide et secum
 primo et mox cum Parmenone conqueritur fortunas suas

1 suae *om.* *V* || 2 riuaalem] et malem *T* | que *C* || 3 con-
 siliauerat *T* | non ante se *TCF* || 4 emulum foris (furis *T*)
TCF || 5 pepercisset *T* | igitur] ergo *TCF* || 6 tamen <et>
TCF | Atticae] amice *CF* || 7 excludit *T* || 8 hic *CF* | oratione

TCF | a *om.* *T* || 9 et in bidui spatium sponte contendens
 militi *V*, et (qz *T*) in eo cedens (^cm̄cocednis *T*, in conten-
 dens *F*) militi (multi *T*) bidui spatium sponte (-tis credens
T) *TCF* || 10 ac] autem *V* | <in> muneribus *C* | ab aemulo]
 abeundo *TC*, adeundo *F* || 11 ipse quoque] quique (quin-
 que *C*, quamquam *T*) ipse *TCF* || 12 parmenonii *T* | ducere
TCF || 13 chedria *T* || 14 <in> amore *V* | ad hec *C*, ad hui⁹
T || 15 duceret *F* || 16 uitata] intracta *C* || 17 <et> phaedria
V || 18 parassitum *V* | redi *T*, redidit *C* || 20 <G> in *B* | a
 Thaide *om.* *B* | secutum *F*

(*sc. 1*) et ad postremum coram accusat Thaidem; permulcetur ab eadem et uoluntate digrediens rus sese concessurum in spatium bidui esse promittit (*sc. 2*).

2 secundus actus profectionem Phaedriae continet delegantis seruo deductionem eunuchi et puellae ad Thaidem (*sc. 1*), tum parasitum loquentem, per quem uirgo a milite dono amicae missa est (*sc. 2*), tum interuentum Chaereae amantis uirginem eiusdemque cum Parmenone consilium de ea potiunda per fallaciam, quia pro eunucho ipse supponitur Thaidi (*sc. 3*). 10

3 tertius actus characterem exprimit militis et parasiti per ridiculum colloquium (*sc. 1*), tum inuitationem ad cenam Thaidis, tum oblationem uelut eunuchi Chaereae et puellae ex Aethiopia per Parmenonem factam (*sc. 2*), tum uerba Chremetis ad Thaidem uenientis perductique ad militem (*sc. 3*), <tum> Antiphonis Chaeraeque colloquium de uitata per dolum uirgine (*sc. 4 et 5*).

4 in quarto actu Dorias nuntiat iurgium inter militem et Thaidem (*sc. 1*); <***> reditum ex uilla Phaedriae (*sc. 2*), querelam Pythiae de uitata uirgine apud Phaedriam et eiusdem stupentis quod audiebat (*sc. 3 et 4*), errorem ebrii Chremetis (*sc. 5*), uerba petulantia Thaidis aduersum militem 20

1 adcusant (acc- *T*) *TC* | <rursus> permulcetur *dett.* || 2 ad eadem *C*, *om. B* | sese rus *V* || 3 permittit *TC*, permisit *B* (*t. Sabb.*) || 4 secundus *om. T* | perfectionem *C* | phaedriae profectionem *B* | diligantis *T* || 7 missa est] misse *B* | tum] Cum *C* || 8 eius denique *V* || 9 quia (et *T*)] qua *Schopen* || 10 ipso *B* || 11 characterem exprimit *om. B* | ex *T* | pa////siti *C* || 12 per ridiculum *T*, parioluculum *F* | colloquium ridiculum *B* | <ad> inuitationem *C*, <per> inuitationem *V* (*t. Wiss.*) || 13 scenam *TC* | tum] cum *F*, tum per *V* | uelut oblationem (allit- *F*, ad oblat- *T*) *TCF* | eunuchi — Parmenonem *om. F* | chaereae uelut eunuchi *V* (*t. Wiss.*) || 15 <per> uerba *V*, uia *T* | thaidam uenientem *T* | perduxitque *C*, perdixitque *F* || 16 tum *add. Sabb.* | colloquium *om. B* || 17 uirginem *C* || 18 actu *om. B* | <tum> nuntiat *TCF* || 19 et Thaidem] et th *B*, *om. T* | *lac. sign. Reiff.*; <tum> reditum <habet> *Steph.*, <tum> reditus *Sabb.*, <continet idem> reditum *W.* | phedri *C* || 20 querela *Sabb.* | phithie *C*, phicie *B* || 21 quod] qui *CF* (*B t. Sabb.*) | audebat *F*, audiat *V* | error *Sabb.* || 22 <atque — phicie (= *p. 270, 5—6*)> uerba *B*, et *T* | aduersus *C*

(sc. 6) et militis aduersus Thaidem parata proelia ridiculeque deposita (sc. 7).

5 quintus actus haec continet: querelam Thaidis de uitata uirgine primo cum Pythia (sc. 1), post cum ipso Chaerea (sc. 2); tum interuentum Chremetis atque nutricis (sc. 3), tum perturbationem Parmenonis per dolum Pythiae (sc. 4) atque eius indicio per senem, qui rure tunc aduenerat, confirmatas nuptias et ad ultimum reditum in gratiam militis cum Phaedria et Chaerea (sc. 5—8).

PROLOGVS

1 **1** 1 **SI** QVISQVAM EST QVI PLACERE STVDEAT BONIS 10
attendenda poetae copia, quod in tot prologis de eadem
causa isdem fere sententiis uariis uerbis utitur. 2 BONIS
QVAM PLVRIMIS ET MINIME MVLTOS LAEDERE *ἐντίθετον πρῶτον*.

3 **3** IN HIS POETA HIC NOMEN PROFITETVR SVVM CUM
dixisset 'quisquam', intulit 'in his'. et alibi (*Heaut. II 4, 13*) 15
'cuius mos maxime est consimilis uestrum, hi se ad uos
applicant'.

4 **4** 1 TVM SI QVIS EST bene 'si quis', cum Luscium
Lanuuinum significet, ne uel ipsum a se laesum esse fate-
retur. 2 *Et* TVM praeterea, ut (*Verg. Ecl. VI 61*) 'tum 20
canit Hesperidum'. 3 INCLEMENTIVS pro inclementer, ut

1 ridiculoseque *V* || 2 disposita *B* || 3 querelam thaid (!)
post uirgine *B* || 4 uitiare *C* | phicia *B* || 6 tum] tamen *C* |
phicie *B* || 7 eius *om.* *TCF* | indicio *ex -ciū corr.* *T*, iudicio
FV | tunc] *** *B* || 9 cheria *BT* || 10 *SI—BONIS*] si quisquam
etc. *B* | qui/// (*s erasa*) *C* | *q · p · st · b · T* | bonis <quam p · (*add.*

m. 2) > *C* || 11 quot *C*¹ | de *C*¹, in *C*² || 12 iisdem *V*, iidem (*sscr.*
m. 2) *C* | fere *om.* *T* | *BONIS—πρῶτον om.* *B* || 13 *q · p · et m ·*
m · 1 · T | *αντιθετον πρῶτον V*, a **** *C*, **** *T* || 14 *IN—*
svvm om. *B* || 15 intulit] intelligit *T* || 16 est *om.* *B* (*t. Wiss.*) |
consilium nostrum *C* | hisce ad duos *T* || 18 est *om.* *BT* | bene
si quis *om.* *T* | Luscium] *lu · B, 1 · TC*, l<uscium> (*add. m. 2*) *V* ||
19 lanuinum (*uin ex corr.*) *C*, lauinium *TV*, la. *B* || 21 experien-
dum *T* | pro *om.* *B*

(*Verg. Aen. VI 304*) 'iam senior, sed cruda deo viridis-
que senectus'.

5 5 EXISTIMAVIT pro existimarit.

6 6 1 RESPONSVM NON DICTVM ESSE deest 'ei', ut in
Phormione (*I 2, 6*) 'si quis quid reddit, magna habenda 5
est gratia'. 2 NON DICTVM ESSE superius 'dictum' (*v. 4*)
participium <est>, inferius nomen, a quo etiam dicaces
dicuntur, qui malignis iocosis salibus maledicunt. 3 RE-
SPONSVM NON DICTVM ESSE figura *πλοκή*, nam 'dictum' bis
numero positum supra nomen significat, infra participium, 10
ut in *Heautontimorumenō* (*V 1, 3—4*) 'in quem quiduis
harum rerum conuenit, quae sunt dicta in stultum'.

7 7 1 QVI BENE VERTENDO 'bene' pro ualde. 2 *Et*
VERTENDO in Latinam linguam transferendo, ut (*Plautus*
Trin. prol. 19) 'Plautus uertit barbare'. 3 Aut VER- 15
TENDO corrumpendo.

9 9 1 IDEM MENANDRI <ΦΑΣΜΑ> NVNC NVPER DEDIT
τὸ αὐτόν. apparet pronuntiatum, quasi hoc ipso admonuerit
spectatorem, quam turpiter et imperite haec fabula scripta
sit. 2 *Et* bene 'nunc nuper', ut ex uicinitate facti 20
ostendat nihil esse dicendum, quam displicuerit haec co-
moedia Luscii Lanuini, propterea quod res recens sit et

1 uiridisque senectus *B V*², u. s. *V*¹, sed *TC* || 3 existimat
pro existimauit (pro mauit *B*) *codd.* (*schol. Victor.*), *corr. Sabb. duce*
Bentleio || 4 res. dic. non esse *B* | deest — 9 ESSE *om. TC* || 5 est ha-
benda *B* || 7 est *add. DL (ed. pr.)* || 8 malignis iocosis *B (dett.)*,
malignis *V* | res. non dic. esse *B* || 9 esse <q. s. p.> *V* | figura
ΠΔΟΚῆ B, figura *** *V*, *** figura *T*, figura *C* | his numero *C*,
numero bis *V*, numero *B* || 11 ut *om. C* | *Ἐαυτοντιμερουμενον V*,
eautonturum⁹ *B*, eautontū. *C*¹, eatontū. *T* | quem] me *Ter.* || 12 ho-
rum *T* | 13 QVI BENE VERTENDO *om. B* | bene — VERTENDO *om. TC* | *Et*
om. B || 14 latino (*om. linguam*) *B* | transferendum *TC* | ut *Sabb.*: est
codd. || 15 Aut] uel *B* || 17 ΦΑΣΜΑ *add. Sabb.* || 18 τὸ αὐτόν *Rabbow*:
ΤΟ ΔΥΤΩΨ B, *τολυτῶν V*, ***** *T*, *om. C*; phasma *το αυτο*
ed. pr., τὸ 'Φάσμα' καθ' αὐτό *Sabb.* | ipsum *TC* | admouerit
quod
C || 19 et *om. T* || 20 ut *om. TC* | facti] fastidio *B* || 21 quam
(*sscr. m. rec.*) *V* || 22 lusum¹ *C*, l. *V* | lammiū *T*, laminium *C*,
lauinii⁰ *V*, la. *B* | propter *B* | recens sit] recessit *C*

omnes meminerint. 3 PHASMA *autem* nomen fabulae Menandri est, in qua nouerca superducta adulescenti uirginem, quam ex uicino quodam conceperat, furtim eductam, cum haberet in latebris apud uicinum proximum, hoc modo secum habebat assidue nullo conscio: parietem, qui medius 5 inter domum mariti ac uicini fuerat, ita perfodit, ut ipso transitu sacrum locum esse simularet eumque transitum intenderet sertis ac fronde felici rem diuinam saepe faciens et uocaret ad se uirginem. quod cum animaduertisset adulescens, primo aspectu pulchrae uirginis uelut numinis 10 uisu percussus exhorruit, *unde fabulae Phasma nomen est*; deinde paulatim re cognita exarsit in amorem puellae ita, ut remedium tantae cupiditatis nisi ex nuptiis non reperiretur. itaque ex commodo matris ac uirginis et ex uoto amatoris consensuque patris nuptiarum celebritate finem 15 accipit fabula. 4 Utrum ergo hoc dicat, quod totam fabulam transferendo laeserit Luscius Lanuuius, an non hoc, de quo tantum reprehendat, sed his signis uelit ostendere, quem dicat uitiose Thesaurum composuisse, ut in Thesauro sit culpa, non in Phasmate? 5 NVNC NVPER 20 DEDIT 'nuper' ex illis uerbis est, quae ueteres propter ambiguitatem cum adiectione proferebant; nam nisi adderet 'nunc', hoc 'nuper' olim, pridem etiam significasset.

1 meminerant *T* | *autem om. B* | menandri fabulae *T*, fabulae *B* || 2 est *om. BV* | supraducta *C* | uirgine *B* || 3 uicio *B*, uitio *V* | furtim eductam *Steph.*: fortune (furtiue *TCV*) ductam *codd.* || 5 habeat *C* | concio pariete *T* || 6 intra *C* || 7 esse] et *C* | eumque *W.*: cumque *codd.*; cum *Sabb.* || 8 in sertis *C* | spe *C*^e || 11 percussus *V*, (ex -u corr. m. 2) *C* | nomen est phasma *TC* | est *om. B* || 12 paulatim *om. TC* | in amorem] amore *TC* || 13 ut *om. T* | cupidinis nisi nuptiis reperiretur *B* || 14 ita *B* | ac] et *BV* | et] ac *V* | ex toto amore (-ris *T*) concessuque *TC* || 15 fine *T*, sine *C* || 16 accepit *TV* (*Bt. Sabb.*) | fabria *T* | dicat hoc *TC* | quod] per *T* | totam] tantam *BCV* || 17 lucius *BTC*, l. *V* | lauinius *V*, lascinius *T*, lacanius *C*, la. *B* | an *Steph.*: ac *BCV*, at *T* || 18 reprehenderet *B* (-dat ex -dit t. *Sabb.*) | uelut credere *T* || 19 imposuisse *V*, compone *T* || 20 culpe in -pa corr. *C*² | in 2. *om. BTC* || 21 DEDIT nuper] dedit nunc nuper *V*, dedit *B*, *om. TC* || 23 et iam *TC*

6 IDEM MENANDRI PHASMA NVNC NVPER DEDIT hanc fabulam totam damnat, ut apparet, silentio; Thesaurum uero non totum, sed ex uno loco.

10 10 1 ATQVE IN THESAURO SCRIPSIT CAUSAM DICERE 'thesaurum' Latini veteres secundum Graecos sine N littera 5 proferebant. 2 ATQVE IN THESAURO SCRIPSIT CAUSAM DICERE arguit Terentius, quod Luscius Lanuvinus contra consuetudinem litigantium defensionem ante accusationem induxerit. huiusmodi enim est Luscii argumentum: adulescens, qui rem familiarem ad nequitiam prodegerat, seruulum mittit ad patris monumentum, quod senex sibi uiuus magnis opibus apparauerat, ut id aperiret illaturus epulas, quas pater post annum decimum cauerat inferri sibi. sed eum agrum, in quo monumentum erat, senex quidam auarus ab adolescente emerat. seruus ad aperiendum 15 monumentum auxilio usus senis, thesaurum cum epistula ibidem repperit. senex thesaurum tamquam a se per tumultum hostilem illic defossum retinet et sibi uindicat. adulescens iudicem capit, apud quem prior senex, qui aurum retinet, causam suam sic agit 'Atheniense bellum, 20 cum Rhodiensibus | quod fuerit, quid ego hic praedicem, quod tu scias?' etc. quae contra naturam iurisque consuetudinem posita argumenta notat Terentius, quod ille

1 idem me · phas · nunc de · B | phama T || 2 dampnat totam T || 4 DICERE] d. B || 5 sine · h. V, sim · U · C | proferebant littera TC || 6 IN — DICERE om. B || 7 lucius T, lutius C, lucius^s (sscr. m. 2) V, l. B | la · B, om. TCV || 9 lucii C, lucii^s (sscr. m. 2) V || 10 rem] tunc TC | ad nequitiam om. T | seruulum] **** B || 11 mittat B | sibi om. C || 12 operibus C, (add. sibi) B | apparauerat C¹ | id appareret B || 13 quas pater om. B | post] per C | inferri B || 14 eum] cum C || 15 ab sscr. C¹ | ad pariendum B || 17 senes T | tumultum C¹ (corr. m. 2) || 18 detexum T, defexum (ex in ox corr. m. 2) C | uindicat BCV || 19 capud T | senex prior B || 20 suam bis B | ait BV | athenienses (-sis B) codd., corr. Sabb. || 21 quod ed. pr.: quid codd. || 22 quod tu scias F: quod tuscia (uischia T) BTC, quod uis V || 23 argumenta] arguit et Bentley

ordo potior erat, ut adulescens prior proponeret causam, qui petitor inducitur.

- 11 **11** 1 PRIVS VNDE PETITVR AVRVM 'unde' a quo, ut Vergilius (*Aen. I 6*) 'genus unde Latinum'. 2 Nam possessorem fecit priorem agere quam petitozem, quod abhorret a consuetudine et iuris et litium.
- 12 **12** 1 QVAM ILLE deest 'dicat'. 2 QVI PETIT ἀντι τοῦ 'petitor'. 3 QVAM ILLE QVI PETIT esset recta locutio, si diceret 'quam petitozem' aut 'quam illum qui petit', sed 'quam ille' maluit, ut subaudiamus 'causam 10 dicat' per ζεῦγμα a superiore figuratum.
- 14 **14** 1 DEHINC si loquatur. 2 NE FRVSTRETVR IPSE SE παρὰ προσδοκίαν dicitur, sed ἡθικῶς addidit. 3 AVT SIC COGITET si taceat.
- 15 **15** 1 DEFVNCTVS IAM SVM id est: omni labore liberatus sum, auctoritate iam confirmata et inuiolabili. 2 DEFVNCTVS IAM SVM id est: iam egi fabulas meas, aut: iam destiti periclitari in edendis comoediis, aut certe: iam edidi quam tu reprehendis fabulam. 3 DEFVNCTVS IAM SVM σχῆμα διανοίας ἡθοποιία. 4 NIHIL EST QVOD DICAT 20 MIHI non sit, inquit, de suis utiis securus propter uetustatem: nihilominus a me reprehendetur.

1 erat] sit *TC* | proponeret *ex* prouocaret *corr. C* || 3 PRIVS — PETITVR *om. B* | ut *om. B* || 4 Latinum] l. *T* || 5 possessionem *T* | priorem facit *B* | agerem *V* | quam] per *B* || 6 ad *T* | et 1. *om. B* | et litium *om. T* || 7 ILLE *om. C* | ille <qui petit> *T* | deest *V*² | <qui> dicat *B*, <et> dicat *C* | petit <aurum> *B* | ἀντι τοῦ *W.*: anterior *BV*, ante *TC* || 8 <ut> esset *T*, <et> esse *C* || 9 petitozem <quod (quam *T*) abhorret> *TC* (*cf. supra*) || 10 malit *C* || 11 pro *C* | zeuma *codd.* (g *sscr. C*²) | figuratum] si *** *T* || 12 DEHINC — SE *om. T* | NE] nec *V*, ut *C* | frustetur se ipse *C* || 13 ΠΑΡΑΝΠΟCΔΡΥΑΝ *B*, παρὰ προσδοκίαν *V*, **** *T*, *om. C*; σχῆμα διανοίας ἡθοποιία *ed. pr.* (*cf. infra*) | ἡθικῶς Schoell (*cf. Andr. IV 1, 13*): uos *B*, nos *TC*, pos *V*¹, post *V*² (*dett.*) || 18 dedisti *C* | iam *om. T* || 19 tu *om. TC* | IAM] i. *B* || 20 σχῆμα ἡθοποιία *M*², (σχῆμα διανοίας ἡθοποιία *ed. pr. supra*), ***** *TV*, *om. BC* | quod <iam> *C* || 21 de suis utiis *om. B* || 22 reprehendetur a me *TC*

- 16 IS NE ERRET MONEO *σχῆμα ἐπιεικείας.*
- 17 HABEO ALIA MVLTA QVAE NVNC CONDONABITVR sic in Phormione (*V 8, 54*) 'argentum quod habes condonamus te'. nam dono ablatiuo casui iungebant ueteres, condono accusatiuo.
- 19 †ITA VT FACERE INSTITVIT† obliqua narratio facta est secundum casum accusatiuum.
- 20 POSTQVAM AEDILES EMERVNT mire, cum ordo melior uideretur, si sic diceret 'postquam aediles emerunt quam nunc acturi sumus, perfecit ut inspiciundi esset copia'. 'emerunt' autem mediam corripit, ut (*Verg. Ecl. IV 61*) 'matri longa decem tulerunt fastidia menses'.
- 21 PERFECIT mire, quasi difficile et illicitum.
- 23 1 EXCLAMAT FVREM NON POETAM mire reprehendit ante uitium, quam de causa maledicti dicat.
- 24 1 ET NIHIL VERBORVM DEDISSE TAMEN aut neminem fefellisse aut nihil apposuisse de suo.
- 23 2 EXCLAMAT FVREM NON POETAM adhuc nulla reprehensio, siquidem licet transferre de Graeco in Latinum.
- 24 2 ET NIHIL DEDISSE VERBORVM TAMEN dare uerba decipere est eum, qui cum rem exspectet, nihil inueniet praeter uerba. et alibi (*Phorm. III 2, 32*) 'uerba istaec sunt' et de contrario (*Heaut. V 3, 21*)

1 IS NE *om. B* | ERRET MONEO] certis certe moneo *T*, termoneo *C*, moneo *B* | *σχῆμα ἐπιεικείας* (*ante MONEO*) *ed. pr.*: ***** *TV, om. BC* || 2 HABEO] ab eo *T* | ALIA — CONDONABITVR] etc. *B* | MVLTA *om. T* | ⁿtunc *V* | condonabitur *T*, -buntur *CV* || 3 non donamus *B* || 4 nam <et (a C)> *codd., corr. Sabb.* | <quam> condono accusatiuo <actio> *T* || 6 ITA — INSTITVIT] *schol. pertinet ad lemma QVAM NVNC ACTVRI SVMVS* | ITA — FACERE *om. B* || 8 emere *V* || 9 emerent *C*, emere *V* || 10 inspiciundi — copia] etc. *B* || 12 loga *B* | t. f. m. *V*¹, uiderunt fastidia menses *sscr. V*² | fastigia *TC* || 13 illicitum *V* || 14 EXCLAMAT *om. B* | fu. non po. *B* | mire — 18 POETAM *om. T* || 16 uer. de. *B* || 18 exclama *C*, excla. *B* | fu. non po. *B* | adhuc *C* || 20 ET — TAMEN *om. B* | dedisse <se> *V* | TAMEN *om. TC*; *hic* aut neminem fefellisse *add. TCV* (*ex schol. 24, 1 male repetita*) || 21 est decipere *B*, decipere *T* | cum *om. B* | expectet rem *TC* || 22 inuenit *B* | et] unde *dett.* || 23 uerba <dare> *B* | ista hec *BV*

- '<rem> cum uideas, censeas'. 3 An aliter: nihil addidisse de stilo suo Terentium?
- 27 **27** 1 PECCATVM IMPRVDENTIA id est ignorantia, ut (I 2, 56) 'imprudens harum rerum'; non enim stultitia.
- 26 **26** PARASITI PERSONAM INDE ABLATAM et hoc mire: non uersus obicit sed personam esse translata. quid stultius aut calumniosius dici potest?
- 27 **27** 2 SI ID EST PECCATVM PECCATVM IMPRVDENTIA EST POETAE primo negat peccatum, dehinc concedit et purgat. 3 IMPRVDENTIA E. ignorantiam, non imperitiam <significat>. 4 SI ID EST PECCATVM PECCATVM $\pi\lambda\omicron\kappa\eta$, nam superius 'peccatum' nomen est, sequens participium. 5 Et primo negat peccatum, deinde si peccatum est, purgat id ipsum ueniali qualitate ab imprudentiae partibus.
- 32 **32** IN EVNVCHVM SVAM ad fabulam, non ad hominem 15 rettulit, ut (Verg. Aen. V 122) 'Centauro inuehitur magna'.
- 37 **37** 1 BONAS MATRONAS ut Nausistratam. 2 MERETRICES MALAS ut Thaidem atque Bacchidem. 3 BONAS MATRONAS FACERE MERETRICES MALAS sic est in Heautontimorumenon (I 2, 32) 'scortari crebro nolunt, nolunt crebro conuiuariet'. 4 Et artificiose ostendit omnem materiam comicorum.
- 38 **38** 1 PARASITVM ut Gnathonem. 2 GLORIOSVM MI-
 1 rem *add.* Lindenbr. | senseas C | An] aut T || 3 PECCATVM IMPRVDENTIA *om.* TC | id ē V, de BTC || 5 persona inde ablata C, inde sublata (abl- t. Wiss.) <parasiti> personam B || 7 stul (!) C || 8 EST 1. *om.* B | est imprudentia BV || 9 neget C | deinde B || 10 IMPRVDENTIA E · Rabbow: imprudentiae (-tia T) *codd.* | ignorantia non imperitia T | significat *add.* Rabbow || 11 ID EST] idem T, id de est C | pec · p · B | TIDR̄hRh B, $\pi\lambda\omicron\kappa\eta$ V, *om.* TC || 12 non T | est] et *post* sequens B || 13 Et—14 partibus *om.* B || 14 id *om.* V || 15 IN *om.* B | eu · suam B | rettulit non hominem (*om.* ad) B || 18 nausistrata *codd.*, *corr.* Steph. | "malas" meretrices V || 19 bacchidem <facere $\delta\rho\alpha\nu$ unde $\delta\rho\alpha\mu\alpha$ fabula> *ed. pr.* | BONAS—MALAS *om.* V || 20 eautontumerumenon V, eautontur' B, eutonton · T, euton · C || 21 uolunt uolunt (u *bis ex n corr.*) V, nolunt TC || 22 materiam] meam C || 24 ut] et V

LITEM ut Thrasonem.
subauditur.

3 GLORIOSVM MILITEM 'facere'

9 39 FALLI PER SERVVM SENEM ut Demeam et Simonem.

0 40 1 AMARE ODISSE SVSPICARI mire a personis ad
gesta cum uarietate transitum fecit; omne enim, quod in 5
orationem uenit, uel persona uel factum est. 2 AMARE
ODISSE quia odere non est Latinum <in> infinitiuo modo.

1 41 NVLLVM EST IAM DICTVM QVOD NON DICTVM SIT
PRIVS σχῆμα λόγου· πλοκή, nam 'dictum' bis positum, ut
superius 'peccatum' (v. 27), diuersa significat. 10

2 42 AEQVVM EST VOS COGNOSCERE ATQVE IGNOSCERE
σχῆμα λόγου· παρόμοιον.

3 43 QVAE VETERES FACTITARVNT SI FACIUNT NOVI et
uarie dixit 'factitarunt' et 'faciunt' et cum magna de-
fensione Terentii semel facientis id, quod saepe ueteres. 15

4 44 ANIMADVERTITE NOS ἔλλειπτικῶς dicimus <aduer-
tite ut> attendite, ueteres plene animum aduertite.

5 45 QVID SIBI EVNVCHVS VELIT τῷ ἀτικισμῷ 'sibi', ut
alibi (*Heaut. I 1, 9—10*) 'nam pro deum atque hominum
fidem, quid uis tibi aut quid quaeris?' 20

2 subaudiatur C || 3 ut simeonem B || 4 odisse <quia odere
non est latinum> B (cf. *infra*) | <et> mire T | a B (t. *Wiss.*)
T, de CV || 5 ueritate C | facit B || 6 oratione C | uel 1. om. B
(t. *Sabb.*) | personam C | est om. B || 7 quia] quasi C, om. B |
in *add. dett.* | infinitiuo modo om. V || 8 iam dic. B | dictum
non T, non d. B | SIT PRIVS] pri. B || 9 σχῆμα λόγου πλοκή M⁴,
ΕΧῆΜΔΛΟΓΟΥΠΔΟΡῆ B, σῆμα λογον πλοκη V, ***** T,
om. C || 10 diuersa] **** B || 11 EST om. B | ATQVE IGNOSCERE]
etc. B, om. T || 12 σχῆμα λόγου παρομοιον M⁴, σῆμα λογον
παρομοιον V, ***** C, om. BT || 13 QVAE — NOVI om. B |
factitare C | NOVI — faciunt om. T || 14 factitare C || 15 terentius
B | semel facientis om. B | sepe <*****> B, om. V | ueteres
<factitarunt> V || 16 nos ex uos corr. C, sscr. V² | ΕΔΔΔ|ΠΤΙΡΩC
B, εμιΓιικος V, ***** TC | dicimus om. C | aduertite ut *add.*
W. | attendite (adt- C, -tis T) TCV, ***** B || 17 ueteres]
**** B | plene om. C || 18 τῷ ἀτικισμῷ M⁴, τω ἀτικισμῷ V,
***** TC, om. B || 19 proh V, proth T, per C | atque] ad T ||
20 quod C | tibi uis TC | quis T

I.

1.

46 **1** 1 QUID IGITVR FACIAM in hac προτάσει exemplum proponitur, quam non suae potestatis sit qui amat, quam sapiat qui non amat neque aliter affectus est. 2 QUID IGITVR FACIAM σχῆμα διανοίας· διαλογισμός. et apparet multa tacitum cogitasse adulescentem et tandem in haec uerba erupisse. 3 IGITVR pro deinde, ut Plautus in Amphitryone (*I* 1, 54—55) ‘si aliter fuerint animati neque dent quae petat, sese igitur summa ui uirisque oppidum oppugnassere’. 4 QUID IGITVR FACIAM Menander ἀλλὰ τί ποιήσω; hinc Vergilius (*Aen. IV* 534) ‘hem quid agam’. 5 Et est 10 διαλογισμός perditae mentis post multam frustra cogitationem. 6 QUID IGITVR FACIAM NON EAM NE NVNC QUIDEM hoc uidetur non esse contrarium, sed est; nam dubitat, utrum meretricis satisfactionem expectet an illam omnino non quaerat. 7 NON EAM NE NVNC QUIDEM ‘non eam’ 15 Probus distinguit; iungunt qui secundum Menandri exemplum legunt.

47 **2** COMPAREM constituam, ut (*Phorm. I* 1, 7) ‘quam inique comparatum est’.

48 **3** NON PERPETI MERETRICVM CONTVMELIAS ἐν ἡθελι. 20

1 ΠΡΟΤΑCΙ B, prothasi TCV | proponitur om. T || 2 quem sapiat <an> T || 3 aliter om. B | effectus TC | fa · B || 4 σχῆμα διανοίας· διαλογισμός. et Sabb.: ΕΧῆΜΑΔΙΔΑΝΟΝΙΔCΥΔC et B, σὴμα αἰανοιασος est V, σχῆμα διανοίας et M⁴, ***** nocet T, nocet C | apparet] apud T || 5 erupisse W.: irr- BCV¹, inr-T, pror- V² (dett.) || 6 ut] et BTC | afitryone T, amphī C || 7 fuerunt T; sient Plaut. | <in>animati C | dent quae petant B, petunt quae decz T || 8 ui uirisque] ui iurisque que B (t. Sabb.), uirilisque TC (B t. Wiss.), ui uiribusque V | <eorum> oppidum Plaut. | oppungasse T, oppugnasse C, obpugnasse re B || 9 ΔCΔΤΙΠΤΟΙHCOC B, ἀλλὰ τί ποιήσω M⁴, ***** V, om. TC || 10 hinc CV, hic T, om. B | en V | en quid ago Verg. || 11 dialogismos codd. || 12 FACIAM] ·f · BT | NON EAM om. T || 13 non sscr. C¹ || 14 illa T || 18 COMPAREM — quam om. B || 19 inique] ī n^c T | com · (om. est) B || 20 non p · mer · B | contu · B, con · T | ΕΝΗΘΙ B, ενηθι V, *** T, om. C

sic in Andria (*III 3, 26*) 'prius quam harum scelera et lacrimae confictae dolis'. cum uni sit iratus, de omnibus queritur.

19 4 1 EXCLUSIT REVOCAT utrumque iniuriam fecit ex uerbo, dicendo et 'exclisit' potius quam 'non admisit' 5 et 'reuocat' potius quam 'petit ut redeam', quod erat moderatius. 2 REDEAM NON SI ME OBSECRET uides ergo

superiorem partem dubitationis in eo fuisse, ut rogatus rediret, inferiorem ut ne rogatus quidem. 3 NON SI ME OBSECRET bene de ea, quae totum proterue agens 10 'exclisit' et 'reuocat', non 'petat' nec 'roget' nec 'oret', sed 'obsecret' inquit, quod horum omnium in maiorem partem est ultimum.

0 5 1 SI QUIDEM HERCLE POSSIS *διαλογισμός* quasi ad alterum, ut (*Verg. Aen. IV 541—42*) 'nescis heu, 15 perdita, n. d. L. s. p. g!' 2 NIHIL PRIVS NEQVE FORTIVS deest 'est', ut (*Verg. Aen. I 3*) 'multum ille et terris iactatus et alto'. 3 *Et* 'prius' modo ad laudem, non ad ordinem pertinet, ut Sallustius (*Cat. 36, 4*) 'quae prima mortales ducunt' et ipse in *Heautontimorumenos* (*V 2, 9—10*) 20 'et suavia quae essent prima habere'.

1 6 NAVITER a naui ductum, a qua in alto nullum diuersorium est.

1 plusquam *TC* || 2 con · do · *TC* | oratus *T* || 4 reuo · *B* | iniuriam] iniuriosum *Schoell* || 5 exclusit et *codd.*, *corr. Schoell*; et *del. Steph.* [admisit] sit *T* || 6 potius *om. B* | quam] quae *B* (*t. Wiss.*) || 7 REDEAM] re · *B*, *om. V* | uides — OBSECRET *om. TC* | <et> uides *V* || 9 non si m · ob · *B* || 10 proterue <terencii> *B* || 11 et reuocat] r · *T*, reuocat *C* | <et> non *codd.*, *corr. Steph.* || 12 horum] hominum *B* | in maiorem partem] *cf. Phorm. II 3, 24* more *ἀβξήσεως* || 13 est] esse *V* || 14 HERCLE] h · *BT* | POSSIS *om. TC* | ΔΙΔ-

ΛΟΓΙΣΜΟΣ *B*, *διαλογισμός V*, *om. TC* || 16 perdita <nescis> *V* | n. — s.] necdum *T* | p.] · i · *BCV*, e · *T* | NEQVE FORTIVS *om. B* || 17 est *om. C* | terris — alto] t · ira *C*, terra *T* || 19 ut *om. B* || 20 mortalis *T*, -lia *B* | ducit *B*; putant *Sall.* | eautontumerumenon *V*, eauton *B*, euton · *C*, eutontū · *T* || 21 et] q2 *C* | prima (-mo *C*) essent *TC* || 22 in altum *C* | discensorium *T*; deuersorium *Sabb.*

- 53 8 1 INFECTA PACE ἐμφασις per μεταφοράν. 2 INDICANS TE AMARE non uerbis sed factis indicans, ut alibi (*Andr. I 1, 104—5*) 'ibi tum exanimatus Pamphilus bene dissimulatum amorem et celatum indicat'.
- 54 9 1 ACTVM EST de iure translatum, ILICET de iudicio, 5 PERISTI de supplicio. 2 ACTVM EST ad 'ultra ad eam uenies' relatum est, ILICET ad 'indicans te amare', PERISTI ad 'ferre non posse'. 3 'Illicet' semper in fine rei transactae ponitur.
- 55 10 1 PERISTI ὑπερβολή. 2 ELVDET VBI TE VICTVM 10 SENSERIT eludere proprie gladiatorum est, cum uicerint. Cicero (*Catil. I 1, 1*) 'quam diu etiam furor iste tuus eludet?' 3 Eludere est finem ludo imponere.
- 56 11 PROIN TV ut exin et exinde, sic proin et proinde dicebant. 15
- 57 12 ERE QVAE RES IN SE NEQVE CONSILIVM NEQVE MODVM HABET VLLVM concessum est in palliata poetis comicis seruos dominis sapientiores fingere, quod idem in togata non fere licet.
- 58 13 EAM CONSILIO REGERE NON POTES nunc domino ser- 20 uus est sapientior, sed amatore non amans, ut idem in

1 PACE] p. T | ΕΜΦΑΔΙC per ΜΕΘΑΦΟΡΑΜ B, εμφασις per μεταφοράν V, Ir (om. T) ***** TC || 2 TE AMARE om. B | sed factis om. TCV | indicans — 4 indicat om. B || 3 p̄a · b · d · a · et c · i · T || 5 iure] re C | translatum <est> V | illicet TC || 6 periisti C | eum B || 7 ueniēs C, om. B | translatum B | iudicans re C | periisti C, p. T || 8 in fine semper T | transactae rei TC || 10 periisti C | ΥΠΕΡΒΟΛΗ B, ὑπερβολή V. **** T, om. C | ludet B | VBI — SENSERIT] ubi t · u · s · T, om. B || 11 eludere — 13 eludet om. TC || 12 etiam om. B | tuus iste B || 13 imponere] dare TCV || 14 PROIN TV om. B | et] pro Sabb. | sic — proinde om. T | et V, om. BC; pro Sabb. || 15 proindeque B | dicebat T, dicitur V || 16 ERE — SE] here q · r · t · s · T, om. B | n · q · n · T | MODVM — VLLVM] modum neque ullum C, m · n · u · T, mo · etc · B || 17 poetis] poenis C, penis T | comicos Bentley || 18 fingere T | non fere licet BV, non licet fere (facere T) TC; facere non licet ed. pr. || 20 regere con · B | non potes ex - est corr. C, non po · B, n · p · T | domino] duo C || 21 amatore non Rabbow: amator nunc codd.

Andria (II 1, 9) 'facile omnes, cum ualemus, recta consilia aegrotis damus'.

- 59 **14** IN AMORE HAEC OMNIA INSVNT <nota> duas praepositiones 'in amore insunt'. *Luc. (ex Augustina) - Spectator*
- 60 **15** INDVTIAE 'indutiae' sunt pax in paucos dies, uel ¹⁷¹¹ 5 Sept. 14. quod in diem dentur uel quod in dies otium praebeant.
- 61 **16** 1 PAX RVRSVM bene, ut consolaretur, ultimam pacem posuit. 2 HAEC SI TV POSTVLES quasi dicat 'uelis' uel 'coneris'.
- 62 **17** NIHILO PLVS AGAS id est: nihil agas. 10
- 64 **19** ET QVOD NVNC TVTE TECVM IRATVS COGITAS pro 'quae', ut sit consequens 'haec uerba' (v. 22). sic et in Andria (I 1, 28. 31) 'quod plerique omnes faciunt adulescentuli, horum ille nihil'.
- 65 **20** 1 EGONE ILLAM QVAE ILLVM familiaris ἔλλειψις 15 irascentibus; nam singula sic explentur: 'egone illam' non ulciscar, 'quae illum' recepit, 'quae me' exclusit, 'quae non' admisit. etenim <nec> necesse habet nec potest complere orationem, qui et secum loquitur et dolore uexatur. 2 Nam amat ἀποσιωπήσεις nimia indignatio, ut Vergilius (Aen. 20 I 135) 'quos ego —! sed motos praestat componere fluctus'.

1 facile o . c . u . r . con . e . d . T || 3 HAEC—INSVNT] h . o . i . T, insunt B | nota add. Sabb. | duae V | compositiones C || 4 in — insunt om. B | insunt] inster T || 5 indutiae om. B || 7 pax r . T, par usum C | consolaretur T, consiliaretur B || 8 partem codd., corr. Westerh. | ponit T | HAEC SI TV om. B | po . T | quasi dicat W.: quod B (quid dett.), om. TCV; id est si ed. pr. | uelis om. TC || 10 PLVS AGAS] p . a . T, plus B || 11 ET—pro] familiaris cogitas et quod nunc tecum irascentis nam singula sic explentur ego cum ï pro T | TECVM—COGITAS om. B | IRATVS] agitatus C || 12 ut] et TC || 13 o . f . T, omnes (om. faciunt) V || 14 adulescentuli] ad TCV, om. B | nihil ille C || 15 ILLAM—ILLVM] I . Q . I . T, illam B | ΕΛΛΙΨΙC B, ἐλλίψιC (ante fam-) V, om. TC || 16 irascentis T | illam] i . T || 17 precepit T || 18 etenim] et cum TC | nec add. Sabb.; non Schopen | nec 2.] non C || 19 quae C || 20 amat ΔΠΟCΙΟΠΤΕCIC B, amata αποσιωπήσειν (ωπ et v in ras. m. 2; in mg. reticentia) V, amata **** T, amata C || 21 quo C | semotos praestat C, s . m . p . T | com . f . T, compescere f . B

- 67 22 1 HAEC VERBA ἐμφατικῶς 'uerba' dixit, quae scilicet nihil effectura sunt. 2 VNA ME HERCLE FALSA LACRIMVLA expressio ad ἀύξησιw ducens: et non 'uera' sed 'falsa' et non 'lacrima' sed 'lacrimula' et non 'ultra flens' sed 'oculos terendo' et non 'facile' sed 'ui' et non 5 'exstillauerit' sed 'expresserit'. hinc Vergilius (*Aen. II 196*) 'captique dolis l. c.'
- 68 23 QVAM OCVLOS TERENDO MISERE VIX VI EXPRESSERIT totum sensum uerbis significantibus protulit, ut (*Verg. Ecl. III 27*) 'stridenti miserum stipula disperdere carmen' 10 et (*Aen. IV 95*) 'una dolo diuum si femina uicta duorum est'.
- 70 25 NVNC EGO ET ILLAM SCELESTAM 'nunc' id est sero, ut Vergilius (*Ecl. VIII 43*) 'nunc scio, quid sit amor' et (*Aen. IV 376*) 'nunc augur Apollo, nunc Lyciae sortes'. 15
- 72 27 1 ET PRVDENS SCIENS 'prudens' est qui intellegentia sua aliquid sentit, 'sciens' qui alicuius indicio rem cognoscit. 2 Ergo 'prudens' per se, 'sciens' per alios.
- 73 28 1 VIVVS VIDENSQVE PEREO mire et noue 'uiuus pereo': et 'pereo' sic dixit, ut intellegamus occidit, 20 et 'uiuus' quasi sapiens et sentiens. 2 VIVVS VIDENSQVE PEREO bene addidit 'uidens', nam 'uiuus' perit etiam qui dormiens opprimitur, 'uidens' autem qui uigi-

ω

1 ΕΜΦΑΤΙΡΟC B, ἐμφατικῶς (ω in ras.) V, om. TC || 2 affectura T | sint V | VNA — FALSA] u. B | ME] ergo sine TC || hercule V, om. T || 3 l. T | auxesin BC, auxesim V, ausesim T || 5 fluens B | terendo T | sed om. C | ni C || 6 exillauerit T | hic T || 7 capitique C | l. c.] l. V, id B, om. TC || 8 VIX om. C | EXPRESSERIT] e. T || 9 uerbum C | <expressit> protulit V || 10 stridenti C | miserum stipulam C, stipula miserum B | disidere T | carnem C || 11 si — est] d. s. f. u. d. e. TC, si f. n. d. est V || 13 NVNC om. T | ergo C, go T | il. sce. B, i. s. T || 14 ut om. BV | nunc om. T || 15 n. a. a. T | licie T, litie C, (-ae) V | sortes] s. V, om. TC || 16 prudens et sciens TC, om. B || 17 tua C, om. B | indicio ex iud. corr. V || 18 ergo] go T | sese B | illos C || 19 Viuus ex Vnius corr. C | ui. q. p. T | mire <uiuus> B | noue nimis pro eo C || 20 et pereo om. TC | intelligamus V | VIVVS — PEREO] uiuus u. p. q. T, om. B || 22 pro eo C | uiuens C | <et> uiuus V || 23 qui etiam codd., transp. W.

lans uim patitur, ut pereat. 3 Nam 'uidere' pro uigilare posuit, ut etiam Vergilius, cum de Sileno dicit (*Ecl. VI 21—22*) 'iamque uidenti sanguineis frontem moris et tempora pingit'. 4 Ergo 'uiuus' non mortuus, 'uidens' non dormiens.

74 **29** 1 CAPTVM Sallustius (*Iug. 1, 4*) 'sin captus prauis cupidinibus'. 2 QVAM QVEAS MINIMO perseuerauit in translatione, quam iamdudum (*v. 15—16*) sumpsit a bello.

76 **31** SI SAPI id est si sapias; ad inferiora iungendum ✓ est, nam aliter non intellegitur. *Menau. 187. frag. Coke* 10

79 **34** NOSTRI FVNDI CALAMITAS proprie. calamitatem rustici grandinem dicunt, quod comminuat calamum, id est culmum ac segetem.

80 **35** INTERCIPIT proprie 'intercipit' quasi totum capit. Plautus in *Aulularia (III 6, 22—23)* 'quae sola 15 interbibere, si uino scatat, Corinthiensem fontem Pirenem potest'.

2.

82 **2** NEVE ALIORSVM <'aliorsum'> in aliam partem, ut seorsum et retrorsum dicitur.

1 patiatur et pereat *codd., corr. Sabb.* || 2 ut] unde *ed. pr.* | cum] posuit *TC* | dicit *B*, d. *V*, *om. TC* || 3 frontem (*f. CV*) moris sit t. p. *TCV* || 4 uiuus] uiuens *B* || 5 dormiens <non d moriens> *B* || 6 captum^s (*corr. m. 2*) *V* | paruis *B*, prauis *T* || 7 cupiditatibus *V* | quea *T* | minimo (-*mis C*, *m. T*) <quam queas (*quamq. T*)> *codd., corr. ed. pr.* || 8 iam diu *TC* | scripsit *T* | a bello *ed. pr.*: ab illo *codd.* || 9 si *om. C* | si *om. B* || 10 intelligetur *TC*, -geretur (*ex -giture corr. m. 2*) *V* || 11 nostri *f. c. T*, *om. B* | proprie <calamitas> *dett.* || 12 calamen *V*, calamitatem (*sscr. al' mum*) *C* || 13 culmen ac segitem *T* || 14 proprie *om. T* | intercipit *om. BT* | quasi] quia *T* || 15 aulu *C* || 16 interbibere sibi noscat at (*ac TC*) *TCV*, sibi interbibere noscat at *B*; scatet *codd. Plauti* | corinthi esse *T* | frontem *B*, fortem *TC* | pireneum *V*, et pirenem *B*, ipsum inter *C*, (*lac. add.*) *T* || 18 *adnot. de tota scaena excidisse recte statuit Schopen; ed. pr. add.*: Miseram me ueeor ne illud grauius tulerit phedria | NEVE *om. B* | aliorsum *add. dett.* | <.i.> in *V* | ut *om. TC* || 19 et *om. TC*

- 83 **3** QVOD HERI INTROMISSVS NON EST haec lenius ut de facto suo loquens, <at ille dolens> 'exclusit, reuocat' inquit, 'redeam? non, si me obsecret' (*I* 1, 4).
- 84 **4** 1 TREMO HORREOQVE EX AMORE nimio. nimius ignis effectum frigoris reddit, ut ex frigore nimio effectus ignis existit, secundum illud quod physici aiunt 'ἐκρότητες ἰσότητες'. hinc et Vergilius (*Geo. I* 93) 'aut Boreae p. f. adu.' inquit. 2 TREMO HORREOQVE POSTQVAM ASPEXI HANC natura magni caloris etiam horrorem incutit, ut nimiae febres.
- 85 ✓ **5** 1 ACCEDE AD IGNEM HVNC aptius 'ignem' meretricem accipiemus quam aram Apollinis Agyiei, uel quia amator uritur, ut (*Verg. Ecl. III* 66) 'at mihi sese offert ultro meus ignis Amyntas', uel quia auida et auara est, ut ignis, alimentorum. 2 IAM CALESCES PLVS SATIS noue, id est aequo. et alibi (*Heaut. I* 2, 24) 'quam ne quid in illum iratus plus satis faxit, pater'.
- ✓ **3** IAM CALESCES PLVS SATIS noue, sed intellegitur plus satis quam horrueras. 4 Hoc quidam putant, at mihi uidetur de his esse, quae a ueteribus geminabantur,
- 1 QVOD HERI *om. B* | intromissis *T* | haec *om. C* | lenius *TC* || 2 at ille (*sic Sabb.*) dolens *W.*; at Phaedria *Steph.* || 3 redeam — obsecret *om. B* | nunc sine me obsecret *C*, n. s. m. o. *T* || 4 Tremo h. q. *T* || 5 affectum *C* | frigoras redit *T* | ex *om. TC* | affectus (a *in e corr.*) *C* || 6 extitit *C*, *om. T* | ΔΡΟΤΗΕC ICOTETE C, ἀροτητες ἰσοπητες *V*, opōtreto *T*, apōte - To. *C* || 7 et *om. TV* | boream *codd.* | p.] b. *C* | fr. *T* || 8 adu. *B*, at. n. *V*, *om. TC* | inquit *om. B* | Tremo h. q. p. a. h. *T*, horreo *B* || 9 naturam *C* | coloris *C* || 10 IGNEM HVNC] i. h. *T*, ig. *B* | actius *T* | <ad> ignem *B*, *om. T* || 11 ΔΓΥΧΕI *B*, δελ-φυνι *V*; uel *** *T*, *om. C*; Ἀγνιαιόν *Sabb. An' Agnui?* || 12 uritur] utique *T* | ut *om. V* | ad *T* | o. u. m. i. a. *V*, o. meus ignis amintans *T*, omīs ignis amitans *C* || 13 et amara (*corr. m. 2*) *V*, et (uel *C*) amata *TC*, amara et auara *B* || 14 iam c. p. s. *T* | sa. *B* || 15 noue — 17 SATIS *om. B* (*LP*) | noue <sed intellegitur plus satis (p- s- *om. V*, post de quo *inser. D*) quam (quo *CVD*)> id est de quo *codd.* (*cf. schol. sq.*); id est plus aequo *Steph.* *Cf. Schlee p. 115, 26* plus satis: plus iusto || 16 nequit *C* | fixit *T* || 17 iam c. p. s. *T* || 18 satis] sapere *T* || 19 sed (*corr. m. 2*) *V* | uidetur de his *BV*¹, de his uidetur *TCV*² | quae ueteres geminabant *B*

ut 'plerique omnes' (*Andr. I 1, 28; Phorm. I 3, 20*) id est omnes et 'pleraque omnia' (*Heaut. IV 7, 2*) id est omnia. sic etiam 'plus satis' pro satis.

86 **6** QVIS HIC LOQVITVR non imperite intellegunt, qui existimant meretricem etiam hoc simulare, quod non prae- 5 uiderit Phaedriam. nam et personae et dictis eius ceteris hoc conuenit et tunc erunt gratiosa omnia, quae supra dixit.

87 **7** CVR NON RECTA INTROIBAS quasi parum fuerit 'introibas', satis mire additum 'recta'. ✓

88 **8 1** DE EXCLVSIONE VERBVM NVLLVM plenus admirationis 10 est nec accusationi nec satisfactioni locum reliquisse meretricem callide dissimulata iniuria. **2** QUID TACES et hoc callide, quasi innocens ne suspicetur quidem, quid succenseat adulescens.

89 **9 1** SANE QVIA VERO HAE MIHI PATENT SEMPER FORES 15 tolle 'sane' et 'uero' et pronuntiandi adiumenta uultumque dicentis et in uerbis non negatio sed confessio esse credetur. **2** Nam 'uero' ironiae conuenit, ut (*Verg. Aen. IV 93*) 'egregiam uero laudem et s. a. r.'

90 **10 1** AVT QVIA SVM APVD TE PRIMVS duo dixit, quae 20 dolet: quia clausae fores et quia posterior habetur praelato milite. **2** AVT QVIA SVM APVD TE PRIMVS subauditur 'ideo non recta introii'. **3** MISSA ISTAEC FACE

2 id est] hoc est *TCV* || 3 etiam] et *T* || 4 *quis om. C* | h. l. *T* || 5 prouiderit *BTC* || 6 ceteribus *T* || 7 tunc erunt *om. B* | gratiora *Steph.* || 8 *non*] n. *T* | *RECTA*] r. *BT* | introhibis *C*, intro. *B*, it. *T* | quasi — introibas *om. TC* | fuerat *B* || 9 additum <est> recta satis mire *B* || 10 de ex. *B* | uerbum n. *T*, n. uer. *B* | plenus *Rabbow*: plus *codd.* || 11 accusatione *T* | satisfactione *TC* || 12 callide] callida *CV*, calida et *T* | quid t. *T* || 13 innocens *C*, ignorans *T* | quod *B* || 15 quia uero *BV*¹, uero quia *CV*², quia uero q. *T* | he mihi (h. m. *T*) s. p. f. *BT* | *FORES om. C* || 16 uero et] uereor *TC* | adiumentum *TC* | uultuque *B* || 17 et *om. CV* || 18 crederetur *codd., corr. W.* | uero <semper (sp *T*)> *TC* (semper *vel sepe dett.*); cf. *Andr. IV 4, 16* | ironie <non> *B*, yronice *C* | cum uenit *C* || 19 s. a. r.] spolia ampla refertis *B* || 20 aut quia s. *T*, *om. B* | apud te pri. *B*, a. t. p. *T* | quae ex quia *corr. C* || 21 dolet <et> *Steph.* | prelatio *C* || 22 s. a. t. p. (primus *B*) *BT* || 23 *non*] nunc *T* | recte *TC* | introiui *V*, interiori *T*, introii uia *B* | missa i. f. *BT*

alia dissimulatio et durior post admonitionem. 4 Sed bene intellegit, qui hoc a meretrice ridente molliter et osculum porrigente dici accipit.

91 **11** 1 QUID MISSA magna uirtus poetae est non sententias solum de consuetudine ac de medio tollere et 5 ponere in comoedia, uerum etiam uerba quaedam ex communi sermone, <unde> est quod ait nunc 'quid missa?'

✓ 2 O THAIS THAIS VTINAM MIHI ESSET PARS AEQVA AMORIS TECVM uel amandi uel non amandi scilicet.

92 **12** AC PARITER FIERET 'pariter' similiter. Sallustius 10 (*Hist. I fr. 92 M.*) 'cui nisi pariter obuiam iretur'.

93 **13** VT AVT HOC TIBI DOLERET ITIDEM VT MIHI DOLET si ambo amaremus.

95 **15** 1 ANIME MI <MI> PHAEDRIA 'mi' uocatiuus est ab eo quod est meus. 2 Vide quam familiariter hoc idem repetat blandimentum; uult enim Terentius uelut peculiare uerbum hoc esse Thaidis: adeo totiens dictum est 'tunc hic eras, mi Phaedria?' (*v. 6*), 'ne crucia te obsecro, anime mi, <mi> Phaedria' (*v. 15*), 'quaesiui: nunc ego eam, mi Phaedria, multae sunt causae' (*v. 64—65*), 'mi 20 Phaedria, et tu' (*v. 110—11*). 3 NE CRUCIA TE OBSECRO ANIME MI <MI> PHAEDRIA haec rursus nisi amplectens adulescentem mulier dixerit, uidebitur 'ne crucia te' sine

1 admonitiones *T* || 2 haec *V* || 3 porrigente] praebente *V* || 4 quid *m* · *T* | est *om.* *T* | sentias *C* || 7 unde *add.* *Schoell*; ut *Sabb.*, quale *Steph.* | est *om.* *V* | nunc *om.* *B* (*t. Sabb.*) || 8 o — ESSET *om.* *B* | o · t · t · ut · m · e · p · e · a · t · *T* | MIHI ESSET] $\overline{m}r$ *C* | AEQVA] e · *B* || 9 scilicet uel non amandi *V* || 10 ac pariter f · *T*, *om.* *B* | pariter] · i · *V* || 11 cu *T* | pariter obuia miseretur *TC*, obuia pariter miretur *B* || 12 vt] ac pariter fieret ut (*om.* *C*) *CV* | ut a · h · t · d · *T*, *om.* *B* | i · u · m · d · *T* || 14 anime mi phedria *CV*, aīe m · f · *T*, anime mi *B* | mi — meus *om.* *B* | uocantis *C* || 15 repetit *V* || 16 uult] ut *T* | peculiare *C*, *om.* *BT* || 17 uerbum hoc est *C*, hoc esse uerbum *B* | adeo] ab eo *TC* | tunc h · e · m · f · *T* || 18 ne — 19 Phaedria *om.* *T* | cruciate *ex -re corr.* *C*, pudeat *B* | obsecro *om.* *B* || 19 phedria <hec rursus nisi amplectens> *B* (*cf. infra*) | <et> quaesiui (que s mi *T*) *codd.* | ergo $\overline{c}a$ *T*, eam ego *B*, eam *V* || 20 multae — tu] et ne *T* || 21 phe · *B* | ne excrucia *B*, ne c · *T* | te ob anime mi phe *B*, t · o · a · m · f · *T* || 22 rursus *T* || 23 ne excrucia te *B*, ne c · t · *T*

affectu dicere. sed sic dicit 'ne crucia te' et eo gestu, quasi in eo et ipsa crucietur; nam ideo subicit 'anime mi' hoc est animus meus.

96 **16** NON POL QVO QVEMQVAM PLVS AMEM hoc totum nimis ✓
blande et cum contractatione adolescentis dicit meretrix. 5

97 **17** FACIENDVM FVIT legendum faciendum scri-
bendum: totum hoc semper necessitati adiungitur, ut
Vergilius (*Aen. XI 230*) 'aut pacem Troiano ab r. p.'
et alibi (*Aen. VIII 441*) 'arma a. f. u.'

98 **18** 1 CREDO VT FIT MISERA PRAE AMORE EXCLVSTI HVNC 10
FORAS oratorie ac facete additum 'misera'. 2 *Et* cum
illa a deriuatione causae argumentaretur, mire a Parme-
none correpta est, uerisimile non esse, ut, quem quis
amat, eundem possit excludere. 3 EXCLVSTI HVNC FORAS
παρὰ προσδοκίαν intulit intuens puellam et ei ostendens 15
Phaedriam, ut ostendat, quam falsa ac repugnantia lo-
quatur meretrix.

99 **19** AGE SED HVC QVA GRATIA TE ACCERSI IVSSI AVSCVLTA
corripientis est modo 'age', non hortantis aduerbium.

100 **20** 1 TE ACCERSI IVSSI AVSCVLTA hoc est quod supra 20
ait (*I 1, 1—2*) 'non eam ne nunc quidem, cum accersor
ultro?' 2 DIC MIHI meretricia calliditate commendat
quae dictura est.

1 et eo gestu *BV*, et cum gestu *T*, et gestu *C*; *del. Schopen* || 2 et <in> ipsa *B* (etiam ipsa *t. Sabb.*) | cruciatur *TC* | nam] et *C* || 3 id est *B* | <o> animus *V* || 4 quoque quem *B*, q · q · *T* | p · a · *T* || 5 contractione *TV*, conditione *C* | dicit meretrix] hem *C* || 6 faciendum *C* | *FVIT om. B* | faciendum *CV*, (post scribendum) *B* || 7 necessitati semper *V* | adiungetur *T* | ut *om. BT* || 9 a · u · f · *BC*, acri u · f · *T*, a · m̄ · f · *V* || 10 vt — FORAS *om. B* | ut · f · m · p · a · e · h · f · *T* | sit *C* | pro *C* | exclusit *C*, exclusisti *V* || 11 ac] et *B* || 12 argumentatur *T* || 13 ut *sscr. V*² (= *dett.*), *om. BTC* | quis quem *codd., transp. Schoell.*; si quis quem *ed. pr.* || 14 exclusit *TC*, exclusisti *BV* | h · f · *T* || 15 ΠΑΡΑΠΡΟCΔΟΡΙΔΝ *B*, παρα προσδοκίαν *V*, ***** *T, om. C* || 16 quod *B (t. Wiss.)* | ac] et *C* | loquitur *B* || 18 SED — AVSCVLTA] s · h · q · t · a · iu · ausculata *T*, etc · *B* | IVSSI] iube *C* || 19 non *in ras. V*² || 20 ius · as · *B*, iussi *T* || 21 ne n · q · c · a · u · *T* | cum] cur *C*

- 101 **21** EGONE OPTIME bene non exspectauit seruus, ut pro se dominus responderet Thaidi.
- 102 **22** 1 VERVM HEVS TV HAC LEGE TIBI astute seruus reponit Thaidi uicem, nam illa ut magnum uoluit exspectari quod dictura est, iste ut falsum contemnit. 5
2 MEAM ASTRINGO FIDEM 'fidem astringo' promitto, quia uincula fidei dicuntur.
- 103 ✓ **23** 1 QVAE VERA AVDIVI mire uicem Parmeno reddidit meretrici, nam ut seruum difficile est tacere commissa, ita meretricem rarum est uera dicere. 2 QVAE VERA 10 AVDIVI figura παρασκευή. 3 CONTINEO OPTIME proprie a metaphora uasis transtulit uerba.
- 104 **24** 1 SI FALSVM AVT VANVM AVT FICTVM EST CONTINVO PALAM EST 'falsum' est quo tegitur id quod factum est, 'uanum' est quod fieri non potest, 'fictum' quod factum 15 non est et fieri potuit. 2 Vel 'falsum' est fictum mendacium simile ueritati, 'uanum' nec possibile nec uerisimile, 'fictum' totum sine uero sed uerisimile. 3 'Falsum' loqui mendacis est, 'fictum' callidi, 'uanum' stulti. 4 'Falsum' loqui culpa est, 'fictum' uersutiae, 'uanum' uecordiae. 20
5 'Falsis' decipimur, 'fictis' delectamur, 'uana' contemnimus.
- 105 **25** HAC ATQVE ILLAC PERFLVO CONTRA 'contineo' (v. 23).
✓
1 ego $\tilde{n}c$ C | op. T | non] ne C || 2 respondeat T || 3 TV — TIBI] t · h · l · t · T, tu B | ascube (in mg. al' astute m. 1) C || 4 uicem] nicens C | ut om. T || 5 quod] quae B V¹ | contempnitur C || 6 meam a · f · T, om. B | abstringo <fidem> B || 8 audi · B, a · T | reddit dett. || 9 meretrici ex-cem corr. C | ut] et B | seruum <meretrici (-cia T)> codd., corr. ed. pr. || 10 rarum Steph.: parum codd. | dicere uera TC | QVAE VERA om. T || 11 audi · B, a · T | figura om. B | ΠΑΡΔ-CREYh B, παρασκευ hoc V, ***** TC | continet B || 12 metafora B, methafora TC | transtulit nascit C | uerba <eius> TC || 13 aut u · a · f · e · con · p · e · T, etc · B || 14 quo] quod C || 15 est om. TC V | factum om. B || 16 non est ante factum V || 17 uerisimile <est> V || 19 est om. B (t. Sabb.) || 20 loqui et est om. B | uersutiae Bentley: uirtutis codd. || 21 decipimus C || 23 HAC — p. 289, 2 ILLAC om. B | hac a · i · p · T | continuo TC V

- 104 **24** 6 PALAM EST PLENVS RIMARVM SVM HAC ATQVE
ILLAC PERFLVO uilis et abiecta translatio est, apta apud
meretricem loquenti. 7 Translata autem est quasi ab
auario uase fictili.
- 106 **26** PROIN TV TACERI SI VIS VERA DICITO utrum 5
tetaceri aut tuum dictum an impersonaliter infinitiuo
modo?
- 107 **27** SAMIA MIHI MATER FVIT puduit dicere Thaidem
'meretrix mihi mater fuit', quod tamen significauit di- ✓
cendo aliunde ciuem alibi habitasse. nam ideo mere- 10
trices peregrinae dictae sunt in comoediis, ut in An-
dria (*III 1, 11*) 'adeon est demens? ex peregrina?'
- 108 **28** 1 POTEST TACERI HOC id est uerisimile est. nec hoc
ad laudem proficit sed ad dedecus meretricis. 2 POTEST
TACERI HOC peregrinam nasci meretricem, et ideo potest 15
uerum uideri.
- 109 **29** 1 <PARVVLAM> PVELLAM DONO QUIDAM aetas et
sexus causa amoris sunt, cur hanc Thais puellam di- ✓
ligat. 2 PVELLAM DONO QUIDAM MERCATOR DEDIT propter
hoc ostendit meretricem fuisse matrem, ut dono accipere 20
puellam potuisset.
- 110 **30** 1 EX ATTICA HINC ABREPTAM quia Athenis scaena
est constituta. 2 ARBITROR bene 'arbitror' et nihil certi: ✓
- 1 p. e. T | HAC—PERFLVO *om. T* | "atque "hac *V*, hac et *C* ||
2 perfluo <etc.> *B* | obiecta *C* | est] et *T* | apud] ad *T* || 3 trans-
latum *B* | autem *post* est *V*, *om. C* | quasi *ante* est *C*, *om. T*
(*edd.*) || 4 aquaria *T* | fictile *C*, subtili *T* || 5 prout *C*, proin
t. *T* | TACERI — DICITO] t. s. u. u. d. *T*, etc. *B* | tacere *C* |
VERA] uero *C* || 6 aut tuum] actiuum *C* | an] aut *B* | *ante* in-
finitiuo (-to *TV*) *add.* aut *B*, an *C*, et *TV*, *del. W.*; ait *Schoell* ||
8 mihi (*m. T*) *m. f. BT* || 9 significauit — ciuem] signicium
*** *B* || 10 ciuem] tuum *T* | meretrix *T* || 12 adeo est *TC*,
adene *B* | d. ex p. *T* || 13 potest t. h. *BT* | id est — hoc
om. C | id est] id *T* || 14 sed <hoc> ad dedicus *T* | potest hoc
ta. *B* || 17 PARVVLAM *add. Sabb.* | puella *C* | d. q. (qui. *B*)
BT || 18 amoris *secl. Sabb.* | diligit (-ge *T*) puellam *TC* ||
19 pu. d. qui. mer. dedit *B*, puellam d. q. m. d. *T* || 20 ut]
et *C* | dono <ideo> *V* | puellam accipere *B* || 21 potuisse *T* ||
22 athica *C*, hathica *T* | HINC ABREPTAM] h. ab. *T*, *om. B* | cena
T || 23 ARBITROR] ar. *B* | <et> bene *C*

quomodo enim ausurus esset Parmeno adornare Chaeream ad utiandam uirginem, si praescisset ciuem esse?

- 111 **31** MATRIS NOMEN ET PATRIS DICEBAT IPSA quae infantis memoriae proxima sunt; nam quid prius aetas illa quam patrem matremque cognoscit? 5
- 112 **32** ET SIGNA CETERA id est domum patriam regionemque eius.
- 113 **33** NEQVE PER AETATEM ETIAM POTERAT hoc ideo addidit, ne esset minus elegans, quae nesciret.
- 114 **34** MERCATOR HOC ADDEBAT ad matris scilicet nomen 10 et patris, quod puella dicebat.
- 115 **35** 1 VNDE EMERAT a quibus, ut (*Verg. Aen. I 6*) 'genus unde Latinum' et (*Andr. II 1, 2*) 'qui <scis>? — modo e Dauo audiui' et (*prol. 10—11*) 'causam dicere prius unde petitur aurum'. 2 E SVNIO Sunium promontorium 15 est Atheniensium et in eo [forum uenaliū rerum] emporium.
- 116 **36** 1 MATER VBI ACCEPIT haec figura in narrationibus basis dicitur, cum omnia pedetemptim dicuntur insinuandi gratia, ut nunc 'matri mercator dono dedit' (*v. 28—29*), 20 'mater ubi accepit'. 2 *Et* simul conuenit mulieri lo-

1 quomodo *Westerh.*: quando *BT V*, quod *C* || 2 precisent *B*, praesciret *TC V* | crimen *C* || 3 ET PATRIS] et p. *T*, om. *C* | d. i. *T* | quae] qui *TC*, om. *hic B* | infantis] in *C* || 4 memoria *C* | proxime (-mę *V*) *B V* | sunt <que infantis memorie proxime sunt> *B* | aetas om. *B* || 6 ET om. *TC* | Siqua *C* | CETERA] c. *T* | <in> patria (-am *T*) *codd.*, *corr. ed. pr.* || 8 p. ae. *T* | POTERAT] po. *B*, p. *T* || 9 esse *B* || 10 MERCATOR om. *B* | h. a. *T* | nomen patris et p. matris (om. scilicet) *B* || 12 VNDE — aurum *post* 16 emporium *B* | EMERAT om. *B* | ut] et *C* || 13 Latinum] l. *T* | et — audiui] et quomodo (comodo *T*) e (*a T*) dauo (-ua *C*) modo (nunc *V*, m. *T*, om. *B*) audiui (audi *C*, a. *T*) *codd.* || 14 dicere om. *C* | unde (mihi *T*) prius *BTC* || 15 e sumo *V*, e summo *C*, om. *B* | sumum *V*, summum *C* || 16 forum uenaliū rerum emporium *B*, emporium rerum uenaliū est *TC*, emporium est *V*; *glossema secl. Sabb.* || 18 MATER] aliter *B* | u. a. *T* | uariationibus *ex na-corr. C* || 19 bassis *BTC* | pedetentim *codd.* || 20 dono] do. *B* || 21 accepit] a. *T*

quenti huiusmodi mora. 3 COEPIT STUDIOSE OMNIA DO-
CERE mire non 'docuit' sed 'coepit docere' τῷ μελλησµῶ.

4 *Et* uide quam satis muliebriter. 5 MATER VBI
ACCEPTIT 'accepit' simpliciter an audiuit ingenuam, ut
(*Verg. Aen. II 65—66*) 'accipe n. D. i. et c. a. <u.> 5
d. o.'? sed melius prius.

117 37 1 ITA VT ESSET FILIA ergo uelut soror habenda est
Thaidi, et ideo sequitur 'sororem plerique esse credebant
meam'. 2 *Et* oratorie cumulat dignitatem et amorem
puellae, ut eius comparatione leniatur iniuria facta Phae- 10
driae. 118 ✓

119 39 1 EGO CVM ILLO QVOCVM VNO TVM REM HABEBAM
HOSPITE <honeste> totum dixit et quod 'hospite' et quod
'rem habebam'. 2 *Et* bene 'tunc' et non 'nunc'; nam
nunc cum duobus. 3 QVOCVM VNO REM CONSUETUDINEM, 15
amorem. 4 HOSPITE id est Attico.

120 40 1 ABII HVC Rhodo Athenas scilicet. 2 QVI MIHI
RELIQVIT HAEC QVAE HABEO OMNIA hoc ideo, ne tantundem
obsequii exigit Phaedria. at econtra Parmeno 'utrumque
hoc falsum est: effluet'. 3 Ipse exponit hoc 'utrum- 20
que' quid dicat. et contra dicendum est, quia praesens
amator grauatur hoc dicto. 121 ✓

1 huiusmodi *TV* | studiose omnia dicere *C*, studiose o.

d. *T*, om. *B* || 2 docere <omnia> *B*, dicere *C* | ΤΟ ΜΕΛΛΗΣΜΩ
B, τῷ μελλησµῶ *V*, et ***** *T*, om. *C* || 4 ACCEPTIT] cepit *B*,
a. *T* | an] ut *B* | ingenua *C* | ut capiendi et (ut *C*) c. a. t. o. o.
(*b. V*) *codd.*, corr. *Schopen* || 7 ut <dicet> esset *T* | soror om.
C | est om. *TC* || 8 thaidis *V* | idcirco *B* | sororem e. p. c. m.
T || 9 meam om. *B* || 10 phedriae facta *V* || 12 ego cum i.
T, om. *B* | cum quo uno *B* (*t. Sabb.*), q. c. u. *T* | t. r. h. h.
T, etc. *B* || 13 honeste (*post totum*) *add. Sabb.* || 14 habebam
V, habebat *BTC* || 15 QVOCVM] duo cum *C*, om. *B* | VNO om.

B || 16 hospi. *B* | uel *V* | athico *TC* || 17 HVC] h. *T* | qui michi
r. h. *T*, om. *B* || 18 q. h. o. *T*, "omnia quae habeo *V*, omnia
B | ne tantundem om. *B* || 19 obsequi *B* | adeo contra *codd.*,
corr. *Sabb.* | utrum *C* || 20 hoc — effluet] h. f. a. f. *T*, hoc fal.
ef. *B* | effluet ex af- corr. *C* || 21 quid om. *B* | est om. *TC* ||
22 gratulatur *B*, igitur uictum *T*

- 122 **42** 1 NEQVE TV VNO CONTENTA ERAS quippe quae admiseris militem. 2 NEQVE SOLVS DEDIT quippe quia non omnia tua illius fuere mortui.
- 123 **43** 1 NAM HIC QVOQVE ἀστειώς, nec 'Phaedria' sed 'hic' dixit tangens illum et quasi inuito illo haec exprobrat. 2 BONAM MAGNAMQVE PARTEM AD TE ATTVLIT haec dicuntur ἰσοδυναμοῦντα, ut (*Heaut. V 1, 53*) 'abs te petere et poscere'. 3 An potius 'bonam' specie, 'magnam' quantitate? 4 *Et* nunc discretiue dictum est, nam alias 'bona' pro magna accipimus *et multa*. 10
- 124 **44** ITA EST non erat negandum, quod dixit Parmeno, meretrici satisfacere cupienti et non tacenti culpam in conscientia esse.
- 126 **46** 1 TE INTEREA LOCI COGNOVI oratorie priorem amatorem facit militem quam Phaedriam; nam posterius dicit hunc cognitum per absentiam militis. ergo cum militi Phaedria riualis superductus sit, consequens est, ut miles queri debuerit, non Phaedria, et propterea nihil mirum, si ordine seruato miles antepositus fuerit amatori postmodum cognito; et hoc, sine puellae et munerum causa, multum pro milite contra Phaedriam ualet. 2 Sed uide meretricem, quia rem dixit percutientem, quot et

1 TV om. B | VNO] u. T | CONTENTA ERAS] c. e. T, om. B; eras cont- Ter. | admiserat TC || 2 SOLVS DEDIT] s. d. T, solus B || 3 tua omnia B || 4 ἀστειώς] ἀστειώς B, ἀπιστος V, grece C, om. T | nec W.: nunc BCV, n. T; non ed. pr. | Phaedria] f. T || 5 hi C | haec] hoc T, om. B (t. Sabb.) | improbat C || 6 mag. que. p. a. t. ab. B, m. q. p. ad te a. T | AD TE om. V || 7 ἰσοδυναμοῦντα B, ἰσοδυναμοῦντα V, ***** T, om. C || 8 speciem T, spem C, qualitate B || 9 quantitatem C | Et nunc] nunc T, om. C | est nam] nam et V || 10 alia C | bonam V | magna <et multa> T || 11 dixerat B || 12 meretrice C || 13 esse om. B || 14 TE om. TC | interea l. c. T, intera lo. B | amatorem V || 15 phe. B | nam — absentiam om. T || 16 abstinentiam C || 17 phedriā C || 18 deberet B | preterea BV || 20 et hoc ed. pr.: hoc et (et om. T) codd. | puella BT | et om. C | munerum om. T || 21 multum] militum B || 22 percutientem] perurentem ed. pr.

qualia blandimenta subicit dicendo 'tute scis postilla quam intimum habeam te' etc.

127 47 1 COGNOVI proprie 'cognoui'. 2 TVTE SCIS POSTILLA QVAM INTIMUM σχῆμα ἐπιμονή, nam hoc ad narrationem non pertinet.

128 48 1 ET MEA CONSILIA TIBI CREDAM OMNIA ex praesenti actu sumpsit argumentum, quod nunc eum tanquam consultorem adhibuerit. 2 Et bene 'credam' secundum illud (v. 21) 'potin est hic tacere?'

129 49 1 NE HOC QVIDEM id est: hoc quoque falsum est. 10 2 DVBIUMNE ID EST me non taciturnum scilicet.

130 50 1 HOC AGITE AMABO 'hoc agite' pro aduerbio corripientis est positum aut certe pro adhortatione audientiae praebendae. sic Plautus (*Asin. prol. 1*) 'hoc agite si uultis, spectatores'. 2 Et conuenit ueluti nutu audientiam 15 significantis et gestu hoc ipsum adiuuari. 3 HOC AGITE id est: illud desinite et hoc attendite.

131 51 1 NVPER EIVS FRATER ut adhuc amor flagrare uideatur, addidit 'nuper'. 2 ALIQVANTVLVM EST AD REM AVIDIOR uultu accommodato ad reprehensionem pronuntian- 20 dum est. 3 AD REM AVIDIOR proprie 'avidior'. 4 AD REM pecuniam modo dicit.

1 tute s . p . i . q . i . h . (om. te) T || 2 te habeam B, om. V | etc. — 4 INTIMUM om. TCV || 3 COGNOVI] cog . B || 4 post i . quam in . B | σχῆμα ἐπιμονή Sabb.: XEMΔΔONh B, ***** V, **** figura TC; σχ. ὑπομονή Schoell coll. Rhet. l. m. 46, 24, at cf. Eun. V 4, 2, Hec. III 3, 6 | orationem TC || 5 nunc TCV || 6 me C | t . c . o . T || 7 s̄ . ū sit B | nunc cam tam consultorem adhibuit T || 8 illum C || 9 es B | h . t . T || 10 NE] nec BTC | QVIDEM] q . T | id est] id V | est 2. om. B || 11 DVBIUMNE] dubium est TC | EST om. V || 12 hoc ag . a . T | AMABO hoc agite om. B | auerbio C || 13 ad oratione C, ortatione T | atntiaie T || 14 sic <hoc> TCV | si (non B t. Wiss.) uultis] sultis ed. pr. || 15 nutum T || 16 gestum TC || 17 id est] quod TC | definite C || 19 aliquantulum V; aliquantum Ter. | est post rem V, om. B | ad (a . B) r . a . BT || 20 accomodatis C || 21 AD REM om. B (t. Sabb.; AD REM AVIDIOR om. t. Wiss.) | auidor proprie C | auidor del. Sabb. | et rem V, om. B || 22 pecuniam — dicit om. B

- 132 **52** IS VBI HANC FORMA VIDET ex aliena persona uult ostendere praeter affectum quanti sibi existimanda sit et quanto munere miles Phaedriae meruerit anteponi.
- 133 **53** 1 ET FIDIBVS SCIRE uetusta ἔλλειψις. 2 PRETIUM SPERANS deest 'magnum', ut (*Verg. Geo. III 184*) 5 'stabulo frenos a. s.'
- 134 **54** 1 PRODUKIT proprie, nam 'produci' uenales dicuntur. 2 PRODUKIT VENDIT haec celeritas uendibilem indicat mercem. 3 FORTE FORTVNA id est bona fortuna. 10
- 135 **55** HIC MEVS AMICVS quia locus est meritorum, non iam 'miles', sed 'meus amicus'. uide enim quid sequatur: 'emit' inquit 'eam dono mihi'.
- 136 **56** 1 IMPRVDENS HARVM RERVM hic ostendit quam audus id faceret, si rem penitus nosset. 2 Simul etiam osten- 15 ditur quanta secreta dicat Phaedriae, utpote quae riuialis nesciat. 3 IMPRVDENS HARVM RERVM IGNARVSQVE OMNIUM prudentia naturalis est, gnaritas extrinsecus uenit. 4 'Imprudens' per se, 'ignarus' per alios. 5 Hoc est: qui nec suspicatus sit neque ex aliquo audierit. 20
- 137 **57** 1 POSTQVAM SENSIT ME TECVM QVOQVE REM HABERE

1 is om. B | vbi] tibi C, u. T | h. T | f. u. B | et C | alia B, aliene T || 3 quanto V | miles om. C | phedria C | meruit codd., corr. Westerh. || 4 ET om. B | SCIRE] s. T | uenusta B (t. Sabb.) | ΕΔΔΙΥΙC B, ἔλλειψις V, **** T, om. C || 5 spe. B, s. T || 6 stabula BV | <p> frenos V, ferenos B, frenos ex -as corr. T | s.] f. C || 7 proprie — dicuntur om. B || 8 VENDIT] uendibilem B || 9 <hic> forte TC | FORTVNA] f. T | haec est V, om. TC | bona fortuna om. TC || 11 hic om. BT | m. a. T | quia om. T | locutus B, longus T | meritori B, meritorium C || 12 iam] nam C | amicus om. TC | uide] unde T | enim om. TC | sequitur BT || 13 eam ed. pr.: et BV, in TC || 14 in. (i. p. T) h. rerum (r. T) BT | ostenditur V | 15 facere C | etiam om. V | auditur C || 16 phedria TC || 17 nesciatur T, nascitur C | imprudens h. r. i. q. o. T, om. B (t. Wiss.) || 18 est om. B | gnauitas B || 20 est om. TC | neque] nec BV || 21 sensit me (in mg.) quoque rem habere tecum C, s. m. q. r. h. t. T, sensit etc. B

non dictum sed quasi celatum (<sensit>). 2 SENSIT ME TECVM QVOQVE REM HABERE magno pondere dixit 'tecum quoque', tamquam irascendi magis iusta causa sit militi quam Phaedriae. nam 'sensit' et 'tecum quoque' hoc significat.

138 58 1 REM HABERE sic dixit, ut honeste res impura dicatur. 2 NE DET SEDVLO sine dolo, hoc est impense.

139 59 1 AIT semper 'ait' dicimus, cum uel inuisa nobis et audientibus uel uana dicta narramus alicuius. 2 SI 10 FIDEM HABEAT hoc est: si faciam aliquid, unde credat se tibi praeponi. 3 SI FIDEM HABEAT si credere cogatur.

4 Id est si credat: unde fideiussor dicitur, hoc est auctor credendi. 5 SE IRI PRAEPOSITVM TIBI APVD ME ἀναστροφή in uerbo 'praepositum iri'. 6 Necessaria 15 implicatio in his, quae dura dictu sunt.

142 62 SED EGO QVANTVM SVSPICOR alta et acuta inuentio: scit meretrix amatores hoc solo inimicos esse, quod idem ✓ diligunt; magnifice igitur, ut riualis odium deleniret, uult persuadere Phaedriae non se amari sed uirginem. 20

143 63 1 AD VIRGINEM ANIMVM ADIECIT cur hoc inferat? ut uel laedendi militis causa Phaedria patiatur eum, quam amet et nolit, uirginem dono dare. 2 ETIAMNE AMPLIUS ✓

1 non — HABERE om. B | non] quo nunc T | celebratum T | sensit add. Sabb. | sensit sscr. C¹, sentit T | me quoque (om. tecum) T, om. C || 2 REM — quoque om. TC || 3 quoque <rem habere> B | tamquam om. T | iuste BTC || 4 nam] non T | <et> quoque B || 6 sic] magno pondere V (cf. supra) || 7 NE DET om. BV | sedulo — impense post 5 significat V | sedulo <est> V, s. T | impense sine dolo (om. hoc est) B || 10 et om. C || 11 HABEAT om. B | id est B || 12 si fi. ha. B || 13 hoc] id B || 14 SE IRI] sciri C | praeposito T, pre. B | TIBI — ME] t. a. m. T, om. B || 15 ΔΝΑΚΤΡΟΦΗ B, ἀναστροφή V, ***** T, om. C | iri] in B, om. C || 16 dicta codd., corr. Steph. || 17 SED EGO om. B | q. s. T | aucta TC || 18 sit C, sic B | quid B || 19 dicunt C | magnificate C, -ca T | deliniret TCV; declinet Klotz | uult] nil C || 20 persuade C || 21 AD VIRGINEM om. B | a. BT | adicit T || 22 ludendi V | quem BV || 23 nolit (uelit V)] sc. Thaidi dono dare; colit Bentley, colat Westerh. | AMPLIUS] a. T

mundat Terentius, ut solet, res huiusmodi per ἔλλειψιν suam.

144 ✓ **64** 1 NIHIL NAM QVAESIVI NVNC EGO optime purgavit Terentius, quod mox liberalibus nuptiis fuerat obfuturum, si uitiatam uirginem duceret Chaerea. necessario ergo 5 defenditur, tamquam quae honeste nuptura est.

145 **65** QVAMOBREM CVPIO ABDVCERE etiam hoc uerbo gratificatur Phaedriae, non enim 'accipere' ut ab amico remunerante, sed 'abducere' ut ab stulto et experte.

144 **64** 2 NVNC EGO EAM MI PHAEDRIA MULTAE SVNT CAUSAE 10 non indiligenter considerauerunt hanc meretricis orationem, qui illam instar controuersiae rettulerunt. nam et principium est (v. 1) 'me miseram! uereor ne illud grauius Phaedria tulerit' et narratio (v. 27) 'Samia mihi mater fuit' et partitio cum confirmatione (v. 64) 'nunc ego eam, 15 mi Phaedria, multae sunt causae quamobrem cupio abducere: primum quod soror est dicta' etc. et reprehensio (v. 82) 'egone id timeo?' et (v. 99) 'egone non ex animo misera dico?' et conclusio per conquestionem (v. 99—102) 'quam ioco rem a me < . . . > impetrare abs te nequeo, 20 biduum saltem ut concedas solum'.

147 . **67** 1 VT SVIS RESTITVAM AC REDDAM restituimur

1 mundat *B*, munde *TCV*; munde ait *Sabb.* | ΕΔΔΙΥCΙΝ *B*, ἔλλειψιν *V*, **** *C*, (post suam) *T* || 3 QVAESIVI] q. *T* | NVNC] n. *T*, om. *B* | ergo *B*, e. *T* || 5 cherea duceret *TC* | ergo om. *TC* || 6 tamquam quae *ed. pr.*: quam que *C* (*B. t. Sabb.*), quamquam *T* (*B. t. Wiss.*), quae *V* | ductura *V* || 7 CVPIO] cup. *T*, c. *B* | abducere (post etiam) *C*, ab. *B*, a. *T* | etiam] tunc *T* || 9 ut] et *C* | ab] a *TC* | et] ut *C* || 10 NVNC — PHAEDRIA om. *B* | EAM] ea *T*, om. *V* || 11 non] et nunc *T* | considerauere *V*, <et> considerauerunt *T* | hanc om. *B* || 12 instar om. *B* | retulere *V* || 13 uereor] u. *T* | ne om. *TC* | il. graph. tulerit *B*, i. g. f. t. *T* || 14 mihi m. f. *T* || 15 confirmatione in *ras.* *V*² | <ut (et *T*)> nunc *codd.* | eam m. f. m. s. c. q. c. a. p. q. s. e. d. *T* || 16 <eam> abducere *B* || 17 quod] quia *C* | dic. *B* | et om. *T* || 18 et egone] rogone *T* || 20 <ut> quam *codd.* | rem ioco *B*, l. *T* | a me] ante *TC* | lac. sign. *Sabb.* | impetre *B*, ip. *T* | abs n. b. s. u. c. solum *T* || 22 VT om. *TC* | a. r. *T* | restituimur *V*, -mus *BTC*

his, quibus nos uolumus, reddimur his, qui nos uolunt.

2 Ergo restituimur uolentes, reddimur uolentibus. sed in hac utrumque est. 3 SOLA SVM HABEO HIC NEMINEM 'sola' ad familiarium refertur absentiam, 'habeo hic neminem' ad alienorum amicitiam. potest enim sola 5 domi esse, habere tamen aliquem foris. 4 *Et* 'habeo hic neminem' plus sonat quam 'neminem hic habeo'. ✓

5 *Et* 'sola sum' ab his quos natura conciliat per se, 'habeo hic neminem' eorum qui uoluntate iunguntur.

148 68 1 NEQVE AMICVM bene hoc apud amatorem, nam 10 ✓ *Bent*
aliud est amator, aliud amicus: amator qui ad tempus, amicus qui perpetuo amat. 2 An quia in patris potestate est Phaedria? 3 QVAMOBREM PHAEDRIA in necessariis interponi nomen licet audientis.

149 69 1 CVPIO ALIQVOS PARARE AMICOS BENEFICIO MEO 15
hic ostendit specialiter, cuiusmodi amicos quaerat, ne Phaedriam contemnere uideatur. 2 PARERE AMICOS BENEFICIO MEO quia pariuntur et suo, sed minus diligunt.

50 70 1 ID AMABO ADIVTA ME QVO ID FIAT FACILIVS

1 nolumus *C* | reddimus *BV*, redimus *T*, reddamus *C*,
corr. Steph. || 2 restituimus *codd.*, *corr. Sabb.* | uolentē *B*, uoluntate *C*, -tis *T* | reddimus *codd.*, *corr. Sabb.* | nolentibus *C* ||
3 hac] *sc. uirgine, svm]* s. *T* | hic habeo *C*, ha. *T* | n. *T* ||
4 sola — neminem *om. B* | familiarum *C* | habeo h. n. *T* ||
5 ad] sed *TC*, non ad *B* | alienorum *V* || 6 habeo h. n. *T* ||
8 natura] nam *C* | consiliat *T* | per se *CV*², per *T*, *om. B*
(*t. Sabb.*) *V*¹ || 9 habeo — AMICVM *om. T* | hic *om. CV* || 10 nam
Goetz: an (*sscr. T*) *codd.*; an quia *ed. pr.*, quia *Steph.*, *del. Sabb.* ||
11 <et (*sscr. C*)> aliud *TC* | <est (*del. C*)> amicus *CV* | <et>
amator *TC* | amator <amicus amator> *B* | qui] id *TC* ||
12 qui *om. C* || 13 potestatem *B* | Phaedria] ne in necessariis
inopem uideretur *add. ed. pr.*; ne inops esse uideretur *Sabb.* |
QVAMOBREM PHAEDRIA om. BC || 14 in necessariis] in rebus seriis
Westerh. | nomen interponi *V* || 15 aliquos p. a. benefi. m.
<quia parantur et suo sed minus> *B* (*cf. infra*), a. p. a. b.
m. *T* | amicos parare *C* | me *C* || 16 hic — 18 MEO *in mg.*
*V*² || 17 phedria *C* | uideat *T*, (*ante contemnere*) *C*, uideretur
*V*² | parare *codd.*, *corr. Sabb.* | a. b. m. *BT* || 18 pariuntur
*TV*¹, parantur *BV*² || 19 adiuua *C*, a. *BT* | ME] m. *T*, *om.*
B | q. i. fit (*f. T*) *f. BT*

- παρέλκον: bis 'id' posuit. 2 ADIVTA ME mira coactio: pro 'patere excludi' 'adiuta me' dixit.
- 151 71 1 SINE ILLVM blande 'sine illum', tamquam in manu eius sit iniuriam non pati et excludi militem; non enim dixit 'fer' aut 'patere' sed 'sine'. 2 PRIORES 5 PARTES HOSCE ALIQVOT DIES honeste circumloquitur et oratorie, ne dicat 'abi foras' atque 'excludi te patere'.
- 152 72 1 NIHIL RESPONDES iam silentium accusat, quia scit nihil contrarium responsurum. 2 *Et* satis blande 'mihi' dixit, tamquam: cui debeas amoris uicem. 10
- 153 73 EGON QVIDQVAM facete exprimitur amantis ira, amoris integratio (*cf. Andr. III 3, 23*).
- 154 74 1 TANDEM PERDOLVIT nimis doluit. 2 Id est persensit dolorem. 3 *Et* TANDEM quasi qui impatiens fuit. 4 TANDEM PERDOLVIT VIR ES eleganter uariavit 15
 ✓ personas, secundam et tertiam. 5 VIR ES non 'puer'
 ✓ nunc es, sed iam 'uir', qui meretricem contemnis.
- 156 76 HINC EST ABREPTA EDVXIT MATER PRO SVA uide μίμησιν cum odio inductam et deprauatam pronuntiatione ita, ut et ὁμοιοτέλευτα non uitarentur de industria: 'ab- 20
 ✓ repta' 'pro sua' 'soror est dicta'. *Winkl 9.58*
- 158 78 1 HAEC NVNC VERBA id est false dicta. 2 HVC REDEVNT ut excludar.
- 160 80 1 NISI ILLVM PLVS AMAS QVAM ME repudiatis causis,

1 ΠΑΡΕΛΡΟΝ *B*, παρέλκον *V*, **** *T*, om. *C* | adiuua *TC* | coactatio *T* || 2 pate *C* | adiuua *TC* | me om. *B* || 3 SINE ILLVM om. *B* || 4 iniuria *TC* | nos *T* | exclusum *TC* || 6 h. a. ad. *T* || 8 respondet *C*, res. *B* | iam (nam *T*) licentius *TC* || 9 sit *C*, si *B* | respon**** *B* | *Et*] eae *T* || 10 uicem] ante *T* || 11 egone *B* | facete] facere *TC*, facile *B* | exprimitur <illud> *ed. pr.* || 13 TANDEM om. *B* | perdo. *B* || 14 qui om. *T* || 15 tan. perdo. *B* || 16 personam *TC* || 17 nunc om. *B* | es om. *BCV* | sed om. *T* | iam om. *CV* || 18 hic *C* | arepta *B*, abiecta *T* | duxit *BTC* || 19 mimesim *B*, imnisim *T*, minusin *C*, νυμειν *V* | et deprauatam om. *TC* || 20 et om. *C* | ΕΜΟΙΟΤΕΔΕΥΤΑ *B*, ὁμοιοτέλευτα *V*, **** *T*, om. *C* | tuta- rentur *C* || 21 <quasi> pro *B* || 22 HAEC om. *B* | falsa *T* || 23 excludat *C*, ex. *B* || 24 ames (-as *V*) plus *TCV*

quas illa attulerat, per deriuationem causae hic aliud inducit esse cur repellatur. 2 ET ISTAM NVNC TIMES QVAE ADVECTA EST adeo, inquit, amas militem, ut etiam inuideas, si quam amauerit.

61 81 TALEM PRAERIPAT TIBI ἐλϱωvela stomachantis amatoris. 5 ✓

62 82 QUID TE ERGO ALIVD SOLLICITAT quid est, inquit, si hoc non est?

63 83 1 NVN SOLVS ILLE DONA DAT hic iam quasi quaestiones tractantur: sed ille munus aduexit. 2 † NVN SOLVS 10 ILLE DONA DAT† possunt enim dona dari sed exigua aut minus libenter, et ideo mentionem benignitatis adiecit.

3 NVN VBI MEAM BENIGNITATEM sed ille benignus est. 4 NVN VBI numquid alicubi. 5 Aut si 'nuncubi' legimus, erit temporis aduerbium, ut sicubi quo 15 in loco, qua in re. 6 NVN VBI MEAM BENIGNITATEM intellegit se et dona obtulisse et id benigne saepe fecisse; nam plerumque ingrata dona sunt, in quibus benignitas non apparet, quae aut in quantitate rerum est aut in facilitate praestantis. 20

64 84 CLAVDIER claudi aut claudicare. Sallustius (*Hist. III fr. 48, 25 M.*) 'neque enim ignorantia res claudit' et (*fr. inc. 23 M.*) 'nihil socordia claudebat'.

1 pro deriuatione C | inducit] incidit BC, dicit V; conicit Sabb. || 2 ista C | nunc t. que a. est B || 3 inuidias T || 4 amauerat TC || 5 precipiat C | ἸΠΩΝΙΔ B, ἰϱωvία V, **** T, om. C || 7 QUID — SOLLICITAT] quid te a. B | TE] re C | inquit om. B || 9 NVN] non TC | il. do. dat B, i. d. d. T || 10 minus B | NVN — DAT om. B; schol. pert. ad NVN VBI MEAM BENIGNITATEM || 11 DONA DAT] donabat TC | dona donari TC || 13 nunc T | m. b. T, be. me. B | sed] sic V | ille <qui> TC, (qui in mg. m. 2) V || 14 nuncubi T | numquid] aliquid TC | sic T | num ibi B || 15 sicubi ed. pr.: sit ubi codd. || 16 qua] quam TC | in re] iure T, rē C | nuncubi T, ubi num C | m. b. T || 17 sed et B | obtulisse ex att. corr. C || 18 plerumque] plurimum B (t. Wiss.) || 19 aut 1. om. C | in 2. om. B || 21 CLAVDIER] claudere T || 22 ignorantia] ignauia Sabb. | res ante ign- B || 23 socordia (a ex e corr.) B, secordia TV, secordiē C | claudiebat T, claudicabat C (sic et Maurenbr.)

- 165 **85** 1 NONNE MIHI VBI DIXTI plus dixit 'ubi dixti cupere te', quam si diceret 'petisti ut emerem'; plus est enim id praestitisse, quod qui acceperit non ausus fuerit postulare. 2 CVPERE TE vult rem parui pretii ex illius cupiditate et suo labore perpendi. 3 EX AETHIOPIA non 'Aethiopissam' sed honestius 'ex Aethiopia'.
- 166 **86** RELICTIS REBVS OMNIBVS QVAESIVI haec iam omnia in beneficiis considerari solent.
- 167 **87** 1 QVAESIVI uide quemadmodum adhibeat atque aerumnas sibi difficilium munerum dicat imposuisse meretricem: 'ex Aethiopia ancillulam' inquit 'dixti te cupere'; quid ego feci in re caeli ac solis ac paene orbis alterius? 'quaesiui', nec enim in promptu erat. 2 Deinde non 'petisti' sed 'dixisti', nec 'uelle te' sed 'cupere', non 'nigram' sed 'ex Aethiopia', nec 'dedi' sed 'relictis rebus omnibus' quaesiui: quid hic non exquisitum, quid non ita expressum, ut nihil addi possit? 3 PORRO EVNVCHVM deinde uel postea uel multo post. 4 EVNVCHVM VELLE eunuchos a Persis institutos putant ex captiuis; a Babylonibus enim Hellanicus auctor exstat id habuisse. 5 PORRO EVNVCHVM DIXTI VELLE TE uide quemadmodum, ut maius faciat quod praestitit, non semel imputat duo mancipia, sed primo

1 NONNE — VBI *om.* B | DIXTI] d. T | <che> dixit C | dixti <mihi> B, dicti C | te cupere V || 2 enim est T || 3 id *om.* V | fuerit] sit V || 4 cuperem C | uult rem] mulierem TC | ex] et C || 5 et *om.* B | ex ethi. B || 6 non — sed *om.* B | honestius quam si ethiopissam B || 7 REBVS — QVAESIVI] re. o. quae. B, e. o. a. T || 9 uide] unde B | adhibeat BV, exhibeat C (*dett.*), exhuicat T; exaugeat Sabb., <studium> adh- Schoell | atque] aiatque Sabb.; *om.* *dett.* || 10 <cum> erumpnas T | numerum C | dicat *om.* TC (*dett.*); Sabb. || 11 ex *dett.*, *om.* BTCV | ethiopiam BCV | ancillam T, (-a) C || 12 in re] iure C, in te B | paene *om.* T || 13 nec T, nunc BV, num C || 14 te *om.* BV | omnibus rebus TC || 17 porro heu. T || 18 ^{haud} multo (*sscr. m. 2*) V || 19 babilonibus (babyll- V, babill- BT) *codd.*; babylonis *ed. pr.* (babilonis D) | enim *del.* Sabb. || 20 ellanicus BTV, elanicus C | auctor Steph.: antiquior (-quorum TC) *codd.* | extat B, existit V, extitit C (*dett.*), exnrit T | id] uel T | e. d. te. uel. B, eu. d. u. T || 21 dicti C | TE *om.* TCV | uidi C

puellam, deinde eunuchum: illam quia 'ex Aethiopia', hunc quia 'solae utuntur his reginae'. quid tale Thaidi riualis dedit? 6 EVNVCHVM εὐνοῦχος εἴρηται ὡς εὐνήν ἔχων, τοῦτ' ἔστιν φυλάττων, ὡς ἡνίοχος βαβδοῦχος σκηπτοῦχος· εὐνήν οὖν γυναικὸς κἀνδρός.

68

88 1 REGINAE 'reginae' diuites, sed ἐμφοτικώτερον est. 2 QVIA SOLAE VTVNTR HIS REGINAE uarie 'eunuchum' dixit et intulit 'his', ut (*prol.* 1—3) 'si quisquam est qui placere se studeat bonis quam plurimis et minime multos laedere, in his poeta hic nomen profitetur suum'. 3 REPPERI plus est quam 'emi'. 4 *Et* uide quam propriis et amplissimis uerbis usus est, quia et ancillam 'ex Aethiopia' et eunuchum (<'quia solae utuntur his reginae'); illam 'quaesiui', hunc 'repperi'. 5 Ergo uigilanter ancillam 'quaesiui', hunc 'repperi': neutrum enim horum facile positum erat. 6 QVIA SOLAE VTVNTR HIS REGINAE nota, cum 'eunuchum' singulari numero praeposuerit, 'his' subiunxisse. 7 Sed 'his' non ad eunuchum rettulit, sed ad delicias aut quid tale: quia solae utuntur huiusmodi deliciis seruitiisque reginae. 8 *Et*

1 eunuchum] *hic habent codd.* 'quia solae (solo *T*) utuntur (ut *B*) hic (om. *B*) reginae (re *B*, regimē *T*)', quae post 13 eunuchum *transp. Sabb.* | ex om. *T* || 2 quia om. *B.* (*t. Wiss.*) | utuntur h. re. *B*, reginae utuntur (om. his) *TCV* | tali *B* | Thaidi *dett.*, om. *BTCV* || 3 eunuchus *T* | εὐνοῦχος ἴρηται ὡς εὐνήν ἔχων τοῦτεστιν φραατων ὅς νιοχος βαβουχος σκηπτοῦχος εὐνήν νν τνευ κεν αναρος *V*, εὐνοῦχος εἴρηται ὡς εὐνιῶ ἔχων τοῦτῶ ἔστι φυλάττων ὡς ἡνίοχος βαβδοῦχος σκηπτοῦχος *M*⁴, * * * * * *T*, om. *BC*; εὐνοῦχος εἴρηται ὡς εὐνήν ἔχων τοῦτεστι φυλάττων ΟCOCEINΓΥΝΕΝΚΕΚΑΝΔΡΟΣ *Lindenbr.* (*ex cod. Cuiac.*) || 6 reginae om. *BTC* | sede ΜΤΔΦΔΤΙΡΟΤΕΡΟΝ (*non add. t. Wiss.*) *B*, sed ἐμφοτικώτερον *non V*, sede * * * * * *non T*, sedes *non C* || 7 utuntur h. re. *B* || 8 et om. *C* | quisque *C* || 9 est om. *B* | se (*s. T*) *post* studeat *TC* | q. p. et m. *T* || 10 multos] malos *C*, m. *BT* | le. *B*, l. *T* | in his p. hic n. *B* | pro. suum *B*, prof. s. *T* || 11 *Et* om. *B* || 12 et 2. om. *TCV* || 13 ex om. *T* | quia — reginae *add. Sabb.* (*cf. supra ad 1*) || 14 illum *T* || 15 hec *C* | neutrum (<eorum>) *TC* || 16 qua *T* || 17 eunucho *TC* || 18 hic (2.) *T* | ad om. *T* || 20 huiusmodi — 302, 1 hic om. *T* | seruitutisque *C*

oratorie hic subdidit quod in ancillula praetermisit, quia nulla Aethiopissa honesta dici potuit. 9 *Et* 'reginas'

✓ modo diuites dicit. in Phormione (*I 2, 20*) 'o, regem me esse oportuit!'

169 89 1 HERI MINAS VIGINTI PRO AMBOBVS DEDI recen- 5
tiora beneficia grauiora sunt aduersum ingratos. ergo a
tempore inducitur exprobratio. 2 PRO AMBOBVS DEDI
melius amborum pretium, quam ut separatim diceret,
quantillo emerit ancillulam nigram, de qua mox (*III 2, 18*)
dicetur 'hic sunt tres minae'. nam constat eunuchum 10
solum emptum esse minis uiginti, ut ipse Parmeno con-
fitebitur seni (*V 5, 14*).

170 90 TAMEN CONTEMPTVS ABS TE et hoc seruatur in
beneficiis, nam maiora sunt cessantibus meritis eorum,
quibus praestantur. 15

171 91 1 OB HAEC FACTA ABS TE SPERNOR hic duplex pro-
nuntiatio est: uel per interrogationem uel per inuidiosam
exprobrationem. 2 *Et* melius uelut indicatio modo
quam interrogatio profertur; hoc enim est multo grauius
quam illud. 3 OB HAEC FACTA ABS TE SPERNOR sic Vergi- 20
lius (*Aen. IV 217—18*) 'nos munera templis quippe tuis
ferimus'. et cum interrogatione uel cum increpatione pro-
ferri potest. ✓ 4 QUID ISTIC hoc aduerbium consentire inci-

1 quod *sscr. V², om. BTC | in] et TC | ancillam TC ||*
2 Aethiopissa *om. TC | Et om. B ||* 3 <has> modo *TCV,*
om. B | dicit om. B | ut add. ed. pr. | o] ha TC || 5 mi.

B | VIGINTI] d. T, decem C, decem^{xx} V, om. B | PRO — DEDI]
p. a. d. T, om. B || 6 gratiora *C ||* 7 exprobratio *C ||* 9 quantillo
ex-tulo corr. T | emerit ex-rat corr. B | ancillam B || 10 diceretur
BV | tres sunt B || 11 emptum *om. T | esse nūmis TC, om. B ||*
12 seni *in ras. V² ||* 13 contentus *B | seruant C ||* 16 FACTA] bene
facta *C, b. f. T | spernor abs te C, s. abs T, a. sper. B | est*
pronuntiatio *TC ||* 17 interiectionem *T | inuidiam C ||* 18 expro-
brationem *sscr. V² (= dett.), om. BTC | uelut] uel per C | in-*
dicationis *T ||* 19 quam *dett., quam quod BTCV | interieccio*
T | grauior T || 20 sic] ut *TC, om. B ||* 21 quippe — ferimus]

q. t. s. TC, q. tu. f. (sscr. m. 2) V || 22 et <uel quas tulit>
TCV, et <quas uel tulit> B || 23 *ISTIC] i. T*

pientis est. et est ἔλληψις: deest enim 'remoramur' aut quid tale.

72 **92** 1 QVAMQVAM ILLAM CVPIO ABDVCERE 'abducere' dixit quasi ab stulto, nec per uerum meritum sed per fraudem. Cicero (*in Verr. II, III 34, 78*) 'per uim ac 5 dolum abducta ab Rhodio tibicine'. 2 ATQVE HAC RE ARBITROR non dicit <qua>, quia hoc est ex re.

73 **93** VERVM TAMEN scit meretrix contentione quadam negari. ergo fingit se uinci, ut adulescentem molliat, et ipsa cedit, ut et ille remittat pertinaciam. 10

74 **94** 1 POTIUS QVAM TE INIMICVM HABEAM hoc totum ita loquitur, tamquam ipsa magis amet Phaedriam, quam ab illo ametur. 2 <POTIUS QVAM> TE INIMICVM HABEAM huic contrarium est 'ut te amicum habeam'. 3 FACIAM 15 VT IVSSERIS nec uoluntate nec uultu consentientis hoc ait meretrix, sed callide temptat omnia. nam quia persistendo non perfecit quod exspectabat, docet Phaedriam etiam ipsum neglegentius negare quod poscitur. et adeo hoc subtile est, ut statim impetrauerit; peruulgatum est enim 'quod summa ui defenderis, cum extorqueretur, hoc idem 20 postmodum remittere remittenti'.

75 **95** 1 VTINAM ISTVC VERBVM 'istuc uerbum' pro tota sententia. 2 VERBVM pro dicto. sed proprie ἀξίωμα,

1 et est *om.* TC | ΕΔΛΙΥΙC B, ελιψις V, **** T, *om.* C | 3 quamquam i · c · a · T, *om.* B | abducere *om.* TCV || 4 quasi uelut B, tamquam *ed. pr.* | a B, ob T | per uerum] puerum T || 5 per — abducta] uī abductam Cicero || 6 abductae (e *add. m.* 2) V | a C | tibicine V, tibicine T, tibi cene C | atque h · r · a · T, atque arbitror B || 7 qua *add. Westerh.* | hoc est ex te B, hoc est abs te TC, hoc ex te est V, *corr. Westerh.* || 8 TAMEN] tantum B (*t. Wiss.*), tam T | sit C | contericione B, con- tractione C | quaedam TC, qua///dam V || 9 negati B | ergo] quo TC || 10 ipsi T, ipsa (a *ex e corr.*) C || 11 quam t · in · ha · B, q · t · i · h · T || 13 POTIUS QVAM *add. Sabb.* | ha · B, h · T || 14 contrarium huic C || 15 ut i · T | nec 1.] his T | consentiente C | haec CV | agit BV || 17 Phaedriam *om.* B | ipsum etiam TC || 18 et *om.* TC | hoc *om.* C || 19 imperauerit B, impetrauerat T, ***** C || 20 quod] quidem C | ni C | extorquetur T || 21 postea B || 22 utinam i · u · T, *om.* B | istuc uerbum *om.* V || 23 ΔΞΙΟΜΑ B, αξή^ωόμα V, *** T, *om.* C

id est sententia uel enuntiatio, quae uno stringitur et ligatur uerbo, uerbum a ueteribus dicebatur. 3 EX ANIMO AC VERE DICERES <'uere'> certe, quia est qui 'ex animo' dicat, fallatur tamen.

176 **96** POTIVS QVAM TE INIMICVM HABEAM tantum in animo 5
mum Phaedriae hoc descendit, ut etiam repetat quod
amica dixerat adulans.

177 **97** 1 SINCERE DICI QVIDVIS POSSEM PERPETI sincerum
purum sine fuco et simplex est, ut mel sine cera. 2 Bene
ergo <ut> mel blandimentum meretricis dulce fatetur, sed 10
negat esse sincerum.

178 ✓ **98** 1 VICTVS VNO VERBO 'utinam istue uerbum' (v. 95)
et 'uno uerbo', ut diximus, sic accipe, ut 'uerbum' dictum
intellegas, quod uerbo complectitur completae sententiae
pronuntiationem, quod ἀξίωμα nominabatur. 2 LABASCIT 15
omnia incohatiua trisyllaba fere media producta enuntian-
tur. 3 VICTVS VNO VERBO QVAM CITO ait, quine illum
'falsa lacrimula' (I 1, 22) uinci crediderat posse; plus
factum est: et 'uno uerbo' uictus est et 'cito'.

179 **99** 1 EGO NON TAM EX ANIMO MISERA DICO quod sensit 20
multum ualuisse, hoc Thais inculcat animo amici sui.

1 <ē> . i . <p> C | enuntiatio *ed. pr.*: nuntiatio *codd.*
(pron- C²) | quo T | ligatur et (uel C) stringitur (-etur T)
TCV || 2 <hoc> uerbum *sser. V²* || 3 AC] et TC | di . B | uere
add. Sabb. || 5 poti . quam t . in . habeam B || 6 hec T | repetat
ex-it corr. T || 7 adulans *Sabb.*: adulando V, adolescens BTC ||
8 q . u . p . p . T | sincere C || 9 fuco] succo TC || 10 ut *dett.*
om. BTCV | mel *om. T* | blandimentum V, -torum TC, (*ante*
mel) B || 12 victvs — uerbum et *om. B* || 13 et] est T | ut
diximus — uerbum *om. B* || 14 quo T | conflectitur T, plecti-
tur CV | <et> complet//// V, <et> completae (-plectē BC)
BTC, *corr. Westerh.*; et complet *Schopen* || 15 pronuntiatione
C | ΔΞΥΟΜΑ B, ἀξίωμα V, *** (*post nom-*) T, *om. C* | nomi-
natur? | labescit T || 16 trisyllaba] m silla C, in sillaba T |
enunctantur C || 17 vno] u . B | q . c . T | ait *om. B* || 17 quine
(*cf. Haupt Op. III 537*) qui ne B (*sic vel me dett.*), quia ne V,
que ne C, quod nec T; qui *ed. pr.*, qui una *Sabb.* || 19 et 1.
om. B | uictus est uno uerbo B, uno uictus est uerbo V ||
20 ego (et C) non t. (tm C) TC, ego non V, *om. B* | ex a .
m . d . T, misera dico B || 21 uoluisse T

2 *Et* 'ego' uide quanta significet: conuenit hoc pronomen multa blande exprobranti, ut (*Verg. Aen. IV 314*) 'mene fugis?' 3 QVAM IOCO REM VOLVISTI A ME TANDEM contra illud refertur, quod ait Phaedria (*v. 85*) 'nonne ubi dixti cupere te'. 4 Sed hoc uehementius et disertius: 'quam rem' inquit; non 'munus' sed quod plus est 'rem', et non dixit 'serio' sed 'ioco' a facilitate praestantis, et 'uoluisti', non etiam 'dixisti'. — 5 *Mirandum obsequium ex voto animi pendens: non exspectat imperium; ne uoluptati mora sit, dum iubetur.* — tum illud quod ait 'perfeceris': nonne pondus hoc uerbi et potentiam Phaedriae circa amicam et illius obsequium uehemens et rerum difficultatem, quae extortae sunt, monstrat atque omnem obterit querelam Phaedriae?

181 **101** EGO IMPETRARE NEQVEO HOC ABS TE tu et ioco et non petisti, cum perfeceris tamen, at ego impetrare non possum.

182 **102** 1 SALTEM VT CONCEDAS SOLVM argute additum et 'saltem' et 'solum'. 2 *Et* bene 'concedas', ut uoluntatis sit; <nam sic> dixit supra (*v. 71*) 'sine illum priores partes hosce aliquot dies' etc.

183 **103** 1 VERVM NE FIANI ISTI VIGINTI DIES facete 'biduum' decuplauit. 2 *Et* simul, quia ex eadem ratione

2 blanda *codd.*, *corr. Steph.* || 3 rem a me uoluisti tandem C, r . a . m . u . t . T || 5 dix . c . t . B, dixti T | haec V, om. B || 6 minus C | plus *dett.*, pluris B (*t. Wiss.*) TCV || 7 dixit V, dixisti BC | sed <et> B | a] et T || 9 ex] et C || 10 ne] et C | sit uoluptati mora B || 11 hoc uerbi pondus T, hoc uilipendus C || 12 amicas T || 13 exorte C, extorias T | sint TV || 14 oppressit C || 15 ego — te] ego nequeo etc. B, ego impetrare n . h . a . T | tu et ioco (ipse *add. B*) non BV, me uo (*om. T*) *** non TC; *corr. Steph.* || 17 possim C || 18 saltim ut consedeas C || 19 saltim C | Et *om. T* | concedis C | uoluptatis T || 20 nam sic W.: sic enim *dett.*, *om. BTCV*; ut *Schoell* | dicit CV | sine] sem T | prioris partis V || 21 partes — dies] p . h . a . d . T, p . B || 22 ni B | f . i . u . d . T | isti *om. B* | xx B, xx^{ti} C | dies *om. B* | facere B || 23 decuplauerit (*ex duplica-corr.*) B, deculpauit TC | ratione *om. B*

sunt uiginti ex qua duo, <et> ex qua uiginti, ducenti, duo milia et similiter deinceps.

- 184 **104** PROFACTO NON PLVS BIDVVM AVT ἀποσιώπησις
secunda.
- 185 **105** 1 HOC MODO SINE TE EXOREM noue nunc non 5
'de te exorem' sed 'te exorem'. 2 *Et* 'hoc' absolute.
- 186 **106** 1 FACIENDVM EST QVOD VIS non 'quod oportet'
sed 'quod uis' dicendo multum addidit obsequio suo.
2 BENE FACIS in consuetudinem uenit, 'bene facis' et
'bene fecisti' (V 8, 61) non iudicantis esse sed gratias 10
agentis. 3 MERITO TE AMO bene amoris mentionem ad
auferendam suspicionem contemptus Phaedriae fecit.
- 187 ✓ **107** 1 RVS IBO et hoc amatorium est, odisse urbem
sine amica. 2 Nec dixit 'ibi ero' sed 'ibi me mace-
rabo'. 3 ME HOC MACERABO BIDVVM pronuntiandum 15
✓ 'biduum', ut si dixisset 'biennio'.
- 188 **108** 1 ITA FACERE CERTVM EST ex his apparet uerbis,
quam sibi amator hoc aegre imperet. 2 MOS GERENDVS
EST THAIDI cum pronuntiatione et gestu, ut ostendat quae
uis amoris sit, ut Thaidi mos geratur. 20
- 189 **109** 1 HVC FAC ILLI ADDVCANTVR eunuchus et ancilla, sed
praeualet genus masculinum. 2 <FAC ILLI> ADDVCANTVR

1 xx B, xx^{ti} C, extⁱ T | ex — uiginti om. B | et add. ed.
pr. | ducenti] .cc. B | duo milia] .ii. B, .i. i T, ii C, .ii. V ||
3 plus bi. aut B, p. b. a. T | ΔΠΟΙΟΠΗCIC B, αποσιωπησις
V, ***** T, om. C || 4 secunda C || 5 s. t. e. T | noue — exo-
rem 2. om. B | nonne C | nunc] ne V || 6 sed te exorem om. C ||
7 EST om. B | vis om. T || 8 addidit T | obsequium B || 9 con-
suetudine TC || 10 iudicantis ed. pr.: indicantis codd. | esse] est
V (= dett.) || 11 merito t. a. BT | amaris mentione C ||
12 auferendum T | contentus C | fecit in mg. V² (= dett.),
om. BTC || 13 amatorum V, -ris TC | urbem odisse TC ||
14 me om. B | macerabo] m. T || 15 me hoc <me> macerabo
(m. T) biduum (b. T) TC, <biduum> me hoc macerabo
biduum V, om. B || 17 ITA FACERE om. B || 18 quod B (t. Wiss.) |
aegre hoc TCV | gerendum est C, geren. B || 19 t. BT |
gestum C || 20 ut om. C | 21 HVC — ancilla] adducantur B | huc
fac i. a. T | anolla C || 22 <figurete (-tue dett.) illi> sed dett.,
ed. pr. | sed] pro adducito B (cf. infra) | masculinum (ante
genus) B, masculini TC | ADDVCANTVR — eos om. B

pro adducito eos. 3 *Et* bene adiectum, ne dilatis ob retentionem muneribus non procederent actus fabulae.

4 *Et* simul, quia absentia Phaedriæ opus est, dum per Chaeream ludificatur meretrix.

190 **110** 1 IN HOC BIDVVM THAIS VALE nunc 'uale' abs- 5
cessum significat, non salutationem. nam si mera salu-
tatio est, biduo solum amicam ualere optat; sed prae-
scribere conatur, quanto tempore abfuturus sit. 2 *Et*
simul ostendit, quam inuitus abscedat. 3 IN HOC BIDVVM
THAIS VALE accusatio casu utens expressit amatoris im- 10
patientiam, 'biduum' dicens praescripsit de tempore. et
'uale' maiorem uim habet ex dolore discedentis quam ob-
sequio salutantis.

91 **111** 1 ET TV NVMQVID VIS ALIVD 'uale' subaudiendum
salutatorium. 2 *Et* subintellegendum post osculum dici 15
'numquid uis aliud?' quasi recte factum. ✓

92 **112** 1 CVM MILITE ISTO 'isto' bene additum quasi
odioso, ut alibi (*Ad. IV 7, 36—37*) 'iam uero mitte,
Demea, tuam istanc iracundiam' et Vergilius (*Aen. IX 94*) ✓
'aut quid petis istis?' haec enim pronomina spernentis 20
sunt odiumque monstrantis. 2 PRAESENS ABSENS VT SIES
'praesens absens' *κακόζηλον*.

170. *Spectator*

1 adiectum *BV* (*dett.*), adductos *TC*; adducantur *Sabb.* |
delatis *BTV*, delealis *C*; *corr. Steph.* | ab *T* || 2 refectionem
(-ne *C*) *BC* | procederet *C* || 3 *schol. ad v. 107 pert.* | quasi
abstinentia *C* || 4 ludificatur per chaeream *V* | meretris *C* ||
5 t. uale *B*, t. u. *T* | nunc — 10 VALE *om. T* | nunc *om. B* |
abscessum] discessionem *B* || 6 uera *C* || 7 esset... optaret
Schopen | perscribere *CV* || 8 affuturus *C* || 9 quam *om. C* | ab-
cedat *B* || 10 THAIS VALE *om. B* | utens casu *TC*, casu *V* | im-
presserit *C* || 13 salutationis *C*, salutantis *T* || 14 ET TV *om.*
B | 'uale' subaud-] *sc. ut sit* et tu uale || 15 salutarium *TC* |
Et] uel *TC* || 16 quasi *in ras. V² (dett.)*, cum *ITC* || 17 bene
om. TC | addito *TC* || 18 mitte (*micti C*)] omitte *Ter.* || 19 De-
mea] de medio *TC* | t. i. i. *T* | istam *V* | et *om. B* || 20 aut
om. T | petis istis] petistis *B*, petisti *C*, petis *T* | enim *om.*
TC | pronomina aspernantis *V* || 21 absensque *C*, ab. q. *T* |
vr — absens *om. B* | ut scies *C*, u. s. *T* || 22 *ΚΑΚΟΖΗΛΟΝ B*,
**** *TV, om. C*

- 193 **113** 1 ME DESIDERES αὐξήσις, quia plus est ab amore desiderium. 2 <ME AMES ME> DESIDERES ME SOMNIES ME EXSPECTES ἐπιναφορά prima. 3 Cum 'amare' et 'desiderare' sit uoluntatis atque obsequii, num etiam 'somnia-riare'? ✓ 4 Satis amatorie dictum est. 5
- 195 **115** 1 ME SPERES cum 'me exspectes' iam dixerit, quid sibi uult iterum 'me speres'? 2 An exspectatio certorum est, spes incertorum? 3 *Et* exspectatio propin quarum rerum, spes longin quarum. 4 *Et* exspectatio destinat tempus, spes non destinat. 5 An 10 'me speres' idem facere, id est de te cogitare, ut sit 'speres' credas, ut statim in subditis (*v.* 123—24) inuenies 'nam eius fratrem spero iam propemodum reperisse'? 6 ME TE OBLECTES septimus casus <'me'>. 7 MECVM TOTA SIS toto animo. nam illam nunc animum 15 uult esse, non corpus. 8 *Et* simul quod ipse ab eius corpore patitur, id uult militi eius mente contingere tamquam penitus excluso ab amica.
- 196 **116** QVANDO EGO SYM TVVS 'animus' scilicet.
- 197 ✓ **117** ME MISERAM FORSITAN HIC MIHI PARVAM HABET 20 FIDEM recte Thais nunc partem argumenti exsequitur tacitam apud Phaedriam propter praesentiam servi, quem
- 1 <me ames> me V | ΔΥῆηCIC B, auxesis V, **** T, om. C || 2 ME AMES ME add. Sabb. | desideres (-ras T) post somnies (somp. T) BTC, om. V | me ex · T || 3 ΕΠΔΝΔΦΟΡΔ B, ***** T, om. CV | cum in ras. V² (dett.), sit BTC || 4 uoluptatis T | obsequii num etiam Sabb.: num etiam obsequi B, etiam (ai etiam V = dett.) nunc (om. V) obsequii TCV || 5 <Somniare> satis Sabb. || 6 exspectes] spectes BT, espectes C || 8 spes est TC || 9 rerum propin quarum B | Et om. T | desinat C, dextinat T utroque loco || 11 me] ne T | idem ed. pr.: id est TC, deest in ras. V², it B (t. Wiss.; rem t. Sabb.) | facere — 13 eius in mg. V² | id est] idem T || 13 fratrem in ras. V² | spero — repperisse] etc · B || 14 mecum V | ob · T | me add. ed. pr. || 15 MECVM et sis om. B | tota TC || 16 non V | quod] quam C || 18 pe-
quidem
nitus ed. pr.: peius codd. || 19 quando ego (sscr. m. 2) V, om. B || 20 FORSITAN — FIDEM] f · h · m · p · h · f · T, for · etc · B | habeat C || 21 nunc] non T | tactam C || 22 phaedriam apud BTCV¹, corr. V² | propter] propter phedriam C, phedriam T

poeta vult ita nescire, ut audeat ad uitandam uirginem subornare Chaeream.

198 **118** ATQVE EX ALIARVM INGENIIS NVNC ME IVDICET hic Terentius ostendit uirtutis suae hoc esse, ut peruulgatas personas noue inducat et tamen a consuetudine non 5 recedat, ut puta meretricem bonam cum facit, capiat tamen et delectet animum spectatoris.

200 **120** 1 NEQVE ME FINXISSE FALSI QVICQVAM aut 'dixisse' debuit dicere aut abundat 'falsi'. 2 Aut ideo, quia et uanum aliquid fingi potuit, ut supra (v. 24) 'si uanum 10 aut falsum aut fictum est.'

01 **121** 1 NEQVE MEO CORDI ESSE QVEMQVAM CARIOREM melius 'quemquam' quam si diceret 'militem'. 2 QVEMQVAM CARIOREM quasi meretrix non 'carum' alterum sed 'cariorem' negat. 15

02 **122** 1 ET QVICQVID HUIVS FECI 'huius' absolute aut per ἄλλειψιν, ut desit 'rei'. in Hecyra (III 2, 3) 'ne quid sit huius oro', in Heautontimorumenon (III 3, 10) 'nihil me istius facturum, pater'. 2 Aut <ut> (Verg. Aen. IX 94) 'quid petis istis?' 3 QVICQVID HUIVS 'rei' 20 subaudiendum est, <id est>: quod eum exclusi foras.

03 **123** 1 SPERO PROPEMODVM noue 'spero' pro 'credo' uel 'confido'. 2 PROPEMODVM ideo 'propemodum', quia hominem quidem nouit, sed fratrem esse uirginis nondum probauit.

1 audeat (u in d corr.) T || 3 INGENIIS] i. T | nunc me indicet C, n. m. i. BT || 4 ostendit post suae TC || 5 a sscr. V², om. BC || 7 spectatorum V || 8 FINXISSE] f. T | quicquam falsi V, quicquam BC, q. T || 10 et om. B | sin V || 11 aut f. a. f. e. T || 12 neque meo c. e. q. c. T, om. B | ESSE] est C, om. V || 13 quam] quae C | QVEMQVAM] quem B (t. Wiss.) || 14 quasi] quam C || 16 et quicquam C, et quid T, om. B | <feci> huius V | FECI om. B | huius om. TC || 17 per ΕΩΪΝ B, per elipsim V, pere (pure T) **** TC | ut om. C | res codd., corr. Steph. | echira codd. || 18 <et> in T | eautontumerumenon V, eautontur B, eutontu. C, -tum. T || 19 istis TC | patri T, pat^r C | ut add. W. || 20 istis om. C | huiusce C || 21 id est (an scilicet?) add. W.; FECI Sabb. || 22 propemodum noue spero in mg. V², noue B | nonne C | pro credo om. V | uel confido in mg. V², et confido C || 23 PROPEMODVM om. B

204 **124** 1 ADEO NOBILEM 'adeo' pro nimis positum est.
2 Aut expletiva particula.

206 **126** ATQVE EXSPECTABO DVM VENIT futurum actum
uoluit promittere, non quo aliquis gestus sit expectantis.

Coke Frag. 189

II.

1.

207 ✓ **1** FAC ITA VT IVSSI iam amatorium multiloquium et 5
uaniloquium continet ista actio, nam et repetit quod iam
dictum est et id facit <***> magis et odiose nimis.

209 ✓ **3** 1 ROGITARE QVASI DIFFICILE SIT deest 'uis' uel
'pergis', ut sit: rogitare pergis. 2 Vel 'te', si ipsum
respicit, uel 'hunc', si auersus haec dicit, ut sit: rogitare 10
te! aut: rogitare hunc! ✓ 3 Et distinctione interposita
inferendum uultuose 'quasi difficile sit', <scilicet> id quod
mandat. ita et ineptiam nimiam circa haec solliciti ama-
toris expressit et ostendit nihil esse facilius, quam dedu-
cere ad meretricem munera, cum contra illud sit difficilli- 15
mum, poscenti aliquid non dare. ✓ 4 ROGITARE subauditur
'te mirum est', QVASI DIFFICILE SIT 'complere quod iubes'.

210 **4** 1 V TINAM TAM ALIQUID INVENIRE POSSIS <F.> PHAEDRIA
'inuenire' acquirere. sic in Heautontimorumenon (V 4, 16—17)
'patri quo modo obsequare et ut serues quod labore in- 20

1 adeo no. B | adeo <enim> V, om. B | positum est] nobit B || 2 aut <pro (per C)> TCV || 3 ex. dum ue. B, epectabo d. u. T || 4 uoluit (post promittere) B, noluit C, uoluit V | non om. V | congestus B, <actus> gestus V || 5 iusset T | et uaniloquium om. TC || 6 et om. T || 7 est om. C | facit] facete ed. pr. | moleste add. Goetz, fatue Schoell, inepte Sabb. || 8 dif. (om. SIT) B | idest T || 9 ut — pergis om. TC | Vel te] item V | si om. C || 10 respicis codd., corr. Steph. | aduersus codd., corr. Westerh. | hic V, hoc B (t. Wiss.) | sit] si T, om. V || 11 te — rogitare om. B | interposita om. B (t. Wiss.) || 12 dif. sit B | scilicet add. W. || 13 'ineptia C | nimiam] mnta T | circa] cura B | hoc V | sollicitis T | amoris B || 17 sit difficile V || 18 lemma om. B | ut. T | inu. T | possit C, p. T | PHAEDRIA] f. T || 19 eautontumerumenon V, eauton. B, eutontum. T, eutamtu. C || 20 modo om. V

uenerit'. 2 Nam ideo a praecedenti etiam quaestus dicuntur.

211 5 1 QVAM HOC PERIT deest 'facile', <ut sit: quam facile> hoc perit. 2 QVOD MIHI <EST> CARIUS pro 'qui mihi sum carior'. 3 Sed 'ego' dixit absolute, occurrens huic 5 pronomini <'quod'>.

212 6 QVI EFFECTVM DABO 'qui' pronomen, ut in Heautontimorumeno (IV 3, 23) 'qui nolo mentiare'.

213 7 SED NVMQVID ALIVD IMPERAS in his seruus nihil uult nisi coactus facere propter maiorem dominum. sic 10 et alibi (II 3, 97) 'iubesne?' inquit, respondente Chaerea 'cogo atque impero'.

214 8 1 MVNVS NOSTRVN ORNATO VERBIS ἡθικῶς non dixit 'meum', quasi etiam Parmenonis sit. 2 ET ISTVM id 15 est molestum et odiosum. nam hoc significat 'istum'.

215 9 1 AB EA PELLITO 'ab ea' ab eius animo. 2 Et non 'pelli facito' sed 'pellito'.

216 10 1 MEMINI TAMETSI NVLLVS MONEAS properat seruus carpere uaniloquium domini. 2 NVLLVS MONEAS 'nullus' pro non. in Hecyra (I 2, 4) 'nullus dixeris', Plautus in Trinummio 20 (III 1, 5) 'nullus credas'. 3 EGO RVN IBO et hoc iam dictum est (I 2, 107), sed ostendit, quam olim id incipiat Phaedria.

1 Nam ideo] non iam C || 3 QVAM HOC om. B | peribit V; Ter. | ut sit facile add. dett., quam add. Schoell | hoc peribit V, om. B || 4 EST add. dett. | carior BTC | per C | quem TC || 5 dicitur C || 6 quod Steph.: qui dett. (B t. Sabb.), om. TCV || 7 DABO] d. T | ut] et V | in om. T | eautontumerumeno V, autont' B, eutontum. T, euton. C || 8 quin (vel quid) codd. Ter. | uolo TCV | mentiri TC, renuntiare V || 9 sed n. B | a. BT | imp. T || 10 per V | sic et alibi om. B || 11 respondet V | Chaerea] *** T || 12 rogo BTV, oro C || 13 MVNVS NOSTRVN om. B | uer. B | hΘIROC B, aethicos V², om. TC || 14 etiam (ante quasi) C, et B | id est] et C || 15 et om. B | nam — istum om. B || 16 PELLITO] pe. T, om. B | ab ea] id est B || 17 non sscr. V² | pelli V | sed in ras. V² || 18 nemini C | tamen etsi T, t. B | n. m. B | properat — domini in mg. B || 19 capere codd., corr. Steph. | NVLLVS MONEAS om. B (t. Wiss.) || 20 echira codd. | in triumpho T, internimio C || 21 <et> ego V, om. B | iam] lac (!) C || 22 est om. BC | quam olim] quo molimine Sabb., qua mole Bentley; at cf. Cassian. Inst. XI 16

- 217 **11** 1 CENSEN ME POSSE arbitraris, ut censores, qui morum aliorum sunt summum arbitrium. 2 *Et* ideo hunc putat non censere, quia ipse desperat fieri posse. 3 OBFIRMARE ET PERPETI uerba sunt desperantis: non 'firmare' sed 'obfirmare', non 'pati' sed 'perpeti'. 5
- 218 ✓ **12** TENE 'te' quod ait hanc uim habet, ut significet perditum amatorem esse Phaedriam.
- 219 **13** 1 NAM AVT IAM REVERTERE modo 'iam' pro statim. 2 MOX NOCTV TE ADIGENT hoc est ad urbem agent. 3 INSOMNIA uigiliae. legitur et 'adiget', ut sit 'in-somnia' numeri singularis.
- 220 **14** 1 VT DEFETIGER VSQVE ordo: usque ut defetiger. 2 INGRATHIS VT DORMIAM id est: etiam inuitus, etiam coactus. 3 Nam 'ingratis' non ultro significat, quia ultronea grata sunt, ingrata quae ab inuitis fiunt aut 15 recusantibus.
- 222 **16** NIMIS ME INDVLGEO 'me indulgeo': sic ueteres, quod nos 'mihi'. alibi (*Heaut. V 2, 35*) 'te indulgebant, tibi dabant'.
- 223 **17** 1 TANDEM NE EGO ILLA CAREAM SI SIT OPVS VEL 20 TOTVM TRIDVVM sic coepit, tamquam aliquid forte dicturus et magnificum. non autem est *παρὰ προσδοκίαν*, sed vere amator magnum hoc putat. 2 VEL TOTVM TRIDVVM

1 ME — arbitraris] etc. B | posse me <obfirmare> V | qui^{bus} V || 2 sunt BTC, om. V; habent Steph. | Et] est BCV || 3 puta T, putant BV | sensere T | desperat Rabbow: desiderat *codd.* || 4 ob affirmare TC | ET om. C || 6 TENE te] tenere TC || 7 amore B || 8 nam aut i. r. modo T, om. B || 9 mox noctu te *deff.*, mox mox (*semel* T) post (p. T) TC, (*in mg.* uel nox noctu te) V, om. B | id est B || 10 adigit V | sit om. V || 12 defatiger (*bis*) CV | ut om. TC || 13 ingratus BT, -tis CV | VT — etiam 1. om. B | etiam 2.] est T || 14 significat om. V | ultronea B, ultro V || 15 aut] ac V, a TC || 17 NIMIS ME INDVLGEO om. B | indulge *in lemm.* C | me indulgeo om. V || 18 quod] apud T | mihi <indulgeo> B || 20 NE — TRIDVVM] n. e. i. c. si. s. o. u. t. t. T, etc. B | non ego illa V, ne ego (*in mg.* illa) C | SI om. C || 21 tamquam] quasi B | forte aliquid B || 22 ΠΑΡΑ-ΤΙΠΟCΔΟΡΙΑ B, ***** TV, om. C

magna professio virtutis, cum biduo sit opus, triduo posse durare, et 'totum triduum'.

224 **18** 1 VNIVERSVM TRIDVVM εἰρωνικῶς 'uniuersum', quasi 'triduum' in multo numero <sit>. 2 VIDE QUID AGAS sic dicitur magna aggredientibus. 3 STAT SENTENTIA et uultu et gestu magis spectabile quod dixit 'stat sententia'. 5 ✓

4 Vel maxime eo, quod tanto sonitu hoc de se promittat Phaedria continuo rediturus uel potius non accessurus ad uillam. tantum autem aberit, quantum temporis opus est ad uitandam uirginem. ✓ 10

225 **19** QUID HOC MORBI EST excusatio amoris, quando non culpa est sed morbus.

226 **20** 1 ADEON HOMINES INMVTARIER EX AMORE VT NON COGNOSCAS EVNDEM ESSE more suo a plurali numero ad singularem se conuertit. 2 EX AMORE VT NON COGNOSCAS EVNDEM ESSE non solent stulti induci adulescentes et ideo ad amorem transtulit stultitiam Phaedriae. 15

227 **21** 1 MINVS INEPTVS MAGIS SEVERVS nisi enim hoc esset, quid esset quod illum mulier praeferret militi, aut quid relinqueretur proprium personae militis, si et hic stolidus esset? 20 2 MAGIS SEVERVS QVISQVAM NEC MAGIS

1 magnae V | cum dubio T || 2 to · tri · B || 3 TRIDVVM om. B | IPONIROC B, ironice V², **** T, om. C | uniuersum om. TC (B t. Sabb.) || 4 sit dett., om. B TC V | uide q · a. T || 5 agredientis

C | sententia (sen · B) stat BV | et uultu gestu (u m. 2) V, et gestu et uultu C || 6 dixi C | stat om. T | sententia om. B || 7 haec TC || 9 ad illam TC | abierit B, abierit V || 11 QUID et EST om. B || 12 sed morbus (-bi TC) est TC V || 13 ADEON om. B | INMVTARIER — ESSE] in · m · c · u · n · t · c · e · T, dñ · eundem esse B | EX] et C || 14 more — ESSE om. TC | a plurali ad singulare more suo (om. numero) B || 15 se (ex si corr.) <ex amore> conuertat (sscr. m. 2) V | EX — ESSE om. B || 16 induci idonei (-ney T) TC, uideri V | et ideo] uero T || 17 stultitia phedriam C, phedriam stulticia T || 18 ineptus <et> m · s · T | enim om. T || 19 quid esset Steph.: quid est B, quod est TC

(dett.), om. V | praefert B, praefert (re m. 2) V, prefferret et T || 21 esset Westerh.: est codd. || q · n · m · c · T

CONTINENS animaduerte ut amet Terentius 'magis' addere positiuo quam comparatiuum facere. 3 Nam neque 'seuerior' neque 'continentior' tam uoluit dicere quam 'magis seuerum' et 'magis continentem'.

228. 22 HIC QUIDEM EST PARASITVS GNATHO haec apud 5
 ✓ Menandrum in Eunucho non sunt, ut ipse professus est (prol. 25) 'parasiti personam et militis', sed de Colace translata sunt.

230 ✓ 24 1 FACIE HONESTA οἰκονομία, qua ostenditur amaturus Chaerea, si quidem hanc Parmeno ipse miratur. 10
 2 FACIE HONESTA sic Vergilius (*Aen. I 591*) 'et laetos oculis afflarat honores'. 3 Et mox (*III 2, 21*) idem 'ita me di ament, honestus'. 4 NI EGO ME TVRPITER HODIE HIC DABO 'ni dabo' pro 'ni dedero'. Vergilius (*Aen. V 542*) 'quamuis solus a. c. d. a. a.'. 15

231 25 1 CVM MEO DECREPITO EVNVCHO facete 'meo' ad parasitum rettulit cum pulchro munere uenientem.
 2 Et iam praeparatio est ad deducendum Chaeream quam deformem eunuchum. 3 DECREPITO HOC EVNVCHO decrepiti dicti sunt, quorum crepitu et plangore familiae 20 funera iam conclamata fuerint. 4 HAEC SVPERAT IPSAM THAIDEM hoc sic accipias, non tamquam uituperari Thai-

1 <enim> animaduertite (-tis T) TC | addere] a dolore p T || 2 <potius (ponit T)> quam TC V | comparatiuum V, -tiu B | facere om. B | Nam — continentem om. B (t. Wiss.) || 4 et om. T || 5 quidam B | pa · gn · B, p · g · T || 7 et om. C || 8 translatae codd., corr. Sabb. || 9 <et> facie TC | ho · B | οικονomia B, oeconomia V², om. TC | quam BTC | amare cherea

TC || 10 phedria V | miraretur T, uidetur miretur C || 11 FACIE — honorès om. B (t. Sabb.) | facie h · sicut T || 13 dii V | NI — DABO om. B | me iuppiter T || 14 ni dabo] cum · m · V | ni 2. om. V | <ut> uirgilius V | Vergilius — a · a · om. B | a · a ·] a · b · TC V || 16 DECREPITO EVNVCHO om. B | facere C, facetis T | me T, om. C || 18 etiam BV | properatio C | est om. BT V | <potius> quam BV || 19 lemma om. B | hoc sscr. C || 20 decrepiti V | dicti sunt V, dicuntur B | quorum V | <e> crepitu TC | plangor T || 21 fuerunt TC | HAEC — THAIDEM] superat B || 22 si B (t. Sabb.) | tamquam om. B

dem, sed ὑπερβολικῶς. ideo addidit 'ipsam', quasi quae nimiae pulchritudinis est. 5 *Et bene 'ipsam', propter quam datur.*

2.

232 1 1 DI INMORTALES HOMINI HOMO QUID PRAESTAT in hac scaena non stans sed quasi ambulans persona inducitur; *constitit tamen aliquantum intuens spectatores, dum secum loquitur.* exprimit autem parasitum et sub eius uerbis corruptos mores in assentationem ostendit, prorsus ut honestae quoque personae in huiusmodi culpa inuentae sint, ut alibi (*Andr. I 1, 41*) 'obsequium amicos, 10 ueritas' etc. 2 DI INMORTALES hoc iam mire et pro saeculi ac temporum reprehensione satirice Terentius, quod apud eum 'stultum' uocat simplicem parasitus et 'intelligentem' malum. 3 DI INMORTALES admirantis exclamatio est cum parasiti gesticulatione. 4 DI INMORTALES HOMINI 15 H. Q. P. morata narratio a sententia incipi solet, quae dicitur προμύθιον. 5 HOMINI HOMO QUID PRAESTAT alii distinguunt 'quid praestat stulto intellegens', alii 'stulto intellegens quid interest', quia sic ueteres loquebantur.

233 2 QUID INTEREST hoc admirantis <est> et ideo sic 20 pronuntiandum.

234 3 1 CONVENI HODIE ADVENIENS conuenisse non

1 ΥΠΗΡΒΟΛΙΚῶς B, ***** T, om. C, et superat ipsam thaidem *sed (in mg. yperbolicos m. 2) V | addit TC || 2 Et — datur om. B || 4 dii CV | inmor · B | homini h · q · p · T, om. B || 5 non stans V | inducitur <sed> V || 6 consistit V, cum statim B | tamen V, om. C || 7 et] ut C || 8 correptos C || 9 culpe TC || 10 sint sscr. V², om. BC (T?) || 11 ueritas etc. om. BV | dii CV | inmor · B | hec T, hic V | et] ac B || 12 ac (ex et corr.) C, et B | satirice ex -tire corr. C || 14 dii CV | inmor · T, mortales C, om. B || 15 est om. B | immor · T, in · B | homini homo (h · T) quid (q · C, p · T) praestat (p · C, q · T) TCV, h · q · h · pre · B || 16 memorata C | narratio V, oratio TC || 17 προμύθιον V, promithion BTC | homo homini V | q · p · T || 18 quid praestet V | intelligens stulto B || 19 quia] et dett.; Sabb. || 20 QUID INTEREST om. B | est add. ed. pr. || 22 HODIE] h · BT | adue · T, adueniens <conueniens> C, om. B*

uidisse tantum sed etiam collocutum esse significat. 2 MEI LOCI ATQVE ORDINIS 'loci' ingenuum, 'ordinis' pauperem: illud natalium, hoc fortunae est. 3 *Et τὸ ἐξῆς* 'quendam . . . hominem'.

235 ✓ 4 1 HAVT INPVRVM dixit non 'prodigum', sed quia 5 hoc ipsum probat, 'non avarum' 'non improbum'. et sic laudamus eos, in quibus nihil est quod magnopere proferamus. 2 ITIDEM PATRIA QVI ABLIGVRIERAT BONA hoc ioculari uultu dicitur. 3 Eleganter ex persona parasiti non culpatur qui comederit bona. 4 ABLIGVRIERAT sua- 10 uibus escis consumpserat. nam ἀπὸ τοῦ λιγυροῦ est ligurire et λιγυρόν Graeci suaue appellant.

236 5 VIDEO SENTVM o quam bene 'video', postquam dixit 'conueni' (v. 3): et tempus mutauit et uerbum.

2 SENTVM horridum. 3 SENTVM ad horrorem rettulit, 15 ✓ SQUALIDVM ad sordes, AEGRVM ad maciem, PANNIS ANNISQVE <OBSITVM> ad uestitum et ad tristitiam. 4 Sed 'pannis et annis' morologiae parasitorum sunt. 5 PANNIS ANNISQVE OBSITVM 'pannis annisque' uel parasitica uernilitate κατὰ τὸ ὁμοιότηλεντον dictum uel quia Homerus dixit 20

1 <uenisse et> uidisse V, <uenisse> uidisse C || 2 MEI — ORDINIS om. B | <hinc> atque V | a · o · T | ingenium *codd.*, *corr. Steph.* || 3 et τοξετε B, ***** TC V || 4 quaedam B (*t. Wiss.*), om. V || 5 haud V, ^ha^ud C, h · T | inpu · B, imp · T | impurum <haud impurum> V | non om. TC V | prodigium C || 7 praeferamus BV || 8 qui (*ex quia corr.*) alleguerat C, q · a · T, om. B | BONA om. BC | hoc — ABLIGVRIERAT om. C || 10 culpatus T | qui] quod B (*t. Wiss.*) | abligurrierat B | <qui> suauibus V || 11 ΔΠΟΤΟΥΔΙΠΟΥ B, ἀπό τον λιγυρον *ed. pr.*, *** prior V, ***** T, om. C | ligurrire B, ligurie C, ligurior V || 12 ligurion *codd.*, λιγυρον *ed. pr.* || 13 o] horridum B | dicitur C || 14 mutatum TC || 15 sentum <et> horridum TC, om. B || 16 AEGRVM — uestitum *in mg.* V² | ad manem T || 17 OBSITVM] adsitum <et> L, om. B TC V || 18 morologiae — OBSITVM om. T | pan · an · que B, annisque pannisque C || 19 OBSITVM om. B | pannis que C, om. T | et annis B, om. T | uel om. TC | uernulitate (-tis T) TC || 20 κατὰ τὸ ὁμοιότηλεντον *Sabb.*: iocari ΔΟΜΟΙΟΓΕΧΕΥΤΟΝ B, iocari ***** T, iocari C, uocati ad ***** V | Homerus] homo *codd.*

(*Od. XIX 360*) αἴψα γὰρ ἐν κακότητι βροτοὶ καταγρηά-
σκουσι'. 6 *Et est miseriae senium debitum. unde huic*

magis tristitia grauitasque displicuit, aliena semper ab
hominibus parasitis. 7 ANNISQVE OBSITVM bene addidit

'annis', quia ut quisque miser est, ita senior uidetur. 5

8 OBSITVM ut 'sentum', 'obsitum' dixit: μεταφορὰ ab agro.

237 6 1 QUID ISTVC INQVAM ORNATI EST scire nos con-
uenit, cum recto casu profertur interrogatio, non esse
contumeliosum, ut si dicatur 'quis hic homo est' (*Phorm.*
V 9, 2; cf. Eun. IV 4, 9), si autem non, contemptum 10
significari, ut 'quid hoc est hominis?' (*Eun. III 4, 8*),
'quid mulieris' (*Hec. IV 4, 21*), 'quid ornatus?' (*Eun.*
III 4, 8). 2 QUID ISTVC INQVAM ORNATI EST 'ornatus'
τῶν μέσων est: ad decus et ad turpitudinem.

3 Vel simpliciter hoc accipe uel εἰρωνικῶς. 4 *Et 'or-* 15

nati' ut 'senati' antiquus genetiuus. 5 QVOD HABVI
PERDIDI non dixit, id quod erat, 'comedi' aut 'consumpsi'.

238 7 1 HEM QVO REDACTVS SVM uel habitum suum uel
corpus ostendens hoc dicit. nec quicquam hic nisi media
<de> consuetudine collocatum est. 2 OMNES NOTI ME 20 ✓
ATQVE AMICI DESERVNT sententiose et mordaciter in mores.

1 ΔΙΥΔΓΔΡΕΝΡΔΡΟΤΗΤΙΒΡΟΤΟ *B*, αἴψα γὰρ ἐν κακότητι
βροτοὶ καταγρηάσκουσι *M*⁴, **** *TV*, *om. C* || 2 deditum
B TC | unde] *uri T* || 3 tristicie *B* | grauitas (*om. T*) tristitiaque
TC || 4 omnibus *C* (*B t. Wiss.*) | ANNISQVE OBSITVM *om. B* || 5 qui
aut *B*, que aut *C* | ut cum (*sscr. m. 2*) *V* | uidere *C* || 6 ut sentum
ed. pr.: ut senium *BCV*, *om. T* | obsitum *om. T* | ΜΕΤΑΦΟΡΑ
B, metaphora (*post agro sscr.*) *V*, *** *T*, *om. C* | agro *ed. pr.*:
egro (*egeo C*) *codd.* || 7 QUID — INQVAM *om. B* | i · in · o · T | scire
— ORNATI EST *om. TC* || 9 dicat² *V*, dicat *B*; dicas *ed. pr.*, dicat
<quis> *Sabb.* || 10 non *B*, in obliquo *in ras. V*² (*dett.*) || 11 hic
V || 12 ornati *V* || 13 QUID — EST *om. B* || 14 ornatus *om. C* | ton
meson est *B*, tomeson (*sscr. · i · commune m. 2*) est *V*, ton-
mesonem *T*, *** sonem *C* | dedecus *V*, dedecus *B* (*t. Wiss.*) ||
15 simplex *TC* | hic *V* | uel *om. C* | ΙΕΙΟΝΙΡΟC *B*, γρονικὸς *V*,
*** *T*, *om. C* || 16 QVOD HABVI *om. B* || 17 PERDIDI] pro · *T* | id]
hoc *B* | comodi *C*, *om. T* | aut *sscr. C*, uel *B* || 18 hem *V* | re ·
B, r · *T* | suum *om. V* | ostendens uel corpus *B* || 20 de *add.*
Sabb. | collatum *V* | OMNES — DESERVNT] noti amici *B* | noti
post amici C | mei *TC* || 21 ATQVE *om. TC* | a · d · *T*

- 239 8 HIC EGO ILLVM CONTEMPSI hoc est illud 'homo homini quid praestat stulto intellegens?' (v. 1).
- 240 9 1 ITAN PARASTI TE quam obiurganter! tamquam in illo sit, quod miser est. et alibi (*Hec. I 1, 10—12*) 'nam nemo illorum quisquam ad te uenit, quin ita paret sese, ut abs te blanditiis quam minimo pretio suam uoluptatem expleat'. 2 *Et hoc proprie uerbum ad exprimendam immunitatem et ignauiam factum est.* 3 VT SPES NVLLA RELIQA IN TE SIT sententiose ad illud, quod et Vergilius (*Aen. XI 309*) ait 'ponite spes sibi quisque'. 4 VT SPES NVLLA RELIQA IN TE SIT TIBI bene, quasi qui rem a fortuna acceperit.
- 241 10 1 SIMVL CVM RE CONSILIVM AMISISTI Vergilius (*Aen. II 79—80*) 'nec, si miserum fortuna Sinonem finxit, uanum etiam mendacemque improba finget' et Sallustius (*Iug. 1, 3*) 'neque fortuna eget, quippe quae probitatem industriam aliasque artes neque dare neque eripere cuiquam potest'. — 2 *Ergo haec interrogatio increpantis est nec desiderat responsionem.* — nam consilium in hominibus est, res in potestate fortunae. 3 EX EODEM LOCO id est ex eadem fortuna.
- 242 11 1 QVI COLOR NITOR VESTITVS hoc contra illud quod ait 'video sentum' (v. 5). 2 COLOR ad 'sentum', NITOR
- 1 hic ego il. con. id est B || 2 q. p. T | stul. C, s. T | in. C, i. T, <quid> intelligens V || 3 ITAN] itaque T, om. B | pa. t. quam T, parasti te parasti tanquam C | obiurganter T, obiurganter B || 6 ut om. C | abs te] a C, om. T | uoluptatem V, uoluntatem BC || 7 expleat <abste> TC | uerbum proprie C || 8 inhumanitatem ex immun. corr. V² || 9 n. in te r. sit B | in te sit <tibi> CV, i. s. t. T || 10 et om. T | ait — 13 Vergilius om. T || 11 nulla in te reliqua C, nul. re. in te B || 12 qui rem quasi B || 13 consilium cum re CV, cum re f. B | amisit C, a. B || 14 f. s. TCV | finxit — finget] finxit (f. T) n. (m. T) e. (etiam T) m. i. f. (fin. C) TC, om. V || 15 etiam om. B (t. Sabb.) | et om. B || 16 ege C, eget <aut> V || 17 artis V || 18 increpantis T || 19 hominibus est res Schoell: bonis sed (om. BV) res (est add. TC) codd. || 20 EX om. B | . i. in ras. V², om. B || 22 QVI om. B | ni. ues. B, n. u. T | hic TC, haec (B t. Wiss.) | quod ait om. B || 23 COLOR ad sentum om. B | ad om. C

ad 'squalidum', VESTITVS ad 'pannis annisque obsitum',
HABITVDO CORPORIS ad 'aegrum'.

243 **12** 1 OMNIA HABEO ad 'quod habui perdidit' (v. 6), ✓
NEQVE QVICQVAM HABEO ad 'mei loci atque ordinis homi-
nem' (v. 3). 5

242 **11** 3 QVAE HABITVDO EST CORPORIS Plautus in Epidico
(I 1, 10) 'corpulentior habere atque habitior'.

243 **12** 2 OMNIA HABEO ad industriam rettulit, NEQVE
QVICQVAM HABEO <ad> fortunae culpam. 3 *Et* item
denuo <ad> fortunae crimen 'nihil cum est', ad suam 10
laudem 'nihil deficit tamen'. 4 OMNIA HABEO NEQVE QVIC-
QVAM HABEO alterutrum horum neutrumue potest cuius
accidere, utrumque nulli. 5 NIHIL CVM EST NIHIL DEFIT
TAMEN figura κακόζηλον, ut apud Vergilium (*Aen. XI* 695)
'sequiturque sequentem'. et Cicero (*Catil. I* 8, 21) 'cum 15
tacent, clamant'.

44 **13** 1 AT EGO INFELIX NEQVE RIDICVLVS iam transit ✓
ad μιμητικὸν χαρακτήρα. 2 AT EGO INFELIX NEQVE RI-
DICVLVS uehementer inuectus est in tempora et mores
poeta sub hac persona, in qua hominem ita inducit pae- 20
nitere probitatis suae, ut se 'infelicem', non 'honestum'
dicat et non 'nolo' sed 'non possum'.

1 annisque] amorque *T*, et an. *B* | consitum *C*, ob. *B* ||
2 aegrum] in *mg.* refertur *add. V*² (= *dett.*) || 3 OMNIA — *p.* 322, 17
habitabant in *mg.* *V*² || 4 HABEO] h. *B* | ordinis ho. *B* || 5 cor. *B*,
c. *T* || 7 opulentior *TCV* | habere *BTC*, haberi *V*; uidere
dett. ex Plauto | habitior] arbitror *T* || 8 omnia h. *B* | industria
C | retulit *ex det-corr. T* | nec *T* || 9 habeo *post culpam TC*,
h. *B* | ad *add. ed. pr.* | item *ex ita corr. C* | ad *add. Sabb.* | for-
tunae *om. T* || 10 cum est nihil *BV* | ad *om. BTC* || 11 desit *TV*,
om. B | n. q. *T* || 12 h. *BT* | horum] hominum *B* | neutrumne
TV | cuius *codd., corr. Steph.* || 13 desit *BCV*, d. *T* | RARO-
TON *B*, * * * * *TV*, *om. C*; *corr. Sabb.* || 14 ut apud *om. B* |
uergilius *B* || 17 n. *B* | r. *BT* | iam *Steph.*: ideo (ἰδὲ) *codd.*;
denuo *Sabb.* || 18 ad — χαρακτήρα *Sabb.*: ΔΠΔΙΜΗΤΙΡΟΧΑΡΥ
B, * * * * * *TV*, *om. C*; ἀπο μιμητικόῦ πρὸς το πρακτικόν
ed. pr. | at. e. in. *B*, atque infelix *TC* | n. r. *BT* || 19 <neque>
uehementer inuentus *C* || 20 inducāt *C* || 22 uolo *T*

- 245 ✓ 14 1 QUID TV HIS REBUS CREDIS FIERI dum quis ride-
tur aut uapulat. 2 TOTA ERRAS VIA παρόμοιον per μετα-
φοράν.
- 246 15 APVD SAECVLVM PRIVS scilicet cum essent tempora
meliora. 5
- 247 ✓ 16 1 HOC NOVVM EST AVCVPIVM uide quid intersit,
cum illum 'quaestum' dicat, hoc 'aucupium': illud de
sapientibus, hoc de stultis. 2 INVENI VIAM adeo nouum
est aucupium.
- 248 17 EST GENVS HOMINVM quia multi sunt huiusmodi, 10
non dixit 'sunt homines' sed 'est genus hominum'.
- 249 18 HISCE EGO NON PARO ME VT RIDEANT quia ille
dixerat (v. 13) 'ego infelix neque ridiculus esse neque
✓ plagas pati possum'.
- 250 19 1 SED HIS VLTRO ARRIDEO quid est 'his arrideo'? 15
aut ueluti pareo, *id est obsequi venio*, aut ueluti dictis
delector. 2 Atque 'arrideo' non, ut parasitis fieri solet,
ut his arrideatur a regibus quam ipsi dictis factisue
arrideant alienis, hic esse intellegendum etiam ipsa res
indicat e contrario; nam quod ait supra 'his ego non 20
paro me, ut rideant', hoc e contrario ostendit, quod sub-

1 QUID TV *om. B* | his rebus $\bar{c} \cdot f \cdot B$, $h \cdot r \cdot f \cdot c \cdot T$ | red-
detur *TC* || 2 uapulat <sic loqui solet> *V* (*sim. dett.*) | erras
 $u \cdot T$, $e \cdot u \cdot B$ | ΠΑΡΟΜΟΙΟΝ per ΜΕΤΑΦΟΡΑΝ *B*, *****
TV, *om. C* || 4 apud saeculum *CV*, *om. B* | cum essent scilicet
B || 6 HOC — EST] *no. B* | $a \cdot T$, aucupium <genus (*om. t. Wiss.*)
hominum quia multi sunt> *B* (*cf. schol. ad v. 17*) | quod *T* ||
7 illum] de illo *V* | dicat *Steph.*: de *codd.* | de] e *TC* || 8 ideo
TCV || 9 est *om. B* | aucu. *B* || 10 HOMINVM] $ho \cdot B$ || 11 dicitur
C || 12 HISCE *om. B* | EGO *om. BV* | ME *om. B* | rideant *C* || 13 ego
— possum] nequeo ridi. *B* | esse $n \cdot p \cdot p \cdot p \cdot T$ || 15 u. *B* | ar-
T, $a \cdot B$, *om. C* | quid est *om. B* || 16 aut — 17 ARRIDEO *om. B* |
aut 1. *om. C* | obsequi *V*, exequio *TC* | aut 2. *om. TC* | uelut *V* |
dicas *T* || 17 delecto] *C* | parasitus *TC*, -ticis *B* || 18 ut his]
quibus *V* | $a \cdot om. TC$ | <potius> quam *V* (*dett.*), qui *B* (*t. Sabb.*,
quod *t. Wiss.*) | ipsis *TC* | factisque *TC* || 19 rideant *BC*, ut
rideant *T* | alii *TC* | hic] hoc *BCV* || 20 e] et *B* | nam — con-
trario *om. C* | non ego *B*, non *V* || 21 quid *C*

iciatur 'sed his etc.' 3 SED HIS VLTRO 'ultra' uersa uice an prior? 4 An etiam insuper, hoc est ultra?

5 ADMIROR SIMVL plus intulit, quam si 'laudo' dixisset.

251 20 1 QVICQVID DICVNT non 'quod dicunt', sed 'quicquid dicunt', id est bene maleue, ut, uel si interclusa 5 fuisset assentatio, non se impediuerit, quod contrarium laudauerit. 2 ID RVRSVM SI NEGANT LAVDO ID QVOQVE praeclare Terentius, quod a satirico de aliis diceretur, id hic de se dicentem inducit, facetius multo, quam si aliter fecisset, *κακολογῶν* mores temporum iam tum uitiatorum 10 per assentationem, quod fere in plerisque fabulis monstrat, ut etiam in Andria (*I 1, 40—41*) 'hoc tempore obsequium amicos, ueritas odium parit' et in Adelphis (*V 9, 29—31*) 'quod te isti facilem et festium putant, id non fieri ex uera uita neque adeo ex aequo et iusto, sed ex indul- 15 gendo atque assentando et largiendo, Micio'.

252 21 NEGAT QVIS NEGO bene sic dixit. 'negat' et 'ait' contraria sunt, ut Plautus in Rudente (*V 2, 44*) 'uel tu ais uel negas'.

253 22 1 IS QVAESTVS NVNC EST <M.> VBERRIMVS quam 20

1 sed his etc.] ex (et *C*) subditis (subdtis *T*, subdēis *C*) *BTC*, ex dictis *V* | sed *om. B* | hic *T* | ultro *om. B* || 2 id est *B* | ultro *codd.*, *corr. Steph.* || 4 DICVNT] d. *T* | non — dicunt *om. B* | sed quid *BTC* || 5 malene *TCV* | ut *Sabb.*: uel *T*, *om. BCV* | sic *codd.*, *corr. ed. pr.* || 6 impediuit *TV*, -diunt *C*, -diū *B*, *corr. Sabb.* || 7 negat *BC*, n. *T* | laudat *B*, l. *T* | i. q. *T* || 8 praeclare] *p̄elaĩ* in *C* | terentium *TC* | satyrico *V* || 9 induce *T*, indulsit *B* | multis *T* || 10 fecisset (dixisset *TC*) <sed> *codd.*, *corr. W.* | *κακολογῶν* *Schoell*: *ῬΔΡΟΥΤΟΝ B*, *ἀνθηκως V*, **** *T*, *om. C*; *καθαπτόμενος Steph.*, *κακίζων Sabb.* | iam conuitiatorum *V* || 11 per assentationem *om. V* | fere] fit *V* || 12 hoc tempore *post* amicos *B*, *om. rell.* || 13 a. u. o. p. *T*, amicos parit etc. *B* | parit] p. *C* || 14 facile in festium (-num *C*) *TC* || 15 ex] et *V* | iusto] bono *Ter.* | ex 2. *om. T* || 16 atque — Micio] etc. *B* | et *om. V* | initio *TC* || 17 nego quis (quid *T*) nego *TC*, *om. B* | sic *om. B* | dicitur *C* || 18 ut — negas *om. B* | ut *om. V* | tua is *C*, tuas is *T* || 19 aias et negas *Plaut.* || 20 is — EST *om. B* | is *om. V* | nunc quaestus est <hic> *V* | uberimus *BC*, uberim. *T* | quia mille *C*, quam n̄le *T*

ille 'apud saeculum prius' (v. 15) fuerat. 2 *Et* uide quemadmodum inliberalem uitam honestiore nomine primo 'aucupium' (v. 16), post etiam 'quaestum' nominauerit *ῥωποκάπηλος* impudens.

254 ✓ 23 SCITVM H. HOMINEM mire Terentius longae orationi 5 interloquia quaedam adhibet, ut fastidium prolixitatis euitet, uelut nunc Parmeno procul audiens Gnathonem haec loquitur.

255 ✓ 24 INTEREALOCI duae partes orationis cum coniunctae unam fecerint, mutant accentum.

256 25 1 CONCVRRVNT LAETI MIHI OBVIAM et multos et 10 properos uno uerbo ostendit et ex diuerso ad se festinantes. 2 CUPPEDINARII OMNES Varro Humanarum rerum (*l. IX fr. 1 Mirsch*) 'Numerius Equitius Cuppes' inquit 'et Manius Macellus singulari latrocinio multa loca habuerunt infesta. his in exsilium actis bona publicata 15 sunt, aedes ubi habitabant dirutae eque ea pecunia scalae deum penatium aedificatae sunt. ubi habitabant, locus, ubi uenirent ea, quae uescendi causa in urbem erant allata. itaque ab altero Macellum, ab altero Forum Cuppedinis appellatum'. 3 CUPIDINARII OMNES qui esculenta 20 et poculenta uendunt, a rebus cupidinis *ob alimentum*

1 apud *in mg.* C¹ | saeculum *BV*, sedum *T*, dum (*in mg.* se) *C* | prius *C*, plus *T* | fuit *B* || 2 inliberalem *B*, illiberalem *V* || 3 nominauit *BT* | *ῥωποκάπηλος* *Rabbow*: ΡΟΠΟ-ΡΔPhC *B* (*Lindenbr. ex cod. Cuiac.*), ***** *TV*, om. *C*; *ῥωποκόλης* *Bentley* || 4 impudens *Rabbow*: inducens *codd.* || 5 *h.*] hercle *V*, om. *BTC* | HOMINEM] *h. T* | rationi *BTC* || 7 uel *C* | hunc *C*, *B* (*t. Wiss.*) | loquitur haec *T* || 10 concurrē. *B*, occurrunt *V*, currunt *TC* | l. mihi o. *T*, om. *B* || 11 proprios *C* || 12 cupidinarii *CV*, cupid- *BT* | o. *T* | uaro *B* || 13 aequitius *V* | cupes *BV*, ruppes *T* || 14 et] in *T* | Manius *Reitzenstein*: ē manius *T*, romanus *C*, romanus *BV*; *C. Romanus Sabb.*] | Macellus *om. T* | loco *T* || 15 habuerunt] hēre *C*, heruer *T* | exiliis *TC* | bona post sunt *V*, *in mg. C* | publicata (*ex -tis corr.*) *C*, puplicata *B* || 16 habitant *B* (*t. Wiss.*, om. *t. Sabb.*) | irute *C* | scalendum *C* || 17 penatum *T*, *ex corr. V*² | habitant *B* || 18 ubi] unde *V* | uescenda *C* || 19 cupidis *B*, cupidinis *TCV*¹, cupedinis *V*² || 20 appellatur *B* | cupidinari *C*, -rii *V*², cupedinarii *V*¹ | o. *T* || 21 poculenta *TC* | uendunt *V* | alimentum *C*, alem- *T*

'cupidinarii' appellantur. 4 *Et* ipse subiecit, qui accipiendi sint 'cupidinarii'.

57 26 1 LANII qui laniant pecora; unde et lanistae dicti, qui laniandis praesunt gladiatoribus. 2 *Sic et* 'macellum' a mactandis pecoribus dictum. 3 PISCATORES 5 qui recentem piscem praebent. 4 FARTORES qui insicia et farcimina faciunt. 5 CETARII qui cete, *id est* magnos pisces, uenditant et bolonas exercent. 6 CETARII LANII COQVI FARTORES $\sigma\chi\eta\mu\alpha$ comicum, nam in palliata Romanas res loquitur. 10

58 27 1 QVIBVS ET RE SALVA cum de meo impenderem, ET PERDITA PROFVERIM cum de alieno mantiscinor atque impendo. 2 SAEPE expletivae significationis est.

59 28 1 AD CENAM VOCANT utrum ad emendam cenam an uero ad conuiuium? 2 ADVENTVM GRATVLANTVR accusatiuum pro datiuo, pro 'aduentui gratulantur'. 3 *Et* 'aduentus' proprie expectatorum necessariorumque dicitur.

60 29 1 ILLE VBI MISER FAMELICVS VIDET ME hic ostendit, quae res coegerit ad discendum. 2 *Et* simul uide secundum uulgi opinionem loqui parasitum: 'miserum' et 20 'famelicum', hominem honestis moribus praeditum.

3 ILLE VBI MISER FAMELICVS VIDET ME uide ut senten-

1 cupidinari (di *ex da corr.*) C, cupedinarii (e *ex i corr.* m. 2) V | a cupiendis V || 2 sint Sabb.: sunt BTC, om. V | cupidinari C, cupedinarii (e *ex i m. 2*) V || 4 dicte C, dictis T, om. B | sic om. TC || 5 marcellum T || 6 piscem om. B || 7 isicia C, icitia T, iscitia V | farcimine V | ceterarii C | caeta V, ceteris T | id — pisces om. B || 8 uendunt B (*t. Wiss.*) | balonas B | CETARII om. C || 9 $\lambda\alpha\iota\sigma\tau\omicron\gamma$ C, laniique T | far. B | $\sigma\chi\eta\mu\alpha$ Buecheler: $\lambda\eta\delta\lambda\delta$ B, **** TV, om. C; $\acute{\alpha}\mu\acute{\alpha}\sigma\tau\eta\mu\alpha$ Sabb. || 10 nam] *** B || 11 QVIBVS ET RE om. B | res TC | denus C || 12 PROFVERIM om. B | alie TC | mantiscinor B, (e *in ras. m. 2*) V (*mat. dett.*), mantissinor T, ***** C || 14 lemma om. B | cenam emendam B || 15 conuitum T | congratulantur TC, om. B | accusatiuum — datiuo om. B, — gratulantur om. C || 16 <casum> pro V | aduentu B | gratulantur om. B || 17 expectator C, -ati V, -acio T | -que om. TC || 18 ubi ille miser C, om. B | m. f. u. m. T | ME om. B || 19 cogerit T | et simul] ut TC || 20 opinionem uulgi C | parasitum loqui B || 22 m. f. u. m. (me B) BT | famel. C

tiose demonstret malos ex bonis contagione fieri, exemplis in prauum praeualentibus: 'uidet' mihi hoc prodesse et discere optat, quod negabat se posse. 4 TANTO HONORE quia 'concurrunt' (v. 25), 'salutant' (v. 28). 5 FAMELICVS a fame et edendo dictum est quasi famedicus. 5

261 30 1 TAM FACILE VICTVM QVAERERE quia 'ad cenam uocant' (v. 28). 2 IBI pro tunc. 3 HOMO mire addidit 'homo'. 4 Aut additum superuacuo 'homo', ut (*Verg. Aen. V 262*) 'donat habere uiro decus et tutamen in armis'. 10

262 31 1 VT SIBI LICERET DISCERE quasi disciplinam aut artem: tantum auctoritatis criminum felicitas sumpsit. 2 DISCERE ID DE ME magis 'de illo' et 'de me' ueteres dicebant quam, ut nos dicimus, 'a me' aut 'ab illo'. 3 SECTARI IVSSI proprie, nam et sectae philosophorum 15 ab hoc significato dictae sunt.

263 32 EX IPSIS philosophis scilicet.

264 ✓ 33 1 EX IPSIS VOCABVLA ut Pythagorica, Platonica.

2 Hoc igitur non est consequens ad id quod uult dicere; nisi forte 'disciplinam' pro discipulis posuit. 20

3 VOCABVLA non hoc intulit quod coeperat dicere; nisi forte 'disciplinam' pro discipulis accipimus.

1 contagine C || 2 paruum T, pranum C | perualentibus C | uidit T | mihi] nihil C, me BV | hic V | prodesse V, prodest TC || 3 se <pati> Posse B || 4 quod B | accurrunt B, concurrere TC || 5 <famelicus> a V | fame <dictum> B | et <de> *codd.*, *corr. ed. pr.*; et ab *Sabb.* | edente C, edentis T | famelicus (-ellicus T) TC V¹, famedicus V² || 6 metum quaerere C, u · q · T, om. B | quod B || 7 pro om. B | HOMO om. B | addit TC || 8 additum om. B | superuacuum B, -cue V | uirum B || 11 VT — LICERET om. B | VT] et V | DISCERE om. T | aut] et B || 12 tante B, tamen T | criminum V | facilitas T, felicitatis V | supersit C || 13 DISCERE ID om. B | ID DE ME] id est TC | de me et de illo C || 14 quam ut] quam TC, om. B | <aut> a me B | ut ab illo T || 15 septari T | ius · B, i · T | nam om. B || 16 significato *Schoell.*: signo^{to} V (significato *dett.*), -nificat TC, -nificanter (*in -cari corr.*) B || 17 EX] ab TC || 18 EX — Platonica om. B | pythagorea TV, pictagorea C, *corr. ed. pr.* || 19 non] nunc T, om. B | <ut> ad id B || 20 disciplinam V, -ne B | pro disciplinis C | posuerit V || 21 VOCABVLA — accipimus om. TC

- 35 **34** 1 VIDEN OTIVM ET CIBVS QVID FACIAT ALIENVS ✓
 rursus Parmeno et facetias dicit et distinguit longiloquium
 parasiti. 2 QVID FACIAT legitur 'quid facit', ut sit figura
 per modos pro 'quid faciat'.
- 36 **35** 1 HANC DEDVCERE proprie, nam ducitur quis 5
 ad supplicium, deducitur in laetitiam. 2 ET ROGARE
 AD CENAM uide parasitum optare Thaidem ad cenam
 uocari quam munus accipere.
- 37 **36** THAIDIS legitur et 'Thainis'.
- 38 **37** 1 SALVA RES EST quia et 'ante ostium' et 'tristem 10
 uideo', 'salva res est'. nec hoc ualet ad laetitiam, quod
 Parmeno est, sed quod 'riualis seruus'. 2 SALVA RES
 EST prouerbialiter.
- 39 **38** 1 NEBVLONEM uel furem quia nebulas obiciat,
 uel mollem ut nebulam, uel inanem ac uanum, ut ne- 15
 bula est. 2 HISCE pro 'hi' uetuste, *Vergilius* (*Ecl. III* ✓
102) 'his certe — neque amor causa est — vix ossibus haerent',
 quia 'hice' debebat dicere. 3 HISCE HOC MVNERE ARBI-
 TRANTVR non immerito Gnathonem deridet Parmeno, qui ✓
 penitus nouerit consilium meretricis. 20
- 1 **40** 1 SVMMVM ἔλλειψις. 2 SVMMVM SVVM IMPERTIT ✓
 haec tota locutio parasiticae elegantiae et simul εἰρωνιαe ✓

1 o. B | ET — ALIENVS] etc. B | cibi C | faciāt C ||
 2 rursus V, et rursus C | et 1.] quia T | dicit om. B | distin-
 guit] dstringit Sabb. | longiquium C || 3 parasiti post FACIAT C ||
 in
 4 pro] per TC | quos T || 5 ducere T, (ante HANC) C || 6 in] ad B |
 rogari C | ce. B, c. T || 7 uide — cenam] uide parasitum optare
 potius ad cenam thaidem in mg. V² (= dett.), om. BTCV¹ ||
 8 capere V, om. B || 9 thais (di sscr.) C | legitur post Thainis
 TCV | thainis B, thaimis C, thanus T, thais V || 11 deli-
 tiam C || 12 sal. r. est B || 14 quia] qui TCV || 15 ut
 nebulam om. C | ac] uel B, et V || 16 est om. B | uestute T |
 his] hisce B, hisce V || 17 causae V | est om. BV | n. o. h. V,
 u. c. b. TC || 18 quia in ras. V² | hice debebat Hagen: hi
 cendebant B, hisce debebat in ras. V², hisce uolebant TC |
 HISCE om. C | mu. B | ar. BT || 20 penitus] merito C ||
 21 ΕΔΔΙΥΙC B, elipsis V², *** TC | impertit C, impartit V,
 in. T || 22 tota ed. pr.: orta BTC, (post locutio) V | IPOnie
 B, et praine C, et pume T, ironiae V²

plena est. nam et plurimam dicit ei salutem, quem ne exiguam quidem uelit continere, <et> 'sumum' dicit eum, qui nec levis amicus sit sibi, et 'Parmenonem Gnatho', non 'te ego'. 3 SVMMVM SVVM quam uenuste, quod sumum amicum non resalutet Parmeno! 4 QUID AGITVR 5 pro blandimento, non pro interrogatione nunc ponitur, ut (*Ad. V 5, 4*) 'o noster, quid fit? quid agitur?' 5 QUID AGITVR STATVR pro 'quid agis? sto'. 6 *Et* facete 'statur', nam stat, cui ingredi non licet.

272 41 AT NVMQVID ALIVD uirginem. hic de illo respondit 10 et ideo repetit dictum Gnatho.

273 42 1 QVI DVM interrogat interrogantem, ne ipse respondeat. 2 NIHIL QUIDEM dicens 'nihil' mutauit uultum Parmeno in laetitiam. ideo illi facete Gnatho hoc ipsum agenti 'ne sis' dixit, ut probaret tristem fuisse. 15 3 NIHIL EQUIDEM pro non. infra (*IV 5, 9*) 'nihil dixit, ut sequerere sese?'

274 ✓ 43 1 HOC TIBI MANCIPIVM ταπεινωσις τῷ ἀστεϊσμῷ: 'mancipium' dicit puellam aut uirginem. 2 NON MALVM HERCLE inimica laudatio. 3 VRO HOMINEM sibi hoc gestu 20 et uultu parasitico dicit. 4 *Et* 'uro' pro eo quod est dolere cogo. 5 VT FALSVS ANIMI EST similiter et

1 et *om. B* | ei — dicit *om. C* | quem] qui *TV* | nec *TC* ||
 2 et *add. Steph.* | eum] enim *V* || 3 ibi *TC*, (*post et*) *B* | Gnatho] noto *codd.* | non] noti *C* || 4 quem *T* | uetuste *C* || 5 <suum> amicum *V* | resultat *TC* | Parmeno *om. B* || 6 interiectione *C* | nunc *V* || 7 o noster quid fit *in ras. V²* | QUID AGITVR *om. BC* || 8 facete (te *m. 2*) *V* | statur *om. BV* || 9 nam statur *V*, *om. TC* | cum *V* | liceat *V* || 10 ALIVD] a. *T* | uirginem] cum iurgio *in ras. V²*; iurgium *Sabb.* || 11 reperit (-tur *T*) dictum *TC*, dictum repetit *B* || 12 quid dum *TV* | interrogantem (-gationem *T*) interrogat *TC* || 13 quidem (e *m. 2*) *V*, *om. B* | multauit *B* | multum *B TC* | illi *V* || 15 scis *T*, scis *V* || 16 et quidem (et *V*) *codd.* | nihil *om. V* || 18 HOC TIBI *om. B* | man. *T* | ΤΑΜΝΩ- CICTΩΔΤΩ *B*, ***** *TV*, *om. C*; τῷ ἀστεϊσμῷ *Sabb.* || 19 dixit *C* | <in (in *V*)> puellam *BV* | aut *in ras. V²* | NON] haut *B* || 20 hercule *B*, her. *T* | HOMINEM et hoc *om. B* || 21 parasito *C* | Et *om. B* || 22 dolere *B* (*t. Wiss.*), dolore *rell.* (*Sabb., Bentley*) | cogo] coquo *Sabb.*, ango *Bentley* | ANIMI] a. *BT* | EST] g. *T* | et] q2 *C*

Parmeno secum seruili gestu. 6 *Et* 'animi' pro 'animo':
ἀντίπρωσις ueterum, qui 'ingens uirium' (*Sall. Hist. III*
fr. 91 M.), 'diues opum' (*Verg. Aen. I 14*), 'abundans
 <lactis' (*Verg. Ecl. II 20*) solebant) dicere. 7 VT FALSVS
 ANIMI EST ex hoc 'falsus animi est', quod putat huius- 5
 modi munere capi posse Thaidem.

75 44 QVAM HOC MVNVS GRATVM THAIDI mire insultat
 Gnatho: quanto enim gratum munus fuerit, tanto erit
 riuialis exclusior.

76 45 OMNIVM RERVVM HEVS VICISSITVDO EST uide locum, 10
 in quo erumpere dolor Parmenonis potuit, nisi commissa
 seruaret et celaret Thaidis consilium.

77 46 1 SEX EGO TOTOS PARMENO HOS TE MENSES QVIE-
 TVM REDDAM quid est 'totos'? an diebus et noctibus,
 utpote amatoris seruum, ac per hoc sine ulla cessatione 15
 et intermissione? 2 HOS MENSES qui nunc aguntur,
 id est hoc tempore. 3 QUIETVM REDDAM facete, quasi hoc
 ipse fecerit. 4 *Et* hoc est quod ait (*v. 39—40*) 'summum
 suum impertit Gnatho Parmenonem', tamquam amico consulat.

78 47 NE SVRSVM DEORSVM CVRSITES quod est laboris, 20
 NEQVE VSQVE AD LVCEM VIGILES quod est exitii.

1 seruuliter *BT V*, similiter *C* | gestui *T*, gesta *B* (*t. Wiss.*) ||
 2 ΔΝΤΙΖΙΩCIC *B*, ***** *T V*, *om. C* | ingens^{es} (*es m. 2*) *V* |
 <qui> diues *V*, diues <es> *T C* | <qui> opum *V* | habundant
B V, -dat *T C*, *corr. Sabb.* || 4 lactis solebant *add. Sabb.* | lemma
om. B | ut *sscr. V²* | et hic *V*, e ex hoc *T* || 5 putant *B V* |
 posset *T C* || 7 m. gra. t. *B*, m. g. t. *T*, munus thaidi gratum
C | THAIDI *om. V* || 8 quantum *T C* | gratum *B T C*, -tior *V*; -tius
Sabb. | minus *T* || 10 OMNIVM — HEVS *om. B* | h. u. e. *T* | EST
om. B | inde *C* || 11 in quo] unde *C* | dolor] dolo et *T* | parmeno
 his (*is C*) *T C* || 12 seruaret *ex -rat corr. T* | consilium thaidis
T C || 13 SEX — est *om. B* | PARMENO — totos *om. T* | HOS TE *Sabb.*:
 hosce *C*, hosce te *V* || 14 REDDAM *om. C* | an — noctibus] id est
 noctes et dies *B* | utpote — MENSES *om. B* || 15 ac *Steph.*: an
V, an *rell.* | sine ulla] nulla *C* || 16 hos *V* | nunc (*ex nunquam*
corr.) *V*, in his mensibus *B* || 17 id est — QUIETVM *om. B* |
 REDDAM] re. *T* || 18 *Et om. V* | hec *T* || 19 suum] s. *B* | impertit
 (impartit *V*) gnato parmenonem *C V*, i. p. g. p. *T*, im. g. s. *B* |
 consultat *T* || 20 s. *B* | de. *B*, d. *T* | c. *T* || 21 ne usque *C*,
om. B | lu. *B* | u. *T*

- 279 48 SIC SOLEO AMICOS hoc ἔλλειπτικῶς.
- 280 49 1 DETINEO TE valde teneo. 2 FORTASSE TV PRO-
FECTVS ALIO FVERAS uult exprimere confessionem, quod
ad Thaidem uenerit, sed intrare non possit.
- 281 50 1 PAVLVLVM DA MIHI OPERAE hoc quasi suppli- 5
cantis uultu ad irrisiōnem dicitur. 2 PAVLVLVM DA MIHI
OPERAE proprie sic dicitur adiua me. sic in Adelpis
(IV 1, 14) 'haec opera ut data sit'.
- 282 51 1 AGE MODO NVNC TIBI PATENT HAE FORES ex eo,
quantum licere oportuit, ostendit, quam misere nihil illic 10
liceat Parmenoni. 2 QVIA ISTAM DVCIS hoc quasi ad
Gnathonem, sed lente ac sub lingua murmurat.
- 283 52 1 NVMQVEM EVOCARI HINC VIS FORAS quia ipse
intrare non potest. 2 SINE BIDVVM HOC PRAETEREAT et hoc
lentius; nam si aliter pronuntiaueris, secreta produntur. 15
- 284 53 1 QVI MIHI NVNC 'mihi' τῷ ἀπτικισμῷ dictum est.
2 FORTVNATVS ut ipse videris tibi.
- 285 ✓ 54 1 NE TV ISTAS FAXO 'ne' ualde. 2 NE TV ISTAS
FAXO CALCIBVS SAEPE INSVLTABIS FRVSTRA noua locutio

1 sic — ἔλλειπτικῶς om. B | a. T | ἔλλειπτικῶς W.: est
amicos TC, est eunuchos V (dett.); εἰρωνικῶς Steph., est 'beare':
ironicos Sabb. Cf. Schlee p. 100, 5 || 2 detine T | TE om. B
FORTASSE] profecto TC | TV — FVERAS] etc. B | tu <tu> T
profecturus TV || 3 a. f. T, alio consueueras C || 4 sed V ||
5 PAVLVLVM — MIHI om. B | o. T || 6 uult C | inrisiōnem V
pau. B | DA] de T | mihi o. B, m. o. T || 7 dicitur <pro>?
adiuue B | sic — sit om. B || 8 haec] hisce Ter. || 9 NVNC om. BV
tibi patent he fores C, tibi p. h. f. T, hae tibi patent fores V,
etc. B || 10 licere om. B | ostendit sscr. B | miserere (misir- B)
BV | nihil] michi T | illic Rabbow: illi codd. || 11 d. hoc
<****> T || 13 numquam BT | EVOCARI] me uocari C, me u.
T | huic uis foras C, h. u. f. T, om. B || 14 introire T | bi-
duum h. p. T, hoc praetereat biduum V || 15 nam om. T | pro-
nuntiaueris^t (corr. m. 2.) V | producuntur C || 16 quid B | NVNC]
m. hunc T, in hunc C | mihi sscr. C, uno digitulo fores ostium
V | ΤΟΔΤΤΙΡΙΚΑΙΩ B, ***** T, om. CV | est om. V ||
18 ne tu ipsas^t faxo V, ne tu saxo C, ne tu f. T, om. B |
ipsas^t V, i. T || 19 f. t. s. i. f. T, etc. B | FAXO] e saxo C |
FRVSTRA om. C | noua — insultabis om. TC | elocutio B (t. Wiss.)

'calcibus insultabis fores'. Sallustius (*Hist. II fr. 23 M.*)
 'multos tamen ab adulescentia bonos insultauit'. 3 NE TV
 ISTAS FAXO CALCIBVS mira loquentia, in qua utraque ὑπερ-
 βολή expressissima est; nam neque 'uno digitulo' minus
 aliquid dici potest neque 'calcibus saepe insultabis' aut 5
 amplius aut ingentius.

286 55 1 NVMNAM HIC 'nam' abundat, ut quidnam.

2 RELICTVS CVSTOS bene 'relictus', quasi ab expulso.

287 56 1 NE QVIS FORTE INTERNVNTIVS proprie 'internun-
 tius'. 2 NE QVIS FORTE INTERNVNTIVS CLAM A MILITE ETC. 10
 et hoc facete, quasi ipse sibi totam Thaidem uindica-
 uerit, quod miles facit.

288 57 1 FACETE DICTVM εἰρωνικῶς, quia infacete.

2 MIRA VERO MILITI QVAE PLACEANT 'mira' pro 'mirum'.
 Vergilius (*Aen. I 669*) 'nota tibi'. et est ironia: quid 15
 mirum est, inquit, facete loqui eum, qui militi placeat?

3 Potest tamen et pluraliter intellegi.

289 58 SED VIDEO ERILEM FILIVM non potest Terentius
 τρόφιμον dicere et ideo 'erilem filium' dicit. ✓

290 59 1 MIROR QVID EX PIRAEO ABIERIT hic causa osten- 20 ✓
 ditur, cur possit ignotus esse uicinis et pro eunucho fingi.

1 fores *om. T* || 2 ab *om. C* || 3 ISTAS — CALCIBVS] istas
 calcibus *C*, is. f. cal. *B*, i. f. c. *T* | eloquentia *BCV* | yper-
 bole *BCV*², iperbole *T* || 4 expressissima est *V*² | nam quid
 uno *V*, nam nosque *** *T*, *om. B* | minus] nimis *C* || 5 <et>
 insultabis (-it *T*) *BTCV*, *corr. dett.* | aut] et *V* || 6 ingentius
 (*us m. 2*) *V* || 7 HIC *om. B* | aut quodnam *V* || 8 RELICTVS CVSTOS
om. B || 9 lemma *om. B* | internuntius *V* | ante proprie *add.*
ed. pr.: et his uerbis datur intelligi parasitum e domo mere-
 triciae egredi || 10 NE — ETC.] clam *B* | nuntius *TC* | ETC. *Sabb.:*
 exeat *TCV* || 11 et] in *T* | thaidem totam sibi *B* || 12 facit *om.*
B || 13 facite *T* | IPONROC *B*, ironicos *V*², **** *T*, *om. C* ||
 14 MIRA — PLACEANT *om. B* | placent *TC* || 15 Vergilius — pla-
 ceat *om. B* | yronia *CV* | quod *V*, *om. T* | est *om. C* || 16 placet
V || 18 uideo^a *V* | herilem *CV*, h. *B*, e. *T* | filum *C*, f. *BT* ||
 19 throphimon *B*, trophimon *V*, triphimon *TC* | di<cere et
 (*in mg. m. 2*)> ideo *V* | et *om. B* | herilem *codd.* | dicit *in ras.*
*V*², d. *B*, *om. TC* || 20 MIROR *om. B* | quod *V*, quid est *T*,
om. B | pireo *BCV*, p. *T* | ab. *B*, a. *T* | hac *B* || 21 ignotus
V | esse uicinis (*ex uirginis corr.*) *V*, uicinis esse *B*

2 MIROR pro 'nescio'. 3 MIROR QUID EX PIRAEO ABIERIT ut ex Piraeo discederet, symbola amicorum, ut huc perueniret omisso negotio, conspectus uirginis fecit.

4 NAM IBI CVSTOS PVBLICE aduersus praedonum incursus illic excubabat iuuentus Attica. 5 Piraeum, ut Sunium, est Atticae maritimae accessus litoris clementior. 6 PVBLICE EST NVNC <'nunc'> ambigua distinctione positum est.

291 **60** 1 ET PROPERANS VENIT mire locuturum ante formauit, ut gestus uerba praecedant, uerba habitum consequantur. 2 NON TEMERE EST hinc illa Vergilius (*Aen. IX 375*) 'haut temere est uisum. c. ab agmine V.'

3.

292 **1** 1 OCCIDI NEQVE VIRGO EST VSQVAM in hac scaena nouus amor adhuc ephebi et consilium dehonestandae uirginis ostenditur tanta uirtute poetae comici, ut hoc commentum non quaesitum esse sed occurrise sua sponte uideatur.

1 quod *B*, q. *T* | piraeo *B*, piraeo *CV*, p. *T* || 2 a. *T* | ut — 4 IBI *om. B* | piraeo *TCV* | descenderat *T* | symbola *C* || 4 incursus (in *ex ex corr.*) *B* || 5 excubat *B* | piraum *CV*, piraereum *BT* || 6 summum *codd.* | attice *B*, atice *T*, athice *C* | maritimae *W.*: maritima et *codd.*; cf. *Andr. V 4, 27* | accessus litoris *W.* (cf. *Eun. III 3, 13*): accessulitoris *V*, actes sultioris (-ris *ex -res corr.*) *T*, artes stultioris *C* | dementior *TC*, eleuatur (in *mg.* uel pars clementior *m. 2 = dett.*) *V* || 7 nunc *add. Steph.* || 9 elocuturum *C* | ante in *ras. V²* || 10 gestu *TC* || 11 NON — Vergilius] hinc (huic *C*, hic *B*) multa uirgilius (-ius *V*) nunc (non *V*) temere est (ut *add. BV*); *corr. Sabb.* || 12 haut (aut *C*, haut *V*) temere est *BCV*, *om. T* | uisus *T* | c. ab] c. a. b. *B*, e. a. b. *V*, e. ad *T*, e de *C* | agmine <a.> *BV* | *V. om. TC* || 13 neque u. est u. *T*, *om. B* | cena *B* || 14 dehonestandae Schoell (*W.*): demonstrandae *codd.* || 15 ostenditur *B*, demonstratur *rell.* | tanta] ita *V* | uirtute poeta et amici in hoc *TC*, "uirtute comica" ut in hoc *V* | huic *B* || 16 commentum *ed. pr.*: communem (couē; *C*) tum *TC*, conuentum in *ras. V²*, con <moneretum in *mg.*> *B* | questum *BCV* | esse <***> *T* | occursione *C*

- 2 OCCIDI NEQVE VIRGO EST VSQVAM quid dicere debebat aliud properans et circumspiciens, nisi quod dixit 'occurri'?
- 293 2 NEQVE EGO QVI ILLAM E CONSPECTV AMISI MEO amatorie, dum illam non inuenit et se perdidit.
- 292 1 3 OCCIDI produc mediam syllabam huius uerbi et 5 contrarium significat.
- 294 3 1 VBI QVAERAM hoc circumspicientis est. 2 VBI INVESTIGEM plus intulit. 3 QVEM PERCONTER hoc iterum plus intulit, nam ubi nec uestigium reperietur, superest interrogatio. 4 QVAM INSISTAM VIAM si nec quem inter- 10 roget apparet. 5 QVAM INSISTAM VIAM legitur et 'qua uia'.
- 295 4 VBI VBI EST DIV CELARI NON POTEST ob nimiam scilicet formae gratiam. ✓
- 296 5 1 O FACIEM PVLCHRAM 'faciem' modo non partem corporis dicit sed totam speciem, quae apparet et cer- 15 nitur. Vergilius (*Aen. V 767—68*) 'quibus aspera quondam uisa maris facies'. 2 DELEO OMNES DEHINC EX ✓ ANIMO MULIERES πρὸς τὸ πιδανόν argumentatus est, ut ostenderet hunc grandem iam ephebum etiam amoris expertem non fuisse. sic et alibi (*III 5, 18—19*) 'cum 20

1 neque est usquam (*om. virgo*) *C*, n. c. u. *T*, etc. *B* | quid — occidi *om. B* | quid] quae *C*, non <habuit quod (*in mg. m. 2*)> *V* (= *dett.*) | debebat *LD*, debeat *rell.* || 2 dixit *V*² (*dett.*), idem *TC* || 3 NEQVE EGO *om. B* | q. i. *T* | e — MEO] etc. *B* | e *om. V* | CONSPECTV *om. T* | amisi in eo *C*, am. *T* | amatoris *T* || 4 euenit *C* || 5 uerbi huius *CV* || 7 est] et *T*, *om. B* || 8 quem per. *T* | hoc — 11 apparet *om. T* | hic *V* | iterum *om. CV* || 9 intulit] iterum *V* | reperiretur *codd.*, *corr. Sabb.* | superest (*in mg. uel superauerat*) *V* || 10 QVAM — 11 INSISTAM *om. B* | qua insistam uia *V* | si — INSISTAM *om. V* | si nec quem *ed. pr.*: siue qui *C*, siue quem *dett.* || 11 quam ins. u. *T* | legitur *dett.*: siue legitur *T*, siue *C*, uel *B* | et] in *TC*, *om. B* | qua *om. B* || 12 VBI VBI EST DIV *om. B* | d. c. n. p. *T* | ob minnam scilicet *T*, ob nimie *B* || 13 ferme *C* | gloriam *TCV* || 14 o — PVLCHRAM *om. B* | p. *T* | faciem *om. V* | partis <in> *T* || 15 dicit *om. TCV* || 16 Vergilius *om. TC* | condam *C* || 17 u. (*ex n corr. V*²) m. f. *TCV* | delebo *TC* | omnes post dehinc *V*, *om. BTC* | DEHINC] de. h. *T*, de *B* || 18 a. *T* | mu. *B*, m. *T* | ΠΡΟΤΟΤΙΦΔ non *B*, ***** non *V*, non *TC* || 19 ostendent <*****> nuc grandem *T* | et iam *V*, de *C* || 20 non *om. B* | et *sscr. C*

me ipsum <noris> quam elegans formarum spectator siem?
in hac commotus sum'.

297 6 1 TAEDET COTIDIANARVM HARVM FORMARVM hoc est
leuium et usitatarum. et est huic contrarium 'noua figura
oris. — papae!' (v. 26). 2 ECCE AVTEM ALTER sic dicimus, 5
cum propter alterum de altero uenit in mentem.

298 7 1 NESICIO QUID DE AMORE LOQVITVR ut iamdudum
✓ Phaedria loquebatur. 2 O INFORTVNATVM SENEM hoc
dicto praestruxit ad exitum fabulae [ad *καταστροφήν*];
nam perturbatus ad Thaidem ingreditur hic senex per 10
fallaciam Pythiae et indicium Parmenonis, atque ita
firmabuntur nuptiae uirginis, quam ducet Chaerea.

299 8 1 HIC VERO EST utrum senex an Chaerea? sed senex
potius. 2 HIC VERO EST senex. 3 QVI S. OCCEP.
Chaerea. 15

301 10 1 ILLVM ALTERVM PRAEVT HVIUS RABIES 'prae' ex
comparatione significat. ergo 'praeut' proprie; et est
integra locutio. 2 *Et* ordo: praeut illa sunt, <quae>
huius rabies dabit. 3 *Et* bene 'dabit' quasi de re ui- 20
olenta, ut (*Verg. Aen. XII 453*) 'dabit ille ruinam a.'

1 quam] tam *TCV* | spectator (*ante* formarum) *BC*, spectā
T | siem] si est *TC* || 2 in — sum *om. B* | commotus *V* || 3 TAEDET
om. B | quotidianarum *V* | HARVM — est *om. B* | HARVM *om. T* ||
4 usitarum *C* | et est] est quippe *dett.* | contrarium huic *TC* ||
5 oris] erit *T* | papae] *pp C* | ALTER] a. *T*, alterum *V, Ter.* ||
6 alterum *om. C* | in] si *I* || 7 NESICIO QUID] nescio q. *T*, *om. B* |
d. a. l. *T* || 8 o] *Q T* | fortunatum *B*, (*sser. in m. 2*) *V* || 9 pstruxit
C | ad — nam] ad *Katastrophen B*, ad *catastrophmam (-fnam*
T) *TC*, ad *catastrifophanam V*; *secl. Sabb. Fort. ex altero*
commento irrepserunt || 10 <et> ingreditur *C* | senem *TC* |
phicie *B* || 11 ut indicium *V* | infirmabuntur *TC*; confirma-
buntur *Sabb.* || 12 ducit *C* || 13 sed <hic> *C* || 14 hic senex
uero et *B* | est *in ras. V²*, et *C* | *QVI*] quod *B (t. Sabb.)* |
s. OCCEP.] *socer codd., corr. Sabb.* || 16 alter *BC* | prout
huius rabie *C*, p. u. h. r. *T* || 17 significet *BTC*, -cēt *V* |
praeut proprie (*vel prope, propie*) *dett.*: pre proprie ut *BT*,
prae *pp* ut *C*, pre pro pre ut *V* | est et *V* || 18 quae *add.*
Steph. || 20 dabit *om. C* | ut dabit ille ruinam (*r. V*) a. *BV*,
R. P. A. C, ka *T*

4 PRAEVT HVIVS RABIES hic ex parte χαρακτηρισμός quidam est personae Chaereae, quem moribus conicit seruus ardentiolem amore fieri posse, simul coeperit. 5 PRAEVT HVIVS RABIES QVAE DABIT et hic ostenditur iampridem motus in res uenerias Chaerea, et magna poetae cura est, ne incredibile uideatur adulescentulum, qui pro eunucho deduci potuerit, tam expedite uirginem uitiasse. quocirca artifex summus quod aetati non potest, naturae attribuit Chaereae, ut calidior ingenio et ante annos amator non libidinem in sese sed quandam rabiem designauerit in uenerios appetitus.

302 11 1 VT ILLVM 'ut' pro utinam. 2 DI DEAEQVE OMNES SENIVM PERDANT plus dixit 'senium' quam 'senem'. nec mireris post 'senium' 'qui' additum, non 'quod', ideo quia declinationem ad intellectum rettulit, ut alibi (prol. 32) 'in Eunuchum suam'. 3 Et senex ad aetatem refertur, senium ad conuitium. sic Lucilius (l. XV fr. 4 M.) '†ast, ait, quid iam te, senium atque insulse sophista?'

1 rabiem BC, et abies T | hoc ex hic corr. V | expertis T | χαρακτηρισμός quidam est W.: characteris (carapt- T) istius quidam (-em BC V) est codd.; characteris inseritur quod deest Rabbow || 2 conicit V, conuicit TC || 3 (in) amore ed. pr.: amorem BTC, amatorem V || 4 ra·da· (om. QVAE) B, rabies (ex -em corr.) <hic expertis carapteris istud quidem> q·d· T (cf. supra) | iampridem om. V || 5 uenereas V, uarias T, ueras C | cheream BC, cherae V | magnam B | poeta C, poetis T, <ex> poete <partem> B || 7 iam C | intrasse C || 8 naturae V, mature rell. || 9 cherea C, cheram T | callidior codd., corr. Steph. | et ante C, praeter V || 10 in] ut B || 11 uenereos CV || 12 ut pro] pro BTC | DI — PERDANT] dii d·q·o· senium p· T, om. B | dii CV || 13 dicitur C | senem <perdant> B || 14 nec] quam C | miseris TC | qui] p TC, quod B (t. Wiss.) | quod om. B || 15 ideo] omnino (uel ideo sscr.) V || 17 senium ex senex corr. C | conuiuium C, -ium T | lucilium B || 18 ast ait quid iam Schoell: at sait (aes ait V, at ait TC) quidam (qdam B, quidem T, quidem V) codd.; atqui dei male L. Mueller | the BTC, te in ras. V² | senium in ras. V² | atqui B | insule BTC | sophista C, sophistica T, sosista B, hospita in ras. V²

4 REMORATVS EST a remora pisciculo, qui ἐχενάλς uocatur, remoratio et remoratus dicitur.

303 12 1 TVM AVTEM QVI ILLVM 'tum autem' pro et; duas uult enim causas esse, cur se ipsum di perdant: unam quod restiterit, alteram quod senem perueritus diu remanserit a persequenda uirgine. 2 Et nota <floccifacere, ut> floccipendere (III 1, 21), et contemnere et non contemnere significare, ut nunc. 3 QVI ILLVM FLOCCIFECERIM deest 'uel', ut sit: uel floccifecerim.

304 13 1 QUID TV TRISTIS prouerbiale est in hominem perturbatum et incerti uultus. 2 QUIDVE ES ALACRIS aut uelox aut laetus es; nam 'alacris', L littera pro D posita, non tristis id est ἄδακρυς intellegitur. 3 QUID TV ES ALACRIS et alacer et alacris dicitur, <ut> habes apud Vergilium (Aen. V 380) 'ergo alacris cunctosque p. 15 e. p.' 4 QUID TV ES ALACRIS alacritas est mutatio quaedam uultus gestientis in spem aliquam.

305 14 1 VNDE IS modo ad quid uenis significat. 2 Sed eo de loco ad locum ueteres dicebant, quod subiectis mox

1 pisciculos (om. qui) C | ἐχενάλς (cf. Andr. IV 3, 24)] echinai T, ethinai BC, et inais in ras. V² | uocat' in ras. V² || 2 re(moratio — 4 esse in mg. m. 2) V || 3 tu autem B | QVI ILLVM] q. u. T | tu B | autem om. T || 4 enim causas uult V | se ipse TC | dii perdant BV, disperdant TC || 5 restituerit T | peruentus (pro- C) TC | permanserit B (t. Sabb.) || 6 Et om. B | notas B |

facere
floccifacere add. Sabb., ut add. W. || 7 floccipendere V | et 1. om. BV | "contendere et non "contemnere V, contemnere T ||

8 ut] et TC | qvi om. C | i. f. T | flocciferim C || 9 sit uel <ut> T | floccifeceris T, -feris C || 10 tv] -ue codd. | TRISTIS] tibi T || 11 QUIDVE — uelox dett., om. BTCV || 12 est V | alacris l (ris l in ras.) B | per B | d]. 1. C || 13 ΔΔΔRBYC B, ἀδακρυς V, *** T, om. C | QUID — 16 ALACRIS om. B || 14 e. a. T | ut add. ed. pr. || 15 uirginem ego TC || 16 e.] c. T | e. a. T | alacritas Sabb.: alacris codd. | mutatio est TC || 18 unde in ras. V² | <eam (cam T)> is <dis (de is C)> TC, om. B | modo — significat in mg. V² (= dett.), om. BTCV¹ || 19 de eo BTCV¹, eo de V² | in subiectis (in m. 2) V

probabitur. 3 QVORSVM EAM bene, quia proxime dixerat
 'ubi quaeram, ubi inuestigem, quem perconter, quam in-
 sistam uiam, incertus sum' (v. 3—4).

306 15 1 ITA PRORSVS SVM OBLITVS MEI huic contrarium
 (Verg. Aen. IV 336) 'dum memor ipse mei'. 2 Ergo 5
 'oblitus mei' insanus.

305 14 4 QVORSVM EAM hinc, ut diximus (schol. 14, 2),
 manifestum est ire et aduentum significare.

306 15 3 ITA PRORSVS SVM OBLITVS MEI 'prorsum' idest
recte uel omnino. 4 Nam 'prorsum' est porro uersum, 10
 id est ante uersum; hinc et prosa oratio, quam non
 inflexit cantilena.

307 16 1 HEM si cum aspiratione, Parmeno, si leniter,
 Chaerea. 2 OSTENDERIS QVI VIR SIES non 'qui sies', sed ✓
 quod est *ἐμφατικότερον*, 'qui uir sies'. 3 An debeat 15
 praestare, qui uirum se sic monstraturus est. 4 *Et* 'uir'
 modo non ad sexum uel aetatem dicitur sed ad laudem.

5 QVI VIR SIES 'qui uir sies' in ueteribus inuenitur.

308 17 1 SAEPE POLLICITVM ESSE 'pollicitum', quod pro-
 mittentem ultro significat, dixit. 2 *Et* SAEPE POLLICITVM 20
 ESSE an necesse sit praestare eum, qui promiserit.

1 prodabitur TC | quohorsum T | EAM om. B | quod V |

dixerit C || 2 ubi 2. — sum] etc. B | ^{quem} ubi C | q · p · q · i · u ·
 m · c · s · T | incertus sum sscr. V² || 4 ITA PRORSVS om. B |
 s · o · m · T, oblitus sum mei V, mei B | dum V || 7 huic TC |
 ut diximus om. B || 8 et om. T || 9 ITA — MEI om. B | ita <ut> C |
 s · o · m · T | prorsum^s V | id est om. V || 10 recta^e uel V (dett.),
 om. BTC || 11 prorsa V | quem BTC || 12 infelix B || 13 silen-
 ter C, si lente V || 14 ostendens C, ostendes V, Qñdṛs T, om. B |
 qui uir scies C, qui uir siē B, q · u · s · T | qui — sed Sabb.: si
 quiesisset B, si quies esset C, si quies esses V, quiescisset T ||
 15 quod est om. TC | ΠΦΔΤΙΡΟΤΕΡΟΝ B, *ἐμφατικότερον* V,
 om. TC | scies T, si es C || 16 est om. TC | Et om. B || 17 modo
 om. BV | ad laudem non ad sexum uel aetatem (om. dicitur
 sed) B | ad om. C | saxum C | ad] et C || 18 qvi — inuenitur
 om. B | qui uir sies T, om. CV || 19 pollici · B, polli · T | ESSE
 — quod om. B | ultro promittentem B || 20 dicitur C, om. B | Et
 — ESSE om. B | ESSE] est TC || 21 eum om. B | promiserat B, -sit T

- ✓ 3 CHAEREA ALIQVID INVENI induxit *μίμησιν*. 4 Dramatice more suo, non contentus dicere quod pollicitus sit tantum, sed quomodo etiam et quibus uerbis.
- 309 18 1 MODO QVOD AMES <'modo'> tantummodo, quasi haec mora sit promissis complendis. 2 UTILITATEM IN EA RE EGO FACIAM VT COGNOSCAS an possit, qui posse affirmavit. 3 Plus est probasse quod promiserit, quam ostendere quod possit.
- 310 19 1 CVM IN CELLVLAM AD TE an is debeat, qui et ✓acceperit beneficium. 2 PATRIS PENVM OMNEM ipsum penum, non ex eo aliquid: *ὑπερβολικῶς*. 3 Et hoc penus et hic penus et haec penus ueteres dixerunt. 4 Ergo et 'omne' et 'omnem' legitur. 5 CONGEREBAM CLANCVLVM *ἡθικῶς* et *ἰλαρῶς* nimis.
- 311 20 1 AGE INEPTTE qui dubites de promissis an qui exprobres te multa esse largitum? 2 HOC HERCLE FACTVM EST inueni quod amem (*cf. v. 17—18*). 3 Hoc quod dicebas, inquit, morae esse, iam factum est: amo. 4 PROMISSA APPAREANT utilitatem ut cognoscam tuam (*cf. v. 18*).
- 312 21 1 SIVE ADEO DIGNA RES EST si persona Parmenonis

1 CHAEREA] geria *T* | mimesin *BV*, mimesim *T*, mesin *C* | ramatice *B*, gramatice (grā- *V*) *TCV*, corr. Bentley || 2 quod *ed. pr.*: quid *codd.* || 3 quomodo] qñ (= *quando*) *TC* | et] ac *V*, sed *TC* || 4 a. *T* | modo *add. dett.* || 5 hoc *TC* | IN — COGNOSCAS] etc. *B* || 6 cognoscas <meam> *V* | quin *C*, quid *V* || 7 est] etiam *T* | quid *TCV* || 9 cel. *B* | AD] at *T* | t. *B* | an is debeat qui *Rabbow*: dicit (di. *B*) anis (annis *C*, anus *V*, om. *B*) qui (que *T*, quae *V*, q. *B*) *codd.* || 10 pe. omne *B* || 11 ὙΠΗΡΒΟΗΔΙΡΗΩC *B*, *υπερηλικως* *V*, ***** *T*, om. *C* || 12 et haec penus om. *B* | dixere *V*, d̄ *B* (*t. Wiss.*) || 13 omnem *TCV* | et omne *V*, post legitur (legere *T*) *TC* | conger. *B* || 14 clanc. *T* | ἡθικῶς et ἰλαρῶς nimis *Rabbow*: *ἠελκῶσεδ-ΝΑΡΓΩCΝΙΔΔΙC* *B*, *ἡθικῶς ἐληφαρωσυλλισ* *V*, ***** *T*, om. *C* || 15 ineptis *T* | quid *BTC* | qui *V*, q'd *B* || 16 exprobres] excloris *T* | ercle *B*, her. *T* || 17 f. e. *T* | quid amem *C* || 18 inquit] in quod *TC* || 19 app. *T* || 21 siue adeo d. est (om. res) *T*, intendas tuos ut appareant *B*

est, 'sive' abundat. 2 *Et* pro expletiva coniunctione est modo; in quibusdam omnino non legitur. 3 ADEO aut abundat aut nimis significat *vel satis*. 4 SIVE ADEO DIGNA RES EST si Chaerea dicit, hic ordo et sensus est: fac si uis nunc, si adeo digna res est, ubi tu nervos intendas tuos, ut promissa appareant, ut <sit> 'sis' si uis <et> 'ut' addatur <ad> id quod est 'fac promissa appareant'. 5 VBI TV NERVOS INTENDAS TVOS utrum obscene hoc, ut seruus, an μεταφορικῶς: ubi laborare ac periclitari debeas? 6 Sed melius legunt, qui hoc totum ad personam applicant Chaereae. 7 *Et* melius, quam qui Parmenonem hoc putant loqui 'siue adeo digna res est'.

313 22 1 HAVT SIMILIS VIRGO EST VIRGINVM NOSTRARVM ciuium et ἐγγωρια^urum, ut Vergilius (*Geo. II 89*) 'non eadem arboribus pendet uindemia nostris'. 2 NOSTRARVM 'nostrarum' ciuium scilicet, id est terrae ac patriae nostrae, ut Vergilius (*Geo. II 89*) 'non eadem arboribus p. u. n.' et Sallustius (*Iug. 38, 7*) 'nostri foeda fuga'. 3 QVAS MATRES STVDENT hoc uerbo ostendit cultum industriae, non pulchritudinem naturalem.

2 legere *T* | aut] autem *B* (*t. Wiss.*) *V*, om. *C* || 3 minu *B* | uel] aut *B*, ue *C* | satis · sive] santissime *C* | siue *BV*, om. *T* || 4 sic chaeream *V* | dicit (*post hic*) *T*, dicere^{it} *V* | et om. *B* | si] · si · sser. *C*, sed *T* || 5 res digna *B* | tu — 7 appareant om. *T* || 6 sit *add. Steph.* | si uis] suus *B* | addatur *V* || 7 ad *add. Sabb.* | id *V*, ut *B*, om. *C* | est] deest *BC*, diē *V* || 8 ubi tu n · in · t · t · *T* || 9 an μεταφορικῶς *V*, ΔΡΟΓΕΤΔΦΟΡΙ-ROC *B*, ***** *TC* | ubi] ibi *BTV*, tibi *C*, ut ibi *dett.* || 10 periclitareⁱ *V* || 12 qui om. *C* | hoc om. *TC* | dig · r · est *B* || 14 haud *TV*, aut *C* | similes u · e · n · *T*, s · u · n · *B* || 15 ciuium (*ci · B*, *c · T*) et] nostrarum *Sabb.* An scilicet? | ἐγγωρια^urum] ex ΩΕΙΔΡΩΥΩ *B*, est χωριαροῦν *V*, ***** *T*, om. *C* | ut om. *BT* || 16 arbori · pe · u · n · *V*¹, a · b · i · (et *T*) p · u · n · (*m · C*) *TC* | pendent *B* || 17 nostrarum] nostrum *B*, om. *TCV* | scilicet ciuium *B* | id est] eiusdem *V* || 18 ab arboribus *V*, om. *B* | pen · uindemia n · *C* || 19 et *dett.*, ut *TCV*, om. *B* | fede *C* | qvas — uerbo] student *B* || 20 non] cum *TC* || 21 pulchritudine *TC*

- 314 **23** 1 DEMISSIS HVMERIS ESSE antiqui enim Graeci etiam uirginibus suis praebebant palaestram ad componenda corpora. 2 DEMISSIS HVMERIS ESSE scilicet liquide et molliter deductis neque exstantibus athletico modo. 3 VINCTO PECTORE castigato ac tenui et uelut uincto. *deest ergo* 5 'uelut'. 4 GRACILAE SIENT a singulari gracila uenit haec declinatio. 5 DEMISSIS HVMERIS ESSE VINCTO PECTORE non accipiendum est quasi hoc dicat 'ad hoc illas student matres demissis humeris esse et uincto pectore, ut gracilae sient', quasi haec duo propter unum illud fiant, sed uarie 10 tria dixit, ne diceret aut 'student illas demissis humeris et uincto <pectore et gracilas esse' aut 'student, ut illae demissis humeris sient et uinciant' pectus et gracilae sient'.
- 315 **24** 1 SI QVA EST HABITIOR inde et habitudo dicitur, ut (II 2, 11) 'quae habitudo est corporis!' 2 Nam 15 'habilior' aptior intellegitur, ut 'namque humeris de more habilem suspenderit arcum' Vergilius (*Aen. I 318*). *ergo* 'habitiore' legendum est. 3 PVGILEM ESSE AIVNT laus in uirginem. 4 DEDVCVNT CIBVM mire uituperauit eam formam, quam accurauerit fames. 5 *Et* proprie 'deducunt'. 20

1 dimissis CV | h. T | <s. > esse V | esse <liquide et molliter deductis neque exstantibus allectico modo> B (cf. infra) | etiam om. V || 2 componendam T | corpora <sua> B || 3 <id est (uel V)> demissis (dim- CV) codd. | <s. > esse V | scilicet] se B, i. in ras. (pro .f.) V, om. TC || 4 athletico T, atletico V, allectico B | VINCTO — p. 350, 5 intellegere om. B | iuncto V || 5 uicto C || 6 gracile/// V, graciales T | graciaalia T || 7 haec om. C | dimissis TC | uincto corpore TC || 8 accipienda C | dicat hoc C | hoc ille V, hec illa C || 9 humeris] h. T, om. C | esse] e. T | uincto corpore C, ric. T | ut graciles scient C, u. g. s. T || 10 illud om. TC || 11 ne diceret (-ent TC) aut student illas demissis (dim- TC) humeris et uinctum (uictum T) pectus et (ut V, dett.) gracilae (glaciles C, gratiales T) sient TC V; suppl. Schoell; ne diceret '<student — gracilas esse>'. 6 Aut: student illas demissis humeris <e. > et uinciunt pectus ut gracilae sient Rabbow || 14 habitior V, abitiore C, ar. T || 15 <et> nam TC || 16 habitior V, abiliore TC || 17 abilem V, a. T, h. C | s. a. T, s. ay C | Vergilius] uirgo V, om. TC || 18 habitior V, abitiore T | esse a. T || 19 cibvm] c. T | eam om. T || 20 accurauerit V, accusauerit TC; attenuauerit Sabb., macerauerit Goetz

- 316 **25** 1 TAMETSI BONA EST NATVRA 'bona' id est plena, magna et pinguis. 2 REDDVNT exhibent, perficiunt. 3 CVRATVRA cura mentis est, curatio medicinae, cura-tura diligentiae. 4 IVNCEAS tenues et pallidas.
- 317 **26** 1 ITAQVE ERGO AMANTVR 'itaque' inquit 'nemo 51
illam amat': εἰσωνεῖα. 2 Vere amantur, ut eo magis haec amanda sit, quae naturae beneficio, non industria aut factis comptibus, pulchra est. 3 ITAQVE ERGO AMANTVR atque ita, ut sit: atque ita fit, ut amentur non naturae merito sed industria. 4 QUID TVA ISTAEC recte, sic enim 10 ipse dicit (v. 70) 'at nihil ad nostram hanc'. 5 NOVA FIGVRA ORIS laudis genus est 'nova', quia dixerat (v. 6) 'taedet cotidianarum harum formarum'. 6 QUID TVA ISTAEC deest 'qualis est? dic'. 7 PAPAE interiectio mira subito accipientis.
- 318 **27** 1 COLOR VERVS quia non de cura est ac de fuce, 15 sed naturalis *neque fucatus*. 2 CORPVS SOLIDVM quia iunceum non est. 3 SVCI PLENVM quia nemo deduxit cibum; nam sucus est humor in corpore, quo abundant bene ualentes. (*Verg. Ecl. III 6*) 'et sucus pecori et lac subducitur agnis'. 4 Sucus est proprie quasi sugus, 20 quem sibi ex alimentis membra sugunt, ut se repleant. 5 CORPVS SOLIDVM plenum et forte, id est non flacci-dum. 6 SVCI PLENVM sucus est interior pinguedo mem-brorum. 7 ANNI SEXDECIM uide quemadmodum aetatem maturae uirginis poeta ex occasione demonstrauerit. 25

1 bona est nã. C, b. est n. T, bona natura V || 4 tenues iunceas TC V¹, corr. V² || 6 ὑγωνία V, **** T, om. C || 7 natura C || 8 comptibus V, conitibus C || 9 ita 2. om. C | fit] uix TC || 11 dixit T, dicit (-et m. 2) V | at] ad TC, om. V | nostram in ras. V² | ORIS] o. T || 12 taedet <me> TC || 13 quot- CV | h. f. T | ISTAEC] i. T | <et> deest TC V || 14 mirantis V | subita T, subita^o V | ac cupientis V || 16 sed <est> T, sed ex id est corr. V² | corpus s. T | qui aiunt eum non est (esse T) TC, quia uincium non est qui aiunt eum non esse V || 17 succ- *semper* C || 18 abundat T || 21 sibi TC, proprie V | sugant V | repant C || 22 corpus s. T | floccidum V | membra. T || 24 annosⁱ V | XVI C | uide om. C || 25 uirginis maturae TC

- 319 **28** 1 HANC TV MIHI VEL VI VEL CLAM VEL PRECARIO haec tria sunt, quibus non rite res agitur. 2 VEL VI VEL CLAM VEL PRECARIO pretii mentio non est, uel quia uirgo, non meretrix, uel quia nulla ephebo spes est fallendi senis. 3 HANC TV MIHI VEL VI VEL CLAM VEL 5 PRECARIO FAC TRADAS secundum ius locutus est, nam his tribus mala fide aliquid possidetur. 4 VI..CLAM..PRECARIO 'ui' quia uirgo, 'clam' quia custoditur, 'precario' quia pretium non habet Chaerea.
- 320 **29** MEA NIHIL REFERT DVM POTIAR MODO non hoc personae attribuendum est sed affectui; non enim quia Chaerea est, sed quia amator, dicit se parui facere quemadmodum potiatur, dum potiatur.
- 321 **30** QUID VIRGO CVIA EST utrum 'serua' an 'filia'?
- 322 **31** 1 NE ID QVIDEM pulchra uarietas: 'nescio' 'tantundem' 'ne id quidem'. 2 QVA RATIONE AMISTI figura *συγκοπή* pro 'amisisti'. 3 QVA RATIONE AMISTI nisi remansisset Chaerea, sed consecutus uirginem uidisset quo deducta sit, quam Parmenonem conueniret, non ita procederet fabula, ut nunc procedit; irruisset enim in cognitionem meretricis importune Chaerea nec pro eunucho adduceretur ulterius. 20
- 323 **32** 1 ID EQVIDEM ADVENIENS deest 'ob' aut 'propter', ut sit ob id aut propter id. 2 MECVM STOMACHABAR

1 hanc tu mihi u . u . u . c . u . p . T || 2 haec — 3 PRECARIO om. TC || 2 non ed. pr.: nunc V || 3 pretii mentio non] p̄cumētio T, p̄cumētio C || 4 non] uero T | ephebo] flendo TC || 5 MIHI] nihil C | VEL — TRADAS] u . u . u . c . p . u . f . t . T || 10 r . d . p . T | MODO om. TC || 11 affectui] ad factum TC || 12 est sed om. TC | dicit se parui Sabb.: de se rapuit codd. || 13 patiatur 1. T || 14 c . e . T | an filia C, an ancilla T, an libera V || 15 ueritas C | tantum C || 16 quidem] quid est C | ratione V | amisisti C, -tis T, amisisti V | syncope T, sinc- CV || 17 pro amisisti V, premisisti TC | amisisti TC || 18 sed V, et TC | consecutus] ē secutus C | uirginem <aut (ut V)> CV, uirginem <fuisset aut> T(?) dett. || 19 <prius> quam in ras. V² (dett.) | ita non V || 20 nunc] aut T | irruisset C | cognitione V, cogitationem C ||
 21 opportune C | nec Steph.: ne codd. || 22 deduceretur (corr. m. 2) V || 24 sit om. C

bene 'mecum', quia acriorem dolorem sustinet, qui ipse sibi irasci cogitur. 3 'Mecum' ergo pro 'apud me' uel 'mihi'.

324 **33** HOMINEM ESSE ARBITROR deest 'quam me'.

325 **34** 1 FELICITATES OMNES ADVERSAE SIENT felicitas 5
aduersa est, cum ex prosperitate quod laedat nascitur.

2 CUI MAGIS BONAE FELICITATES OMNES ADVERSAE SIENT 'bonae' magnae. noue autem dixit magnas felicitates sibi aduersari, eo quod uirginem tantae pulchritudinis ex oculis amiserit; nam uidisse eam felicitatis iudicat, sed amisisse 10 aduersae felicitatis.

3 *Et* quod addidit 'bonae', uel magnae et nimiae intelleguntur uel ἐπίθετον proprium et perpetuum felicitatum est 'bonae'. — 4 *Et magna ἔμφασις, quod 'felicitates' pluraliter posuit.* — ἐπίθετα autem tribus de causis nominibus adduntur: discretionis, proprietatis, 15 ornatus. discretionis, ut (*Verg. Aen. III 6*) 'et Phrygiae molimur montibus Idae', proprietatis, ut (*Aen. VII 667*) 'terribili impexum saeta c. d. a.', ornatus, ut (*Lucret. I 2*) 'alma Venus c. s. l. s.'

326 **35** QUID HOC EST <sc.> 'hoc' propter quod patior, 20
inquit; nunc enim scelus dixit a sene commissum.

327 **36** ARCHIDEMIDEM hoc sic pronuntiandum est, ut ap- ✓
pareat ex ipso nomine statim odiosum nescio quem occur-
risse ac permolestum.

1 quia] qui TC | quia ipse T || 4 quem T || 5 aduersae omnes
scient C || 6 irascitur TC || 7 cui] cur C | OMNES — SIENT om. V |
scient T, fient C | bene T || 9 eo om. CV || 10 amiserit T ||
11 Et om. TC | ad^{didit} (sscr. m. 2) V, ad TC; ait? || 12 et 1.
om. T | epithetum V, **** T, om. C || 13 perpetuum proprium
(om. et) TC | felicitatis V | est om. TC | Et] uel V | magnae
emphasis V, magne **** T, magne C || 14 epitheta V, ****
et T, ut C | autem] aiunt C || 16 Phrygiae molimur] phrigiam
ascanio clamidem (= *Verg. Aen. III 484*) V || 17 montibus Idae]
u. n. d. e. dett., om. TC V | ut] sūt TC || 18 terribi imptum C ||
19 c. s. l. c. C || 20 quod TC | propter hoc (hoc V) TC V,
transp. W. || 21 dicitur C | a sene missum (amissum C, ad-
missum T) codd., corr. ed. pr. || 22 archimenedem TC, archi-
medem (nostin in mg. add. m. 2) V || 23 <ut> ex TC | odioso V |
qm C

- 328 **37** QVIDNI correptio est a se manifesta quaerentis. est enim sensus: quid nisi aut cur non nouerim, — *est enim 'quidni' aut quid nisi aut cur non*, — quia ueteres 'ni' pro 'ne' ponebant et 'ne' pro 'non', ut Plautus (*Men. I 2, 1*) 'ni stulta sis' pro 'ne' et (*Epid. IV 2, 16; alibi*) 'neuult' pro 'non uult'.
- 329 **38** IMMO ENIM VERO INFELICITER bene hoc interponit, quia incredibile est tardiozem amatorem fuisse incesso uirginis.
- 330 **39** NAM INCOMMODA ALIA SVNT <D.> quae minora sunt scilicet *aut similia*.
- 331 **40** 1 ILLVM LIQVET MIHI DEIERARE liquidum est, constans et manifestum et certum. — 2 *Et sic 'liquet' pro 'liquidum est', ut 'claudit' pro 'claudum est', ut apud Sallustium (Hist. fr. inc. 23 M.) 'nihil socordia claudebat'.* — et est 'liquet' uerbum iuris, quo utebantur iudices, 15 cum amplius pronuntiabant, obscuritate commoti causae magis quam negotii simplicitate. 3 DEIERARE ualde iurare, — *ut (Hec. IV 1, 14) 'demiror' et (Heaut. IV 6, 21) 'deamo te, Syre',* — si DE producta legeris, si correpta, deos iurare intellegitur.
- 332 **41** SEX SEPTEM PRORSVS NON VIDISSE PROXIMIS quia 'non uidisse' dixit, 'proximis' praeteritis intellegimus. proxima enim nobis aut praeterita aut futura sunt; nam praesentia ea sunt, in quibus nunc sumus.

2 non <aut cur non> V, noui T, (bis) C || 4 ni] in C | nisi] uis C | cum T | non <nouerim> codd., corr. ed. pr. | ni pro ne] inproprie C || 5 nisi] V | pro me C || 7 enim sscr. V², om. TCV¹ | inf. T || 8 amorem TV | incesso dett.: <in> incesso V, <an> incesso TC || 9 a. s. T | D.] dicenda ed. pr. (ante sunt dett.): om. TCV || 10 aut dett.: ad TCV || 11 LIQVET] inquit C | DEIERARE] d. T, om. V || 12 et centum T, et certum C, om. V | sic dett.: si TCV | pro om. C || 13 ut 1. om. TC; et dett. | claudet TC | pro om. C | clausum V || 14 claudebat socordia (sec- C) TC || 15 lique C || 16 obscuritates (osc- C, -tes V) commotis (-tis V) codd. || 17 quam sscr. V², om. T | negotiis TC | ualde iurare deierare TC || 19 de amore (-ris T) syre TC || 21 SEPTEM] mensibus V | prorsus sscr. C¹ | n. u. p. T || 22 proximus dicitur C || 23 aut 1.] et C, in T, et (aut sscr. m. 1) V | preterite TC | aut 2.] ut TC || 24 nunc om. V

333 42 1 NISI NVNC CVM MINIME VELLEM quia semper nolui, ideo 'nunc minime', utpote adulescens senem.

335 44 1 QVAM LONGE QVIDEM bene 'longe' dixit, quia '<a> longe' dicere non potuit. 2 Aut subauditur 'erat', ut sit: quam longe erat. 5

333 42 2 MINIMEQVE OPVS FVIT saepe enim nolumus, tamen non et non opus est.

336 45 1 †INCVRVVS TREMVLVS LABIIS DEMISSIS GEMENS† ut omnia ostendat in contrarium sibi uersa, etiam cursum attribuit seni. 2 LABIIS DEMISSIS GEMENS labra sunt 10 superiora, labia inferiora, *labeae asinorum proprie dicuntur*. 'gemens' autem ob continuam tussim; sic Lucilius (*l. inc. fr. 110 M.*) 'ante fores autem et triclini limina quidam perditus Tiresia tussi grandaeus gemebat'.

3 INCVRVVS ualde curuus, ut Vergilius (*Aen. XII 1—2*) 15 'Turnus ut infractos a. M. L. d. u.'; 'infractos' enim ualde fractos significat, nam 'in' praepositio nunc auget nunc minuit dictionem. 4 *Et* recte etiam deformitatem describit senis, quod praeter aetatem post pulchram uirginem foedior uidebatur. 5 *Et* quam importune omnia: pro 20 puella senex occurrit, pro uirgine 'incuruus tremulus', pro pulchra 'labiis demissis gemens'; et cum amor sit in animo

nunc

1 NISI *om.* TC | cum m · u · T || 2 ideo minime C; post senem *transp.* Scheidemantel || 3 longe q · T | dicitur C | quia longe *om.* C | a *add.* Steph. || 4 aut TV, an C | subditur C || 6 opus f · T | uolumus TC | tm̄ (= tantum) C (*V t. Wiss.*) || 7 non 1.] nunc Sabb. || 8 hoc *schol. pertinet ad lemma CONTINVO ACCVRBIT (v. 44)* | incurvus TC | t · l · d · g · T | labris CV | dimissis C || 9 sibi uniuersa V | et C || 10 labris V | d · g · T | sunt] etiam TC || 11 labeae Klotz: labrae *codd.* | simorum Klotz || 12 sic Sa] lucil' T || 13 triclinii V, tridinii T, triclinis C || 14 limina V, lumina C | quidem *codd.*, *corr. ed. pr.* | tiresia tussi V, tyresiatu TC | grandaeus T || 15 incuruus T, -su3 C | ualde curuus] ualcurius C, *om.* V || 16 Curuus V | ut infertos a · m · d · y · C, u · infra · in · i · d · y · T, i · a · m · l · d · u · V | ualde defractus TC || 17 nam *in ras.* V², ut T | in *om.* V | praepositio V, proposito C | auget nunc *om.* C || 18 etiam] et C | scribit TC || 19 senis *om.* C | quod] qui *det.* | propter V || 22 labris V | amator TV | fit V | anima CV

adulescentis, ipse iudicium loquitur, dum festinandum sit, remoratur. 6 LABIIS DEMISSIS maiora labra, unde

labeones. alii labia dicunt inferiora et labra superiora.

337 46 1 HEVS HEVS CHAEREA TIBI DICO <'Chaerea tibi dico'> non adderet, nisi uideret Chaeream dissimulantem 5
praeterire. 2 INQVIT aliter 'inquit' pronuntiandum, hoc est concitate; nam senis uerba aliter proferenda sunt.

338 47 1 SCIN QUID EGO TE VOLEBAM hic ostenditur odiosa
✓ tarditas senis apud festinantem Chaeream, nam non dicit quid, sed promittit esse dicturum. 10

339 48 VT DILIGENTER NVNTIES <'diligenter'> nihil tam ex
abundanti *et nihil tam moraliter* dici potuit.

338 47 2 CRAS EST MIHI IVDICIVM huic morae etiam illud
additum, quod cum debeat dicere quid uelit, prius dicit quod non est necessarium, quare uelit. 15

340 49 ESSE VT MEMINERIT non 'ut sit' sed 'ut esse memin-
erit': o prolixitas!

341 50 1 DVM HAEC <D.> dat tempus uerbis, quae non
✓ potuit, quamuis imitaretur, exprimere. 2 ROGO NVMQVID
VELIT hoc est: significo me abire; nam abituri, ne id dure 20
facerent, 'numquid uis' dicebant his, quibuscum consti-
tissent. 3 Quid est ergo 'rogo numquid uelit'? hoc est:
dico quod abeuntes solent.

342 51 1 RECTE INQVIT pro eo quod est nihil. 2 Et

2 remoratum C, demoratur V | labris CV | laba TC | un C ||
3 labrones V | labia V, labia C, labii T | et <sunt> C || 4 heus
semel V | c. T | t. d. TV | Chaerea tibi dico *add. W. (sim. Steph.,
Rabbow)* || 5 ante non per errorem inserta, quae suo loco repetuntur
'cheream dissimulantem praeterire inquam (*pro inquit*) *codd.* |
addent nisi uident T || 6 aliter inquit *om. TC* | hoc est <nam
(non V)> CV, hoc <nam> est T || 7 conciatas T | nam] non
T || 8 sin TC | e. t. u. T | hic *om. TC* || 9 dixit TC | quid
om. V || 11 diligenter *add. dett.* | <et> nihil TC || 12 et *om. V* |
nihil *om. TC* | morabiliter C || 13 mihi iu. T | etiam] est
TC || 14 dicit] de eo TC || 16 vt — meminert *om. T* | ut sit]
ut V | ut *om. V* || 18 d. *add. Sabb.* | tempus] ipis C || 19 quam-
uis <non> V | inmutaretur C | rogo] ergo C || 20 abitu^{ri}
(ri m. 2) V, habituri T | durum T || 21 quibus C || 22 rogo *om.*
TC || 24 RECTE] et cetera *ut vid. T*

moraliter τῷ ἀστεϊσμῷ. 3 CVM HVC RESPICIO in hanc partem scilicet, qua meretrix habitabat.

343 52 1 COMMODVM tantum quod uel ipso eodemque tempore. 2 COMMODVM 'commodum' una uel ex hoc significat, ut si dicas: eodem tempore, quo haec agebantur. 5

3 Nam 'interea' nunc coniunctio accipienda est, non, ut alias, pro aduerbio ponitur.

44 53 IN HANC NOSTRAM PLATEAM recte, quia uicina illis est Thais, ad quam deducitur.

45 54 HVC CVM ADVENIO NVLLA ERAT etenim ingressa iam 10 fuerat.

46 55 COMITES SECVTI SCILICET SVNT VIRGINEM interrogatiue quidem, sed sic, ut scire uideatur id <quod> quaerit, sed ad hoc quaerere, ut quod scit confirmet.

47 56 1 VERVM PARASITVS 'uerum' modo inceptiua est, 15 non relatiua particula, ut in Andria (IV 4, 30—31) 'uerum: uidi Cantharam suffarcinatum'.

48 57 1 IAM CONCLAMATVM EST transactum ac finitum, ut conclamata corpora nihil reliqui iam habent ad uitae officia.

2 IAM CONCLAMATVM EST 'conclamatum' manifestum 20 significat, quia dixerat (v. 7—8) 'o infortunatum senem, si et hic amare coeperit', tamquam dicat: iam occisum

1 τῷ ἀστεϊσμῷ V, ***** TC, corr. Bentley | RESPICIO] et T | hac C || 2 partis T, respiciō in hac parte C | quam V || 3 uel om. TC | ipso eodemquē] ipse eo quod eque TC; ipso Sabb. || 4 COMMODVM — tempore om. TC | uel ex Sabb.: lex V || 5 quod hoc T (dett.), om. C | agebatur TC || 8 hac C | p. T || 9 est] et T | ducitur TC || 10 huc cum ad . u . n . e . T ||

12 comite C | s . s . s . u . T | SCILICET] s . V, solet C | interrogatiue V || 13 quidem in ras. V², quid ē C | sed sicut (sicud T) scire uideatur TC, non ut nescire uideatur V | quod add. ed. pr. || 14 quid TC | sit C || 17 uidi c . s . T || 18 IAM — officia post p. 346, 5 iacent V | EST om. TC | ac] et V || 19 habet C | officium TC || 20 IAM om. TC || 21 quia — p. 346, 7 Thaidem] in codd. hic ordo est: IPSA — Thaidem (346, 6—7; hic om. dett.), ut — iacent (346, 2—5; hic V ins. 'IAM — officia, cf. supra), Aut — est (346, 1—2), quia — defleuimus (345, 21 — 346, 1; hic add. IPSA — Thaidem dett., in mg. V²); restituit Sabb. | senem] s . T || 22 sic et TC | hic om. C

patrem tuum scimus iamque defleuimus. 3 Aut 'conclamatum' satis deploratum satisque uociferatum est, ut in conclamatis funeribus nulla iam dilatio est doloris ac luctus, ut Lucanus ait (*II 22—23*) 'corpora nondum conclamata iacent'.

347 56 2 IPSA EST id est <formosa> est uel pulchra est, quia et ipse dixerat (*II 1, 25*) 'haec superat ipsam Thaidem'.

348 57 4 ALIAS RES AGIS recte, quia dixit ille 'iam conclamatum est'. 5 ALIAS RES AGIS aut non intendis ad id quod dico significat, ut nulla sit in eo attentio — nam hinc natum est 'agite amabo' (*I 2, 50*) — aut nugatorias res agis, hoc est iocaris. 5 Quasi dicat uanas res agis.

350 59 1 SCIO QVO ABDUCTA SIT plus dixit, quam interrogabatur, credo taedio interrogantis; nam properat, ut dicturus est (*v. 72—73*), ad deducendum eunuchum ad Thaidem cum ancilla ex Aethiopia. 2 SCIO QVO ABDUCTA SIT secunda ἀποσιώπησις.

351 60 EHO PARMENO <M. N. E.> SCIS amatorie satis repetuntur, quae semel dicta suffecerant.

352 ✓ 61 HVC DEDUCTA EST AD MERETRICEM et hoc effundit semel aceruatimque dicit uelut odio interrogantis saepius et festinatione ad mandata Phaedriae peragenda.

1 tuum *Sabb.*: tum *codd.* | simus *T* || 2 est *om.* *V* || 4 ait *om.* *T* || 6 ipsa est *V*, ipsam *TC* | id est] deest *T* | formosa *in mg.* *V*² (= *dett.*), *om.* *TCV*¹ | est *V*² (*dett.*), esse *CV*¹, *om.* *T* | pulchra est *in mg.* *V*² (= *dett.*), pulchram esse *TCV*¹ || 7 et *om.* *T* || 9 RES *om.* *C* | a. *T* | dicitur *C* || 11 sit in <eo attentio (*in mg. m. 2.*)> *V* (= *dett.*), sit *TC* || 12 nam — amabo post iocaris *codd.*, *transp. Steph.* | aut *in mg.* *V*² (= *dett.*), *om.* *TCV*¹ || 13 iocularis *C* | dicatur *TV* || 14 uanas *ed. pr.*: uenias *TC*, inanes *V* || 15 aducta *C*, a. *T* | sit] est *V*, s. *T* | plus *TV*², prius *CV*¹ (*recte?*) || 18 ex *om.* *T* | aducta sit *C*, a. s. *T* || 19 ἀποσιώπησις *V*, ***** *T*, *om.* *C* || 20 EHO *om.* *C* | scis *om.* *V* | reputantur *C* || 21 seme *C* | sufficerent *T*, -rant *C* || 22 ad m. *V* || 23 semel *ex simul corr.* *C* | acernatimque *T*, aceruatim q. (quae *m. 2.*) *V* | dixit *C*, d. (dixit *m. 2.*) *V* || 24 et *dett.*: est *TC*, usus est *V* | phedria *T*

- 64 **63** 1 PHAEDRIAE RIVALIS cum pronuntiatione addendum quod magis doleat, id est 'Phaedriae rivalis'.
 2 DVRAS PARTES FRATRIS PRAEDICAS scilicet contra aemulum et diuitem et largissimum. 3 *Et* 'partes duras' μεταφορικῶς ab actoribus scaenicis. 5
- 55 **64** 1 COMPARET iam hic ostenditur miles per rivalis dona illustrior quam per sua. et est qualitas comparatiua. 2 COMPARET pro 'emat' aut 'comparandum putet'.
- 56 **65** 1 TVM MAGIS ID DICAS duras partes fratris esse. 2 QVIDNAM QVAESO HERCLE curiositatem addidit παρελ- 10
 κόντων 'quaeso' et 'hercle'. 3 *Et* uide quam molliter et sine intellectu spectatoris ad argumenti spectati ordinem poeta perueniat, ut de eunucho facta mentione consilium nascatur supponendi Chaereae. 4 EVNVCHVM mire Terentius primo simpliciter 'eunuchum' posuit, huic quoque 15
 detracturus.
- 57 **66** 1 INHONESTVM foedum, ut contra (*II* 1, 24) 'facie honesta'. 2 Vt apud Vergilium (*Aen.* I 591) 'et laetos oculis afflarat honores'. 3 HOMINEM opportune 'hominem' dixit tamquam incerti sexus. 4 SENEM MVLIEREM non 20
 communi genere dixit 'senem', quippe qui alibi (*Hec.* IV 3, 15) separauerit dicendo 'senex atque anus', sed subdistinguendum est, ut sit duplex uituperatio: una ab aetate quod ait 'senem', altera <a> membrorum mollitiae quod ait 'mulierem'. 25
- 58 **67** 1 QVATIETVR CERTE CVM DONO mire 'cum dono',

1 PHAEDRIAE — rivalis om. T || 3 f. p. T || 4 Et om. V | μεταφορικῶς V, ***** T, om. C || 5 actoribus T, auctoribus C || 6 comparat T | hoc V || 7 pro sua C || 8 comparat TC, comparet V | pro emat ed. pr.: prohemata T, ⁱpe meta C, perempta V | aut] ut TV, et C || 9 tum] tu V | partes f. e. T || 10 hercle queso C | παρελκόντων Steph.: itaπελιοητο V, ita per ***** T, ita per C || 14 nascitur codd., corr. Steph. || 15 suppliciter TC | eunuchum Sabb.: eunucho nomen codd. || 18 letus o. T || 19 afflaret honores V, afflauit. o. C, af. h. T || 20 non] in in ras. V² || 21 quippe qui V¹, quem pro qui TC, quippe quamuis V² (quamuis dett.) || 24 senex codd. | a add. ed. pr. | mollitiae V

tamquam illi repulsae causa donum futurum sit. 2 Tum deinde non 'eicietur' sed 'quatietur'. 3 Vide quam contumeliosius dictum sit 'quatietur foras': uel uerberibus impelletur foras, non expulsione et detrusione. 4 Vel sic dixit 'foras quatietur', ut desit 'uersum', ut sit: foras 5 uersum uerberabitur, ut uerberetur et fugetur foras. nam et peruulgatae consuetudinis est dictum 'feri canem foras', hoc est: feriendo canem foras eice.

359 68 1 SED ISTAM THAIDEM NON SCIVI NOBIS VICINAM
 ✓ καλῶς: quomodo enim pro eunucho ueniet, si nouit aut 10
 notus est? et si adulescens mulierem ne nouit quidem,
 multo maxime ipse nescitur. 2 SED ISTAM THAIDEM NON
 SCIVI NOBIS VICINAM οἰκονομία contra illud, quod meretrix
 uicina erat. 3 HAVD DIV EST 'uicina' scilicet. et est
 causa, an uerisimile sit nescire potuisse uicinam. 4 Et 15
 nota apud Terentium uicinas poni saepius adulescentibus
 meretrices, ut haec prima sit amoris illecebra.

360 69 1 NVMQVAMNE ETIAM ME ILLAM VIDISSE artificiose
 ✓ inculcat poeta τὸ πιθανόν.

361 70 1 ESTNE VT FERTVR FORMA hoc propter illud, quod 20
 supra diximus.

360 69 2 Sed nimio lepore Terentiano iam illud agitur.
 nam hic ostenditur uerisimile esse pro eunucho creditum
 apud uicinam meretricem Chaeream, qui adeo ignotus sit
 mulieri, ut nec ipse eam nouerit, quod erat facilius et 25

1 domum C | Tum] eum T || 2 ///eicietur C | uide — quatietur om. T || 3 sit dictum C | foras om. TC || 4 et] ul' etruç C || 5 desit] dixit C || 6 uerberatur 1. TC | fugetur ed. pr.: fugeret codd. | nam — 7 foras om. T || 7 peruulgatae ex prou. corr. V | est om. C || 8 ferendo TC | eicere T || 9 n · s · n · u · T | καλῶς V, **** TC || 10 quomodo Steph.: modo codd. || 12 sed istam t · n · s · T || 13 NOBIS VICINAM] n · u · TV | οἰκονομία V, ***** C, om. T || 15 an om. T; ut Wieling | nescire V | potius se TC || 17 sit prima TC || 18 me etiam TC | uidisse illam T, *** uidisse illam uidisse C || 19 τοπιθὰ Non V, *** non C, non T || 20 ESTNE — FORMA secl. Sabb. | ut fertur f · V, u · f · f · T || 22 iam] tam TC | aliud codd., corr. ed. pr. || 24 quia adeo TC, qui|a de eo V

promptius. et additur color, quod et illa non diu uicina est et quod adulescens in Piraeo primum commoratus est.

61 70 2 AT NIHIL AD NOSTRAM HANC moraliter 'nostram' dixit pro 'meam'. 3 ALIA RES EST non potuit melius utrique suam gratiam reseruare, nam et illa et haec amantur. 5

62 71 FACIAM SEDVLO <D. O. A.> mire in promissis posterioribus difficultas rei ostenditur, cum primo 'faciam' dixerit.

63 72 1 NVMQVID ME ALIVD hoc dicere abeuntes solent. 2 Et bene hic, quia festinat. 3 Et simul, quia hinc nascitur dolus fallendae meretricis. 10

64 73 VT MANCIPIA HAEC ITA VT IVSSIT F. D. AD TH. uide <id agere> Terentium, ut non quaesita esse haec fallacia, sed ipsa se obtulisse uideatur.

65 74 1 O FORTVNATVM ISTVM EVNVCHVM 'istum' saepe adnotauimus (cf. I 2, 112) aut ad contemptum aut ad 15 odium referri, ut Vergilius (Aen. IX 94) 'aut quid petis istis?' et (Aen. XII 808—9) 'ista quidem quia n. m. t. m. u. I.' 2 QVI QUIDEM IN HANC DETVR DOMVM quid facilius, quam imitari uelle quod laudes? nec quisquam, nisi qui cupit eligi pro eunucho, eunuchum putat beatum. 20

69 78 QUID SI NVNC TVTE FORTVNATVS FIAS sic uidetur dicere Parmeno, ut iocetur quam ut credat fieri posse. ✓

1 quod et — primum *om. T* || 2 piraeo *CV* | commoratus *V* | est in *ras. V*² (= *dett.*), *om. TC* || 3 AT *om. TC* || 4 mea *V* | non | nam *T* || 5 hoc *T* || 6 promissis *ex -ionibus corr. C* || 8 me^{uis}

aliud (*sscr. m. 1*) *V*, m. a. *T* || 9 hic *Rabbow*: his *T*, is *C*,^u is (u *m. 2*) *V* | festinet *T*, -nēt *C* | quia] que *C* || 11 ITA *om. V* | F. D.] frater deducantur *C* | ad thaidem *CV* || 12 id agere *add. Sabb.* | non ut *TC* | quesitam *T* || 13 ipse *T* | se *om. TC* || 14 i. e. *T* || 15 ad *bis om. TC* || 17 quia q. n. m. t. m. u. i. *V*, c. n. m. t. m. y. i. *C*, c. n. m. *T* || 18 hac detur domum *C*, d. h. d. *T* | quod *T* || 19 initiari *C*, ūtiari *T* | nec quicquam

(neque quem *TC*; *corr. ed. pr.*) nisi qui cupit (cap^t *C*) eligitur (el- *ex corr. T*; eligi *W.*) *codd.*; numquid mirum si cupit deduci *Sabb.* || 20 <qui> eunuchum *codd., corr. W.* || 21 ante QUID in *codd. leguntur* 350, 1 uide — 3 fuit; *transp. Sabb.* | quod *C* |^{potius} tute nunc *V* | fortunatus *sies V*, f. f. *T* || 22 ut] et *T* | quam (*sscr. m. 2 = dett.*) *V* | credat *om. TC*

- 370 **79** 1 QVID TVM <P.> uide quam molli descensu ad hoc consilium peruenitur; res enim hoc suggerit potius quam Parmeno, ideo quia seruum hoc suadere Chaereae nimis temerarium fuit.
- 366 **75** QVID ITA potuit intellegere statim seruus, sed ad hoc interrogat, ut spectator doceatur.
- 367 **76** 1 VIDEBIT COLLOQVETVR ADERIT VNA amatorie nimis quinque lineas amoris exsecutus est, adeo diligenter, ut etiam ordinem custodiret. 2 VIDEBIT COLLOQVETVR ADERIT VNA IN VNIS AEDIBVS mire amator non semel effudit hoc bonum, sed particulatim digessit, ut maior uoluptas futura esse noscatur. 3 VIDEBIT COLLOQVETVR ETC. istae enim sunt amoris lineae, etsi eas non omnes est persecutus.
- 370 **79** 2 CAPIAS TV ILLIVS VESTEM non semel ostenditur quid futurum sit, quia particulatim potest etiam quod turpe est tamen inmitti ad persuasionem, semel ingestum respuitur. 3 Ergo non dixit 'ibis pro eunucho', sed primo 'capias illius uestem'; tum deinde hoc ipsum non aspernante domino perguit seruus ad cetera, quae audaciora sunt. 4 VESTEM quam libenter audiat, repetitio dictorum per interrogationem ostendit.
- 371 **80** 1 AVDIO id est libenter. 2 Hoc est: admitto
 1 tum *V*², dum *TCV*¹ | *P. add. W.* | discenssu *T* || 2 hoc *om. C* | peruenit *T* | hec *T* || 3 cherea *TC* || 5 intelligitur *TC* || 7 VIDEBIT *om. TC* | *c. B* | *a. u. T*, *ad. in. B* | amatorie *om. TC* || 8 quinque — *vnis om. TC* | quinque *om. B* | adeoque *ed. pr.* || 10 AEDIBVS] a duobus *T*, (*add. diebus C*) | non] nam *C* | simul *B* || 11 particulatim (*im in mg. m. 2*) *V*, particulatim <potest etiam quod turpe est> *B* (*cf. infra*) || 12 nascatur *C* | VIDEBIT — sunt *om. B* | col. *T* || 13 iste *C*, item *T* | sunt enim *V* | amoris — persecutus] non tamen omnes lineas amoris hic executus est *B* | eas <omnes> *TC* | nam *T* || 15 capies *T* | tu *in mg. C*¹ | *TV — VESTEM*] *t. i. u. T*, etc. *B* || 16 quod *B* | sit] est *B* | potest etiam *post* est *V* || 17 turbe *T* | tamen inmitti *W.*: *tā* mitti *B*, iam mitti *TC*, tamen admitti *V* | persuasionem *V*, suasionem *TC* | in gestum *B*, in iestum *T* || 18 dixi *C* | *ibis pro V* || 19 illius uestes *B*, uestem illius *T* | cum *T* | aspernante *C* || 21 audiat *om. B* | dictorum *V* || 23 <cheream (chereae *V*)> audio *codd.*, *corr. Steph.* | libenter. Hoc est *om. B*

et consentio, ut in Phormione (*II* 1, 6) 'audio et fateor' et contra (*ib.* *III* 2, 1) 'non audio'.

72 81 INTELLEGO 'audio' et 'intellego' uim modo non usitatum exprimunt, scilicet consentientis immodicum affectum.

73 82 1 CIBVM VNA CAPIAS bene seruus interturbauit 5 supra dictas amandi lineas et ordinem uoluptatum, quippe qui amare non nouerit. 2 CIBVM VNA CAPIAS ADSIS TANGAS LVDAS PROPTER DORMIAS etsi sat erat superior uersus, tamen incentiua sunt amatori etiam singillatim haec enumerata, quae una sententia superior uersus ostenderat. 10

74 83 1 QVANDOQVIDEM ILLARVM pro 'ex illis'. 2 QVISQVAM ideo 'quisquam', quia quaequam dicere absurdum est. 3 ILLARVM QVISQVAM 'quisquam' multis exemplis probatur etiam feminino genere ueteres protulisse, *ita ut numeris et generibus haec pronomina infinita sint.* 15
4 NEQVE SCIT QVI SIES hoc est quod supra (*v.* 68) callide poeta praestruxit.

75 84 1 PRAETEREA FORMA ET AETAS IPSA EST deest 'in te'.
2 FACILE VT PRO EVNVCHO PROBES formam scilicet et aetatem: formam, quia pulcher, aetatem, quia ephebus. 20
3 FACILE VT PRO EVNVCHO PROBES 'probes' nunc fingas aut

1 ut *om.* B | et *om.* C | contra *in ras.* V² || 3 et] etiam T ||
4 exprimunt B (*t. Wiss.*), exprimit V, -it TC | sed *codd., corr.* Steph. || 5 u. ca. B, u. c. T || 7 amore T | ci. u. ca. assis B | CAPIAS — DORMIAS] a. t. l. d. T || 8 prope V, *om.* C | erit TC ||
9 intentiua T, incendiua C | amori B | singulatim TC || 10 ostenderet TC || 11 QVANDOQVIDEM *om.* B || 12 ideo Sabb.: . i . V, idem TC, uel B | quiquam B, quaequam V | quia *om.* B (*t. Sabb.*) | quaequam V, quemquam illarum TC, quendam B | dicere *post* est TC || 13 ILLARVM *om.* TC | quisquam] quemquam B, quisquam quemquam quemquam C, quis quemquam (?) quamquam T, quisquam quaequam quaequam V || 15 et *om.* BC V | sunt BTC, sunt V || 16 sciet V | qui siet C, q. s. T | calide poeta T, poeta callide B || 17 prescripsit TC, praestrinxit V || 18 PRAETEREA et et *om.* B | AETAS] e. BT | IPSA] t. T | EST] e. T, *om.* B ||
19 EVNVCHO] e. B | proberis V, p. BT | et] ad TC || 20 pulcher <es> V, pulcra B, pulcra TC | quia] quae C, et T | ephebis T, phebus C, ephebus V || 21 facile u. p. e. T, *om.* B | PROBES] pro. B, p. T | probes *om.* BTC | nunc *om.* B | aut] atque CV (*B t. Wiss.*)

persuadeas, ut in consuetudine dicimus 'homo sacrilegus pro innocente se probauit', et Cicero (?) 'hoc tu his probabis'. itaque deest 'te', quod subaudiemus, ut sit: pro eunucho te probes. 4 PROBES ut (*Verg. Aen. IV 401*) 'migrantis cernas'. 5 Aut 'probes' persuadeas. 6 *Et* 5 simul honeste non dixit, quod erat rectum, 'ut eunuchum probes', sed 'pro eunucho', ne esset contumeliosum in Chaeream.

377 86 1 ORNA ME NVNC IAM hortatiue 'orna me' dixit, non 'dispolia' aut 'exue me'. 2 ABDVC <DVC> abdu- 10 cimur unde uolumus, ducimur quo uolumus. 3 QVANTVM POTES deest 'cito'.

378 87 QVID AGIS callide seruus non uult auctorem se uideri tanti facinoris.

379 88 1 QVO TRVDIS comici semper ea ostendunt fieri 15 ab altero uerbis alterius personae, quae ostendi per se ipsa non poterant; ut nunc manu agere Chaeream Parmenonem Parmenone ipso dicente cognoscimus. 2 QVO TRVDIS praebet se ui cogendum domino, quem compulit dictis.

3 PERCVLERIS IAM TV ME peruerteris, unde prouerbi- 20 um 'bene plastrum percudit'. 4 TIBI EQVIDEM DICO <MANE> singillatim ista pronuntianda sunt, ex quibus intellegatur non cessare Chaeream, quin adhuc impellat et trudat.

380 89 1 PERGISNE quasi uero ioco dixerit, non serio.

2 pro *ed. pr.*: primo *codd.* | innocentem *V* | tu is *TC* | probab *B* || 3 quod *om. C* || 5 migrantes *B* || 7 sed *om. C* | nec *C* || 9 iam nunc *B* | hortatiue *om. TC* | me *om. BV* || 10 despolia *B* | ^{au}et *V* | adhuc *B* | *dvc add. Sabb.* | abducimus (-dic- *T*) *TC* || 11 ducimus *TC* | quo nolumus *V* || 12 POTES] pot^s *B* || 13 ais *C* | calli *C* | auctorem (*post uideri*) *B*, actorem *TC* || 15 trudit *V* | ab *sscr. V²* || 16 ostendi per se *Steph.*: ostendisse *codd.* | ipsa non *V* (*om. dett.*), ipsa *TC* || 17 parmenonem *T*, parmenone *BCV*; *utrumque Westerh.* || 18 quod rudis probet serui *TC* || 19 domino *in -num corr. T* || 20 IAM TV ME *om. B* (*t. Sabb.*) || 21 bene] di^r *T* | percudit (*t add. m. 2*) *V* | ibi *TC* | MANE *add. dett.* || 22 singulatim *B*, sigillatim *TC* | ista *Steph.*: mixta *BCV*, mista *T* || 23 quia *TC* | adhuc *V*, adhuc *T* | trudit et impellat *B* || 24 pergin *V* | dicitur *C*

2 NE NIMIVM CALIDVM periculosum. 3 Sed melius 'calidum' legitur. 4 <NE> NIMIVM prouerbiale, quia 'nimium' propria uox est.

82 91 1 FLAGITIVM FACIMVS 'flagitium' more militari dicitur res flagitatione, hoc est increpatione, digna. 5

2 Nam flagitatio a strepitu dicitur, unde flamma et flagella et flagellare, id est personare, intellegimus dici. nam haec omnia sine sonitu crepituque non sunt.

3 AN ID FLAGITIVM EST an liceat, an deceat. et prius quia licet. 10

81 90 1 AT ENIM ISTAEC IN ME CVDETVR FABA παροιμία, id est: in me hoc malum recidet, in me haec uindictabitur culpa, ut laborat solum, in quo cuditur, id est batur faba, cum siliquis exuitur tunsā fustibus, ut in areis more rusticorum fit. 2 Vel quod quidam male 15

coctam fabam et quae non maduerit sed dura permanserit, supra caput coqui <cudunt> *uelut ipsi fabae irati, dum eius granum saxo comminuunt*: tum uniuersum malum et omnis dolor ad coquum peruenit. simile et alibi (*Phorm. II 2, 4*) a pulmento prouerbiū est 'tute hoc intristi, tibi hoc est 20 exedendum, accingere'.

82 91 4 AN ID FLAGITIVM EST Terentius laudat argumentum huius fabulae, in quo exemplum promitur, quod prosit

1 ne nimium callidum *BTC*, om. *V* || 2 quia] Et *Sabb.* || 4 facinus *sscr. T*, facinus *V* | flagitium om. *T* | militari more *B* || 5 flagitatione *V*, flagitione *C*, -ose *T* | id est *B* || 6 <non> nam *BTC* | <flagitium> flagitio *TC* | ad strepitum *codd.*, corr. *Steph.*; ad crepitum *vel* a crepitu *dett.* | flamma (-mina m. 2) *V* | et om. *C* || 7 fragella *C* | flagrare *B* || 8 non om. *T* || 9 fla. (om. *EST*) *B* | deceat] detineat *TC* || 11 at enim isthec in m. *T*, om. *B* | cu. *BV* | f. *BTV* | ΠΔΦΟΙΜΙΔ *B*, παροιμία *V*, ***** *C*, om. *T* || 12 haec] hoc ^{uius} malum ⁱ (*corr. m. 2*) *V* || 13 culpa om. *T* | laboret *C* | cuditū *C* | batitur *B*, teritur *V* (= *dett.*), teratur *TC* || 14 cum si aliquis *T* | tonsa *V* || 15 quidem *V* || 16 factam *equae non T* | manducauerit *TC* || 17 cudunt *add. Sabb.* | uelut] uult *C* | iracidum *C* | eis *CV* || 18 comminuunt] mminutum *T* | omnis labor *V* || 19 peruenit] conuertitur *T* || 20 intriusti *B* | tibi om. *B* | hoc est] omne est *Ter.* || 21 ex ecundum *T* || 22 flagicium est *V*, flagitiose *BTC* || 23 promittitur *TC*

parentibus, obsit meretricibus; et simul deliberationibus tractans, <an> sit faciendum. 5 SI IN DOMVM MERETRICIAM DEDVCAR hoc tale est, ut nulla lex prohibeat, ut defendatur esse licitum.

383 92 ET ILLIS CRVCIBVS QVAE NOS NOSTRAMQVE ADVLESCENTIAM hoc iam ad illud pertinet, ut ostendatur decere. et primo a persona eius, cui fit.

384 93 1 HABENT DESPICATAM contemptam ac despectam. et est *παρένθεσις μεταπλασμός*. 2 Vel certe alterius uerbi declinatio, ab eo quod est conspicio despicio. Sallustius 10 (*Iug. 49, 5*) 'cum interea Metellus monte degrediens cum exercitu conspiciatur, primo dubius quidnam insolita facies ostenderet.'

385 94 1 NVNC IAM REFERAM GRATIAM non eas, inquit, lacessam, sed quod iustum est, uicem reddam: quasi ipse 15 in aliis laesus sit. 2 VT AB ILLIS FALLIMVR non dixit 'alii falluntur'.

386 95 1 AN POTIVS HAEC PATI AEQVVM EST FIERI illic uicissitudo est, at in patre dolus. 2 VT A ME LVDATVR DOLIS *σύλλημις*: auditur 'pater'. 20

2 tractatis *V*, tractat *dett.* | an *add. Sabb.* | sit *Goetz*: id *codd.* | meretriciam domum *B* || 3 deducat *TC* || 4 esse *Sabb.*: et *BTC*, quod *in ras.* *V*² (= *dett.*) | licitum] ē *add. V*² (= *dett.*) || 5 quae nos n. a. *V*, om. *B* | ADVLESCENTIAM] attulit scientiam (-ia *T*) *TC* || 6 docere *T*, dicere *C* || 7 primo om. *T* | a *sscr. V*² (= *dett.*), om. *BTCV*¹ || 8 HABENT om. *B* | despectam *T*, despiciata *C* | ac despiatam *T*, om. *B* || 9 est om. *T* | parentesis ita. ΠΕΝΘΕCIC. ΜΕΤΑΠΟCΜΟC *B*, *παρένθεσις μεταπλήσιμος V*, ***** *C*, om. *T* | uel certe *V*, om. *T* | alterius *in ras.* *V*² (= *dett.*), altius *C*, illius *T*, alii *B* || 10 ab eo] habet *B* | est om. *B* || 11 cum incerta *TC*, om. *B*; cum interim *Sall.* | monte — exercitu om. *B* | digrediens *CV* || 12 conspiciatum *TC* | quidnam — ostenderet] etc. *B* || 14 nunc (IAM om.) ^{refer^{am}} ^{gratiam} (*sscr. m. 2*) *V*, gratiam *B* | non <iam> *T* | inquit eas *B* || 15 quid *TC* || 16 ut ab *his V*, ut ab aliis *TC*, om. *B* | f. *V* | nam *C* || 17 alii om. *TC* || 18 hoc *BC* | paciar *B* | f. *V* | illa *B* || 19 est at *Sabb.*: extat *codd.* | dolus — pater *in mg. V*² | dolis *TC*, doi *V* || 20 DOLIS om. *TCV* | ΕΥΔΔΗΔΙΥC *B*, sylēpsis *V*, **** *TC* | subauditur *V*

- 97 **96** 1 QVOD QVI RESCIVERINT a consequentibus argumentum; nam illud factum uituperatio sequitur, hoc approbatio. 2 ILLVD MERITO FACTVM OMNES PVTENT bene non 'iudicent', quia et hoc ipsum non satis probum est, id est meretricem fallere. 5
- 98 **97** 1 QVID ISTIC aduerbium est aegre concedentis. 2 FACIAS pro facito. 3 VERVM deest 'uide'. 4 VERVM NE POST CONFERAS CVLPAM IN ME si 'ne' prohibentis est, nihil deest, si percunctantis, item; sin 'ne' ne forte, deest 'timeo'. 5 VERVM NE POST CONFERAS CVLPAM IN ME in 10 hoc negotio non auctor uult interesse, sed seruus.
- 99 **98** COGO ATQVE IMPERO euidenter ostendit plus esse imperare quam iubere. ✓
- 100 **99** 1 NVMQVAM DEFVGIAM AVCTORITATEM (<'numquam') pro non, ut (*Verg. Aen. II 670*) 'numquam omnes hodie 15 moriemur inulti'. 2 NVMQVAM DEFVGIAM AVCTORITATEM non, inquit, recusabo facere, dum tu auctor facti sis.

III.

1.

- 01 **1** 1 MAGNAS VERO AGERE GRATIAS THAIS MIHI hic sermo sic prodit, ut post scaenam incohatus esse noscatur. continet autem assentationem parasiticam et stultitiam gloriosi 20 militis. ✓ 2 AGERE plus sonat infinitus modus finito.

1 quodque qui *TC*, quod si *V*, quod *B* | rescierint *TC* | sequentibus argumentis *B* || 3 ILLVD — OMNES *om. B* || 5 id est *ed. pr.*: uel *codd.*; uidelicet *Sabb.* || 6 quod *B* | istuc *TCV*, istis *B* | est *om. B* | aegre *ex* agere *corr. V*² | consedentis *T* || 8 postea *B* || 9 con · t · f · m · *T* | percunctantis *B*, percontantis *CV* | item; sin *Rabbow*: ut sint · e · *B*, ut sint (sit *V*) *TCV* || 10 n · p · con · in m · *T* | postea *B* || 11 autor *T*, actor *B* | sed *om. TC* || 12 rogo atque in p · *T* || 14 de · au · *B*, de · f · a · *T* | numquam *add. Klotz* || 16 moriamur *TC* | defugiam a · *T*, etc · *B* || 17 inquit *om. B* | tu <tamen> *dett.* | autor *T*, actor *BC* | scis *T* || 18 uero agere g · t · m · *T*, etc · *B* | gratias agere *V* || 19 cenam *B* | incoactus *T* || 20 adsentationem *V*

- 392 2 INGENTES uide quantum adiciat parasitus: ille 'magnas' dixit, hic respondit 'ingentes'; ille 'laeta est', hic 'triumphat'.
- 393 3 1 ID VERO SERIO 'id' ob id, ut (*I 2, 70*) 'id amabo adiuta me'. 2 ID ob id alias, at nunc *παρέλκεται*, *id est productionis locus est*. 3 QVAM ABS TE DATVM ESSE 5 maioris est gratiae tantum potuisse amorem militis, ut meretrix minus laetetur ob lucrum.
- 394 ✓ 4 1 TRIUMPHAT ut militaribus dictis tangit militem parasitus! 2 HVC PROVISO VT VBI TEMPVS SIET tertia persona uenit in scaenam, sed separatim loquitur et secum. 10
- 395 5 1 SED ECCVM MILITEM iniuriose 'militem', *honorifice proprio nomine dicitur*, ut <in> subiectis (*III 2, 1*) 'audire uocem uisa sum modo militis'. 2 EST ISTVC DATVM fato decretoque concessum, ut (*Verg. Aen. VII 313*) 'non dabitur regnis, esto, prohibere Latinis'. 15
- 396 6 1 VT GRATA MIHI SINT QVAE FACIO OMNIA gratae nobis aut res aut personae sunt; sed nunc res dicit.
- 397 ✓ 7 1 ADVERTI HERCLE ANIMVM approbavit dictum. et hoc <est> (*II 2, 21*) 'ait? aio' ²⁵ 2 ✓ VEL REX MIHI SEMPER GRATIAS MAXIMAS AGEBAT quam intempestiue miles ad regem 20 transitum fecit, cum de meretrice agatur!
- 396 6 2 QVAE FACIO OMNIA *ἔλλειψις* uel *σύλληψις*.

1 INGENTES *om. B* || 2 hinc *T* | respondet *C* | ingentis *B* | illa *B* || 3 uerō *V* | SERIO *om. B* | id <est> ob id *B* | ut id *om. TC* | adiuta me *om. T* || 4 ID — alias] serio (*ferio C*) id ob id amabo alias *BCV*, al' *T* | at non *B*, habuimus sic *T* | ΠΑΡΕΛΡΕΤΔΙ *B*, *παρέλκεται* (*εται in ras.*) *V*, ita · · · · · *TC* || 7 laceretur *T* || 8 ut] nunc *TC* | tangat *V* || 9 HVC PROVISO *om. B* | ut u. t. *T* | SIET] s. *TV* || 10 scena *TC* || 11 honorificum *T* | 12 diē *in ras. V* | ut] ait *T* | in *add. ed. pr.* | subiectus *B*, sub tectis *V* || 13 audire *om. B* | sum uisa *V* | modo *om. BV* | militis ante uisa *T, om. B* || 14 facto *T* | concessam *TC* || 15 latinos *BV* || 16 ut grata m. s. q. f. o. *T*, grata mihi *B* | MIHI *om. V* || 17 uobis aures *BTC* | aut 2. *om. TC* | dicit] d. *B* || 18 aduerte *C* | ercle a. *T*, h. a. *B* | et — aio *om. V* || 19 est *add. W.* | MIHI — AGEBAT] etc. *B* | s. g. m. a. *V*, g. s. ha. *T* || 20 MAXIMAS *om. TC* | intempestiuo *T* || 21 facit *TC* | agitur *T* || 22 ΕΔΔΙΥΙC uel *CYΔΙΔΟΔΙΥΙC B*, *ἔλληψις* uel *σύλληψις V*, · · · · · *C, om. T*

- 97 7 3 VEL REX ut in Hecyra (*I* 1, 3) 'uel hic Pamphilus iurabat quotiens Bacchidi, quam sancte'. 4 VEL REX MIHI SEMPER <MAXIMAS> AGEBAT subauditur 'gratias' ab eo quod supra (*v.* 1) dixit 'magnas uero agere gratias Thais mihi?'
- 99 9 PARTAM GLORIAM id est quae paritur, ut (*Verg. Aen. XII* 651) 'uectus equo spumante Saces'.
- 00 10 1 QVI HABET SALEM sal neutraliter condimentum est, masculine sapientia. 2 VERBIS SAEPE IN SE TRANSMOVET QVI HABET SALEM mire adulatur: hoc attribuit 10 militi quod minime habet, uel uerba uel salem.
- 01 11 1 QVOD IN TE EST quod tu habes. 2 HABES intellegis. quod enim tenemus corpore, habemus quoque; item animo quod habemus, intellegimus. 3 HABES pro intellegis. sic dicitur 'accipe' et 'da'. 4 HABES id est 15 dicis, ut Sallustius (*Hist. II fr. 5 M.*) 'Tartessum, Hispaniae ciuitatem, quam nunc Tyrii mutato nomine Gaddirum habent'. 5 REX TE ERGO IN OCVLIS SCILICET GESTIRE / uide inconditam properationem laudari se cupientis adeo, ut non sinat uerba compleri, quin praefestinet 'scilicet' 20 et 'uere' dicere.

1 echira *codd.* || 2 quoties iurabat *B* || 3 mihi s. a. *T*, semper mihi g. a. *V* | subauditur *om. C* || 4 uero a. g. t. m. *B*, uero agere (*om. T*) gratias <ab eo quod> thais mihi (*bis* mihi *C*) *TC* || 6 id est] a *T* | partitur *B*, paratur *V* || 7 uectos *TV*, uectas *C* | equos *TCV* | spumantis acer *codd.* || 8 qui salem habet *TC*, *om. B* | naturaliter (*nāl'r C*) *TC* | condimentum *T*, comedentium *V* || 9 est *om. B* | masculini *TCV*, -num *B*, *corr. Klotz* | sepe in se (in se saepe *V*) t. q. h. s. *TV*, uel. *B* | transfert *C* || 10 adulator *T* | hoc] hec *T*, qui *B* || 11 uel 1. *om. B* || 12 HABES *om. BTC* || 13 enim] ē *C* | quoque *om. TC* | habemus] animo *T* || 15 et] hec *TC* | id est] idem *TC* || 16 dicis *om. T* | ut *om. B* | Lartes sum *B*, Laresum *V*, Lercesum *C*, lēctessum *T* || 17 quam] iam *T* | tirii nunc *TC* | gadirum *BV*, garidum (-tum *T*) *TC*; Gaddir *Prisc.* || 18 ERGO] q₃ *TC* | o. *T* | SCILICET] s. *TV*, *om. C* | gestiri *B*, gestari *C*, g. *T* || 20 quin] cum *TC* | praefestinet (*add. mei*) *T*, praefecti mei *BV*, praefecti *C* || 21 uere] uerum *TC*

- 402 **12** 1 CREDERE OMNEM EXERCITVM magis ridebis, si consideres militem *μάταιον* esse, qui dicit 'credere omnem exercitum' et 'consilia'. 2 CREDERE OMNEM EXERCITVM CONSILIA sub obtentu militis ea stultitia descripsit breuiter comitem regium acceptumque imperatori. nam qui nunc credit exercitum, credit et consilia. Vergilius (*Aen. IX 278—80*) 'nulla meis sine te quaeretur gloria rebus, seu pacem seu bella geram: tibi maxima rerum uerborumque fides'.
- 403 **13** 1 CONSILIA *αὔξησις*: plus est 'consilia' quam totus 10 exercitus. 2 MIRVM melius per *εἰρωνείαν* pronuntiamus 'mirum': quid ni crederet tali uiro? 3 Sed potest etiam simpliciter pro admirantis gestu accipi. 4 VBI SATIETAS HOMINVM AVT NEGOTI rei p. princeps duas res patitur: homines et negotia, <id est> personas et res. 15
- 404 **14** HOMINVM AVT NEGOTI EOS qui gerunt et ea quae geruntur.
- 403 **13** 5 SATIETAS HOMINVM AVT NEGOTI SIQVANDO O. C. proprie reddidit et decenter 'hominum satietas' 'negoti

1 OMNEM] o. B | exer. T, ex. B | magri de his C, magis^{ri} de bis (*corr. m. 2*) V || 2 milite C | *μάταιον* Schoell: matuo T, manio C, motum in ras. V², **** B | esse in ras. V², *** B | qui dicit W.: quod BT, qd C, qui in ras. V² | credere (-ret V²) — et consilia CV, om. BT || 3 CREDERE — CONSILIA om. V || 4 consilium B, con. T | obtentum B, obtemni C | et stultitiae Rabbow | ^{de}scripsit C || 5 nam — 9 fides om. B | quid C, quod T || 6 exercitum credit om. T | et] in C, om. V || 7 rebus deum (de ū C) pacem TC || 8 gero TC | maxime TC || 10 CONSILIA om. C | auxesis TV, axesis B, ^tuxesis C | consilia post exercitus TC | tocius B || 11 per om. T | yroniam V, ironiam B, **** C, om. T || 12 quod B | tali] tanto B || 13 pro] per C | admirantes B | gestu accipi om. B | gestu V, questu C | VBI om. B | societas C || 14 ho. B | negotii V, negotii <ceperat> TC | rei p. ed. pr.: rei TC, rex B, om. V || 15 id est add. ed. pr. | atque res TC || 16 negotii TCV | eos — NEGOTI om. BC | qui] quod T || 17 gerunt ed. pr.: gereret T, cernunt V (*dett.*) || et om. T | cernuntur TV (*dett.*), *corr. ed. pr.* || 18 negotii V | si quando acceperat TC, si quando c. V, om. B || 19 reddidit T | negotii TCV

odium?; non enim par erat rei p. principem hominum odio laborare.

405 **15** 1 REQUIESCERE VBI VOLEBAT bono uerbo usus est, nam cessat desidiosus, requiescit defessus. 2 QVASI NOSTIN gr̄ate expressit stulti infantiam militis, qui ante 5 uult intellegi quod sentit, quam ipse dicat. 3 Et proprie hoc morale est stolidis inerudite loquentibus.

4 QVASI NOSTIN ἀποσιώπησις.

406 **16** 1 <TENES> pro 'habes', hoc est quod supra (v. 11) intellegis. 2 QVASI VBI ILLAM EXSPVERET MISERIAM 'ubi' 10 pro quando et in his et supra (v. 13). 3 EXPVERET expuere est cum fastidio aliquid reicere et expellere. nam expuere est ξξω pus mittere, id est foras. nam pus est omnis humor corpori onerosus.

407 **17** 1 TVM ME CONVIVAM SOLVM ABDUCEBAT SIBI hoc 15 supererat, <ut> qui esset minister magnarum rerum, id est consiliarius, uoluptatibus quoque regi idem particeps esset. 2 Et uide quo significatu dicatur 'me' <et> 'conuiuiam' et 'solum' et 'abducebat'; nam non uocabat.

1 non post par TC | erit B | rei pu. V, r. p. B, ei. p. TC || 2 odium C | larare TC || 3 quiescere codd. | VOLEBAT om. B | est dett., om. BTCV || 4 odiosus V || 5 nosti BT, nos in C | grata BTC, -tā V, corr. Steph. | infantia TC | ante] a me TC || 6 dicat] d' B, dicit TC (dixerit dett.) || 7 stolidis Schoell, inerudite loq- Goetz: stolidi (-di V) siue (-ue V) rudi (-is TC, -is V) eloquentibus (el- V) codd. || 8 ΠΟΙΙΟΝΗCIC B, αποσιώπησις V, om. TC | Pro] i. e. T || 9 TENES add. Schoell | hoc <hoc> V || 10 intelligit TC | QVASI — MISERIAM] ubi ex. B | expueret V, -rit TC | miseria T || 11 pro] p̄p̄eri quod T | et in — supra om. B ||

et 1.] sed C | EXPVERET] ^{ex}spuei C, om. B || 12 expuere — expellere post 14 onerosus T | eicere C | et om. TC || 13 nam om. T | ex opus C, exo (sscr. εχο extra m. 1) pus V, ex ore pus B, extra opus T || 14 pus] sputus TC | hominis T | corporis BT | honerosus B || 15 TVM] cum C, om. B | solum adducebat sibi C, s. a. s. TV, solum B || 16 superat TC | ut add. Steph. | qui] quod B | esset <idem (id' B, .i. C, i. e. T)> codd. | id est] idem V || 17 uoluptatum Steph. | quoque om. TC | regi idem B, regis TCV || 18 dicit T, om. B | me om. TC | et add. ed. pr. || 19 solum] s. T | et 2. om. T | adducebat V, a. T

3 *Et* 'sibi' quasi non propter me, sed ut sibi bene esset. 4 TVM ME CONVIVAM id est: cum satietas hominum esset, cum odisset negotia (*cf. v. 13*).

408 18 REGEM ELEGANTEM NARRAS qui eligere sciat aut qui ipse sit eligendus. 5

409 19 1 PERPAVCORVM HOMINVM aut qui paucis utitur aut qui de paucis est aut qui paucis placet, hoc est bonis et sapientibus, qui fere pauci sunt. 2 IMMO NVLLORVM ARBITROR hoc auersus, ne miles audiat. 3 Potest tamen et aliter intellegi: maxime stolidos milites. 10

410 20 INVIDERE OMNES MIHI plus potest ad significandum infinitum tempus quam finitum.

411 21 EGO NON FLOCCIPENDERE quod morderent clanculum uel quod inuiderent.

407 17 5 † CONVIVAM SOLVM ABDUCEBAT † <ut> (*Verg. Aen. 15 IV 421—22*) 'solam nam perfidus ille te <c.>'. significat autem saepicule factum.

412 22 1 ILLI INVIDERE MISERE 'misere' nimis, quia nimia misera. 2 VERVM VNVS proprie, nam unus ex multis dicitur. 3 *Et* mire facta nullius ponderis repetitio ad inertiam loquentis exprimendam. nam postquam dixit 'invidere omnes mihi', repetit 'invidere misere'; et cum 20

1 sibi V^2 , ibi $BTCV^1$ || 2 esset TV^2 , est BC , et V^1 | conuiuium T | satiatus TCV || 4 re. elegantem nar. B , regem ele. n. T || 5 ipse <sibi> V || 6 HOMINVM om. B || 7 hęc est T || 8 IMMO] postremo T | ARBITROR] ar. T , om. B | aduersus C || 10 intellegi om. TC | stolidos <maxime> milites B , stolidum militem V (= *dett.*) || 11 OMNES MIHI om. B | infinitum ad significandum B || 12 tempus post finitum B || 13 EGO NON] ego uō C (*dett.*), ego V , om. B | FLOCCIPENDERE] f. T | quod] quas C || 15 *schol. ad v. 20 sq. pertinet; cf. Serv. ad Verg. l. l.* | CONVIVAM om. B | adducebat TV , -bant C | ut *add. ed. pr.* || 16 solam om. V | te significat] *desig*^t V | sepecule T || 18 ILLI INVIDERE om. B | MISERE om. T | misere — misera $W.$: miser enim is quia nimia (es qui aīa C , his qui oīa T , is cui animae V) misera (misera BC , miseria^{inest} V^2) *codd.* || 19 ex] sex TC , s. ex V | dicit T || 20 factam T | <et> repetitio T || 22 omnes invidere V | mihi om. B | miseri T , miser C | et om. B | cum] aī T

'misere' et 'impense' idem significant, mox tamen sine ullo auctu addidit 'uerum unus tamen impense'. 4 Aut plus est 'misere' quam 'impense'.

13 23 1 ELEPHANTIS QVEM INDICIS PRAEFECERAT et hoc stulte, cum hoc ad dignitatem sumit et sic pronuntiat, 5 ut magna esse praefectura uideatur haec ipsa. 2 Et hoc a stolido milite sic profertur, tamquam magnum hominem uelit esse, qui sibi inuiderit. 3 Et INDICIS πρὸς ἀντιδιαστολήν Maurorum, qui et mitiores sunt.

14 24 1 IS VBI MOLESTVS MAGIS EST more suo 'magis' 10 addidit, ne diceret 'molestior'. 2 QVAESO INQVAM STRATO ✓ 'Strato' nomen accommodatum militiae. *Greek Strato*

15 25 1 EONE ES FEROX causale est ideone significans. 2 QVIA HABES IMPERIVM IN BELVAS mire extulit 'imperium', dicturus 'in beluas'. sic Vergilius (*Aen. I 140—41*) 15 'illa se i. i. a. Aeol. et c. u. c. r.'.

16 26 PVLCHRE MEHERCLE DICTVM immodica laudatione euertit, etiam si quid facete dictum est. sufficeret enim 'pulchre', quod est 'sapienter'.

17 27 1 IVGVLARAS HOMINEM pulchre tangit militem 'iu- 20

1 impense *ed. pr.*: cum (*om. V*) miser *codd.* | significat (sig^t C, sig¹ B) <et> BTC | siue C || 2 actu BC | addidit <dic (dicens V)> BCV | uerum *om. T* | tamen] tum V || 3 est] et T || 4 elephantis C | QVEM — PRAEFECERAT] etc. B || 5 stulto T || 6 esse V, esset TC, *om. B* | hoc C || 7 hec C | sic *in ras. V*² | magnum] magni C || 8 inuideret V | Et INDICIS *om. T* | πρὸς ἀντιδιαστολήν] nō ***** TC || 9 maiorum B | mitiores V, minores B, maiores TC || 10 IS — molestior *om. B* | IS *om. TC* | m. e. T, est magis C || 11 diceret *om. C* | QVAESO — STRATO *om. B* | STRATO] s. T || 12 Strato — FEROX *om. C* || 13 EONE] ideon T | ES FEROX *om. B* | ideo nec TC, idonee BV | significantis BCV || 14 QVIA] qui C | imperium inbelluas C, imp. i. b. T, *om. B* | extiuit C || 15 in belluas C | sic] sed T || 16 illa fe. i. l. a. e. o. o. l. e. t. c. u. c. r. C, illa se i. l. a. c. o. T, ille se i. i. a. e. o. l. e. i. e. u. c. r. V, illa se etc. B || 17 pulcre me h. d. T, pulcre etc. B || 18 uertit *codd., corr. Westerh.* | quod B | facete] fēum et TC | sufficienter enim B || 19 quod est] quidem C, qui et V | sapienter <quod et> T, sapienter <que et> C, sapienter <qui et iugularas> V || 20 HOMINEM] h. T, *om. B*

gularas' dicendo, non 'occideras', quasi gladio, non uerbo usus sit. 2 MVTVS ILICO tam hoc stultum est, quam si diceret 'statim nihil'. recte autem diceret 'ex illo mutus fuit'. tale est illud (?) 'tacere festinat'.

418 28 1 QUID NI ESSET hoc est: ut posset <esse>, iugularas. 2 HOMINEM PERDITVM deest 'o', ut sit: o hominem perditum. sed sic melius sonat; maioris enim stuporis est hoc modo pronuntiatum. 3 HOMINEM PERDITVM MISERVMQVE uide quantum addiderit, qui non hunc 'simplicem' sed 'perditum' et 'miserum' nec illum 'malum' sed 'sacri- 10 legum' dixerit. 4194

420 ✓ 30 QVO PACTO RHODIVM TETIGERIM luserim, fatigauerim. *nam tangere cum multa tum etiam hoc significat.*

421 ✓ 31 NVMQVAM SED NARRA OBSECRO callide parasitus intellegit ad hoc se interrogatum, ut audire postulet. 15

422 32 1 PLVS MILIES IAM AVDIVI ὑπερβολή aut superfertur aut aequatur aut subiacet. superfertur nunc, aequatur 'milies', subiacet ut 'tantum non milies'. 2 Conuenit stultum eundem et immemorem esse, quia et <memoria> intellegentia est. 20

iugulatus

1 dicens ante iugularas B | quasi ladio sit | non uerbo occisus B || 2 MVTVS om. TC | iam TC | quasi diceret TC || 4 est <et> T || 5 quid inesset C | id est B, hoc TC | posset esse ed. pr.: posse B, ipse (corr. m. 2) V, ipse TC | iugulaueras TC V || 6 PERDITVM] per · B || 7 perditum <miserumque uide> B || 8 est] et BT | pronuntiandum TC | perditum m · q · T, per · mi · que B || 9 qui] quod B | hunc] hominem T (edd.) || 10 simpliciter TC (dett.) | perditum] miserum B | illum nec codd., corr. Schoell || 12 QVO — RHODIVM om. B | luserim T | fatigarum T; castig — vel agit- Bentley || 13 nam] iam T | etiam] et TC || 14 Nusquam TC | narra ob · T, n · o · B || 15 se interrogatum ad hoc B | adire C || 16 MILIES om. C | IAM AVDIVI] iam a · T, om. BC | ὙΒΗΡΒΟΔΗ B, υπερβολή V, ***** C, om. T | superfutura (supraf- TC) ut aequatur (-etur CV) codd., corr. Rabbow || 17 superfertur — 18 subiacet om. C | superfertur nunc Rabbow: superfuturum BV, futurum T || 18 ut] et T | miles TC || 19 eundem] est unde B | et] ut TC | memorem C, cui inemorem T | quia et] quia TC, quia (corr. m. 2) V | memoria add. Rabbow (cf. ad Andr. IV 3, 8)

24 **34** 1 FORTE HABVI SCORTVM uide quemadmodum miles, dum uult ad dictum suum peruenire, fateatur interim quam contemptus sit atque derisus. 2 Abdomen in corpore feminarum patiens iniuriae coitus scortum dicitur, ideo quia scorta sunt dura coria. a parte ergo sui meretrices scorta dicuntur. 3 Vel ἀπὸ τοῦ σαίρειν, quod Graece palpitare intellegitur, quod illae faciunt saltando assidue uel potius crissando, ut Lucretius ait (*IV* 1265—72) ob eam causam, ut concinnioem uenerem exhibeant uiris aut sibi abigant conceptum, quod in uuluam feminae 10 in ipso coitu non se mouentis incidit.

26 **36** 1 LEPVS TVTE ES ET PVLPAVENTVM QVAERIS 'lepus' ✓ pro infamia ob multa ponitur: uel quod magis a posteriore parte, hoc est armis, pulpamentum de se praebeat, cum in conuiuio carpatur appositus, ut Horatius ait 15 (*Serm. II* 4, 44) 'fecundi leporis sapiens sectabitur armos'; uel quod uenantur illum et persectantur canes, quos pro amatoribus ἀλληγορικῶς intellegimus, ut ipse Terentius ait (*Phorm. prol.* 7) 'ceruam uidere fugere, sectari canes'; uel quod illum sic †fugiant omnes constituat, ut hunc 20

1 HABVI] huāni C, om. B | s. T || 2 uult *Westerh.*: multa *codd.* | ad om. T || 3 atque] quam C | ab do *** C, ab T || 5 ideo — parte] et dicitur scortum quia tunc aperiuntur dura coria dicta scorta *dett.* | quia] quod C, qqz T | duria T | cūria V | meretrices sui TC || 6 Vel — quod] uel ΔΠΟ ΤΟΥ CRIPE in quo B, uel ἀπο του σαίρειν in quo V, uel ***** in qua TC || 7 greci palpitare illi quod faciunt intellegitur saltando B || 8 potius om. TC | crissando TCV || 9 ut] aut BC | contamioem T | exhibeat B || 10 abigant <id est remoueant> T | qui C | uuluam TCV || 11 incidunt T || 12 LEPVS — QVAERIS om. B | LEPVS] lupus C | ET om. T | p. q. T || 13 infami ob multa (*corr. m.* 2) V || 14 parte om. B | hoc^{est} (*sscr. m.* 2) V, id est B || 15 ut] unde B | ait] At C, ad T, om. B || 16 fecundae *Hor.* | sapiens post armos TC || 17 inuenantur V, muemantur T, inueniant C | prosectantur B | quos V, quod T | amoribus TC || 18 allegoricos CV, -ceos B, alegoricas allegoricos <id est ut canes septantur leporem postquam inuenerunt sic homines septantur te ob amorem ob amorem uenereum> T | intellegitur B, om. T || 19 siruam T || 20 omnes — ut] homines I. septantur te ob amorem uenereum

libido effeminata; uel quod a physicis dicatur incerti sexus esse, hoc est modo mas modo femina. 2 LEPVS TVTE ES ET PVLPAVENTVM QVAERIS quod in te habes, hoc quaeris in altero. et est τροπος ἀλληγορία. 3 ΗΑΗΑΗΕ hic parasitus et interiectionem risus addidit, quo magis nunc primum hoc audisse credatur.

427 ✓ 37 1 QUID EST haec interrogatio gestum uultumque continet alacris cuiusdam et certi, quod laudandus sit. 2 FACETE facetus est, qui facit uerbis quod uult; LEPIDE lepidus, qui politus est ut λεπίς, id est lamina; 10 LAVTE lautus, qui mundus et splendidus.

428 38 1 TVVMNE OBSECO HOC DICTVM ERAT et dicta et proueria et adagiones, quae ad rem agant, facietis hominibus ascribuntur. 2 Et hoc laudis genus est ad potiores referre, quod alter probatur dixisse. 3 VETVS 15 CREDIDI quia omnia uetera magna sunt.

429 39 1 SAEPE ET FERTVR IN PRIMIS non ex ipso; nam erit contrarium superiori (v. 31). 2 MEVM EST non sensu modo, sed uerbis quoque ipsis agreste est, quod nunc dicit 'meum est'.

20

ut ipse terentius ait ciruam ui (ob — ui del.) T || 1 effeminata libido B | phisicis TC | dicitur C || 2 esse ante incerti V, om. T | hoc esse T, id est B | modo] non V | masculum T | modo <sed> V | feminam T, fe. C || 3 TVTE] i. B | ES] e. T | ET om. TC | p. q. BTV || 4 tropus B, tropus TC V | ΔΔΔΗΤΟΠΙΔ B, ἀλληγορία V, om. TC | ha ahhe C || 5 parasitus hic TC | et om. TC || 7 quid est <quidam> T, quidem C | hanc interrogationem C, hanc interiectionem T | uultum qui C || 9 FACETE] fa. B | quod uult om. C || 10 LEPIDE om. B | lepidus <est> B | est ut] ut TC | lepis codd. | lammina B, anima C, lamina <[lāmīna est quidam massa seu pnū auri seu argenti ppolita ac plana] T || 11 LAVTE om. B | et om. T || 12 tune ob hoc dictum erat B, tuumno. h. d. T | ERAT] er. C | et 2. om. T || 13 et om. T | agiones TC | quae ad Rabbow: quod codd. An quod <ad>? || 14 adscribuntur CV | est] et B, 4 T, q2 C, 5 (sser. m. 2) V || 15 quod om. T | alter ex al'r corr. V | probat T || 16 CREDIDI] c. T | sunt magna TC || 17 SAEPE om. B | effertur V (et fertur dett.), e. f. T, effertur B, efferitur C | imprimis C, i p. T | non ex ipso] sc. audierat; ad SAEPE pert. || 18 erit] esset T | est meum T, meum C | sensum C || 19 nunc] non TC

30 **40** 1 DOLET DICTVM INPRVDENTI ADVLESCENTI ET LIBERO
deest 'mihi' ut sit: dolet mihi. — 2 *Et 'dictum' par-*
ticipium est, id est quod dixisti. — addidit enim para-
situs, quo grauius sit dictum, commiserationem eius, in
quem dictum est, utpote inprudenter adulescentem 5
et liberum; scit enim homines stultos malos uideri uelle.

3 *Et* uide parasitum in isdem uersari, cum ait supra
(v. 27) 'iugularas', hic 'dolet dictum'. 4 INPRVDENTI
cuius rei inprudenti? scilicet qui minime crederet tali se
percuti posse conuitio aut cum tali uiro sibi rem futuram. 10

5 *Et* sic laudat militem, ut iam miseratione dignus
sit adulescens, tam festiue †VI ut iam misereri inimi-
corum uacet.

31 **41** 1 AT TE DI PERDANT noue Parmeno non cum
ipso, sed de ipso loquitur non audiente. 2 *Εἰρωνικῶς* 15
Parmeno hic male facit: 'at te di perdant' inquit.

32 **42** RISV OMNES QVI ADERANT EMORIRI disciplina est ✓
comicis ut stultas sententias ita etiam uitiosa uerba ascri-
bere ridiculis imperitisque personis, ut Plautus (*Mil. glor.*
I 1, 74) 'ibus denumerem stipendium' inquit ex persona 20
militis. itaque hic 'emoriri' dixit, at uero Atticus adulescens

1 dolet <dolet> B | inprudencia ad . et li . B, inpru . a . et
l . T || 2 ut sit bis T, s . (= scilicet) B | mihi 2.] mc⁹ T || 3 id
est] idē V, id T || 4 quo] quod CV, quid B | cum miseratione
TCV || 5 ut pote <in> V || 6 et] in BCV | scit ed. pr.: sic
codd. | uellem C || 7 uide V | iisdem V, eisdem C | supra <tu
tamen> TC, <tu tamen> supra BV || 9 cuius res imprudent//
B, om. C | scilicet om. B | qui] quod B | tale se T || 11 mise-
rationem B || 12 tam festiue . VI . ut iam misereri B, tam
festiue . VI erunt ut iam miseri TC, eum nec non infestat ut
(et dett.) etiam misereri V (dett.) || 14 dii TCV | per . B, p .
T . | non] ut TC || 15 sed de] sedulo C, sedido T | ΙΡΩΝΙΡΩC
B, ιρωνικως V, ***** TC || 16 fecit C, fec . B | at — inquit
om. B | perdant] p . T || 17 risū omne qui a . T, omnes B |
emori (-riri m. 2) V, emori <etc.> B, e . T || 18 adscribere
CV || 19 ridicul⁹ T | imperitis q C | ut om. B | platusibus de-
numerem (denūem T) TC, plautus denumerem BV | in quid
B || 21 emori B, emori^{ri} (sscr. m. 2) V

in Heaut. (*V* 2, 18) 'emori cupio'. uide igitur poetam pro loco ac tempore scire quid dicat.

- 433 **43** 1 METVEBANT OMNES IAM ME ne cui dicerem (*v.* 36) 'lepus tute es et pulpamentum quaeris?' aut (*v.* 25) 'eone es ferox, quia habes imperium in beluas?' 2 NON INIVRIA 5 hoc sic pronuntia, quemadmodum illud supra (*v.* 28) 'quid ni esset?'
- 434 ✓ **44** PURGON EGO ME DE ISTA THAIDI οἰκονομία ad litem futuram inter militem et Thaidem.
- 435 **45** QVOD EAM ME AMARE SVSPICATVR quia apparet 10 illam militi quoque κατὰ τὸ βιωπόμενον ostendisse, quod dixit Phaedriae.
- 436 **46** IMMO AVGE MAGIS SVSPICIONEM haec erit causa reiciendi militis.
- 437 **47** 1 SCIN SIQVANDO monentis est dicere 'scin' uel 15 'scito'. 2 SIQVANDO ILLA MENTIONEM 'siquando' et prima syllaba acui potest et media, tamen uariet sententiam.
- 439 **49** 1 ID VT NE FIAT modo 'ne' non significat. 2 HAEC RES SOLA EST REMEDIO si te suspicetur amare Pamphilam. 20
- 440 **50** 1 VBI NOMINABIT PHAEDRIAM et locum et tempus significat 'ubi'. 2 TV PAMPHILAM CONTINVO hic magna

1 in — emori] in h̄ at emori *B*, in hec ad te mori *TC*, in hec ad te mori *V* | poeta *TC* || 2 ac] et *B* | quod *B* | dicant *BTC* || 3 iam omnes *B* | ME om. *TC* | cui ne *TC* | tute lepus es *TC* || 4 et — quaeris om. *T* | aut eone] adeone *TC* || 5 f. *T* | q habes imperium imbelluas *C*, q. h. īp. ī b. *T*, quod h. i. b. *B* || 6 sic] scio *TC* | illum *TC* | quodni *B* || 8 purgōn *V* | e. (ego *T*) m. de i. t. *BT* | thaide *C* | οἰκονομία *V*, oeconomia *B*, om. *TC* || 9 et] ac *TV* || 10 QVOD EAM ME om. *B* | m. a. s. *T* | suspicatur *V* || 11 ΡΑΤΑ ΤΟ ΒΙΩΠΟΜΕΝΟΝ *B*, κατὰ τὸ βιωπόμενον *V*, ***** *TC* || 13 magis s. *T*, om. *B* | reicienda *T* || 15 SIQVANDO om. *B* | mouentis *C* || 16 SIQVANDO — MENTIONEM om. *B* | si] s3 *T* | illa *V* | MENTIONEM om. *T* | et om. *V* || 17 tamen] cum in ras. *V*² || 18 ID om. *B* || 19 HAEC — 22 significat om. *V* | hec res s. e. r. *T* || 21 ubi nōit phedriam *C*, ubi noiat f. *T*, ubi no. p. *B* || 22 ubi *Steph.*: ibi *codd.* | phamphilam continuo *C*, p. con. *T*, continuo p. *B*

οἰκονομία est, qua Terentius praeparat, quemadmodum iurgium inter Thaidem militemque et Gnathonem per duas partes serpat fabulae. 3 *Et* bene 'continuo', ut intellegat meretrix non tam Pamphilam amari quam sibi uicem dari.

41 52 1 PAMPHILAM CANTATVM PROVOCEMVS eleganter, 5 quia ille foris est, haec intus, illum 'intromittamus', hanc 'prouocemus': haec est in uerbis poetae germana proprietas.

44 54 TV HVIVS CONTRA hoc 'contra' uicem significat.

45 55 1 QVOD EAM MORDEAT 'quod' par. 2 An absolute 'quod' quae res? 10

46 56 1 SIQVIDEM ME AMARET TVM ISTVC PRODESSET GNATHO hic uersiculus personam militis et Gnathonis continens pro oeconomia inducitur, qua uerisimile fit facile militem ferre posse anteponi sibi Phaedriam, qui se semper intellexerit non amari. nam si hoc tollas, aut excludendus est Phaedria aut ex dolore militis in hac fabula fit exitus tragicus. 2 *Et* hoc miles ut sapiens locutus est. ergo meminisse conuenit ridiculas personas non omnino stultas et excordes induci a poetis comicis, nam nulla delectatio est, ubi omnino qui deluditur nihil sapit. 3 Stultitia 20 autem est in his quattuor modis: aut non uenire in mentem quod oportet aut si uenerit non tenere aut bonum consilium non admittere aut malum admittere. uide ergo,

1 ΟΙΚΩΝΟΜΙΑ B, *οἰκονομία* V, ***** TC | quia TC || 2 inter taidem (tha B) et militem et BT | duas Steph.: suas *codd.* || 3 fabula TC V || 4 tam] tm C, tantum T || 5 pam. can. prouo. B || 6 feris C | illum intus B | hanc] illam BT, illa C || 7 hoc est *codd.*, *corr. ed. pr.* || 8 CONTRA] constratam B | hoc <et> BTC, hoc <est> V; hic *ed. pr.* | significet BC V || 9 par *ed. pr.*: paro (paron C) *codd.* || 10 quaeris TC, quaeresⁱ (*corr. m. 2*) V || 11 a. t. i. p. g. T, amaret B || 12 his T | uersiculis BT | continentibus BTC, continentibus V (-nens *dett.*) || 13 oeconomia B, conomia TC | qua W.: quia *codd.* | uerisimilis C | fit W.: sit BV, ē sit C, ē sic T || 14 inponi T || 15 tolles TC | excudendus T || 17 turgigus T || 18 non *add. V*² (= *dett.*), om. BTC V¹ | stultos et excordes T || 20 qui] quid T, quidem C || 21 est autem TC, autem V || 22 <non> oportet BT, <non> oportet V, <non> habet C | ueniret C | tenere *ex — ret corr. C* || 23 non amittere BT | aut malum admittere om. BC

ut hoc, quod commode miles uiderat, non tenuerit totumque amiserit. hoc autem idcirco interposuit poeta, ut ostenderet, quid ueneni haberet assentatio, per quam non modo errantes decipiuntur ac praecipites eunt, uerum etiam sapientes interdum sanique euertuntur.

447 **57** QVANDO ILLVD QVOD TV DAS EXSPECTAT hac sententia tollitur militi quod recte senserat, nec persuadetur tamen quod ametur ab amica.

448 **58** IAMDVDM TE AMAT 'iamdudum' uel nimium et ualde uel iampridem.

449 **59** 1 QVOD DOLEAT hoc ad illud refertur, quod supra (v. 55) dixit 'par pari referto, quod eam mordeat'.

2 METVIT NE QVANDO IRATVS TVTE ALIO CONFERAS et hic locum pro persona posuit, ne diceret 'ad aliam'.

451 ✓ **61** AT MIHI ISTVC NON IN MENTEM VENERAT sic pronuntiantum est, quasi militi monstri simile uideatur sapiens dictum alii prius uenisse in mentem quam sibi.

452 **62** 1 RIDICVLVM uel 'dictum' uel 'hominem' significamus. 2 CETERVM HOC TV MELIVS QVANTO INVENISSES THRASO scilicet si cogitasses.

2.

454 **1** 1 AVDIRE VOCEM VISA SVM MODO MILITIS hic inducitur multiplex concursus dissimilium personarum et tamen

1 ut] at *B* | tenurat *C* | totum quae *B*, totum quem (quem ex qđ corr.) *C*, totum q̄ *T*, totum q̄quem *V* || 2 admiserit *C*, adm- *V* | imposuit *TC* || 3 ostenderet post haberet *B*. | quod *B* || 5 saniq̄ *T* || 6 quod tu das expectas *C*, quod t. d. ex. *B* | haec *B*, hec *C*, he *T* | persuaderet *T* || 8 tamen] tm̄ (= tantum) *B* || 9 IAM DVDM TE AMAT om. *B* | iam dudum om. *V* | ualde et nimium *B* || 11 dolebat *V* | ad illud] aliud *TC* || 12 eam] illam *B* | mordeat] m. *T* || 13 t. t. a. con. *T* || 14 alias *T* || 15 n. in m. u. *T*, om. *B* | uenit *C*, om. *V* || 17 dictum (uel hominem) *TC* | aliis *T* | quam om. *TC* || 18 significamus] subaudiamus? significat nunc? || 19 MELIVS] m. *B* | quantum *B*, quam tm̄ *TC* | inuenisse *C*, i. *V* | traso *BT*, t. *V* || 21 "uisa sum" modo militis *V*, uisa s. m. m. *T*, om. *B* | hinc *V*

uirtute et consilio poetae discretarum, ut confusio nulla sit facta sermonis. simul etiam pro se cuique accommodata mire repraesentatur oratio. 2 AVDIRE VOCEM VISA SVM MODO MILITIS omnes sensus uisa dicuntur ab eo quod est certissimum oculorum. ergo 'uisa sum' sensi, ut (Verg. Aen. VI 257—58) 'uisaeque canes ululare per umbram aduentante dea'.

55 2 SALVE MI THRASO quia secum, 'militis', quia apud illum, 'Thraso': est nomen honestum, sicut orator philosophus, est quoddam nomen offensum, ut miles lanarius. 10

56 3 1 MEVM SAVIVM tria sunt: osculum, basium, sauivum. oscula officiorum sunt, basia pudicorum affectuum, sauia libidinum uel amorum. 2 MEVM SAVIVM cum oscularetur, dixit. 3 QUID AGITVR et hoc blandimenti genus post osculum, sed duri et agrestis est. 4 ECQVID NOS AMAS 'ecquid' aliquantumne significat, et ideo illa 'plurimum' recitat. Cicero in Catilinam (I 8, 20) 'quid est? ecquid attendis? ecquid animaduertis horum silentium?'

57 4 1 DE FIDICINA ISTAC 'de' propter, ut sit: propter fidicinam. 2 Et uide non 'puellam' sed 'fidicinam' quasi ab amatore dictam et eo amatore, qui quasi memor sit

2 simul] S · T | cuiquam T || 3 "uisa sum" modo militis V, uisa · s · m · mi · C, <uoem> uisa sum militis B | uis · etcet · T || 4 dicuntur] hic desinit B || 5 ergo uisa V | sensi ut] sensus C || 6 ululare V || 7 aduentante dea V, aduentante C || 8 t · T | quia secum] quasi cum nomine in ras. V² (= dett.) | quia V || 9 Thraso: est] traso V | est <enim> ? | sicut] sit ut V || 10 est quoddam T, sit quoddam C, est <quaedam actio cuius nomen honestum sit ut orator philosophus est> quaedam <cuius> V (sim. dett.) | offensum <est> V (dett.) || 11 suauium codd. | tria — SAVIVM om. C | sunt T, om. V; osculandi genera add. dett. || 13 basium <et> T (= dett.) | suauium T, (in mg. sibi sinonima m. 2 = dett.) V || 12 affectu9 T || 13 suauia TV | suauium V || 15 agresti TC | ECQVID] et (eo C) quod TC, quid V || 16 et quid V, et quod TC | illam TC || 17 Catalina C, catalinario T | Quidem C; quid est, Catilina? Cic. || 18 et quid V, et qui TC utroque loco || 20 fedicina (sic semper) T | isthaec T || 22 quasi (quas TC) qui codd., corr. ed. pr. | sit memor V

artis, qua delectatur, et quia puella sit aemula meretricis.
nam meretricum est fidicinam esse. 3 QVAM VENVSTE

✓ QVOD DEDIT PRINCIPIVM bene reprehendit Parmeno, nam
in beneficiis decet obliuisci qui dedit et meminisse qui
acceptit. et est grauis εἰρωνεία 'quam uenuste'. 5

458 5 1 PLVRIMVM MERITO TVO facete meretrix amorem
suum non ad auaritiam rettulit, sed ad officium, et 'cum
de fidicina' inquit 'te amem, tum praecipue merito tuo'.

2 Alii sic respondere intellegunt, ut ipsa de fidicina
gratias agat. nam cum ille dixerit (v. 3) 'ecquid nos
amas?', illa respondit 'plurimum'; quod autem (v. 4) 'de
fidicina' dixit ille, haec subiecit 'merito tuo', id est quo-
niam mereris dando eam. 3 Sed melius est, ut praeter
munus dixerit meritum; quamquam multi meritum munus
intellegunt ipsum, ut est (Verg. Aen. VI 664) 'quique
sui memores aliquos fecere merendo', id est gratos sibi
reddidere munerando.

459 ✓ 6 1 EAMVS ERGO AD CENAM decuit parasitum de cena
etiam importune admonere cum quadam ἐμφάσει uelut
magnae rei. 2 EM ALTERVM bene 'alterum', quia duo
sunt. 3 EM ALTERVM si hic, quomodo <supra (v. 4)>,
reprehenditur miles, 'alterum' dictum, si parasitus,
'alterum' hominem. uult enim Parmeno et parasito
esse uersutior; et debent esse, qui peioris condicionis sunt.

1 aemula sit TC || 2 fidicinam TC, -nam^s (corr. m. 2 = dett.)
V || 3 principium <ad> T | parmeno (militem sscr. m. 2 = dett.)
V | nam] iram C || 4 debet dett. | ledit C || 5 ἰρωνεία V, *** C,
om. T || 6 m. t. T || 7 et — te ed. pr.: et cum fidicinam (fed-
T) qđ te TC, ut sit cum te propter fidicinā (~ m. 2?) inquit
te V (dett.) || 8 tunc C, tu T | tuo om. V || 9 intelliguntur C |
ut] et TC || 10 etquid codd. | nos om. TC || 11 quod] q TC ||
12 dixit ille in mg. V² (= dett.), ille C, illa T | subiecit dett.:
subiicit V, subiciet C, -at T || 13 eam] eē T | ut om. T ||
14 minus (1.) C || 15 ipsum TC (dett.), om. V | quisque codd. ||
16 id est om. V || 17 reddere TC || 18 ad c. T | de] in TC ||
19 monere TC | ἐμφάσει V, **** C, istoria T || 20 maxime
rey T | Hem codd. | bene om. T || 21 Hem codd. | hic Steph.: hoc
codd. | comodo T (= dett.) | supra add. Schoell || 22 reprehendetur
TC (-datur dett.) | parasitū T || 23 alter V || 24 debēt V, debet TC

- 60 7 1 EX HOMINE HVNC NATVM DICAS recte reprehendit Parmeno duos, quorum munus alter exprobrarat, alter cenam ita pro beneficio ostendit, tamquam ad eam currendum sit. *nam hoc significat 'quid stas?', quasi dicat 'quid restas?', quasi sit causa properandi.* 2 <VBI VIS> 5 NON MOROR <ad> 'eamus ad cenam' 'ubi uis', ad 'quid stas' 'non moror'.
- 61 8 QVASI NVNC EXEAM <mire 'nunc exeam'>, quippe qui dudum iam procul steterit.
- 59 6 4 EM ALTERVM 'alterum' non principium, sed absolute, ut si dixisset 'alterum dictum' uel 'alterum stultum'.
- 62 9 1 ITVRAN THAIS QVOPIAM ES ut experiatur Thaidis animum, fingit nescire quo eat. 2 HEM PARMENO uide deprehensam meretricem uelle blandimentis satisfacere Parmenoni. 15
- 3 10 1 BENE POL FECISTI quid bene fecit Parmeno? ✓ an quasi perturbata haec loquitur et iam de nihilo blandiens, utpote meretrix et faceta? an quod laeserit conuitio? 2 HODIE dulciter additum 'hodie' cum exceptione, quo significat non perpetuo obsecuturam militi, et ut 20

1 n. d. T || 2 munus *Schoell*: unus *codd.*; cf. IV 4, 2 | alter] de beneficio thaidem *dett.* | exprobrat T, reprobrat C; exprobrat *dett.* || 3 <ad> cenam TC | ita *sscr.* C¹ | eum T || 4 nam hoc significat quid (quod C) 'stas (restas *dett.*) quasi dicat (d. T) quid stas TC (*dett.*), quasi dicat quid stas V || 5 sit causa] causam esse T || 6 moror <non moror> T, maior C | ad *add.* *dett.* | ubi uis *om.* C; rettulit *add.* *dett.* | quid istas num moror (maior C) TC || 8 EXEAM] e. T | mire — exeam *add.* *dett.* | quippe qui dudum iam V, quippe dudum qui TC; quasi iam prope accessurus qui dudum *dett.* || 9 steterit <ibi uidelicet> *dett.* || 10 Hem *codd.* | alterum *om.* TC; <ubi> alterum *dett.* | principium TC, (*in mg.* uel respectiue m. 2) V; respectiue *dett.* | ut] posuit ac *dett.* || 11 dississem T | alterum 1. *dett.*: aliud (*sscr.* *terum m. 2*) V, aliud TC | dicam T || 12 ituram TC, itura V | t. q. e. T | Thaidis *om.* TC || 13 noscere C || 16 FECISTI] f. T || 17 turbata T | etiam T, et C, etiam (*sscr.* *an m. 2*) V; an *dett.* || 18 <et> meretrix *dett.* | an *dett.*: et TC, et (*sscr.* *an m. 2*) V | conuitia TC || 19 <quasi> cum *dett.* || 20 <se> significat *dett.* | obsecuturum C

quae promiserit biduum tantum abfuturum Phaedriam.

3 QUID HVNC NON VIDES si dixerit 'militem', laedit praesentem, si 'amicum', laedit Parmenonem. mire igitur pronomen inuenit.

464 ✓ 11 1 VIDEO ET ME TAEDET opportune Parmeno fatetur odium militis, ut retundat ab eo amorem Thaidis.

2 VBIVIS DONA ADSVNT nihil potuit exitiosius militi contingere, quam ut continuo riualis mitteret munus et posterius et coram ipso. 3 DONA ADSVNT TIBI A PHAEDRIA cum illa sub pronomine celauerit nomen militis, exacte Parmeno pronuntiauit 'a Phaedria'.

465 12 1 QUID STAMVS 'quid stamus' ad moram refertur.

2 CVR NON IMVS HINC ubi seruus riualis est Parmeno.

3 QUID STAMVS his uerbis miles insulsus dolere se indicat.

466 13 1 PACE QVOD FIAT TVA 'pace' aut gratia aut uoluntate. et deest 'cum'. 2 *Et* sic locutus est, quasi bellum omnibus his uerbis indixerit. 3 PACE QVOD FIAT TVA DARE HVIC QVAE VOLVMVS CONVENIRE ET COLLOQVI proprie, quia pax, datio, deditio, conuentio, colloquium militiae uerba sunt. 4 *Et* inuidiose, quasi per eum nec accipere liceat dona Thaidem.

1 tantum (biduum *in mg. m. 2 add.*) V | affuturum T, affuturum V || 2 n · u · T | si dicat *Westerh.* | <ad> militem C | 3 <ad> amicum TC; dicat am- *Westerh.* | mirum T || 5 <tam> tedet (cedet T) <et> TC, t · V || 6 ut retundat V, uerecundans

TC || 7 adsunt V, sunt C, s · T | nihilⁱ m · st' C, m · T | exitiosus C, exitonsus T || 9 t · a · f · T || 10 cum illa *in ras.*, sub — phedria *in mg. V²* | exacte *Schoell*: ex arte *codd.*; aperte

Hartm. || 11 pronunc T | ephedraⁱ C, affedria T || 12 QUID STAMVS *om. V* | quid stamus *in mg. V²*, *om. T* || 13 i · h · T | ubi *om. T* | est *Steph.*: et CV, (*post* Parmeno) T || 16 PACE — TVA] pacem quo fiat ut a TC | <a>grā C || 17 uoluntate *dett.*: uoluptate TCV | deest] detur TC | sic locutus est *in mg. V²* (*dett.*), *om. TC* || 18 quod (*d add. m. 2*) V | f · t · d · h · q · u · con · et c · T || 19 uolumus V || 20 quia *om. TC* | par TC || 21 milite C | quasi V, quam TC || 22 nec] non T | liceat *om. C* | don9 T

37 **14** 1 *Et* sic pronuntiandum, ut subaudiatur ‘uel’, ut sit: uel dare uel conuenire et colloqui. 2 <CONVENIRE ET COLLOQVI> ut in hostico solet. Sallustius (*Hist. fr. inc. 24 M.*) ‘quae pacta in conuentione non praestitissent’ et alibi (*Hist. I fr. 91 M.*) ‘cuius aduersa uoluntate collo- 5 quio militibus permissio corruptio facta paucorum et exercitus Syllae datus est’. 3 CONVENIRE ET COLLOQVI sic pronuntiandum, ut quasi dicat: liceat per te, miles, quod etiam inter hostes et in bello licet. 4 DARE HVIC QVAE VOLVMVS haec singula cum inuidia pronuntianda sunt. 10

38 **15** 1 PERPVLCHRA CREDO *εἰσωνεία* de fiducia pulchrae uirginis. 2 NOSTRIS SIMILIA et his similia et horum similia dicimus. ✓

39 **16** 1 RES INDICABIT scit eunuchi nomen posse contemni, et ideo uideri uult potius quam sperari munera 15 sua, id est Chaeream. 2 ISTOS FORAS EXIRE QVOS IYSSI OCIVS cum fiducia et alto uultu pronuntiatur. et festinat, ne occipiat miles prius abire quam uideat. 3 *Et* est ordo: ocius exire.

0 **17** 1 PROCEDE TV HVC bene ‘procede’ dixit, non 20 ‘accede’ aut ‘ueni’, ut appareat dignitas etiam in incessu.

2 *Et* callide ab inferiore incipit munere, hoc est a puella, ad Chaeream uenturus, simul ut a uero mancipio ✓ accipiens ad falsum sine suspitione transiret.

1 sic *sscr. C*¹ | ut <consules> sit *C* || 2 et colloquimur *C*, *om. T* | CONVENIRE ET COLLOQVI *add. W.* || 3 hostico solet *V*, hosti cōsulet *C*, hosti 9solet *T* || 4 in *om. V* || 5 uoluntate *det.*: uoluptate *TCV* || 6 promisso *TC* | correptio *TC* || 7 sille *TC* || 8 ut *sscr. C*¹ | parte *T* || 10 cum iudicio *TC* | sunt *om. TV* ||

11 *εἰσωνεία V*, *īprona C*, *īpcona T* || 12 hic *TC* || 13 dicimus *V*, dicuntur *C* || 14 nomen *T*, nō *C* || 15 uult] ut *T* | sperari *T*, (*in mg. al' spernere m. 1*) *C*, sperni *V* (= *det.*) || 16 Chae-ream] chereæ an *TC* | istos *om. V* | exite *V*, e. *T* | q. i. *T* || 17 ocius] o *T*, *om. C* | pronuntiat *ed. pr.* || 18 occupet (*in mg. accipiat m. 1*) *C*, occipiat *V* || 19 exite (*t m. 2*) *V* || 20 Procedere et procedere *TC* | dixit *om. T* | non] nē *C* || 21 aut ueni *om. V* | etiam *om. TC* | in *sscr. C*¹

471 18 1 EX AETHIOPIA EST VSQVE HAEC quod cupiebat; nam supra (*I* 2, 85) 'cupere ex Aethiopia'. 2 VSQVE additum est, ut longinquitas monstraretur. 3 *Et* hoc est, quod facit: 'munus nostrum ornato uerbis quoad poteris' (*II* 1, 8). 4 HIC SVNT TRES MINAE callide munus ad pretium reuocauit, ut ad auaritiam conuerteret meretricem, ne officio donantis et gratia leniretur. et ideo non dixit 'tribus minis ualet', sed 'hic habe, Thais, tres minas', quasi iam uendenda sit. 5 EX AETHIOPIA EST VSQVE HAEC ostendit, quid sit 'ex Aethiopia' addendo 'usque', ut ex longinquitate dignitas muneris ponderetur. et quid erit iam criminis in colore, quando ipse gloriatur, unde sit? 6 *Et* mire ab inferiore coepit, ut ἀύξησης doni faceret in Chaerea, et turpi praecedente lenocinium comparat secuturo pulchro. 7 VSQVE modo 'usque' ad uerbium de loco est, ut (*Verg. Aen. VII* 289) 'Siculo prospexit a. P.'

472 19 1 VIX aut difficile significat aut non, ut sit: nec hoc. Lucilius (*l. inc. fr. 107 M.*) 'carcer uix carcere dignus'. 2 VBI TV ES DORE tamquam quaerat eum, ut nomen indicet, quo audito magis dissimulet Chaeream. 3 VBI TV ES et ACCEDE uultu eo dicitur, quo debuerat dicere et laesus dicto aemulorum et confidens statim eos

1 EST *om.* V | u · h · T | quod] quae TC | <thais> cupiebat *dett.* || 2 usque additum ē V (= *dett.*), additum usque TC || 3 ut <ad> T, et C || 4 est *sscr.* V² | facit TC, supra *in ras.* V² (= *dett.*); Phaedria ait *Westerh.* | q · p · T || 5 huic sunt tres m · V || 6 ut ad] ut C || 7 donatis C || 8 habet *codd.* | tres *om.* TC || 10 HAEC] hic T | quid] ut C | ut ex] ad T || 12 penderetur TC || 13 ut *om.* TC | auxesim V, -sin C, ausosin T || 14 Chaerea et *ed. pr.*: cheree TC, cherea V; cherea ut et *dett.* | procedente TC, praecedente (*sscr.*) V² | leocinium C || 15 comparet (*sscr.*) V² || 16 est *om.* T | siculo V || 19 hoc] nō C | lucanus *codd., corr. Steph.* || 20 DORE] dotas C, d · T | querit cum TC | ut *om.* TC || 21 dissimiles C, -mules T || 22 VBI] sibi T | debuerit V || 23 et confidens statim eo se confidens conspectu cheree TC, et confid(entia uelut *in mg. m. 2*) *in eo se dumtaxat* "confidens" conspectu chereae V; eos se confutare *Schoell*

se confutare conspectu Chaeraeae. 4 EM EVNVCHVM TIBI mire, postquam dixit (*I* 2, 87—88) ‘eunuchum uelle dixi te, quia solae utuntur his reginae: repperi’.

73 20 1 QVAM LIBERALI FACIE non narratiue laudat, sed per interrogationem, quae maior fiducia est. 2 QVAM 5 AETATE INTEGRÁ in flore et pubere. Vergilius (*Aen.* IX 255) ‘atque integer aevi’.

74 21 1 ITA ME DI AMENT HONESTVS EST iurauit ideo, ✓ ut non amore Phaedriae, sed ueritate cogi ad laudandum uideatur coram milite. 2 HONESTVS EST pulcher. Ver- 10 gilius (*Aen.* I 591) ‘et laetos oculis afflarat honores’.

75 22 1 NVMQVID HABES ‘habes’ pro inuenisti. 2 QVOD CONTEMNAS plus est ‘contemnas’ quam ‘uituperes’. 3 Et deest ‘in hoc’, ut sit: numquid habes quod in hoc contemnas? 15

76 23 1 TACET SATIS LAVDAT taciturnitas confessionis ✓ genus est, praesertim contra aduersarii interrogationem. ideo tacere modo quasi laudis argumentum est, quia supra (*v.* 19) uituperauit. 2 Et ideo ipse sic ait ‘quid tu ais, Gnatho? numquid habes quod contemnas? — 20 tacet: satis laudat’ et ‘quid tu, Thraso?’, quia supra (*v.* 18) contempserat puellam. 3 FAC PERICVLVM IN LITTERIS FAC IN PALAESTRA IN MVSICIS si totum singu-

1 Hem *codd.* | eunuchus *TC* || 2 uelle dixi te] ille dixit tibi *V* || 3 quia] qui *TC* | his utuntur *V* || 4 f. *T* | non *om.* *TC* | narratiue *T* || 5 interrogatione *C* | quae] in qua ? || 6 *i* *V*, *om.* *TC*; id est *dett.* | flore et (*cf.* *Andr.* I 1, 45)] floreret *TCV*¹, florente et *V*² (*dett.*) | puber *V*, puberi *TC*; pubertate *Schoell* | uir atque *V*, uite qui *TC* || 7 aevi] cui *T* || 8 dii *codd.* | a. h. e *T* || 9 phedria *C* || 10 pulcere *C* || 11 et *om.* *T* | oculos. af. oho. (*h ex n corr.*) *C*, oculis afflarat honores *V*, oculos *T* || 12 habes *om.* *TC* | inuenisti *dett.*: inuenisse *TC*, inuenis *V* || 13 quam] q3 *C* | uituperes *om.* *TC* | Et *dett.*, *om.* *TCV* || 14 in] mihi *V* | in hoc *sscr.* *V*² || 16 tacent satis laudant *V* | taciturnitas — 21 laudat *in mg.* *V*² | 17 est *om.* *C* || 18 modo *Goetz*: hodie *codd.*; hoc uel *ed. pr.* An hoc loco? || 19 supra <tacere> *CV* | ideo et *TC* || 20 ais] taces *TC* | g. n. h. q. con. *T* || 21 tu] ut *T* | supra *om.* *T* || 22 in l. f. in p. in m. *T* || 23 palestris *C* | mvsicis] m. *V* | siconū *T*

lariter diceret, esset *ὁμοιοτέλευτον*: littera, palaestra, musica.

477 24 QVAE LIBEROS SCIRE AEQVVM EST his liberi pueri artibus erudiebantur. et est figura *ἔλληψις*; deest enim 'his'.

478 25 1 ADVLESCENTEM SOLLERTEM D. incertum: utrum 5
'haec sollertem', ut Horatius (c. III 8, 5) 'docte sermones utriusque linguae', an assumendum est 'his' extrinsecus? 2 SOLLERTEM deest 'his'. 3 Sollers quasi totus ex arte consistens, ut *ὅλος ἐν ἀρετῇ*, quod Latini s littera pro H solus in arte. huic iners contrarium. 10
4 Nam sollers quasi *ὅλης ἀρετῆς* dictus, ut *ὄλον* solum, *ἥμισυ* semis, *ἕξ* sex dicimus.

479 ✓ 26 1 EGO ILLVM EVNVCHVM SI OPVS SIET VEL SOBRIVS hoc ut militare est, ita importunum praesente Thaide; extra quam miles, si saperet, nihil amatorie contemplare 15 debuit. sed et hoc accedit ad eius odium, praeterquam quod iam in suspicione est amicae suae, quod fidicinam magis diligit. 2 *Et* hoc mire, quod nemo prior eunuchum esse Chaeream quam miles credidit: adeo stultus etiam nomine ipso appellavit. sed statim stulte miles primo 20 conuitium ipsi eunucho facit, in quo potest iam amicam

1 diceret esset *om. T* | *ὁμοιοτελευτον V*, ***** *TC* || 3 libros *T* | *EST*] *ex T* || 4 "artibus ("quondam *in mg. m. 2*, = *dett.*) *V* | *erudiebatur ex erudiuntur corr. V²* | *ελληψις* (*ε in ras. m. 2*) *V*, **** *TC* | *enim* /// *V* || 5 *solertem V*, solum *TC* | *D. incertum W.*: *disertum V*, *discere TC*; *solertem* id est *disertum dett.* | *uirum TC* | *huc solertem V (= dett.)* || 6 ut Horatius] ut *hoR TC*, ut *nouerit in ras. V² (= dett.)* || 7 *adsumendum T* | *extrinsecus C* || 9 *ὅλος ἐν ἀρετῇ V*, **** *T*, *om. C* | *quod — H. W.*: *quod latinis lrā · L · ue C*, quod latinis *nāp* que *T*, quae latini *lrā* pro *· l · uel V* || 11 *ὅλης ἀρετῆς V*, **** *TC* | *ut V¹ (corr. in ab V²), om. TC* | *ὄλον V*, *olon TC* || 12 *solum — dicimus] solum · N · (= enim) se sex sues diximus C*, solum *añ sē sex su ses dicimus T*, quod est totum eum enim totum sensisse dicimus *in ras. V² (= dett.)* || 13 *e · s · o · s · u · s · T* | *siet V*, *sit C* || 14 *ut om. TC* | *<hoc> ita TC* || 16 *et om. TC* || 18 *diligit C* | *Et] ut T* | *priore C* || 19 *ēdiebit T* | *adeo] ab eo TC* || 20 *appellauisset (isset ex corr. C) statim codd., corr. Steph.*

laedere; deinde hoc dicto attestatur pulchritudinem huius muneris. quid igitur proficit? satis autem iocularare est, si cogites Chaeream esse, qui haec de se audiat et tacere cogatur. 3 VEL SOBRIVS honesta ἔλλειψις propter mulieris praesentiam, ut (*Verg. Ecl. III 8*) 'nouimus et qui te' et ipse in Heautontimorumenon (*V 1, 40*) 'qui se uidente amicam patiatur suam'. hoc tamen miles coactus a Parmenone dicit, quia reprehensus est tacuisse.

80 27 1 ATQVE HAEC QVI MISIT id est: tanta et talia munera. *hoc enim significat.* 2 NON SIBI SOLI POSTVLAT hoc est (*II 1, 8—9*) 'et istum aemulum quod pote<ri>s ab ea pellito'.

81 28 ET SVA CAUSA EXCLVDI CETEROS nihil dici potuit inuidiosius; non enim dixit 'Phaedriam' sed 'ceteros', quasi futuri amatores fuissent, nisi metueretur exemplum Phaedriae.

82 29 1 NEQVE PVGNAS NARRAT descriptio militis tantum excepto nomine. 2 NEQVE CICATRICES insigne foeditatis, nam apud meretricem quid aliud cicatrices ualent? nam cicatrices, ut semper gloriosae sint, non tamen etiam apud meretrices, quibus post pretium forma placet. 3 Haec sunt uirtutis insignia, ut Sallustius quoque fatetur (*Hist. I fr. 88 M.*) 'dehonestamento [tamen esse] corporis maxime laetabatur'.

1 pulchritudini C | huius muneris (*in mg.* uel iuuenis = *dett.*) V, huius (*ex eius*) huius C, huius T || 2 proficit] p sic T, pro sicut C || 3 corites TC | quid T || 4 honeste TC V, -sta *dett.* | ἔλλειψις V, *** C, om. T || 6 eutontumerū C, eutontū T, eautontumerumenon V | uidentis T, uidentem (*post amicam*) C || 9 id est om. TC | talia] tanta TC || 10 soli sibi TC | p. T || 11 et] ut *codd.* | ip̄sum (*corr. m. 2*) V | aemulum] eunuchum C | quo, d V || 13 ET om. V | e. c. T | potuit dici TC || 14 phedria TC || 15 futuri *ex -rum corr. T* | metueretur C || 17 NARRAS] n. T | tantum] tū T || 18 NEQVE] nec C || 20 sit T || 21 forma *Steph.*: fortuna *codd.* || 22 ut salustius (*salus C, sal' T*) quoque fatetur (*fateatur TV*) haec sunt (*sint C, si nunc V*) uirtutis insignia *codd., transp. Maurenbr.* || 23 tamen esse om. *Gellius II 27, 2* || 24 letabitur TC

- 483 **30** 1 NEQVE OBSTAT TIBI qui a te repellat amatores tuos. 2 QVOD QVIDAM FACIT 'quidam' recte, nam et figuratum et aptum sententiae est et contemptum indicat hoc uerbum.
- 484 **31** 1 VBI MOLESTVM NON ERIT ad superiora (v. 27) 5 rettulit, quod nunc dicit, ad 'non sibi <solī> postulat te uiuere et sua causa excludi ceteros neque pugnās narrat' etc. 2 [VBI MOLESTVM NON ERIT] VBI TV VOLES VBI TEMPVS TIBI ERIT ad 'neque tibi obstat' (v. 30). 3 *Et* mire occupat animum meretricis, cum illam huius impulsu in- 10 ducit facere, quicquid dure fecit excludendo Phaedriam. hic igitur, qui scit praecepta de beneficiis aestimandis, intellegit oratorie in utramque partem dicta omnia. 4 VERVM VBI MOLESTVM utrum tibi molestum an aliis? sed aliis, quia illaturus est 'ubi <tu uoles, ubi> tempus 15 tibi erit'. 5 VBI TV VOLES non 'amator' sed 'tu'. 6 VBI TV VOLES non ut nunc in milite pateris.
- 485 **32** VBI TEMPVS TIBI ERIT SAT HABET SI TVNC RECIPITVR his dictis et militem reppulit ab animo meretricis et com- 20 mendauit adulescentem et perfecit, ne iniuria uideatur, ut quae sponte susceperit Phaedriam.
- 486 **33** 1 APPARET SERVVM HVNC DOMINI ESSE PAVPERIS tristiores enim sunt serui pauperum et ob hoc ipsum nequiores. 2 *Et* hoc melius erat, quamuis illud aliter parasitus exponat. 3 DOMINI PAVPERIS MISERIQUE <miseri- 25

1 obtat C || 2 QVIDAM] quidem T, (e in a corr.) C | f. T || 4 uerum V || 5 n. e. T || 6 dicit <scilicet> ad *dett.*: d. a. d. TCV || 7 et s. c. e. c. n. n. p. T | narrat pugnās C | etc. om. T || 8 VBI — ERIT (erat C) *secl. W.* | ubi t. u. T || 9 ad (*Steph.*, an *codd.*) neque tibi obstat ubi tempus tibi erit *codd.*, *transp. W.* || 10 illam] iam V || 12 quis sit (sit C) TC | extimandis C || 13 utraque T | parte TC || 14 MOLESTVM] m. V || 15 inlaturus TC || 16 non om. C | amatori TC | tu om. T || 18 TVNC] nunc C || 20 adulescentem *ex -tes corr.* T | fecit V | ut quae *W.*: aut quae (quod T) TC, apud thaidem (*in ras. m. 2*) quae (*sscr.*) V (= *dett.*) || 21 susceperat C || 22 h. d. e. p. T || 23 tristiores enim sunt *in ras. V²* | serui om. TC || 24 melius *dett.*: miles TC, *in ras. V²* || 25 domini <que> TC | miserique *add. W.*; miseri *post additum ed. pr.*

que>' bene additum, quia non continuo pauper et miser est.

487 **34** 1 NAM HERCLE NEMO POSSET secundum illud (II 2, 21) 'ait? aio' approbat parasitus quod miles dixit. ✓
et est ordo: nam hercle satis scio, nemo posset hunc per- 5
peti, qui haberet, qui pararet alium seruum. 2 NAM
HERCLE NEMO POSSET aliam causam subtilioremque sup-
posuit, quam quam dixerat miles.

488 **35** QVI HABERET QVI PARARET prius 'qui' pronomen,
sequens aduerbium est. 10

489 **36** QVEM EGO ESSE INFRA INFIMOS OMNES PVTO HOMINES
multum dixit 'infra infimos omnes homines', nam hac
sententia uult seruis esse peiorem, quia et seruus homo,
ut in Phormione (II 1, 62) 'seruum hominem causam
orare leges non sinunt'. 15

490 **37** QVI ADSENTARI HVIC ANIMVM INDVXERIS proprie,
nam animus inducitur aduersum obiectas difficultates.

491 **38** 1 E FLAMMA PETERE TE CIBVM POSSE ARBITROR ✓
unde sine damno aut malo nihil potest auferri. 2 E FLAMMA
hic intellegitur non e foco, sed ex medio igne aut ex 20
incendio; nam antiquum uerbum est 'cibum petere e
flamma'. 3 Mordicus utrumque. simul et nescias quem
plus uituperauerit, huiusne famem an illius immanitatem
Pseudocodex
360 -

1 non om. C || 3 POSSET] p. TV || 4 aiunt aio V || 6 haberet
qui om. TC || 7 subtilioremque supposuit quamquam et miles
dixerat TC, subtiliorem <assignat parasitus (in mg. m. 2)> q
praesupponit hanc quam dixerat miles V (= dett.) || 11 quem ego
infra esse infimos omnes puto homines C, quem ego infra e . i .
o . p . h . T, quem ego esse infra i . o . p . h . V || 12 infirmos T |
omnis C | hac ed. pr.: haec V, ex TC || 13 uult seruus TC, uult
<hominem etiam> seruis V (= dett.); uult <illum hominem>
seruis <etiam> ed. pr. || 14 seruus TC || 16 assentari TC | in-
duxerit CV | <et> proprie V || 18 perdere T | TE om. V | posse
(-set T) cibum arbitrator (-tryp C) TC || 19 <petere cibum hoc est
alimentum> unde dett. | E FLAMMA] et flammam (flamas C) codd. ||
20 intellegitur W.: intelligi ut TC, intellexit ut V; intellegi
uult Schoell | e om. TC || 21 nam — est] nam hic intelligi ut non
foco TC | e] o T || 22 flama C | mordicus (-tus T) TC V; mor-
daciter dett. | similis et C, . s . et T | quae V || 23 plus W.: prius
TV, (in mg. peius m. 1) C | uituperauit T | illius inanitatem V
Caluella
69

- uel uoraginem. 3 *Et* simul uide inde conuitium reddi-
 tum, unde congestum est, id est de egestate atque pauperie.
- 492 ✓ 39 1 IAMNE IMVS odium Parmenonis et stomachum
 militis ista indicat festinatio. 2 *Et* τὸ 'iam' increpatio
 morae est. 5
- 493 40 POSTEA HVC CONTINVO EXEO legitur et 'post', ut
 sit ἀποκοπή pro 'postea', quomodo 'post' pro postremo.
- 494 41 EGO HINC ABEO consequens erat, ut offenderetur
 miles tam diligenter riuialis munus suscipiente meretrice.
- 495 ✓ 42 1 VNA IRE CVM AMICA IMPERATOREM IN VIA uide 10
 προπαρασκευήν futurae litis inter Thaidem ac militem.
 2 CVM AMICA mirifice 'amicam' dixit, non 'meretricem'.
 3 IMPERATOREM IN VIA congrue in militem, quasi ipse
 sit sub quo est. 4 *Et* hic seruat Parmeno, quod sibi
 ✓ mandatum est (II 1, 8—9) 'et istum aemulum, quoad poteris, 15
 ab ea pellito'. 5 *Et* bene immutauit nomina hinc ad
 honorem, hinc ad inuidiam: hanc non 'meretricem' sed
 'amicam' dixit, hunc non 'militem' sed 'imperatorem'.
- 496 43 1 QUID TIBI EGO MVLTA DICAM DOMINI SIMILIS ES
 ✓ non habuit aliud miles stultus, sed rediit ad illa quae 20
 dixit (v. 33) 'domini pauperis miserique'. 2 DOMINI
 SIMILIS ES ineptus iocus, in quo seruus iniuriae uice
 domino comparatur.

2 coniectum TC | paupertate T || 3 IMVS] minus TC || 4 ista
 om. TC | τὸ W.: tota codd. || 5 mora est codd., corr. Steph. ||
 6 POSTEA] post TC | hunc T | post <te> C, post <eo> T | ut]
 quod T || 7 ἀποκοπή] ὑποδωπηδε (ὁβ in ras. m. 2) V, ΔΡΩΤΙΗΔΕ
 cod. Cuiacii, * * * * * de TC | pro 2. om. C || 8 οἴνδ^{ff}eretur (corr.
 m. 1) V, ὄνδatur TC || 9 minus T | suscipietⁿ meretrice (sscr.
 m. 2) V || 11 προπαρασκευή V, * * * * * TC | futuⁿ T || 13 in
 om. T | milite TC || 14 hinc T | quod] ut TC | sibi in mg. V²,
 om. C || 15 est om. TC || 16 bene om. C | huic .. huic V, hinc ..
 hic TC, hinc .. hinc dett. || 19 es] ē C || 20 sed W.: et V, et T,
 hic om. C (cf. infra) | quae] q TC || 21 domini pauperis miserique
 in mg. V² | miserique om. TC | domini similis es in mg. V² |
 domini <que> TC || 22 est <non (nam T) habuit — dixit> TC
 (cf. supra) | locus codd., corr. ed. pr. | "in quo seruus "in-
 iuriae V | uice] mee C, mē T || 23 domino in -ni corr. V²

497 44 QUID RIDES et hoc eo uultu dicitur, quasi sibi ✓
consciis sit miles facete dicti conuitii. nam non quo
nesciat causam risus, eo interrogat quid riserit, sed ideo
ut denuo laudetur.

498 45 1 ET ILLVD DE RHODIO DICTVM hoc est illud 5
(II 2, 19) 'eorum ingenia admiror simul'. 2 Et hinc
ut apparet fit amicitior; ideo facilius ab amica quam <a>
parasito separabitur.

499 46 1 ABI PRAE CVRRE VT SINT DOMI PARATA non dicit
quae, quia intellegitur. 10

500 47 FIAT 'faciam' uel 'fiet' diceret seruus, liber uero
tamquam et ipse iubet sibi.

499 46 2 VT SINT DOMI PARATA ἔλλειψις ethica, in qua
plus uultu significatur quam uerbis.

501 48 SI FORTE HVC CHREMES ADVENERIT οἰκονομία ad 15 ✓
litem futuram et exitum fabulae. et hoc non audit miles;
nam si audiret, nimis irascetur.

503 50 AD ME ADDVCITO 'ad me' modo ubi sum significat.

504 51 QUID QUID ALIVD VOLVI DICERE hinc est illud ✓
Ciceronis (in Verr. II, IV 3, 5) 'quem? quemnam? recte 20
admones, Polycletum esse dicebant'.

505 52 1 CVRATE ISTAM DILIGENTER VIRGINEM haec res
est, quae faciet uirginem claudi, in lectulo collocari et

1 quasi] quis C || 2 actum facete (sscr. m. 2 = dett.) V,
facere TC | dicti <ē> TC || 3 eo interrogat Steph.: ergo inter-
rogabat TCV | reserit T || 4 de nouo TC || 5 DE] e TC | dictum
<est> TC || 7 ut om. TC | fit (f ex f corr.) V, fit TC | ami-
citor codd., corr. Steph. | a add. ed. pr. || 9 alii praecurre p̄.
(p · T) u · ac · praecurre (-cure T) ut sint digⁱ (d · T) parata (p ·
T) TC | dixit T || 11 FIAT] fiet V | uero] u C, ubi T || 12 tan-
quam metipse V || 13 p · T | ἔλλειψις ethica V, **** ethica C,
**** et ea T || 14 uult C || 15 hvc] ut TC | ad <me> uenerit
TC | oeconomia sscr. V², ***** C, om. T || 17 nimis dett.:
minus TV, manus C | irascitur TC || 18 AD] ac T | ad me
Klotz: modo in mg. V², om. TCV¹ || 19 uolui V | hic TC ||
20 quemquam nam codd. | recte om. V || 21 policletum C,
(i in y corr. m. 2) V, om. T || 22 d · u · T | haec — claudi
om. C || 23 claudi uirginem T

obdormire. 2 CVRATE ISTAM DILIGENTER VIRGINEM ridiculum, cum contra euenturum sit.

506 53 VOS ME SEQVIMINI κωφὰ πρόσωπα sunt puellae, quae sequuntur.

3.

507 1 1 PROFECTO QVANTO MAGIS MAGISQVE COGITO haec 5
 } persona apud Menandrum ^{seno} adulescentis rustici est. 2 Et
 inconsequens oratio est, sed conceditur secum loquentibus
 multa transcendere, quae taciti intellegunt. est enim in-
 tegrum hoc modo: profecto quanto magis magisque cogito,
 nimirum intellego uel inuenio, quod dabit haec Thais 10
 mihi magnum malum. potest autem 'nimirum' et pro
 confirmatione accipi, ut nihil desit et sit 'nimirum' sine
 dubio, pro certo.

508 2 1 NIMIRVM DABIT HAEC THAIS MIHI MAGNVN MALVM
 solue 'nimirum' et fac non est mirum, et statim con- 15
 sequens erit per ἀσύνδετον tota sententia, quasi dixerit
 non est mirum, et subdistinctione interposita mox intu-
 lerit dabit haec Thais mihi magnum malum. nam
 'ni' ne significat et 'ne' non: 'ni' pro 'ne' Vergilius (*Aen.*
III 685—86) 'leti discrimine paruo n. t. c. c. <e.> 20
 d. l. r.'; 'ne' pro 'non' Plautus (*Epid. IV 2, 16; alibi*)
 'ne uult' inquit pro 'non uult'. 2 NIMIRVM DABIT HAEC

1 obdormiat TC | ISTAM] illam TC | d. u. T || 3 sequimini
 <haec> C, s. <h.> T | κωφὰ πρόσωπα V, ***** C, om. T ||
 4 secuntur TC || 5 magis m. q. c. T || 7 est oratio TC | sed]
 si TC || 9 quanto m. m. m. q. c. T || 10 mirum codd. | dabit
 h. c. m. m. m. <sed ue nimirum — quasi disserit (= 15—16;
 del.)> T || 11 potest — MALVM om. C || 12 et sit W.: in se T,
 ut sit in mg. V² | nimirum <ut sit> T || 15 nimirum d. h. t.
 m. m. n. T | solue nimirum] sed ueni mirum TC || 16 par
 T | asinteton codd. | tota sententia qua sscr., si in ras. V² |
 18 t. m. m. m. T | nam om. C || 19 ne non ex ni non corr.
 V² || 20 laeti V | paruo n. t. c. c. d. l. r. V, p. n. t. e. c. d.
 l. k. C, etc. T || 21 plau. C | ne <ut> TC

THAIS MIHI MAGNUM MALVM his uerbis intellegitur sentire se paulatim labi in amorem meretricis quamuis inuitum et adhuc retinentem.

11 5 †ROGET QVIS QUID TIBI CVM ILLA† plus intulit quam interrogauit; non enim 'nihil'.

12 6 CAUSAM VT IBI MANEREM REPPERIT 'manerem' modo non dormirem sed remanerem significat.

13 7 1 AIT REM DIVINAM FACERE 'rem diuinam' sacrum significat. 2 ET REM SERIAM VELLE AGERE MECVM scilicet quod non posset nunc agi, cum operetur. 3 An rem 10 seriam magis agendam tunc putabat, cum rem diuinam fecisset?

15 9 1 DOLO MALO HAEC FIERI OMNIA dolus a dolando dictus, id est a laedendo et imminuendo. nam et δόλος dicitur Graece laesio et dolones tela quaedam bellica et 15 dolare fabri lignum, id est ascia caedere. quod autem addidit 'malo', aut ἀρχαϊσμός est, quia sic in duodecim tabulis a ueteribus scriptum est, aut ἐπίθετον doli est perpetuum, aut διαστολή est, quia est et bonus, quo a

1 t. m. m. m. T || 2 in uitium T || 3 retinentem TC, (in mg. uel praeter mentem = dett.) V; renitentem? at cf. Thes. gloss. || 4 schol. ad. NE NORAM QUIDEM pert. | QVIS QUID] quicquid C, quidquid T | tibi t. c. i. TC || 5 non enim nihil] ubi ueni in ras. V² (= dett.) || 6 causam V | repetit T || 7 <manerem // // // // // > remanerem V, <manerem at (-re ac C)> remanere TC | significauit T || 8 ait] aut C, om. T || 10 quod <po quoniam> C, quem T | non posset nunc agit operetur (agi eptur T) TC, nunc agere non posset id postmodum operetur V (dett.) | an <tunc> TC, an <tunc> V || 11 agenda C || 13 o. T | a dolando — laedendo W.: a dolendo (ledendo TC) dictus id est (idem V) a dolando codd. || 14 minuendo TC | et in ras. V² | δόλος Steph.: dolor C, dolore T, dolon in ras. V² (= dett.) || 15 grece dicitur C | dolon ē ei a C, dolon est etiam a T, dolon et ē V, corr. ed. pr. | ^{ars} bellica (sscr. m. 2 = dett.) V || 16 asceis C, ascis T, ascia V | cedere TC V; scindere dett. | quod] et T || 17 malum V | aut ἀρχαϊσμός V, ***** C, om. T | in sscr. V², om. TC || 18 epiteton (ephi- T) TC, <ēī> epiteton V || 19 aut <ut> TC | diastole TC, diascole V | est 1. ed. pr.: abest codd. | et om. C | quodam (quidam V) dentibus codd., corr. ed. pr.

medentibus falli aegros, non tamen decipi Lucretius poeta testatur (*IV 11 sqq.*). 2 ACCVMBERE MECVM 'mecum' prope me significat.

- 516 10 1 MIHI SESE DARE non potest magis significari
 ✓ profusa petulantia. 2 SERMONEM QVAERERE sermo quaeritur, quando non solum quod dicamus quaerimus, uerum etiam quomodo nobis alter respondeat et obloquatur: puta cum deficientibus sermocinandi causis quota sit hora et satis recte quis ualuerit percontamur.
- 517 11 1 QVAM PRIDEM PATER MIHI ET MATER MORTVI 10
 ESSENT hoc propter aetatem puellae inquisitum est.
 2 HVC EVASIT tamquam impudenter contenderit ad hanc inquisitionem.
- 518 12 IAM DIV iam olim.
- 519 13 ET QVAM LONGE A MARI hoc ideo meretrix inquisiuit, ut sciret, utrum rapta a praedonibus (*v. 15*) 'ecqua inde parua perisset soror'; quippe ad mediterraneum locum qui accessus esse potuit piratis? sed tamen non abhorret a suspicione huius meretricem aliud scire uelle: cuius pretii fundum habeat Chremes, hoc est quam amoenum, 20 quammaritimum.
- 520 14 HOC SPERAT SE A ME AVELLERE bono uerbo usus est 'auellere', tamquam pertinaciter non remittente.
- 522 16 QUID HABVISSET CVM PERIIT 'cum' pro 'quando' aut 'cum <perii' pro 'cum> periret'.

1 non] ne *TC*; nec? || 2 *mecum om. C* || 3 *prope me W.*: pro penes *CV*, propones *T* || 4 *sese mihi dare (d. T) TC* || 5 *sermone (-nem T) sermonem quaerere (q. T) quaeritur <et> TC* || 7 *quomodo* quando *V* || 8 *put cum deficientibus C* || 9 *qui T* | uoluerit percunctamur *TC* || 10 *mor. e. T* || 11 *quaesitum V* || 12 *contenderet C, -raet T* || 14 *diū T* || 15 *amari C, a. T* || 16 *scire C* | rapta a] rapina *TC* | et qua *V*, et quid *TC* || 17 *in die V* | periissent *C* | sorore *TC* | locum] mare *TC* || 18 *qua V* | sed] et *V* | oberret *TC* || 19 *meretrice mali ut scire uelle TC*, meretrix mali et (*in ras. m. 2*) scire uelle <id est> *V*, corr. *W.* || 20 *est om. TC* || 22 *sperasse a me T*, a me sperasse *C* | <posse> auellere *V*, uellere *TC* | bono] uno *T* || 23 *est om. TC* | non] nunc *T* | mittente *V* || 24 *cvm] com V* || 25 *perii pro cum add. W.*

3 17 HAEC CVR QVAERITET in gestu ac uultu id quod
restat ostenditur; nam deest 'nescio'.

5 19 HANC SE INTENDIT ESSE VT EST AVDACIA proprie
intendere est crimen in aduersarium iacere.

7 21 MAIVSCVLA EST diminutiue dixit, ut ostenderet 5
utramque esse primaeuam.

8 22 1 MISIT PORRO 'porro' pro postea. 2 VT VENIREM
SERIO utrum 'ut serio uenirem' an 'orare serio'?

9 23 1 AVT DICAT QUID VVLT AVT MOLESTA NE SIET
pro 'quid uelit'. in Hecyra (II 1, 26) 'at uide, quam 10
immerito aegritudo haec oritur mihi abs te, Sostrata'.

2 AVT MOLESTA NE SIET [aut] hoc moraliter, nam cui
hoc imperat aut cum quo hoc agit?

0 24 HEVS HEVS ECQVIS HIC EST haec separatim pro- ✓
nuntianda sunt, nam apparet inter haec uerba pulsatam 15
ianuam personare.

1 25 1 EGO SVM CHREMES uide quantum distet ac uaria ✓
sit huius rusticitas 'ego sum, Chremes' a faceta meretricis
disciplina 'o capitulum lepidissimum'; nam rusticum esse
statim magis apparebit, ubi dixerit 'rus eo'. 2 Et 20
ὑποχολίσματα sunt τῷ ἰδιωτισμῷ.

2 26 DICO EGO MIHI INSIDIAS FIERI blandimentum rusticus
insidias putat.

3 27 RVS EO pro potiore negotio 'rus' posuit. et maior
negatio est, quam si diceret 'non uenio huc'. 25

4 28 NON POSSVM INQVAM plus est quam 'nolo'.

5 29 1 DVM REDEAT IPSA 'ipsa' uel domina uel ipsa
de qua agitur. 2 NIHIL MINVS deest 'faciam'.

3 e. u. e. T | AVDACIA] aude TC || 4 est] et T || 6 prime.
Nam TC || 7 porro om. T || 9 m. n. s. T | sciet C || 10 echira V,
hac ira TC | at] ac codd. || 12 sciet T | aut secl. W. || 13 imperet
TC | hoc om. TC | agat TC || 14 et quis C, et q. T, quis V |
h. e. T || 17 ego sum c. T | uarie T || 18 rusticias T | facietia
V, facie TC || 19 discipline TC | lepidissimum om. T || 20 magis
<statim> TC | ubi dixerit om. TC | et υποχολίσματα sunt τῷ
ποτισμῷ V, -τα ὄνν πῶνιCΜῶ cod. Cuiacii, *****
TC || 22 insidias mihi V | ins. f. T || 24 pro potiore V, propitiore
TC | maius negotium TC || 25 huc uenio C || 26 nolo] dolo TC ||
27 ipsa uel] ipsa T, om. C

536 **30** 1 MALAM REM <HINC IBIS pro 'in malam rem'.> ergo aduerbialiter dixit, quemadmodum dicimus 'domum ibis'.

✓ 2 *Et* apparet illum manu tactum esse, qui sic irascitur, quia dixit 'mi Chremes' quasi: meus indignatus est adulescens? 3 Nam ab eo quod est meus uocatius 'mi' facit.

537 **31** 1 AMABO VT ILLVC TRANSEAS VBI ILLA EST uide non esse otiosum, quod omnia praetemptata sunt potius quam res importuna fieret, ut ad militis domum Chremes deduceretur. neque enim conueniebat personae Bacchi ali- 10
✓ quid amusum aut infacetum aut ἀναίρον. 2 ILLVC TRANSEAS VBI ILLA EST ut breuem uiam demonstraret, non 'eas' sed 'transeas' dixit. 3 AMABO 'amabo' interiectio est amantis, etsi uerbum sonat.

4.

539 **1** 1 HERI ALIQVOT ADVLESCENTVLI COIMVS IN PIRAEO 15
✓ in hoc proloquio insinuatio personae eius est, cui narraturus est Chaerea, quae a se post scaenam gesta sunt. fit autem hoc populi causa, ut spectator oriculis accipiat, quod subicere oculis poeta non potuit. 2 COIMVS 'coimus'
✓ consensimus ac pepigimus, ne sit soloecismus 'in Piraeo' 20

1 <in> rem V | HINC IBIS pro in malam rem *add. W.*; abis *dett.* | ego TC || 3 illum *om. V* | manu *om. TC* | quia sic TC || 4 dixit <pithias cur> *dett.* | quasi C, quod si TV¹, cur sic V², quasi (vel quam) dicat cur sic *dett.* || 5 quod est *om. C* | meus] cūs (in *mg.* al' meus *m. 1*) C || 7 ut i . t . u . e . e . T || 8 quod] quia C | omnia <sunt> TC | praetenta *codd.*, *corr. Bentley* || 9 quam res *om. TC* | inoportuna C | fleret C, flēt T || 10 adduceret TC | bachiali auidam usum aut infacetum aut (*om. T*) akayron (aRiron T) TC, bachiali (*sic vel bachidi vel baccandi dett.*) quoniam aut infacetum aut importunum <praeter (*in mg. m. 2*)> usum ideo hoc ipsum doriae praecipit (ideo — praecipit *in mg. m. 2*) V (*dett.*); *corr. W. duce Goetzio* || 12 ILLA] ea TC || 13 <et> non TC || 14 etsi W.: et sic V, si C, sui^m T || 15 aliquod T | coimus in pireo V, choimus in pirreo T, ***** C || 17 a se *in mg. V²* | gesta] facta TC || 18 oriculis] oculis *codd.* accipiat *ed. pr.*: aspiciat (*in ras. V²*) *codd.* || 20 soloecismus T in pireo V, in pirreo T, Impe ireo (ei *corr. in y*) C

pro 'in Piraeum'. 3 HERI ALIQVOT ADVLESCENTVLI C. bene inuenta persona est, cui narret Chaerea, ne unus diu loquatur, ut apud Menandrum.

10 2 1 VT DE SYMBOLIS ESSEMVVS Plautus in Menaechmis ✓
(III 2, 20) 'minore numquam fui dispendio'. 2 Sed 5
melius 'ēssemus' producta E littera.

11 3 1 PRAEFECIMVS id est: συμποσίωρην fecimus.
2 DATI ANVLI nihil interim de scorto; apparet enim ephe-
bos esse.

2 4 1 PRAETERIIT TEMPVS quia 'tempus constitutum est' 10
(v. 3). 2 QVO IN LOCO quia 'locus constitutus est' (v. 3).

3 5 HOMO IPSE quia 'Chaeream ei rei praefecimus' (v. 2).

4 6 CETERI DEDERE 'ceteri' exceptis me atque illo.

5 7 QVISNAM HINC A THAIDE EXIT causa sciscitandi est ✓
admiratio de habitu mutato et uix agnitus Chaerea. 15

6 8 1 QVID HOC HOMINIS EST uide an longam narra-
tionem possit audire, qui nondum amico narrante iam
pendeat. 2 IS EST AN NON EST IPSVS EST uide an po- ✓
tuerit meretricem ignotam hoc habitu atque ornatu fallere,
qui ab Antiphone uix agnoscitur. 3 QVID HOC HOMINIS 20
EST quod a Thaide ephebus exit. 4 QVID HIC ORNATVS
quod de eunuchi ueste indutus est.

9 QVID ILLVD MALI EST quod timidus egreditur.

1 pireum TV, perum C | a. T | c.] t. T, coimus C,
om. V || 2 est persona cui (cur C) narraret TC || 3 loquitur T ||
4 simbolis codd. | plau C | in Menaechmis om. TC || 5 minore
numquam] minime num (nu T) cum TC; minore nusquam
Plautus | <bene> fui Plautus || 6 E] est T || 7 profecimus C |
συμποσίωρην V, simpostarcen (-tracē T) TC | fecimus — enim
om. T || 8 scoreo C | ephebo TC, ephebū V || 10 quia tempus
dett., om. TCV | est om. TC || 11 et 12 quia dett., om. TCV ||
12 ei om. T || 13 <et> ceteri (cētere C) dedere ceteris TC ||
14 hic CV | a t. e. T || 15 admiratio om. T | commutato TC |
et om. T | cheree TC || 16 hoc h. e. T | longe TC || 17 narrat
et (om. T) iam pendeat TC, nar(rat id in mg. m. 2) i q̄ etiam
affectus pendeat V; corr. W. duce Teubero || 18 an n. e. i. e.
T | NON EST] non V || 20 hoc h. e. T || 21 exiit TC | orn.
<e. > T || 22 est om. TC || 23 m. est. T

548 10 QUID SIT SCISCITARI 'sciscitari' est occulta magis et secretiora rimari ac uelle cognoscere, ut (*Verg. Aen. II 114—15*) 'Eurypylum scitantem o. Ph. m.'

5.

549 1 1 NVM QVIS HIC EST NEMO EST in hac scaena uerba
 ✓ gestum uultumque indicant exeuntis, cui obuia persona 5
 obicitur, sub cuius occasione spectatoribus gesta narra-
 buntur. 2 NVM QVIS HIC EST NEMO EST NVM QVIS HIC
 ME SEQVITVR duo metuit: ne quis ex his obuius compre-
 hensor occurrat et ne quis sui persecutor existat.

550 2 1 IAMNE ERVMPERE HOC MIHI LICET GAVDIVM 'erum- 10
 pere' quasi actiuum uerbum posuit pro neutrali, ut sit:
 licet mihi erumpere hoc gaudium?, cum sit 'erumpere' quasi
 exire et 'mihi' pro a me.

549 1 3 NEMO HOMO EST quamuis 'nemo' <ne homo> in-
 tellegatur, tamen 'homo' addidit, ut ueteres solent, τῶ
 ἀρχαῖσμοῦ.

550 2 2 ERVMPERE utrum 'erumpere' pro emittere posuit
 an 'erumpere' pro exclamare, ut rumpere uocem
 dicitur qui exclamat? nam 'pro Iuppiter' dicturus est.

551 3 1 NVNC EST PROFACTO ordo et sensus hic est: nunc 20
 est profecto tempus, cum perpeti possum me interfici.

1 sciscitare (2.) *V*, om. *TC* | esto occulta *TC* || 2 mirari
codd., corr. *Lindenbr.* | eripulum (-pulum *T*) sciscitantem o. f.
 (sscr. *V*²) m. *codd.* || 4 Nunquis *V* | h. e. n. e. *T* | hic om. *C* |
 in hac scaena om. *V* | uerba om. *C* || 5 gestu uultuque *T* | ex
 cunctis *C* | cui *ed. pr.*: cum *codd.* || 6 subicitur *V* || 7 Nunquis
V | h. e. n. e. *T* | hic me *V*, me hic *C*, m. h. *T* | s. *T* || 9 sui |
 sit *C*, sic *T* || 10 IAMNE] iam me *C* | hoc mihi licet *V*, me hoc licet
C, h. l. m. *T* | g. *T* || 11 ut — sit erumpere om. *T* || 12 licet
 sscr. *C*¹ | cum *W.*: ut *codd.*; aut *Steph.* || 13 exire et] exiret
TC, exir'et *V* || 14 ne homo *add. W.* | intellegatur *post* 15
 homo *T* || 15 ueteres *ed. pr.*: uere *codd.* | solet *T* | τῶ
 ἀρχαῖσμο *V*, ***** *TC* || 17 promittere *TC* || 19 proh *V*,
 proth *T* || 20 ordo — profecto om. *V* || 21 me possum *V*

hoc autem cur dixerit, ipse statim subicit causam.

2 CVM PERPETI ME POSSVM animaduertendum quod 'cum' si coniunctè legeris, quando significat, si separatim, 'cum' dum significat. 3 NVNC EST PROFECTO figurate. ac coniuncte lege sine distinctione.

52 4 CONTAMINET VITA AEGRITVDINE ALIQVA mire uitae crimen ostendit, uelut ipsa sit campus fortunae possessioque instabilis uariorum.

53 5 SED NEMINEMNE CVRIOSVM INTERVENIRE NVNC MIHI apparatus ad intentionem futurae narrationis dicitur.

54 6 1 QVI ME SEQVATVR id cupit gaudens, quod aliis tristibus molestum est. nam contra Menedemus (*cf. Heaut. I 1*) grauatur narrare quae dolet. 2 OBTVNDAT odiose instet ac repetat. 3 OBTVNDAT molestus et odiosus sit.

4 ENICET εὐφρονότερον quam 'enecet'.

55 7 1 QUID GESTIAM deest 'quaerens', ut sit: rogitando obtundat, enecet quaerens quid gestiam. 2 QUID GESTIAM gestire <est> motu corporis monstrare quid sentias. hoc autem constat a pecudibus ad homines esse translatum.

3 Gestire est sensum corporis gestu indicare, quod magis animalium est mutorum. Vergilius (*Geo. I 387*) 'et studio incassum uideas gestire lauandi'.

4 *Et* QUID propter quid. 5 VNDE EMERGAM proprie dixit 'emergam' ut ex lustris atque inhonestis locis utpote meretriciae domus.

1 hoc — 2 quod *in mg. V*² | hoc *ex hac corr. ut vid. C* | cur *ed. pr.*: cum *V*, om. *TC* | ipse dixerit *CV* | subiecit *C* | <ca>causam *T* || 2 *cvm om. TC* | ubi aduertendum quod *V*, om. *TC* || 3 quando] quī *T* | si separatim] separatim *TC* || 6 contamini *T* | *VITA*] uita/// *V* || 7 ipse *T* | possessioque fortunae (forme *C*, formae [*in mg. uel fortunae*] *V*) *codd., transp. W.* || 9 -NE *om. TC* | ī · t · n · m · *T* || 10 ad] sed *TC* || 11 sequitur *C* | capit *TC* | aliis *V*, at his *T*, ab his *C* || 13 gratulatur *codd., corr. ed. pr.* | narrare *om. V* | quod *V* | tediose *V* || 14 repetet *TC* || 15 ENICET] enecet *codd.* | ne εὐφρονότερον *V*, ***** *C, om. T* | quam] que *C*, q3 *T* || 17 quaerens *V*, queri *TC* | QUID GESTIAM *om. V* || 18 est (*post monstrare*) *add. dett.* | centias *T*, sentiat *C* | hoc *om. TC* || 19 a studibus *T* | translata *C* || 20 sensu *TC* | gestum *V*, gestū *T* || 21 est *om. TC* | brutorum *V (= dett.)* | et *om. C* || 22 uideas — lauandi] · i · g · l · *C*, etc · *T* | propter quid] perpet9 (-ti *T*) quidem *TC* || 24 meretrici *TC*

Cicero (*in Pis. 12, 27*) 'at ne tum quidem emersisti, lutulente, quaeso, ex naturae tuae sordibus'.

556 8 VESTITVM HVNC NACTVS bene 'nactus' dixit, ut qui non sumeret, nisi suasisset hoc occasio.

557 9 1 ADIBO ATQVE AB EO GRATIAM HANC sensus et ordo hic est: adibo atque ab eo gratiam hanc inibo, quam uideo hunc uelle a se inire. 2 ATQVE AB EO GRATIAM HANC QVAM VIDEO VELLE INIBO gratiam inire est dare beneficium ac per hoc mereri alicuius gratiam id est amicitiam. 3 Sed haec est elocutio 'gratiam ab eo inibo' 10 pro 'eius gratiam merebor'. nam 'ab eo' amat Terentius pro eius ponere, ut in *Andria (I 1, 129)* 'primum ab eo animaduertenda iniuria est' pro 'eius iniuria'. 4 Inire autem gratiam est mereri gratiam. Plautus (*Curc. III 35*) 'inibis a me solidam et grandem gratiam'. 15

558 10 1 QUID EST QVOD SIC GESTIS AVT QUID SIBI HIC VESTITVS QVAERIT facete repetit uerba eius interrogans, ut sciat se iam pridem esse praesentem. 2 QUID SIBI HIC VESTITVS QVAERIT facete et figurate dictum est. sic et alibi (*prol. 45*) 'ut pernoscat, quid sibi Eunuchus uelit'. 20

559 11 1 QUID EST QVOD LAETVS SIS uide aliud esse gestire, aliud laetum esse. 2 QUID TIBI VIS πρὸς τὸ 'quid mihi uelim' (*v. 8*); SATIN SANVS ES πρὸς τὸ 'sanus

1 at] ac CV | tu V | mersisti C, -cisti T | lutulento V ||
 2 queso dett., ceso TC, ceno V | ex <miserrimis> Cicero || 3 hunc n. T | dixit nactus T | ut om. TC || 4 sumerit T | hoc om. V | ad cassio TC || 5 adhibo V | g. h. T || 6 adhibo V, adhibo T ||
 7 uideo C | uelle hunc T | a — VELLE om. T | a se inire V, hasce mire C | AB EO] habeo C || 8 quam hanc C || 9 pro hoc T | mereri W.: rei codd. | gratiam <mereri (in mg. m. 2)> V || 10 hoc est TC | allocutio TC, adlocutio V, corr. Steph. | habeo et ibo C ||
 11 ab eo V, habeo C || 12 pro eius om. C | ab eo] ab illo Ter. et Don. ad Andr. l. || 13 ire autem in gratiam TC || 14 est — gratiam om. T | mereri] meretrici C || 15 inib9 T, inibit CV | a me] tam V, tamen TC | stolidam TC V || 16 quod s. g. T | h. u. q. T || 17 repetiit uerba in mg. V² || 19 hic <nult> TC | quaeritur C || 20 uelit om. TC || 21 l. s. T | sis in mg. V² | uid3 T, uidē C || 22 πρὸς τὸ V, *** C, om. T || 23 quid mihi uelim] mihi quid quaeram Ter. | es (est T) sanus TC | πρὸς τὸ V, *** C, om. T

sim anne insaniam' (v. 8). 3 QUID ME ASPECTAS QUID TACES
his duabus interrogatiunculis descripsit uultum dicturi.

60 12 1 O FESTVS DIES HOMINIS AMICE SALVE decet a
salutatione incipere luculente dicturum; illum autem ueri
simile est et percussum re noua et audiendi cupidum 5
immemorem exstitisse salutandi. 2 O FESTVS DIES utrum
qui causa est festi ac laeti diei an qui ipse tantus sit,
quantus est festus dies? 3 O FESTVS DIES <HOMINIS>
pro: homo festi diei. sic dicitur etiam scelus homo. Ennius
(Ann. I fr. 15 M.) 'o pietas animi'. 4 SALVE NEMO EST 10
QVEM EGO NVNC MAGIS bene additum 'magis', ut his amicis
antepositum se intellegat, quos cum cupiat uidere Chaerea,
tamen magis [ut aliis amicis antepositum] neminem cupit.

2 14 1 IMMO HERCLE OBSECO TE VT AVDIAS bonum
compendium, ne multa diceret ad commendandam ut 15
solet narrationem futuram. 2 IMMO HERCLE OBSECO bene
contulit uerba, ut ex his appareat quam id agere uelit:
ille dixit 'quaeso', hic 'obsecro'.

3 15 1 NOSTIN HANC QVAM AMAT FRATER quaeritur an
ueri simile sit Antiphoni notam esse Thaidem, quam frater 20
ipse nesciuerit. sed intellegere debemus modo notitiam
non uultus sed famae positam esse, quam famam potuit

1 sum TC | insanus TC | QUID TACES] t. T || 2 hic *codd.*,
corr. ed. pr. | interrogatiunculis V, interrogatio culis T || 3 h. a.
s. T | *schol. ad v. 10 refert Teuber* | docet T, doce C | a *sscr.* V² ||
4 illum *Dziatzko*: illud *codd.* | autem] aliud C || 5 et 1. in ut
corr. V, et T | re noua et *ed. pr.*: renouet CV, rem- T | audieni C |
ille qui se monstrat
et memorem TC, immemorem (*sscr. m. 2*) V || 6 salutandi

in mg. C¹ | es V || 7 tantus C || 9 scelus hominis? || 11 e. n. m.
T || 12 antepositum] bñ positum C, positum T | cum cupiat
Goetz: cum uia TC, in uia V; cum optet *dett.* | uiderit V ||
13 ut — antepositum (*repetita ex antec.*) *secl. W.* | aliis C ||
14 Imo C | obsecre tua T || 15 commendandum V || 16 ob. T ||
17 uerba *om.* TC | ut] cum T | apparet^a (*sscr. m. 2*) V | quam
id *Rabbow*: quid *codd.* | agere V || 18 dicit V || 19 Nosti *codd.* |
q. a. f. T | frater in mg. V² | querit TC || 20 <an> anthi-
phoni TC, antiphoni V | frater V || 22 uultu sed fama posita
TC | esse *om.* C

ex Phaedria et Antipho scire. at uero aliam notitiam negauerat Chaerea sibi fuisse cum Thaide, hoc est uisus, [uultus] oris et corporis. 2 NOVI NEMPE [VT] OPINOR THAIDEM uerisimile est haec scire Antiphonem, qui adeo sit familiaris Chaeraeae. et est ordo hic: opinor noui, nempe <Thaidem. 3 NEMPE> OPINOR THAIDEM optime et ab illo tacitum et ab hoc nomen allatum est, ut appareat quam nouerit et quam possit assequi quae dicentur.

564 17 1 QUID EIVS TIBI FACIEM PRAEDICEM AVT LAUDEM praedicamus ut sunt res, laudamus extollimus. 10
2 Vel praedicamus uoce, laudamus argumentis.

565 18 1 QVAM ELEGANS FORMARVM SPECTATOR SIEM 'spectator elegans' est cunctantis et fastidiosi iudicii, <cui> non quid placet facile.

564 17 3 QUID EGO EIVS TIBI ordo hic esse debet: quid 15
ego tibi nunc eius faciem praedicem aut laudem, Antipho? in hac commotus sum, cum me ipsum noris, quam elegans formarum spectator siem; ut sit sensus: in hac commotus sum, ut ille solet, qui scit formas eligere ac fastidire pro merito. 20

565 18 2 SPECTATOR probator, ut pecuniae spectatores dicuntur.

1 et om. TC | at V, aut T | uero V || 3 uultus (multus C) secl. Rabbow | <et> oris V | vt om. C | o. t. T | hoc TC || 5 et est ordo hoc V | nemphe T | Thaidem NEMPE add. W. || 6 <ut> opinor V, o. T | t. T | optū T || 7 ablatum TC || 8 adsequi V | quae dicentur om. V || 9 quid eius tibi faciem in ras. V² (= dett.), om. TC | aut in ras. V², ac TC || 10 praedicem V, praedicem C, praedicicē T | res in mg. V², om. TC | extollimus — laudamus om. T || 12 elegans (post formarum) V, eligans T | si spectator (spector C) ē TC || 13 spectator <est> V, om. TC | est] et V | cōstantis (corr. m. 2) V | <si> iudicii TC | cui add. Steph. || 14 non quid ed. pr.: numquid codd. || 15 QUID] qui TC || 16 ego om. TC | eius tibi nunc TC | aut] an C | l. a. T || 17 sum] s. T || 18 spec. s. T | sit om. T || 19 ut ille solet qui ut scis (corr. m. 2) V, ille solet qui ut scis (sis T) TC | ac] at C | promitto merito C, pro nneto merito T || 21 probatur C

- 566 **19** 1 IN HAC COMMOTVS SVM non est consequens: esset autem, si diceret 'in hac commotum me scias'. erit ergo ordo et sensus qui supra. 2 PRIMAM ESSE DICES SCIO 0 fiduciam elegantiae, et de alienis oculis iudicare!
- 567 **20** 1 QVID MVLTa VERBA AMARE COEPI ordine egit, 5 nam prius est commoueri, inde amare. 2 Et bene non ante dicit, quid aggressus <sit>, nisi amoris mentione praelata, quo cogente nihil infectum est cupientibus.
- 568 **22** 1 SVBMONVIT ME PARMENO leuiter monuit. et recte, quia 'arripui' dicturus est. 2 Et totum optime; nam 10 ut non erat boni adulescentis hanc technam reperire, sic ab alio repertam fuit plane ueri amatoris arripere.
- 569 **23** 1 TACITVS CITIVS AVDIES morantem solemus corripere extra ordinem percontantes. 2 Et bene celeritatem promisit, qua facile tenetur auditor. 3 Et mire, 15 tanquam sola interrogatio morae sit.
- 570 **24** ET PRO ILLO IVBEAM ME ILLOC DVCIER 'iubeam' mirifice dixit tanquam in re honesta. sic et turpe factum plerumque perseuerante impudentia releuatur.
- 571 **25** QVID EX EA RE TANDEM VT CAPIAS COMMODI transit 20 a reprehensione facti ad causam facti.

1 consequens] 9ns C || 2 diceretur T | me scias erit *in ras.* V² (= *dett.*), ut scias erit TC || 3 ESSE non agnosc. Ter. codd. | discessio TC || 4 fiducia codd., corr. ed. pr. | et] ē V || 5 VERBA om. V | cepi C, c. T, °coepi (sscr. m. 2) V (= *dett.*) || 6 commoueri V, commouere C | et breue TC || 7 non C, nam V | quidā gressus TC, quidam gradus V | sit add. W. | nisi C, uisi V || 8 prolata? || 9 summonuit V | me par. T | leniter V || 10 et totum V || 11 non erat *dett.*: nouerat CV, (*in mou. corr.*) T | tenhcnam C, tenchnam T, technam (*in mg. τέχνα*) V || 13 citius *in mg.* V², om. TC | audiens TC | morantem sqq.] hoc schol. ad QVID ID EST pert. || 14 perconstantes T, percontantem V | quam TC || 15 tenet TC || 16 sic C || 17 ME om. TC | illo C, illuc V, i. T | ^{de}ducier V, d. T | iubeam mirifice Schoell iube amico TCV (iubeam me *dett.*) || 18 dixit om. TC | inter honestum V, -sta TC, corr. W. | sit TC, sic <quod uile sit> ^{uella} *dett.* || 19 imprudentia C | reuelatur T, reualeatur C, releuatur (*corr. m. 2*) V || 20 t. T | VT CAPIAS] uita pias C, capias V, c. T; ut caperes Ter. | COMMODI] c. T || 21 a] ac C | ad causam <ipsius> *in ras.* V² (= *dett.*), ac de causa TC

- 572 **27** NVM PARVA CAUSA AVT PARVA RATIO EST sic illata est interrogatio, quasi ad hanc adnuere et uultu consentire Antipho sit coactus.
- 576 **28** 1 LAETA VERO AD SE ABDVCIT DOMVM omnia mire: quod 'laeta', quod 'abducit', quod 'domum', quod 'commendat', quod 'uirginem'. specta singula et mirare uirtutem poetae. 5
- 577 ✓ **29** 1 COMMENDAT V. locus initium erroris continens apud Thaidem. 2 CUI TIBINE non interrogat sed miratur. 3 SATIS TVTO TAMEN quid hic facit 'tamen'? utrum hoc dicit: etsi meretrix, tamen satis tuto agit? an: etsi Chaeraeae, satis tuto tamen, quia nullus accedet alius? 10
- 578 **30** 1 EDICIT NE VIR QVISQVAM †iubemus uelut edicimus imperatoris sunt dicta†. 2 ET MIHI NE ABSCEDAM IMPERAT certe ne ullus uir accedat. 15
- 579 **31** VT MANEAM SOLVS remaneam perseueremque in loco ac per hoc sim miser, utpote dono datus et seruiens meretrici. et est ironia.
- 580 ✓ **32** EGO INQVIT AD CENAM HINC EO *μηνσις* ad imprudentiam mulieris exprimendam, quae hoc dixerit secura de custode eunucho. 20
- 581 **33** 1 ABDVCIT SECVM ANCILLAS memoriter, nam dixerat abiens (*III 2, 53*) 'uos me sequimini'. 2 PAVCAE QVAE CIRCA ILLAM ESSENT relictæ nonnullae, ut lauari possit ea uirgo, quae sub uitii huius occasione nuptura est. hoc 25

1 NVM] nunc TC | inlata V | est om. T || 2 annuere V, abnuere TC || 4 deducit TC, deducit V || 5 leti TC | adducit TC, deducit V || 6 uirgini TCV | spectata T | singulare TC, -lare V || 8 COMMENDAT V. W.: commendandus *codd.* || 9 CUI TIBINE] cum uitium (uicium C) *codd.* || 11 dicit W.: dum *codd.* | etsi 2.] et sic C, et sic V || 12 cherea V || 13 EDICIT] et dicit T | uidemus uelut (-ti T) edicimus imperatoris sunt dicta TC, iubemus uel uiue dicimus unde edictum imperatoris est V (*sim. dett.*). Fort. iubemus uolumus, edicimus <imperamus; nam edicta> imperatoris sunt dicta || 14 ne ullus uir accedat Teuber: nullus uir accedit *codd.* || 16 VT om. T | solum TC || 18 yronia CV || 19 *μηνσις* V, *** C, om. T | impudentiam *codd.*, corr. Steph. || 25 uicio *codd.*, corr. ed. pr.

enim totum sic inducit poeta, ut non abhorreat a legitimis nuptiis, in ea praesertim quae uxor futura est.

3 MANENT pro 'remanent': ἀφαιρέσεις.

582 34 1 NOVICIAE PVELLAE λύσις: nouiciae et puellae.

2 CONTINVO HAEC ADORNANT VT LAVET 'haec' pluraliter 5 pro hae, ut in Phormione (V 9, 23) 'haecine erant itiones'. 'adornant' autem ex medio significato pro apparant.

583 35 1 DVM APPARATVR impersonaliter dixit. 2 Et 'dum apparatur' pro dum apparetur et 'sedet' pro sedebat.

3 VIRGO IN CONCLAVI SEDET conclave est separatio 10 locus in interioribus tectis, uel quod intra eum multa loca clausa sint ut cubicula adhaerentia triclinio.

584 36 1 RESPECTANS TABVLAM QVANDAM PICTAM bene ✓ accedit repente pictura ad hortamenta aggrendae uirginis, ideo quia non ad hoc uenerat Chaerea, ut continuo 15 uitaret puellam, sed ut uideret, audiret essetque una (cf. v. 26), cum nihil amplius cogitare ausus fuerit, usque dum picturam cerneret.

2 IOVEM QVO PACTO mira inuentio, qua haec pictura tribuitur domui meretricis ad- ✓ uersus omnium pudicitiam morum: contra parsimoniam 20 autem, contra dignitatem, contra pudicitiam. 3 IOVEM QVO PACTO DANAAE MISISSE AIUNT bene 'aiunt', et quia fabula et quia tam turpis Ioui quam apta meretrici.

585 37 1 QVO PACTO DANAAE MISISSE AIUNT QVONDAM quae

1 inducitur a poeta V | a] tam TC | legitimus C | est] sit TC || 3 remāt C | ἀφαιρέσεις V, **** C, om. T || 4 PVELLAE — nouiciae om. TC | λύσις V || 5 continua T | lauent V || 6 <pro> hec inerant uitiones TC, haec meae rationes V || 8 apparantur TC | impersonaliter — apparetur om. T || 9 apparantur C | apparentur C V || 10 separatio] spatior TC (dett.), secretior V | tectus T || 12 sunt TC || 13 Respectans t. q. p. V | suspectans Ter. || 14 accedi C | ornamenta TC || 17 cum nihil] cui TC (utque nihil dett.) | cogitaret TC, -tare/// V | fuerit usque W.: ueritusque C, (sscr. putaretur m. 2 = dett.) V, uirtusque T || 18 picturam — haec om. TC || 20 amorum TC, amor^{um} (sscr. m. 2) V, corr. Westerh. || 21 autem V | IOVEM] Iuppiter TC || 22 danne V, dane T, darie C | misse TC, mi^xisse (corr. m. 2) V || 23 tam C || 24 dane misisse (mississe C) aiunt quondam TC, d. m. a. V

aptior pictura domui meretricis ad amatorum illecebras quam haec, quae exemplum continet amoris et amoris puellae et amoris ad Iouem pertinentis et amoris non gratuiti nec paruo propositi, sed auro in gremium fluente uenalis? tum quod in gremium Danaae ipse ut splendidus imber illabitur, nonne uidetur meretrix docere adulescentulos illam corporis partem auctore Ioue uelut inauratam fuisse? 2 **IMBREM AVREVM** non rorem uel pluuiam sed 'imbrem' addiderat: o auaritiam meretricis!

586 **38** 1 **EGOMET QVOQVE ID SPECTARE COEPI** moris est ad id oculos uertere, quod uidemus eum quem aspicimus intueri.

587 **39** 1 **IAM OLIM ILLE LVDVM** bene non 'scelus' sed 'ludum' dixit. 2 **IMPENDIO** id est magis magisque.

586 **38** 2 **LVSERAT IAM OLIM ILLE <LVDVM>** ut (*Verg. Aen. XII 680*) 'hunc, oro, sine me furere ante furorem': figura ἀρχαϊσμός.

588 **40** 1 **DEVM SE IN HOMINEM CONVERTISSE** φιλοσοφικῶς Terentius demonstrauit, quam cladem moribus hominum et ciuitatibus afferant figmenta poetarum, cum exempla scelerum afferant peccaturis. 2 **ATQVE IN ALIENAS TEGVLAS**

1 aptior] aporum ⁱ TC | ad] ab C | inlecebras T || 2 et amor puellae *codd., corr. ed. pr.* || 3 <non> amoris non T || 4 paruo CV | praepositi sed (-tis et TC) *codd., corr. Steph.* | in gremio C | fluenti C, fruente T || 5 Danaae — ut] dane (danie C) eē et TC, danne *iuppiter ut V* | splendidus C, splendidus V || 6 ymber C | inlabitur V | <ut> meretrix TC, in meretrice V | docere *Goetz: ducēte V, ducens TC* || 8 fuisse om. T | Ymbrem TC | rorem uel pluuiam V (= dett.), rorem iucturam (uict- T) TC || 9 ymbrem C | addiderit T || 10 ID — COEPI] expectare cepi TC, s. c. V | est om. V || 11 cum TC || 13 Iam o. i. l. V | sed ludum om. TC || 14 impedio T, om. V | idem V | ignis magisque C || 15 lux erat TC || 16 hunc oro] nunc curo C, hunc uno T, hunc V | furorem] fur TC || 17 archaismos *ed. pr.: ***** TC, om. V* || 18 IN om. TC | CONVERTISSE] c. V | φιλοσοφικῶς W.: φιλοσοφῆ nunc V, ***** nunc TC; philosophice nunc *ed. pr.* || 19 laudem (*in mg. al'* cladem) C || 21 adferant T | peccatoris TC, -toris (*corr. m. 2*) V | IN om. C

hic apparet separatim Iouem, separatim auri fuisse picturam.

3 DEVM SE IN HOMINEM CONVERTISSE utrum quia Iupiter humana forma aurum infundens pictus erat in tabula, non pro Ioue aurum? an 'in hominem', id est in hominis audaciam atque flagitia? 4 ATQVE IN ALIENAS TEGVLAS 5 Acrisii scilicet. 5 Et TEGVLAS tectum. 6 Et satis comico caractere locutus est et presso stilo.

589 41 1 VENISSE CLANCVLVM PER IMPLVVIVM haec omnia non ut difficilia factu, sed ut humilia et Ioue indigna proferuntur, ut merito sequatur 'ego homuncio hoc non 10 facerem?', quod non solum non Ioui, sed ne homini quidem nisi furi aptum erat. 2 FVCVM FACTVM id est ut fucum faceret, hoc est insidias et fraudem. 3 FVCVM officiam, fraudem. 4 Et MVLIERI pro feminae.

590 42 1 QVI TEMPLA CAELI SVMMA SONITV CONCVTIT ab 15 auctoritate personae, ut fit in exemplis. 2 SONITV CONCVTIT parodia de Ennio (*Ribb. trag.*³ p. 79). 3 TEMPLA CAELI SVMMA tragice, sed de industria, non errore.

591 43 EGO HOMVNCIO HOC NON FACEREM oratorie ut Iouem extulit, ita detraxit sibi: ille est deus et magnus, ego 20 non homo sed homuncio.

592 44 1 DVM HAEC MECVM REPVTO ACCERSITVR LAVATVM INTEREA VIRGO seruauit ordinem nuptiarum. et proprio uerbo quasi de nuptura dixit 'accersitur', ut alibi (*Ad. V 6, 1—2*) 'quam mox uirginem accersant'; nam ipse 25

1 iouem separatim separatim C, iouem separatim T || 2 deum V || 3 humana forma om. T | tabulis C || 4 an in homine C || 5 flagitiam C | TEGVLAS] tabulas C || 6 Acrisii W.: aery T, aerei C, auri in ras. V² | Et TEGVLAS tectum W.: tectum et tegulas codd. | comicos TC || 7 caractere V, caracthere C, carapte T | et] ut C || 9 factum T | iouem digna TC || 10 hoc n. f. V || 11 iouis C | ne om. TC || 12 fieri T | <non> erat TC V, corr. dett. | ut om. C || 14 officinam (-nam in ras. V²) codd., corr. W. | femina C, feram T || 15 summo T || 16 persona TC | sit C | in om. T || 18 sūma tragice V, sumairagica C, sūma ragica T || 19 EGO om. T | hoc n. f. V || 20 <ut puta> ille dett., om. T || 22 acersitur C | a. l. i. u. V || 24 accersant] accersa TC, accerse V | nam] nunc TC

illam est habiturus uxorem. 2 DVM HAEC MECVM REPVTO hic ostendit non sibi haec primum nunc in mentem uenisse, sed tunc etiam cogitata, cum esset in meretricis domo.

593 45 1 IT LAVIT REDIT *συντομία*, qua solet, ut (*Phorm. I 2, 53*) 'imus, uenimus, <uidemus>'. 2 DEINDE 5
EAM IN LECTVM COLLOCARVNT uide an aliquid desit a legittimis nuptiis; nam et ipsum uerbum 'collocarunt' proprium est et ascribitur pronubis.

594 46 1 STO EXSPECTANS SI QUID MIHI IMPERENT *ἐνάργεια*: non enim dixit 'stabam'. 2 EXSPECTANS desiderans. 10
3 *Et* mire omne tempus exsecutus est salua ueritate, in qua Vergilius negligens inuenitur, cum post occisum Mezentium non facta noctis mentione statim intulit (*Aen. XI 1*) 'Oceanum interea surgens Aurora reliquit'.

595 ✓ 47 1 CAPE HOC FLABELLVM VENTVLVM praeclare non 15
sensum sed uerba ipsa per *μίμησιν* induxit, per quam error puellaris exprimitur. 2 VENTVLVM HVIC SIC FACITO DVM LAVAMVR demonstratiuum et gestu explicandum.
3 CAPE HOC FLABELLVM quam particulatim, cum qua diligentia et *δεικτικῶς* iubet quasi nouicio et imperito! 20

596 48 1 VBI NOS LAVERIMVS SI VOLES LAVATO uide usum uerbi tam cito uariatum: 'dum lauamur' et 'ubi nos lauerimus'. 2 ACCIPIO TRISTIS id est tristi similis, ut (*Verg. Aen. II 67—68*) 'namque ut conspectu in medio tur-

1 habiturus est *T* | HAEC] HOC *TC* | REPVTO] r. *V* || 2 haec et nunc *om. V* || 3 cogitatum *TC* | cum *ex* dum *corr. C* | essent *V* || 4 redit *T* | *συντομία V*, **** *TC* | quia *TC* | ut imus redimus uenimus *V*, utimur *TC* || 6 an] in *TC* | desit a] est ita *TC* || 8 adscribitur *V* | probonis *codd.*, *corr. ed. pr.* || 9 si *quid om. T* | MIHI] in *C* | impararent *T* | *ἐνάργεια V*, energia *TC*, *corr. Sabb.* || 11 est *dett.*, *om. TC V* | uirtute *T* || 12 oceanum (*occi-T*) *TC* || 14 s. a. r. *V*¹ || 15 cape h. f. u. *V* | uetulum *C* || 16 sed *om. C* | uerba ipsa *om. TC* | per *μίμησιν* dixit *V*, per *mim. h. c.* (*MIM* *hc T*) induxit *TC* || 17 Vetulum *C* | h. f. d. l. *V* || 18 demonstratiuum *om. C* | getu *T*, getu <*> *C* || 19 Cape hoc fla *V* | qua *CV* || 20 *δεικτικῶς V*, **** *TC* | iubet *om. T* | nouitio *T*, muncio *C* | imperio *TC* || 21 LAVERIMVS] l. *V* | s. u. l. *TV* | uide — 399, 1 LAVATO *om. C* || 22 lauamur *V* | nos *om. T* || 24 ut *om. V* | conspectū *T*

batus i. c.². 3 SI VOLES LAVATO quasi satisfaciens est, cum illum solum relinquunt cum uirgine. 4 ACCIPIO ✓
TRISTIS bene 'tristis', tamquam aliud magis uellet, hoc est lauare aut ludere; metuit enim, ne quod cupit, prodatur gaudio.

597 49 TVM ISTVC OS TVVM IMPVDENS VIDERE VELLE licet ✓
iocanti et amico conuitium iucunde facere.

598 50 1 QVI ESSET STATUS statura corpori ascribitur,
status ad habitum refertur. 2 Ergo status est schema,
statura longitudo corporis. 3 FLABELLVM TENERE TE 10
ASINVM TANTVM quia hoc ministerium delicatarum ser-
uorum est.

599 51 OMNES PRORVVNT SE uerbo neutrali quasi actiuo
usus est.

600 52 DOMINI VBI ABSVNT 'ubi' et loci et temporis 15
potest esse.

601 53 1 INTEREA SOMNVS VIRGINEM OCCVPAT utpote com-
pressam somno et oblectatam flabello atque ab eunucho
nihil metuentem. 2 EGO LIMIS SPECTO 'limis' si nomina-
tiuus est singularis, transuersus significat, si septimus 20
pluralis, deest 'oculis'. 3 Nam 'limis' est transuersus,
unde limen quoque dicitur, quod ingredientibus ex-
euntibusque transuersum est. cum igitur dissimulant se
homines uidere quod uident et non recta facie sed trans-
uersa intuentur, limes dicuntur aspicere.

602 54 SIC PER FLABELLVM CLANCVLVM 'sic' δεικτικόν est ✓
et necessario additum, nam 'limis' et 'per flabellum'
sine demonstratione parum intellegitur.

1 i. c. V || 3 uellet magis TC || 4 probatur C, perdatur T ||
6 TVM] .N. C, enī T | istud TC || 7 iocunde V | faceret TC ||
8 STATUS — corpori] staturi TC || 9 Ergo] hoc T | scema V,
scena TC || 13 proaūt T | se] sed TC | quasi] quia T || 15 ab-
sint V | <et> ubi T || 17 uirginem somnus V | OCCVPAT] opprimit
Ter. | complexa C || 19 expecto TC || 20 singularis est TC |
transuersum C || 22 dicitur om. T | ingrediuntibus (-de- V) TV |
exeuntibus C, om. T || 23 transuersus V | est om. TC | dissimulat
C || 24 quod <se> TC | transuerso C, -se T || 26 sic] si T |
δεικτικόν V, **** TC || 28 <et> parum codd., corr. ed. pr.

- 601 **53** 4 LIMIS SPECTO cum limi dicantur obliqui generaliter, hoc tamen proprie de oculis dicitur.
- 603 **55** PESSVLVM OSTIO OBDO scilicet ut amoueret arceretque auxilium uirginis.
- 604 **56** 1 QUID TVM FATVE quid enim praeter uitium 5 superest, ubi amator est adulescens et uirgo dormiens et in clauso? 2 Grate explicata narratio est, quam audientis curiositas finit et cuius in extrema parte maior attentio est. 3 FATEOR 'me fatuum; qui hoc quaesiuerim' subauditur. 4 AN EGO OCCASIONEM uide quanta dixerit: non 10 'uoluntatem' sed 'occasionem', non 'animaduersam' sed 'ostentatam', non 'hanc' sed 'tantam', non 'angustam' sed 'breuem', non 'appetitam' sed 'exoptatam', non 'repentinam' sed 'insperatam'. 5 Et bene 'insperatam': aliud enim sibi promiserat, ut supra diximus (*ad v. 36*), non 15 quod pictura occasioque persuasit.
- 606 **58** TVM POL EGO <IS> ESSEM eunuchus scilicet.
- 607 **59** 1 SANE HERCLE VT DICIS deest 'ita est'. 2 SED
 V INTERIM DE SYMBOLIS QUID ACTVM EST bene memor est personae quam induxit poeta per hanc interrogationem. 20
 3 SED INTERIM DE SYMBOLIS παροιμιῶδες· ἀλλὰ περὶ τοῦ χοιριδίου;
- 608 **60** 1 FRUGI ES utilis et necessarius, ut fruges humano generi. 2 'Frugi' est ergo, in quo est aliquid quo fruamur, id est utamur. 3 DISCVM 'Discum' nomen est 25 proprium.

1 SPECTO] excepto *codd.* | limis *TC*, limi^s *V* || 2 pro de *T* ||
 3 hostio *TV* | ammoueret *C* | -que *om.* *TC* || 5 FATVE] f. *V* |
 uñtum *T* || 6 est *om.* *V* | et 2.] ic ut *vid.* *T* || 7 gratis *T*, glate
²
C, gutte *V* || 9 me in *ras.* *V*², quae *C*, q3 *T* | quesierim *T* ||
 10 uide — occasionem *om.* *C* || 11 uoluptatem *T* | non — ex-
 optatam *om.* *T* | animam aduersam *C* || 13 adpetitam *C* || 19 d.
 s. q. a. est *V* | simbolis *TC* | est personae *sscr.* *V*² || 21 sim-
 bolis *codd.* | παροιμιῶδες (oi in *ras. m. 2*) ἀμὰ περὶ τοῦ χοιριδία
V, ***** *TC* || 23 fugi *T* | utilis et] ut illi se *TC* |
 frugi es *TC* || 25. utamur] fruamur *TC*

- 6-9 **61** 1 SED TANTO OCIVS PROPEREMVS 'properemus' dixit
pro ambulemus. 2 MVTA VESTEM haec οἰκονομία <est> ✓
ad id, quod in domum Thaidis rediturus est Chaerea.
- 10 **62** 1 VBI MVTEM PERII uultu ostendit quod subauditur
'nescio'. 2 NAM DOMO EXVLO deest 'prope' aut 'ueluti', 5
ut sit: prope iam exulo. 3 'Exulo' duobus modis di-
citur: et de loco in quo exul est et de loco ex quo eiectus
est. 4 METVO FRATREM NE INTVS SIT causas ostendit, cur
domo penitus ueluti exulet.
- 11 **63** PATER NE RVRE REDIERIT praeparatur iam inter- 10 ✓
uentus senis. et est ξεῦγμα ad superiora, nam et hic
'metuo' subaudiendum est.
- 12 **64** 1 IBI PROXIMVM EST VBI MVTES hoc est: domus
mea. 2 RECTE DICIS EAMVS ipsa uerba quodammodo
festinationem sonant. 15
- 13 **65** QVO PACTO PORRO 'porro' postea, deinceps.

IV.

1.

- 15 **1** 1 ITA ME DI AMENT QVANTVM EGO ILLVM VIDI ea
persona quaesita est, quae terribilem credat militem, ut ✓
eo magis in experiundo uanus ac ridiculus esse possit.
2 ITA ME DI BENE AMENT hoc loco post scaenam quid 20

1 TANTO] tñ C | PROPEREMVS] pro V, proeremus C | präpa-
remur T, om. C || 2 Mira uestem C | hanc V | οἰκονομία V,
***** C, om. T | est add. Steph. || 3 ad id V, addid T, addit C |
chremes codd., corr. Steph. || 4 ostenditur V | subadditur T || 5 exuo
ex exeo corr. C | esulo (sic semper) T | reluti T, eiecti C || 7 <et>
in C | quo <loco> TC | est in ras. V² || 8 frater C, fr/// V |
siet V | causā T || 9 domos C || 10 iure T | <et> paratur V,
praeparāt T || 11 est] esi TC | ξεῦμα V, *** TC || 12 est sub-
audiendum TC || 13 VBI MVTES] u. m. V, mutes TC || 14 EAMVS]
e. V || 15 festinatione C || 16 PORRO] p. V | porro om. CV ||
17 dii codd. | <bene> ament V | AMENT om. T | q. e. i. T | VIDI
om. TC || 18 est om. TC | interibilem T | ut om. T || 20 dii codd. |
b. <et> a. T | loco et quid om. TC

gestum sit, hoc est in conuiuio militis, ancilla demonstrat, ut iam quae in proscaenio gerantur, ex his possimus agnoscere.

- 616 2 NEQVAM ILLE HODIE <I.> 'illum' et 'ille insanus' sic
affertur, ut omnibus insuauis miles esse noscatur. 5
- 617 3 NAM POSTQVAM ISTE ADVENIT instanter admonet, qui
sit Chremes.
- 618 4 1 MILITEM ROGAT et hic quasi de odioso 'militem'
dixit, non 'Thrasonem'. 2 CONTINVO IRASCI ut riali.
- 619 ✓ 5 1 NEQVE NEGARE AVDERE ut amicae poscenti. 10
2 INSTARE VT HOMINEM INVITET uide impudentiam mere-
tricis: primum petit, ut eum iubeat admitti, post ut in-
uitet, quod est maius.
- 620 6 ID FACIEBAT RETINENDI ILLIVS CAUSA admonet specta-
torem, ne existimet altero riali iniuriam fieri Phaedriae. 15
et simul hic προπαρασκευή est uirginis agnoscendae.
- 622 8 1 INVITAT TRISTIS MANSIT IBI CVM ILLA adulescens
scilicet. 2 Et MANSIT pro remoratus est, id est accubuit
nec recessit. <nam id> 'mansit' significat. 3 Si miles,
'mansit' passus est; si Chremes, 'mansit' immoratus est 20
conuiuia; nec enim statim discessisse accipiendus est.
4 TRISTIS inuitus, non libenter, ut e contrario Vergilius
(Aen. V 236—37) 'uobis laetus e. h. c. i. l. t. c. a. a.

1 in om. T | demonstrat om. TC || 2 quae] est TC | gerantur Klotz: geruntur V, om. TC | possumus TC || 4 illis et ille insanus C, ille callide insanus V || 5 effertur Steph. || 7 cremes <et> T || 8 hic W.: hoc codd.; hoc loco Schoell | milite codd., corr. Steph. || 9 dicit T | nam C | transonem T || 10 AVDERE] a. V | amicum TC || 11 ut homini inuito (-ro C) codd. || 14 ID om. TC || 15 altero (corr. m. 2 = dett.) V | <est> hic V || 16 προτὰ παρασκευή V, ***** TC || 17 Inuitat t. V, inmutat tristuz T | m. i. c. i. V | ILLA] illo Teuber | adolescenter T || 18 Et om. C || 19 nam id add. Schoell | si miles Bentley: simile est codd. || 20 si Bentley: sic codd. | mansit 2. ed. pr.: nam sit (sic TC) codd. || 21 conuitia T, comitia C | nec enim statim W. duce Schoellio: necessitatim V, -ti TC | discessit CV, disces T, corr. W. || 22 e om. T | uirg. <*****> TC || 23 e. h. c. i. l. t. a. a. u. reus V, s. (si) = scilicet T) h. c. i. l. t. a. a. v. reus C

- u. reus' et (*Ter. Eun. III 5, 48*) 'accipio tristis' eodem modo. 5 SERMONEM OCCIPIT 'sermonem' colloquium dicit.
- 23 9 1 MILES VERO PVTARE ANTE OCULOS SIBI ADDUCTVM AEMVLVM plus dixit 'adductum' quam 'admissum'.
2 *Et* simul quia uidebat furibundum Chremetem, totum 5 crimen reuocat ad Thaidem. 3 *Et* haec est causa, cur a milite in eius domo nullam rixam patiatur Chremes.
- 24 ✓ 10 1 VOLVIT FACERE CONTRA HVIC AEGRE 'huic' Thaidi, ✓ non adducto. 2 HEVS INQVIT PVER hic ostenditur, quod supra (*III 1, 50 sq.*) est apparatus. 3 ACCERSE PAM- 10 PHILAM non 'prouoca' sed 'accerse', quia non est aptum militi.
- 25 11 1 VT DELECTET HIC NOS quasi dicat 'quod haec ✓ non facit'. 2 Sed delectare fidicinae est, quia supra (*I 2, 53*) de illa dixerat 'et fidibus scire'. 3 *Et* bene 15 'hic', quasi: <ubi> insuauiter nunc tractamur. 4 ILLA EXCLAMAT non 'respondet' inquit, sed 'exclamat'. 5 MINIME GENTIVM hoc magis mirum 'minime gentium', quam 'nusquam gentium'.
- 26 12 1 IN CONVIVIVM ILLAM ἐμφατικῶς, ut (*Verg. Ecl. 20 III 25*) 'cantando tu illum?' 2 ILLAM deest 'accersis'. ✓ et est figura ἀποσιώπησις. 3 MILES TENDERE proprie dixit 'tendere', quod significat pertinacem contentionem. Vergilius (*Aen. XII 553*) 'uasto certamine tendunt'. 4 INDE AD IVRGIVM subauditur 'uentum est'. 25
- 27 13 1 INTEREA AVRVM SIBI CLAM MVLIER DEMIT ne aurum pro uirgine, quod retinebat, amitteret. 2 Vel

1 <ex> eodem TC || 2 meo T | OCCIPIT] o · V, occepi (acc- C) TC | sermo V | dicitur V || 3 PVTARE — AEMVLVM] p · a · o · s · a · e · V || 5 furibundum] furibundus Schoell, pudibundum Bentley | chremem (chremetem TC) <et> TC V || 6 haec om. V | est om. C || 8 uoluit f · c · h · e · V || 9 PVER] p · V | hic V, om. TC || 10 est om. T || 11 prouocasset (-se C) accerse TC || 16 quasi <dicat> dett. | ubi add. W. || 20 in conuiuia illa TC | ἐμφατικῶς V, ***** C, om. T || 21 illum] illico TC | ἀποσιώπησις V, ***** TC || 23 tende C | pertinationem TC | continen- tiam C || 26 Interea a · s · c · m · demit V || 27 per iurgium quod renuebat Westerh. | amitteret T, amitteret C

AVRVM DEMIT ut esset ad fugam expeditior uel ad rixam.

3 Opportune 'mulierem' dixit, non 'Thaidem', ut ostenderet malitiam sexus.

- 628 14 1 HOC EST SIGNI VBI PRIMVM POTERIT ad quam rem 'signi'? utrum: hoc est signi, quam ob rem me- 5
tuam, ne quam ille hodie insanus turbam faciat aut uim Thaidi (v. 2)? an: hoc est signi, unde scio quod ubi primum poterit, illinc <se> subducat?
2 Erit igitur subaudiendum hic 'unde' et 'quod', ut sit: unde scio quod ubi primum poterit. 10

2.

- 629 1 1 DVM RVS EO COEPI EGOMET hic nunc causa narratur, cur statim in urbem redeat Phaedria, qui discesserat abfuturus biduum ob tollendum iurgium militis, sed importune redit. 2 DVM RVS EO COEPI EGOMET iam tempus est reuocandi in scaenam Phaedriam, postquam acta sunt 15 omnia, quae illius absentiam desiderabant. 3 COEPI EGOMET MECVM ordo: coepi aliam rem ex alia cogitare.
4 INTER VIAS figurate et noue 'inter uias'.
631 3 ET EA OMNIA IN PEIOREM PARTEM utrum subauditur 'cogitare' an 'ibant' 'uergebant' aut quid tale? 20
632 4 1 DVM HAEC PVTO id est aestimo, ut (Verg. Aen. VI 332) 'multa putans sortemque animi miseratus iniquam'.

4 hoc est signi u · p · p · V || 5 est om. TC || 6 hodie ille (ex illam corr. C) TC || 7 signi om. T || 8 subducere C || 9 erit in ras. V² | igitur <quod (del. V)> TCV | hic Goetz: sic T, sit CV | unde] ut T | ut sscr. V² || 10 <et> quod TC || 11 EGOMET] 2 m · T | uariatur TC || 12 cū T | phaedria C, om. rell. | <at> qui C, <at> que T || 13 ^{ab} futurus (sscr. m. 2) V, futurus TC | ob <tol (in mg. m. 2)> lendum iurgium militis sed importune V, tolle (-li T) uirginum m * * tis se importune (se in op- C) TC || 14 COEPI] c · V | EGOMET] e · m · V, 2 m · T | in scaenam] nam C, non T || 16 qui T | assensia T | desiderabam TC, -bantur V | Coepi e · m · V || 18 uias] uiam T || 20 ibant <aut> T || 21 duc hec reputo TC | id est] et T | estimo V, existimo TC | ut] et TC || 22 fortemque C | animo T

2 An ἀφαιρέσεις pro 'reputo'? putamus enim instantia, reputamus praeterita.

335 7 1 VBI AD IPSVM VENI DIVERTICVLVM 'diuerticulum' ✓
est, ubi iter de uia flectitur. 2 Et proprie, quia diuer-
ticula dicuntur in uia domicilia, ad quae de itinere diuer- 5
tendum sit. 3 CONSTITI plus est nunc scientem resti-
tisse quam praeteriisse nescientem.

336 8 HEM BIDVVM H. M. E. <'hem'> interiectio laborantis ✓
animi; 'biduum' sic pronuntia ut longum nimiumque tempus;
tum deinde 'hic' tamquam in loco solo atque tristi. 10

337 9 1 SOLI SINE ILLA scilicet sine illa. 2 Aut sine
alio oblectamento. 3 SINE ILLA satis amanter. 4 SINE
ILLA iam causa est, cur biduum grauetur loco tristi, cur
solacium conquirendum. sunt autem qui idem putent esse
'soli' 'sine illa', ut 'sine illa' ἐξήγησις eius sit quod 15
dixerat 'soli'.

338 10 NIHIL EST QUID NIHIL SI NON ETC. amantium dispu-
tationes intermiscunt quaedam consilia sanae mentis, quae
tamen statim resurgentis amoris saeuitia deuincantur.

339 11 EHO NE VIDENDI QUIDEM ERIT 'eho' ridicule additum, 20
tamquam omnino non secum loquatur sed cum altero. ✓

40 12 1 SALTEM HOC LICEBIT bene bis dictum 'licet'
'licebit', quasi de re magna loquatur. totum ergo ama-
torie. 2 CERTE EXTREMA LINEA et hoc recte, quia quinque ✓
lineae perfectae sunt ad amorem: prima uisus, secunda 25

1 an ἀφαιρέσεις] αναφέσεις V, anae . p . c . e . i . c . C,
om. T || 3 ubi ad ipsum u . d . V || 4 <uertitur> flectitur C ||
5 ad quae] atque TC || 6 est om. TC || 7 praeteriisse C || 8 H.
M. E.] hic manendum est C | hem add. Klotz || 10 hinc TC | solo
loco TC || 11 SOLI SINE] solis me TC | scilicet] s . V, soli TC |
Aut] ac T || 12 illā T | amantem TC || 13 causa V, cause TC |
ioco C | tristis V, tristis TC || 14 conquirendum TC | aut T | idem
om. TC || 15 solus TC | ut dett.: aut TCV | ex se gessisse
iussit TCV, corr. ed. pr. || 17 EST om. TC | QUID] qui id TC,
quid id V | ETC. om. TC | amantum C || 18 sanae V || 19 tamen]
cuqtū T | deuincantur TC || 20 ehone u . q . erit eho V, eho ne
uidendi quidem merite (-tis T) hō TC || 21 loquitur T || 22 saltim
TC || 25 ad om. TC

alloquii, tertia tactus, quarta osculi, quinta coitus.

3 An sic dixit 'extrema linea', quemadmodum dicitur longis lineis quid fieri, id est de longinquo?

641 **13** 1 AMARE HAVD NIHIL EST 'amare' modo frui amore dicit. Plautus in Bacchidibus (*I* 1, 67) 'prius 5 adero quam te amare desinam' et (*Bacch. fr.* 14) 'sine te amem'. 2 VILLAM PRAETEREO SCIENS sciens quidem, sed non minus amator quam prius.

642 **14** 1 SED QVID HOC QVOD TIMIDA SVBITO EGREDITVR PYTHIAS ex huius uerbis persona in scaenam ueniens et 10 locutura describitur. 2 *Et* TIMIDA modo aegra, turbata commota. Plautus (*Bacch. I* 1, 73) 'nam ut ex mari timida es' et hic ipse (*Hec. III* 1, 40—41) 'uxorem' inquit 'Philumenam pauitare nescio quid dixerunt'. 3 TIMIDA timens: aliud naturale est, aliud euentus est, 15 ut (*Verg. Ecl. VI* 20—21) 'addit se sociam timidisque superuenit Aegle, <Aegle>, naiadum pulcherrima'.

3.

643 **1** 1 VBI EGO ILLVM SCELEROSVM MISERA ATQVE IMPIVM INVENIAM in hac scaena operae pretium delectatio est 20 ✓ spectatoribus ex querela ancillae Thaidis atque errore Phaedriae. 2 VBI EGO ILLVM s. hoc initio ostenditur

1 alloquii *Bentley*: loqui *codd.* | osculum *V*, oculi *T* || 2 dicitur] dixit *T* || 4 amore *C* | HAVD] aut *TC* || 5 dicit] d. *TC* |

Pla. *C* | pius *T* || 6 adero] ade (adē *C*) pro *TC*, adē^d pro *V*; hic adero *Plaut.* || 7 sciens] scies *C*, om. *V* || 9 hoc <est> quod t. s. e. pithias *V* || 10 PYTHIAS] **** *TC* || 12 nam — hic] manum ex mari timide (-di *T*) sed hic *codd.* || 14 philomenam

codd. | qui *C* | discerunt *T*, dixerit *V* || 15 TIMIDA timens *W.*: timens (^{idi} *corr. m.* 2 = *dett.*) *V*, om. *TC* | est 1.] et *T* | euentu *C* || 16 addidit *codd.* | timidusque *T* || 17 egre *V* || 18 scelerosum m. atque i. in. *V*, s. m. a. i. i. *T* || 19 delectatio est *W.*: delectationis *codd.* || 20 atque om. *TC* || 21 s.] sce. *C*, om. *V* | inditio *C*, -cio *T*

tamquam persequens fugientem progressa esse persona.

3 SCELEROSVM MISERA scelerosus est multorum, scelestus uel unius. 4 Scelerosus proprie auctor est sceleris, sceleratus in quo scelus sit constitutum aut commissum.

5 SCELEROSVM accusatio personae. 6 SCELEROSVM 5 ATQVE IMPIVM 'scelerosum' in Thaidem, 'impium' in uirginem.

44 2 1 AVDAX FACINVS FACERE ESSE AVSVM 'facinus facere' figura ἀρχαϊσμός. 2 HOC QUID SIT VEREOR UNUM pro duobus dixit, pro: et nescio et uereor. 10

45 3 1 QVIN ETIAM INSVPER accusatio facti. 2 SCELVS αὐξήσις: plus enim est 'scelus' quam 'scelestus', ut Lucilius (*libr. inc. fr. 107 M.*) 'carcer uix carcere dignus'.

3 POSTQVAM LVDIFICATVS EST VIRGINEM argumentum ab his, quae sunt post negotium gestum. 4 *Et* mire 'post- 15 ✓ quam ludificatus est, conscidit' dixit, cum ille uidelicet, dum uirgo reluctatur, hoc fecerit. 5 *Et* mire expressit uitium illatum uirgini ab eo quidem, qui uitare iam posset, sed tamen eiusmodi ab adolescentulo, cuius propter teneras adhuc uires ad explicandam uenerem longiore nixu 20 aduersus uirginem utendum fuit. nam ideo praeter occasionem familiae discedentis tempus, locus et cetera attributa negotio etiam somnus uirginem opprimens

1 progressam esse personam *codd.*, *corr. W.* || 2 sceleros⁹ *T* |

MISERA] inueniam *V* || 3 uel *TC*, uē̃ (corr. *m. 2 = dett.*) *V* | auctores sceleris *TC* || 4 commissa *T* || 5 personae] p se *TC* || 6 impius *T* || 8 <esse> facere *T* | f. e. a. *V* || 9 ἀρχαϊσμός *V*, ***** *TC* | VEREOR] u. *V* | unum—uereor *om. TC* || 11 ETIAM] ē *T* | accusato *T* | facto *TC*, facta *V*, *corr. ed. pr.* || 12 αὐξήσις *V*, **** *TC* | enim *om. TV* | celestus *T* || 14 Postquam l. est u. *V* | 15 gestum^a (*corr. m. 2 = dett.*) *V* || 16 est *dett.*: et *TCV* | conscidit *T*; discidit *Ter.* || 18 ab eo] adeo *TC* | uitia *TC* || 19 possit *TC* | huiusmodi *T* | edulescentulo *C* || 20 expiandum *CV*, espiatam *T*, *corr. W.*; explendam *Steph.* | longior ē *TC* | nixu *Schoell.*: noxa (nosso *T*) *codd.*; rixa *Westerh.* || 21 praeter *ex* propter *corr. C*¹ || 22 iocus *C* || 23 etiam *dett.*: et *V*, iam *C*, nam *T* | somnis *T*

- ✓ adiuuat Chaeream. 6 *Et* mire 'ludificatus' potius quam 'complexus est' aut tale aliquid, quod amorem indicaret.
- 646 4 1 VESTEM OMNEM MISERAE DISCIDIT adeo non amore fecit sed iniuria. 2 *Et* uide ut ex his appareat multum uirginem reluctatam. 3 TVM IPSAM CAPILLO CONSCIDIT 5 multo melius, quam si diceret 'capillum illi conscidit'.
- 648 6 1 VT EGO FACILE VNGVIBVS ILLI IN OCVLOS INVOLEM nonne credis Pythiam id comminari, quod a uirgine minus factum sit? quod, quia puella, non potuit. 2 VNGVIBVS ✓ quibus armatur hic sexus. 3 IN OCVLOS quasi amatori. 10 4 VENEFICO commutanti homines et ex uirginibus mulieres facienti. 5 An 'uenefico' amatori, quia amor uenenum? Vergilius (*Aen. I 688*) 'occultum i. i. f. q. ueneno' et (749) 'longumque b. a.'
- 649 7 1 NESICIO QUID PROFACTO ABSENTE NOBIS TVRBATVM 15 EST DOMI aut subdistinguendum et subaudiendum 'me', ✓ aut ἀρχαϊσμός est figura 'absente nobis' pro 'absentibus nobis'. Pomponius in Ergastilo (*Ribb. com.³ fr. 2*) 'praesente amicis inter cenam d. o.'; Varro in Marcello (*De serm. Lat. V fr. 82 Wilm.*) 'id praesente legatis 20 omnibus exercitu pronuntiat'. 2 'Absente nobis' cum dicit, pro praepositione ponit 'absente', ut si diceret coram amicis.

1 adiuuat — quam *om. TC* | adiuuat *in ras. V²* || 2 compressus *T* | quod] pro *T* || 3 Vestem o · m · d · *V* || 4 et inde *TC* | appareat ex his *T* || 5 tam̄ *C* | ipa *T* | conscidit *C*, conscidat *T* || 7 ILLI IN] i · m · *V*, *om. TC* | o · i · *V* || 8 minus fac<tum (*in mg. m. 2*)> sit quod quia *V* || 9 quia *om. TC* || 10 oculis *codd.* | amatorio *TC* || 11 benefico (-cio *C*) *TC* | hominis *T* | et] ut *TC* || 12 ueneficio *C*, benefico *T* || 13 uenenum <sit (*in mg. m. 2*)> *V* | i · i · f · que ueneno *C*, m · f · quae ueneno *V* || 14 longum q · b · a · *V*, longum quae · r · a *C*, longumque 2 a · *T* || 15 nescio quid p · a · n · t · est d · *V* || 16 et] est *T* | audiendum *V* || 17 ἀρχαϊσμός *V*, ***** *TC* | est] et *T* | absente *V*, absolute *TC* | pro — nobis *om. T* || 18 in Ergastilo *Ribbeck*: sine ergo istuc *TC*, sine de tuo ergo istuc *V* || 19 scenam *TC* | dio · *T* | in Marcello] in *V* ad Marcellum *Wilmanns*; *logistoricum significari putat Schoell* || 22 dicit] b · *V* | propositione *V*, proprie positionem *C* || 23 coram amicis] clam nobis *Westerh.*

- 550 8 QVID FESTINAS propere turbaris et trepidas. Sal-
lustius (*Hist. II fr. 46 M.*) 'festinantibus in summa inopia
patribus'.
- 551 9 EGON QVEM QVAERAM deest 'rogas'.
- 553 11 1 EVNVCHVM QVEM DEDISTI NOBIS QVAS TVRBAS 5
DEDIT aut *σύλληψις*, ut (*Verg. Aen. I 573*) 'urbem quam
statuo, uestra est', aut 'quem' cum interrogatione pro-
nuntiandum, ut sit qualem. 2 *Et* quidam uolunt
'quem' subdistinguere, quasi dicat 'qualem', sed nesciunt
hac figura multum ueteres usos esse; 'eunuchum' enim 10
ad 'dedisti' uerbum rettulit nunc. ad 'dedit' ergo propter
aliud *ἀξίωμα* adsumendum extrinsecus 'is eunuchus'; nam
quotiens uno nomine aut pronomine diuersae declinationis
enuntiationes comprehenduntur, necesse est quod alteri
accommodatum fuerit ab altero discrepare. 3 QVEM DE- 15
DISTI QVAS TVRBAS DEDIT et 'quem' et 'quas' sic accipe,
quasi dixerit 'qualem eunuchum' et 'quales turbas'.
- 554 12 QVID AIS hoc admirantis est potius quam inter-
rogantis.
- 555 13 1 TEMVLENTA ES ebria, a temeto, quo nomine 20
antiqui graue uinum appellabant, ideo quod temptaret
mentem, id est labefactaret. Vergilius (*Geo. II 94*)
'temptatura p. o. u. l.' 2 VTINAM SIC SIENT QVI MIHI

1 propere *T*, prope *C*, properas *V* (*dett.*) | trepidis *T* ||
4 QVEM] quae *C* || 5 eunucum *V* | quem d·n·q·t· (*om. V*)
d· *TV* || 6 *σύλληψις V*, quē **** *TC*; *ἐντίπτωσις* est casus
pro casu *ed. pr.* (*cf. Servius*) || 8 ut *sscr. C*¹ || 9 dicant *codd.*,
corr. Steph. || 10 hoc *T* | enim ad] quem *TC* || 11 dedisti *ex did-*
*corr. V*² | ad dedit *Teuber*: addit *codd.* || 12 *ἀξίωμα V*, ****
TC || 13 declinationes *C* || 14 enuntiationes *V*, enunctiares *C*,
enuntiarum *T* | complehendendum *C*, comprehendun *T* || 15 <ut
(*in mg. m. 2*)> quem *V* || 16 QVAS] quōs^a *T* | et 2. *om. T* | quasi
sic accipere *C*, quāi sic actiui *T*, quas sic accipe (*licet in mg.*
add., p *ex p corr. m. 2 = dett.*) *V* || 18 hic *C* | potius *om. TC*
(*dett.*) | interrogantis <est (et *T*)> *TC* || 21 temptarat *C*,
tentaret *V* || 23 tentatura *pedes olim ui<neturaque linguam (in*
mg. m. 2)> *V* | SIENT] sten *C*, sint *T* | q·m·m·u· *TV*

MALE VOLVNT bene non esse ebriam in maledictum uersum, quasi uere temulentam esse felicitatis sit.

3 An non negat ebriam <se esse>, sed non uino sed malo ebriam uult intellegi?

656 ✓ 14 1 AV OBSECO MEA PYTHIAS 'mea' et (*Ad. III 1, 2*) 5 'mea tu' et (*Eun. I 2, 50; 70 al.*) 'amabo' et alia huiusmodi mulieribus apta sunt blandimenta. 2 <QVOD

✓ ISTVC> NAM MONSTRVM FVIT scilicet 'monstrum' est omne contra naturam. si igitur eunuchus est et uitiauit uirginem, contra rerum naturam factum est et recte monstrum est. 3 *Et* ordo: quodnam istuc monstrum fuit? 10

657 ✓ 15 1 QVI ISTVC FACERE EVNVCHVS POTVIT 'istuc facere' honestius apud puellam, quam si 'uitiare' dixisset.

2 *Et* potest uideri aliquid nutu significare. 3 EGO ILLVM NESCIQVI SIET bene uitauit eunuchi nomen, ut 15 uitiasse uirginem obtinere possit.

659 17 1 VIRGO IPSA LACRIMAT nunc ostendit quid fecerit et ostendit argumentis. 2 NEQVE CVM ROGITES QVID SIT

✓ AVDET DICERE quid si uerberata est? sed non puderet queri. haec autem iniuria apud uirginem non habet 20 nomen.

660 18 1 BONVS VIR εἰρωνικῶς, non enim iam eunuchus.

✓ 2 NVSQUAM APPARET nescias utrum fugam eius queratur an culpam; sed constat haec argumenta esse, quod ipse

1 malum uolunt C | est T || 2 uersum Schoell: uerbum CV, uerum T; uertit Steph. | temulentum esse V, temulentasse TC | ifelicitatis (ī *add. m. 2*) V || 3 an non negat] *procul dubio et an* <erat (*in mg. m. 2*)> V (= *dett.*) | se esse ebriam Steph.: ebria *codd.* | sed 2.] tñ *in ras.* V² || 5 hau V, Aut TC ||

6 meaⁱ tu V | amo TC | huius modi T || 7 acta T || 8 NAM] non TC || 10 rectum TC || 11 oro quidnam TC | monstri///// V || 12 istuc T | f. e. p. V | POTVIT] potius C || 13 uitiauret TC || 14 Et] ut C || 15 nescio illum T | quis (quis C) sit <****> TC; σόλληψις *suppl. Steph.* | uitiauit TC || 16 optinere C, obtingere T || 17 quid - ostendit *om.* C || 18 neque cum roges q. s. a. d. V | CVM] ad T || 19 dicere audet (iub₃ T) TC | est sed W.: est se V, esse TC, esset *dett.* || 22 ironicos *dett.*, ironius C, ronius T, yronice V || 23 appareat nesciat TC | fuga... culpa *codd., corr.*

Wieling

uirginem uitiauerit. 3 BONVS VIR bene 'uir', quia hoc illum esse contendit. 4 ETIAM MISERA HOC SVSPICOR bene 'etiam', quia et hoc suspicatur, uirginem uitiatam.

61 19 1 NEQVEO MIRARI SATIS bene hic omnes suspensiones ad eunuchum quem nouit reuocat, nescit Chaeream. 5

2 *Et* mira locutio: pro eo quod est 'nescio' 'nequeo mirari satis, quo ille abire ignauus possit longius'.

63 21 1 VISE AMABO <NVM> SIT 'domi' subaudiendum est. 2 *Aut*: num sit quod dicis.

66 24 1 SED NIHIL POTESSE ut uoluntatis rei sint, non 10 et facti. 2 VERVM MISERAE NON IN MENTEM VENERAT non 'nihil posse' sed 'amatores esse maximos'; ad partem enim sententiae pertinet quod dicit 'non in mentem uenerat', non ad totum, quod audiuisse se dicit. 3 *Et* iam si penitus consideraueris, controuersia inerit: si enim 15 nihil posse audieras, quid est quod in mentem non uenerit ut uitares? utrum igitur amatores mulierum esse maximos audieras? quod ipsum uitandum fuit; neque enim hoc satis est ad pudicitiam stuprum uitasse, cum impudica fieri uel solo osculo possit, quam omni 20 modo integram et inlibatam uelis. an 'uerum' non erit coniunctio sed nomen, ut illud quasi falsum audierit, hoc autem quod uerum inuentum est, non suspicata sit?

1 uitiauerit uirginem C || 2 illūd V | contepnit T | misera hec suspicor C, suspicor h. m. V || 3 et om. T || 4 nequeo mi. s. V, nequid mirari satis TC || 5 cheream <si quidem hunc esse (in mg. m. 2 = dett.)> V || 6 mire TC | nescio dett., om. TC V | nequeo — satis om. V || 7 abire i. p. l. V || 8 Viso (uis T) amabo si TC, uise amabo si V || 9 quod] P T || 10 potest esse TC, posse V | uoluntate T | sunt V | non et] sed non in ras. V² || 11 miseram TC, -ra V || 14 non <nihil> ad C, non <nihil non> ad T | totam V | dicit Westerh.: dudum codd. | Et iam] etiam V || 15 si W.: nisi codd. | penitus^{negatiue} (sscr. m. 2 = dett.) V | controuersum erit TC | si 2.] sed T || 16 quid est dett.: quidem C, quid TV || 17 ut tutares C | uirum C, uerum V¹ || 20 omni modo] omnino C || 21 inlebatam T | eris ut vid. T || 22 coniunctio om. T | illum V || 23 suspicatam TC

nam in mentem uenire non reminisci tantum, sed etiam cogitare significat. sic Cicero (*divin. in Caec. 8, 27*) 'in mentem tibi non uenit causam publicam sustinere' id est: non recogitas, non suspicaris. 4 VERVM MISERAE si 'uerum' pro coniunctione accipimus, subaudiendum erit 5 hic 'amatores mulierum esse eos maximos'. 5 IN MENTEM NON V. non quod audieram, sed quod hic fecit.

6 An aliud non in mentem uenerat, non scilicet facturum fuisse quod fecit? 7 NON IN MENTEM VENERAT aut non cogitaram aut non eram recordata. 10

667 25 1 NAM ILLVM ALIQVO CONCLVSISSEM mire 'con-
 ✓ conclusissem' dixit ut feram. sic alibi (*Phorm. V 1, 17*) 'conclusam hic habeo uxorem saeuam'. 2 NEQVE ILLI COMMISISSEM VIRGINEM si uel amatorem tantum meminissem.

4.

668 1 1 EXI FORAS SCELESTE AT ETIAM RESTITAS FVGITIVE 15
 ✓ iucundus error, in quo non dubitat Phaedria ipsum esse qui quaeritur, uerum insuper sic aggreditur, tamquam sciat ipse. 2 SCELESTE quale est scelestum appellari, qui nihil sciat! 3 RESTITAS necessario restitat, qui miratur se protrahi. 20

669 2 1 FVGITIVE et scelestum et fugitium increpat, in hunc crimen transferens Chaeraeae. 2 PRODI MALE

1 nam *om. T* || 4 irecogitas *V*, ire (esse *T*) cogitas *TC* | nam *T* | misera *V* || 5 pronuntiatione accipimus *T*, (ci *ex ce corr.*) *C* | hoc erit *V* || 6 eos *V* || 7 v.] uenit *TCV*, uenerat *dett.* || 9 VENERAT] u. *V* || 10 cogitatum *codd.*, *corr. W.* | erat *codd.*, *corr. Steph.* || 11 nam illum a. c. *V* | conclusissem *om. T* || 12 feram <saeuam (*in mg. m. 2 = dett.*)> *V* | sic <et> *C* || 13 ^h sic *V*, sic *TC* | commisisse *C*, com. *V* || 14 VIRGINEM] l *V* | meminisse *dett.*, -sse *TCV* || 15 etiam r. f. *TV* || 16 iocundus *TC*, iracundus *V* | dubitet *TC* | phedriam *C* || 18 sciat *Scheidemantel*: sit *codd.* | Scelestus *V* | celestum *T* || 20 qui *sscr. T* || 20 prothrai *C* || 21 et 2.] ut *T*, ^e ut *V* || 22 geree *T* | prodi m. c. *V*, prodi malis 9 *T*

CONCILIATE opportune adulescens et hic exprobrat munus magno emptum. 3 'Male' magno significat, ut Plautus in Amphitrione (*I 1, 132*) 'haec nox scita est exercendo scorto conducto male'. 4 Ergo 'male conciliate' magno empte significat. 5 MALE CONCILIATE omnis conuentio 5 uniuscuiusque unicuique conciliatio nominatur. 'con-ciliatum' ergo magno emptum.

70 3 OS VT SIBI DISTORSIT et hic memor adulescens insinuandi muneris dixit illum os sibi distorsisse, qui natura sit pulcher. [os autem illi dicimur distorquere, quem 10 natura pulchrum deturpamus.]

71 4 1 QUID TIBI HVC REDITIO EST eleganter reditio ei ✓ obicitur, qui re uera loco se non mouerit. 2 QUID VESTIS MUTATIO sic ueteres. Plautus in Trinummo (*III 2, 83*) 'quid tibi interrogatio aut <in> consilium huc 15 accessio?'; Caecilius in *Ἀρπαζομένη* (*Ribb. com.*³ fr. 6) 'quid tibi acceptio est argumentum aut de meo amore uerbificatio est patri?'

72 5 PAVLVLVM SI CESSASSEM PYTHIAS familiare iratis est auertere se ad aliam personam ab ea, in quam commo- 20 ueantur.

73 6 1 ITA IAM ADORNABAT FVGAM uestis mutatu scilicet;

1 et om. T | hic om. C | exprobrat TC || 2 significatur (-care T) ut TC | 3 amphi C | mox *codd.* | sata T || 4 scorto] seruo *codd.* | consiliate T || 5 consiliate T, con. V | omnes coniunctiones (coniunct- CV, conuent- *dett.*) cuiusque *codd.*, *corr.* W. || 6 unicuiquam consiliatio T | consilia T || 8 sibi d. T | et hic — distorsisse om. TC || 9 natura] nam TC || 10 puger T | os — deturpamus in mg. V² (= *dett.*), om. TCV¹ || 11 dicimus V || 12 hoc T | r. est V | eis TC || 13 mouerunt C || 14 internummo C || 15 interrogatio] interpellatio Plautus || 16 Caelius V, Coelius C, Coelius T; *corr.* Steph. | *Ἀρπαζομένη* V, *apna-30*MENN T, ***** C || 17 acceptio] aucupatio *ed. pr.* | est om. T | meo om. *ed. pr.*; *del.* Luchs || 19 Paulum C | CESSASSEM] c. V | pithias TC, pithia V | familiare (-riter T) iratus

est TC, iratis est (*sscr. m. 2*) V || 20 auertere *codd.*, *corr.* Steph. | quem TV || 22 mutatu scilicet Goetz: mutatus TC, mutatio V

nam liberi uestem habebat utpote Chaereae, serui uero atque eunuchi deposuerat. 2 ITA IAM ADORNABAT ut supra (III 5, 34) 'adornant, ut lauet'.

674 7 1 HABESNE HOMINEM AMABO haec omnia Pythias cernens eunuchum loquitur; id enim erit iucundum, ut quaerat illum quem uidet. 2 QVIDNI HABEAM 'quidni' quid nisi, hoc est cur non habeam?

675 8 1 VBI EST Dorionem contemplata dicit 'ubi est?', quia non ipsum sed alterum nouit. 2 ROGITAS NON VIDES stomachatur uterque errans mirifice: illa quod eunuchum credit Chaeream uidens, hic quod eunuchobicit quod commisit Chaerea.

676 9 HVNC SCILICET hoc iam tangens eunuchum dicit Phaedria.

677 10 HVNC OCVLIS SVIS NOSTRARVM NVSQVAM QVISQVAM VIDIT PHAEDRIA uel ἀρχαϊσμός est figura pro 'nostrum', uel 'nostrarum' id est quae familiae nostrae sunt, ut parum sit non uidisse Thaidem, nisi addatur ne familiarium quidem ullam esse, quae hunc uiderit.

678 11 QVISQVAM antiqua locutio est.

679 12 NON VIDIT totidem iisdemque uerbis repetita interrogatio stuporem admirantis ostendit et iam ueluti consentientis.

680 13 1 NAM QVEM ALIVM HABVI NEMINEM bene ad illud quod ait (v. 12) 'an hunc', quasi ex multis. 2 AV NE

1 ueri CV || 2 atque] at T | adornarat (?) C, ad · V | ut] aut TC || 3 lauēt V, ualet TC || 4 Habesne h · a · V || 5 chremes (del. et in mg. cernens) C | iocundum CV || 7 quid inquit nisi <habeam> hoc est V || 8 Dorionem — est om. TC | Dorionem] Dorum Lindenbr. || 9 rogitans TC || 10 uidens T | stomachabatur TC | utreque T | mifice T || 11 credit Westerh. | quod] pro TV || 12 abicit TC | commissus est cherea (gereae T) codd., corr. ed. pr. || 13 HVNC] Hinc V, Hic TC | iam om. TC | eunuchum hoc dicit phedriam V | dicit] dum TC || 15 hunc oculis suis n · n · q · u · f · V | numquam Ter. || 16 uel (ut T) ***** TC V; archaismos ed. pr. | figura q nostrorum T || 18 sit <si> V | uidisse dett.: uīdisset TC V | thais V | nec V || 19 illa esse TC || 21 iisdemque V | repetita W.: repetit et sscr. V², repetit TC || 23 Nam quem CV (dett.), namque T || 24 Au ex An corr. C, han/// V | nec V

COMPARANDVS QUIDEM EST AD ILLVM 'au' interiectio est ✓
conturbatae feminae nec constantis sibi.

81 14 1 ILLE ERAT HONESTA FACIE τῶ ἰδιωτισμῶ 'erat'
quasi de mortuo aut qui non est, scilicet Thaidi, quia
fugit. 2 HONESTA FACIE ET LIBERALI commode est 5
descriptus Chaerea. 652 ✓

84 17 NVNC TIBI VIDETVR FOEDVS facete 'uidetur foedus':
nunc enim est.

85 18 1 TACE OBSEURO apte dictum est 'tace' femineo
stomacho quasi impudenter assistenti formae improbae et 10
argumenta inaniter pertinaciterque inuocanti. 2 TACE
OBSEURO de consuetudine dictum est 'tace' et bene addi-
tum 'obseuro', ne 'tace' ipsum uideretur iniuria.

87 20 1 QVEM TV VIDERE VERO VELLIS PHAEDRIA COM-
mota aduersus Phaedriam cogitur eum laudare, cui irata 15
est, et ideo totum callide. 2 QVEM TV VIDERE VELLIS
facete, quasi hunc nec ipsi qui misit conspectum uelit.
3 An 'uelles' talem <qualem> loquor? 4 Et breuiter
forma laudata est, cum prolixius illius sit describenda
deformitas. 5 QVEM TV VIDERE VERO uere pulcher est, 20
cuius forma nec odium nec conuitia commeruit. Lucilius
(Sat. I fr. 19 M.) '†athyonidi satin† ex facie florem

1 comparandum TC | QUIDEM] q. V | EST AD ILLVM om. TC |
hau V || 2 ne C || 3 ille erat h. f. V | honeste T | τῶ ἰδιωτισμῶ
V, ***** TC || 4 scilicet thaidi T, sed non thaidi C, in domo
thaidi^s (corr. m. 2 = dett.) V || 5 commodo TC V¹, commode
V² (= dett.) || 7 TIBI] eo V (dett.) | u. f. V || 9 tace om. V ||
10 impediēter codd., corr. ed. pr. | adisistenti V || 11 -que
sscr. V², om. TC || 12 additur codd., corr. W. || 13 uidetur T |
iniuriam codd., corr. ed. pr. || 14 Quem t. u. u. u. f. V |
VERO] ꝑ T, om. C || 15 eu C || 16 VIDERE VELLIS] u. u. V,
uelles uidere T, uidere C || 17 <ne> hunc TC | ne CV |
ipse codd., corr. W. || 18 An] Quem V | qualem add. W. |
loquor. Et] et in ras. V² || 19 illi codd., corr. ed. pr. | sit
describenda V || 20 VIDERE] u. V | pulchrae (C, -cra T || 21 nec
odium nec conuitium V (= dett.), odium ne confessa (-xa T)
TC || 22 Athyonidi satin C, atimidi satri T, Athynnidi sacri V;
atinnidi (athinidi, athidini) sacri dett.; satir. I 'Hymnidis
Dziatzko, in satirarum I 'Hymnidis L. Mueller

delegeris? 6 QVEM TV VIDERE quare 'tu'? an quia istae iam nolunt, iratae scilicet ob uitiatam uirginem? an 'tu' quasi spectator formarum elegans (cf. III 5, 18), ut qui amator sis Thaidis?

688 ✓ 21 1 HIC EST VIETVS VETVS VETERNOSVS SENEX sic 5
hoc totum pronuntiandum, quasi irascatur huic, propter quem laudauerit Chacream. 2 VIETVS mollis flaccidusque et flexibilis corpore, unde et uimina et uimenta et uites et uietores dicuntur. — 3 *Et uiere ligare dicitur, quia uietis uirgis ligare possumus quodlibet.* — <sic et> Lucretius (III 386) araneae dixit 'uietam uestem', id est putri mollitia praeditam. 4 VETVS ad uituperationem ponitur modo, non ad laudem, ut (*Andr. prol.* 7) 'ueteris poetae maledictis respondeat'. 5 'Vetus' est, cuius diminutiuum est uetulus; 'ueterinosus' morbo uetere confectus 15
ac diuturno, quales sunt qui hydropem patiuntur; — 6 *Et recte, nam saepe eunuchi in senecta ueternosi sunt et cito hoc laborant morbo.* — 'senex' ex malo aegritudineque rugosus. 7 SENEX utrum <uere> senex an quia ita uidetur ob deformitatem? 20

689 ✓ 22 1 COLORE MVSTELLINO errauit Terentius non intellegens Menandricum illud 'αὐτός ἐστιν γαλεώτης γέρων'.

1 delegeris <pulchra> L. Mueller | VIDERE] u. V | quare^{ia} (corr. m. 2) V | ista C || 2 uolunt TC | iratis T | an dett.: nam CV, iam T || 4 amatoris TC, amator es V, corr. ed pr. || 5 uetus uietus V, uietus TC (dett.) | pronuntiat TC | irascitur C, -scē T || 7 flaccidusque (a ex o corr. m. 2) V, flaccidus TC || 8 et 1.] in T | uineta TC, uimenta V, corr. Steph. || 9 uietores V, uictores C | dicuntur om. TV¹, in mg. add. V² | uie religare TC, uie religatae V | dicitur om. V || 10 uictis C | quodlibet CV | sic et add. W. || 11 Aranea dicitur C | puter T || 12 molliora C || Vietus C, uictus T || 13 modo post laudem V | poeta C || 14 uietus T | diminutiuius V, ditopanatiuum (pa an po inc.) C || 16 ac] a TC | sint T | ydropem C, idr- T || 17 in secta T | uentricosi sunt V, Ventriosim TC || 18 cito] saepe sscr. V² | ex Steph. (e dett.): et TC V | malo] morbo dett. | egritudinem qz rugas TC || 19 uere add. Westerh. || 20 ita sscr. C¹ || 22 αὐτός ἐστιν γαλεώτης γέρων (sscr. m. 1) V, estin galeo tescerona ed. Mediol., ***** TC; αὐτός ἐστιν οὔτοςί δὲ Suidas

ait autem stellionem, quod animal lacertae non dissimile ✓
 est maculoso corio; namque ad id genus facies exprimitur
 eunuchorum corporis, quia plerique lentiginosi sunt. hic
 ergo errauit ideo, quia γαλή mustella dicitur, γαλεώτης
 stellio, ὥσπερ Ἀριστοφάνης ἐν ταῖς Νεφέλαις (174) ἤσθην 5
 γαλεώτη καταχέσαντι Σωκράτους'. 2 At ego † edesionum ✓
 sequor, qui recte intellexit Terentium scientem mustel-
 lino colore dixisse eunuchum uelut subliuido, quia uere
 eunuchi aut ex candidissimis lentiginosi fiunt, ut ex Gallis
 et eiusmodi occidentalibus, aut ex fuscis subliuidi, ut ex 10
 Armeniis et aliis orientalibus.

90 23 VT QUID EMERIM EGOMET NESCIAM 'nesciam' pro
 'non meminerim' uel 'non agnoscam'.

91 24 1 EHO TV EMIN EGO TE miro stomacho quod ipse
 fecit, id ex alio audire conatur et, donec haec audiat, an 15
 haec fecerit dubitat. 2 IUBE MIHI DENVO RESPONDEAT
 hoc est quod in Rhetoricis Cicero ait (I 51, 96) 'contra
 firmam argumentationem aliam aequae firmam aut firmiorem
 opponamus'. haec est igitur aequae firma. 'denuo' autem

1 stellationem *codd.* | animalia certe (-tis T) TC || 2 ad
 id] id ideo T | genus^{coloris} (*sscr. m. 2 = dett.*) V || 3 eunuchor-
 um C | corporis V (*om. dett.*) | hinc TC || 4 αγαλή V, *** TC |
 ἄλκωτη stello εἴσπερ ἀριστόφανι ceta igne φέλισσιν γαλεώτες
 καταχεται οἷο κρατούσατ ego V, ***** aniceta rgne (auiceta
 igne T) ***** cantoR (tant- T) ***** ego TC, *corr.*
Rabbow || 6 aedesionum V, edisionum C, edibicionum T; Edesi-
 donium *cod. Cuiacii*, edesionem *vel* edissionem *dett.*; *v. append.* ||
 7 intelligit CV | Terētius C || 8 uelut *om. C* || 9 lentiginosi V,
 semicanosi (*emic-* T) TC | callis C || 10 <ex> eiusmodi V,
 huiusmodi TC | accedentalibus T | fuscis C | ^vet ex V, et ex T,
 rex C || 11 aliis V || 12 NESCIAM] n. V, nescio TC | nescio T ||
 14 eho tu. N. ego te C, eho e. e. t. V | miro V, uiro TC |
 stomacho <sic ait ut (*in mg. m. 2*)> V || 15 hoc T | audiam
codd., corr. ed. pr. || 16 feceris T | dubitat. IUBE] dubitatie V,
 dubitat TC || 17 in *om. T* | rectoriis C | ait <αὐτ> V || 19 op-
 ponamus (a ex i *corr. m. 2*) V | aequae firma aut firmior ponitur
 Cic. | hoc T | firmat T | autem ad *in ras.* V², autem T

ad 'respondeat' pertinet, non ad 'mihi'. 3 DENVO
RESPONDEAT 'iube <denuo>', non 'mihi denuo' intellegendum est.

- 692 ✓ 25 ROGA mire utriusque fiducia confertur et apud
utrumque est ueritas, cum uterque fallatur. 5
- 693 ✓ 26 AT ILLE ALTER VENIT bene institit, quasi ex parte
iam. obtinuerit Pythias.
- 694 ✓ 27 1 AGEDVM HOC MIHI haec Plautina sunt, cum in
iisdem longa sit disputatio; sed mire a Terentio proferuntur
ad eius exemplum et, quod est plus, carent Plautinis 10
nugis. 2 AGEDVM *παρέλκον* est, et adiuuat ex animo
loquentem.
- 695 28 TACES et recte tacet, quia metuit Chaeream.
- 696 29 MONSTRVM HOMINIS bene eunucho dictum 'monstrum
hominis', hoc est: nec mas nec femina. sic et supra 15
(II 3, 66) 'senem mulierem' dixit.
- 697 30 QVAM DVDVM <M.> nota 'modo' aperte pro prae-
terito tempore dictum esse, id est iamdudum. nam
qui iam uitiauerat uirginem, non modo sed longe ante
uestem mutauit cum eunucho Phaedriae. 20
- 698 31 QVICVM praepositio 'cum' his dictionibus sup-
ponitur: quicum nobiscum uobiscum; in ceteris uero, ita
ut ipsum nomen praescribit, praeponitur: cum amicis, cum
exercitu, cum aduocatis.
- 700 ✓ 33 1 VNDE IGITVR EVM FRATREM MEVM ESSE SCIEBAS 25

2 iube *dett.*, iubet *TCV* | denuo *add. W.* || 5 tum *C* || 6 in-
sistit q2 *T* || 7 optinuerit *C* || 8 ageñdum *C* | *MIHI*] *mō TC* | in
om. TC || 9 isdem *T*, hisdem *V* | fit *V* | proferentur *V* || 11 iurgiis
V | *παρέλκον V*, **** *TC* | iuat *T* | anima *T* || 15 masculum *C*,
-linum *T* | feminam *TC* | supra et sic semen mulierem dixit
(*dñ C*) *TC* || 17 tota *TC* | a patre *TC* || 18 nam qui *ed. pr.*:
qui nam *TC*, qui non *V* || 19 uitiauerit *V* | uestem longe ante *V*,
longe uestem ante *TC*, *corr. dett.* || 20 phedria *codd.*, *corr. ed. pr.* ||
21 iis *T* || 22 uobiscum nobiscum *C*, nob- nob- *T*, nobiscum *V* ||
23 praeponitur ^{ut} (*sscr. m. 2 = dett.*) *V* || 24 exercitū cum addu-
catis *T* || 25 eum *f. m. e. s. V* | *EVM*] meum *T*

utpote nouicius et eum, qui ex Piraeo raro discesserit et longo interuallo in astu uenerit. 2 *Et* hae sunt obliquae ✓ interrogationes, quibus uti oratores uidemus, cum deriuare testimonium nituntur. 3 *Et* ideo sic ait Phaedria, ut frustretur omnia, quae confessus est Dorio: uult enim 5 fratri esse consultum. 4 PARMENO DICEBAT EVM ESSE prope infirmatum est testimonium: quod enim Parmeno dicebat eum esse, potest falsum esse. 5 DICEBAT mire <'dicebat', non> 'dixit', ut (*Verg. Aen. III 183*) 'sola mihi talis e. C. c.'; sic autem dicimus, quando non semel quid 10 factum sed saepius demonstramus.

35 IAM SATIS CREDIS SOBRIAM ME quia supra dixerat (*IV 3, 13*) 'temulenta es', quasi grauem iniuriam hoc dicto passa sit, memoriter rettulit dictum, ut (*Verg. Aen. VII 452, cf. 440*) 'en ego uicta situ' et (*XI 392, cf. 366*) 15 'pulsus ego?'

36 IAM SATIS CERTVM EST VIRGINEM VITIATAM ESSE ordine agit, cum primo de se, tum de aduersario loquitur.

37 1 CREDIS HVIC QVOD DICIT a personae qualitate ✓ derogat fidem; nam quid credendum est seruo eunucho 20 fugitiuo? 2 QUID ISTI CREDAM RES IPSA INDICAT haec a persona quae conuincebatur oratorie ad factum se rettulit.

1 pireo *TCV* | rato *C* | discesserit *ex -rat corr. T* || 2 hae *V*, hec *TC* | obliq *C*, -qui *T* || 3 uidentur *C*, om. *T* || 4 ideo] imo *T* | ut om. *T* || 5 frustretur *T* | quae om. *TC* | confexus *C* | es *TC* | Dorio] do *C* | uult *in ras. V*², ut *T* || 6 d[icebat (*in mg. m. 2*) > *V* || 7 infirmatum (fi *ex fo corr.*) *C*, infirmantium *V* | est om. *T* | ait *W.*: sic ait *in mg. V*² (= *dett.*), om. *TC* || 8 eum esse om. *V* | dicebat non *add. W.* | dicit *T* || 9 sola mihi talis cas · c · c · *T*, sola mihi talis ***** *C*, sola <mihi casus (*in mg. m. 2*) > tales *casandra canebat V* || 10 quod *T* || 11 factum <fuerit (*in mg. m. 2 = dett.*) > *V* || 12 iam satis c · s · m · *V* || 14 mētoīē intulit *T* || 15 si tu impulsus ego *C* || 17 CERTVM EST om. *TC* | u · u · *V* | ESSE om. *TC* || 18 ordinem *C* | ait *TC* || 19 quod dicit *TC*, q · d · *V*; dicat *Ter.* || 20 nam *in ras. V*² || 21 figitiuo *C* | istic *TC* | hic *ex hec corr. T*; hoc *dett.* || 22 q3 cum uincebatur *T* | id *C*

- 706 ✓ 38 CONCEDE ISTVC PAVLVLVM ad se uersum dicit
'istuc', ut longe sit a Pythia. *eunucho enim dicit Phaedria.*
- 709 41 1 O SCELESTVM ATQVE AVDACEM HOMINEM Chaeream
uel Parmenonem. sed sic pronuntiandum est, ut putet
ancilla de eunucho dici, hoc ipso qui praesto est; ideo 5
illa 'uae mihi: etiam nunc non credis?' 2 VAE MIHI
quidam hoc totum 'uae mihi' usque ad 'irrisas modis'
a Pythia dici existimant.
- 711 43 1 MIRVM NI TV CREDAS QVOD ISTE DICAT utrum
serua quod seruus? an stulta quod stultus? an femina 10
quod eunuchus? 2 MIRVM NI TV clare dicit; quidam
pressius putant.
- 712 ✓ 44 1 HEVS NEGATO RVR SVM 'rursum' non ad 'negato'
pertinet, sed ad interrogationem, ut sit: rursus interrogo te.
2 RVR SVM retro, id est <e> contrario ac per hoc: 15
contrarium superioribus dicit.
- 713 45 1 NON POTEST SINE MALO FATERI VIDEO ampliatio
[dilatio] quaestionis argumentum est nihil constitisse.
adde quod poenam minatur non tamquam iam incerto
sed iam falso testi. deinde ipsum 'fateri' consideremus 20
quale sit: non est testis, sed rei. hic igitur ut in illum
culpam transferat uniuersam, 'fateri' dixit, non 'iudicare',
ut ipse reus, non alieni facti testis esse dicatur. 2 NON

2 phitia C | dī C || 3 cheream <scilicet> dett. || 5 quod T |
es adeo TC || 6 illa <infert> (ueh in mg. add. m. 2) V | credis] c.
V || 7 ueh V | usquam ad irrisas mōis T || 8 phitia C | dici
V, dici <hoc> TC || 9 NI] si V | DICAT] dīē T, d. dum V, dum
C || 10 serua] seruus TC || 12 prescius T || 13 Heus <tu> V |
rursu rursum T | non] nom C | negationem TC || 14 ad interro-
gata C | sit om. T | interrogato V, -ta C, -tus T; corr. W. ||
15 rursus CV | e add. P | ac] hac C || 17 sine m. f. u. T ||
18 <et> dilatio ed. pr., secl. W. || 19 addi codd., corr. ed. pr. |
quod] q ex p corr. V² | poena codd., corr. ed. pr. | menatur T |
non in ras. V² | incertos etiam TCV (sed s del. V), -to sed
etiam dett. || 20 falso bis C | teste TV, om. C; corr. Steph. | deinde
ipsum V, de me ipso T || 21 testis sed rei (rex T) TC, testis
fateri sed rei V | hic in ras. V² (= dett.), ne TC | igitur <ut
in il (in mg. m. 2)> lum in ras. V² || 22 iudicare TC || 23 ut
in mg. V² (= dett.), om. TC | dicatur V

POTEST SINE MALO quasi nec haec fuerit nec illa confessio, in quibus ueritas nulla sit.

46 1 SEQVERE HAC tamquam ad tormenta. 2 MODO AIT MODO NEGAT testis aut ab aduersario conuincitur falsitatis aut a se ipso, si uariauerit dicta. ergo priora quia non potuerant conuinci, ab inconstantia testis praesidium defensionis est inquisitum. 3 malo-

47 1 ORA ME hoc lentius, ut sit causa non saeuiendi. 2 OBSECO TE VERO PHAEDRIA bene 'uero', nam quia ille dixerat, ut simularet preces, hic anxius 'uero' addidit ostendens serio se rogare et ex animo, non ut ille iubebat, dolo. 3 I INTRO terribiliter, dummodo eum submoueat.

4 I INTRO utrum 'intro' domum ad Phaedriam an ad Thaidem? sed non oportet ad Thaidem intellegi, ne celandarum rerum index teneatur. 15

48 1 OIEI apte *σχετλιασμόν* rusticum posuit utpote serui ac nouicii. *et est deploratio ab eis sic dicta.* ✓

49 ACTVM EST SIQVIDEM hoc rursus clare. et sic dicit tamquam adhuc iratus eunucho suo.

48 2 ALIO PACTO HONESTE contra officium fuit mentiri docuisse seruum et adfuisse mendacio liberalem adulescentulum. sed uide quemadmodum defendatur: dum se mentiri coactum dicit, consulit honestati. hanc autem causam longae sermocinationis ad hoc inducit artifex poeta, ✓

1 MALO] m. V | nec hec ex hec ne corr. C¹ || 3 se q̄3 re hac (ac T) TC | ornamenta C || 4 aut Steph.: autem codd. || 5 a C, e (sscr.) V | uariauerint V | erga V | quia non potuerat conuinci (uinci C) TC, quia ergo non potuerat uinci V; corr. W. || 6 ab in ras. V² || 7 inquisitum est C || 8 <si> sit T || 9 phe. T || 10 dixit C, dicit T | hinc TC, hinc ut vid. V | addit TC || 11 serio Steph.: uero codd. | sed (sscr. et) ex C, rex T | uti V | iubebat L, iubeat TCV || 12 i] .i. TC || 13 i om. TC | intro om. C || 14 sed om. T | ad thaidem oportet TC || 15 celandarum T, calendarum (corr. m. 1) C | in dexteri eatur TC || 16 oy hey apte *σχετνιασμόν* V, ***** TC | ut potest serui agno uitii TC || 17 et om. C | ab eis] a Graecis? Atticis vel a miseris Westerh., αἰβοὶ Schoell || 20 fugit T || 21 docuisset TC | affuisse TC || 23 coactum dicit] cohaectum (-tam C) dum TC, coactum <sentit (in mg. m. 2 = dett.)> dum V || 24 induxit CV

ut apud omnes iam certum sit a Chaerea uitiatam uirginem, ne ullo errore ulterius impediatur nuptiae uel finis fabulae differatur. 3 ALIO PACTO HONESTE nullo alio scilicet nisi per hanc fallaciam.

- 718 50 PARMENONIS ISTAM SCIO ESSE <TECHNAM> QVAM ME VIVERE deest 'magis', ut sit: magis scio quam me uiuere.
- 719 ✓ 51 INVENIAM HODIE POL PAREM hic iam προοικονομία ad futurum exitum fabulae <est>; nam dum se ulciscitur Pythias, fit indicium patri Chaeraeae et confirmantur nuptiae.
- 721 53 1 VTRVM TACEAMNE AN PRAEDICEM tertium παρέλκον: abundat enim aut 'utrum' aut 'ne'. 2 Aut certe <τὸ> ἐξῆς <'utrumne'>, ut sit figura τμησις. 3 TV POL SI SAPI S QVOD SCIS NESCI S non possumus nescire, quod scimus. sed ita sane 'concordia discors' (cf. Hor. Ep. I 12, 19; Lucan. I 98); Vergilius (Aen. XI 695) 'sequiturque sequentem'.
- 722 54 1 DE EVNVCHO quod fuerit.
- 721 ✓ 53 4 TV POL SI SAPI S QVOD SCIS NESCI S uideamus, cur nolit poeta de uitio uirginis continuo scire Thaidem: utrum ne improuiso malo uehementius commoueatur ac doleat? 20 an ut ex eiusdem uirginis habitu uultuque ista cognoscat, quod est actuosius? an quod proximum uero est, ut illam et Thais et frater ignorantes uitiatam animosius aduersum militem defendant repetitum eam uenientem cum tanto strepitu ac minis? nam quo ore praeterea diceret Thais 25

2 nec ullo TC, ne ullo V || 4 scilicet om. C | per om. T || 5—6] parmenonis istam scio (om. C) esse (tegnam add. dett.) magis ut sit magis scio quam me uiuere deest magis (ut — deest magis om. TC) codd. || 7 prēm T | hoc TC | προοικονομία V, pro **** TC || 8 est add. W. || 9 sit TC | <ad> nuptie T || 10 utrum taceas an era dicam (craticam T) TC | NE om. V | παρελκον V, ***** TC || 12 τὸ ἐξῆς utrumne W.: exit TC, hoc fit in ras. V² (= dett.); cf. Eun. II 2, 3; Hec. I 1, 1 | μιμησις V, ***** TC, corr. Steph.; πλεονασμός ed. pr. || 13 si nescis TC, scias nescias V || 14 sed ita V | sane Schoell: sine codd. || 15 <et> uirg' T || 17 fuit T || 18 nescias V || 19 nolit V || 20 ne ed. pr.: ut codd. || 21 an aut TC || 22 illa T || 23 thaidis C | uitiatam <tam> V | aduersus TC || 24 uiuentem C || 25 ac minis] animis TC | ore] re T

Chremeti de sororis pudore sollicito (IV 6, 10) 'educata ita, ut teque illaque dignum est', si sciret illam uirginem non esse?

23 54 2 DE EVNVCHO quod Chaerea sit, non eunuchus.
 3 QVOD SCIS NESCIS DE EVNVCHO in Heautontimorumenon 5
 (IV 4, 26) 'nescis quod scis, Dromo, si sapis'. et hoc
 est quod *κακόζηλον* dicitur. 4 QVOD SCIS NESCIS pro-
 uerbiale est et multum apud *διαλεκτικούς* tractatum, ut
 'facio et non facio' et 'amicus sum et non sum' et 'audio
 et non audio' et cetera huiusmodi. 5 DE VITIO VIRGINIS 10
 quod iam mulier facta sit.

23 55 1 HAC RE ET TE OMNI TVRBA EVOLVES causa
 quaesita, cur ante iurgium cum milite Thais nesciat
 uitiatam uirginem. 2 ET ILLI GRATVM FECERIS cui ✓
 nisi uirgini? cuius crimen et supra silentio texeris prae- 15
 sertim tacentis iniuriam suam et sic dolentis amissam
 uirginitatem, ut nec confessionem calamitatis suae
 subire possit.

24 56 ID MODO DIC ABISSSE DORVM 'id' pro 'hoc', sub-
 iunctiuum pro praepositiuo. 20

25 57 1 THAIS IAM ADERIT bene dixit: huic enim aderit
 Thais. 2 QVIA CVM INDE aliam ex alia causa supposuit,
 quasi dicat 'uideo causam'.

1 chremeti] cheree C, -rie T | pollicito TC | educata <est>
 V (= dett.) || 2 ut eque TC | sciret T || 5 scias T | nescias V |
 ineutontum. C, me in autontum. T, eautontumerumenon V ||
 6 nescias T || 7 *κακοζηλον* Vatic. 1673, ***** TC, om. V |
 Quid T || 8 *διαλεκτικως* V, *μεκτινωξ* Vatic. 1673, **** T, om.
 C || 9 et ante audio om. C || 11 tam TC | sic T || 12 euolues
in ras. V², releuas TC || 13 ante] ame C | cum om. TC ||
 14 gratam T | cui nisi] cuius TC || 15 cuius om. T | et] ut V ||
 19 id] iam TC | abiisse V | id *in ras.* V² || 20 pro positio
 TC || 21 iam thais C, thais nam V | enim aderit V || 22 c^{um}
 (sscr. m. 2) V | inde <abeo (*in mg. m. 2 = dett.*)> V | supposuit
 <quasi praeposuit (prop- T)> TC || 23 dicat] d. T

5.

- 727 **1 1** ATAT DATA HERCLE VERBA MIHI SVNT VICIT VINVM
 ✓ hic semigrauis inducitur uino Chremes priorum memor,
 titubans in praesentibus, ut fere adpoti solent. **2** ATAT
 ✓ 'atat' interiectio est paulatim percepti atque intellecti
 mali. **3** DATA VERBA fraus facta. **4** DATA HERCLE **5**
 VERBA a milite an a meretrice, cuius iam pridem dolum
 malum in omni re suspectatus est? an magis a uino
 quasi captioso aliquo data uerba sunt, quia bibere dulce
 est, ebrium fieri turpissimum? adeo his quae sequuntur
 quasi subtilem fraudem ebrietatis inducit. Plautus de uino **10**
 (*Pseud. V 1, 6*) 'pedes captat primo, luctator dolosus est';
 Vergilius de uua idem (*Geo. II 94*) 'temptatura pedes
 olim uincturaque linguam'.
- 728 **2 1** AC DVM ACCVBABAM hic uerba data sunt.
2 QVAM VIDEBAR MIHI ESSE PVLCHRE SOBRIVS nihil ele- **15**
 gantius: non dixit 'uidebar mihi tunc esse sobrius', sed
 ut hoc ipsum iam erroris esset ac uinolentiae, 'uidebar
 mihi' inquit 'nimium sobrius'. **3** PVLCHRE fortiter ac
 nimis.
- 729 **3 1** NEQVE PES ad incessum, NEQVE MENS ad facta **20**
 ✓ et dicta. **2** SATIS SVVM OFFICIVM FACIT bene: nec enim
 omnino non facit, nam hoc insaniae est, sed non satis
 facit, quod est ebrietatis.

1 SVNT] s. T | VICIT VINVM] u. u. V || **2** inducetur C ||
 adpoti s
3 fere ¶ olent (*sscr. m. 2*) V || **4** atat om. V || **5** uerba hercle (hec
 C) TC || **6** an] nam TC || **7** re suspectatus est an magis a uino
 V, r̄specta cā magis aīō TC || **8** quasi] quas T, qua C | uerba
 data sunt <uerba> C || **9** adeo turpissimum V | secuntur TC ||
10 sub (*del. ut vid.*) suctilem C || **11** captant T | primum
 Plaut. | est om. TC || **12** de uino idem tentatura V, deuita. i.
 detemperantia C, de uia i. e. temperantia T; de uua *ed. pr.* ||
13 uenturaque C | lingua TC || **14** ac in at corr. V² || **15** MIHI
 — SOBRIVS] p. m. s. V || **16** uidebor T | tunc *ed. pr.*: nunc *codd.* ||
17 ut om. T | uiolentie TC || **20** NEQVE 2. — dicta] n. m. a. f. 2
 d. T || **21** s. s. o. f. T | nunc enim V, nec TC || **22** fecit C |
 hec C | insaniam TC, insani V, corr. W. | non *ed. pr.*: nunc *codd.*

30 4 1 QVIS EST EHEM PYTHIAS *εἰρωνικῶς* et satis miro ✓
 exemplo mutata[m] credit, postquam ipse mutatus est.
 2 QVANTO NVNC FORMOSIOR VIDERE MIHI QVAM DVDVM hoc
 multum Academicos iuuat, qui aiunt, prout habiti fuerimus
 atque affecti, ita nobis aliud atque aliud uideri et ideo 5
 nihil certi comprehendere posse.

31 5 1 CERTE TV QVIDEM POL et 'certe' et 'pol' haec
 dixit, ut appareret hanc uere loqui quae sobria est, illum
 uero ex uino falli. 2 *Et* honorifice atque ut sobria non
 dixit 'temulentior' <aut> 'lasciuior' <sed 'hilarior'>. 10 ✓

32 6 1 VERBUM HERCLE HOC id est prouerbiu[m], ut in
 Andria (II 5, 15) 'uerum illud uerbu[m] est, uulgo quod ✓
 dici solet'. 2 SINE CERERE ET LIBERO FRIGET VENVS hoc
 si ad sententiam reuocet, non conueniet ebrio, si ad petu-
 lantiam, quam scite dictu[m] est! nam et improbius factus 15
 est et, cum tropice locutus sit, tamen ordinem naturalem
 seruauit; nam primum cibus, deinde potus, postremo libido
 ueneria. 'friget' autem, quia omnis huiuscemodi uoluptas
 in calore sanguinis constituta est, qui his rebus alitur.

3 *Et* FRIGET proprie non adhaeret; translatum est enim 20
 hoc prouerbiu[m] 'friget' a picatione uasorum, quae frigida

1 quid est *T*, quidem *C* | hem *codd.* | Phitias *C*, p. *V* |
γῶωνικῶς (*v in ras. m. 2*) *V*, *** *TC*, corr. *Sabb.*; *γῶωνικῶς*
Steph. || 3 u. m. q. d. *V* || 4 iuuat achademicos (athademites
T) *TC* | <ut> aiunt *TV* || 5 affectati *C* | ideo *om. C* || 7 et
1. om. V | <et> hanc dixit *C* || 8 apparerent *V*, apparet *TC* ||
 10 aut *sscr. V*² (= *dett.*), *om. TC* | sed hilarior *in mg. V*² (= *dett.*),
om. TC || 11 id est *V* || 12 uerbu[m] *CV* | istud <est> *C* | uerum
V | est hic *om. C* | quod uulgo *TC* || 13 dici solet] dicitur *V* |
 sine cerere et liber' friget uenus *C*, sine cerere et l. f. u. *T*,
 sine c. et b. f. uenus *V* || 14 si ad] sciat *TC* | conueni *TC* |
 ebriosi ad petulantiam (-len- *C*) *TC*, "ebriosi" ad petulantiam
V || 15 <ei (ei *V*, et *C*)> quam *codd.*; recte? | scite dictu[m] *W.*:
 sic edictu[m] *C*, sic a'edictu[m] *T*, sic ant^o edictu[m] (*sscr. m. 2*)
V || 16 et] ut *TC* | tamen] tum *TC* | ordinem ordinalem seruabis
TC || 17 primus *codd.*, corr. *ed. pr.* | potio *C*, (*ante corr.*) *T* |
 postremum *V* || 18 ueneri^a (*i in e corr.*, a *sscr. m. 2*) friget *V*,
 ueneri'affliget *T*, ueneri. Affliget *C* || 19 qui his] quibus *T*,
 qui *C* | aliter *C* || 20 friget *ex* finget *corr. C* || 21 friget *V* |
 a captione *C*, a capsione *T*

picem non tenent, cum alia multa meliora sint ad usum frigida, ut ferrum, aurum et argentum et cetera huiusmodi. *nam sic alibi ait (III 3, 11) 'ubi friget, huc euasit'.*

4 *Et uide tres μετωννυλας: Cererem, Liberum, Venerem.*

733 7 SED THAIS MVLTQ ANTE VENIT interrogatiue pronuntian- 5
tandum est. et scias de his esse interrogationibus hanc ipsam, in quibus ita quaerimus, ut quod interrogatur responsuri nobis ipsi nescire uideantur.

734 8 1 IAMVDVDM AETATEM quia 'iamdudum' infinitae 10
morae est, addidit 'aetatem', ut ostenderet multum abiisse temporis, ut factum est. 2 IAMVDVDM AETATEM pro longinquo tempore, ut Lucilius (*I fr. 17 M.*) 'ut multos mensesque diesque, non tamen aetatem'. 3 AETATEM diu longoque et prolixo tempore, ut est aetas. *nam sic dicimus de die et dieculam, aliquantulam moram (cf. 15 Andr. IV 2, 27).*

735 9 1 NIHIL DIXIT VT SEQVERERE SESE pro non. Ver-
gilius (*Aen. V 751*) 'deponunt animos n. m. l. e.'. 20
2 NIHIL NISI ABIENS MIHI INNVIT apparet et quasi iratam discessisse Thaidem a milite et tamen sic iratam, ut illi ira consilium non ademerit: 'innuit' inquit 'cum abiret'.

1 sunt *V* || 2 caetera *in ras.* *V*² || 3 ait] ut *T* || 4 uidet *T* | tres *μετωννυλα* *V*, res *ΜΗΘΟΝΟΜΙΑ* *T*, res ***** *C* | liberum <et> uenerem *in ras.* *V*² || 5 sed thais *in ras.* *V*² | pronuntiatam *TC* || 6 est et *in ras.* *V*², hem ut *TC* || 7 quaerimus *V* | quid interrogaturi *codd.*, *corr. W.*; qui interrogantur *ed. pr.* || 8 nobis ipsi *W.*: nobis si (sci *T*) *codd.* | uideatur *TC* || 9 etatem *in ras.* *V*² | quia — 11 AETATEM *in mg.* *V*² | quia <et> *C*, quam *T* | infinitae — IAMVDVDM *om. T* || 10 <addite.> Addit *C* | ostendat *V*² | abisset *C* || 12 ut <ut> *T*, *om. C* | ut 2.] et *T* || 13 tamen *om. TC* || 14 et prolixo *in ras.* *V*², prolixo (-sso *T*) *TC* | nam sic (si *T*) dicimus *TC*, *om. V* || 15 et in diecula *V*, et a (*om. T*) diecula *TC*; *corr. ed. pr.* | aliquantulum (-tum *C*) mihi moram *TC* || 17 NIHIL *om. TC* (*cf. supra mihi*) || 18 animos a · n · m · (m · n · *T*) l · (r · *TC*) e · (a · *T*) *codd.* | nihil nisi abiens in mihi (induit *T*) mihi *TC*, nihil nisi a · m · a *V* || 19 apparet] atq3 *C* | et *del. Steph.* || 20 Thaidem *om. TC* | si *T* | irata *TC* || 21 ^ademerit (*sscr. m. 2 = dett.*) *V*, emeret *TC* | inuit *C*, induit *T*

736 **10** 1 EHO NONNE ID SAT ERAT adeo simplex hic inducitur adulescens, ut a Pythia reprehendi possit. nam quid opus fuit dicere, si innuit? 2 SED NESCIEBAM ID DICERE ILLAM 'dicere' pro uelle significare. sic alibi (*Andr. III 2, 22*) 'quasi tu dicas factum id consilio meo'. 5

3 NISI QVIA CORREXIT MILES QVOD INTELLEXI MINVS hoc uidetur sapientius et facetius dici quam ab ebrio rustico adulescentulo debuisset. hoc uitium tunc fit, cum ingenium suum poetae in personas conferunt.

737 **11** QVOD INTELLEXI MINVS uerisimile hunc tantum extrusum, non etiam uapulasse, quia miles magis Thaidi quam huic irascitur.

738 **12** 1 MIROR VBI EGO HVIC ANTEVERTERIM 'ubi' in qua parte uiae. 2 HVIC ANTEVERTERIM hanc praecesserim.

6.

739 **1** 1 CREDO EQVIDEM ILLVM IAM ADFVTVRVVM uides, ut ex ipsis apparet uerbis, quam concita et recens a litigio Thais ueniat. itaque nec nominat militem aut uirginem, sed pronomine utrumque significat quasi in medio constituta negotio. 2 ADFVTVRVVM ESSE eum uidi aduenturum, ut (*Verg. Aen. X 143*) 'adfuit et Mnestheus'. 20

1 eho nonne i . s . t V || 2 ut om. TC | possit ex -et corr. C || 3 annuit TC || 4 dicere id illam T, id d . i . V | diceret pro TC | uelle <uel> TC || 5 i . con . m . T || 6 NISI om. V | intellexit CV || 7 uidere C | "quam" dici V, quam dici TC || 8 adollescente V | debuit. sed? | tunc] tu ne T || 10 intellexit codd. | tantum] tacitum C || 11 taidi magis TC || 13 vbi] uñ C, unde T, ubi V || 14 quam T | ac presenserim (pñserim T) TC || 15 affuturum TC | uides nō ex ipis separet (saperet T) uerbis TC, uides ne ex ipsis apparere uerbis V (= dett.) || 16 consita T || 17 nominat <aut>? | uirginem aut (ex nec corr.) militem C || 19 negotia TC | eum uidi W.: cum uidi TC, id est in ras. V² (= dett.) | ad <futurum cum> uenturum C || 20 affuit TC² | et mnestheus V, et mestuus T, in mesteus C

3 SINE VENIAT cui dicit 'sine'? nulli, sed comminantis est, ut (*I 1, 20*) 'sine modo'.

740 **2** 1 ATQVE SI ILLAM DIGITVLO ATTIGERIT VNO MORIS <est> comminantium ad exiguum reuocare commissa, quae se ulturos praedicent. 2 OCULI ILICO EFFODIENTVR et 5 femineae minae sunt et in libidinosos quam maxime; nam hunc amatorem suspicatur esse uirginis. sic et alibi (*IV 3, 6*) 'ut ego illi facile in oculos inuolem uenefico!' in oculos autem maxime saeuire feminas et tragoediae fere et comoediae protestantur. 10

741 **3** 1 VSQVE ADEO EGO ILLIVS FERRE POSSVM INEPTIAS ET MAGNIFICA VERBA non dixit 'usque adeo illum possum amare', sed quam insuauis iam diu sit, ostendit dicendo 'ferre possum'. 2 *Et* cito ostendit, quae sit amicitia militis: 'ineptias' inquit 'et magnifica uerba'. 15

742 **4** 1 VERBA DVM SINT hoc est: quae uim non admisceant. 2 QVAE SI AD REM CONFERENTVR VAPVLBIT si discesserit a uerbis et rem experiri uolet, uapulabit. 3 *Et* bona locutio, ut si dicas: uerba ad rem contulit, hoc est: agere quod dicebat aggressus est. 20

745 **7** AD ME QUID ^{quasi} QVASI ISTVC et rusticus et timidus et pudens commotus est meretriculae dicto.

1 cui · d · sine nullis (nllis C) et TC, quasi dicat sine ntt <et (in mg. m. 2)> V, corr. W. | <com (in mg. m. 2)> minantis V || 3 atque (at dett.) si illam digitulo attigerit (contigerit; in mg. al' attigerit C¹) uno TC (dett.), atque illam si d · a · u · V || 4 est (post cominantis) add. dett. | quae] q3 T || 5 ulteros T || 6 femine C | sunt mine TC || 7 suspicantur amatorem TC | sic] sed T || 8 ille T | inuoluem V || 9 et] a C || 10 praetestantur CV || 11 usque adeo e · i · f · p · i · et · m · u · V | ineptiam TC || 12 possum om. TC || 14 fere T || 15 ineptia TC, inepta^{is} (sscr. m. 2) V || 16 VERBA om. T | hoc est] · i · C | qui

TC || 17 que (q̄ C) si TC, Quid^{verum} si (corr. m. 2 = dett.) V; uerum enim si Ter. | VAPVLBIT] u · V || 18 sic T | et om. TC | experiri uolet V, ceperit bis C, semel T; experiri coeperit ed. pr. (dett. desunt) || 21 quid (id T) quasi istuc TC, quid q · i · V

- 746 8 1 HAEC ATQVE HVIVSMODI SVM PASSA MVLTA facunde meretrix et haec imputat adulescenti quae uidit et alia quibus non interfuit. 2 REDDERE AC RESTITVERE proprie redditur cupientibus, uti domino seruus, restituitur cupiens, ut patriae ciuis, et redditur et restituitur 5 <cupientibus> cupiens, ut parentibus filius. 3 Ergo in hac utrumque est: et reddi et restitui.
- 747 9 HEM extimuit adulescens, quod sororem suam in ✓ domo meretricis esse audiuit, cui rei occurrit Thais statim.
- 748 10 1 EDVCTA subauditur 'est domi apud me'. 10 2 EDVCTA ITA VT TEQVE ILLAQVE EST DIGNVM bene purgavit, quod ex quaestu meretricio exspectabatur: non, inquit, ut me dignum est, apud me est. 3 QUID AIS ✓ recte, quia mirum apud meretricem liberaliter <hanc esse eductam>. 15
- 749 11 1 HANC TIBI DONO DO melius dixit quam 'dono', ut dominus potior sit uel deus. 2 NEQVE REPETO PRO ILLA QVICQVAM ABS TE PRETII ex eo quod potuit iure facere, beneficium demonstraui oratorie dicens se id non esse facturam. 20
- 750 12 ET HABETVR ET REFERTVR THAIS qui habet apud se gratiam, nondum rettulit; rettulit qui destitit habere. *multum ergo hic dixit: et habituari gratiam et restitui tamen.*

1 sum passa m. V, sum (ex sub corr. C) passa (paxa T) mulier TC || 2 meretricis C | hac inuitat TC | uidet (corr. m. 2 = dett.) V, uidet TC || 4 reddatur C, redt T | restituitur — redditur om. V || 5 patriae — ut om. T || 6 cupientibus (post cupiens) add. ed. pr. || 8 suam om. TC || 9 audit V || 10 adducta TC | est om. V || 11 ut teque illaque est d. (dignum est dett.) V, i. i. as. T, i. i. a. b. C¹ | purgabit T || 12 quaestu Bentley: fastu codd. | meretrico TC, meretriis V | spectabatur codd., corr. Steph. || 13 me est] me V | ait TC || 14 hanc — eductam add. W. || 17 dominus potior sit uel deus TC, donum placidius uideatur et praestantius in ras. V² (= dett.) | REPETO] re. V || 18 QVICQVAM om. V | PRETII] p. V || 19 docens Klotz | se id W.: serio codd. || 20 facturum V || 21 THAIS om. V | quae TC || 22 nondum sscr. V² | destitit TC || 23 et habet uiri gratiam et restitit uiro (destitit uiro V) tamen codd., corr. Goetz

quem sensum transtulit Sallustius in bellum Iugurthinum (110, 4) 'arma, pecuniam sume utere, et quoad uixeris, numquam tibi redditam gratiam putaris: semper apud me integra erit'.

751 **13** 1 NE PRIVS QVAM HANC ACCIPIAS A. C. hoc in 5
comoedia licet more uulgi dicere; ceterum non potest
amitti quod nondum acceptum sit. 2 An quia iam
dudum sumptum est?

752 **14** NAM HAEC EA EST QVAM MILES A. M. VI N. E. V. NON
ad terrendum, sed ad parandum animum adulescentis haec 10
dixit, qnem audacem putat aliter ac res ipsa est. nam mox
Thais mutabit orationem et dicet (v. 21—22) 'quicum
res tibi est, peregrinus est, minus potens quam tu, m.
n., m. a. h. h.'

753 **15** CVM MONVMENTIS haec sunt, quae Graeci dicunt 15
σάργανα.

754 **16** 1 VIDEN TV ILLVM THAIS longe uidere timoris
est indicium. 2 VBI SITA EST trepidantes personas miscuit.
3 IN RISCO cista pelle contacta; nomen Phrygium.

755 **17** 1 QVANTAS COPIAS ADDVCERE proprie dixit 'copias', 20
nam sic dicuntur legiones in unum collectae. conuenit
tamen rudi et rustico adulescenti sex homines 'copias'

1 Iugur. C || 2 <et> pecuniam C | su^{me} utere TC, su
(sscr. m. 2) V | uiues Sall. || 3 putaueris TC || 5 HANC om. V |
accipias ex acceperis corr. C | A. C.] a. e. C, a me T || 7 ad-
mitti C; admitti V || 9 EST om. TC | miles a me ui ^{nc}. e. r. t.
u. TC, m. n. e. u. V || 10 animum om. T || 11 quom T |
hac T | re ipsa? || 12 mutauit TC V¹, corr. V² | dicet ex -it
corr. V² || 13 tibi res V | est 2.] et T | potens quam tu
m. n. m. a. h. h. V, po. q. t. m. n. (h. T) m. a. h. h. TC ||
15 hoc sunt V || 16 *σάργανα* Vatic. 1673, ***** est p̄gana
(peregrina T) TC, *εσπάργανα* V, *κρεπυδία* P (= Krepundia);
λείψανα παργονα ed. pr.; *γνωρίσματα καὶ σάργανα* Steph.; cf.
Thes. gloss. s. v. monumenta || 17 THAIS] t. TC || 18 ubi ante
inditium C | SITA] ista V, ita T, il ista C || 19 rasco T | cista]
scilla TC | puelle T | frugium TC, frugium V || 20 quantitas
(quāntas T) c. a. TC || 22 rudi et om. V | copias homines TC

dicere: militem, parasitum, Donacem, Syriscum, Simalionem, Sangam.

56 **18** 1 NVM FORMIDVLOSVS OBSECO ES M. H. 'formidulosus' et terribilis et timidus intellegitur. 2 APAGE SIS Plautus in Trinummo (*II* 1, 26) 'apage amor'. 5

58 **20** 1 ATQVE ITA OPVS EST ut minus formidulosus sis. 2 METVO QVALEM ME H. E. uidetur ebrius factus hic Chremes iam etiam displicere nolle mulieri; nam ideo fatetur se timere malam de se opinionem Thaidis. 3 *Et* METVO QVALEM noue dixit pro 'metuo ne ignores'. 10

59 **21** 1 PEREGRINVS EST MINVS POTENS QVAM TV ipsa nunc eloquitur, quid efficiatur ex eo quod ait 'peregrinus est'. 2 MINVS POTENS QVAM TV bene sic dixit, quia tardum fuit dicere 'ille impotens, tu potens' etc.

61 **23** 1 SED TV QVOD CAVERE. P. S. A. E. ostendere uult 15 Terentius plures sententias ad timiditatem congruere quam ad audaciam: nam et mox dicturus est (*IV* 7, 19) 'omnia prius experiri quam a. s. d.', quia ex prouidentia timor, ex audacia temeritas prouenit. 2 STULTVM <ADMITTERE EST stultum> est fieri sinere. 3 *Et* melius dixit quam 20 'pati': hoc generale est. *nam nunc 'admittere' pati fieri significat.*

62 **24** 1 MALO EGO NOS PROSPICERE pro 'cauere ne fiat', *id est prospicere et cauere: ab eo quod praecedit id*

1 doracem *V* | simallionem *C*, simaglonem *T* || 2 sagam *T* || 3 NVM] nunc *TC*, non *V* | formidulosus o · e · m · h · *TC*, obseco for · es m · h · *V* || 6 sit *C* || 7 ME] m · *T* || 8 iam etiam] et (e *T*) iam *TC* || 9 *Et*] sed *CV* || 10 mutuo *C* | QVALEM] q · *V* | per mutuo *C* | ignores *W.*: ignarus *codd.*; ignara sis *ed. pr.* || 11 potens quam tu <quam tu> *V*, p · quam <post quam> tu *TC* || 12 nunc *Teuber*: non *codd.* | quod *TC* || 13 MINVS] q · *C* | p · q · tu · *TC* || 15 quod tu *TC* | E.] è *V* || 16 concludere *C* || 17 ad *sscr. V*², *om. TC* || 18 a. s. d.] ar · sa · d · *V*, a · s · u · *TC* || 19 ex] et *C*, aut *T* | peruenit *C* | ADMITTERE — stultum ^d *add. W.* || 20 fieri <nec fieri> sine re *codd.* || 21 a^dmittere (*sscr. m. 2*) *V* | patefieri *codd.*, *corr. Steph.* || 22 MALO EGO] mglego *TC* | PROSPICERE] pro · quam *V* | pro cauere] prouidere *TC* || 23 perspicere *C*

quod sequitur. 2 ACCEPTA INIVRIA hic causa ostenditur, cur illud malit.

- 763 25 1 TV ABI ATQVE O. O. I. pauidi consilium nihil aliud continet praeter claustra et fugam; nam sera est claustrum ianuae. 2 DVM EGO H. T. A. F. 'transcurro' 5 dixit, non 'curro', ut proximitatem fori ostenderet.
- 764 26 1 VOLO EGO A. quasi minus timeat, 'cupio' non inquit sed 'uolo'. 2 IN TVRBA HAC uide timidum turbam appellare, in qua mulier non timet.
- 765 27 1 MELIUS EST fugae occasionem hic cupit dari. 10
2 MANE hoc gestu iam adiuuatur. 3 OMITTE IAM A. ex huius uerbis apparet etiam manu comprehensum esse
✓ adolescentem. 4 OMITTE IAM A. quia causam probari non uidet, celeritatem redeundi pollicetur. 5 NIHIL OPVS EST ISTIS 'istis' utrum aduocatis an 'istis' omnibus 15 quae dixisti?, ut Vergilius (*Aen. IX 94*) 'aut quid petis istis?'
- 766 28 1 HOC MODO DIC SOROREM ESSE I. T. ordine exsequitur: primo utrum personam habeat, 'dic sororem' inquit 'esse illam tuam'; utrum negotium habeat, 'et te 20 paruam uirginem amisisse'; cur hodie agat, 'nunc cognosse', et unde probet, 'signa ostende'. 2 ET T. P. V. A. haec omnia sic pronuntianda sunt, ut et iusta et factu facilia demonstrantur.
- 768 30 SI VIM F. IN IVS D. H. recte, quia uiolento ciuili- 25

3 o. o. i. V | pauidi *ex -de corr. C* || 4 praeter *Klotz*: post *codd.* | claustra *T* || 5 claustrum (*in mg.* uel clausum *m. 1*) Annue *C*, clausum anime *T* | *τ.*] c. *T* || 6 dicit *T* | ut] in *TC* || 7 <h.> a. *T* | quasi] q2 *T* | timiat *C* || 8 Inturbata hac (ac *T*) *TC* || 9 in quam *TC* || 10 fugae] figure (-rē *C*) *TC* | capit *TC* || 11 iam <h.> a. *V* || 12 huis *C* || 13 iam <h.> a. *V*, i. a. *TC* || 14 sceleritatem *T* | redeunti (redd- *C*) *TC* | NIHIL] in hoc *T* || 15 istis 1. *om.* *V* | uerum *TC* || 16 ut *om.* *TC* | qd° *T* || 17 petistis *TC* || 18 DIC *om.* *TC* | s. e. t. (*om.* i.) *V* | *τ.*] te *T* || 19 habet *CV* || 20 illam *om.* *C* || 21 uirginem amisisse] . i. a. *TC* | nunc] non *C*, nec *T* | cognosce (signa *add.* *V*) *CV*, cognoscit *T* || 22 et *om.* *V* | ostendere *TC*, ostendetur *V* | *τ.* *om.* *V* || 23 et iuste *TC*, iusta *V* || 24 si uim f. i. i. d. (*om.* *H.*) *TC* | recte — 433, 1 DICAS *in mg.* *V*² | recto *TC*

39 **31** 1 FAC ANIMO HAEC PRAESENTI DICAS haec non ✓
 dicerentur a Thaide, nisi in illius uultu pauor nimius
 apparet. 2 FACIAM adiuuandum pronuntiatione est
 'faciam' timide dictum. 3 ATTOLLE PALLIVM ex huius
 uerbis Chremetis animum demonstrauit nimium liberaliter 5
 pauidi adolescentuli. 4 ATTOLLE PALLIVM uel quia sim-
 plex est uel quia ebrius, trahit pallium Chremes.

70 **32** PERII HVIC IPSI EST OPVS PATRONO Q. D. P. haec
 meretricis querela rudem adolescentulum magis et honeste
 natum quam culpandum esse demonstrat. 10

7.

71 **1** 1 HANCINE EGO VT CONTVMELIAM T. I. I. M. A. G.
 hic rursus inepti uanitas militis demonstratur ad amicam
 tamquam ad hostilem exercitum pergentis irritato animo,
 concito cursu, undanti chlamyde, trepidi et quatientis caput. ✓

2 Et haec uerba pro hortatu imperatoris accipienda 15
 sunt, quandoquidem omnia de exercitu transferuntur.

3 CONTVMELIAM proprie et ut miles. Sallustius (*Iug.*
 58, 5) 'ne quam contumeliam' etc. 4 IN ME ACCIPIAM
 GNATHO apparet Gnathonem dehortatorem esse certaminis
 et ad pocula militem prouocare, maxime cum uideat per- 20
 suasisse ista consilia (*cf. III 1, 45 sq.*), ut hoc certamen
 moueretur.

72 **2** 1 MORI ME SATIUS EST ridicula praesumptio, tam- ✓

1 HAEC *om.* TC | <ut> praesenti dicas V², p̄ d' TC ||
 2 dicentur T | nisi *om.* C | in illius] nullius TC || 3 apparet TC |
 est *om.* TC || 4 faciam^{enim} (*sscr. m. 2 = dett.*) V || 6 adolescenti
 TC | actolle C | p. V | uel *om.* TC || 8 IPSI — P.] i. e. p. d. i.
 (a. T) TC || 10 quam] que T || 11 ut ego TC | CONTVMELIAM —
 g.] con tam. TC | m. *om.* V || 12 rursus V || 14 consito T | chla-
 mide (cla- CV) *codd.* | patientis T || 15 hortati T || 17 et TC,
 non *in ras.* V²; *secl.?* | sal' (sa. ul' C, sed ut *in ras.* V² =
dett.) ne quam (qua TC) contumeliam (-lia TC) est (*om.* V)
codd. || 19 GNATHO] sed TC || 20 et] q2 T | prouocare] reuocare
 Teuber || 21 ista CV, (*bis*) T; ipsius Teuber || 22 moreretur T,
 (*in mon-corr.*) C || 23 me s. est V

quam aduersus meretricem <iurgia> numquam Thraso sumere ausurus esset nisi morte proposita. ergo uelut mortis contemptu opus est ad tale proelium. 2 MORI ME S. E. tamquam aliter miles aduersus mulierem audere non posset, uel quia nihil uel quia amator. 3 MORI ME S. E. quasi ille sibi dicat uel molestum esse certamen uel amicam non esse laedendam.

771 1 5 INSIGNEM et 'insignem' ut miles dixit, quia insignia armorum sunt.

772 2 4 SIMALIO et hoc concite pronuntiandum. 5 SE-10 QVIMINI huiusmodi militia per tumultum repente suscipitur et dicitur euocatio, ubi dux alloquitur ciues 'qui rem pu. saluam uultis esse, sequimini!' unde Vergilius sic ait (*Aen. VII 693—94*) 'desuetaque bello a. i. a. u. s. f. q. r.' et alibi (*VII 614*) 'ipse u. p.; s. t. <c.> p.' 15

773 3 1 PRIMVM AEDES EXPVGNABO debet hic esse uociferatio uana: ad hoc et uerbum militis cum quodam motu ingenti et immanes minae sine ulla ui rerum. 2 *Et* uana comminatio, uelle aedes expugnare, cum foris sit meretrix. 20

774 ✓ 4 1 MALE MVLCABO IPSAM uide ordinem belli: expugnatio moenium, recuperatio captarum rerum, poena praedonum. 2 PVLCHRE postquam non obtinuit quod uolebat Gnatho, assentatur ad omnia. uide autem mani-

1 iurgia *sscr. V²* (= *dett.*), *om. TC*; an rixam? arma (*post* numquam) *Schoell* || 2 esse *TC* || 3 ad te praetium *C* | mora *T* || 4 E.] est *V* | alter *TC*, al^{ter} (*sscr. m. 2*) *V* | aduersum *TC* || 5 possit *C* | mori · s · me · s · e · *C*, mori ī me s · 2 · e · *T* || 6 quasi ille <quasi> *C* || 7 non *om. TC* || 9 a^rmorum (*sscr. m. 2*) *V* || 10 simallio *T* || 11 huius mō *C*, mō huius *T* | militiā *T*, malitiam (*ma in mi corr.*) *C*, militiam *V* | suscipitur *V* || 12 reuocatio *TV* | ubi dux et alloquitur ciues *V* || 13 saluam *om. V* | unde *om. T* || 14 bella *V*, b · *TC* | a. 1.] de *TC* | t.] c. *T* || 17 et (*corr. m. 2 = dett.*) *V* || 18 inanes *T*; *Bentley* | minas *codd.*, *corr. W.* | rerum] ret⁹ *T* || 19 uelle ^{uideatur} (*sscr. m. 2 = dett.*) *V* | fore *T* || 20 meretricis *C* || 21 male mulctabo ipsam *V*, mallet · et *TC* | belli *om. TC* || 22 poena *om. TC* || 24 adsentatur ad omnia *V*

festam irrisionem ex ipso genere laudandi; nam quid est in aedium expugnatione recti? quid in uirginis ereptione probitatis? quid in male mulcanda muliere pulchritudinis? sed hoc est quod ait supra de se ipso parasitus (*II 2, 20*) 'quicquid d. l.'. 3 IN MEDIVM HVC AGMEN C. V. D. mire 5 composita ad contemptum nomina legionariorum; nam Donax ab arundine nomen, ueluti sit inanis et fragilis, Simalio a simio uel a simia deriuatum est ob foeditatem ✓ oris uel nasi, Syriscus iam diminutium est a Syro.

4 IN MEDIVM HVC ridicule satis armaturas leues non putat 10 aduersus Thaidem idoneas et ideo agmen cum uecti uult uenire in medium. 5 An ideo 'cum uecti', quia ad expugnationem uenitur aedium?

5 5 TV SIMALIO IN SINISTRVM TV SYRISCE IN DEXTRVM C. ✓ hic agmen instruitur. facetum autem est, cum a rebus 15 magnis res ridiculae deriuantur.

6 6 1 CEDO ALIOS non 'reliquos' dixit sed 'alios', quasi ✓ multi sint. 2 SANGA nec Sangarius, saltem ut nomen esset. 3 MANIPVLVS FVRVM proprie 'manipulus' milites ✓ centum Romani et Latini sub uno centurione, ex manipulo herbae, quem pro signo sequebantur. merito igitur

1 laudandam CV, -dum T, corr. ed. pr. || 2 in aedium] tedium T | quid om. V | in om. T | erectione T || 3 probitas T | mulcanda V, uulgande T, (in mul///tanda corr.) C || 4 de se ipso om. V | d.] a. V || 5 agmen e. d. V, a. c. u. T, a. o. r. C || 6 composite T | ad tectum T, ad ^{con}temptum C || 7 dorax V | ad T | ueluti sit (sic C) inanis fragilis TC, ueluti sit fragilis et inanis nomen ^{sortitus est} (sscr. m. 2 = dett.) V || 8 Symalio C, simalio T | ad simio T | symia C || 9 uel] et V | est om. T || 10 ac maturas C || 11 et 12 cum uecte (-te ex -ti corr. m. 2) V, conuecti TC || 14 tu si mallio in sinistrum tu sirisce (scir-T) in dextrum TC, tu simalio in s. c. t. s. in d. c. V || 15 agmen om. T | instruitur dett.: struitur TV, struitior C || 16 res <est> TC || 19 ferrum C | manipulus <est> V | militis codd., corr. W. || 20 centum] . c. C, cum T, (sscr.) V² (= dett.) | romani et colatini TC, ro et (ex ã corr. m. 2) latini V | ex] bellum <aggressuri deputabantur sibi illi certum (sertum uel sertam dett.) uel coronam ex (in mg. 2)> V² (= dett.) || 21 herba TC; uel alio huiusmodi conficiebant dett. | quam C | singulo T

centurionem uidens manipulum desiderauit, hoc est cocum
uidens conuiuas desiderauit, qui apparuerant, quotiens
✓ cocus affuit, id est conuiuium instructum est. alii 'mani-
pulum furum' coci discipulos putant dici. 4 ECCVM
ADEST pro se ac pro discipulis Sanga.

777 ✓ 7 1 QUID IGNAVE P. P. apparet cocum ad repentinum
streptum sic exisse, ut artem suam fuerat expediturus.

✓ 2 QVI ISTVM 'peniculum' scilicet.

778 8 1 EGONE IMPERATORIS VIRTVTEM N. haec causa est.

2 IMPERATORIS VIRTVTEM NOVERAM ET VIM M. hoc plus 10
habebit salis, si sic intellectum fuerit, ut Sanga uno et
eodem tempore et quaerat quid dicat et respondeat tamen
hoc fieri saepe.

779 9 1 SINE SANGVINE HOC FIERI NON POSSE ἀπροσδοκῆτως:
quid igitur, si hoc sciebat? 2 QVI ABSTERGEREM VVLNERA 15

tamquam hoc fuerit auxilii genus. 3 QVI hoc est unde.

4 VVLNERA quorum uulnera? utrum utriusque partis
an, quod magis ridiculum est, suorum?

780 10 1 SOLVS S. S. D. haec figura παρόμοιον dicitur.

2 SOLVS SANNIO SERuat DOMVM ut (*Verg. Aen. III 183*) 20

'sola mihi talis casus C. c.' 3 SOLVS SANNIO S. D. pro

1 coquum *codd.* || 2 desiderat *TC* | apparauerat *codd.*, *corr.*
Klotz || 3 locus *codd.*, *corr.* *Klotz* | adfuit *V* | idem *C* || 4 furum]
· f. *C*, cs. *T* | cochi *V*, c. o. (a. *T*) c. i. *TC* | puta ut dici *T* ||
5 per se ac per *C* || 6 p. p. *V*, pecul. pun. *C* | cochum *V*,
coquum *TC* || 7 artam *T* | fuerat *V* | expeditus *TC* || 8 istum
(*sscr. m. 2*) *V* | peniculoñ sol'. *C*, -lo ne solis *T* || 9 IMPERATORIS
— N.] uir · i · nō · *TC* || 10 M.] mil *C*, militum *T*, om. *V* || 11 et
om. *TC* || 12 et] ut *TC* | quid — FIERI] quid respondeat (rn
dicat *T*) tamen hoc fieri saepe sine sanguine hoc (om. *T*)
fieri non posse *TC*, simulque respondeat q. d. hoc noueram
fieri saepe sed sine sanguine hoc non fieri posse *V* (*sim. dett.*) ||
14 ἀπροσδοκῆτος *V*, ἀπροσέκητος *Vatic. 1673*, ***** *TC* ||
15 sciebat <norat> *V* | qvi *Steph.*: ut *V*, om. *TC* | stergeret *TC* ||
16 quid *T* || 17 utrum *V*, utrunque *TC* || 18 "est suorum" ridi-
culum *V* || 19 s. s. d.] do *C*, Da *T* | he *T* | παρόμοιον dicitur
V, ***** *TC* || 20 Samia *C* || 21 tales *C* | casus] c. *C*,
om. *T* | solvs — D.] solos samios (sannos *T*) diē · (dixit *T*) *TC*

remanet et obseruat. nam 'seruat domum' rectum erat, non 'seruat domi', si custodit intellexeretur.

4 Vel SERVAT pro sedet et seruat, ab eo quod sequitur id quod praecedit; nam non seruat nisi qui prius in eodem loco sederit.

5 QVI MALVM ALII 'malum' κατὰ 5 παρένθεσιν suauiter infertur. Plautus in Epidico (V 2, 45) 'quae, malum, haec impudentia est?' et non interponitur 'malum' nisi conuersis oculis ad eum, qui id quod reprehendimus dixerit. 6 MALVM interiectio nunc est.

31 11 1 POST PRINCIPIA magnifice ad risum commouen- 10 dum, nam dicere debuit 'post uos'. et hunc locum sibi optimum elegit ut timidus. 2 POST PRINCIPIA militare dictum est. et ambigunt multi, utrum in extremo agmine sit hic locus an in medio. 3 INDE OMNIBVS SIGNVM DABO tamquam non omnibus dari possit, si aliunde detur. 15

32 12 1 IPSE SIBI C. L. 'loco' simpliciter, quia 'post principia'. 2 An LOCO in loco, opportune, ἐνκαίρως, ut (Ad. II 2, 8) 'pecuniam in loco n. m. i. l.'?

3 An pro de loco?

33 13 1 IDEM HOC PYRRHVS F. irridet quidem poeta, 20 ueruntamen ostendit officium imperatoris hoc esse, ne se in periculum proiciat. sic Sallustius (Hist. V fr. 4 M.) 'et in proeliis actu promptus'. 2 Et hoc totum non quasi in palliata, sed concessum poetis fuit. Pyrrhus

1 remanet] remī T | nam — non seruat om. C || 2 si custodit] nisi^{pro} custodit² (pro et 2 m. 2) V || 3 sedet V, se sed TC || 4 <ad> id TC | procedit T | prius] plus TC || 5 κατὰ παρένθεσιν V, ***** TC || 7 haec malum Plaut. | est om. TC || 8 qui id quod V, quod TC | reprehenderis (-deas T) dixeris TC || 9 nunc om. V || 10 commouendum V || 11 debuit om. C | uos sscr. V² | hoc T | optimum sibi T || 13 est dictum C | ambigunt <mul (in mg. m. 2)> ti V | utrum] an C | sit agmine TC || 14 an] *** C, om. T | signa d. TC || 16 IPSE om. T | c. l. V | simp^x C || 17 an V | opportune <quod> V; quod Graeci? | ἐνκαίρως V, ***** TC || 18 n. — l.] **** T || 19 An — loco om. V || 20 idem hoc p. s. f. TC, hoc pyrrhus f. V | irradet T || 22 sic salu. (sal' T) TC, salustius (sscr.) V² || 23 et om. TC | non] nomen T || 24 cessum T

autem peritissimus strategematum fuit primusque, quem-
admodum ea disciplina per calculos in tabula traderetur,
ostendit.

- 784 **14** NIMIRVM CONSILIVM ILLVD RECTVM EST DE OCCLV-
DENDIS AEDIBVS. <'nimirum consilium> illud rectum est' 5
et noua locutio et similis superiori (*III 3, 2*) 'nimirum
dabit haec Thais mihi m. m.', pro sine dubio rectum est.
- 785 **15** 1 SANE QVOD TIBI NVNC VIR VIDEATVR ESSE HIC
figurata locutio et praeterea ὑπερβάτω intermixta, nam
hic ordo est: sane hic nebulo <est>: ne metuas. 2 An 10
hic ordo erit et sensus, ut sit dictum: ne metuas: sane
quod tibi uir uidetur esse hic, nebulo magnus est? 3 *Et*
recte, nam dum obit terretur adulescens et aetate militis,
quod iam uir est, et magnitudine, quod magnus corpore:
quae utraque in illo uana esse meretrix ut experta 15
iam indicat. 'nebulo' autem uel inanis et uanus uel
mollis, ut nebula est, dicitur. 4 *Et εἰρωνικῶς* hoc
dictum est: meretrix enim corripuens frustra metuentem
Chremetem 'sane' inquit 'nimis consilium rectum est de
occludendis aedibus'. 5 *Et* deest 'non est', ut sit: non 20
est quod tibi nunc uir uideatur esse hic: nebulo magnus

1 stratagematum *V*, stragematum *T*, (*sscr.* .i. castramentari) *C* || 2 ea] et *T*, a *C* | disciplu *C* || 4 rectum ideo concludit (concludat *C*) edibus *TC*, r.e.d.o.e. *V* || 5 nimirum consilium *add.* *W.* | rectum est *dett.*: recte *TCV* || 6 et 1. *om.* *TC* | nimirum *om.* *T* || 7 hec thays mihi ma mal *C*, h.t.mihi m.m. *T*, hoc n.m. *V* | per *C* || 8 sane qui tibi n.u.u.h. *V* || 9 yperbaton (hyperboton *T*) interim ista *TC*, iperbaton (*in mg.* ὑπερβατον *m.* 2) intermixta *V* | nam] nunc *T* || 10 hic nebulo <est *add.* *dett.*> ne metuas *TC*, qui tibi n.u.u. *V* || 11 erat *T*, *om.* *V* | sensu] *C* | metuam^s *V* || 12 qui *V* || 13 dum obit terretur *W.*: dum obterretur *codd.* | etatem *TC* || 14 nam *TC* | magnitudinem *TC* || 15 esse *om.* *T* | "ut experta" meretrix *V* || 16 iam indicat *W.*: iam cheream *C*, -rea *T*, denunciat *in ras.* *V*² (= *dett.*); iam dicit Chremeti Schoell | uel inanis *V* | uel 2.] et *TC* || 17 ut] et *T* | ιρωνικῶς *V*, ironices *T*, yronicos *C* || 18 enim] eⁱ *V*, *om.* *TC* | metuentem] timentem *V* || 19 chremetem *C*, chem *T* || 20 concludendis *T* | ut sit non est *om.* *V* || 21 quod] qui *V* | uidetur *V*

est. sic et alibi (V 8, 34—35) 'si te in platea hac offendero posthac [nihil est] q. d. m. «alium quaerebam, iter hac habui», peristi', ut sit: non est quod dicas mihi.

86 16 1 QUID VIDETVR non diceret miles, si staret in sententia. sed iam uidetur timore mutatus. 2 QUID VIDETVR dubitant, a quo dictum sit 'quid uidetur?' ego sane hoc militem puto dicere, quem paulatim <timor> a uiolentis atque acribus principiis ad torporem desidiamque perducit. nam primo ipse praecedit, utpote qui dicat (v. 2) 'sequimini'; tum deinde, posteaquam propius uentum est, 10 'post principia' (v. 11) refert pedem; post iam nihil ipse audet, sed quaerit consilium parasiti; denique ubi comminus iam res gerenda est, dixit (v. 18) 'mane' et continet irruentes; ad postremum diffisus nescit quid agat <et> ad parasitum spectans (v. 41) 'quid agimus?' inquit. 15

3 FVNDAM TIBI NVNC mire parasitus, quia militem uidet nolle uel non audet repugnare, consilium formidulosum et aptum metuenti dedit, subtiliter tamen; nam funda pugnant, qui comminus non possunt, et ex occulto, qui non audent palam. 4 Sed honesta causa: non 'quia 20 timentur' inquit, sed 'ut fugiant', tamquam nisi hostes fugerint, non sit tutum accedere. 5 FVNDAM TIBI non dixit 'hastam' aut 'lanceam' sed [sagittam] 'fundam', qua nimirum longe iactatur, ut ex hoc interuallo pauorem ostenderet non audentis accedere. 6 Et mire 'tibi', 25

2 effundero TC | est] e. TC || 3 iter hab (ac T) abiit peristi TC | est om. C || 4 miles sser V² | si] sed TC || 5 minatus C | quod C || 6 dubitant a quo Westerh.: dubitantia (dubitantis est V, dett.) quod codd. | quod uidetur C, quid uidetur <quid uidetur> V || 7 hoc sane TC | timor (post perducit) in mg. add. V² (= dett.), om. TC V¹ || 8 uiolentibus atque acriminibus C | ad om. T | torporem CV², corporem T, terrorem V¹ | -que] quem 10 dum denique codd., corr. W. | posteaquam W.: postea codd. || 14 incuentes T | diffisus — parasitum om. TC | diffisus ed. pr.: derisus V (dett.) || 15 et add. W. || 16 fundit T || 18 .suctiliter C | tamen V || 20 causa^{non} C | qui T || 21 timentur V, timetur TC | honestes V || 22 sint T | accede C | TIBI] uel TC || 23 astam TV | sagittam secl. Westerh. | qua C, qua V, quo T || 24 nimium CV || 25 tibi] uel TC

tamquam ipse parasitus nec hoc audeat. 7 Sunt autem qui putant haec a Thaide ad Chremetem dici, sed male: non enim conueniunt ista meretricis dictis superioribus. nisi quia mouet me, quod 'ex occulto' dicit: constat enim ei dudum uideri militem et ipsum non uidisse, cum qua 5 pugnaturus sit.

787 17 1 VT ILLOS PROCVL EX OCCVLTO meretricem cum suis, ut alibi (*III 2, 39*) ait 'hos prius introducam'. 2 FACERENT FVGAM deest rursus 'ut', <ut sit: ut> facerent fugam. 3 Vel ἀσυνδέτως inlatum. 4 FACERENT FVGAM 10 desiderat coniunctionem 'enim', ut sit: facerent enim fugam. 5 VT CAEDERES pro 'caedendo cogeres, <ut> facerent fugam'.

788 18 1 SED ECCAM THAIDEM IPSAM 'eccam' et 'ipsam' figura ἔμφασις, quasi 'eccam' <causam> belli et 15 'ipsam' contra quam pugnandum est. 2 QVAM MOX IRRVIMVS hoc parasitus irridens militem dixit. 3 Et irruere proprie dicuntur, qui cum furore proelium ineunt.

789 ✓ 19 1 OMNIA PRIVS EXPERIRI QVAM A. S. D. animaduerte, quantam uim habeant ad delectandum in comoediis 20 seuerae sententiae, cum ab ridiculis personis proferuntur. quale est apud Plautum, ubi miles suam formam admirans ait (*Mil. glor. I 1, 68*) 'nimia est miseria nimis pulchrum

1 ne hoc C || 2 hęc^a V², hoc V¹ | ad V | chremem TC | di T || 3 conueniũ C || 4 monet V | quod Steph.: qui TC, quae V | constantem ei V, ostantiam ei TC; corr. W. || 5 ipsum ed. pr.: ipse illam V (= dett.), ipse TC | uiderit V (dett.) || 8 ait W.: ut codd. | hoc prius introducet codd. || 9 facere TC | facerem C | ut sit ut add. Klotz || 10 Vel — inlatum] uel ἀσυνδέτως uel inlatum V, ***** latum TC || 11 coniunctionem om. T || 12 vt — fugam om. TC | ut add. ed. pr. || 14 t. i. V || 15 emphasis T, enfasis V, non fasis C | escam V | causam add. Schoell; principem suppl. dett. || 16 pugnandus TC | post est add. V² in mg. (= dett.) uel cęderes pro cedendo cogeres facerent fugam (cf. supra schol. 17, 5) | <in> quam mox i. V || 18 irruere V, čuere T || 20 omnia (omio C) prius . e . q . a . s . d . TC || 21 habeat ad delectandum C || 23 ibi V || 24 nimis <pus> T, nimis <nimis> C

esse hominem'. 2 QVAM ARMIS SAPIENTEM DECET ἀνακό-
λουθον pro 'quam arma'. 3 Aut ἔλλειψις est, si sub-
audimus 'agere'. 4 Et mire non dixit 'me' sed 'sapien-
tem': hoc est enim magis ridiculum.

90 20 1 QVI SCIS AN Q. I. S. V. F. et hoc mire: non 5
'uelim' sed 'iubeam'. 2 IVBEAM uelim, ut (*Andr. III*
3, 1) 'iubeo Chremetem'. 3 DI VESTRAM FIDEM bona
analogia: qui leuiores laudauerat, hic exclamare iam debet.
et hoc est quod supra ait (*II 2, 20*) 'id rursus si negant,
laudo id quoque'. nam negat rursus male pugnandum 10
esse, qui superius retineri non poterat, quin in proelium
uel moriturus irrueret. 4 DI VESTRAM FIDEM Q. E. S.
NVMQVAM ACCEDO QVIN ABS TE A. D. mire egit personam
admirantis per trinam apostropham: ad deos 'di uestram
fidem!', ad se ipsum 'quanti est sapere!', ad militem 15
'numquam accedo, quin abs te <a. d.>'.

91 21 1 NVMQVAM ACCEDO ridicule parasitus 'numquam
accedo' dixit, qui numquam recessit. 2 QVIN ABS TE
ABEAM DOCTOR nimis impudens assentatio, se fieri doctio-
rem ex militis sapientia. 20

92 22 1 THAIS PRIMVM HOC uide iam missam intentionem
repetendae uirginis: non enim iam puellam sed pactum
exigit, ut amator. 2 CVM TIBI DO indiligenter ut ueteres
pro 'cum tibi darem'. sed miles loquitur.

1 DECET *om.* TC | ἀνακολουθον V², **** TC || 2 pro
quam] postquam V, perquam C, proque T | ἔλλειψις V, eclipsiς
TC | est in *mg.* V², *om.* T | si *ed. pr.*: sic *codd.* | subaudiamus
T || 4 enim *om.* TC || 5 SCIS] sic T | an quae iubeam TC | s. —
IVBEAM *om.* TC | v.] a. V || 7 dii *codd.* || 8 analogia C, ἀλογία
T || 9 negat C || 10 nam *om.* TC || 11 quia V | sepius T | re-
tinere CV¹ | quinque in T, qui in C || 12 irruerit C | dii V | DI
— s.] a. v. v. f. TC || 13 numque adde^{///}ndo C | abeam doctior
(doc. C) TC || 14 per *om.* TC | unam T | apostrofam V | deos
<ut> V | dii *codd.* || 15 f. T | <ut> quanti V, quam C | milite
C || 16 quin — 18 accedo *om.* TC || 19 a. d. V | doctior *om.*
TC | adsentatio V || 21 thaidis C | hoc *om.* TC | uide amissam
V, uideam missam TC; *corr. Schoell* || 23 <q> cum T | dili-
genter *codd.*, *corr. Goetz* || 24 sed] si T

- 793 **23** QUID TVM POSTEA aut 'dixi' respondendum erat aut 'non dixi'. sed uide contumaciam meretricis in contemptionem personae militis: interrogantem interrogare maluit quam capi per inductionem.
- 794 **24** 1 ROGITAS contemptionis genus est in interrogantem. 2 QVAE MIHI ANTE OCVLOS <CORAM> utrum significatur inepti militis dictum <an> 'ante oculos' minus est quam 'coram'? 3 ANTE OCVLOS <C.> potest 'ante oculos' et longe intellegi: 'coram' etiam proximitatem significat. 10
- 795 **25** 1 QUID CVM ILLO AGAS omnino meretrix non putat idoneum, cui reddenda sit ratio cuique se purget: adeo apud illam amicitiae eius pertaesum est; nam erant qui dicerent, si uellet militi reconciliari. 2 ET CVM EO CLAM <TE> SVBDVXTI MIHI inuidiose 'et cum eo', nam ut 15 supra (*IV 6*) legimus, exclusit Chremetem. 3 SVBDVXTI MIHI furtim subtraxisti. Vergilius (*Aen. VI 524*) 'et fidum c. s. e.'
- 796 **26** 1 LIBVIT superbum et meretricium uerbum. sic Cicero ait de Chelidone (*in Verr. II, I 52, 138*) 'libenter ait se facturam'. 2 HVC REDDE 'huc redde' idioma est 20 pro contumelia reposcentis. sic et in Hecyra (*III 5, 52*) 'renumeret d. h., e.' 3 NISI VI MAVIS ERIPI <deest> alterum 'si', ut sit: nisi si.

1 POSTEA] p. V | aut *ed. pr.*: ut TC, om. V || 2 in *sscr.* V², om. TC | contemptionem V, contentionem C || 3 interrogationem TC || 5 cogitas TC | contemptionis V, contentionis C | in om. TC | interrogante C, -gītē T || 6 quem TC, quem V | utrumque V || 7 significatur] significat² ut (² *add. m. 2*) V, significat ut TC | inepti T | an *add. ed. pr.* || 8 est om. T | potest — oculos om. T || 12 cum credenda T | oratio TC || 14 dicent T | uellem T | reconciliari *dett.*, se conciliari TC V || 15 SVBDVXTI MIHI] duxti (duxit C) mihi TC, s. m. V || 16 chremes TC | subduxisti *codd.* || 17 et si dum CV | s.] ^a c. V || 18 libuit <est> V | et] est *codd.* || 19 chelione TC || 20 facturum C, (urū *in mg. m. 2*) V | ydioma C, idōma T || 21 in om. V | echira V, -rra TC || 22 renuerit T | deest *add. W.* || 23 alterum si ut sit nisi (ⁱ C) si TC, *utrum nisi* <pro non (*in mg. m. 2*)> et si ut sit si non V (= *dett.*)

797 **27** 1 TIBI ILLAM R. hic se primum interponit Chremes, —
 ut adulescentulus potuit, iam fracto milite. 2 AVT TV ✓
 ILLAM T. O. ait utrumque Chremes; nam quia dixit 'nisi
 tibi mauis eripi', ait 'tu illam tangas?' <et> addidit
 'omnium'. et est ἀποσιώπησις secunda. sic autem loqui 5
 solent plus gestu quam uerbis conciti.

798 **28** 1 QUID TV TIBI VIS recte: cum Thaide enim loque-
 batur, non cum hoc. 2 EGO NON TANGAM MEAM bene
 addidit 'meam': hinc enim probatur iniuste dictum 'tu
 illam tangas?' 3 TVAM AVTEM FVRCIFER incongrue ut 10 ✓
 imperitus adulescens liberum seruilibus conuitiis exagitat.

799 **29** 1 CAVE SIS NESCIIS CVI MALEDICAS NVNC VIRO anim-
 aduerte parasitum neque tacere omnino, ne defuisse patrono
 uideatur, neque in aliena caūsa rixam in se transferre. ✓
 2 NON TV HINC ABIS hoc parasito, illud militi Chremes. 15
 3 CAVE SIS quia imperatiua uerba uelut contumeliosa sunt,
 addebant ueteres 'sis', quod significat si uis.

797 **27** 3 TIBI ILLAM <REDDAT> AVT <TV> ILLAM magna
 uis in pronomibus et significatio est, ut (*Verg. Ecl. III 25*)
 'cantando tu illum?' 20

800 **30** SCIN TV 'non tu' parasito, 'scin tu' militi dicit.

801 **31** 1 FACIAM VT HVIVS LOCI D. M. S. M. moris est
 magnas 'esse minas hominum meticulosorum. specta ergo,
 quam acriter timidus comminetur. 2 HVIVS L. D. M. S. M.

1 R.] et T || 2 potuit V; pauidus Teuber || 3 ait Steph.: aut
 codd. | nisi] si V || 4 ait Steph.: at V, om. TC | et add. Steph. |
 addit T || 5 et est om. TC | ἀποσιώπησις (ης in ras.) V, aposio-
 pesis T, (appos-) C | aut T || 8 non] nunc TV | hoc] hic T, om.
 C | MEAM — tangas om. TC || 11 conuitiis exagitat Steph.: officiis
 agit (sagitta TC) codd. || 12 caueſcis nescis c. m. n. u. V |
 NESCIIS om. TC | animo (aiunt C) aduertite TC || 13 ne — uidea-
 tur om. C | ne] neque T || 14 aliena V | rissam TC || 16 caueſcis
 V | <uerba> sunt T || 17 ueteres om. C | scis V | significat ex-
 cabat corr. V² || 18 tibi illa C | illa T || 19 et] qz T | signi-
 ficatione est codd., corr. ed. pr. || 20 tu sscr. C¹ | illam T ||
 21 non tu] non T | scin] sed V, sin T | dicunt T || 22 vt om.
 TC | LOCI] i. TC | moris — s. m. in mg. V² || 24 quem T |
 huius l. d. m. s. memineris V², huius loci d. q. meique (mā^m
 q. T) TC

'loci' in quo caesus, 'diei' quo caesus, 'mei' a quo caesus.

- 802 **32** 1 MISERET ME TVI hic parasitus nunc quasi monitor Chremeti respondet. 2 QVI HVNC TANTVM HOMINEM FACIAS
 ✓ INIMICVM TIBI ne nunc quidem parasitus a militis assentatione discessit.
- 803 ✓ **33** 1 DIMINVAM EGO CAPVT TVVM HODIE NISI ABIS rusticus dixit 'caput tuum diminuam', quam si diceret 'diminuam tibi caput'. 2 AIN VERO CANIS hoc uerbo impudentibus inimicis conuitium fieri solet; nam militare dictum est in hostem 'canis' et apud Homerum pro graui contumelia in aduersarium dicitur, uelut in illo loco
 * * * * *
- 804 ✓ **34** QVIS TV HOMO ES Q. T. V. ἐπιτροχασμός figura est, ubi multa terribiliter interrogantur, ut (*Verg. Aen. IX 376*) 15 'state, uiri. quae c. u.? q. e. i. a.?'
- 805 **35** 1 SCIBIS non obsequenter sed figurate dicitur ab irato. 2 PRINCIPIO EAM ESSE DICO L. quo tollitur tuam uideri. 3 SCIBIS et scies et scibis dicitur per productionem tertiae coniugationis. 4 PRINCIPIO EAM ESSE 20 D. L. in tria diuisit officium defensionis suae: in adser-

1 in quo laesus *codd.*, *corr. Klotz* | quo 2.] qua V. || 3 nunc *Steph.*: non *codd.* || 4 chremeti V | ὀνδὲτ T | qvi] quid TC | hvnc] hoc T | t. h. f. i. t. V || 5 nec nunc T | a om. C | assentatione V, assentationes T, assentatores C || 6 disceῶ T || 7 ego] tibi V | tuum h. n. h. a. V || 8 rusticus C | <dicit> dixit T | quasi si C || 9 ///, ain V, iam T, iamiam C | hoc uerbo *ed. pr.*: cum uerbo (canis *sscr. V*²) *codd.*; canis an κυνός uerbo? || 10 solet fieri TC || 11 est om. TC | hoste TC | et apud (d ex t *corr. m. 2*) homerum V || 12 dicit V || 13 magna lacuna in *codd.*; τιμήν ἀρνύμενοι μενέλαω σοί τε κίωπα (= *Il. I 159*) *ed. pr.* An *Il. XIII 623* 'ἦν ἐμὲ λαβήσασθε, καὶ αἰ κύνες'? || 14 t.] N. C | ἐπιτροχασμός V, * * * * * TC | figurata C || 15 interrogantur uterque t. u. q. e. r. De scibis obsequenter T, interrogatum utrique c. u. q. e. et describis obsequenter C || 17 figura T || 18 principe TC | eam in *ras. V*² | dico lib. TC, d. l. V | tuam in *ras. V*² || 19 uideri in *ras. V*², uideris C | scribis C, scibis in *mg. V*² | scribis C, cibus T | dicitur om. C | per *Klotz*: post CV, popost T | productio C || 20 ea T | eam esse d. e. l. V || 21 in tria] interea T | adsertoris] desertoris C

toris 'principio eam esse dico liberam', in cognitoris 'ciuem Atticam', in fratris 'meam sororem'. 5 Bonus ordo: libera, cuius, nobilis. 6 CIVEM ATTICAM quo etiam negotium potest ei fieri, qui se pro domino gessit in ciuem.

7 HVI 'hem' et 'hui' et cetera id genus sannae sunt 5 aduersus eos, quibus irascimur.

806 36 1 MEAM SOLOREM quo constat praesto esse defensionem puellae. 2 <OS DVROVM> quasi ex omnibus hoc sit impudentius, quod et sororem suam dicat. 3 OS DVROVM os impudens, ut contra mollis frontis dicantur, 10 qui sunt reuerentes. 4 NVNC ADEO EDICO TIBI NE <V. F.> ✓ superbe et quasi militi; nam edictum praetoris dicitur et imperatoris. 5 MILES NVNC ADEO EDICO TIBI et 'miles' de his officiis, quae suo nomine contumeliosa sunt. sic in Adelphis (II 1, 42) 'delibera hoc, dum ego 15 redeo, leno'.

807 37 1 NE VIM FACIAS VLLAM IN ILLAM seruauit praeccepta meretricis adeo, ut meminerit (IV 6, 30) 'si uim faciet, in ius ducito hominem'. 2 EGO EO AD SOPHRONAM ✓ hoc lentius ad Thaidem. 20

809 39 1 PROHIBEBO INQVAM non satis exercitate adulescens totidem uerbis dictum repetit militis. 2 AVDIN TV HIC FVRTI SE ALLIGAT Gnatho occasionem finiendi litigii iamdudum quaerit ob desiderium mensae et cibi, et ideo quasi ✓ de iure consilium suggerit, hunc reum furti esse posse, qui 25

1 ea T || 2 in fratres T, inferens C || 3 cuius C || 5 HVI —

hui] huius (huius C) hec hui (huy T) TC | cetera id genus sane sunt TC, caetera huiusmodi gestus sane sunt V (= dett.); sannae Steph. || 8 OS DVROVM add. Steph. || 9 et om. V || 10 duorum T || 11 dico TC | TIBI om. TC | NE] ut TC || 13 et — sunt] miles contumeliose dixit. ab his enim officiis qui suo nomine uocandi sunt data uocabula contumeliosa censentur dett. || 14 qui T || 15 sint codd., corr. W. | delibeo C || 18 uis T || 19 EO] eam eo T, eam C | sofronam T, -niam V, sostratam C || 20 thaidem <chremes> dett. || 21 prohibebo V, prohibeo TC || 22 reperit C | hic fur (fū T) se al. TC, f. h. s. a. V || 24 ob] ad TC | et cibi] tibi T || 25 consilium <militis> C; fort. cons- militi | furti] militis TC | posse qui om. T

paratus sit alienam rem suam dicere et id in iure profiteri, hoc est apud praetorem. 3 Ergo 'furti se alligat' reum

se efficit fraudis, nam μεταλημπτικῶς furtum pro omni dolo et fraude accipimus et iniuria. 'alligat' autem obstringit et inlaqueat et obnoxium facit. 5

4 Omne igitur quod fraude fit, furtum est, sic Virgilius insidias (*Aen. XI 515*) 'furta paro belli', adulterium (*Geo. IV 346*) 'et dulcia furta', omne malum factum (*Aen. VI 568—69*) 'quae quis apud superos, furto l. i., distulit i. s. c. p. m.' 5 Furtum duobus 10 modis dicitur: uno, cum omne maleficium generaliter significatur, altero, cum res subrepta demonstratur. nunc ergo 'furti' maleficii.

810 40 1 SATIS HOC TIBI EST ad repetendam scilicet uirginem sumendamque in iure uindictam. 2 QVAERE QVI 15 RESPONDEAT et contempsit interrogantem et indixit inimicitias, professione iracundiae cum dicit indignum militem.

3 IDEM HOC TV AIS THAIS 'idem hoc' quod Chremes scilicet. et tamquam et ipsam circumuenturus interrogat, quod illa intellegens malitiose <'quaere' inquit 'qui respondeat'>. 20

4 QVAERE QVI RESPONDEAT satis contumeliose: illud enim quaeritur, quod difficile reperitur. ergo: non modo indignus es, inquit, cui ego respondeam, sed uix inuenies qui te dignum responso iudicet.

1 paratus sit *Klotz*: paratus *TC*, paret *V* (parasitus *dett.*) | et id in iure *Steph.*: et id uitium te *C*, et id in uitiiis *T*, audin tu deest iniuste *V*² (= *dett.*) || 2 allegat *TC* || 3 meta lenticos (methal- *C*; -cas *V*) *codd.* | furtum *sscr.* *V*² (= *dett.*), om. *TC* || 4 allegat *T* || 6 omnem *C* | fit] sit *C* | furatum *TC*, furatum *V* || 7 furto *C* | paro] parto *T*, -ta *C* | bella *T* || 9 qui quis *TC*, quicquid *V* || 10 furto <est> *codd.* | i. 1.] et *C* | m.] n. *codd.* || 13 furtim *TC* | malefici i. i. *V* || 14 hic *TC* | ad] id *T* || 15 in iure] iniuriae *dett.* | querere *T* | qui <t.> r. *V* || 16 redeat *T* | <qui> contempsit *C* | et 2. om. *TC* | induxit *TC*, indixit *V* | inimicitiam *T* || 17 profexionem *C*, profexionem *T* | iracundiae *V* | dixit *T* || 20 intelligetis *TC* | quaere — respondeat *suppl. Schoell* || 21 querere qui r. *T* || 22 difficile om. *TC* || 23 cum ego *T* || 24 uindictet *C*

11 **41** 1 QVID NVNC AGIMVS uide ut nunc euanuerit actio militis: primo dixit (v. 19) 'omnia prius experiri q. a. s. d.', post (v. 40) 'idem hoc tu ais, Thais?', postremo 'quid nunc agimus?' 2 *Et* 'quid agimus' consilium quaerentis est, 'quid nunc agimus' est languidi atque defessi. 5

3 QVID NVNC AGIMVS ubi est illud quod ait (v. 3) 'primum aedis' <etc.>? sed uani impetus hunc exitum semper accipiunt. 4 QVIN REDEAMVS 'quin' modo immo.

5 Non 'abeamus' inquit sed 'redeamus', ut irritos conatus uerbo ostenderet. 10

12 **42** 1 CREDIN ex parte consentit, qui sic interrogat. 2 CREDIN credere dubitantis est, certum esse fidentis.

13 **43** 1 NOLVNT VBI <VELIS VBI> NOLIS c. v. plus intulit spei non reuocando uerbum quod exspectabatur, hoc est 'uolunt', sed 'cupiunt'. 2 Ergo uariavit: non enim 15 intulit 'uolunt ultro'. 3 BENE PVTAS hoc est recte putas, sapis uel intellegis. Vergilius (*Aen. VI 332*) 'multa putans s. a. m. i.' 4 Vel conicis. 5 Vel PVTAS disputas. 6 Vel PVTAS cogitas.

14 **44** 1 IAM DIMITTO E. dimitti exercitus dicitur uel 20 pace facta uel uexatis hostibus. ridicula ergo magnificentia dictorum est, cum sint facta deformia. 2 SANGA

1 qui *T* | uide — 4 agimus *in mg.* V^2 | ut *ex nō corr.* *C*, *ex corr.* *T* | nunc *om.* *TC* || 2 experiri prius V^2 | quam *ar. sa. de.* *TC* || 3 tu — Thais] tua ista *TC* | quidem nunc *TC* || 4 queritis *C* || 5 est 1. *dett.*: et *TCV* | est 2. *W.*: et *codd.* | languida *V* || 6 AGIMVS] a. *V* || 7 aedes *V* | etc. *add. ed. pr.* | ineptus *T* | nunc *TC* | exitium *C* || 8 redeamus *V* | ymo (*ex uno corr.*; *in mg.* al' imo *m. 1*) *C* || 9 habeamus *C* | redeamus *V*, eamus *TC* | uiritos *TC* || 10 <uno> uerbo *ed. pr.* | uerbo] $\overset{\circ}{u}$ *T* || 12 certum *om.* *TC* | uidentis *TC* || 13 Nolunt u. u. u. n. c. u. *V*, ubi nolis cu. u. *TC* || 14 uerbum *om.* *TC* | quod] quam *V*, qui *C* | expectabantur *C* || 15 nolunt *V* | non enim] sed (*del.*) non *V* || 16 uolunt (*n ex a corr.*) *T*, uoluit *C*, uolunt *V* | hoc est recte *V*, hoc certe *TC* || 18 <e> multa *V* | putant *TC*, putant^s *V* || 20 E.] $\overset{s}{e}\tilde{x}$. *C*, exercitum *T* | omitti *TC*, $\overset{di}{o}$ mitti (*corr. m. 2 = dett.*) *V* | dicitur exercitus *TC* || 21 ueratis *T* || 22 dictorum *Klotz*: dictum $\overset{i}{m}$ *TC*, dictui *V* | de forma *TC*

ITA VT F. D. M. D. F. F. V. V. M. mire in cocum, qui focum curat in domo, quia milites hi fortiter pugnant, qui sunt memores domorum. 3 Ergo uide quam utrumque comicum: ad ineundum proelium resque bellicas Donax primus est, ad res domesticas Sanga, qui cocus est.

815 45 1 DOMI FOCIQUE F. V. V. M. 'domi focique', <quia> uicissim domi uicissim foci ministerium satagebat. 2 Et 'domi' genetiuis est. Caecilius (*fab. inc. fr. 34 Ribb.*³) 'decora domi'; Plautus (*Trin. IV 1, 22*) 'quamquam domi cupio, opperiar tamen'.

816 46 1 IAM DVDVM ANIMVS EST IN P. hic aperuit causam poeta, cur et inuitus Gnatho iret ad litem et libens domum redeat. 2 FRUGI ES 'frugi' utilis ac necessarius, a frugibus, quae quod his fruamur, ita dictae sunt; unde fructus et frumentum. 3 Frui autem est uesci, a frumine, quae est summa pars gulæ. quare etiam his, quae cibo poculoque non sunt, frui dicitur *καταχρηστικῶς*, ut rebus ueneriis et delectatione odoris, uisus, auditus.

1 ita (ut *T*) aut. (aüt *C*) f. e. m. d. f. f. u. *TC* | v. m.] u. i. *V*,
om. *TC* | in coquum *TC*, in coquum *V* || 2 curat *C* | in domo
V | hi *Steph.*: hic *TCV*; uix *dett.* || 3 memores] martes *T* |
<q> ergo *TC*, <quæ^{et}> ergo (*sscr. m. 2 = dett.*) *V* || 4 dorax
V || 5 coquus *C*, coquus *V* || 6 focique] forisque *TC* | quia *add.*
W. || 7 uicissim — satagebat in *mg. V*² (= *dett.*) ante *DOMI*,
om. *TC* | domi] dñi *V* | foco *V*² (*dett.*) | Et] ē *T* || 9 decoram
codd., *corr. Steph.* | plautus <dicit> *T* | quam *C* || 10 operiat *V*,
operiet *C*, periet *T* || 11 iamdudum a. e. i. p. *TC* || 12 poeta
bis C | inuitas *C*, inuitus in *ras. V*² | iracet *C* || 13 fruti utilis *C* |
ac] an *TC* || 14 fruuntur *V* | dicta *TC* || 15 Frui — a] aut (a *T*)
nescia *TC* || 16 qui est *TC* || 17 quare etiam] qz qz *T*, om. *V* |
his quae] bisque *TC*, his ergo quae in *ras. V*² (= *dett.*) |
cibi poculoque non sunt *TC*, nec cibaria nec pocula sunt in
*ras. V*² (= *dett.*) | faui dicitur *C*, pau dicimur *T*, frui dicimur
V || 18 *καταχρηστικῶς V*, *RΔΤΔcesticos T*, **** *cresticos C* |
delectatione *V* || 19 auditus <etc. (*add. m. 2 = dett.*)> *V*

V.

1.

17 **1** 1 PERGIN SCELESTA MECVM PERPLEXE LOQVI nunc demum uirgo uitata esse cognoscitur a Thaide, opportune, postquam magnopere et defensa est et retenta. nam statim consequentur nuptiae eius et Chaereae, qui illam uitauit. **2** PERPLEXE LOQVI ideo 'perplexo', quia staturat uitium celare uirginis. 5

18 **2** 1 SCIO NESCI O A. A. mire ex dictis omnibus pauca decerpens et ostendit, quid dixerit perplexo, et stomachum saeuientis expressit dominae: 'scio' flere puellam, 'nescio' uitiatam, 'abiit' eunuchus, 'audiui' hoc admissum, 'ego non adfui' cum hoc fieret. **2** Acriter iratorum est repetere quae proxime dixerint, quibus irascuntur, ut (*Verg. Aen. VII 452, cf. 440*) 'en ego uicta situ u. e. s.' 10

19 **3** NON TV ISTVC M. D. A. E. Q. E. non est haec interrogatio. 15

20 **4** 1 VIRGO C. V. L. O. haec omnia rixam significarent, nisi obticeret. **2** Tacemus consilia, ut (*Verg. Aen. II 94*) 'nec tacui demens' etc., reticemus dolores, ut (*Heaut. I 1, 33*) 'ne retice, ne uerere', obticemus quorum pudet, ut in Phormione (*V 9, 2*) 'hem, quid nunc obtices?' 20

1 celesta *T* | LOQVI *om. TC* || 2 demum] derrium *C*, detemer *T* || 3 et 1. *om. T*. | retenta *C* || 4 consequenter *V* | illa *TC* || 5 perplexo (*bis*) *ex corr. C* | loquitur *T* | perplexo *om. T* || 6 uitium *V*, ut ·N· (= *ut enim*) *C*, ut crimen *T* | celere *T* || 7 scion **** mire *C*, scion mire *T* || 8 decerpis *T* | et 1. *om. V* || 9 domi nescio *TC*, domi scio *V*, *corr. Bentley* || 10 abit *T* | audiuit <domi> *TC* || 11 non] nunc *T* | affui *codd.* | cum *ex dum corr. C* | est repetere *V*, ea petere *TC* || 12 dixerunt *TC* || 13 en] hem *V* | situ r·e·s· *V*, sum·e·s· *TC* || 14 m. d.] mihi dict· (*dic. T*) *TC* | a·d·e·q·e· *V*, a·a·e·q·z e· *T*, a·a·e·q·i·e·q· *C* | non] Num *in ras. V*² (= *dett.*) | haec *V* || 16 c.] n· *T* | significarent *V*, -cauerat *C*, -cauerant *T* || 17 obticerent *V* || 18 demens] d· *C*, d' *T* | 2Pee ticemus *T* || 19 ne retice (*del. in V*; nec etice *T*) ne uerere <ne retice> *codd.* || 20 nunc (*ante quid*) *V*, non *TC* | obt· *C*; obticuiisti *Ter. codd. PC*

- 821 ✓ 5 1 EVNUCHVS ABIIT quia nescit causam, non 'fugit' dixit sed 'abiit', nec 'Chaerea' sed 'eunuchus'. 2 QVAM OB REM QUID F. E. TACES haec ἀσύνδετα instantis dominae vultum habitumque demonstrant.
- 823 7 1 †QVIS FVIT IGITVR† haec cunctatiue pronuntianda 5 sunt, quia aut inuita indicat aut dubitat de nomine ignoti aut trepidat per timorem, ut non uideatur adfuisse uel scisse, cum fieret, aut <ostendat>, quam non libenter dicat eius nomen, cui irascitur. 2 Sed ego agnosco ancillarum consuetudinem, quod obliuiosae sunt dominarum. 10
- 824 8 1 EPHEBVS ISTE ephebi nomen ad aetatem rettulit, non ad facinus commissum. 2 ISTE EPHEBVS cito ostendit, cur <sit> iste eunuchus creditus.
- 825 9 1 QVID AIS V. redit rursus ad iracundiam. 2 Aptum conuitium et comicum in ancillas 'uenefica'; <sic et> 'lupa', 15 'uipera' (*Iuven. VI 641*), 'excetra' (*Plaut. Pseud. I 2, 82*), et infra (*Eun. V 1, 13*) 'sacrilega'.
- 826 10 QVID IS OBSEURO AD NOS non rogantis est 'obseuro', sed dolentis.
- 827 11 NISI AMASSE CREDO P. deest 'quod', ut sit: nisi 20 quod.
- 829 13 1 NVM ID LACRIMAT V. ut supra (*III 1, 3*) 'id uero serio t.', pro ob id. 2 ID OPINOR callide Pythias

1 ABIIT] a. TC || 2 sed dixit obiit TC | sed 2.] nec TC | quam-obrem q. f. e. t. TC || 3 ἀσύνδετα (d ex τ corr.) V, assinteta C, assintica T | <i. n. s. (i. tt s T)> instantis TC || 4 -que] quam TC || 5 schol. ad ISTE CHAEREA pert. | hic T | cunctatiue V, coniunctatiue T, coniuictiue C || 7 trepida T | ut] aut TC | iudicator C | affuisse TC || 8 scisse Schoell: si se codd. | [fieret TC, fieret V | ostendat add. Goetz | dē C || 10 quod obliuiosae sunt dnarum V, q obliuiosae est dnō T, quae obliuio ē. dnō C || 11 e. (c. T) . f. e. b. iste TC | ephebi — ISTE om. TC || 13 cur] quod uir sit in ras. V² (= dett.) | sit add. W. | creditur T || 14 v.] n. T | reddit T, rediit V || 15 ueneficas codd., corr. Steph. | sic et add. W.; utpote dett. || 16 excetra Westerh.: et cetera codd. || 17 et infra Schoell: et iñ V, con T, om. C | sacrilega /// V || 18 obseuro a. n. TC || 20 CREDO] c. V | P. om. TC || 22 lacrimet C, l. V || 23 t.] se V, est TC | pro om. C | id om. T

'opinor' dixit, cum sciat. 3 QUID AIS SACRILEGA αἰξήσις: primo 'scelesta' (v. 1), deinde 'uenefica' (v. 9), postremo 'sacrilega'.

830 14 1 ISTVCINE INTERMINATA SVM satis moraliter. ✓

2 ISTVCINE INTERMINATA SVM pro: non hoc tibi com- 5
minata sum? 3 ISTVCINE I. S. H. A. T. apparet haec
post scaenam esse mandata; nam supra non meminit, sed
dixerat tantum (III 2, 39—40) 'hos prius introducā et
quae uolo simul i.: p. h. c. e.'

831 15 1 QUID FACEREM ITA VT TV I. S. C. EST dixerat 10
enim Chaerea (III 5, 30) 'edicit ne u. q. a. e. <a. e.>
m. n. a. i.' 2 IVSTI συγκοπή metaplasms pro 'iussisti',

832 16 1 SCELESTA OVEM LVPO C. bene dilatam tot occa- ✓
sionibus prouerbiū personae Thaidis adscriptum est;
continet enim in se et femineam reuerentiam <et> mere- 15
triciū sensum. 2 Reditque rursus ad minora conuitia, *by ma*
quia uidet se esse conuictam. et est prouerbiū 'ouem
lupo commisisti'. *by Abels*

833 17 1 SIC MIHI DATA ESSE VERBA uidetur plura fuisse
dictura, nisi superueniret Chaerea. 2 QUID ILLVC H. E. 20
per genetiū casum iniuriose dicitur, per nominatiū
honorifice. 3 QUID ILLVC H. E. non continuo agnoscit ✓

1 dixit] chem T | auxesis V, auresis T, auxeris C ||
4 Histucine C | i. sum V || 5 histucine minata sit C, istucine
c f ce nam minata sit T | pro] quod T | hoc] hic TC || 6 histucine
C | i.] e. CV, c. T | H. om. TC | ti. V || 7 cenam TC || 8 tamen
T | hoc C, hoc V | introduce *codd.* || 9 qui TC | p. h.] m. h. V,
m. b. TC | e.] r. V || 10 quid facerem ista uti. s. c. e. T, om. C |
s. c. est V || 11 cherec dicit TC, cherea dicit V | ne u. u. a. m. n.
a. i. TC, ne u. u. a. e. m. n. a. i. V || 12 sincope metaplasms
(methapl- TC, -mu V) *codd.* || 13 ouem lupo com. V, o. l. c.
C, o. c. l. T | tot om. T || 14 persona TC | adsumptum (*corr.*
m. 1) V, ascriptum T || 15 effemineam (om. et) TC | et *add.*
Steph. | meretriciⁱ (*sscr. m. 2*) V || 16 redditque T, redditque
C | ad] id T || 17 conuictam T || 19 data uerba esse T, d. e.
u. V | uidentur C, urchem T | fuisset C || 20 illic V | E.] est
V || 21 per — H. E. om. T || 22 i. h. est V | continue C

- hunc meretrix, quia etsi adhuc ueste eunuchi indutus est, attamen exiit spadonis incessum uultumque mutauit et praeter uestem totus in Chaeream rediit.
- 834 **18** 1 ERA MEA T. O. blande ac puellariter arridet.
2 TACE non silentium indicentis est, sed securam facientis, 5 ut (*Ad. II 2, 1*) 'tace, egomet conueniam ipsum'.
- 835 **19** HABEMVS HOMINEM I. mire 'hominem' dixit ut reum.
- 836 **20** 1 IUBE COMPREHENDI QVANTVM POTEST pro 'comprehen-
de': τὸ 'iube' enim uelis significat. 2 *Et* QVAN-
TVM POTEST deest 'cito'. 10
- 837 **21** 1 QUID ILLO FACIEMVS 'comprehensio' subauditur.
2 QUID FACIAS ROGAS moraliter expressit puellae stu-
pentis uerba et non habentis quid respondeat ad ea, quae
dicta sunt.
- 838 **22** VIDE AMABO SI NON C. A. O. I. V. mire ab eo, quod 15
respondere coeperat, ad aliud transit mirata confidentiam
Chaereae: is est an non est?
- 839 **23** TVM QVAE EIVS C. E. non est impudens, inquit,
non est nisi similis impudenti. sic alibi (*Andr. V 2, 16*)
'ueritas inest i. u. a. <i> u. f.' 20

1 etsi] se T || 2 incensum C || 3 totus om. T | in cherea
redit TC || 4 hera CV, cherea T | MEA] m. V | o.] obsecro V |
arridet V, audet TC || 5 tace sscr. V² | indigentis TC, indi-
centis V || 6 <est> ut C | ego me T || 7 ho. i. V, hominem TC ||
8 q. p. V | comprehendere TC || 9 τὸ — uelis dett.: irruo (iūo
uef
T) emento uelle TC, irruo eī τὸ ⁱ iube V; iubere enim uelle
Steph. | Et om. T || 10 potes V | deest] id est V || 11 quid illi
f. V | comprehensio TC || 12 quid f. r. V || 13 et om. TC |
quod V | respondeo C || 15 inde TC | si non e. a. o. i. n. V,
si non cum a. o. i. u. T, si <nō si breuiter pronuctianda amabo>
non cum a. o. s. u. C | minime T | quod om. T || 16 confidentia
codd., corr. ed. pr. || 17 is] non rus T || 18 quae e. c. est V, quae
est. c. TC || 19 si malis T | impudenti <est> V, <est> impu-
denti TC || 20 u. sscr. V² | a.] atque T

2.

- 840 1 1 APVD ANTIPHONEM V. M. ET P. rediens in uiciniam suam causas reddit Chaerea, cur non mutauerit uestem. oportuit autem et iam e re argumenti fuit non mutasse, ut eum uideret meretrix cum turpi habitu incedentem ut reum uitiatæ uirginis. 2 APVD ANTIPHONEM V. M. ET P. '〈apud〉 Antiphonem' dixit pro '〈in〉 domo eius'. 3 VTERQVE MATER ET PATER non uterque pater et utraque mater, sed uterque parens, quia 'mater et pater'.
- 841 2 1 QVASI DEDITA O. D. E. non tam mirum, si domi erant, sed illud magis mirum, quod in ea domus parte, qua in aedes introeundum erat adolescentulo. 2 VT NVLLO MODO INTROIRE POSSEM superius causa continetur, cur non mutauerit uestem, inferius autem, cur huc redierit.
- 842 3 QVIN modo quominus.
- 843 4 1 DVM ANTE OSTIUM S. Antiphonis scilicet. 2 NOTVS MIHI QVIDAM OBVIAM VENIT qui me possit agnoscere uel qui me nouerit, id est amicus.

1 u. m. et \overline{pr} V, et \overline{pr} (pater T) TC | rediens om. TC | uiciniam suam] scaenam $\overline{2}$ || 2 causam TC | cum T | mutauerit uestem V || 3 et cherea argumenti T, cherea et argumenti C, et de necessitate argumenti V (= dett.); corr. W. (cf. ad Phorm. I 2, 9) | non mutas ut cum audiret meretrix audiret (mer-aud-om. T) cum turpi habitu incedentem (et ced-C) ut (et C) reum uitiatæ (-re T) uirginis TC, 〈chaeream uestem〉 non mutasse ut cum meretrix 〈uirginem a cherea uitiatam (in mg. m. 2) audiret^{et} (sscr. m. 2) eum turpi habitu incedentem intueretur reum uitiatæ uirginis 〈imputaret (in mg. m. 2)〉 V (= dett.), corr. W. || 5 apud a. n. (u. C) m. T | et \overline{pr} V, e. p. TC || 6 apud add. ed. pr. | in add. ed. pr. || 7 utrique (bis) T | et uterque C, utraque V || 8 quia] qui C || 9 pater et mater TC || 10 DEDITA] d. C, om. T | tamen TC | si] sed T, si tam V || 11 erat T | in nulla domus parte V || 12 quam edes TC, praeter quam in aedes in ras. V² (dett.) || 13 possum 〈p.〉 TC || 14 cur om. T | hic TC || 15 quin modo^{pro} quominus (sscr. m. 2) V, qui modo qui in huius TC || 16 hostium st. V, o. s. ē. TC | scilicet] s. e. TC || 17 〈an notus〉 qui dett. | posset V || 18 uel W.: et TCV, an dett. | id est] idem C, idē T

- 844 ✓ 5 QVANTVM QVEO deest 'uelociter'.
- 845 ✓ 6 1 IN ANGIPORTVM QVODDAM uide non illum uitasse sub una clausula bis 'in' dicere: 'in pedes' 'in angiportum'.
2 ANGIPORTVM sic dicebant uicum non peruium uia publica. 3 DESERTVM INDE deest 'fugiens'. 5
- 846 7 1 ITA MISERRIMVS FVI F. id est: fatigatus, lassus et languidus sum, dum fugio. 2 *Et* honesta locutio, ut miser amando, miser curando.
- 847 8 NEQVIS ME COGNOSCERET pro 'agnosceret' nota improprie dictum. 10
- 848 9 1 SED ESTNE HAEC THAIS iampridem uisus ipse nunc primum uidet. 2 HAEREO incertus remaneo atque defigor. primus metus adimit consilium, sed recogitatio reddit confidentiam.
- 849 ✓ 10 1 HEM QVID MEA AVTEM QVID F. M. colligit se 15 rursus ad impudentiam Chaerea. 2 *Et* uide si non eadem est audacia in Chaerea, quae in suscipiendo facinore fuit. 3 *Et* ἔλλειπτικῶς <'quid mea autem?>
4 QVID MEA AVTEM QVID F. M. opportune se confirmauit, quia si extimisset aufugissetque, nihil nuptiae promo- 20 uerentur.

1 QVEO] queso TC, q. V | deest (corr. m. 2) V || 2 IN — uide] magniportum q3 inde TC | sub una uitasse TC || 3 <s. > in pedes (s. in in mg. m. 2) V | in angiportum (sscr. m. 2) V, magniportum (mag- T) TC || 4 agniportum C, om. T || 5 dein (dein V) desertum codd. || 6 FVI] f. TC | id est] idem TC | lapsus TC, lapsus V || 8 a mando miser V, om. TC | curam do T || 9 mequis T | me c. T | ignosceret C || 11 ESTNE] est ut TC | hoc thais T, h. t. V | uisus ipse] ipse uisus est <a thaide sed eam> is V (= dett.) || 12 nunc in ras. V² | uideo C | haereo V, om. T || 13 defugior T | recognitio C || 15 HEM — M.] Hem quid mea (me C) autem. f. TC, quid f. m. V | colligit V, colliget T || 16 inde TC || 17 eandem T | quae in] quem TC || 18 Et ἔλλειπτικῶς Steph.: et è V, r. *** C, **** T | quid mea autem add. Steph. || 19 MEA] me TC, m. V | QVID 2. om. TC | m.] mihi T || 20 qua si V, quasi TC | extimus (est- T) se aut fugis q TC

- 850 **11** 1 BONE VIR DORE hoc totum figurate dicit ut ✓
meretrix et subtiliter; nam scit Chaeream esse quem allo-
quitur, non eunuchum. 2 *Et* hic magna occasio datur
meretrici adeundi adulescentis, qui habitum non mutauit
et adhuc quasi eunuchus et seruus est. 3 BONE VIR D. S. 5
maior obiurgatio est per hanc dissimulationem Thaidis
aduersum Chaeream, quam si illum id quod est appellet.
- 851 **12** 1 ERA FACTVM non potuit subtilius respondere
Chaerea, quam accommodare se interroganti. 2 SATIN
HOC TIBI PL. hoc potest et non figurate dici sed aperte. 10
- 852 **13** VNAM HANC NOXIAM A. trisyllabo nomine 'noxiam'
dixit quasi noxam. alibi aliter (*Heaut. II 3, 57*) 'domi-
nam esse extra noxam'.
- 853 **14** 1 SI ALIAM A. V. O. uerba seruorum, quibus nihil
horribile est praeter praesentes plagas. 2 *Et* non 'cae-
dito' sed 'occidito'. 3 *Et* †illa quasi chereae dixerat ad-
hinc irrisor ut fugitiuus.
- 854 **15** NVM MEAM SAEVITIAM VERITVS ES †fugeres.
- 855 **16** HANC METVI NE ME C. T. perfecte imitatus est
uerba fugitiuorum, quae apud dominos faciunt comprehensi. 20
- 857 **18** VIRGINEM VITIARE C. bene intulit 'ciuem', quod ✓
plus est quam 'uirginem uitare': αὐξήσις gradatim facta.

1 dare *T* | totum] tecum *TC* || 2 subintelligitur *C*, sub-
stantialiter *T* | nam si scit *V*, non sit *T*, nam .p. si scit *C* ||
5 dor. sal. *C*, sal. *T* || 6 dissimilitudinem *T* || 7 aduersus *V*
quasi illum id *TC*, quam si illum illud *V* || 8 hæra *V*, hara *T*
FACTVM] f. e. *V* || 9 quem *T* || 10 hoc tibi pol *T*, h. t. p. *V*
potest] p̄r *T* | non om. *T* | dictum *TC* || 11 noxam admic. *C*,
noxiam adimit *T*, n. o. *V* | noxam *C* || 12 quam noxiam *T* ||
13 noxiam *T* = *codd. Ter.* || 14 A. v. o.] ad. o. *C*, ad eo *T*,
c. u. o. *V* | quibus om. *TC* || 15 praeter *Klotz*: post *codd.* ||

16 illa quasi chereae dixerat (-erit *C*) *TC*, aliã ^{dixit} quasi illa dixerit
(*sscr. m. 2*) *V* (= *dett.*) | adhinc irrisor (Adhuc irrisor adhinc
irrisor *T*) ut fugitiuus *TC*, ^{ad} huc irrisor ut fugitiuus (*sscr. m. 2*)

^{deest ut}
V || 18 saeuitiam *V* | VERITVS] u. *CV* | fugeres (*sscr. m. 2*) *V*
(*dett.*), f. che. *TC*; suggere 'es'? (*Schoell*) || 19 metui ne me
crim. (om. *T*) tibi *TC*, m. ne m. c. t. *V* || 21 c. [ciuem *T* |
c. — uitare om. *C* || 22 auxesis *codd.* | gladatim *T*

- 858 **19** 1 CONSERVAM ESSE CREDIDI locus erat, ut diceret 'seruam esse credidi', sed admirabiliter 'conseruam' dixit.
 2 *Et* hoc ipsum miserabiliter pronuntiandum est, tamquam <eam aliam> crediderit atque erat et quasi conseruam debuerit uitiare. 5
- 859 **20** 1 CONSERVAM opportune stomachatur Pythias facta mentione conseruae. 2 VIX ME CONTINEO QVIN INVOL. IN CA. minae istae proprie feminarum sunt et in se et in alios unguibus saeuientium, ut (*Verg. Aen. IV 673*) 'unguibus o. s. f. et p. p.'. 3 Sed 'inuolem' ab auibus 10 tractum est, ut apud Vergilium (*Aen. III 233*) 'praedam p. c. u.'. 4 Ergo hoc gestu et digito et motu corporis est adiuuandum. 5 INVOLEM IN C. apparet more ueterum intonsum esse.
- 860 **21** ETIAM VLTRO DERISVM A. mire nunc addidit ad 15 accusationem, quod non fugerit saltem.
- 861 **22** 1 QUID ITA VERO DEBEAM 'abeam' subauditur; 'uero' autem εἰρωνικῶς pronuntiandum est. 2 Sane debere dicimur poenas pro iniuria ei, cui iniuriam fecerimus: quas se non debituram Chaereae ut furcifero dicit 20 Pythias, si illi caedem intulerit in seruili habitu constituto.
- 862 **23** SI ID FECERIM si inuolauerim in capillum eius.

1 conserua TC | erat om. TC || 2 amirabiliter T || 3 miserabile C | tamquam <miserabiliter> codd. || 4 eam aliam suppl. Goetz | credit T | atque erat TC, <conseruam esse quae (in mg. m. 2)> ciuis erat V (= dett.) || 7 continuo C | q. in. in ca. V, quin inuol. mcā (in cāq. T) TC || 8 mīme T | proprie om. TC | et 1. om. C || 9 saeuientium V || 10 uirginibus TC | o.] ex T | inuoluem V || 11 predam q3. i. c. u. u. TC, praedamque i. c. u. V || 12 digito W.: dicto codd. | et motu corporis dett.: corporis et motu (-tū TC) TC V || 13 inuoluem V | in capillum T, in cap. <m. > C || 15 der. a. TC | ad accusationem V, ad occasionem TC || 16 qui T || 17 ITA] aut TC | DEBEAM om. V || 18 uero] nō TC | aut V | yronicos C, ir- TV || 19 debere dett.: deberi TC V | dicimus C | poenae V | <cum> cui V || 20 faceremus C | quasi se TC || 21 cedere TC | habitum C || 23 inuolauerim C, inuoluerim V

864 **25** 1 MISSA HAEC FACIAMVS quae? haec scilicet iocularia et futilia. 2 NON TE DIGNVM CHAEREA FECISTI artificiose meretrix ab eo quod licuit ad id quod oportuit transit nec tractat quid sit legitimum, sed quid sit honestum. itaque totam illam partem facti accusandi 5 omittit et ab accidentibus personae adolescentis obiurgat: scit enim uno uerbo obstari posse 'licuit mihi', in domo meretricia scilicet, contra meretricem, ne uideatur irrationabilis audacia ingenui a poeta inducta esse. 3 NON TE DIGNVM C. F. 'dignum' pro 'digne', aut deest 'facinus', 10 ut sit: non te dignum facinus fecisti. 4 Mira accusatio mixta laudi et blandimento.

865 **26** 1 NAM SI EGO D. deest 'et', ut sit: etsi. <et> est ordo: nam etsi maxime. 2 *Et* bene additum 'maxime', ut appareat, etsi digna sit pati meretrix, non tamen 15 maxime dignam Thaidem.

866 **27** AT TV INDIGNVS QVI FACERES TAMEN recte dixit: quattuor enim sunt modi in eiusmodi rebus, ita ut aut uterque dignus sit aut uterque indignus aut altero digno alter indignus aut contra. 20

867 **28** 1 NEQVE EDEPOL QUID NVNC C. C. S. intellegit Thais amari uirginem ab hoc et ideo sic ait, ut conciliet nuptias. nam satis signi est, quod eunuchi habitum propter hanc sumpsit. 2 *Et* uide quemadmodum ad captionem nuptiarum res eant: quod tamen dicere non audet Thais, 25

1 h. f. T | scilicet] *hic desinit T* || 2 suctilia C, futilia ex subt- corr. V² | FECISTI] f. V || 3 licuit ad id] ad rem C || 4 nec traxit C | sit om. V || 6 abscentibus C, a^b ccedentibus (b et su sscr., ce ex ci corr. m. 2) V; corr. Steph. || 7 obtestari C || 8 scilicet (. s .) ed. pr.: sed codd. | meretricem Klotz: meretricia codd. | inrationabilis C || 9 ingenus C, illa cuius in ras. V² (= dett.), corr. Steph. || 10 DIGNVM] d. V | aut om. C || 13 ego dic. C, e. d. V | et add. dett. || 14 et si] si et C || 17 fac. tamen C, f. t. V || 18 huius modi C | ut] ait V || 20 <aut> alter C | contra (sscr. m. 2) V (= dett.) || 21 c. c. s.] con. ca. sc. C | intelligitur C || 22 ad hoc C | consulat C || 25 res eant ed. pr.: resecant C, transeat in ras. V² (= dett.) | quod Steph.: ut quod V, ut quo C || tamen om. V

sed tantum ostendit adolescenti, quem temptat sciens, et ostendit uiam petendae sibi uxoris.

- 871 **32** HOC MIHI BENEFICIVM CHAEREA blande nomen repetitum est 'Chaerea'.
- 872 **33** AT NVNC DEHINC SPERO nunc iam Chaerea uera 5 ueris <repens>at <ac> recedit a iocularibus.
- 873 **34** 1 SAEPE EX HVIVS MODI RE hoc est turbulenta. 2 QVAPIAM quacumque uel aliqua.
- 875 **36** 1 QUID SI HOC QVISPIAM v. d. pleraque repentinis impulsionebus nata mirisque prouentibus deo adscribi solent, 10 ut (*Verg. Aen. II 632—33*) 'descendo ac d. d. f. i. et h. e.' et (*Aen. III 715*) 'hinc me digressum u. d. a. o.' et Salustius (*Hist. IV fr. 60 M.*) 'ut tanta repente mutatio non sine deo uideretur'. 2 QUID SI HOC Q. v. d. uult amorem intellegi deum. 15
- 876 **37** 1 EQVIDEM POL IN EAM PARTEM ACCIPIOQVE ET VOLO ut aeterna inter nos sit gratia et ex malo principio confletur magna familiaritas. 2 ET VOLO 'euenire' subauditur. et est *σύλληψις* tertia.
- 877 **38** 1 IMMO ITA QVAESO utrum meretricem an deos 20 quaeso? utrumque enim accipi potest. 2 An 'quaeso unum hoc scito'?
- 878 ✓ **39** SCIO unde sciat Thais, inepte quaeritur, cum ipsa res clamet numquam hanc condicionem, ut pro seruo se fingeret, subiturum Chaeream sine amoris impulsu. 25

1 sed tantum] coniecturis *in ras.* V^2 (= *dett.*) | sciens et] sciens *am*<antem uirginem et (*in mg. m. 2*)> V (= *dett.*) || 2 petere de sibi C , petendae V || 3 BENEFICIVM] b. V | blande non C | *repetitum est* V || 5 at nunc d. spero V , ad hunc ob hinc spero C || 6 ueris repensat ac recedit W . (ac *Schoell*): ueris at recedit C , ue<ris aequi (*in mg. m. 2*)> *parans* recedit V (= *dett.*) || 8 quepiam quecumque C || 9 quod si hoc. quis. p. u. d. C | *repetiturus* repulsionibus C || 10 ascribi C || 11 descendendo C | e.] c. V || 12 digressum u. d. a. o. V , dignus uid. a. o. C || 14 quidem si hoc. o. p. u. d. C || 16 pollineam C | eam p. a. et u. V || 17 ut] et C | et *om.* C || 18 compleatur C | 19 est *om.* V | *silepsis* C , *silensis* V | tertia <*ē* (*add. m. 2*)> V || 22 hoc scio V || 23 inepte] unice V || 24 pro <eunucho et> seruo *dett.* || 25 impulsu amoris C

79 40 NVNC IGNOSCO TIBI quod culpa non sit hominis
sed amoris.

80 41 NON ADEO INHVMAÑO INGENIO non tantum, quan-
tum putas; ut (*Verg. Aen. I 567*) 'non obtusa adeo gesta-
mus pectora Poeni'.

81 42 1 NEQVE TAM IMPERITA VT QVID AMOR V. N. 'non
inhumano' quia homo, 'non imperita' quia meretrix.

2 *Et* 'neque tam imperita' inquit, quasi dicat: neque tam
pudica sum, ut quid amor ualeat nesciam.

82 43 TE QVOQVE IAM THAIS bene 'quoque': non enim 10 ✓
iam hanc ita amat, ut illam neglegat, sed hanc illius
causa.

83 44 POL TIBI AB ISTO E. C. INTELLEGO facete, tam-
quam qui soleat capillum ac uestem conscindere, quam
amauerit.

84 45 1 NON AVSIM pro 'non audebo'. et est uerbum
huius temporis tantum. 2 NON AVSIM utrum propter
aetatem an potius propter fratrem Phaedriam? 3 NIHIL
TIBI QVICQVAM *παρέλκων* quartum. 4 Aut 'nihil' pro
NON. 5 DESINAS pro eo quod est 'desine', aut deest 20
'fac' ut sit: fac desinas.

86 47 1 EGO ME TVAE COMMENDO ET COMMITTO FIDEI
satis amatorie, ut appareat nunc maxime captum Chaeream

3 INGENIO] in · V | non tantum W.: mutatum C, immitis
sum V (= D, om. LP) || 4 ut obtusa a · o · a · g · p · pe · C ||
6 aut q · a · u · n · C || 7 homo V, hūc C || 9 pudica om. C ||

11 hac C || 13 ab · i · e · c · i · C, ab isto ^hē · c · e · intelligo V ||
14 qui (*ex* que *corr. m. 2*) V, que C | capillo C, capillū (*ex* -lo

corr. m. 2) V | ueste C, ueste^m (*corr. m. 2*) V | conscindere C,

^{his} conscindere (*sscr. m. 2 = dett.*) V | qui ama uerint (-runt C)
codd., corr. Steph. || 16 ausi C || 17 <non> tantum C | ausi C |
propter V, post C || 18 aetatem <suam> V (= *dett.*) | propter V,
posquam C | <suum (*in mg. m. 2 = dett.*)> fratrem V, fratrem
in mg. C¹ || 19 parelicon quantum C, parelicon quartum
(*sscr.*) V² || 20 desinat C | aut] et C || 22 ego me tue

com̄ et mitto fidei C, Nunc ego te in hac re a · on · a · s · V ||
23 appareant C

ae mancipatum uirgini. 2 COMMENDO ET C. F. COMMENDAMUS NOS COGNITIS, COMMITTIMUS IGNOTIS. ergo αὐξήσεις est maioris officii fideique circa Thaidem.

887 48 TE MIHI PATRONAM CAPIO 'te' adiectum uim habet <et> ex animo supplicantis habitum adolescentis ostendit. 5

888 ✓ 49 EMORIAR SI NON HANC V. D. uide <an ex> animo iurauerit adolescentulus, cui in ipso flore nihil dulcius uita est.

889 50 1 TAMEN SI PATER ἔλλειψις. 2 Vel ἀποσιώπησις secunda. 3 AH QUID VOLET CERTE SCIO 'ah, quid?': 10 deest 'dicat'. et ista omnia ad confirmationem ualent.

890 51 1 CIVIS MODO HAEC SIT mire id in uotum conuersum est, quod timere potuit non ducturus uxorem. 2 PAVLVLVM OPPERIRIER SI VIS IAM F. I. H. A. V. adeo cito probari potest. 15

894 55 EGO VERO 'uero' modo consentientis est aduerbium, alias confirmantis, alias coniunctio est, alias particula ironiam iuuans, ut (*Verg. Aen. IV 93—94*) 'egregiam uero laudem et s. a. r. t. p. t.'.

895 56 DOMI POTIUS OPPERIAMVR QVAM H. A. O. non ignara 20 ✓ illecebrarum meretrix non solum retinet Chaeream, uerum

1 comitto et ē·f· C, cōmmodo c̄·f· V || 2 nos] non V | cognotis V | auxisis et C, auxesis ēt (s m. 2) V || 4 patronam dett.: matronam C, m· V | c· V || 5 et add. dett. | suspicantis C || 6 HANC] h· V | uide om. C | an ex add. W. | aō iurauit C, amorem in ras. V² (= dett.); corr. W. | adolescentuli codd., corr. W. | in om. C || 8 est <ipsam tamen despiceret si sibi haec uxor non datur> dett. || 9 eclipsis uel aposiopesis C, ἔλλειψις uel ἀποσιώπησις V || 10 AH — ualent in mg. V² | ha quid ualet C | ha quid C || 11 dicas C V² | sed ista omnia C, et omnia ista V² | ualet C || 12 cuius C | id] hic in ras. V² | conuersum Steph. (-us ed. pr.): concursus C, contrusus V (= dett.) | quod] qui V (= dett.) || 13 timere <non> C || 14 op·s·iam i·h·a·u· V, operier fē iam·s·h·a·uirgi C || 16 VERO] maneo sscr. V² (= dett.) | uero sscr. V² || 17 est om. C | particula C V || 18 yroniam C V || 19 et spo· ampla r·t·p·t· C, e·a·r·s·t·p·t· V || 20 domi p·o·quam h·a·hostium V || 21 inlecebrarum V | retinens C

etiam uocat ubi uirgo est, et satis callide interrogat an uelit, quasi nesciat uelle.

96 57 IMMO PERCVPIO amatorie non 'uolo' sed 'percupio'. ✓

97 58 1 HVNC TV IN AEDES pronomen in his plus ualet quam accusatio. 2 HVNC TV IN AEDES COGITAS mire cum 5 illa iam uelit, 'cogitas' dixit uolens, ut ne cogitet.

3 ROGITAS <HVNC TV> IN AEDES <C.> R. per ancillae uerba uult ostendere, quam sit <experta> meretrix tractandorum adulescentium.

98 59 1 POSTHAC post hoc factum, post hanc audaciam. 10

2 CREDE HOC MEAE FIDEI puellariter dixit 'meae fidei'.

99 60 1 DABIT HIC PVGNAM ALIQVAM 'pugnam' pro stupro.

Vergilius (*Aen. XI 736*) 'at non in Venerem segnes nocturnaue bella', † ut ueretur bella et ingens facinus.

— 2 *Vt Lucilius (l. inc. fr. 111 M.)* 'uicimus, o socii, et 15 magnam pugnauimus pugnam'. — 'dabit' autem proprie

ut de re magna, ut (*Verg. Aen. XII 453—54*) 'dabit ille

ruinam arboribus s. s.' 3 AV TACE OBSEURO 'au' inter- ✓
iectio est perturbatae mulieris, ut apud Graecos † autay.

00 61 1 PARVM PERSPEXISSE EIVS VIDERE AVDACIAM ironia 20

est 'parum'. 2 *Et non 'sensusse' sed 'perspexisse' dixit,* ut iam non sit experienda, quae sit perfecte cognita.

1 uocet C | callida C || 2 uelit V || 4 aedes <suus> C | pronomen — cogitas in mg. V² || 5 cogitas V || 6 ut recogitet V, et recogitet C; corr. *Westerh.* || 7 cogitas CV | in a . e . r . C, in aedes r . V | per ancillae] pticule C || 8 tractandorum meretrix adulescentulum C | experta in mg. V² (= dett.), om. C || 10 factum <est> C || 11 h . m . V | puella R C || 12 dabit hic aliquam C, dabit h . p . a . V || 12 pugnam sscr. V² | stupro C || 13 uirg . at V, mutat C || 14 ut ueretur C, ferentur in ras. V² (= dett.); id est ueneria *Goetz* | et impudens facinus *Goetz; fort.* Et <'pugnam'> ingens facinus, ut *Lucilius etc. (cf. ad Ad. V 3, 57)* || 15 uicimus o socii V, uitium o sotii C || 17 ut — dabit W.: ut uidere magnam ut dabit C, pro inducet ut magnam dabit V (= dett.) || 18 hau tace obsecro hau V, aut age obsecro aut C || 19 ut] et V | . aut . ay . C (ay dett.), aut nunc &v V; loú *Steph.* || 20 PARVM om. C | eius uidere magnam audaciam C, eius u . a . V | yronia CV || 21 est dett.: eĩ V, . N . C | Et dett.: est CV || 22 sit experienda sit <illius audacia quae (in mg. m. 2 = dett.)> sit V | cogita C

- 901 **62** 1 NON FACIAM PYTHIAS bene et moraliter appositum 'Pythias'. 2 NON POL CREDO CHAEREA NISI <SI> ✓ COMMISSVM NON ERIT ioculariter ut ille 'Pythias' dixit, ita haec 'Chaerea'.
- 902 **63** 1 QVIN PYTHIAS iterum nomen uultuose est additum. 5
2 QVIN pro immo.
- 903 **64** NEQVE POL SERVANDVM TIBI QVICQVAM DARE AVSIM totum garrule et gesticulose, ut puellam cum adulescentulo fabulari uideas.
- 905 **66** ADEST OPTIME IPSE FRATER 'optime' opportune. 10
et non additum cuius frater, utpote in re manifesta.
- 906 **67** NOLO ME IN VIA CVM H. V. V. subtiliter adulescens, quia nihil profecerat dicendo 'percupio', inuenit causam, qua tandem ingredi possit.
- 907 ✓ **68** 1 QVAM OB REM TANDEM 'tandem' pro tamen. 15
2 Interrogatio haec increpationem continet impudentissimi facti. 3 AN QVIA P. haec interrogatio irrisiois plena est in eum, quem nihil pudeat.
- 908 ✓ **69** 1 ID IPSVM hoc uelut modesto uultu dicitur, adeo ut imitetur dictum uultumque eius Pythias. 2 VIRGO 20
VERO 'uero' εἰρωνικῶς. 3 Nam ironia est, ut (*Verg. Aen. IV 93*) 'egregiam uero laudem'. 4 VIRGO quasi †quid nam minis reuerentem ac uirginalis uerecundiae.
✓ 5 I PRAE SEQVOR manifestum est, cur meretrix docta

1 non faciam p. V | mirabiliter V || 2 CHAEREA om. C ||
3 comissum non erat C, c. non f. V | ut illa C || 5 nomen
om. C | <et> est C || 7 tibi qui equam dare ausum C, t. q. a.
d. V || 10 adest o. i. f. V || 11 <oportune> additum et non
<cuius> cuius frater C | in re] iure C || 12 IN VIA] ἔν C | cum istac
u. u. u. V | suctiliter C || 13 proficerat C || 14 quia talem in-
gred possit C || 15 tandem om. V || 16 impudentissimus acti C ||
19 molesto *codd.*, corr. Bentley | ideo C || 20 imitaretur V | uul-
tum q. C || 21 uero om. V | ὑποκρινῶς (yronicos C) nam yronia
CV || 22 quasi quid nam minis reuerentem ac uirginalis uere-
cundie C, quasi qui minus reuerentem uirginalis uerecundiae
V (quasi qui minime pudicitiae statum ac uerecundiae uirginalis ueneretur *dett.*); quasi: q<uem> uidi iam nimis etc.
(Schoell)? || 24 cur V, cum C

capiendorum more iuuenum praeire uelit Chaeream: ut in consequendo ipsa sit tardior; uult enim illi liberum sine arbitris cum puella esse colloquium et licitum amorem. nisi forte putamus Terentium haec sine causa fecisse, qui sit artificiosissimus poeta. nam neque ipsa ingreditur cum Chaerea neque ingredi simul permittit Pythiam.

09 70 TV ISTIC MANE VT CHREMEM INTRODVCAS PYTHIAS relicta est Pythias ob multas causas et imprimis, ut possit per eam delusus Parmeno pauore suo senem compellere ingredi ad meretricem et praesentem fieri ad confirmandas nuptias.

3.

10 1 QUID QUID VENIRE IN MENTEM NVNC POSSIT MIHI in hoc loco cogitantis disputatio est apud se ipsam Pythiae, quatenus Parmenonem dolo possit ulcisci.

11 2 1 QUIDNAM sic Cicero (*in Verr. II, IV 3, 5*) 'quem? quemnam?' 2 QVI REFERAM quomodo uel ut.

12 3 1 QVI HVNC SVPPOSVIT NOBIS proprie 'supposuit'; nam ut subduci dicuntur, quae nolumus amittere, ita supponi, quae non desideramus. sic Plautus (*Casin. V 4, gr. 7*) 'huic supponatur hircus unctus nautea'. 2 MOVE VERO TE OCIVS 'uero' pro interiectione est stomachantis.

13 4 1 VIDEO SED NIHIL PROMOVES hinc est illud Vergilianum (*Aen. IV 641*) 'illa g. s. c. a.', scilicet non re celebrabat sed studio. 2 PROMOVES proficis.

1 iuuenum more C | ut] et V, et C || 2 ipsam C | liberer C || 5 nam neque] namque C || 6 simul om. C || 7 ut c. i. p. V || 8 pithias relicta est C || 9 elusus C | compellere C, impellere V || 12 Quicquid CV | <est q. > u. in m. p. n. m. V || 13 pithiam C, pithiae V || 14 qts C || 15 quemquam (om. nam) C || 16 qui<dnam (in mg. m. 2)> V || 17 qui hunc s. n. V || 18 ut om. C | uolumus admittere C || 19 desideraremus C || 20 huic V; ei Plaut. | <pro scorto> supponetur Plaut. | hircus C | naute! amoue C || 21 TE OCIVS om. V || 22 sed n. p. V | hoc V || 23 illa g. o. e. a. CV || 24 celebrat V, celerabat C

914 L

- 915 6 1 AMABO QUID AIT COGNOSCITNE exhibitum specta-
tori est, quod post scaenam geretur, id est agnitio puellae.
2 AC MEMORITER plus intulit quam interrogabatur;
nam magna sunt signa, in quibus anilis memoria non
errat. 3 AC MEMORITER responsionis breuitas attulit 5
compendium perquirenti, ne plura interrogaret.
- 916 7 NAM ILLI FAVEO VIRGINI quasi dicat: illi faueo, non
Chaeraeae. et simul causa est, cur illum ulcisci cupiat,
quia scilicet multum illi fauet.
- 918 9 1 VIRVM BONVM ironia. 2 ECCVM PARMENONEM 10
INCEDERE VIDEO res odio dignior: non iter sed incessus.
- 919 10 1 VIDE VT OTIOSVS SIT inuidet illi securitatem,
quem sollicitum redditura est; non enim erit ulla alia
uindicta post praeter istam. 2 VIDE VT OTIOSVS SIT et
uultu dicit et gestu esse securum. 3 *Et* mire poeta 15
laetum describit, ut repente ostendat esse commotum.
4 SI DIS PLACET proprium est exclamantibus propter in-
dignitatem alicuius rei.
- 920 11 1 SPERO ME HABERE pro 'habituram'. 2 Aut
'spero' pro credo more suo. 3 MEO MODO id est: 20
ut uolo.
- 921 12 IBO INTRO VT DE COGNITIONE CERTVM SCIAM ele-
ganter fatigare Parmenonem non necessarium putat, sed
ex occasione. adeo non propter eum dicit se ire intro,
exituram autem, <ut> in timorem coniciat. 25

1 quid a . c . n . V || 2 quid *dett.* | cenam C | geretur *vel*
gereretur *dett.*, geratur *ed. pr.* | agnita puella V || 5 erat C |
breuiter V || 9 scilicet] s . c . C || 10 uirum b . V | yronia V,
yronia C || 11 i . u . V | odio *ex hodie corr.* C | iter *in ras.* C² ||
12 uide u . o . s . V || 13 que C, quae V | ulla V || 15 et
1. om. V || 17 Si *ex sed corr.* C | diis CV | <et> exclaman-
tibus V | propter *Steph.*: post *codd.* | dignitatem C || 20 MEO]
eo C V¹ || 22 ut de c . c . s . V || 23 fatigare] interrogare C (*dett.*) ||
24 propter *Rabbow*: post *codd.* | eum — ire] endo scire C ||
25 exitura *codd.*, *corr. Rabbow* | ut *add. ed. pr.* | <ipsum> in
dett. | coniciat V, commicciatus C

4.

923

1 REVISO QVIDNAM CHAEREA HIC RERVM GERAT QVOD SI A. R. T. 'astu' pro astute modo aduerbium est, alias nomen, ut (V 5, 17) 'an in astu uenit?'

924

2 DI VESTRAM FIDEM modo non inuocantis sed mirantis est: figura ἐπιμονή per ἐκφώνησιν facta. 5

926

4 1 NAM VT OMITTAM QVOD EI A. D. ET C. cum dicere deberet 'quod ei amorem difficillimum et carissimum confeci', primo quasi oblitus dicti superioris transiit ad uirginem, deinde addidit 'eam' ex abundantia. quod <si> dixisset 'amorem confeci', posset intellegi 'confeci' ex-10 pediui, perfeci. at uero 'uirginem confeci' quid intellegemus nisi hoc unum, quod insultanter Parmeno confectam uirginem quasi dicat superatam atque deuictam pro alio? nam proprie hoc uerbum conuenit gladiatoribus his, qui grauissimis uulneribus occu-15 buerint. sic Cicero in Catilinam (II 11, 24) 'gladori illi confecto et saucio'. 2 Conuenit ergo seruilibus uerbis et uelut ioco se uerniliter iactanti et rem confectam esse in puella uirgine et non exhiberi Chaereae damnium uel negotium. 20

927

5 1 A MERETRICE AVARA . . . VIRGINEM QVAM AMABAT ἀποσιώπησις secunda.

1 Reuiso quid nam c · h · r · g · q · s · a · r · e · t · V | che · C ||
 2 si astute trac · C || 3 an] iam *codd.* || 4 dii *codd.* | uostram f ·
 V | admirantis C || 5 ἐπιμονή per ἡαῖς φωνεῖν V, v **** per hoc fones in C || 6 nam ut omittam quod ei a · d · r · V, nam ut alias · o · quod ei · ad et · c · C || 8 primum C | dictis C || transit C || 9 addit C | eam *Rabbow*: ea C, causam V (*dett.*) | si *add. Steph.* || 10 posset — confeci *om.* V || 11 ad uero C || 13 confe<cit confe>ctam (*suppl. m. 2 in mg. = dett.*) V | dicat *om.* C | dicat quasi *Umpfenb.* || 14 nam] non C || 15 occubuerunt C || 16 Katalinam C || 18 ioco|se V, iocose C | uertiliter <et> C | iactanteⁱ V, iactantie C | et rem] et CV, rem *dett.* | confectam *dett.*, confessam CV || 19 et non — negotium *om.* C | exhiberi *dett.*, -re V | aposiopesis *codd.*

- 926 4 3 DIFFICILLIMVM quia 'a meretrice auara'.
- 927 5 2 CARISSIMVM quia 'uirginem quam amabat'.
- 930 8 1 ID VERO EST 'uero' nisi ornatium esset, nihil significaret. 2 PALMARIVM palma dignum.
- 931 9 QVO MODO ADVLESCENTVLVS MER. ING. ET M. P. N. 5 optime non 'meretricis' dixit sed potius 'meretricum'.
- 933 11 1 MATVRE cito et ante tempus. 2 VT CVM COGNOVERIT suauiter non 'nouerit' sed 'cognouerit' dixit, quod est plene ac perspicue <nouerit>. 3 MATVRE VT CVM C. P. O. bene addidit <'perpetuo oderit'>: fere enim cito 10 cognouisse obfuit, si id ad illecebram fuit, quod cognitum est cito.
- 934 12 1 QVAE DVM FORIS SVNT apud amantes scilicet. 2 NIHIL VIDETVR MVNDIVS bene 'uidetur', non enim sunt. 3 NIHIL VIDETVR MVNDIVS NEC M. C. QVICQVAM N. M. E. 15 bona uarietas: nam nec omnia per 'magis' aduerbium profert nec omnia per comparatium gradum.
- 935 13 NEC MAGIS COMPOSITVM Q. N. M. E. ne diceret 'compositius' aut 'elegantius', more suo, ut supra (II 1, 20—21) 'hoc nemo fuit minus ineptus, magis seuerus 20 q. n. m. c.'
- 936 14 1 QVAE CVM AMATORE S. C. C. unum 'cum' prae-positio est, alterum 'cum' coniunctio. et dicitur haec

1 difficillimum quia — amabat carissimum quia — auara *codd., transp. Wieling* || 4 significet C || 5 quomodo adolescens (dolose · C) mer · (m · V) ing · (ingenia V) et (c · C) m · p · n · (om · C) CV || 6 optime om · C || 7 matura C | utrum cognoscerit C || 8 norit CV || 9 plene ac perspicue nouerit *Goetz*: plena perspicata C, plena^a perspicata fuerit V (= dett.); plenae perspicaciae *Steph.* | MATVRE — o.] <mature ut cum cognouerit perpetuo oderit (in mg. m. 2)> cognouerit V, ut e et cum c · C || 10 perpetuo oderit *add. W.*; mature *sscr. V*² (= dett.) | ferre C || 11 id om · C | cognitus CV, *corr. W.* || 13 quae d · f · sunt · V | scilicet] s · c · C || 14 mondus C, m · V | sunt] est V || 15 mondus C, m · V | nec ma · com · quicquam n · m · e · C, n · m · V || 16 nec] non C || 17 proferet V, profert² C | comparisonem C || 18 compo · q · nec magis el · C || 20 hic C || 21 c.] e · CV || 22 quae cum amatore s · c · V, quae amatore suo C || 23 cognitio C

figura πλοκή. 2 LIGVRIVNT ἀπὸ τοῦ λιγυροῦ, quod suaue secundum Graecos intellegitur, ligurire dicitur, qui eleganter et morose cumque multo fastidio suauiora quaeque degustat. ✓ not cor ncl.

937 15 HARVM VIDERE I. ordo erat: harum ingluuiem uidere s. e. a. 5

938 16 QVAM INHONESTAE S. S. id est: cum solae sunt, ut inmotae atque auidae cibi, quae cum foris cenant, liguriunt! †

939 17 1 QVO PACTO EX IVRE 'ex' pro 'cum' positum est. 2 Aut deest 'madidum' aut 'maceratum' aut 'emollitum'. 10 nam apparet et sordidum esse, quia sit ater, et durum utique, qui ex iure hesterno sit comedendus. cui contrarium Sallustius † fuit de deliciis militum loquens (*Iug.* 44, 5) 'panem in dies mercari' inquit. 3 EX IVRE HESTERNO PANEM ATRVM VORENT 'panem atrum hesterno 15 ex iure', ut quidam uolunt, ex antiquitate mucidum accipimus.

941 19 EGO POL TE PRO ISTIS DICTIS ET FACTIS SCELVS VLCISCAR miro artificio poetae et ab initio non placatur ✓

1 πλοκή *Sabb.*: litotes (*in mg. m. 2 λιτοτες*) V, ·i· ***** C; liptotes *ed. pr.*, unde λειπτότης *Steph.* | ἀπό του λιγυρου *ed.*

pr.: ἀπὸ του ἀπρηχ V, ***** C | sua^{ne} (*sscr. m. 2*) V, sua C || 3 morose cumque V, more secum que C || 4 degustāt C || 5 VIDERE] u · V | ingluuiem uidere C, uidere ingluuiem V || 6 s. e. a. (= saluti est adulescentulis)] s · c · a · V || 7 quam i · s · s · V, quam inhonestem C | idem C | sunt] sint V ||

7 ut V || 8 inmotae uide (*om. cibi*) C, ignotae atque auidae cibi V (*dett.*); inhonestae (= *Ter.*) *Steph.*, illotae *Klotz*, inmodicae *Goetz*, inhiant (*om. atque*) *Schoell.* An inmundae? | liguriunt] · 1 · C || 9 pro compositum *codd., corr. Steph.* || 10 Aut *om. C* | mollitum C || 11 esse — utique *W.*: eis et quia si taceret durum utrique

C, eis et quasi acre ut durus <panis (*in mg. m. 2*)> uterque (e *sscr. m. 2*) V || 13 fuit] posuit *Steph.*, fuse *Schoell* | de *om. C* || 14 inquit V | ex iure hesterno pane panem atrum ut quidam uolunt ex antiquitate mucidum uocant hesterno ex iure accipiemus C, pane <m a · u · hoc est ut quidam uolunt ex antiquitate mucidum q · d · panem (*in mg. m. 2*)> muscidum ex iure hesterno accipientes deglutiunt V (*sim. dett.*); *corr. W.* || 18 d · et f · ul · sc · C

Pythias nec redit in gratiam Chaereae et insuper nunc a Parmenone irritatur magis, ut per eam Parmeno terreatur, per Parmenonem ingredi ad Thaidem cogatur senex, per senem nuptiae confirmentur. *haec ergo artificibus et eruditis, cetera spectatoribus poeta exhibet.*

5

New Scene begins in some MSS.

- 943 **21** 1 PRO DEVM FIDEM FACINVS FOEDVM uim magnam ostendit deorum implorans fidem, quasi in hoc negotio nihil prosit humanum auxilium. 2 PRO D. F. hoc loco simulata perturbatione sui Parmenonem terret Pythias.
- ✓ 3 PRO D. F. haec singula pronuntianda sunt pauido et 10 attonito uultu. 4 FOEDVM pro crudele. Sallustius (*Catil. 15, 5*) 'foedi oculi'. 5 O INFELICEM ADVLESCENTVLVM plus est misereri iam adolescentis Pythiam quam irasci ei.
- 944 **22** O SCELESTVM PARMENONEM ut uerba sunt, periit 15 profecto miser adulescens, cum in eodem peccato Parmenoni irascatur Pythias, non Chaereae.
- 945 **23** MISERET ME haec omnia quasi secum loquitur et fingit se nescire quod astet Parmeno.
- 946 **24** 1 QVAE FVTVRA EXEMPLA DICVNT IN EVM INDIGNA 20 graues poenae, quae possunt ceteris documento esse, exempla dicuntur. 2 QVAE F. E. D. I. E. <I.> modo per 'indigna' foeda crudeliaque significat, ut (*Verg. Aen. VI 162—63*) 'atque illi Misenum in l. s., u. u., u. i. m. p.', qui cantu uocabat in c. d. (*cf. Aen. VI 172*). 25

1 cherea V | nunc in ras. V² || 2 irritata V || 3 rogatur V || 4 confirmentur dett., -mantur V, -mamentum C || 6 nova scaena incipit in codd. | Proh V | DEVM] dñi C | FIDEM — FOEDVM] atque hominum fidem V || 7 imploras C || 8 auxilium] consilium C | pro . f . d . C, proh d . atque h . f . V || 9 simulatione perturbata C || 10 proh V | haec om. C | pauido ex -de corr. V || 11 foedus pro C || 12 ado . V || 13 miseri iam et C || 14 ei om. V || 15 par . V || 16 perfecto C || 17 irascitur C || 19 non scire C | quoad astet C, quod adsit V || 20 dicunt e . i . e . indigna V, . d . uo . C || 21 poenae quae] pro neque C | documenta exempla esse C || 23 F. — E.] e . d . i . e . V, d . e . 2 . e . C | crudeli atque significet C || 24 misenum (-rum C) <ut> CV | u . n . n . i . V || 25 in] m . CV

- 947 **25** QVAE ILLAEC TURBA EST quae loquitur an quam ostentat ex uultu ac dictis? sed apparet uultum Pythiae turbam dicere, ut in Andria (*I* 4, 7—8) 'sed quidnam P. e. u.? uereor quid siet. o., u. s. n. q. h. t. t. a.'
- 948 **26** ROGITAS AVDACISSIME totum hoc terribile est in 5 ✓
gestu ac uultu Pythiae et nimis usitatum ac femineum.
- 949 **27** PERDIDISTI ISTVM QVEM ADDVXTI PRO EVNVCHO artificiose non accusat quid peccauerit aduersus Thaidem, quasi ex poena adulescentis plus doleat quam irascatur.
- 950 **28** 1 DVM STVDES DARE VERBA NOBIS bene 'studes 10 dare': neque enim dedisti. 2 QUID ITA 'dicis' deest, ut sit: quid ita dicis? 951 ✓
- 952 **30** 1 SCIN EAM HINC C. E. 'eam' abundat, quemadmodum supra (*v.* 6) 'quam amabat uirginem, eam confeci sine molestia'. 2 ET FRATREM EIVS ESSE APPRIME 15 NOBILEM haec ad terrorem gradatim aucta sunt; nam primo 'uirginem' posuit, post 'ciuem', ad ultimum 'nobilis sororem'.
- 953 **31** 1 NESICIO perturbatus Parmeno nec negare potuit ✓
nec consentire, <quare> quasi defensionis loco dixit 'nescio'. 20
2 ATQVI SIC INVENTA EST facile est, ut credat qui nescit. ergo Pythias non laborat, ut suadeat ciuem esse.
3 ATQVI SIC INVENTA EST magnum horrorem incutit audienti non accusando sed miserando Chaeream.

1 quae i. t. est V, quae illa hec turba est C | an quam V ||
2 ostendat C | atque V | uultus C || 3 turba C | sed om. C ||
4 quid] quae V | siet o.] sciet. c. C || 5 est om. C || 6 et nimis
om. C || 7 q. a. pro. e. V | aduxisti C || 8 aduersum C || 9 quam
ⁱ irascatur <par. > (add. m. 2 = dett.) V || 10 uerba dare V ||
13 scin eam hinc e. c. eam V, scini eam h. c. e. j. eam C ||
15 ESSE om. C || 16 n. V | gradatim W.: et gratiam C et
gratiam V || 19 perturbatur C, -tur^s V (= dett.) || 20 quare
add. Schoell; sed dett. | nescio om. C || 21 Atque C | ut V, quod
C | qui] quod C || 22 nescio C || 23 atque C | magno C ||
24 audiendi C | miserando ed. pr.: mirando V, admirando C

- 954 **32** FRATER VIOLENTISSIMVS hoc inuentum est, quo
 declaretur 'adeo nobilem' (I 2, 124).
- 955 ✓ **33** CONLIGAVIT EVM PRIMVM MISERIS MODIS mira tar-
 ditas ad torquendum Parmenonem; simul etiam relictus
 ad succurrendum locus. 5
- 956 **34** ATQVE EQVIDEM ORANTE VT NE ID FACERET THAIDE
 adeo 'uiolentissimus'. et recte hoc additum, ne speret
 auxilium de Thaide.
- 957 ✓ **35** 1 NVNC MINATVR P. S. bene 'minatur', ut succurri
 possit ei, qui non sit passus. 2 MINATVR P. S. deest 10
 'facturum'. 3 ID QVOD MOECHIS <S.> subauditur 'fieri'
 et 'facturum'.
- 959 **37** QVID ITA TANTVM nimis callide Pythias et dicit
 uiolentum et tamen iniustum audacemque dici non patitur,
 sed defendit, ut magis terreat Parmenonem. 15
- 960 **38** IN DOMO MERETRICIA P. Q. causa finalis: uirginem
 ciuem apud meretricem uitiauit, mercedem offert, petitur
 ad supplicium.
- 961 **39** NESICIO quam astute dixit 'nescio', ne laborans ad
 contradicendum amitteret fidem personae simplicis ac uera 20
 dicentis. uult enim magis nuntii officio fungi quam per-
 suadentis.
- 962 ✓ **40** 1 DICO EDICO ἀόξησις, ut supra (II 3, 3) 'ubi
 quaeram, u. i.' 2 DICO EDICO 'dico' tibi, Pythias, 'edico'
 omnibus tuis. 3 Ergo ad uniuersos utrumque refertur, 25
 et 'dico' et 'edico'.

1 uiolentis · s · C | quo — adeo *Westerh.*: quod daretur ad
codd. || 3 Conligant (i *ex e corr.*) · N · primum miseris nodis C,
 colligauit eum p · V | mira tarda os ad C || 5 locum C || 6 vt
 — THAIDE] n · u · id f · t · V || 7 aditum C | separet C || 9 mi ·
 V | P. S.] ip̄e C, om. V | minatur V² || 11 ID om. C | mechis C,
 m · V || 12 et facturum om. *dett.*; *del.* ? || 13 TANTVM] t · V | et
 dicit] et de C, et si V || 14 uiolentium C | et] sit V || 16 mere-
 tricia V, -cis C | P. Q.] d · q · quae V || 18 supplicium <cum>
 C, (cum *del.*) V || 20 admitteret C | simplicis personae C ||
 21 enim om. V || 23 ἀόξησις V, ***** C || 24 ū · i · C, om. V |
 dico om. C

- 963 **41** 1 OBSECO AN IS EST insultanter, ut in Phormione ✓
(V 8, 52) 'ho, tune is eras?', nam sciebat ipsum esse.
2 NE QVAM IN ILLVM THAIS VIM F. S. quam bene prouidit Pythias, quae dixit (v. 34) 'equidem orante, ut ne id f., Thaide'.
- 965 **43** <NE> NEQVE ILLI PROSIS ET TV PEREAS totum hoc
ad id additum, ut senex intromittatur ad confirmandas
nuptias. sed poeta hoc agit, personae nesciunt. 5
- 967 **45** 1 QVIDVE INCIPIAM facimus mediocria, incipi-
mus negotia. 2 ECCE AVTEM VIDEO R. R. S. choragi 10
est administratio, ut opportune in proscaenium.
- 968 **46** DICAM HVIC AN NON DICAM H. non esset uerisimile, ✓
nisi dubitasset; quod enim ad Chaeream pertinet, non
quod ad ipsum pertinet, dubitat.
- 969 **47** 1 SCIO PARATVM SED NECESSE EST haec causa 15
dubitandi fuit, quod hinc Parmenonis, illinc adulescentis
periculum cernitur. 2 SAPIS 'sapis' dicit non uidens
quid futurum sit, sed tantum derisisse contenta. 3 SED
NECESSE EST 'me huic dicere' subaudiendum, ut sit: sed
necesse est dicere. 4 *Et ἀσυνδέρως* inferendum est 20
quod sequitur; <deest> enim 'propterea' uel quid tale.

1 insultante C || 2 hoc C, homo V || 3 NE QVAM IN] Nun-
quam C | prouidet C || 4 dixit om. C | orante u · n · id f · thaide
V, o · v · n · f · i · t · C || 6 prosit ut C | hoc om. V || 7 ad id
addit C, additum ad id V || 8 poete C || 9 facinus C || 10 ne-
gocia C, negotia magna in ras. V²; ingentia ed. pr. | VIDEO]
u · C | choragi est V, corragiem C || 11 procentiui C || 12 HVIC]

hoc V | DICAM H. om. V || 13 quid C, quod V | pertine C | non
W.: · N · C, si in ras. V² (= dett.) || 14 quid C || 15 s · n · est
V || 16 hic V | illic V || 17 dicis C | uides V || 19 ut] est ut in
mg. V² (dett.), om. C | sed V || 20 et ἀσυνδέρως V, ***** C |
in referendum V || 21 deest add. Steph. | tale <est> C

5.

- 971 1 1 EX MEO PROPINQVO RVRE HOC C. C. adnotandum, quod huius senis nomen apud Terentium non est: apud Menandrum Simon dicitur. 2 EX MEO PROPINQVO RVRE HOC C. C. formatur status mentis trepidantis senis, ut appereat, quam inopinato malo amens fieri possit: quod ipsum superius et in Parmenone seruatum est; imparatis enim mentibus mala maiora sunt. 3 Ergo nunc tam otiosus incedit senex, ut neque mores increpet neque quicquam suspicetur mali, sed agat gratias proximae uillae, cuius beneficio non scit quid in urbe filii gerant, et nunc adest, ubi opus est poetae. 4 *Et* uide hanc causam fuisse, cur non ad uillam diuerterit: omnes uillas comicas suburbanas esse; commoditatem ipsam nunc explicat et ostendit.
- 972 2 1 NEQVE AGRI NEQVE VRBIS ODIVM ME V. P. tragicus 15 apparatus: delicias memorat, qui pericula cogniturus est. 2 ODIVM ME V. P. fastidium ex abundantia.
- 973 3 1 VBI SATIAS COEPIT suffecerant ad hanc sententiam duo superiores hi uersus, sed hic ἐνάργεια est senilis eloquii, faceti et garruli simul. 2 COMMVTO LOCVM mira 20 breuitate duas res explicuit simul. 3 VBI SATIAS C. deest 'nam', ut sit: nam ubi s. c. fieri. 4 *Et* COEPIT pro 'coeperit'. 5 SATIAS odium: ab eo quod praecedit id quod sequitur.
- 974 4 SED ESTNE ILLE NOSTER P. ET C. I. EST et dubitauit 25 et affirmavit postea utpote senex uisu iam languido atque oculis propter aetatem defessis.

1 hoc om. C || 4 ca. co. C | trepidantis V, trepidat^{2a} C || 5 malo dett.: male V, male C | amens V || 6 <id> ipsum | et om. C || 7 enim in ras. V² | maiora mala V || 8 senes C || 10 non V | gerant W.: gerent C, agerent V; an egerint? || 11 poeta codd., corr. Steph. || 12 diuertit C || 15 nec agri nec C | m. u. p. V || 17 m. u. per. V || 18 satietas C, s. V | suffecerat C || 19 energia V, enega C, corr. W. || 20 commoto C || 21 satietas V, s. C | c.] e. C || 22 s.] sa. C || 23 perceperit C | satietas V, scias C || 24 <ad> id C || 25 noster ille C | ET — EST] ee. i. s. est C || 26 firmavit V (dett.) | uisui C, uisu/// V | languidi C || 27 propter om. C

- 75 **5** 1 QVEM PRAESTOLARE P. H. A. O. noue non 'cui praestolare', sed 'quem' dixit. aliter Tullius (*in Catil. I 9, 24*) 'qui tibi ad F. A. p. a.' 2 Praestolari est praesto esse et apparere, hoc est obsequi.
- 76 **6** QVIS HOMO EST quare 'quis homo est?', cum prae- 5 uiderit uenientem? utrum non uult uideri praeuidisse, ne quid fallaciae parasse uideatur? — sic et in *Andria (II 5, 6)* 'quasi de i. r. a. e.' — <an> quia perturbatus exanimatusque, dum quid apud Thaidem geratur auscultat, non uidit senem propius accedere quem longe uiderat? 10 an uero hoc fingit idcirco, quia quod parabat dicere de Chaerea, postquam comminus uentum est, non audet loqui? X
- 77 **7** LINGVA HAERET METV Vergilius (*Aen. II 774*) 'et uox faucibus haesit'.
- 78 **8** 1 QUID TREPIDAS instandum est seni ad audienda, 15 quae de facili numquam fateretur Parmeno. 2 SATIN SALVE 'salue' integre, recte, commode. Plautus in *Trinummo (V 2, 53)* 'beneuolens tuus atque amicus. — satin salue? dic mihi'; — 3 *Nunc aduerbium est producta E littera.* — Sallustius (*Hist. I fr. 34 M.*) 'inde ortus 20 sermo percunctantibus utrimque, satin salue, quam grati ducibus suis, quantis familiaribus copiis agerent'.
- 79 **9** ERE PRIMVM TE ARBITRARI I. Q. R. E. V. quod ante narrationem confirmatio inducitur, contra morem <est> et praecepta; sed merito, quia perturbatus est, †qui et simul 25 ut possit dicere.

1 H. A. O.] h. ante h. t. V || 3 praestolare C || 5 prouiderit C || 6 utrum om. C | prouidisse C || 7 et om. C || 8 e.] a. C, i. V | an add. W.; uel dett. | perturbatur et exanimatus quem C || 9 auscultat C || 11 idcirco hoc regit C || 12 communis C || 16 fateretur ed. pr.: fatetur codd. || 17 saluae saluae integrae rectae commodae V, salue integre recte comode C || 18 tuis C || 19 salue C, saluae V | Nunc dett.: non CV; an nam? || 20 E] est C || 21 percontantibus V | utr////inque V | saltim C | salue C, saluae V || 22 agerent V (*sic et Douza*), agerentur C (*dett.; prob. Mommsen, qui miliaribus pro fam.*); augerentur *Westerh.* || 23 ERE — I.] haere primum te arbitrari i. V, eprimate. a. C | E.] est V || 24 est add. dett. || 25 qui et V, quid et C, quidem cod. *Cuiacii*; licet dett.

- 980 **10** 1 QVICQVID HVIVS FACTVM EST absolute, ut supra (I 2, 122) 'et quicquid huius feci, causa uirginis feci'.
2 Aut deest 'rei', ut sit: huius rei.
- 981 **11** 1 <QVID> stomachose 'quid' interrogat: quis enim ante crimen quam obiciatur aut proponatur neget? 5
2 RECTE SANE I. docte Terentius ipse se reprehendit: non ordine factum est prae timore et conscientia.
- 982 **12** 1 EMIT QVENDAM PHAEDRIA EVNVCHVM uide narrationem a necessariis et urgentibus coeptam non in se continere nisi quod rei condicio cogit fateri: 'emit' inquit 'eunuchum, 10 quem dono huic daret', <et> non dixit, cui dono daret; aliter ab amoris mentione coepisset. deinde τὸ 'quendam' ἔξουθενισμόν et εὐτέλειαν significat. 2 Et 'huic' more dixit potius quam 'meretrici'. quin etiam interrogatus 'Thaidi' (v. 13) potius dicturus est quam ut nomen dicat, in quo 15 offenditur senex. eunuchi autem solius mentio necessaria est, quia dicturus est pro eunucho deductum Chaeream (v. 21).
- 985 **15** 1 ACTVM EST uerbum desperantis. 2 QVANDAM FIDICINAM extenuatio est criminis, quod uirginem, quod 20 ciuem uitiauerit. 3 TVM QVANDAM FIDICINAM mire et necessario uariavit: ille 'emit' ut eunuchum mittat ad Thaidem, hic 'amat', ut deduci se pro eunucho uelit.

1 h. f. est V || 4 QVID add. Steph. | quid] quis C || 5 abiciatur C || 5 I.] inter C || 7 ordinate C || 7 est] esse (ex est corr. m. 2 = dett.) V; non <enim> o. f. est? || 8 quedam C | ph. e. V || 9 ab C | in om. C || 11 et add. W. | cui ed. pr.: cur codd. || 12 alter V | to sscr. V² (= dett.), om. C | quedam C || 13 ἔξουθενισμόν et εὐτέλειαν an significat V, ***** C | τὸ
et V (= dett.), om. C | <suo (in mg. m. 2)> more V (more suo dett.) || 14 interrogatur C || 15 est om. C | quam — 17 dicturus est in mg. V² || 16 mentio solius (soliis mentio altero loco, infra) C || 17 est quia] qua C (altero loco quia) | dicturus est] hic quam — dicturus est repetuntur in C | deducturum cheream C, <ad thaidem> deductum cheream in ras. V² || 19 uerbum ē sperantis C | quandam fi. V || 20 criminis post uirginem C || 21 quedam C | f. V || 22 narrauit V | ille V | <ille> mittat V || 23 uelit V

- 86 16 1 HEM QVID AMAT haec singula pronuntianda sunt, ✓
ut stuporem nimiae indignationis ostendat. 2 AN SCIT
IAM ILLE QVID MERETRIX SIET quia fidicina meretrix est.
- 87 17 1 AN IN ASTV VENIT 'in astu' in urbem de Piraeo. ✓
2 AN IN ASTV VENIT sic Athenienses uocabant urbem 5
suam, unde ipsi incolae ἀστροί uocantur. 3 ALIVD EX
ALIO MALVM hoc separatim dicit senex fixis in Parmenonem
oculis.
- 88 18 ERE NE ME SPECTES ME IMPVLSORE HAEC NON FACIT ✓
ipsum accusat conscientia; non enim, quod leuius est, 10
dixit 'me sciente', cum plus inferat 'me impulsore'.
- 89 19 EGO TE FVRCIFER SI VIVO modo omnis saeuitia
comica aut in comminatione est aut in apparatu uerborum.
- 90 20 1 SI VIVO ἀποσιώπησις, quam necessario sequitur ✓
<'sed'>. 2 SED ISTVC QVICQVID EST inuenta causa, cur 15
supplicia differantur, donec uxorem ducat Chaerea et ipse
purget Parmenonem secundum argumenta, quae sibi ipse
prospexit: iussum coactumque fecisse et imperio erilis filii
sui, id est Chaeraeae.
- 91 21 IS PRO EVNVCHO AD THAIDEM HANC DEDVCTVS EST 20
bene deductor ipse siletur. ✓
- 92 22 1 PRO EVNVCHON non interrogat, sed exhorrescit.
2 HVNC PRO MOECHO POSTEA bene studuit Terentius

1 amat² C || 2 an sit iam ille quid meretrix sciet C, an
scit ille q. i. m. s. V || 3 quia] quid C || 4 AN om. C | astū V |
uenit <in urbe> C | urbe C | pireo C, pyreo V || 5 AN — VENIT
om. C || 6 a. s. t. o. e. C, astoae V | ex alia m. V || 7 dicit]
. i. C | fixis ed. pr.: fixit codd. || 8 oculos (ante in) V, oculi C,
corr. ed. pr. || 9 haere ne me expectes V, senem expertes C ||
m. i. h. n. f. V | faē in feē corr. C || 10 ipsa C | conscientia C ||
11 impulsorem C || 12 egod te f. s. u. V | modo om. dett.; del. ? |
seruitia C || 14 ἀποσιώπησις V, ***** C | quam Schoell: quia
codd. || 15 sed add. W. | sed is ut quicquid est C, sed istuc d.
q. est V | cum C || 16 simplicia V || 17 argumenta in mg. add.
V² || 18 exilis C || 20 IS] idem C | HANC om. V | d. est V || 21 bene
Calph.: unde codd. | siletur dett.: sileretur CV || 22 eunuchon
(on ex um corr.) C, (on ex o corr. m. 2) V | non om. C || 23 bene
dett.: me C, om. V

'pro' bis numero dicere: et 'pro eunucho' et 'pro moecho'.
'pro moecho' autem quasi excusans dixit; nam uere in uirginem Atticam non pro moecho, sed moechus.

3 SIC EST HVNC PRO MOECHO POSTEA bene utrumque 'pro', quia neque eunuchus est qui uitiauit uirginem, neque 5 moechus qui in domo meretricia. 4 *Et* specta quam oratorie transilierit mentionem uitiatæ uirginis: 'pro moecho' inquit, ut culpam Chaereae sub meretricis accusatione celaret. 5 HVNC PRO MOECHO bene τὸ 'pro', quia neque eunuchus, qui ephebus, neque adulter, qui amator. 10

993 23 1 COMPREHENDERE I. ET C. quo dicto uim ingentem inferri significat Chaereae. 2 COMPREHENDERE I. ET C. comprehendere significat strictim in facinore reprehensum.

994 24 1 AVDACIAM M. S. maior ἐμφασίς accusationis est per pluralem numerum quam per singularem. sic alibi 15 (*I* 1, 2—3) 'an potius ita me comp. non per. meretricum contumelias?' 2 AVDACIAM MERETRICVM ueteratorie auertit iram senis a se atque a Chaerea et deriuat in meretricem.

3 NVM QUID EST ALIUD MALI DAMNIVE bene interrogat, quia omnia inuitus seruus dicere uidebatur. 4 *Et* cum et 20 damnum malum sit, de proximo collatum discernitur et damnum ad emptionem eunuchi, malum ad comprehensum pertinet et constrictum Chaeream.

996 26 CESSO EGO HVC INTRO RVMPERE in tantam formidinem 25 coniectus est senex, ut non miremur, quod tam subito

1 pro 2. om. C | et 2. sscr. C | mecho C || 2 <et> pro mecho V, om. C || 3 mecho C || 4 mecho postea C, m. p. V | utrumque pro uia C || 5 eunuchus ex -um corr. C || 6 mechus C | meretrici C || 7 transilierit <in> V, insultauerit C || 8 accusationem C || 9 me. C | to] totum C || 11 I. ET C.] et i. V, et c. C (i. e. c. vel intus et constrictum ed. pr.; an preh-? || 14 s.] c. C | enfasis V, empasis C || 16 ita — per.] sit ac non p. m. c. C | com. V || 17 contumeliam CV | ueteratorie (corr. m. 2 = dett.) V || 18 deriuat V || 19 aliud m. d. V || 20 inⁿⁱ-tus (sscr. m. 2) V, intus C | Et om. C || 21 malum om. C | conlati^v V || 24 huc i. V || 25 est senex V, seruus est C | miremur V

nuptias firmet ephebi et uirginis quamuis <non> honestae, tantum quia ex ingenti metu uel indigno matrimonio filii uitam pacisci uellet.

97 27 NON DVBIUM EST QVIN MIHI MAGNUM MALVM EX HAC RE SIET suaue est nescire personas quid agat poeta: ita non periclitaturus Parmeno. 5 ✓

98 28 1 NISI QVIA NECESSVS FVIT HOC FACERE 'necessus' nomen est. *nam* 'necessus' et 'necessis' et 'necessitas' et 'necessum' lectum est. 2 ID GAVDEO ut scilicet succurreretur Chaereae periclitanti. 10 ✓

99 29 1 PROPTER ME plus dixit, quam si 'per me' diceret. 2 HISCE ALIQVID meretricibus, non adulescentibus. et item pluraliter suo more, ut (v. 24) 'audaciam meretricum specta' et (I 1, 3) 'non perpeti meretricum contumelias?' 15

00 30 NAM IAM DIV ALIQVAM C. Q. S. nota 'causam' pro occasione.

001 31 1 QVAM OB REM INSIGNE ALIQVID FACERET manifestius hoc Menander explicat iam pridem infestum meretrici senem propter corruptum ab ea Phaedriam, nunc demum se inuenta occasione uindicaturum. 2 QVAM OB REM quamuis dixisset 'causam', intulit 'quam ob rem'. 3 INSIGNE ALIQVID magnum et nobile facinus. 4 FACERET IS N. R. *ἰδιωτικῶς* dixit. 20 ✓

1 firmet <et (in C)> CV | non *add. Steph.* | honestę V, -ste C || 2 tantum (*in tamen corr.*) C, tamen V (tum *dett.*) || 3 uelit *Steph.* || 4 MIHI *om.* C | MAGNUM *om.* V | ex h·s· V, ex hoc siet C || 5 quod V || 7 n·f·h·f· V || 8 est *om.* C || 9 est *om.* C | scilicet ut *dett.* | succurratur *ed. pr.* || 11 PROPTER] post C || 13 audacia C || 14 meretricum cont· V, contumeliam· er·r· C || 16 aliqua CV || 18 quamobrem i·a·f· V | manifestus hic C || 19 meretricem C || 20 propter W.: post *codd.* | habeat phedriam C, cheream driam V || 23 IS N. R.] is iam C || 24 *ἰδιωτικῶς* V, ***** C | post dixit *legitur schol.* V 6, 23 *extrema pars* 'Nunc — noctu'.

6.

- 1002 ✓ 1 1 NVMQVAM EDEPOL QVICQVAM IAM DIV Pythias egreditur uelut irrisura Parmenonem, ut ipsa putat; egredi autem a poeta cogitur, ut doceat populum, quid intus egerit senex. 2 Ergo persona cachinnans inducitur quaerens Parmenonem aspectuque eius ob nimium risum 5 uix loqui posse. 3 NVMQVAM EDEPOL Q. rarum est euenire quod uelis, et quod maxime uelis, est rarum magis.
- 1003 2 INTRO AD NOS V. E. non gressu 'errans' nec uia, sed animo et opinione. 10
- 1004 3 MIHI SOLAE RIDICVLO F. 'solae': regulariter dicitur 'soli', nam recte; 'solae' antique, ut alibi (*Heaut. II 3, 30—31*) 'alterae dum n., f. a.'
- 1005 4 1 QUID HOC AVTEM ridentem miratur Parmeno. 2 NVNC ID PRODEO propter id. 15
- 1007 6 1 QUID RIDES PERGIN ex huius uerbis ostendit, quam multum rideat petulans puella. 2 PERII proprie hoc uerbum est <eius>, quae sit lassa ridendo.
- 1009 8 NVMQVAM POL HOMINEM STVLTIOREM V. N. V. postquam 'rogitas' <dixit>, quasi narratura uidebatur, <sed> 20 rediit ad insultationem.
- 1010 9 QVOS LVDOS PRAEBVERIS I. ex errore et metu nimio senis credentis constrictum filium se offensurum in domo meretricis.
- 1011 10 AT ETIAM PRIMO C. ET D. C. H. haec omnia sic 25
✓ in scaena pronuntiata sunt, ut risu interrumpi uerba

1 quisquam C | tam C, (*ex iam corr. m. 2*) V || 2 irrisura C || 3 autem] aut C || 4 chachinnans V, çhā chinans C || 6 e. q. V || 7 est (*id ed. pr.*) rarum *om.* C || 9 v. e.] errans V || 11 ridiculo f. V, ri. fui. C || 12 nam] non C || 14 minatur C || 15 NVNC] num V | propter *ed. pr.*: post V, pōt C || 18 eius *add. W.*; aptum *dett.* || 19 numquam pol hominem st. u. n. u. V, numquam stultiore[m] .o. n. u. C || 20 cogitans C | dixit *add. W.* (*dixerat Steph.*) | sed *add. Westerh.* || 22 PRAEBVERIS] p. V | 1] et V, *om.* C | metu nimio *sscr.* V² || 23 ostensurum C || 25 id etiam .p. c. et .c. d. 2 .e. c. h. C || 26 pronuntianda *dett.*

puellae uiderentur, maiorisque insultationis est, si is qui fatigat alterum dicat se ante de illo multum sensisse.

012 **11** 1 QUID ILICONE CREDERE non ideo hoc dicit, quod personae suae fidem deroget, sed quod res incredibilis fuerit quam illi persuaserit, aut certe si credendum fuerit, 5 non statim neque examinata neque facta rei cognitione.

2 ILICONE C. obiurgatio de tempore.

013 **12** 1 AN PAENITEBAT F. illud quod supra, a stulto, hoc quod nunc dicit, a malo fieri potuit; illud ab imprudente, hoc quod peius est, a sciente. 2 AN P. F. 10 parum uidebatur. ipse alibi (*Heaut. I 1, 20*) 'quantum hic o. f. p.'; Plautus in *Truculento (II 6, 52)* 'paenitetne te quod ancillam solam?'

014 **13** 1 NI MISERVM E. I. P. I. duo obicit: unum quod male consuluerit, alterum quod prodiderit male consulta 15 sua. 2 *Et* bene 'indicares', nam indicium dicitur eius qui una peccauerit.

015 **14** NAM QUID I. C. adolescenti scilicet.

014 **13** 3 NI MISERVM ET I. P. I. ad inuidiam Parmenonis miserum dicit adolescentem eo modo, quo Iuno Venerem 20 accusans ait (*Verg. Aen. X 89—90*) 'an miseros qui Troas Achiuis obiecit?' sic enim agimus, cum ab his, qui falso rei sunt, in auctores culpam sceleris remouemus.

1 est *in esse corr. V² (= dett.)* || 2 fatigata uerum C, fatigat V | sensisse] risisse *male dett.* || 3 quod (qui V) ilico crediderit (-idit C) *codd.* | ideo *om. C* || 5 quam V, cum C || 6 non *Steph.*: non aut V, aut C; non autem *dett.* *Fort.* non tamen; *an haud?* | exanimata *codd., corr. Westerh.* || 7 ilico nec C || 9 dicit] d. V | fieri a malo C || 10 ab insciente V || 12 o.] c. C || 13 quot ancillas alam *Gulielm.* || 14 nimis erupe. III. C, nimis erumpere V¹, ni miserum e. p. i. i. V² || 15 prodierit V, (*post male*) C, *corr. ed. pr.* | consilia C || 16 indicta res C || 18 quid illi credis *in ras. V²*, quid i. l. o. C | adolescentis. c. C | scilicet *in ras. V²* || 19 ni mirum et id. p. i. C || 20 dicit] d. C || 21 accusamus C | an miserosque eroas a. o. C || 22 cum ab iis qui falso rei (ab — rei *sscr. m. 2*) V || 23 culpa C

- 1016 **15** QUID EST IAM SCIS TE P. hoc †non† stupentibus dicitur ac fatentibus culpam.
- 1017 ✓ **16** 1 HEM QUID D. P. nunc demum intellegit Parmenose esse delusum. 2 ETIAM RIDES apparet eam ex huius stomacho uehementius cachinnare. 5
- 1018 ✓ **17** NOS IRRIDERE superbius dixit, quam si diceret 'me'.
- 1019 **18** 1 SI QUIDEM ISTVC IMPVNE H. subauditur 'tuum nimium'. 2 VERVM irridentis interrogatio est.
- 1020 **19** SED IN DIEM ISTVC P. E. F. Q. M. in longam dilationem, *unde dilatio est dicta diei prolatio.* 10
- 1021 **20** 1 TV IAM P. 'iam' nimiam uelocitatem significat. 2 NOBILITAS <F. ET E. INDICAS> duas res significat simul: et cogis facere flagitia et facientem indicas.
- 1022 **21** 1 VTERQVE E. I. T. E. noua et mira tormenta, quae pro exemplis narrantur aut quae documento sint ceteris 15 ne delinquant, exempla dicuntur. 2 Et 'edent' et 'edet' legitur. si 'edent', figuratum est; si 'edet', rectum. 3 *Et plus est 'edet' quam 'dabit'.*
- 1023 **22** 1 NVLLVS SVM hoc secum Parmeno. 2 HIC PRO ILLO MVNERE T. H. E. H. A. εἰρωνικῶς et μεταφορικῶς: pro 20 munere et honos munerigerulis praebere solet.
- 1024 ✓ **23** 1 EGOMET MEO I. M. Q. S. <H.> P. proprium soricum est uel stridere clarius quam mures uel strepere magis, 1 scis t. per. C, s. t. p. V | hoc non V (*dett.*), loñ C; hoc nimium *Goetz*, hoc con(stup-) *Schoell*, hoc nota (. . dici) *Teuber* || 2 dicitur ac patientibus culpam V, ac culpam patientibus dicitur C; *corr. Westerh.* || 3 D. P.] dix. p. r. C || 4 dolosum C | etiam r. V | eam] enim V || 5 cachinare C || 6 irridere in ras. V², indicare C || 7 H. om. C | tum *codd.*, *corr. Westerh.* || 9 in diem istuc V, in die istac C | dilatione C¹ || 10 dilatatio C || 11 P. iam] pend. nam C || 12 F. — INDICAS *add. Steph.* || 13 et cogis V, in quo magis C | et — indicas om. C || 14 E. I. T. E.] e. b. f. C, e. i. e. V | et] ac C || 15 narrentur C | documenta V, om. C; -to W. (*cf. IV 4, 24*) || 16 non relinquunt C | dicuntur V | et redent et redet C || 17 redent et redet C || 18 dabit in ras. V² || 19 hic pro illo ^{tibi} pro munere. ho. est. ha. abeo. C || 20 ironicos (yr- C) et metaforicos (methaph C) CV | pro munere] pro m. V || 21 muneris g...ilis (!) C || 22 MEO] m. V | q.] c. V | p.] i. C || 23 uel 1. om. C

cum obrodunt friuola. ad quam uocem multi se intendentes quamuis per tenebras noctis transfigunt eos. Plautus (*Bacch. IV 8, 47—48*) ‘confossio-rem te faciam soricina nenia’. 2 QVASI SOREX HODIE PERII quia latere potuit nec occidi, si taceret. 3 Nunc repetit prouerbi-um in eos, 5 qui ipsi se produnt, quia sorex non facile caperetur, nisi emitteret uocem noctu.

7.

25 1 1 QUID NVNC QVA SPE AVT QVO CONSILIO HVC IMVS reminiscere hunc esse, qui militi supra dixerit de Thaide (*III 1, 58*) ‘iam dudum te amat’ et rursus (*IV 7, 41—42*) 10 ‘iam haec tibi aderit s. u.’, et hinc uidebis, quos exitus habeat assentatio; nam idem militi auctor est summae desperationis. et animaduerte, quod semper a mensa inuitus abstrahatur; nam et supra, cum ad litem uenitur, ex uerbis Thrasonis manifestum est Gnathonem inuitum 15 sequi, ubi dicit (*IV 7, 1—2*) ‘hancine ego ut contumeliam tam insignem in m. a., G.? m. m. s. est’. 2 *Et bene* ‘qua spe aut quo consilio’, tamquam omnia expertus et nec muneribus gratus nec terroribus metuendus. 3 QUID NVNC Q. S. A. Q. C. parasitus intellegit quid agat miles, 20 sed ad hoc inducitur interrogare militem, ut populus audiat, quo consilio ueniat ad Thaidem. 4 QUID NVNC

1 ad] ait C || 2 transigunt C, tranfigant V || 4 menia C, uenia V | h. p. C || 5 Nunc — noctu in fine superioris scaenae leguntur in codd. | repetit ex reperit corr. C¹, repperit ex reperit corr. V² | in eos] meos C || 6 caperetur facile C || 8 <aut> hua spe C | hic imus C, h. i. V || 9 milite C || 11 tibi hoc C | et hoc C | quod C || 12 adsentatio V | idem om. C | auctore (om. est) C || 13 despectationis C | inuitus a mensa C || 15 inuictum C || 16 ubi om. C | ego om. C || 17 insignem — est] i. a. g. o. c. mens est C || 18 et om. C || 20 NVNC] n. V | A. — intellegit] apparatus intelligat C, a parasiti^o intelligit V (a parasito intelligitur dett.), corr. Steph. || 21 ad sscr. C¹ | poplis ut vid. C || 22 quid n. q. spe. V

QVA SPE summa desperatio est apud militem reconciliandae amicae ad hoc, ut aequo animo ferat admitti Phaedriam, dum ipse quoque recipiatur; nam neuter in fine fabulae contristandus est. 5 QUID INCEPTAS T. incipere magnorum facinorum est et audaciae.

- 1026 ✓ 2 1 VT THAIDI ME DEDAM post indictionem belli et instructionem pugnae quid sequatur nisi deditio superatorum? 2 ET FACIAM QVOD IVBEAT proprie, nam in deditioe victores iubent, uicti obsequuntur.
- 1027 ✓ 3 1 QVI MINVS Q. H. et hic Terentius exprimit consuetudinem, in qua ignavis rationes criminum et exempla suppeditant; nam sic et supra (IV 7, 13) de Pyrrho. 2 OMPHALAE Lydiae reginae. Omphala Herculem seruientem sibi etiam ad lanificium compulit, cum ipsa calathum et colum cultusque femineos sagittis, claua, 15 leonis tegmine mutauisset. 3 SERVIVIT OMPHALAE subauditur 'ego seruiam Thaidi?'
- 1028 ✓ 4 1 VTINAM TIBI C. V. S. C. commitigari est tundendo deprimi atque deponi. 2 SANDALIO CAPVT plus dixit 'caput' quam aliam partem corporis [dicere] uerberari. 20 3 Et mire: calciamento caput.
- 1029 ✓ 5 PERII QVID HOC AVTEM EST MALI eunuchi habitu ✓ Chaerea, sed uirili confidentia prosilit et militem uelut noui riuales terret aspectu.
- 1030 6 HVNC EGO NVMQVAM VIDERAM ideo Chaeream miratur. 25

1 summa post est C || 2 amicitie C | admitti] ad militem C || 3 neuter Bentley: ne ut erit codd. | in fine] sine C || 4 contractanda is est C | acceptas C; coeptas Ter. | inceperet C || 6 m. d. V, medelam C || 7 sequatur V, sequebatur C || 8 q. i. V | indictione C || 9 obsecuntur C || 10 quid m. q. h. V, qui minus herc. C || 11 inquam ignaus C || 12 subpeditant C || 13 Omphile C | Omphala V, Omphila C || 14 etiam] et C || 15 sagittis <f.> C | tegimine C || 17 seruiūt omphale C || 18 utinam. t. e. u. s. e. commitigati C || 19 CAPVT] c. C || 20 <si> aliam Steph. | dicere secl. W.; diceret Steph. || 22 PERII] p. i. i. C | autem hoc est m. V | habitum C || 25 hunc ego n. u. V | ideo om. V

8.

- 31 **1** 1 O POPVLARES ECQVIS ME VIVIT H. F. hic persona Chaereae est feruens gaudio ut adolescentuli et in prosperis rebus. **2** O POPVLARES ECQVIS ME VIVIT H. F. non mirum est, si insane exsultat nuptiis, qui iamdudum ob id solum, quod uitiauerat uirginem, laetabatur. 5
- 32 **2** 1 NEMO HERCLE QVISQVAM et interrogauit et respondet sibi. **2** NEMO HERCLE Q. παρελκων tertium.
- 33 **3** CUI TAM SVBITO TOT C. C. 'tam' qualitatis, 'tot' quantitatis est.
- 34 **4** QUID HIC LAETVS EST inuenta persona est, propter 10 quam gesta hic narrat Chaerea, ut et populus et miles instruantur et sciant, quid intus gestum sit.
- 35 **5** 1 INVENTOR INCEPTOR <PERFECTOR> inuenire sapientis est, incipere audacis, perficere constantis: ergo plena laudatio est. **2** Et constat hoc Chaeream laudatue dicere, nam in subditis solum consilium attributurus est Parmenoni. **3** SCIS ME IN QVIBVS SIM G. σύλλημψις est. **4** Et nota 'scis me', cum sufficeret 'scis'. **5** Ergo abundat 'me'. et est figura ἀρχαϊσμός. 15
- 36 **6** 1 SCIS PAMPHILAM MEAM amatorie dixit 'meam', — **20**
2 Vel potius 'sponsam meam'. — id est quam amo.
3 INVENTAM cognitam. **4** CIVEM deest 'esse'. **5** SCIS s. m. deest et 'esse'. et est 'sponsam' nunc participium.

1 et quis *codd.* | vivit] u. C || 2 adolescentulo C | et in *dett.*: et V, ut in C || 3 et quis V, e. q. C | ME — F.] m. u. C || 4 insultat in nuptiis C | quia iamdudum V, quam dudum C || 6 QVISQVAM] q. quae V | et 1. om. C | respondit. C || 7 HERCLE] h. V | παρελκων *codd.* || 8 c. c.] contigere C || 10 quid h. 1. est V | <et> in uestra est persona C | propter W.: per *codd.* || 11 quia C | hic W.: huic CV¹, haec V² (*dett.*) | narra cheream C | ut et W.: et C, ^vet V, ut *dett.* || 12 instruatur C | et W.: ut *codd.* || 16 laudaturus est parmeno C || 17 scin m. V | g.] ga. V | silensis V, silepsis C | est om. C || 18 Ergo et 19 me om. C || 19 archaismos C, archasmos (i m. 2) V || 21 id est] et deest V || 22 deest esse] id est esse V, id esse C || 23 sponsa *codd.*, corr. ed. pr.

- 1037 7 AVDIN TV HIC QUID AIT hoc uultu mutato et conturbato dicitur.
- 1038 8 1 AMOREM OMNEM I. T. bene 'in tranquillo', quia mari et tempestatibus nimia amicae mobilitas et instabilitas comparatur. sic Horatius (*c. I 5, 5—9*) 'simplex munditiis, heu quotiens fidem mutatosque deos flebit et aspera nigris aequora uentis et mirabitur insolens, qui nunc te fruitur credulus aurea' etc.
- 1039 9 1 THAIS PATRI SE COMMENDAVIT IN C. ET F. N. D. hoc est, quod profuit Phaedriae. 10
- 1038 8 2 VNA EST DOMVS propter Pamphilae nuptias.
- 1039 9 2 IN CLIENTELAM ET FIDEM 'in clientelam' ut ametur, 'in fidem' ut defendatur.
- 1040 10 FRATRIS IGITVR T. T. EST bene 'tota', ut ne ex parte quidem sit militis. 15
- 1041 11 MILES P. F. sunt gaudia ex nostris bonis, sunt gaudia ex aliorum malis, hostium aut inimicorum. ergo utrumque genus gaudiorum complexus est.
- 1042 12 VISAM D. bene 'domi' quaeritur amator exclusus, nam neque ruri est neque in foro. 20
- 1043 13 1 PERPETVO PERIERIM quia illud periisse supra (*V 7, 5*) temporale uidebatur. 2 QVIN EGO NVNC P. P. hic iam militi nec seruiendi amicae, ut uidet, praebetur locus.
- 1044 14 1 SINE DVBIO OPINOR quia non quis dicitur perpetuo periisse. quid enim opus hac exceptione est, 25

1 quid hic ait *C*, hic q. a. *V* | turbato *C* || 3 I. T.] . o .
 i . r . *C* || 4 nimia *W.*: anima *C*, amnis *in ras.* *V*² || 5 oraclis
 (*in mg.* al' oratius *m. 1*) *C* || 6 mundicus *C* | deos — nigris] de-
 fleuit aetas peranis *C*, defluxerat aetas per amnis *V* | et mira-
 bitur *V*, et miratur *C*; emirabitur *Hor.* || 8 aurea] aut rei *C* ||
 9 COMMENDAVIT] o . *V* | in clien . et fi . (*om. n. d.*) *C* || 11 DOMVS]
 d . *V* | propter *W.*: post *codd.* || 12 clientelas *C* | FIDEM in] fingit
CV || 13 in fidem *V* || 14 frater *ex -trem corr.* *C* | tota . e . t .
C || 15 <tota> sit militis *V*, sit similis *C* || 19 D.] domi *C* |
 amatre *C* || 21 PERIERIM] p . *V* | perisse *C* || 23 hic *dett.*: hoc
CV | uidet] apparet *V* (*dett.*) || 25 sine d . o . *V* | quis *om.* *C* ||
 26 quod *V* | expectatione *V*

quando nemo ita perit, ut temporaliter pereat et postea fiat non perditus? correxit parasitus stulti dictum militis, non illum 'perpetuo' sed 'sine dubio' periisse. 2 SINE DVBIO OPINOR 'te perisse': pro certo confirmatur periisse miles, ut post tot munera ex desperato supplex, ex supplice 5 patiens riuialis existat. 3 QUID COMMEMOREM PRIMVM διαπόρησις oratoria, familiaris laudantibus. Cicero (*in Verr. II, IV 1, 3*) 'unde igitur potius incipiam?'; hoc autem fit, ubi omnia et magna uidentur et paria.

45 15 1 ILLVM Q. M. D. C. attribuuntur personis consilia, 10 facta, casus, orationes. ergo hic laudatur consilium Parmenonis, factum Chaereae, casus fortunae *id est euentus*, oratio senis. 2 ILLVM QVI MIHI D. C. tria sunt in uita hominum: consilia, facta, successus. consilium animi est, factum corporis, successus fortunae. 3 ILLVM 15 Parmenonem scilicet.

47 17 QVAE TOT RES T. T. O. IN V. C. D. eunuchum, pro quo duceretur, commendationem uirginis, absentiam meretricis, occasionem uitii inferendi, patris interuentum nuptias.

48 18 1 AN MEI PATRIS F. <ET> FA. etiam patri imper- 20 tienda laus est; nam non erat transeundum 'festiuitatem <et facilitatem>', quod ut festiuius amori non obstitit, quod ignouit ut facilis. 2 *Et* festiuitas in dictis est, facilitas in animo et factis. 3 FESTIUITATEM laetitiam, ut 'festiuius dies est' (*cf. Eun. III 5, 12*). 25

2 non fiat C | correxerit C || 3 SINE DVBIO — certo W.: opinor te perisse pro certo sine dubio perisse C, <opinari respondens non enim contrarium sine dubio id> opinor te perisse sine dubio pro certo perisse *in mg. V² (= dett.)* || 4 periisse (2.) V || 5 tot W.: totum C, tanta V | munera C, munera V; funera Teuber | supplex V | ex *ed. pr.*: et *codd.* || 6 p. V || 7 διαπόρησις V, ***** C | Cicero *om. C* || 8 haec? || 9 sit C | uidetur C || 10 c. d. CV || 11 orationes<que> C || 12 idem C || 13 c. d. V || 14 in uita] .i. uia C || 15 factum *om. C* || 17 qui totam res .o. i. u. c. d. C | IN] m. V | quod produceretur C || 20 F. *om. C* | FA. *om. V* | laus inpercipienda C || 22 et facilitatem *add. W.* | quod W.: quam C, qua//// V | ut] et C | festiuius amori V, festiuium amorem (*in mg. al' amori m. 1*) C || 23 cognouit C | est *dett.*: et CV

- 1049 **19** DI VESTRAM FIDEM cito interuenit Phaedria, utpote
qui domi erat.
- 1050 **20** 1 QVAE NARRAVIT nimius affectus in utramque par-
tem defectus orationis amat. 2 Ergo ἔλλειψις est: deest
enim 'gaudia'.
- 1051 **21** SATIS CREDO sic dici uota agentibus solet. recte
igitur huic dicitur cui fient nuptiae 'gaudeo', et ille sic
respondet, ut amicis gratulantibus decet, id est 'credo';
ideo autem, quia multi se fingunt conlaetari, cum in-
uideant, gaudere cum doleant.
- 1053 **23** 1 MIHI ILLAM L. scilicet amatori eius. et 'mihi'
pronuntiatione iuuandum est. 2 PERII QVANTO MINVS S.
EST T. M. A. hic uero est ardor insanissimus, ut Vergilius
(*Ecl. II 1—2*) 'formosum pastor Corydon ardebat Alexin,
delicias d., n. q. s. h.' 3 *Et* profecto sic est: sapientes 15
spe maxime ad amorem coguntur, stulti forma tantum.
- 1054 **24** 1 OBSEURO GNATHO IN TE SPES EST mire quasi
desperatis omnibus auxiliis abiecta nimis supplicatio in-
ducitur. *nam et 'obseuro' et 'Gnatho' id significat et 'in
te spes est'*. 2 QUID VIS FACIAM non est hoc interro- 20
gantis sed ostendentis non esse quid faciat.
- 1055 **25** 1 PRECIBVS PRETIO nihil militi superest praeter
precem ut uicto <et> pretium ut diuiti. uide igitur,
quam sic res eant, ut persona eius †cum enigeri.

1 dii CV | utpote *post* erat C || 3 nimis V | effectus C ||
4 amat orationis C | ellipsis V, eclipsis C | est] et CV || 5 gaudeo
codd., *corr. Teuber*; audio. — GAUDEO *Westerh.* || 6 egentibus C ||
7 igitur V, legitur C || 8 id est] id et C || 9 autem *om. C* |
multis effingunt C | conlaetari *om. C*; congaudere *dett.* | in-
uidentur C, -dent V, *corr. ed. pr.* || 10 gaudere] gaudeant C || 11 amat-
ori eius V, amatorie uis C || 12 uitandum C | mi · sp · e · ta · m ·
a · C || 14 coridon ardebat alexin delicias d · n · q · s · h · V,
cor · ar · al · del · do · nec · q · sp · hab · C || 15 sic et C, sic V, *corr.*
Steph. || 17 in te s · est V || 19 in te] rōē C || 20 FACIAM] f · V | hoc
om. C || 21 quid *ex* quod *corr. V* || 22 PRECIBVS PRETIO *om. V* || 23 et
add. dett. | ut pretium diuiti C | uide — sic *W.*: de igitur quam
sic C, *nihil igitur aliud op<tat* quam (*m. 2 in mg.*) > sic V (= *dett.*) |
ut persona eius cum oēn enigeri C, ut persona (*sona sscr.*
m. 2) *thaidis conueniri possit V (dett.)*

2 PRECIBVS PRETIO ἀσύνδετα uelut <uoce> afflicta et
 lassa pronuntianda sunt. 3 PRETIO uarie, quia alibi
 (II 3, 27) dixit 'precario'. 4 VT HAEREAM τὸ 'haeream'
 ultimum genus beneficii est. 5 Et 'in parte aliqua', non
 'in parte' dixit, ne aequa intellegatur. 6 TANDEM et hoc 5
 desperantis et difficile credentis. 7 TANDEM non est
 aduerbium temporis, sed nunc saltem significat.

56 26 1 NOVI TE deest 'perfecisse'. sed ubique gestu plura ✓
 significat miles utpote infantissimus. 2 DIFFICILE EST
 uultu et pronuntiatione et asseueratione firmandum est. 10
 3 SI QUID CONLIBITVM EST ἔλλειψις pro 'si quid
 conlibitum est, efficit'.

57 27 1 QVOD VIS DONVM P. A. M. O. 'donum praemium'
 est munus praemium. 2 Sed donum praemium dis
 datur, munus praemium hominibus. nam separatim donum 15
 deorum est, praemium uirorum est fortium, munus
 hominum. 3 Et donum munusque tam ante factum
 quam post factum datur, praemium non nisi post factum
 est. 4 Donum uoluntarium est, praemium debetur.
 5 Alii uero ἀσύνδέτως pronuntiant: primo 'donum' et 20
 sic 'praemium' quasi unam partem orationis. 6 QVOD
 VIS D. <P. A. M. O.> 'donum' petito ut a largo homine,
 'praemium' ut pro claro facinore. 7 QVOD VIS DONVM P.

1 schol. 25, 2 ante 25, 1 legitur in V | ἀσύνδετα sscr. V²,
 asinthea C | uoce add. Goetz-Schoell || 2 lapsa C || 3 ut cheream
 V | to V, tha C | cheream V || 5 in W.: enim codd.; an
 enim <in>? | ne] ut V || 7 nunc temporis sed C || 8 perfeci C,
 perfici V, corr. W.; perficere ed. pr. | ubi quod C || 9 insanissi-
 mus C || 10 et 2. sscr. V², om. C | adseueratione V || 11 post
 SI QUID sscr. tibi V² (= dett.) | ellipsis V, eclipsis C | si quidem
 C || 12 perficis V || 13 donum ex bo- corr. C | p. a. me. C, a.
 et p. o. V || 14 diis V, (ex dilis corr.) C || 15 minus C |
 separatim V || 16 est 2. om. C || 17 manusque V, que munus C
 19 uoluntarium V | praemium <non nisi post factum> debetur
 C || 20 Alii — orationis fort. transp. post 23 facinore | ergo V |
 ἀσύνδέτως V, sinthetos C || 22 d. om. V | donum — DONVM P.
 om. C | P. A. M. O. add. Schoell || 23 pro claro W.: a praeclearo
 (a sscr. m. 2) V

A M. O. I. O. F. donum optato, ob quod praemium accipias.

8 PRAEMIVM A ME OPTATO totum militariter, nam et optio dicitur et optari a militibus, ut 'uir fortis optet quod uolet praemium'.

1058 28 SI EFFICIO HOC POSTVLO VT MIHI TVA DOMVS TE PRAESENTE ABSENTE PATEAT prouerbiale est 'praesente absente', ut 'sursum deorsum', 'ultra citro' et cetera huiusmodi. †quod 'fanda nefanda', 'iusta iniusta', 'digna indigna', 'uelit nolit'.

1059 29 1 INVOCATO VT SIT L. 'inuocato' non uocato, id est ἀντομάτως: 'in' etenim et auget et minuit dictionem.

2 INVOCATO male intellegunt precibus uocato, cum sit τῷ ἀντομάτῳ, id est etiam non inuitato: quin ultro uenire debeat in suam domum.

1060 30 1 DO FIDEM iuro, confirmo, spondeo. 2 ACCINGAR non quia facile est quod negauit supra (v. 26), sed suis uotis parasitus adductus est <ad> conandum. ideo et 'accingar' dixit: sic enim dicimus in magnis rebus suscipiendis, ut (*Verg. Aen. II 235*) 'accingunt o. o.'

1061 ✓ 31 1 SALVETE simplex sine gratia et sine timore, 20 modo inimicus et infestus. ✓ 2 TV FORTASSE QVAE HIC FACTA SIENT NESCIS hoc totum superbe et minaciter adulescens.

1062 32 1 SCIO compendium poetae, ne rursus eadem dice-
rentur. 2 CONSPICOR commune uerbum est 'conspicor'. 25

1 A — F.] a . m . i . o . f . V, a me id optatum feras C | donum optato] domi C || 2 optatum C, -tūm (corr. m. 2 = dett.) V || 3 et] nam V, nam et C | ut] et V, et C || 5 officio C | POSTVLO om. C | ut mihi t . d . t . p . ab . p . V || 6 PATEAT] ut pr C | prouerbiale est] in prouerbiale V | absente om. C || 7 et rursus C | cito C || 8 quod] quomodo? || 10 id est ἀντομάτως etenim V, ***** et enim C || 13 sint codd., corr. ed. pr. | τῷ ἀντομάτῳ V, ***** C | inuitando codd., corr. Teuber || 14 doleat C || 17 adductus ex adultus corr. C | ad add. Steph. || 20 et om. C | imore] honore *Westerh.* || 21 etiam estus C || 22 facta sient (ie ex u corr. m. 2) nescis V, f . s . n . a | et] ac C || 24 scio <o.> C

063

33 1 VOBIS FRETUS et hoc stulte: quis enim et riuabilibus et inimicis fretum esse se dicat? deinde ἀνακόλουθος et uitiosa responsio est: nisi enim addideris 'sum', erit soloeecismus conueniens loquenti, impolito homini et militi.

2 SCIN QVAM F. 'esse debeas' subaudiendum est. 5

3 MILES EDICO HOC TIBI et contumeliose 'edico hoc tibi' et proprie ut militi 'miles' inquit 'edico'.

064

34 1 SI TE IN P. O. HAC id est casu inuenero. et 'in platea' inquit, non 'circa meretricis fores'. 2 [NIHIL EST] QVOD DICAS MIHI aut deest 'non <est>', ut sit: non 10 est quod dicas mihi, id est nihil est; aut 'quod dicas mihi' pro 'ut dicas mihi', ut sit 'quod' pro 'ut'; aut 'quod' pro 'quid enim', <ut sit: quid enim> dicas mihi. certum est autem ueteres sic locutos esse.

065

35 1 ALIVM Q. aut 'alium' pro 'quendam' posuit, ut 15 sit: quendam quaerebam, id est aliquem; aut 'alium' hoc est: non quem tu putas, hoc est: alium, non Thaidem. sed si 'aliam' diceret, neque commode neque εὐφρώνως loqueretur; praeualet enim masculinum genus. 2 PERISTI ordo est: <si te> post umquam in platea offendero hac, 20 peristi. 3 HEIA interdum hortantis est. ergo nunc 'heia' correptionem significat.

066

36 1 NON COGNOSCO VESTRVM T. S. locutio adnotanda.

2 Mire laudauit, ut persuadere potuisset. 3 VESTRVM TAM S. noue 'uestrum superbum'. 4 VESTRVM SVPERBVM 25

1 FRETUS] f. C | quis enim om. C | et intriullb' C || 2 ἀνακόλουτος V, ***** C || 5 QVAM] q. V | esse debeas Westerh.: esset ab ea codd. | est om. C || 6 TIBI] t. V | edico hoc tibi om. C (dett.); del.? || 7 milite C | <et> edico C || 8 si te. ui. p. o. hoc. C | id est W.: uel CV || 9 in lata C, platea V | non ideo C | NIHIL EST secl. W. (interpol. ex seqq.) || 10 MIHI] m. C | aut dett.: ut CV | est add. W. || 11 dicat 1. C || 13 quia enim C, quod enim V | ut — enim add. W. || 14 aut C || 15 Q.] que C | quodam (in mg. quendam) C || 17 thayde C || 18 εὐφρώνως V, ***** C || 20 si te add. W. | post umquam W.: postquam codd. | ac V, ac C || 21 eia C | heia] cherea C || 23 uestrum <g. (genus dett.)> t. s. V, n. t. s. C || 24 uestrum <g.> t. s. V || 25 noue Schoell: non V, om. C; nota Teuber

absolute, ut (*Andr. IV 5, 22*) 'pol, Crito, a. o.' 5 Ergo subaudimus uel 'ingenium' uel 'animus' uel 'morem' uel 'institutum'.

1067 **37** 1 PRIVS A. P. mira insinuatione agit, qui non ut consentiant, sed ut audiant paucis, petit. 2 Bene 'prius', 5 quasi non obstet, quominus faciant quod uelint. tum deinde quod attentionem excitat, addidit 'paucis', deinde 'si placuerit': facilius enim flectitur, cum quo non pugnamus, ut consentiat. 3 PRIVS A. P. 'prius audite' quod <dicat>, fiduciam ostendit persuasoriam rem dicturi. 10

1068 **38** 1 AVDIAMVS bene non 'faciamus' sed 'audiamus' dixit, nam prima oratoris impetratio in mala causa audiri meruisse. 2 TV CONCEDE PAVLVIVM ISTVC THRASO. ✓ Thraso hoc in bonam partem accipit et ideo paret; putat enim uel turpe esse, si humiliter precetur suo nomine se 15 audiente parasitus, uel incongruum sibi, si in os praesens a Gnathone laudetur. 3 ISTVC THRASO non ad se uocat, sed locum ostendit, quo abeat atque concedat.

1069 **39** PRINCIPIO EGO VOS AMBOS CREDERE H. M. V. V. uidet neque se <esse> odio neque offendi animos audientium 20 <nisi> in militis nomine. ergo oratorie pro eo homine in quo offenditur eum in quo non offenditur posuit.

1070 **40** 1 ME HVIVS QVICQVID FACIO ID FACERE <MAXIME> CAUSA MEA deest 'rei', aut 'est', ut sit: me huius quicquid est quod facio, id facere maxime causa mea. 2 Hic 25 a persona discessit et rem non odiosam pro perodiosa supposuit, id est parasiticam pro aemuli amore et commodo.

1 absolute ante SVPERBVM C || 7 exitat C, existat V | quo attentiores existant Steph. || 8 si] sed C | cum] tum C | flectitur — non in ras. V² || 9 audite W.: audi codd. || 10 dicit add. W. | dicturam C || 11 audiam et audiam C || 12 nam V, non C | imperatio V | causa <est> dett. || 13 metuisse C || 14 Thraso om. C | accepit C || 15 precemur C || 16 sibi si in os Steph.: sibi non C, si mox V || 17 laudatur C || 18 ostendat C || 19 credere ambos V || 20 neque om. V | esse add. Schoell; haberi (post odio) dett. | audientum V, -dum C, -tium dett. | nisi add. Schoell || 21 nomine V || 22 eum] cum C || 23 me huius q. f. id f. c. m. V || 25 quod om. C | causa] cum C || 26 prope odiosam codd., corr. Schoell

071 41 1 VERVM SI IDEM VOBIS P. multum attulit ad persuadendum: non esse militi commodum admitti militem, sed ipsorum esse commodum. 2 VOS NON ID FACERE I. E. oratorie et secundum insinuationis praecepta sic dixit; nam remittendo et dubitando magis flectit animos, quam 5 si aperte ac pertinaciter asseueret.

072 42 1 MILITEM EGO RIVALEM RECIPIENDVM CENSEO artificiose satis semel intulit omne quod durum dictu ad persuadendum erat. nam quod 'militem' et 'riualem' dixit, ad eam rem ualet, ut magis admittendus sit quam ex- 10 cludendus. et simul fiducia sic dicentis parat animos ad audienda quae dicet. 2 MILITEM EGO R. R. C. riuales dicuntur aemuli de mulieribus, facta translatione nominis a feris bestiis, quae sitientes cum ex eodem riuulo haustum petunt, in proelium contra se inuicem ueniunt. 15 sic Cicero pro Caelio (cf. 8, 19) 'sin erit ex illo fonte riuulus' inquit, et Homerus *****. 3 CENSEO <uide> uirtutem poetae: non dixit 'peto' sed 'censeo', tamquam illis iam consulat, non pro milite agat. 4 MILITEM EGO R. considera, quo uultu hoc dicendum sit, et intelleges 20 et 'militem' et 'riualem' et 'recipiendum' et 'ego' et 'censeo' quanta significant. non enim dixit 'Thrasonem' sed 'militem', quod ad stultitiam ualet nomen; nec 'socium' sed 'riualem', quod ostendit, quandoquidem riualis in meretrice capiendus, hunc potius eligendum; nec 'non ex- 25 cludendum' sed 'recipiendum' dixit, ut et ostenderet adeo prodesse, ut etiam de industria retinendus sit; et non

1 uerum suadem uobis placet C || 2 militi — 3 esse om. C | militis ? | sed <commodum> V || 3 id f. V, facere C | E.] est V || 6 ac perennatur C | assueuerit C, adseueret V || 7 militem ego r. r. ee. C || 11 audienda C | dicit V | r. r. e. c. C || 12 riuales dicuntur aemuli iis de (iisdem de?) mulieribus V, riualis dicitur emulus et (de dett.) mulieribus C (dett.) || 15 se dett., om. CV || 17 lac. in codd. | uide add. ed. pr. || 20 EGO R.] ergo C | quod C || 21 riualem recipiendum C || 22 significant P, -cant LD, -cat CV || 23 nec W.: et CV || 24 sed ed. pr.: quod V, quidem C | riuulis ex -lus corr. C || 25 meretricem CV, -ce dett. | capiend'i C || 27 etiam om. C | retinendum C

'uolo' aut 'rogo' sed 'censeo', ut consiliarius, non parasitus uideatur loqui. nam quod 'ego' addidit nunc, eo dicto usus est, quo uti solent qui plus in negotio uident, <ut in hoc ipso pronomine consiliarii auctoritas inesse uideatur>. nam sic in Phormione iurise. (II 4, 9; 13; 17) 'ego' quae in rem tuam sint ea uelim facias' . . . 'ego sedulo hunc dixisse credo' . . . 'ego amplius deliberandum censeo'.

- 1073 **43** 1 COGITA MODO 'modo' aut tantummodo significat aut temporis est aduerbium. 2 *Et* simul incerta distinctio est. 10
- 1074 ✓ **44** ET LIBENTER VIVIS id est: bonorum ciborum es atque edax.
- 1076 **46** SVPPEDITARE POSSIT SINE SVMP TVO aut pro 'suppeditari' aut deest 'se', ut (*Verg. Aen. II 235*) 'accingunt o. o.' 15
- 1077 **47** 1 AD OMNIA HAEC MAGIS OPPORTVNVS NEC MAGIS EX VSV TVO NEMO EST locutio est ex negatiuis tertia, ut (*Heaut. I 1, 11—12*) 'agrum in his r. m. n. p. m. n. h.' 2 <MAGIS> EX VSV pro 'utilior', MAGIS OPPORTVNVS pro 'opportunior'. 20
- 1078 **48** 1 †NEMO EST† hoc est 'ex usu tuo'. 2 HABET QVOD DET ut diues, ET DAT NEMO LARGIVS ut liberalis.
- 1079 ✓ **49** 1 FATVVS EST hoc est 'opportunus'. 2 INSVLSVS sine sale et sapientia, aut sine saltu ac facilitate.

2 ego] eo C | nunc W.: non C, non V || 3 ut — uideatur in codd. post 493, 3 noctibus leguntur; huc transp. Goetz | ut in Goetz: ut codd. || 4 ipso nomine codd., corr. Goetz | consiliari C | esse C || 6 suam V | sint — credo] sin tulerit ego faciam sedulo hunc dixisse credo C, intulerit ego faciās sedulo hunc dixisse credo V || 11 <et> uiuis (-us C) CV; uicitas? (sic Ter.) | es atque Klotz: est atque V, extat C || 13 s. s. tuo V | pro om. C || 16 MAGIS OPPORTVNVS] o. o. C | nec m. ex u. t. n. est V || 17 EST om. C || est om. V || 18 in his] mis V | n. p.] m. p. C || 19 MAGIS (post vsu) add. dett. | OPPORTVNVS] o. C || 21 NEMO EST] schol. ad PRINCIPIO ET HABET etc. pertinet | hoc — tuo et 23 hoc — opportunus W.: hoc — opportunus et 23 hoc — tuo codd.; cf. V 4, 4 et 5 || 22 ET om. V || 23 factus C, fatuus V | imulsus ex imp- corr. C || 24 aut C, ut V | saltu C, sale V

3 TARDVS in uenerem scilicet. 4 STERTIT plus dixit ✓
 'stertit' quam 'dormit'. 5 NOCTESQVE ET DIES plus
 significat, quam si <diceret> 'diebus et noctibus'.
 6 FATVVS inepta loquens. a fando 'fatuus' dicitur; inde
 Fauni Fatui et Nymphae Fatuae uocatae sunt. 5
 7 FATVVS EST INSVLSVS 'fatuus est' uerbis ac dictis, 'in-
 sulsus' corde atque animo; TARDVS 'tardus' corpore ac
 membris; quamuis etiam intellectu tardos dicamus, qui
 stulti sunt. 8 Sed melius est sic intellegi, ut ea uitia
 dicere uideatur, quae inamabilem faciant etiam diuitem 10
 largumque amatorem. nam aut uerba commendant, ut
 (*Verg. Aen. IV 79*) 'pendetque i. n. a. o.', hic fatuus est;
 aut sapientia gratum facit, ut (*Verg. Aen. IV 3*) 'multa
 uiri u. a.', et hic insulsus est. 9 Sed mihi uidetur
 fatuum dicere, qui tantum gloriatur et blandiri amicae 15
 nesciat, insulsum qui non sit salax et cupidus coitus,
 tardum qui non facile explicet uenerem, quae res mere-
 tricibus odiosissima est. 10 FATVVS INSVLSVS sunt qui
 fatuum animo putent, insulsum dictis, sed male. nam
 Fatui di quoque sunt, qui et Fauni dicuntur, et non 20
 stulti sed multum fantes, id est loquentes. 11 FATVVS
 EST INSVLSVS haec quae nunc addit non ex superioribus
 pendent. sed cum superiora ualeant plurimum — nam
 quia et diues et liberalis, potuit obesse riuilibus —, haec
 omnia bona in milite corrumpuntur, quod 'fatuus', quod 25
 'insulsus', quod cetera quae ipse persequitur. 12 FATVVS
 EST INSVLSVS haec bene adduntur, quia <quod> dixit 'et

1 scilicet *om. C* | plus — stertit *om. C* || 2 noctes diesque
C || 3 diceret *add. ed. pr.*; dixisset (*post noctibus*) *dett.* | et] ac
V | noctibus <ut — uideatur> *codd.*; *cf.* 492, 3 || 4 unde *C* || 6 est]
 et *CV* || 7 tardus *om. C* || 8 quam etiam *C* || 10 diuitem] mili-
 tem *V* || 11 largumque *dett.*, largum *CV* | commendant *V* |
 ut *om. C* || 12 pendet. q. *C* | i. n. a. b. *V*, i. n. h. a. b. *C* ||
 13 facti ut *C* || 14 uir. ui. a. *V*, uitia *C* | et *sser. C* || 15 dicere
 factum *C* || 16 fallax *C* || 17 tardus qui non tardus explicet *C* ||
 18 sunt *om. C* || 19 putant *C* || 20 dii *codd.* || 21 malum faentes
C || 23 ualeant *Steph.*: uel et *C*, uelant *V*; ualent *dett.* || 24 quia
 et] quia *C* || 25 conrumpuntur *C* || 27 <est> hec *C* | quod *add.*
Rabbow

habet quod det et dat nemo largius', ad eam rem ualebat, ut amaretur miles a meretrice et praeponendus esset omnibus: sed ingrata sunt mulierculis maximeque lasciuus haec omnia quae subiecit. 13 FATVVS EST INSVLSVS hoc pro aceruo uitiorum cum quadam uultus improbitate pro-

1080 **50** VBI VELIS quando uel <quando>cumque.

1081 **51** 1 QUID AGIMVS initium consensionis dubitatio est eius, qui negauerit. 2 HOC ETIAM deest '<est>' uel 'habet'. 3 QVOD EGO parasitus scilicet. 4 PRIMVM 10 PVTO 'primum puto' quasi parasitus.

1082 **52** 1 ACCIPIT HOMO alit, pascit, inuitat, ut (*Verg. Aen. III 353*) 'illos p. rex a. i. a.' 2 NEMO MELIUS PRORSVS <N. P.> horum alterum apparatus indicat, alterum copiam. 15

1083 **53** 1 MIRVM NI ILLOC H. Q. P. O. EST facete dixit adulescens rei parcus et qui putet amorem sine damno esse oportere quique fefellerit meretricem, non solum eiciendum non esse militem, sed etiam quouis modo sustinendum ac perferendum. 2 MIRVM NI I. H. obtinuit 20 parasitus iam quod negabatur: primo deliberatum, ut 'quid agimus?', post concessum, ut 'mirum ni i. h. q. p. o. e.'

3 MIRVM NI ILLOC H. Q. P. O. E. hic, inquit, eiusmodi est, ut etiam cum mala condicione paciscendum sit.

1 nemo lar. C | rem eam uolebat C || 2 esse C || 3 in gratia C || 4 est] et CV || 5 acerbo V | prolatus C || 7 quando-cumque Schoell; cum ed. pr. || 8 uitium confessionis C || 9 hoc iam C | est add. Klotz; ei est Westerh. || 10 scilicet om. C || 11 primum puto om. C || 12 alit W.: alii CV, accipit dett. || 13 illos rex (reR C) . p . a . (om. C) i . (m . C) a . CV || 14 apparatus C || 15 copiam post MIRVM in C || 16 ne illo . c . h . q . o . C, n . i . h . q . p . o . est V || 17 paratus V || 18 quoque C | fefellerunt C, ^{fe}fallerit ⁱV || 19 eiciendum V | esset C || 20 sustinendus C | NI] ne C, n . V || 21 nam C | deliberatum om. C || 22 ne i . h . q . u . e . C, n . i . h . q . p . a . est V || 23 n . i . h . q . p . o . est V, ne illo c . h . C | hoc C || 24 etiam ut C; ut <ei> etiam? | patiendum C

4 IDEM EGO ARBITROR iam opus fuit consensionis praecipue Phaedriae, cuius res agitur; nam ita et seruata persona ✓
est tarde consentientis amatoris.

084 54 1 RECTE FACITIS gratiarum actio est. 2 VNVM
ETIAM VOS ORO subtiliter etiam parasitus hic se adiungit 5
suasque partes circa hos agit.

085 55 1 SATIS DIV IAM H. S. V. uide quemadmodum pau-
latim serpat etiam in horum assentationem ex uitupera- ✓
tione militis. 2 HOC SAXVM VOLVO prouerbium in eos,
qui inextricabili labore afflicti sunt. 3 *Et bene 'saxum'* 10
de stulto milite, et ipsum <se> Sisyphum fecit. 4 HOC
SAXVM VOLVO uelut Sisyphus apud inferos.

084 54 3 VT ME IN VESTRVM GREGEM iam hos laudat et
nimis parasitus est, si recordaris eundem dixisse (*III 1, 37*)
'facete, lepide, laute, n. s.' 15

086 56 1 AT EGO PRO ISTOC subaudimus 'et sum hic',
aliter non ut parasitus. 2 PHAEDRIA ET TV CHAEREA
ambos nominat, quasi legibus paciscantur.

087 57 1 HVNC COMEDENDVM cum ceteris rebus summus ✓
poeta etiam fidem ostendit amicitiae parasiticae exemplo 20
Gnathonis de milite loquentis hoc modo. 2 PROPINO
facete dixit ut parasitus et qui de conuiuio loqueretur.

088 58 1 DIGNVS EST haec uerba ultima longi sermonis
eiusmodi sunt, ut haec miles audiens laudatum se esse et
approbatum existimet. 2 VBI VIS honorifice reuocat 25
ablegatum cum iniuria dicendo 'ubi uis', quia 'accede'

1 i. arbitror ego C | iam *dett.*: an C, om. V | consensionis
(consent-C) CV, -ne *dett.* || 3 est] et C || 5 etiam om. V || 7 SATIS —
v.] satis hoc diu h. s. u. fero C || 8 serpat *Steph.*, seruat *codd.* |
adsentationem V | et uictuperationem C || 9 VOLVO] uerso C (fero
dett.) || 11 se (*ante ipsum*) *add. ed. pr.* | sisiphum C, sysciphum
V | fecit om. C | HOC — VOLVO] s. u. C || 12 sisiphus C, sysci-
phus V || 13 in u. g. V | hos *Steph.*: hoc V, om. C || 15 s.] u.
V || 16 pro istoc b. V, per istoc C | et cum hic C || 17 para-
situs <non> C || 18 paciscatur C || 21 PROPINO] praebeo V ||
22 dixit <.d.> C | qui de *Steph.*: qui de <eo> V, quidem
<eo> C; qui de eo <ex> *Schoell* || 24 ut] et C || 26 allegatum
C | dicendum C | qui accede C

imperatium erat. 3 *Et* 'ubi' nisi quando intellexeris, uitium est.

1089 ✓ 59 1 ISTI TE IGNORABANT figura *διλογία*: ad utrumque enim pertinet, et ad laudem et ad <uituperationem>.

2 MORES OSTENDI T. et hoc ambiguum.

1090 60 1 SECVNDVM FACTA ET V. T. I. et hoc *ἀμφίβολον*, ✓ nam 'uirtutes' *εἰρωνικῶς* pro uitiiis ponuntur, ut (*Ad. IV 7, 5*) 'nescis qui uir siet' et (*Ad. II 1, 22*) 'ornatus esses ex tuis uirtutibus'. 2 FACTA ET V. T. proprie militibus adscribuntur 'facta'. 3 FACTA ET V. T. amarior 10 est ironia in uitiosos homines quam ueritas.

1092 62 1 NVMQVAM ETIAM FVI VSQVAM 'numquam' et locum et tempus significat, 'usquam' locum magis. 2 NVMQVAM pro non. 3 *Et* 'numquam usquam' τῷ ἀρχαῖσμων pro 'non usquam', id est nusquam. 4 QVIN ME OMNES 15 AMARENT contrarium superiori. quid est enim quod bene non fecerit quisquam, si in illo est, ut ametur?

1093 63 1 ATTICAM E. et hoc *εἰρωνικῶς*, ut illa quae supra. 2 'Atticam' dicit ueram atque germanam, quia et cultior eloquentia Attica dicitur et summi oratores Attici 20 appellati sunt.

1094 64 1 PRAETER PROMISSVM et hoc ad utrumque anceps est intellectu gemino. 2 ITE HAC quo uocat parasitus?

2 est V, erat C || .3 isti .to .i . C | figurata di^alogia V, adilogia C, figura dialogia (vel diologia) *dett.* || 4 uituperationem *add. W.*; cf. *Andr. prol. 6, Eun. IV 4, 21* || 5 OSTENDI T.] ostendit C (*dett.*), om. V || 6 FACTA — I.] fac . et . uir . t . C | amphibolon *codd.* || 7 nam *ed. pr.*: an *codd.* | yronicos CV | ponuntur (*corr. m. 2 = dett.*) V || 8 qui — siet] cur sciet C || 9 v. t.] ut CV || 10 militibus om. V | facta om. C | v. t.] ut V, u . C || 11 yronia CV | quam ueritas om. C || 12 ETIAM FVI] fui et C | numquam] nusquam CV || 13 usque C || 14 unquam usquam C | τῷ ἀρχαῖσμων V; ***** C 15 non — est om. C | quia omnes me amarent C || 16 quidem enim C || 17 non *dett.*, om. CV | quicquam C, quicquam V (= *dett.*) || 18 Attica ex amica *corr. C* | e.] elo C, om. V | yronicos CV | ut] et C || 22 PRAETER PROMISSVM] promissum C, praetermissum <est (*add. m. 2*)> V || 23 intellectu geminum (*corr. m. 2 = dett.*) V, in geminum C | Item C | quo ex que *corr. C*

ad meretricem an ad cenam militis, ut promisit (*v.* 57)
 'hunc ego c. et d. censeo'? 3 ITE HAC comessatum ad
 militem uel Thaidem. 4 Si cenae interfuit meretrix,
 quo modo acta post sunt omnia, cum mentio noctis non
 facta sit? omnia post cenam gesta sunt et non completa 5
 per rixam cena superfuit plurimum temporis ad agendum.

1 <an (*in mg. m.* 2)> ad V | an] nam C, nam V || 2 ego
 et c. et deuorandum censeo V | ite *ex ita corr.* C | commessa-
 tum CV || 3 uel *om.* C | Si cenae] finece C || 4 acta — omnia]
 post facta sunt C | mentio] m *** C || 5 sint C | non com-
 pleta per fixam cenam C, *completa non ante cum perfixam coe-*
nam non V (= dett.), corr. ed. pr.

Appendix.*)

Vita Terenti.

Praeter Ritschelium in universum conferendi sunt Büttner, 'Porcius Licinus u. d. litter. Kreis des Catulus', Lips. 1893, 8 sqq.; Leo, 'Plautin. Forsch.' 55 sqq.; 'Griech.-röm. Biogr.' 11; 136 sqq.; Körtge, 'In Suetonii de vir. ill. libros inquis. cap. III' (Diss. philol. Hal. XIV 3) 23 sqq.; 69 sqq.; Macé, 'Essai sur Suétone' (Bibl. des écoles franç. d'Athènes et de Rome 82, Paris 1900) 251 sqq.

Vita 1: cf. Hieron. chron. ad a. 158 a. Chr. n.; vita Ambros. — v. Bergk Philol. 16, 628; Büttner 46; Körtge 71; Sabbadini 'Studi ital.' II 28.

Vita 2: cf. vita Ambros. — v. Leo 'Plaut. Forsch.' 55; Körtge 71. — Ad Porc. Lic. v. 1: Stowasser, Ephem. gymn. austr. 51, 1069; 1074; ad v. 2: Dziatzko, Mus. Rhen. 29, 462; Baehrens, Ann. philol. 123, 403; Stowasser l. c. 1071; Skutsch 'Forsch.' I 44 adn. 2; ad v. 4 sqq.: Bergk, Philol. 16, 630—31; Ritschl, Parerg. I 637; Vahlen, 'Monatsb. d. Berl. Akad.' 1876, 790; Baehrens l. c. et Fragm. poet. Rom. 278; Büttner 32; Ribbeck, Mus. Rhen. 1895, 314—15; Stowasser l. c. 1070 sq.; ad v. 7: Ritschl l. c.; Büttner 32; Stowasser l. c. 1073; Leo 'Plaut. Forsch.' 329; ad v. 9—10: Ritschl, Vahlen, Ribbeck, Stowasser, Leo l. l. c. c.

*) Spatii angustiis coactus quae in singularum paginarum calce collocari debebant in hanc appendicem congressi, quam Donateam quaestionem tractaturis neque ingratham neque inutilem fore spero. Continet autem indicem eorum locorum, quibus locis aut veteres auctores eadem vel similia exhibent, atque in Donati commento leguntur, aut nostrae aetatis viri docti de singulis adnotationibus disputaverunt; accedunt nonnulla, quae ad crisin et analysin pertinent. Alio loco uberius de hac re disputare in animo est.

- Vita 3: cf. Hieron. l. c.; 'Studi ital.' V 304. — v. Leo 'Plaut. Forsch.' 90 adn. 1; Pauly-Wissowa 'Realencycl.' s. v. Accius (Marx) et Caecilius (Skutsch); Körtge 71. — inuitatus] 'ab illo inu.' Ritschl, 'ab eo inu.' Dziatzko ed. Ter. 1884, XVII. — in dinumeratione omnium] v. Leo Mus. Rhen. 38, 321; Vahlen, Ind. schol. Berol. 1883/84, 3; Büttner 37; Stowasser l. c. 1074. — Ad Volc. vers. v. Ritschl; Dziatzko, ed Ter. XVII; Bergk, Vahlen, Baehrens l. l. c. c.; Leo l. c. 322; Büttner 37; Stowasser l. c. — Eunuchus quidem etc.] cf. Don. praef. Eun. I 6*; vit. Ambros. extr. — ascribitur *** nam] v. Vahlen l. c. 3; Leo l. c. 320.
- Vita 4: cf. Cicero ad Att. VII 3, 10; Quintil. inst. orat. X 1, 99; Eugr. ad Ad. prol. 14; vit. Ambros. — v. Leo, Mus. Rhen. 38, 320; 'Plaut. Forsch.' 55; 56; 'Griech.-röm. Biogr.' 137. — 'quae <et> tum magis et usque' etc. Baehrens, Ann. philol. 123, 404.
- Vita 5: cf. Hieron.; Auson. ep. 18, 16; vit. Ambros.; 'Studi ital.' V 304. — v. Bergk Philol. 16, 630 sqq.; Fleckeisen 'Krit. Misc.' 59 sqq.; Sauppe, 'Gött. gel. Nachr.' 1870, 121; Rabbow 342. — Ad Volc. vers. v. Baehrens, Annal. philol. 123, 404; Dziatzko-Hauler, Phormio p. 20 adn. 5; Büttner 34. — cum C et VIII fabulis conuersis a Menandro] cf. Gellius XVII 4, 4. v. Dziatzko-Hauler l. c. adn. 7 (Skutsch).
- Vita 6: 'filiam quae equiti', om. 'post', Büttner 48. — quo magis miror etc.] v. Körtge 34.
- Vita 7: v. Körtge 71. — Ad Afran. vers. v. Bergk, Philol. 16, 633; Dziatzko ed. Ter. 1884, 5. — Ad Cicer. vers. v. Ritschl; Baehrens, Annal. philol. 123, 404; Macé 292.
- Vita 8 sqq.: v. Leo 'Griech.-röm. Biogr.' 12 et 39 adn. 1.
 „ 9: †Vallegius] v. Schanz, 'Gesch. d. röm. Litt.' I² 87; Stowasser l. c. 1075; Buecheler, Mus. Rhen. 33, 492; Leo ibid. 38, 322; Schoell ibid. 57, 163. — Ad vers. sequentes v. Bentley (Dziatzko, Ann. phil. Suppl. X 664); Bergk l. c. 635; Büttner 40; Stowasser l. c. 1075; Schoell l. c.
- Vita 10: cf. vit. Ambros. extr. — v. Havet, 'Rev. de philol.' 1877, 280; Rabbow 332; Dziatzko-Hauler, Phormio 18 adn. 1.

Euanthius de fabula. — Excerpta de comoedia.

De his tractatibus deque tota quaestione Euanthiana v. Teuber, Progr. 1881; Scheidemantel, Quaest. Euanth.; Sabbadini, 'Studi ital.' II 8 sqq.; Smutny 96 sqq.; Rabbow 314—20; Wessner, 'Unters. z. lat. Scholienlitt.' c. I. — De titulo prioris tractatus v. Keil ad Rufin. Gr. L. VI 554; Dziatzko, Mus. Rhen.

25, 438; Leo *ibid.* 38, 326; Teuber l. c. 5; Scheidemantel l. c. 10; Smutny 95 adn. 3.

Euanth. I 1—2: v. Kaibel 'Die Proleg. *περὶ κωμ.*' 44. — Ad vocis 'tragoediae' originationes: a) tragoedia ab hirco immolato cf. Diom. I 487, 14; schol. Bern. Geo. II 382; ab hirco hoste vinearum cf. Verg. Geo. II 380 et Serv. ad h. l.; Diom. l. c. (Varro; cf. rer. rust. I 2, 19); Exc. de com. V 7. b) tragoedia ab hirco praemio poetae cf. Horat. a. p. 220 et Porph. ad h. l.; sim. Exc. de com. V 7; Diom. I 487, 13; Serv. Ecl. III 20; Serv. Dan. Geo. II 383; Isid. orig. VIII 7, 5 (= Lib. gloss.); schol. Dionys. ed. Hilg. 18, 3; 172, 17; 306, 7; 475, 1. c) tragoedia ab utre hircino musti pleno, praemio cantatorum cf. Diom. I 487, 30; Etym. M. 764. d) tragoedia a faecibus cf. Horat. a. p. 277 cum Porph.; Exc. de com. V 7; Diom. I 487, 23. — De Aeschlylo personarum repertore cf. Horat. l. c.; aliter Diom. I 487, 25 (cf. Suidas s. v. *Θέσπις*).

Euanth. I 3: v. Kaibel l. c. — Vocis 'comoediae' origo petitur: a) *ἀπὸ τῶν κωμῶν* cf. Exc. de com. V 2; Diom. I 488, 5; Festus P. 39, 6; Isid. orig. VIII 7, 6 (= Lib. gloss.); schol. Bern. Geo. II 382; Aristot. poet. c. 3; schol. Dionys. ed. Hilg. 20, 7; 172, 25; 306, 15; 450, 30. b) *ἀπὸ τοῦ κωμάζειν* cf. Diom. I 488, 12; Isid. l. c.; Varro de l. l. VII 89 (cf. Festus P. 41, 3); Aristot. l. c. — Apollo *Νόμιος*] cf. Don. ad Verg. Buc. ed. Hagen 742. — Apollo *Ἀγνιαῖος*] cf. Don. Andr. IV 3, 11; Eun. I 2, 5; v. Sabbadini 'Studi ital.' III 361; V 303 sqq. Euanth. I 4: cf. Horat. a. p. 281 et Ps.-Acron ad h. l. — ab incultu ac feris moribus] v. Kaibel l. c.; schol. Dionys. ed. Hilg. 18, 6.

Euanth. I 5: Thespis] cf. Horat. a. p. 275—76; schol. Dionys. ed. Hilg. 475, 20. — Eupolis Cratinus Aristophanes] cf. Hor. serm. I 4, 1 cum schol.; Quintil. X 1, 66; Diom. I 489, 3; schol. Dionys. ed. Hilg. 20, 1. — Homerus] cf. Aristot. poet. c. 4; Prol. de com. X^b Dübn.

Euanth. II 1: v. Kaibel l. c. 44 adn. 2. — quemadmodum iam diximus] cf. I 2; 3.

Euanth. II 2: cf. III 1; Horat. a. p. 278 sq.; Ps.-Ascon. in Divin. 48. — v. Leo 'Plaut. Forsch.' 206 adn. 1.

Euanth. II 3—4: cf. Porph. ad Horat. ep. II 1, 148; Diom. I 489, 3; Thes. gloss. s. v. comoedia. — v. Kaibel l. c. 50 sq. — *ἐπ' ὀνόματος*] cf. Ps.-Acron ad Hor. a. p. 281. '*ἢ ἐπ' ὀνόματος λεγομένη*'. — denominatio civium] sc. *τὸ ὀνομασθὲν* vel *φανερῶς κωμοδεῖν*. — ut nunc] v. Kaibel l. c. 51; Hendrickson, 'Amer. Journ. of Philol.' XV 22 adn. 2. — moribus multum profuit civitatis] cf. schol. Dionys. ed. Hilg. 18, 25. — sed cum poetae etc.] cf. Horat. l. c.; Ps.-Acron ad Horat. a. p. 281; schol. Dionys. ed. Hilg. 19, 15. — ne quisquam

- etc.] cf. Horat. ep. II 1, 152 cum schol.; Ps.-Acron l. c. — lata lege] sc. *περὶ τοῦ μὴ ὀνομασθὶ κωμῳδεῖν*.
- Euanth. II 5: aliud genus fabulae (infra: genus comoediae) id est satyra] confunduntur ἡ μέση κωμῳδία et Romanorum satura, confusionis origo fort. repetenda ex Horat. serm. I 4, 1 sqq. (cf. schol. et Diom. I 485, 31). v. Leo, Herm. 24, 67 sqq.; Hendrickson l. c. 14 sqq. — satyra a satyris] cf. Diom. I 485, 34 (Isid. orig. VIII 7, 8). — alii aliunde] cf. Diom. l. c.; Festus 314; schol. Iuven. (Corn.). — iocus de uitiiis ciuium . . . sine ullo proprii nominis titulo] i. e. τὸ αἰνιγματωδῶς σκοπεῖν vel ἐλέγγειν, cf. e. g. schol. Dionys. ed. Hilg. 19, 22. — multis offuit poetis etc.] v. Hendrickson l. c. 19 sqq. — Lucilius] v. Leo, Herm. 24, 67 sqq. — poesin etc.] cf. Isid. orig. I 39, 21; Gr. L. VI 56, 20; VII 525, 12.
- Euanth. II 6: v. Kaibel l. c. 50; Hendrickson l. c. 24—25. — argumento communi] cf. Aristot. poet. c. 5. — qui medicribus fortunis agunt] cf. IV 2; V 2; Thes. gloss. s. v. comoedia; Anon. V *περὶ κωμ.* 'πρωχοὶ δοῦλοι ξένοι'; schol. Dionys. 19, 26. — minus amaritudinis etc.] cf. Aristot. Eth. Nic. IV 14, 7; Horat. ep. I 2, 155 cum Porph.; Don. Eun. praef. I 9; Ad. et Hec. praef. I 3. — concinna . . . metro] v. praef. § 1; Rabbow 315. Cf. Euanth. III 7.
- Euanth. II 7: praecipue Menandri] cf. Quintil. X 1, 69 sq.; schol. Dionys. ed. Hilg. 20, 5.
- Euanth. III 1: cf. II. — De choro et quinque actibus cf. Don. Andr. praef. III 6; Eun. praef. I 5*; Ad. praef. I 4*; III 7; Hec. praef. III 6 (Rabbow 322); *Βίος Ἀριστοφ.* XI 72 D.; Ps.-Acron ad Horat. a. p. 281; Diom. I 491, 20 sq. — v. Bethe, 'Proleg. z. Gesch. d. Theat. im Altert.' 255 c. adn. 39; Leo, 'Plaut. Forsch.' 206 sqq.; Kaibel l. c. 47 sq.; Körte, 'Neue Jahrb. f. d. kl. Alt.' III (1900) 87. — fastidiosior spectator] cf. Horat. ep. II 1, 215.
- Euanth. III 2: cf. Don. Andr. Hec. Phorm. I 1, 1; Andr. Eun. Phorm. praef. I 8. — v. Leo l. c. 203 sq.
- Euanth. III 3: cf. Prisc. de metris Ter. III 418 sqq. — v. praef. § 1.
- III 4: v. Rabbow 315 sqq. — personarum leges etc.] cf. Don. Ad. V 9, 29; Varro ap. Charis. I 241, 27; Parmen. fr. XV; v. Scheidemantel 55 sq. — in fictis argumentis etc.] cf. IV 2 extr.; V 3 et 5; schol. Dionys. ed. Hilg. 173, 3; 307, 4; sim. — meretrices non malas] cf. Don. Eun. I 2, 118; Hec. praef. I 9; V 1, 1; 29; 2, 8; 10; 3, 42. v. Scheidemantel 52—53.
- Euanth. III 5: cf. Varro ap. Gell. VI 14; Serv. Geo. IV 150 (Don.); v. Scheidemantel 58 sq. — De nugis Plautinis cf. Don. Eun. IV 4, 27 c. adn.
- Euanth. III 6: v. Mommsen 'Röm. Gesch.' I 7 893 sq.

- Euanth. III 7: cf. II 6; Horat. ep. I 2, 174; a. p. 152; 198. v. Scheidemantel 53 sq.
- Euanth. III 8: cf. IV 5. v. Scheidemantel 55 sq.; Leo 'Plaut. Forsch.' 212.
- Euanth. III 9: v. Scheidemantel 57 sq.
 ,, IV: v. Reifferscheid Euanth. p. 2; Teuber progr. 1881, 6; Scheidemantel 13; Smutny 96 sqq.; Wessner 'Unters.' 5 sq.
- Euanth. IV 1: cf. VI 1; 5; Don. Ad. prol. 6; Diom. I 483, 23 sq.; Gr. L. VI 274; 312; Ps.-Acron (Porph.) ad Horat. a. p. 288; al.; v. Wessner l. c. 9. — togatae] cf. Diom. I 489, 14; Fest. 352, 8; schol. Iuven. (Corn.) sat. I 3; Ps.-Acron l. l. — praetextatae] cf. VI 1; Diom. l. c. et 490, 14; Fest. l. c. et Fest. P. 223, 6; Lydus de mag. 1, 40. — Atellanae] cf. VI 5; Diom. I 490, 1; Ps.-Acron ad Horat. ep. II 1, 145. — tabernariae] cf. VI 5; Diom. I 489, 15; 29; 490, 14; Fest. l. c. — mimi] cf. VI 5; Diom. I 491, 13.
- Euanth. IV 2: cf. Diom. I 488, 14; Isid. orig. VIII 7, 6 (Lib. gloss.) et XVIII 45—46; schol. Dionys. ed. Hilg. 173, 2; 307, 1; 475, 23. v. Kaibel l. c. 54.
- Euanth. IV 3: cf. V 4; Diom. I 489, 6; Liv. VII 2, 8 (v. Hendrickson l. c. 10 et 'Amer. Journ.' XIX 285 sqq.); Porph. (Ps.-Acron) ad Horat. ep. II 1, 62; Thes. gloss. s. v. comoedia (v. Leo in Fragm. com. Graec. ed. Kaibel I 72 adn.). v. Dziatzko, Ann. phil. suppl. X 687 adn. 3; Scheidemantel 13; Smutny 97; Wessner l. c. 8.
- Euanth. IV 4: cf. Don. Ad. prol. 24; Andr.-Phorm. praef. I 2; schol. Bemb. Heaut. prol. 36; Porph. (Ps.-Acron) ad Horat. a. p. 288; v. Wessner l. c. 13.
- Euanth. IV 5: cf. VII; Andr. Eun. etc. praef. I 5. — v. Leo 'Plaut. Forsch.' 210 sqq.; Sabbadini, 'Studi ital.' II 40; V 303; Usener, 'Abh. d. Bayr. Ak.' 1892, 622; Wessner l. c. 10 sq.
- DE COMOEDIA: v. Smutny 98; Wessner l. c. 5 sq.
- ,, ,, V 1: cf. Diom. I 488, 33; Thes. gloss. (Plac.) s. v. comoedia; Isid. orig. VIII 7, 6 (Lib. gloss.); Anon. V $\pi\alpha\rho\iota$ $\nu\alpha\pi\mu$. — v. Kaibel l. c. 55; Smutny 99; Wessner l. c. 8. — quid sit in uita utile etc.] cf. Don. Ad. praef. I 9. — Cicero] Hortens. fr. XII Us.; cf. etiam pro Rosc. Am. 16, 47.
- DE COMOEDIA V 2: cf. Euanth I 3 cum adnot.; IV 2.
- ,, ,, V 3—5: v. Scheidemantel 16; Leo in Fragm. c. Gr. ed. Kaibel I 67; Smutny 98; Wessner l. c. 8. — apud Graecos dubium etc.] cf. Diom. I 488, 23; 489, 8 (schol. Dionys. 19, 4; 475, 21). — Livius Andronicus] cf. ad Euanth. IV 3.
- DE COMOEDIA V 6—9: cf. Euanth. I 3 cum adn.; schol. Dionys. ed. Hilg. 18, 15 sqq.; v. Wessner l. c. 7 sq. — 7 in pratis

- mollibus] cf. Vergil. Geo. II 384; Serv. Geo. II 380 sqq. —
 ex amurca] cf. Varro rer. rust. I 64, 1.
- DE COMOEDIA VI 1: cf. ad Euanth. IV 1.
- ” ” VI 2: cf. Diom. I 490, 3; Festus 181, 22; v. Wessner
 l. c. 9.
- DE COMOEDIA VI 3: aliter Diom. 489, 11. — Minucius Prothymus]
 cf. Don. Eun. et Ad. praef. I 6; v. Ribbeck, ‘Röm. Trag.’ 661;
 Rabbow 325 sq.
- DE COMOEDIA VI 4: cf. Don. Andr. etc. praef. I 1; v. Scheide-
 mantel 17; Usener l. c. 621.
- DE COMOEDIA VI 5: cf. ad Euanth. IV 1.
- ” ” VII: cf. Euanth. IV 5 c. adn.; v. Leo, ‘Plaut. Forsch.’
 212 sqq.; Usener l. c. 622; Rabbow 323; Wessner l. c. 10 sq.
 — 2 prologus . . . πρώτος λόγος] cf. Don. Phorm. praef. I 11.
- DE COMOEDIA VIII: v. Wessner l. c. 12 sq.
- ” ” VIII 1: cf. Don. Andr. praef. I 6*; Eun. praef. I
 10; Ad. praef. I 8*. v. Scheidemantel 18; Rabbow 328;
 Smutny 103.
- DE COMOEDIA VIII 2: *μεγάλους*] cf. Serv. Dan. Aen. II 296. —
 v. Wessner l. c. 12 adn. 3.
- DE COMOEDIA VIII 3: cf. Don. Andr. IV 3, 11. v. Sabbadini
 ‘Studi ital.’ III 362.
- DE COMOEDIA VIII 4—7: v. Schopen Mus. Rhen. 1827, 158;
 Scheidemantel 19; Smutny 99 (qui Poll. IV 116—120 com-
 parat). — *Ulixen pilleatum*] cf. Varro ap. Non. 344, 9;
 Plin. n. h. 35, 108.
- DE COMOEDIA VIII 8: cf. Varro ap. Non. 537, 14; Fest. P. 341;
 Serv. Aen. I 697; Porph. ad Horat. serm. II 8, 54; schol.
 Iuven. (Pith.) VIII 185.
- DE COMOEDIA VIII 9: cf. Don. Andr. etc. praef. I 7; Diom. I 491,
 20. v. Ritschl op. III 42; 65; Scheidemantel 40 sqq.; Rab-
 bow 321 sq.; Dziatzko in ‘Realencycl.’ ed. Pauly-Wissowa
 III 960.
- DE COMOEDIA VIII 11: cf. Sueton. ap. Diom. I 492, 9. v. Scheide-
 mantel 20 sqq.; Rabbow 324 sq. — ut his auditis etc.] cf.
 Cic. Acad. II 7.

Andria.

- Andr. praef.: De praefationibus v. Scheidemantel 25 sqq.; Rab-
 bow 320 sqq.; Smutny 100 sqq.
- Andr. praef. I 1: cf. Exc. de com. VI 4.
- ” praef. I 2: cf. Euanth. IV 4.
- ” praef. I 4: cf. Euanth. II 2.

- Andr. praef. I 5: cf. Euanth. IV 5; Exc. de com. VII. — v. Rab-
bow 323.
- Andr. praef. I 6 et 6*: cf. Exc. de com. VIII 1.
- „ praef. I 7: cf. Exc. de com. VIII 9; Don. Hec. et Phorm.
praef. I 7.
- Andr. praef. I 8: cf. Euanth. III 2.
- „ praef. I 9: cf. Don. Andr. III 1, 15⁴.
- „ praef. II 2: cf. Euanth. III 7.
- „ praef. II 3: cf. III 6; Euanth. III 1; Don. Eun. praef. I 5*;
Ad. praef. I 4*; Hec. praef. I 4*; III 6.
- Andr. praef. III 6: cf. II 3 cum adnot.
-
- Andr. prol. 1⁷: v. Koenighoff, progr. gymn. Aquisgr. 1840, 9.
- „ prol. 3⁸: poetae . . ἀπὸ τοῦ ποιεῖν] cf. Diom. Gr. L. I 491,
18; Mar. Victor. Gr. L. VI 56, 16 (Varro de serm. lat. IV fr.
70 Wilm.).
- Andr. prol. 7¹: uetus] cf. Don. Eun. IV 4, 21.
- „ prol. 8²: cf. Non. 39, 15 (c. Ter. l.); Don. Andr. prol. 15².
- „ prol. 8⁶: cf. Non. l. c.; Don. Eun. prol. 44.
- „ prol. 8⁷: v. Koenighoff l. c. 9.
- „ prol. 10¹: v. Dziatzko, Mus. Rhen. 31, 235; Spengel, An-
dria p. XII.
- Andr. prol. 10³: cf. Cic. orat. 47, 157.
- „ prol. 11²: ἀνακόλουθον] v. Hahn 1872, 11.
- „ prol. 11³: cf. schol. Vatic. (Schlee p. 67).
- „ prol. 15²: cf. prol. 8².
- „ prol. 16³: verba 'et relinqui' ex antecedentibus inter-
polata sunt.
- Andr. prol. 17¹: ne — ualde] sollemne exemplum Cic. Catil. II
3, 6; v. ind. auct. Cf. etiam Charis. Gr. L. I 228, 17; Diom.
I 394, 21; Dosith. VII 421, 15.
- Andr. prol. 24⁴: cf. Serv. (et Serv. Dan.) Aen. V 71; Festus P.
88, 6.
- Andr. prol. 27²: cf. Non. 402, 21 (c. Ter. l.); Serv. Dan. Aen.
VIII 151.
- Andr. prol. 27³: cf. Eugr. ad h. l.; Porphy. ad Hor. c. IV 15, 18
(c. Ter. l.); Non. 289, 31 (c. Ter. l.); Serv. Aen. II 357 (c.
Ter. l.).
-
- Andr. I 1, 1⁶: cf. Andr. praef. I 8.
- „ I 1, 2¹: cf. schol. Bemb. Heaut. II 3, 8.
- „ I 1, 3¹: cf. Eun. II 3, 25⁸.
- „ I 3⁵: ars ἀπὸ τῆς ἀρετῆς] cf. Don. Andr. III 5, 2¹; Serv.
(et Serv. Dan.) Aen. V 270; Diom. I 421, 8; Prob. inst. IV
47, 17; Serv. comm. Don. IV 405, 2; Pomp. V 95, 5; Cassiod.
VII 213, 9; Aud. VII 320, 7; Isid. orig. I 1, 2. — uirtutis

- quattuor generales species] sec. Stoicos, v. Stob. Ecl. II 102 et 104 (*πρώτας δὲ τέτταρας εἶναι, φρόνησιν σωφροσύνην ἀνδρείαν δικαιοσύνην*); Zeno ap. Plut. *Περὶ Στωικῶν ἐναντ.* 7, 2; Diog. Laert. VII 125. Cf. Hartman p. 117.
- Andr. I 1, 9^s: quod Rabbow proposuit 'aequa, talis', in textum recipiendum erat.
- Andr. I 1, 11¹: cf. Don. Ad. IV 5, 30.
- „ I 1, 11^s: cf. Serv. Aen. VI 113.
- Andr. I 1, 13²: non me paenitet] cf. Don. Ad. V 1, 13; Hec. V 1, 4.
- „ I 1, 13⁴: secundum ius] cf. Eugr. ad h. l.; v. Schwind, 'Über d. Recht b. Terenz', progr. Wirceb. 1901, 68.
- Andr. I 1, 15¹: cf. Non. 202, 17 (c. Ter. l.); Arus. Mess. VII 451, 16; Prisc. III 26, 20 (c. Ter. l.); Explan. in Don. IV 561, 10.
- Andr. I 1, 17³: cf. Serv. Aen. I 4 extr.
- „ I 1, 18¹: cf. Don. Eun. I 2, 95²; 98¹; Ad. V 8, 29; Gellius XVI 8 (Varro de l. l. XXIV fr. 36 Wilm.). — De forma hybrida v. 'Studi ital.' III 352 (ad Eun. II 2, 40).
- Andr. I 1, 18² et 19: cf. Don. Andr. I 1, 141³.
- „ I 1, 22²: cf. Don. Andr. I 1, 130¹ et 141¹; Cic. rhet. I 23, 33 (c. Ter. l.).
- Andr. I 1, 22³: tripertita distributio] cf. Eugr. 'partitio triplex'.
- „ I 1, 22⁴: cf. Don. Andr. I 1, 42³.
- „ I 1, 24²: cf. Eugr.
- „ I 1, 25²: deest ei] num rectius ex cod. A (de eēt = deē et) scribendum fuit 'deest et'? cf. Vahlen, 'Über die Versschlüsse in d. Kom. d. Ter.', 1900 p. 5; Schoell, Mus. Rhen. 57, 53.
- Andr. I 1, 28: cf. Don. Eun. I 2, 5 c. adn.; Phor. I 3, 20; Servius Aen. I 181. v. Hahn 1872, p. 4—5; Smith, 'Archaisms of Terence' p. 5 sq. — adiectio] cf. Quintil. inst. or. I 5, 40; IX 3, 47. — interea loci id est interim] cf. Eugr. Eun. II 2, 24; Schlee p. 97, 22.
- Andr. I 1, 28²: cf. 28⁵; Eugr. ad h. l. et Heaut. IV 7, 2.
- „ I 1, 28³: v. Laemmerhirt, De prisc. script. locis a Serv. all. 365 adn.
- Andr. I 1, 29²: ad uenatum] τὸ 'ad' delendum videtur, cf. Prisc. II 411, 17, qui eundem Vergili versum affert.
- Andr. I 1, 31¹: cf. Don. Hec. I 1, 9; Serv. Dan. Aen. IV 93; schol. Bemb. Heaut. III 1, 11.
- Andr. I 1, 33¹: cf. Don. Andr. V 4, 36²; 43³.
- „ I 1, 34¹: cf. Skutsch, Arch. lex. lat. XII 214.
- „ I 1, 34²: cf. Eugr. ad h. l.; Serv. Aen. X 861 (c. Ter. l.); Otto 'Sprichwörter' s. v. nimis.
- Andr. I 1, 35³: desideratur schol. tale 'PATI plane stultos' (Rabbow).
- Andr. I 1, 35³ sqq.: duo scholiorum ordines: 35³, 36³, 37¹, 37³, 38¹ — 36⁴.

- Andr. I 1, 36²: cf. Sall. Catil. 45, 4.
 „ I 1, 39: cf. Serv. Aen. IV 401.
 „ I 1, 41¹: falsum est etc.] cf. Quintil. inst. or. VIII 3, 35.
 Ad Probum refert, coll. schol. ad Phorm. II 3, 25, Rabbow 313.
 Cf. etiam Serv. Dan. Aen. XII 351.
- Andr. I 1, 42¹: cf. Don. Andr. I 1, 81².
 Andr. I 1, 42²: cf. Serv. Dan. Aen. II 57.
 „ I 1, 42³: cf. Eugr.
 „ I 1, 43¹: cf. Non. 499, 7 (c. Ter. l.); Prisc. III 187, 22 (c. Ter. l.). v. adn. ad Phorm. I 2, 45.
- Andr. I 1, 44¹: laude impertita] c. Don. Eun. V 8, 18.
 „ I 1, 45²: cf. Don. Eun. III 2, 20; schol. Bemb. ad Eun. l. (Verg.).
 „ I 1, 47³: duriter] regula tritissima, cf. Non. 512, 2 (c. Ter. l.); Prisc. III 70, 4 (c. Ter. l.); August. V 517, 7 (c. Ter. l.); Don. IV 386, 5; Charis. (Iul. Rom. qui Acronem profert) I 197, 22 (Ter. Ad. I 1, 20); al.; v. Schmidt, De Nonii auct. gramm. 104; Bartels, De Terentii memoria ap. Non. serv. 22.
- Andr. I 1, 50¹: cf. Eugr. ad h. l. (c. Verg. l.); Serv. Ecl. VIII 39. Schol. 50¹ et 52¹ cohaerent.
- Andr. I 1, 54¹: v. Hartman p. 129.
 „ I 1, 54⁴: capturus] scribendum erat 'capturum' sc. filium; an melius: ut 'una cibum capias' (= Eun. II 3, 82)? Nisi forte complures adnotationes male conglutinatae sunt. Schoell proposuit: ut est 'una cibum capimus'.
- Andr. I 1, 55⁴: cf. Don. Eun. I 1, 29¹.
 „ I 1, 56²: cf. Serv. Aen. XII 296 (c. Ter. l.). Aliter Serv. Dan. ad h. l., quocum facit Non. 317, 25.
- Andr. I 1, 56⁵: cf. schol. Bemb. Heaut. I 1, 15.
 „ I 1, 58¹: sodes = si audes] cf. Don. Hec. V 1, 27; Fest. 297 et Fest. P. 296 (c. Ter. l.); Festus 343; Non. 177, 21; Cic. orat. 45, 154; schol. Bemb. Heaut. II 3, 128; Eun. II 3, 20. — sodes = *σῶος ζῆς*] cf. Thes. gloss. s. v. sodes et 'Wochenschr. f. kl. Phil.' 1901, 768.
- Andr. I 1, 61³: CENAVIT] lemma del. Leo, Mus. Rhen. 38, 331; scholion ad QUID? pertinet.
- Andr. I 1, 63²: v. Hahn 1872, 6, qui tamen Hecyrae versum non recognovit.
- Andr. I 1, 67³: v. Hahn 1872, 11.
 „ I 1, 69⁴: de more] cf. Serv. Aen. I 606.
 „ I 1, 75²: cf. Non. 280, 9 (c. Ter. l.); 280, 18 (c. Verg. l.); Serv. Aen. VI 138.
- Andr. I 1, 75³: cf. Varro de l. l. VI 69; 70; Serv. Aen. X 79 (Isid. orig. IX 7, 3).
- Andr. I 1, 78³: cf. Euanth. III 5; Scheidemantel 59.
 „ I 1, 79¹: cf. Don. Phorm. I 2, 68; Prisc. II 391, 15; Arus. Mess. VII 493, 1.

- Andr. I 1, 79²: cf. Euanth. III 5.
 „ I 1, 81¹: cf. I 1, 88; 100; Serv. Dan. Aen. XI 143; Serv. Aen. I 727; Serv. Dan. ad h. l. (Varro de vita p. R. I fr. 52 Kettner); Serv. Aen. VI 224 (Varro); Isid. orig. XX 10.
- Andr. I 1, 88²: ingenium] distinctionem inter 'ingenii' et 'animi' (v. 86) fuisse putat Rabbow.
- Andr. I 1, 92¹ et 93¹: cf. Non. 427, 1; Serv. Aen. I 683; Serv. Dan. Aen. IX 249; Isid. diff. verb. 589; orig. XI 1, 34; Lact. ad Stat. Theb. I 83.
- Andr. I 1, 93²: subiungere duos versus] erravit Umpfenbach, v. Schoell, Mus. Rhen. 57, 51 adn. 1.
- Andr. I 1, 100¹: cf. Serv. Aen. II 531.
- „ I 1, 101: cf. Charis. (Plinius ed. Beck p. 46) 73, 17 (Varro = De serm. lat. III fr. 58 D Wilm.); Fest. 339, 29; Isid. diff. verb. 216; 522; orig. X 262; XI 2, 37; XV 11; v. Keller, 'Lat. Volksetym.' 6; 128; 168. — ut in quinto] 'in V' corruptum ex 'in VI', id est Verg. Aen. VI 177? an 'in V' = Verg. Aen. V 760? (cf. Serv. ad utrumque versum) Schoell. At quod sequitur 'Vergilius proprie', hoc tali coniecturae non admodum favet.
- Andr. I 1, 104¹: cf. Eugr.; v. Gerstenberg p. 78.
- „ I 1, 105⁴: cf. Eugr. I 1, 102—107.
- „ I 1, 105⁵: cf. Don. Eun. I 1, 8².
- „ I 1, 107: cf. Don. Phorm. I 4, 39².
- „ I 1, 109: cf. Eugr.
- „ I 1, 115¹: cf. Eugr. ad h. l. — forti uiro etc.] exemplum apud rhetores tritissimum, cf. Eugr.; Rhet. lat. min. 462, 2; Ps.-Quintil. decl. saepe.
- Andr. I 1, 115³: cf. Serv. Ecl. IX 51. — ille] hoc pronomine saepenumero Vergilius (= ὁ ποιητής) significatur, v. ind.
- Andr. I 1, 116²: cf. Don. Eun. V 5, 24⁴.
- „ I 1, 117¹: cf. Eugr. Andr. I 1, 107.
- „ I 1, 119⁴: an sedulo etc.] possis etiam 'an sedulo <sine dolo> Sosiae, id est simpliciter'.
- Andr. I, 1, 120¹: cf. Prisc. III 228, 15.
- „ I 1, 120³⁻⁴: v. Smith. 'Archaisms of Terence' 12.
- „ I 1, 121²: cf. Prisc. III 128, 8 (c. Ter. l.).
- „ I 1, 122²: cf. Eugr.; v. Hahn 1872, 10.
- „ I 1, 128¹: cf. Eugr.
- „ I 1, 128³: v. Koenighoff l. c. 9.
- „ I 1, 129⁵: cf. Don. Eun. III 5, 9.
- „ I 1, 130¹: cf. Eugr.
- „ I 1, 134²: cf. Non. 446, 27 (c. Ter. l.).
- „ I 1, 138: cf. Serv. (et Serv. Dan.) Aen. I 135 (c. Ter. l.).
- „ I 1, 140¹: cf. Scaur. de orthogr. VII 28, 1; Vel. Long. de orthogr. VII 72, 8. v. Brambach, Orthogr. 220 sq.

- Andr. I 1, 141¹⁻²: cf. Eogr.
 „ I 1, 141³: v. ad I 1, 18.
 „ I 1, 142²: cf. Serv. Geo. IV 212 (c. Ter. l.); Ps.-Ascon. in Verr. I 40, 46.
 Andr. I 1, 144²: cf. Prisc. III 29, 15 et 345, 6 (c. Ter. l.).
 „ I 2, 2²: cf. Eogr.
 „ I 2, 2⁴: hoc scholion repetitur ad Andr. III 4, 1, ubi inter exempla 'Fulgus' additur. Similia apud plerosque grammaticos inveniuntur, velut Don. IV 367, 18 = Diom. I 422, 21; Charis. I 75, 4 (Plinius ed. Beck p. 2); Prisc. II 27, 10; Scaur. de orthogr. VII 12, 11; Cassiod. de orthogr. VII 148, 5 (Varro de serm. lat. I fr. 46 Wilm.); Quintil. inst. or. XII 10, 29; Isid. orig. I 4, 8; alios. v. Smutny 116, qui tamen in nonnullis erravit.
 Andr. I 2, 5²: cf. Don. Phorm. I 2, 61; Serv. Aen. II 531.
 „ I 2, 8²: cf. Don. Andr. IV 4, 36¹.
 „ I 2, 14⁵: cf. schol. Bemb. Heaut. II 3, 117.
 „ I 2, 15¹: cf. Don. Eun. I 2, 50¹ (Plaut. Asin.).
 „ I 2, 17⁶: cf. Diom. (Plinius ed. Beck p. 35) I 374, 13 (c. Ter. l.).
 Andr. I 2, 21³: cf. Don. Phorm. I 2, 21; Serv. Aen. V 669 (c. Ter. l.).
 Andr. I 2, 22: sollemnis differentia, cf. Isid. diff. verb. 69 (70 et Non. 443, 21); Ps.-Fronto de diff. VII 525, 29; Beck, Diff. script. p. 33, 42; Beda de orthogr. VII 262, 18; Albin. de orthogr. VII 295, 13; Serv. Aen. I 208; schol. Bemb. Eun. II 2, 5.
 Andr. I 2, 23⁵: cf. Prisc. II 130, 2; Prob. cathol. IV 21, 18; 27, 5 (= Sacerd. V 477, 31).
 Andr. I 2, 28²: cf. Serv. Aen. I 140 (c. Ter. l.).
 „ I 2, 29¹: cf. Varro de l. l. VII 97; Festus P. 195.
 „ I 2, 32¹: cf. Eogr.
 „ I 2, 33: de Menandri fragmento v. Dziatzko, Mus. Rhen. 31, 236; Sabbadini, 'Studi ital.' II 125.
 Andr. I 2, 34¹: cf. Serv. Geo. I 96 et Diom. I 455, 11 (confirmativa); Caper de orthogr. VII 105, 9 (confessiva). — Ad Salustii fragm. v. Maurenbrecher.
 Andr. I 3, 1¹: cf. Eogr.
 „ I 3, 3¹: cf. Eogr.
 „ I 3, 3³: cf. Thes. gloss. s. v. provideo (Gloss. Ter.).
 „ I 3, 4 et 5¹: cf. Eogr.
 „ I 3, 5²: cf. Prisc. II 391, 15 (c. Ter. l.).
 „ I 3, 5⁴: cf. Festus P. 184.
 „ I 3, 6¹: cf. Explan. in Don. IV 488, 29 (c. Ter. l.); August. reg. V 509, 29.
 Andr. I 3, 13: v. Hahn 1870, 13; Smith, 'Archaisms of Ter.' 10.

- Andr. I 3, 14²: repetuntur eadem ad Andr. I 5, 3. Cf. Papias (edit.) s. v. Decrevit et Sabbadini, 'Studi ital.' V 309.
- Andr. I 3, 19¹: parvam dixit] fort. ex traditis vestigiis (praedixit) 'praestruxit' restituendum (Schoell).
- Andr. I 3, 21⁴: cf. Helladios ap. Phot. bibl. 279 (p. 532); schol. Iuven. (Pith.) VI 351; v. Ritschl, Opusc. III 309; 327; 351; Leo, 'Plaut. Forsch.' 97 adn. 6.
- Andr. I 4, 1⁴: cf. schol. Veron. Aen. II 103.
- „ I 4, 2¹: cf. Prisc. III 71, 12; Gr. L. VII 173, 4; 6; 311, 35.
- Andr. I 4, 2³: cf. Eogr. ad h. l.; Don. Eun. IV 3, 13; Porphy. ad Hor. ep. II 2, 163; ep. I 12, 7; Gellius X 23, 1; Non. 5, 5; Fest. 364 et Festus P. 365; Serv. Dan. Aen. XII 463; Isid. orig. X 11; 271; Thes. gloss. s. v. temetum. v. Schmidt, De Nonii auct. gramm. 42 c. adn. 20.
- Andr. I 4, 2⁴: cf. Eogr. ad h. l. et Teuber, Ann. phil. 1891, 359.
- „ I 4, 7¹: cf. Don. Hec. III 3, 4; Serv. Aen. I 484 (c. Verg. l.); IV 672; Isid. diff. verb. 196.
- Andr. I 5, 1³: cf. Eogr.
- „ I 5, 1⁶: v. Koenighoff l. c. 9.
- „ I 5, 1⁷: cf. Festus P. 192; Isid. orig. VI 19, 1.
- „ I 5, 3¹: cf. Don. Andr. I 3, 14.
- „ I 5, 3³: cf. Eogr.
- „ I 5, 7²: cf. Don. Andr. I 3, 13 c. adn.
- „ I 5, 8⁷: cf. Don. Andr. III 2, 39.
- „ I 5, 13 et 15² et 18²: cf. Eogr.
- „ I 5, 16³: v. Smith, 'Archaisms of Ter.' 18.
- „ I 5, 19: cf. Don. Ad. IV 7, 11.
- „ I 5, 24³: cf. Eogr.
- „ I 5, 32²: cf. Charis. I 254, 18; Diom. I 348, 30; Prisc. II 450, 15; Phocas V 436, 14; Sacerd. VI 433, 5; 490, 21 (= Prob. cathol. IV 38, 17); Serv. Dan. Aen. V 80.
- Andr. I 5, 32³: v. Rabbow 314.
- „ I 5, 32⁵: cf. Serv. Aen. IV 479.
- „ I 5, 35²: cf. Serv. Aen. VI 624.
- „ I 5, 36¹: eadem repetuntur ad Andr. I 5, 60¹; cf. Don. Eun. I 1, 20.
- Andr. I 5, 37¹: hoc schol. cohaeret cum scholio 39².
- „ I 5, 39²: cf. Eogr. Andr. I 5, 37.
- „ I 5, 43¹: cf. Serv. Dan. Aen. IX 188; Serv. Aen. V 600.
- „ I 5, 44²: cf. Serv. Geo. III 258.
- „ I 5, 46⁶: cf. Serv. Dan. Aen. II 678.
- „ I 5, 49³ et 51⁴: cf. Eogr.
- „ I 5, 50¹: v. Rabbow 314.
- „ I 5, 51⁵: 'intersumptam' lexicis addendum.
- „ I 5, 54¹: cf. Don. Andr. III 3, 24; Serv. Dan. Aen. II 141.
- „ I 5, 54³: cf. schol. Veron. Aen. VII 266.

- Andr. I 5, 56¹: cf. Don. Andr. III 3, 8; Hec. III 3, 27; Serv. Aen. IX 258; X 524.
- Andr. I 5, 57¹: cf. Don. Hec. III 3, 29.
- „ I 5, 59: cf. Serv. (et Serv. Dan.) Aen. IV 318.
- „ I 5, 60⁵ et 63²: haec scholia inter se cohaerent; cf. Eugr.
- „ I 5, 62¹: v. Schwind, 'Über d. Recht b. Ter.', progr. Wirceb. 1901, 70.
- Andr. I 5, 64¹: cf. Don. Andr. III 1, 15⁵.
-
- Andr. II 1, 1¹: cf. Euanth. III 9.
- „ II 1, 1²: τὸ 'sancti' vel 'sane' librorum mss. fort. ex margine irrepsit, ubi ad corruptum illud 'ΠΙΘΕΛΤΟΝ' adnotatum erat 'ΠΔΘΕΤΙ', quod et ipsum in 'ΘΔΠΕΤΙ' et 'CΔNETI' abiit (Rabbow).
- Andr. II 1, 3⁴: cf. Serv. Aen. XI 262; Serv. in Don. IV 419, 16; Explan. in Don. IV 510, 23; Cledon. V 76, 15; Pomp. V 273, 29; Serv. Aen. VII 289; Don. Eun. III 2, 18⁷.
- Andr. II 1, 5²: cf. Eugr.
- „ II 1, 7²: v. Koenighoff l. c. 9.
- „ II 1, 10¹: cf. Prisc. III 191, 17 (c. Ter. l.).
- „ II 1, 10²: cf. Serv. Aen. X 411.
- „ II 1, 10³: cf. schol. Bemb. Heaut. II 3, 91.
- „ II 1, 11: cf. Serv. Dan. Aen. IV 415 (c. Ter. l.).
- „ II 1, 13¹: cf. Don. Andr. III 2, 14; Ad. II 2, 41; Serv. (et Serv. Dan.) Aen. IV 327; Gellius XII 14, 3.
- Andr. II 1, 13²: cf. Non. 363, 23 (c. Ter. l.).
- „ II 1, 15¹: cf. Prisc. III 287, 23 (c. Ter. l.).
- „ II 1, 15² et 19²: cf. Eugr. ad h. l. et Eun. I 2, 1; Don. et Eugr. Phorm. III 2, 1.
- Andr. II 1, 27⁴ et 28¹: arte cohaerent.
- „ II 1, 28⁴: cf. Eugr. ad h. l. et Eun. III 2, 48 (v. Gerstenberg p. 78); Serv. Aen. I 70; 562.
- Andr. II 1, 31: cf. Eugr. Andr. II 1, 30; Don. et Eugr. Ad. II 1, 47; Serv. Aen. VI 664 (c. Ter. l.); IV 335.
- Andr. II 2, 2: cf. Eugr. ad h. l.; Serv. Aen. I 720 (c. Ter. l.).
- „ II 2, 11²: cf. schol. Vatic. Schlee p. 67. — v. Koenighoff l. c. 10.
- Andr. II, 2, 15¹: cf. Eugr.
- „ II 2, 16¹: cf. Vel. Long. VII 68, 14 (Varro de serm. l. III fr. 58 Wilm.); Cassiod. VII 153, 8 (= 159, 18); Albin. VII 306, 13; 311, 26.
- Andr. II 2, 19²: cf. Eugr.
- „ II 2, 23²: cohaerent inter se scholia 23², 25², 26⁵, 29².
- „ II 2, 24⁴: cf. Serv. Aen. V 460; Charis. I 68, 2; Anon. Bob. I 541, 39; 542, 1 (Ter.); Prisc. II 244, 5 (c. Ter. l.);

- 245, 5 (= *Caper*, cf. *Keil*, *De Capro* p. 290); *Prob. cathol.* IV 22, 24 et 24, 22 (c. *Ter. l.*); *Consent. V* 365, 16 (*Ter.*); al.
- Andr. II* 2, 25¹: cf. *Eugr.*
- „ II 2, 25³: *schol. fort. pertinet ad lemma CVM ILLO ADVENIO*, cf. *Serv. Aen. I* 697.
- Andr. II* 2, 26⁵: cf. *Eugr.*
- „ II 2, 28: cf. *Don. Eun. II* 2, 6; *Hec. III* 2, 21; *Phorm. I* 3, 2; *schol. Bemb. Eun. II* 2, 6; *Non. 483, 38* (c. *Ter. l.*); *Charis. I* 22, 17 (c. *Ter. l.*) = *An. Bob. I* 539, 11; *Prisc. II* 257, 10 (c. *Ter. l.*); al. v. *Schmidt*, *De Nonii auct. gramm.* 146; 153; *Bartels*, *De Ter. mem. ap. Non. serv.* 22; *Keil*, *De Capro* 291; *Smith*, *'Archaisms of Ter.'* 23 sq.
- Andr. II* 2, 31¹: cf. *Quintil. inst. or. I* 5, 63; *Char. I* 68, 21; *An. Bob. I* 541, 39 (c. *Ter. l.*); *Charis. I* 132, 17 (*Beck*, *Plinius p. 5*); *Prisc. II* 247; al.
- Andr. II* 2, 36²: cf. *Non. 242, 10.*
- „ II 2, 37: cf. *Eugr. Andr. II* 2, 30; II 3, 1.
- „ II 3, 1¹: cf. *schol. Vat. Schlee* p. 67; *Eugr.*
- „ II 3, 8²: aliter *Don. Hec. II* 1, 41.
- Andr. II* 3, 9¹: eadem leguntur *Andr. II* 3, 15; cf. *Don. Andr. IV* 4, 24; *Diom. I* 346, 16; *An. Bob. I* 563, 18; *Prisc. II* 420, 14; 450, 15; *Prob. cathol. IV* 38, 15; *Explan. in Don. IV* 551, 33; *Cledon. V* 59, 20; 61, 30; 62, 2; *Pomp. V* 240, 20; *Phocas V* 436, 12; al.
- Andr. II* 3, 13 sq.: cohaerent inter se scholia 13¹ et 16; item 13², 13³, 15⁴.
- Andr. II* 3, 19²: cf. *Eugr. Andr. II* 3, 18; 20.
- „ II 3, 21¹: cf. *Serv. Aen. IV* 419; *Serv. Dan. Ecl. VIII* 26.
- „ II 3, 21⁶ sq.: scholiorum series duae: 21⁶, 22², 24² — 22¹, 22³.
- Andr. II* 3, 24⁵: cf. *Sueton. p. 314, 2 ed. Roth.*
- „ II 3, 26²: cf. *Porphy. Hor. c. I* 12, 25; *Serv. Aen. II* 598 (*Hor.*); *IV* 94 (*Hor.*); *Prisc. II* 562, 8; *Charis. I* 84, 5 (v. *Plinius ed. Beck p. 49*; *Varro de l. l. XIII fr. 28 Wilm.*).
- Andr. II* 3, 26⁴: cf. *Non. 493, 10* (c. *Ter. l.*).
- „ II 3, 27¹: cf. *Serv. Aen. I* 237; *Isid. diff. verb.* 439.
- „ II 3, 28: ad h. v. scholion excidisse conicias ex *Serv. Geo. I* 96 (c. *Ter. l.*).
- Andr. II* 4, 3¹: cf. *Serv. Aen. XI* 545 (c. *Ter. l.*).
- „ II 4, 4: cf. *Non. 351, 17* (c. *Ter. l.*).
- „ II 4, 5¹⁻²: cf. *Serv. Geo. III* 197; *Non. 284, 17* (*Verg. Geo.*; *Ter. Ad.*); *schol. Bemb. Heaut. prol.* 16.
- Andr. II* 4, 7: cf. *Serv. Dan. Aen. II* 670.
- „ II 5, 1⁴: cf. *Serv. Aen. VII* 572.
- „ II 5, 1⁵: cf. *Don. Andr. I* 1, 142² c. *adn.*; *Non. 360, 10.*
- „ II 5, 7: cf. *Don. Ad. III* 2, 25.

- Andr. II 5, 11²: cf. Serv. Aen. IX 192 (Varro de serm. l. V fr. 86 Wilm.).
- Andr. II 5, 14: cf. Don. Ad. III 2, 32; Serv. Aen. IV 373.
- „ II 5, 15¹: cf. August. reg. V 509, 32 (c. Ter. l.).
- „ II 5, 18: cf. Agroec. VII 117, 14 (c. Ter. l.); Serv. Geo. IV 127 (c. Ter. l.); Aen. II 12 (c. Ter. l.); Arus. Mess. VII 491, 2; Serv. Dan. Aen. I 619; schol. Bern. Geo. IV 127 et Hagen ad h. l. p. 726. v. Laemmerhirt, De prisc. script. locis a Serv. all. 348; Valmaggi, 'Quinto Ennio', Ann. I fr. 7 c. adnot.
- Andr. II 5, 19¹: cf. Serv. Aen. II 270; IV 9; I 353; Charis. I 101, 17 (Plinius ed. Beck p. 50).
- Andr. II 5, 19²: cf. schol. Montepess. in Lucan. I 544 ed. Genthe; Porphy. ad Hor. serm. I 5, 84; v. Hey, Arch. lex. lat. XI 531.
- Andr. II 6, 1¹: cf. Eugr.
- „ II 6, 2: cf. Don. Andr. III 4, 8; Ad. IV 2, 25; v. Smith, 'Archaisms of Ter.' 19.
- Andr. II 6, 4⁵: cf. Serv. Aen. IV 419; Isid. diff. verb. 513; Don. ars gr. IV 394, 29.
- Andr. II 6, 5²: cf. Don. Eun. II 3, 16⁴.
- „ II 6, 6: cf. Don. Ad. III 1, 9; Serv. Aen. III 671; Prisc. II 251, 17; Diom. I 385, 31; Arus. Mess. VII 501, 24.
- Andr. II 6, 11¹: cf. Don. Eun. IV 2, 4; Ad. V 3, 10; schol. Bemb. Haut. III 1, 76; Serv. Aen. VI 332; Fest. 217, 16; Fest. P. 216, 7; 108, 20.
- Andr. II 6, 12³: repetitur hoc scholium infra II 6, 13².
- „ II 6, 12⁵: cf. Andr. I 2, 17 c. adn.
- „ II 6, 12⁶: cf. Serv. Aen. X 106; Charis. I 167, 4; 253, 15; Diom. I 398, 9; Prisc. II 560, 26; Don. Hec. prol. II 12.
- Andr. II 6, 17¹: cf. Eugr.
- „ II 6, 22: cf. II 6, 6.
- „ II 6, 24²: cf. Prisc. III 85, 25; 156, 5.
- „ II 6, 26¹: cf. Eugr.
- „ II 6, 26⁴⁻⁵: repetuntur fere ad verbum scholia 26¹⁻², apertissimum vestigium compilationis!
- Andr. II 6, 27²: cf. Serv. (et Serv. Dan.) Aen. XI 361 (c. Ter. l.); Serv. Aen. XII 572; Serv. Dan. Aen. XII 600.
-
- Andr. III 1, 2¹: cf. Serv. Dan. Aen. I 113 (Isid. diff. verb. 207); Caper orthogr. VII 97, 9; Beda VII 273, 13; Albin. VII 301, 24; Differ. VII 532, 1.
- Andr. III 1, 2⁴: cf. Serv. Aen. IV 401.
- „ III 1, 6¹: v. Schwind, 'Über d. Recht b. Ter.' 48 adn. 1.
- „ III 1, 10: cf. Eugr.
- „ III 1, 15¹: cf. Varro de l. l. V 69; Cic. de nat. deor. II 27 (exscr. Ps.-Prob. ad Verg. Ecl. VI 31); Serv. Aen. I 4; I 8

- (c. Ter. l.); Aen. II 610 (Serv. Dan. c. Ter. l.); Tertull. de an. 37 (Varro rer. div. XIV fr. 14b Agahd); Festus P. 304.
- Andr. III 1, 15²: cf. Ps.-Acron ad Hor. c. s. 13; Festus 174; Festus P. 175; Non. 57, 14; Ovid. metam. IX 254.
- Andr. III 1, 15³: cf. Don. Ad. III 4, 41.
- „ III 1, 15⁴: cf. Don. Ad. III 4, 41; Andr. praef. I 9.
- „ III 1, 15⁵: cf. Don. Andr. I 5, 64.
- „ III 1, 15⁶: cf. Eugr. ad h. l.; Porphy. ad Hor. c. III 22, 2; Placid. C. Gl. L. V 30, 22 = 81, 22; Serv. Ecl. IV 10 (c. Ter. l.).
- Andr. III 1, 18³⁻⁴: cf. Eugr. ad h. l.; scholia sibi simillima duobus illis compileratoris commentis debentur.
- Andr. III 1, 21¹: cf. Don. Ad. III 3, 50.
- „ III 2, 1²: v. Hand, Turs. I 156 sq.
- „ III 2, 3: cf. Eugr.; Varro de l. l. IX 107. v. Dziatzko, Mus. Rhen. 31, 237; Sabbadini, 'Studi ital.' II 127.
- Andr. III 2, 4¹⁻²: cf. Serv. Aen. I 318; V 248; Porphy. ad Hor. c. III 21, 7 (Lucil.); Explan. in Don. IV 502 (c. Ter. l.); Pomp. V 212, 32 (c. Ter. l.).
- Andr. III 2, 6³: cf. Gell. XI 6 (Varro); Charis. I 198, 17.
- „ III 2, 6⁵: cf. Non. 404, 15 (c. Ter. l.); Fest. 330; Thes. gloss. s. v. scitus; Differ. Gr. L. VII 524, 22.
- Andr. III 2, 6⁶: cf. schol. Vatic. Schlee p. 68; Don. Hec. I 1, 1-2.
- Andr. III 2, 7¹: cf. Non. 393, 20 (c. Ter. l.); Serv. Aen. VIII 187; Isid. orig. VIII 3, 6.
- Andr. III 2, 7³: cf. Serv. Dan. Aen. I 261.
- Andr. III 2, 9²: cf. Don. Hec. I 1, 3; Serv. Aen. XI 259; Ecl. VIII 69; Non. 527, 23 (c. Ter. l.); schol. Bemb. Eun. III 1, 7.
- Andr. III 2, 10¹: cf. Don. Ad. IV 3, 17; Serv. Dan. Aen. I 595; II 538; Prisc. III 52, 1; Caper de orthogr. VII 97, 10; Audax VII 354, 18; Sueton. prat. p. 286 Reiff.; Isidor. diff. verb. 91; Beck, Diff. script. 48, 52.
- Andr. III 2, 10⁵: cf. Eugr. ad h. l.; schol. Bemb. Ad. V 7, 21; Sueton. Calig. 8; Prisc. II 230, 27; Isidor. orig. XI 2, 14; diff. verb. 448; diff. rer. 79; schol. Iuven. (Pith.) VI 594; Thes. gloss. s. v. puerpera. v. Sabbadini, 'Studi ital.' II 126 (at cf. Isidor.). — Cf. etiam Charis. I 84, 5 (Plinius ed. Beck p. 49; Varro de l. l. XIII fr. 28 Wilm.); Prisc. II 562, 8; 231, 13; Non. 156, 11; 158, 14.
- Andr. III 2, 12²: cf. Charis. I 278, 15 = Diom. 441, 22; Serv. Aen. I 203; 665; Serv. Dan. Aen. I 542; Lact. ad Stat. Theb. II 570.
- Andr. III 2, 14¹: cf. Don. Andr. II 1, 13 c. adn.
- „ III 2, 14²⁻³: v. Hahn 1870, 8.
- „ III 2, 16⁴: cf. Serv. Dan. Geo. III 548; Serv. de final. IV 454, 31; Beda VII 241, 3; 275, 32.

- Andr. III 2, 21: cf. Pomp. V 251, 10.
 „ III 2, 23: cf. Serv. Aen. VI 485; II 292.
 „ III 2, 24²: fort. rectius cum cod. *A* (qua incoepi) scribendum ‘quam coepi’ (v. praef. § 5, 2). Cf. schol. Victor. Schlee p. 68; Prisc. III 107, 11.
 Andr. III 2, 25¹: cf. Cleidon. V 64, 2 (Sall.); August. V 317, 9; 319, 10 (Sall.); Fragm. Bob. VII 541, 23 (Sall.); al.
 Andr. III 2, 25²: uocalitas] i. e. εὐφωνία, cf. Quintil. inst. or. I 5, 4. Praeterea cf. Don. Andr. III 3, 1; ars gr. IV 386, 1; Charis. I 116, 15; 192, 24 (Acron); 199, 21; Prisc. III 68, 24; al.
 Andr. III 2, 25³: cf. Don. Ad. II 1, 53; Varro de l. l. VII 101; Non. 427, 12; Serv. Aen. XI 345.
 Andr. III 2, 26⁴: cf. Prisc. II 207, 2 (c. Ter. l.); Cleidon. V 50, 26.
 „ III 2, 28²⁻³: cf. III 2, 19; Ad. I 2, 41.
 „ III 2, 29: cf. Serv. Dan. Aen. XII 11.
 „ III 2, 30¹: cf. Don. Eun. II 3, 15⁴; C. Gl. L. II 364, 8; Fest. 234.
 Andr. III 2, 31¹: cf. Eugr.
 „ III 2, 39²: cf. Don. Andr. I 5, 8.
 „ III 2, 40¹: cf. Don. Ad. IV 5, 64; Serv. Aen. V 655; Ps.-Acron ad Hor. serm. I 9, 14; schol. Bemb. Heaut. II 3, 124.
 Andr. III 2, 41²⁻⁴: cf. Serv. Dan. Aen. I 369; Non. 406, 1; Festus 360. v. Smith, ‘Archaisms of Ter.’ 30.
 Andr. III 2, 49²: cf. Charis. I 194, 29 (c. Ter. l.; Caper); Caper de orthogr. VII 97, 16; Beda VII 262, 21; Thes. gloss. s. v. alias dico.
 Andr. III 2, 52²: cf. Consent. V 365, 15.
 „ III 3, 1²: cf. Eugr. ad h. l.; Explan. in Don. IV 556, 23 (c. Ter. l.); Non. 324, 4 (c. Ter. l.); Serv. Aen. III 261 (Serv. Dan. c. Ter. l.); Aen. II 3 (c. Ter. l.); XI 218; Lact. ad Stat. Theb. II 608; schol. Bemb. Ad. V 8, 2 (c. Ter. l.).
 Andr. III 3, 2³: cf. Non. 237, 31 (c. Ter. l.).
 „ III 3, 4¹: v. praef. § 1.
 „ III 3, 7¹: cf. Serv. Aen. XI 537 (c. Ter. l.).
 „ III 3, 8: cf. Serv. Aen. II 431.
 „ III 3, 10²: v. Smith, ‘Archaisms of Ter.’ 11.
 „ III 3, 11: cf. Don. Andr. V 2, 27 c. adn.
 „ III 3, 14¹: λήμματα] cf. ad I 1, 18¹.
 „ III 3, 14²: cf. Eugr.; Thes. gloss. s. v. si iure est, v. ‘Wochenschrift f. kl. Phil.’ 1901, 768.
 Andr. III 3, 24: cf. Serv. Dan. Aen. II 141.
 „ III 3, 26: cf. Don. Eun. I 1, 3.
 „ III 3, 33: cf. Eugr. ad h. l.; Non. 364, 5.
 „ III 3, 36: cf. Eugr.
 „ III 3, 40¹: cf. Prisc. III 85, 33.
 „ III 3, 40⁴: cf. Charis. I 278, 18; Diom. I 441, 27; Prob. de ult. syll. IV 263, 18; Serv. in Don. IV 447, 36.

- Andr. III 3, 47: cf. Serv. Dan. Geo. I 24.
 „ III 3, 48: cf. Don. Andr. V 2, 14 c. adn.
 „ III 4, 1¹: cf. Don. Andr. I 2, 2 c. adn.
 „ III 4, 3²: cf. Don. Eun. prol. 9⁵.
 „ III 4, 7²: cf. Gell. VI 7, 5.
 „ III 4, 13²: cf. Eugr. ad h. l.; v. Hahn 1870, 13.
 „ III 4, 17⁴⁻⁵: cf. Serv. Aen. V 600; IX 188.
 „ III 4, 18⁴: cf. Don. Ad. II 4, 18; Phorm. II 1, 10; Non.
 31, 23; Charis. 125, 19. v. Boelte, *Annal. philol.* 137, 423; Keil,
 De Capro 274; Bartels, De Ter. mem. ap. Non. serv. 27;
 Nettleship, *Lect. a. Ess.* 305.
- Andr. III 4, 19: *duplicis commenti vestigia schol.* 1 et 3, 5 et 6.
 „ III 4, 19²: cf. Serv. Aen. II 707.
 „ III 4, 20¹: v. Koenighoff l. c. 10.
 „ III 4, 22³: cf. Eugr. ad Andr. III 4, 20; 22; I 5, 54.
 „ III 4, 23³: cf. Don. Eun. II 2, 58; Phorm. I 1, 5.
 „ III 5, 1²: cf. Eugr.
 „ III 5, 1⁴: v. Hahn 1870, 8.
 „ III 5, 1⁵: cf. Prisc. III 184, 6 (Vergil.).
 „ III 5, 2¹: cf. Serv. Dan. Geo. IV 25; Festus P. 110.
 „ III 5, 2³: cf. Eugr. ad h. l.; schol. Victor. Schlee p. 68;
 Charis. I 111, 7 (c. Ter. l.); 159, 9; Prisc. II 227, 13 et III 7,
 5 (c. Ter. l.); Victorin. VI 9, 12; schol. Bemb. Heaut. II 3, 30.
- Andr. III 5, 3²: cf. Eugr. ad h. l.; Don. Phorm. V 1, 19; Serv.
 Aen. XI 339; Fest. P. 89; Isid. orig. X 110.
- Andr. III 5, 4¹: cf. Eugr. ad h. l.; Serv. Aen. XII 352 (c. Ter. l.);
 IX 230 (c. Ter. l.): Non. 366, 1.
- Andr. III 5, 5³: v. Dziatzko, *Mus. Rhen.* 31, 238; Nencini, De
 Ter. eiusque font. 41; Sabbadini, 'Studi ital.' II 127.
- Andr. III 5, 10¹: cf. V 2, 5².
 „ III 5, 11¹: cf. Serv. Aen. V 593; Non. 58, 4.
 „ III 5, 12²: cf. Eugr. ad h. l.; Isid. orig. X 108; v. Smutny 133.
 „ III 5, 15²: cf. Eugr. ad h. l.; Serv. Aen. I 519 (c. Ter. l.);
 XII 931. — 'operae' delevit Scheidemantel p. 69.
- Andr. III 5, 16²: cf. Serv. Aen. I 224; Isid. orig. X 76.
-
- Andr. IV 1, 1⁴: cf. Eugr.
 „ IV 1, 5¹: cf. Serv. Dan. Aen. XII 694 (c. Ter. l.).
 „ IV 1, 11³: cf. Prisc. III 174, 5.
 „ IV 1, 15²: cf. Prisc. III 194, 16 (c. Ter. l.); Arus. Mess. VII
 453, 13 (c. Ter. l.).
- Andr. IV 17³: cf. schol. Victor. Schlee p. 68; v. Sabbadini, 'Studi
 ital.' II 24.
- Andr. IV 1, 18²: cf. Eugr. ad h. l.
 „ IV 1, 22: v. Koenighoff l. c. 9.
 „ IV 1, 24: cf. Don. Andr. V 4, 9; Festus P. 27; 116; 117;

- Non. 16, 13; Lib. gloss. (Thes. gloss.) s. vv. lactare (c. Ter. l.) et lacit.
- Andr. IV 1, 27¹: cf. Don. Phorm. I 2, 24 c. adn.
- " IV 1, 27²⁻³: cf. Eugr. ad h. l.
- " IV 1, 29¹: hoc schol. arte cohaeret cum schol. 30.
- " IV 1, 29²: cf. Diom. I 400, 15; Prisc. II 392, 24 (c. Ter. l.); Non. 470, 9; v. Keil, De Capro 295; Beck, Plinius 38.
- Andr. IV 1, 32¹: cf. Don. Eun. II 2, 38; III 5, 34; Phorm. II 1, 60.
- " IV 1, 32²: cf. Don. Andr. IV 2, 7.
- " IV 1, 39³⁻⁴: cf. Don. Eun. I 1, 35; schol. Bemb. Heaut. III 1, 39; Isid. orig. V 26, 16; Serv. Aen. II 681; IV 663; VII 30; IX 416 (Asper); IX 533; Festus P. 113 s. v. intercutitus. v. Laemmerhirt, De prisc. script. loc. a Serv. all. 355.
- Andr. IV 1, 42: cf. Serv. Aen. VII 363; IX 142; X 411.
- " IV 1, 51: cf. Charis. I 71, 16 (Vergil.; v. Beck, Plinius p. 78); Differ. Gr. L. VII 529, 14.
- Andr. IV 1, 55³: cf. Charis. I 219, 5 (Hel. Acron); 192, 30; Serv. Aen. II 374; al.
- Andr. IV 2, 1³: cf. Don. Ad. III 3, 40; Prisc. III 135, 11.
- " IV 2, 5¹: cf. Non. 126, 32 (Verg.); Lact. ad. Stat. Theb. V 30 (Verg.); Prisc. II 428, 9 (c. Ter. l.).
- Andr. IV 2, 7²: cf. Don. Andr. IV 1, 32².
- " IV 2, 11¹: cf. Don. Andr. I 1, 34; Hec. II 2, 26; Serv. Dan. Aen. VI 603; Serv. Aen. XII 816; Gell. VI 7, 5; Prisc. III 30, 21.
- Andr. IV 2, 12³: cf. Don. Ad. V 4, 3; Serv. Ecl. VIII 58.
- " IV 2, 13³: cf. Eugr. ad h. l.; Serv. Aen. XI 97 (Varro in logist.); Aen. III 493 (c. Ter. l.); V 80 (c. Ter. l.). v. Laemmerhirt l. c. 371.
- Andr. IV 2, 13⁴: cf. Fragm. Bob. VII 544, 33 (c. Ter. l.).
- " IV 2, 15²: cf. Don. Eun. II 1, 21 c. adn.
- " IV 2, 16²: cf. Serv. Aen. I 646; III 63; III 210; VI 300; XII 407; Ecl. VII 53; Non. 391, 23 (Lucil.); Gellius VIII 5 (Lucil.).
- Andr. IV 2, 24: cf. Serv. Aen. X 477; Non. 73, 10 (c. Ter. l.).
- " IV 2, 25²: cf. Serv. (et Serv. Dan.) Aen. IX 693 (c. Ter. l.); Serv. Aen. VI 337.
- Andr. IV 2, 27²⁻³: cf. Charis. I 110, 8 (c. Ter. l.; Varro de l. l. XI fr. 12 Wilm.; Plinius ed. Beck p. 65); Prisc. II 158, 12 (c. Ter. l.); Ps.-Ascon. in Verr. I 26, 6.
- Andr. IV 3, 1³ et 6: cf. Don. Andr. V 5, 3 c. adn.
- " IV 3, 1⁴: quae fortuna — potest] cf. Sall. Jug. 1, 3 'fortuna quippe quae probitatem industriam aliasque artes neque dare neque eripere cuiquam potest'.
- Andr. IV 3, 1⁷: cf. Don. Andr. IV 4, 5².
- " IV 3, 1⁸: cf. Serv. Dan. Aen. X 71.

- Andr. IV 3, 3²: cf. Don. Andr. I 5, 60².
 „ IV 3, 4²: cf. Serv. Aen. I 615.
 „ IV 3, 5³: cf. Eugr. ad h. l.; schol. Victor. Schlee p. 68.
 v. Sabbadini 'Studi ital.' II 24.
 Andr. IV 3, 8⁴: cf. Don. Eun. III 1, 32²; Serv. Dan. Aen. II 244.
 „ IV 3, 11¹: cf. Euanth. I 3; Don. Eun. I 2, 5. v. Sabbadini, 'Studi ital.' III 361 sq.
 Andr. IV 3, 11²: cf. Eugr. Eun. I 2, 5; Exc. de com. VIII 3.
 v. Sabbadini l. c.
 Andr. IV 3, 11³: cf. Euanth. I 2—3.
 „ IV 3, 11⁴ et ⁷: cf. schol. rec. ad Hor. c. IV 11, 6 (haec in antiquissimis Pseudacronis codicibus *Αργ* non exstant; erravit igitur Smutny p. 123); Serv. Aen. XII 120 (c. Ter. l.; Menander); schol. Bern. et Philargyr. ad Ecl. VIII 65 (Ter.). v. Laemmerhirt, De prisc. script. locis a Serv. allatis p. 381 sq. — Menandri fragmentum frustra adhuc restituere conati sunt viri docti; qua de re v. Dziatzko, Mus. Rhen. 31, 239; Nencini, De Ter. eiusque fontibus 41.
 Andr. IV 3, 12: cf. Serv. Dan. Aen. IV 606; Prisc. II 590, 26.
 „ IV 3, 13¹: cf. schol. Victor. Schlee p. 68.
 „ IV 3, 13³: cf. Diom. I 316, 28; Prisc. III 288, 14; Arus. Mess. VII 496, 1; Non. 482, 1. v. Bartels, De Ter. mem. ap. Non. serv. 23.
 Andr. IV 3, 14: cf. Non. 334, 18; Serv. Aen. VI 202.
 „ IV 3, 24: cf. Don. Eun. II 3, 11; Plin. n. h. IX 79; XXXII 2; Serv. Dan. Aen. VIII 699; Comm. Bern. Lucan. VI 675; Isid. orig. XII 6, 34; Aristot. h. a. 2, 14; Oppian. hal. 1, 212; Suidas s. v. *ἐχερής*; al.
 Andr. IV 4, 2¹: cf. Don. Andr. I 1, 75.
 „ IV 4, 5²: cf. Don. Andr. IV 3, 1.
 „ IV 4, 6²: cf. schol. Victor. Schlee p. 68; Prisc. III 187, 18.
 „ IV 4, 11²: cf. Don. Eun. II 2, 59²; v. Smith, 'Archaisms of Ter.' 21.
 Andr. IV 4, 16¹: cf. Don. Eun. I 2, 9² c. adn.
 „ IV 4, 19¹: cf. Don. Phorm. V 8, 22; Eugr. Andr. IV 4, 18; Serv. Aen. II 64; Diom. I 320, 6; Gr. L. IV 568, 17; 571, 17; Arus. Mess. VII 479, 20 (c. Ter. l.).
 Andr. IV 4, 20: cf. Eugr. ad h. l.
 „ IV 4, 21²: cf. schol. Victor. Schlee p. 68.
 „ IV 4, 24: cf. Prob. cathol. IV 38, 15; Cledon. V 59, 20; 61, 30; Pomp. V 240, 20.
 Andr. IV 4, 32³: 'testimonia liberarum' Dziatzko, Mus. Rhen. 31, 242; v. etiam Em. Costa, 'Il diritto privato nelle com. di Ter.' p. 107.
 Andr. IV 4, 34¹: cf. Don. Eun. II 2, 13¹.
 „ IV 4, 37²: cf. Don. Andr. I 3, 13 c. adn.

- Andr. IV 4, 39²: cf. Quintil. inst. or. IV 2, 91; Apul. apol. 69; Hieron. adv. Ruf. 3, 13; Optat. Mil. 2, 18. v. Otto, 'Sprichwörter' s. v. mendax 1.
- Andr. IV 4, 42: cf. schol. Victor. Schlee p. 68.
- „ IV 4, 44²⁻³: cf. Arus. Mess. VII 504, 3 (c. Ter. l.); VII 486, 31.
- Andr. IV 4, 45: cf. schol. Victor. 'Studi ital.' II 24.
- „ IV 4, 51: cf. Quintil. inst. or. IX 3, 60; Rhet. l. m. 24, 8; 74, 30; 526, 11; Serv. Aen. I 135; Macrobi. sat. IV 6, 20.
- Andr. IV 4, 55¹: *ἐλάττωσις*] cf. Rhet. l. m. 109, 23 c. Halmii adn.
- „ IV 5, 1³: cf. Serv. Aen. I 257; Prisc. II 40, 13; 41, 6; 13; 71, 1.
- Andr. IV 5, 2¹: cf. Serv. Dan. Aen. I 76; Serv. Aen. I 425; III 109; Isidor. orig. IX 3, 41; Non. 358, 13; 67, 28.
- Andr. IV 5, 4: cf. Cic. acc. in Verr. I 45, 115; de inv. 2, 148; Gai. 3, 17.
- Andr. IV 5, 5: cf. Eugr. ad h. l. et Eun. II 3, 2; Isidor. diff. verb. 432; August. de doctr. Christ. III 3, 6.
- Andr. IV 5, 6: cf. Don. Hec. III 5, 9; Festus 297; Non. 557, 10; Isidor. orig. IX 6, 4; Thes. gloss. s. v. consobrinus.
- Andr. IV 5, 8²: cf. schol. Bemb. ad h. l.
- „ IV 5, 13: cf. Don. Andr. V 1, 13; Diom. I 452, 8 (c. Ter. l.); Gr. L. IV 262, 28 (c. Ter. l.); Sacerd. VI 451, 30 (c. Ter. l.).
- Andr. IV 5, 14²: cf. Eugr. IV 5, 1; 12.
- „ IV 5, 15² et 16: cf. schol. Bemb. ad h. l.
- „ IV 5, 19¹: cf. Don. Ad. IV 5, 39.
- „ IV 5, 21: cf. Eugr. Andr. IV 5, 1; 15; schol. Victor. 'Studi ital.' II 24 et Schlee p. 68.
- Andr. IV 5, 22¹: cf. schol. Bemb.
-
- Andr. V 1, 1²: cf. Eugr.
- „ V 1, 1⁴: cf. Don. Andr. prol. 27 c. adn.
- „ V 1, 4¹: cf. Don. Phorm. II 2, 18.
- „ V 1, 5 et 6: cf. schol. Victor. Schlee p. 68.
- „ V 1, 9¹: cf. Eugr.
- „ V 1, 9²: cf. Don. Phorm. II 1, 62.
- „ V 1, 13: cf. Don. Andr. IV 5, 13 c. adn. v. Smutny 116.
- „ V 1, 15 et 16¹: cf. Eugr.
- „ V 1, 18¹: cf. Don. Eun. V 5, 31³.
- „ V 1, 20 et 22: cf. schol. Victor.
- „ V 1, 21: cf. Don. Andr. III 2, 28¹.
- „ V 2, 1²: cf. Don. Andr. II 3, 24.
- „ V 2, 3⁴: v. Hahn 1870, 4.
- „ V 2, 5²: cf. Don. Andr. III 5, 10.
- „ V 2, 7¹: cf. Serv. Aen. I 714.
- „ V 2, 12⁴: cf. Don. Eun. I 2, 18.

- Andr. V 2, 14²⁻⁴: cf. Don. Andr. III 3, 48; Ad. II 3, 7; Prisc. II 593, 25; 596, 8; Don. IV 380, 30; Pomp. V 206, 36; al. v. Smith, 'Archaisms of Ter.' 16 sq.
- Andr. V 2, 14⁵: cf. Ps.-Acron ad Hor. serm. I 7, 7; Cic. Tusc. III 7, 14; Non. 262, 5; 24.
- Andr. V 2, 14⁶⁻⁷: cf. Don. Ad. III 2, 16; Serv. Aen. I 423; Isid. orig. X 247; XII 2, 38; diff. verb. 296; Thes. gloss. s. v. catus.
- Andr. V 2, 16: cf. Serv. Aen. VI 374 (Cic.); Lact. ad Stat. Theb. I 88; Serv. Aen. X 612 (c. Ter. l.); Geo. III 37 (c. Ter. l.); Non. 409, 21 (c. Ter. l.). v. Bartels, De Ter. mem. etc. p. 25.
- Andr. V 2, 27: cf. Serv. Aen. VI 544 (c. Ter. l.).
- „ V 2, 29: v. Hahn 1870, 5.
- „ V 3, 1¹: cf. Eugr. ad h. l.
- „ V 3, 1² et 5: v. Hahn 1872, 7.
- „ V 3, 4⁴: cf. Don. Andr. III 2, 41 c. adn.
- „ V 3, 5: cf. Don. Andr. V 2, 14 c. adn.; Serv. Dan. Geo. IV 444 (c. Ter. l.); Serv. Aen. I 132; Isid. diff. verb. 217.
- Andr. V 3, 8²: cf. Serv. Aen. I 502.
- „ V 3, 11¹: cf. Eugr.
- „ V 3, 15²: v. Hahn 1872, 7.
- „ V 3, 19³: cf. Serv. Aen. IX 203.
- „ V 3, 20³: cf. Don. Eun. I 1, 3.
- „ V 4, 4¹: cf. Eugr. ad h. l.; Non. 322, 10 (c. Ter. l.).
- „ V 4, 8: cf. Serv. Ecl. VIII 73.
- „ V 4, 9: cf. Don. Andr. IV 1, 24 c. adn.; schol. Victor. Schlee p. 68, 'Studi ital.' II 24.
- Andr. V 4, 16³ et 18¹: cf. schol. Victor. Schlee p. 68, 'Studi ital.' II 24.
- Andr. V 4, 18³: v. Rabbow 313.
- „ V 4, 23: v. Kauer, Stud. Vindob. XXII 88.
- „ V 4, 27¹: cf. Don. Eun. II 2, 59⁵.
- „ V 4, 29: cf. Serv. Ecl. III 1; Prisc. III 133, 24; 179, 7 (c. Ter. l.); schol. Bemb. Heaut. prol. 8.
- Andr. V 4, 30¹: cf. Serv. Aen. I 149; II 303; XII 618 (c. Ter. l.).
- „ V 4, 34²: cf. Don. Andr. II 4, 5.
- „ V 4, 34³: cf. Serv. Aen. VI 753 (Varro). v. Agahd, Varronis ant. rer. div. libri, 112 et 154.
- Andr. V 4, 35¹: v. Kauer, Stud. Vindob. XXII 88.
- „ V 4, 36¹: cf. schol. Victor. Schlee p. 68, 'Studi ital.' II 24.
- „ V 4, 36²: cf. Don. Andr. I 1, 33¹; Isid. diff. verb. 334; Agroec. VII 123, 1.
- Andr. V 4, 36⁶: cf. Don. Eun. V 8, 21.
- „ V 4, 37²: cf. Eugr. ad h. l.; Don. Ad. II 2, 21; Serv. Aen. VI 238; Isid. orig. XVI 3, 5; 25, 12; Festus 333.
- Andr. V 4, 37⁴: cf. schol. Victor. l. c.; Cleidon. V 45, 28; Pomp. V 173, 11; 188, 11. v. Kauer, Stud. Vindob. XXII 88.

- Andr. V 4, 38: cf. Eugr. ad h. l.; Festus 330, 7. v. Otto, 'Sprichwörter' s. v. scirpus 1; Smutny 125.
 Andr. V 5, 3—4: cf. Don. Andr. IV 3, 1; Serv. Dan. Ecl. VII 31 (c. Ter. l.); Aen. I 73 (c. Ter. Andr. IV 3, 1); Serv. Aen. III 85; 167; VI 871; Non. 361, 27 (c. Ter. l.); Cic. de off. III 28, 4; Sueton. ed. Roth p. 318, 21.
 Andr. V 5, 3⁴: cf. Cic. de nat. deor. I 51; Diog. Laert. X 139.
 " V 5, 7: cf. schol. Victor. Schlee p. 68.
 " V 5, 8: v. Hahn 1870, 13.
 " V 6, 13: cf. Euanth. III 9; Don. Andr. II 1, 1. v. Ritschl, Parerg. 599; Scheidemantel p. 58 adn.
 Andr. V 6, 14¹: v. Ritschl, Parerg. 599; Leo, 'Plautin. Forsch.' 35.
 " V 6, 16: cf. Serv. Aen. VI 890.

Eunuchus.

- Eun. praef. I 1: cf. Ad. praef. I 1; De com. VI 4. — v. Scheidemantel 44 sq.
 Eun. praef. I 2: cf. Euanth. IV 4.
 " " I 5: cf. Ad. praef. I 5; Euanth. IV 5; De com. VII 2; 4. — v. Scheidemantel 33; Rabbow 323.
 Eun. praef. I 5*: cf. Andr. praef. II 3; III 6; Ad. et Hec. praef. I 4*; Euanth. III 1. — v. Scheidemantel 31; Rabbow 322.
 Eun. praef. I 6: cf. De com. VI 3; v. Rabbow 325—26. — ob iocularia etc.] cf. Ad. praef. I 6; v. Scheidemantel 28; 39; Rabbow 325.
 Eun. praef. I 6*: cf. Vita Sueton. c. 3; Vita Ambros. extr.
 " " I 7: v. Scheidemantel 42 adn. 1; Rabbow 321 sq.
 " " I 9: cf. Ad. et Hec. praef. I 3; v. Scheidemantel 34.
 " " I 10: cf. De com. VIII 1; v. Scheidemantel 35 sq.; Rabbow 326.
 Eun. praef. I 11: v. Rabbow 326.
 " " III: v. Smutny 101; Rabbow 323; 333 sqq.
 Eun. prol. 1: cf. Eugr. — v. Gerstenberg 42.
 " " 3: cf. Don. Andr. IV 1, 3; Pomp. V 302, 14; Prisc. III 184, 15.
 Eun. prol. 4²: cf. Serv. Aen. V 409 (Varro de l. l. XI fr. 24 Wilm.); Aen. VI 304 (Varro).
 Eun. prol. 6¹: cf. Don. Phorm. I 2, 6².
 " " 7²: cf. Schlee p. 95, 9.
 " " 9²: cf. Eugr.
 " " 9⁶: cf. Don. Andr. III 4, 3; Ad. IV 2, 31; schol. Bemb. Heaut. I 1, 1; Prisc. III 328, 16.

- Eun. prol. 10¹: cf. Serv. Aen. I 359; Caper de orthogr. VII 93, 6.
 „ „ 0³: v. Leo, Mus. Rhen. 38, 322, qui in argumenti
 narratione senariorum vestigia agnovit; Ribbeck, Fragm.
 com.³ p. 97. — De Lusicii fragmento v. Ribbeck l. c.; Dziatzko,
 Annal. philol. 1880, 812; Sabbadini, 'Boll. di filol. class.' I 20.
- Eun. prol. 11¹: cf. Don. Eun. I 2, 35; schol. Bemb. Eun. prol. 11;
 Serv. Dan. Aen. I 6; Aen. VIII 71; Serv. Ecl. I 20; Aen. V
 489; VI 766; Porph. ad Hor. c. I 12, 17; Ps.-Acron ad Hor.
 serm. I 2, 78; I 6, 12; Prisc. III 193, 13: semper Verg. Aen.
 I 6 laudatur. Praeterea cf. Schlee p. 95, 11; Don. Hec. III
 3, 2; al.
- Eun. prol. 11²: cf. Eugr. et schol. Bemb. ad h. l.
 „ „ 14¹ et ³: coniungenda.
 „ „ 15¹: cf. Schlee p. 95, 12.
 „ „ 17¹ et ²: cf. Don. Phorm. V 8, 54; Arus. Mess. VII
 461, 3 (Ter. Eun. et Phorm.).
- Eun. prol. 19: v. Sabbadini, 'Studi ital.' III 317.
 „ „ 20: cf. Diomed. I 350, 9 (Ter.).
 „ „ 24: cf. Don. Andr. I 3, 6; Eun. IV 5, 1³; schol. Bemb.;
 Schlee 95, 20.
- Eun. prol. 27⁵: cf. Eugr.
 „ „ 32: cf. Don. Eun. II 3, 11; Serv. Aen. V 122 (Ter.);
 Don. Ars IV 375, 24; Diomed. I 328, 32; Cledon. V 39, 19;
 Pomp. V 162, 8; Prisc. III 186, 1. v. Scheidemantel 45.
- Eun. prol. 37¹: scholiorum series 37¹, 37², 38¹, 38².
 „ „ 40²: cf. Serv. Dan. Aen. I 158.
 „ „ 41: cf. praef. § 1, 2.
 „ „ 44: cf. Don. Andr. prol. 8.
 „ „ 45: τῶ ἀννισουῶ] cf. Eun. III 5, 10 (Eun. prol. 45
 laudatur).
-
- Eun. I 1, 1² et ⁵: cf. Quintil. IX 2, 11 (Ter.); Rhet. l. m. 43, 32
 (Ter.); Charis. I 283, 21.
- Eun. I 1, 1³: cf. Serv. Aen. IX 778; Thes. gloss. s. v. igitur.
 „ I 1, 1⁴: cf. Serv. Aen. IV 534.
 „ I 1, 1⁷: v. Kauer, Stud. Vindob. 22, 89.
 „ I 1, 2: cf. Don. Phorm. I 1, 7; Non. 256, 9 (Ter.).
 „ I 1, 3: cf. Serv. Aen. X 848 (Ter.).
 „ I 1, 4⁸: v. Sabbadini, 'Studi ital.' III 348.
 „ I 1, 5⁸: cf. Helenius Acron ap. Iul. Romanum = Charis.
 I 210, 13 (Ter.); schol. Bemb. (Sall.); Schlee p. 96, 11.
- Eun. I 1, 6: cf. Festus 116, 32; Thes. gloss. s. v. naviter (aliter
 Iul. Romanus = Charis. I 207, 1).
- Eun. I 1, 8²: cf. Don. Andr. I 1, 105.
 „ I 1, 9¹ et ³: cf. Don. Andr. III 1, 7; Phorm. I 4, 30; schol.
 Bemb.; Serv. Dan. Aen. II 424; Serv. Aen. VI 216.

- Eun. I 1, 11: cf. schol. Bemb.
 „ I 1, 12: cf. Eogr. Andr. I 1, 34; Serv. Aen. X 861.
 „ I 1, 14: cf. Arus. Mess. VII 488, 18.
 „ I 1, 15: cf. Varro in libro humanarum (XXII fr. 1 Mirsch)
 ap. Gellium I 25, 1; 15; Isidor. orig. XVIII 1, 11; Thes. gloss.
 s. v. indutiae; schol. Bemb.
- Eun. I 1, 16²: cf. Don. Andr. II 5, 11; Non. 375, 21.
 „ I 1, 19: cf. Don. Andr. I 1, 28.
 „ I 1, 20: cf. Don. Andr. I 5, 36 (et 50); Eun. V 8, 20; Eogr.;
 schol. Bemb.; Schlee p. 96, 22 sq.; Serv. Aen. I 135; Prisc.
 III 111, 4; 328, 13 sq.; Varro de lat. serm. V (fr. 81 Wilm.)
 ap. Iul. Romanum (Charis. I 241, 27).
- Eun. I 1, 22: cf. Serv. Aen. II 196 (Ter.).
 „ I 1, 28⁴: cf. schol. Bemb. (Verg.); Serv. Dan. Ecl. VI 21.
 „ I 1, 29¹: cf. Don. Andr. I 1, 55 (Sall.).
 „ I 1, 31: v. Kauer, Stud. Vindob. 22, 90.
 „ I 1, 34: cf. Don. Hec. prol. I 2 (Probus); schol. Bemb.;
 Serv. et Serv. Dan. Geo. I 151; Thes. gloss. (Lib. gl.) s. v.
 grando (Ter.).
- Eun. I 1, 35: cf. Don. Andr. IV 1, 39; schol. Bemb. Heaut. III
 1, 39; Isid. orig. V 26, 18.
- Eun. I 2, 2: cf. schol. Bemb.; Schlee p. 97, 7; Thes. gloss. s. v.
 aliorum.
- Eun. I 2, 4: cf. Don. Ad. IV 4, 25; Serv. et Serv. Dan. Geo. I 93;
 Serv. Aen. I 92; III 308; schol. Bemb.; Isidor. orig. XIII 10,
 8. — v. Sabbadini, 'Studi ital.' III 348.
- Eun. I 2, 5¹: cf. Eogr. (quidam); schol. Bemb.; Diomed. I 449,
 15. — v. Gerstenberg 48.
- Eun. I 2, 5²⁻⁴: cf. Don. Andr. I 1, 28; Phorm. I 3, 20; Quintil.
 IX 3, 18; Arus. Mess. VII 499, 27.
- Eun. I 2, 8: cf. Eogr. ad v. 7.
 „ I 2, 9¹: cf. Serv. Aen. IV 93. — v. Scheidemantel 51.
 „ I 2, 9²: uero ironiae conuenit] ap. Don. saepius; cf. etiam
 Don. Ars IV 401, 30; Diom. I 462, 7; Serv. Aen. IV 93; schol.
 Bemb. (Verg.); Schlee p. 97, 12. — v. Smith, 'Archaisms of
 Terence' etc. Diss. Baltim. 1890, 14.
- Eun. I 2, 12: cf. Serv. Dan. Geo. I 189; Aen. IX 180; XI 592.
 „ I 2, 15: v. Sabbadini, 'Studi ital.' III 348—49.
 „ I 2, 17: cf. Don. Andr. I 5, 19; Ad. IV 7, 11; Hec. IV 3, 3;
 schol. Bemb. (Verg.).
- Eun. I 2, 22²: cf. Don. Hec. III 1, 17; Schlee p. 97, 18.
 „ I 2, 24: cf. schol. Bemb.; Isid. diff. verb. 220—21.
 „ I 2, 25³: cf. schol. Bemb.; schol. Bern. in Pers. III 20 Kurz.
 „ I 2, 27—28: cf. Don. Andr. I 1, 119; III 1, 11; Phorm. II
 3, 68.
- Eun. I 2, 32: cf. schol. Bemb.; Schlee p. 97, 21.

- Eun. I 2, 35¹: cf. prol. 11 c. adn.; Porph. ad Hor. c. II 12, 7 et serm. I 6, 12 (Ter.).
- Eun. I 2, 35²: cf. schol. Bemb.; Don. Eun. II 2, 59 et schol. Bemb. ad h. l.
- Eun. I 2, 36⁵: cf. Don. Hec. IV 3, 1; Serv. Dan. Aen. II 65; Non. 240, 1 (Verg.).
- Eun. I 2, 39²: cf. schol. Bemb.
- „ I 2, 46¹: cf. Eugr. Eun. I 2, 47.
- „ I 2, 47²: ἐπιμονή] eandem figuram habes Don. Eun. V 4, 2; Hec. III 3, 6.
- Eun. I 2, 50¹: cf. Don. Andr. I 2, 15 (Plaut.); Schlee p. 97, 22.
- „ I 2, 50³: cf. Don. Eun. II 3, 57.
- „ I 2, 51⁴: res = pecunia] cf. Don. Ad. II 1, 32; II 2, 12; V 3, 34.
- Eun. I 2, 54¹: cf. e. g. Sueton. de gramm. 4.
- „ I 2, 54³: cf. Don. Hec. IV 3, 4; Phorm. V 6, 1.
- „ I 2, 58²: cf. Don. Andr. IV 1, 55 c. adn.
- „ I 2, 59¹: cf. Don. Andr. II 1, 21; II 2, 16; Hec. V 1, 22; Phorm. II 3, 33.
- Eun. I 2, 67¹ et ²: cf. Don. Eun. IV 6, 8; Hec. V 3, 21; schol. Bemb. Heaut. III 1, 83.
- Eun. I 2, 68²: cf. Don. Andr. IV 3, 2.
- „ I 2, 83⁴: cf. schol. Bemb.
- „ I 2, 84: cf. Don. Ad. IV 3, 16; schol. Bemb.; Osborn. (Mai cl. auct. VIII) 107.
- Eun. I 2, 85³: v. Sabbadini, 'Studi ital.' III 350.
- „ I 2, 87¹: v. Hartman 154 (defendit lectionem codicis C 'exhibeat').
- Eun. I 2, 87³: cf. Don. Andr. prol. 22; III 4, 17; al. — schol. Bemb.; Serv. Aen. V 600.
- Eun. I 2, 88¹ et ⁹: cf. Don. Phorm. I 2, 20; schol. Bemb.
- „ I 2, 88² et ⁶: cf. Don. Eun. prol. 3.
- „ I 2, 88⁸: cf. 85³. — v. Hahn II 9 adn.
- „ I 2, 91²: cf. Rhet. l. m. 25, 19; 75, 27.
- „ I 2, 91⁴: cf. Don. Eun. II 3, 97; Ad. I 2, 53; III 2, 52.
- „ I 2, 92¹: cf. Don. Eun. II 3, 86; Ad. IV 4, 20.
- „ I 2, 95¹ et ²: cf. Don. Andr. I 1, 15 c. adn.
- „ I 2, 97¹: cf. schol. Bemb.
- „ I 2, 98¹: cf. 95 c. adn.
- „ I 2, 109¹: cf. schol. Bemb.; Schlee p. 97, 33.
- „ I 2, 110: cf. schol. Bemb.
- „ I 2, 111¹: cf. Schlee p. 97, 34.
- „ I 2, 111²: cf. schol. Bemb.
- „ I 2, 112²: cf. Don. Ad. IV 5, 34; Hec. III 2, 15.
- „ I 2, 115¹: cf. Don. Ad. I 2, 29; Phorm. I 3, 3.
- „ I 2, 118: cf. Euanth. III 4; v. Scheidemantel 52.

- Eun. I 2, 122¹: cf. Don. Eun. V 5, 10; V 8, 40.
 „ I 2, 124: cf. Don. Eun. II 3, 21; Ad. I 1, 15; Serv. Dan. Geo. I 24; Serv. Geo. I 287 (Ter.); Aen. I 567 (Ter.); IV 96 (Ter.); VII 427 (Ter.); 629 (Ter.).
-
- Eun. II 1, 1¹: multiloquium et uaniloquium] cf. II 1, 10 uaniloquium; II 2, 34 longiloquium; II 2, 23 interloquium; Hec. V 1, 15 tardiloquium; Phorm. II 3, 93 multiloquium. — v. Leo, Mus. Rhen. 38, 339 adn. 1.
- Eun. II 1, 1³: v. Kauer, Stud. Vindob. 22, 90.
 „ II 1, 5: v. praef. § 5, 2.
 „ II 1, 6: cf. Schlee p. 77. — v. Sabbadini, 'Studi ital.' III 359.
- Eun. II 1, 10¹: cf. Eogr. (Hec.).
 „ II 1, 13³: cf. Serv. Aen. IV 9; Charis. I 101, 17; Thes. gloss. s. v. insomnia. — v. Laemmerhirt, De prisc. script. locis a Servio allatis 332.
- Eun. II 1, 14² et ³: cf. Thes. gloss. s. v. ingratiss.
 „ II 1, 16: v. Kauer, Stud. Vindob. 22, 82.
 „ II 1, 20¹: cf. schol. Bemb.
 „ II 1, 21²: cf. Don. Andr. IV 2, 15 c. adn.; Eun. V 4, 13 (II 1, 21).
- Eun. II 1, 22: cf. Eogr. Eun. prol. 30.
 „ II 1, 24²: v. Smith, 'Archaisms of Terence' 20.
 „ II 1, 24³: cf. schol. Bemb.
 „ II 1, 25³: cf. Eogr. et schol. Bemb.; Schlee p. 98, 24; Don. Ad. II 3, 11; V 8, 16; Non. 13, 11 sq.; Festus P. 71; Isid. orig. X 74; Thes. gloss. s. v. decrepitis.
- Eun. II 2, 1¹: cf. Eogr.; Don. Phorm. II 2, 1.
 „ II 2, 1³: cf. Don. Andr. IV 3, 1; IV 4, 5.
 „ II 2, 1⁵: cf. Eogr.; schol. Bemb.; Prisc. III 352, 8. — v. Kauer, Stud. Vindob. 22, 90 sqq.
- Eun. II 2, 3¹: cf. Schlee p. 99, 2.
 „ II 2, 3²: dissentiunt Eogr. et schol. Bemb.
 „ II 2, 4¹: cf. Eogr.; schol. Bemb.; Non. 324, 15. — v. Sabbadini, 'Studi ital.' III 351; Rabbow 306.
- Eun. II 2, 4⁴: cf. Eogr.; schol. Bemb.; Schlee p. 99, 2; Don. Eun. V 4, 14; Non. 134, 23; Thes. gloss. s. v. abligurrio.
- Eun. II 2, 5: cf. Eogr.; schol. Bemb.; Schlee p. 99, 5.
 „ II 2, 5³: cf. schol. Bemb. Heaut. II 3, 53.
 „ II 2, 6¹: cf. Don. Eun. V 1, 17; Hec. IV 4, 21.
 „ II 2, 6²: cf. Eogr. ad h. l. et Eun. IV 4, 6; Don. Eun. III 5, 34.
- Eun. II 2, 6⁴: cf. schol. Bemb. (Sall.); Don. Andr. II 2, 28 (Sall.); Hec. III 2, 21 (Sall.).
- Eun. II 2, 7²: cf. Ps.-Acron ad Hor. c. I 35, 26 (Ter.).

- Eun. II 2, 9¹ et ²: cf. Don. Hec. I 1, 11; v. Sabbadini, 'Studi ital.' III 351.
- Eun. II 2, 11¹ et ²: cf. Eugr.
- „ II 2, 12⁵: cf. Don. Eun. IV 4, 53—54 (Hor. ep. I 12, 19; Verg. XI 695); Porph. ad Hor. ep. I 11, 28 (Cic.; Verg. XI 695); I 12, 19.
- Eun. II 2, 13¹: cf. Don. Andr. I 3, 16; IV 4, 34; Ad. II 1, 50; Hec. I 2, 73; Schlee p. 99, 10.
- Eun. II 2, 24: cf. Don. Ars IV 371, 22; Acron ap. Iul. Roman. = Charis. I 201, 3 (Keil et Umpfenbach ad I 2, 46 spectare putant, sed melius huc referenda).
- Eun. II 2, 25² et ³: cf. Eugr.; schol. Bemb.; Schlee p. 99, 14; Varro de l. l. V 146—47; Festus P. 48; Non. 85, 9; Thes. gloss. s. v. cupedinarii.
- Eun. II 2, 25² et 26²: cf. Varro de l. l. V 147; Festus P. 125; Isidor. orig. XV 2, 44; Schlee p. 99, 13; Ps.-Acron ad Hor. serm. II 3, 229; Thes. gloss. s. v. macellum.
- Eun. II 2, 25³: ab uno auctore profecta videntur esse scholia 25³, 26¹, 26³, 26⁴, 26⁵.
- Eun. II 2, 26⁵: cf. Eugr.; schol. Bemb.; Schlee p. 99, 16; Serv. Aen. V 822; Non. 49, 10; Ps.-Acron ad Hor. serm. II 5, 44; Thes. gloss. s. vv. cetarius et bolona.
- Eun. II 2, 27¹: mantiscinor] v. Sabbadini, 'Studi ital.' III 357; Plasberg, Mus. Rhen. 54, 638; Lindsay ad Plauti Capt. 896.
- Eun. II 2, 28¹: cf. Eugr.; v. Gerstenberg 50.
- „ II 2, 29⁴ et 30¹: haec cohaerent.
- „ II 2, 29⁵: cf. Thes. gloss. s. v. famelicus.
- „ II 2, 30¹: cf. Eugr.
- „ II 2, 30²: cf. Don. Hec. I 2, 54.
- „ II 2, 30³: cf. Don. Phorm. I 2, 73; II 1, 22; 62.
- „ II 2, 31³: cf. Don. Phorm. I 2, 36; schol. Bemb.; Thes. gloss. s. v. secta.
- Eun. II 2, 33¹: cf. Eugr.; schol. Bemb.; Schlee p. 99, 23.
- „ II 2, 37²: v. Szeliński, 'Nachtr. u. Erg. zu Otto, Sprichw.' p. 22.
- Eun. II 2, 38¹: cf. Don. Eun. IV 7, 15; Eugr. (v. Gerstenberg 42); Schlee p. 109, 12; Ps.-Acron ad Hor. serm. I 1, 102; I 2, 12; ep. I 2, 28; Festus P. 165 (Aelius Stilo); Non. 18, 24; Thes. gloss. s. v. nebulo. — v. Otto, 'Sprichw.' s. v. nebula 4.
- Eun. II 2, 38²: cf. Eugr.; Prisc. II 593, 5. — v. Ribbeck, Prol. in Verg. 184; Hagen, Ann. phil. 14, 472; Smith, 'Archaisms of Terence' 25.
- Eun. II 2, 40¹: cf. Schlee p. 100, 2; Don. Ad. III 2, 54; Prisc. III 328, 17.
- Eun. II 2, 40²: cf. Schlee p. 100, 2. — *εἰρῶνιαι*] v. Sabbadini, 'Studi ital.' III 352. — quem . . . continere] 'quem . . .

obtinere' vel 'cui . . . contingere' Hartman 156: vix necessaria.

- Eun. II 2, 40⁴: cf. Don. Ad. III 3, 19; V 7, 3.
 „ II 2, 40⁶: cf. Prisc. III 148, 3 sq. (Ter.).
 „ II 2, 41: cf. Eugr.
 „ II 2, 42³: cf. Don. Eun. IV 5, 9; V 2, 45; Andr. I 2, 31;
 Ad. II 1, 13; Phorm. I 2, 92.
 Eun. II 2, 43¹: cf. Eugr. ad v. 42.
 „ II 2, 43⁴: cf. schol. Bemb.
 „ II 2, 43⁶: cf. Serv. Aen. I 1, 14; 75; II 22; IX 26; Porphyr.
 ad Hor. serm. II 3, 142; Ps.-Acron ad serm. I 1, 79; App.
 Probi IV 196, 26—27.
 Eun. II 2, 46¹ et ²: cf. Don. Andr. IV 1, 53.
 „ II 2, 48: cf. schol. Bemb.; Schlee p. 100, 5—6.
 „ II 2, 49¹: cf. Don. Eun. II 3, 40; Hec. IV 1, 14; V 2, 5;
 Ad. IV 2, 6; IV 6, 1; Festus P. 70; 71; 72; 75; Non. 105, 17;
 Isid. orig. X 76; Serv. Aen. I 106 (Ter. Heaut.); Thes. gloss.
 s. v. deiero. — v. Laemmerhirt l. c. 358.
 Eun. II 2, 51¹: coniungendum cum 52¹.
 „ II 2, 52¹: cf. Eugr.
 „ II 2, 53¹: cf. Don. Eun. prol. 45; Ad. III 4, 30.
 „ II 2, 54¹: cf. Don. Andr. prol. 17; II 1, 24; IV 4, 33; Ad. III
 3, 87; IV 2, 1; V 3, 49.
 Eun. II 2, 55¹: cf. Don. Andr. III 4, 12.
 „ II 2, 56¹: cf. Eugr. ad v. 55.
 „ II 2, 57¹: cf. Schlee p. 100, 8.
 „ II 2, 57²: cf. Serv. Aen. I 669.
 „ II 2, 58: cf. Don. Andr. III 4, 23; Phorm. I 1, 5; Serv. Aen.
 XI 33. — v. Sabbadini, 'Studi ital.' III 252—3.
 Eun. II 2, 59²: cf. Don. Andr. IV 4, 11.
 „ II 2, 59⁴: cf. schol. Bemb.; Aristot., Ἀθην. πολ. 42.
 „ II 2, 59⁵: cf. Don. Eun. I 2, 35; III 3, 13.
 „ II 2, 59⁶: v. Kauer, Stud. Vindob. 22, 91.
 „ II 2, 60²: cf. Eugr.; Schlee p. 100, 10; Serv. Aen. IX 373;
 Serv. Dan. Aen. IX 327.
 Eun. II 3, 1³: cf. App. Probi IV 203, 33.
 „ II 3, 3¹⁻³: plus intulit] ἀβξησιν significat, cf. Eun. V
 4, 40.
 Eun. II 3, 5¹: cf. Serv. Aen. VI 560 (V 768); 104; VIII 298; Serv.
 Dan. Aen. VIII 194; Gell. XIII 30, 2; Non. 52, 20; Isid. orig.
 XI 1, 33.
 Eun. II 3, 10¹: cf. Don. Ad. II 3, 9; schol. Bemb. Eun. II 3, 8;
 Schlee p. 99; Thes. gloss. s. v. prae me.
 Eun. II 3, 10³: cf. Don. Eun. V 2, 60; Ad. III 4, 4.
 „ II 3, 11¹: cf. Don. Ad. IV 6, 1.
 „ II 3, 11⁴: cf. Don. Andr. IV 3, 24 c. adn.

- Eun. II 3, 12²: cf. Thes. gloss. s. v. flocci fecerim. — v. Szelinski, 'Nachtr. u. Erg. zu Otto, Sprichw.' p. 22.
- Eun. II 3, 13²: cf. Serv. Dan. Aen. XII 337; Ps.-Ascon. in Verr. I 29, 17; Isid. orig. X 6; Thes. gloss. s. v. alacer.
- Eun. II 3, 13³: cf. Velius Longus ap. Anon. Bob. I 556, 22; Prisc. II 230, 20; Expl. in Don. IV 491, 28; Caper de orthogr. VII 107, 7; Serv. et Ti. Don. Aen. V 380; Serv. Aen. VI 685.
- Eun. II 3, 14¹: cf. Eugr.; Don. Ad. III 3, 7; Serv. Aen. II 375.
- „ II 3, 15¹: cf. Ti. Don. Aen. IV 336.
- „ II 3, 15³: cf. Don. Andr. III 2, 30; Ad. V 3, 59; Thes. gloss. s. v. prorsus.
- Eun. II 3, 15⁴: cf. Don. Andr. III 2, 30; Hec. I 1, 35; Ad. I 1, 46; schol. Bemb. Heaut. I 1, 88; Isid. orig. I 38, 1 (Varro de serm. l. V fr. 79 Wilm.); Thes. gloss. s. v. prosa.
- Eun. II 3, 16²: cf. Quintil. VIII 3, 86.
- „ II 3, 16³: scholiorum series 16³, 18², 19¹.
- „ II 3, 16⁴: cf. Don. Andr. II 6, 5; Ad. IV 2, 25.
- „ II 3, 16⁵: v. Smith, 'Archaisms of Terence' 18.
- „ II 3, 17¹: cf. Don. Andr. II 3, 27; III 2, 47; III 5, 7; Hec. III 3, 42; Serv. et Ti. Don. Aen. I 237; Sueton. diff. p. 317 Roth; Isid. diff. verb. 439; Beck, Diff. script. p. 76.
- Eun. II 3, 19²: cf. Eugr.
- „ II 3, 19³: cf. Serv. Aen. I 703; Gell. IV 1, 2; Cledon. V 40, 8 (Beck, Plinius p. 73).
- Eun. II 3, 20² et ⁴: haec scholia inter se cohaerent.
- „ II 3, 21³: cf. Don. Eun. I 2, 124; Ad. I 1, 15; Serv. Aen. I 567 (Ter.); Serv. Dan. Geo. I 24.
- Eun. II 3, 21⁴: cf. Don. Andr. I 1, 58 c. adn.
- „ II 3, 21⁵: cf. Hor. ep. 12, 19; Petron. 131.
- „ II 3, 22¹ et ²: cf. Serv. Geo. II 89; Aen. VII 1.
- „ II 3, 23¹: Graeci] Lacedaemonii scilicet.
- „ II 3, 23³: cf. Ovid. Am. I 5, 21.
- „ II 3, 23⁵: cf. Eugr.; Non. 489, 21; Prob. cath. IV 23, 26.
- „ II 3, 24¹: cf. Festus 102.
- „ II 3, 24²: cf. Serv. Aen. I 318.
- „ II 3, 25³: cf. Don. Andr. I 1, 3.
- „ II 3, 27³: cf. Varro de l. l. V 109.
- „ II 3, 28³: v. Schwind, 'Über d. Recht b. Terenz', Progr. Wirceb. 1901, 77.
- Eun. II 3, 32³: cf. Don. Eun. III 3, 9².
- „ II 3, 34³: cf. Serv. Aen. III 6; I 178; 323.
- „ II 3, 37¹: cf. Don. Eun. IV 4, 7; Ad. III 4, 20; IV 2, 34. — Don. Eun. III 3, 2; Serv. Aen. III 686; Prisc. II 61, 20. — v. Ribbeck, proleg. in Verg. p. 184.
- Eun. II 3, 40¹: cf. Thes. gloss. s. v. liqueo; Ps.-Ascon. in divin. 11, 24.

- Eun. II 3, 40³: cf. Eun. II 2, 49¹ c. adn.
 „ II 3, 42¹: v. Scheidemantel 70.
 „ II 3, 42²: v. Scheidemantel 71; Rabbow 307.
 „ II 3, 45¹: cf. Eugr.
 „ II 3, 45² et ⁶ et ⁷: cf. schol. Bemb.; Verrius Flaccus ap. Charis. I 103: Serv. Ecl. II 34; Agroec. de orthogr. VII 116, 5 (= Beda 277, 26); Isid. orig. XI 1, 50; diff. verb. 336; diff. rer. 58; Thes. gloss. s. vv. labium et labrum.
 Eun. II 3, 45³: cf. Don. Eun. V 8, 29; Servius Aen. V 784; VII 332; X 731 (= Ti. Don.); XII 1 (= Ti. Don.); Festus P. 114.
 Eun. II 3, 50² et ³: cf. Don. Eun. II 3, 72; Ad. II 2, 39; Hec. II 2, 30.
 Eun. II 3, 51¹: cf. Thes. gloss. s. v. recte.
 „ II 3, 52¹: cf. Don. Phorm. IV 3, 9; Thes. gloss. s. v. commodum.
 Eun. II 3, 57: cf. schol. Bemb.; Serv. Dan. Aen. II 233; Serv. Aen. VI 218 (Ter.); Comm. Bern. in Lucan. II 23 (Ter.).
 Eun. II 3, 59²: v. Hahn II 8.
 „ II 3, 61¹: cf. Don. Eun. II 3, 76²; Phorm. II 3, 43.
 „ II 3, 66¹: cf. Serv. Aen. VI 497 (Ter.); Agroec. VII 119, 2 (Ter.).
 Eun. II 3, 66⁴: cf. Eugr.; Isid. orig. XI 2, 18; 28 (Ter.). — v. Kauer, Stud. Vindob. 22, 92.
 Eun. II 3, 67³: v. Heraeus, Arch. lexic. lat. XII 267.
 „ II 3, 76¹ et ³: cf. Don. Eun. IV 2, 12.
 „ II 3, 76²: cf. Don. Eun. II 3, 61¹.
 „ II 3, 78¹: cf. Eugr.
 „ II 3, 83³: cf. Don. Eun. IV 4, 11; Ad. IV 4, 26.
 „ II 3, 86²: cf. Don. Eun. II 2, 35.
 „ II 3, 86³: cf. Don. Eun. V 1, 20; V 2, 5; Ad. III 2, 52; IV 5, 66.
 Eun. II 3, 88³: cf. Festus 230, 14 (Plaut. Epid. IV 2, 22). — v. Otto, 'Sprichw.' s. v. plaustrum.
 Eun. II 3, 90¹: cf. Eugr.
 „ II 3, 90²: cf. Don. Phorm. II 2, 4; v. Otto, 'Sprichw.' s. v. interere.
 Eun. II 3, 91¹: cf. Serv. Dan. Aen. II 124; Thes. gloss. s. v. flagitium. — v. Heraeus, Arch. lex. lat. XII 263 adn.
 Eun. II 3, 91²: cf. Thes. gloss. s. v. fragrantem.
 „ II 3, 91³: coniungenda scholia 91³, 91⁵, 92, 96¹.
 „ II 3, 93: cf. Thes. gloss. s. v. despicata.
 „ II 3, 97¹: cf. Don. Ad. III 2, 52.
 „ II 3, 98: cf. Isid. diff. verb. 304.
 „ II 3, 99¹: cf. Don. Andr. II 3, 10; al.

- Eun. III 1, 1¹: cf. Eogr.
 „ III 1, 1²: cf. Don. ad v. 20.
 „ III 1, 2: cf. Eogr.
 „ III 1, 3²: cf. Don. Andr. I 1, 2¹.
 „ III 1, 5¹: cf. Don. Eun. III 2, 2; IV 7, 36; Ad. II 2, 2.
 „ III 1, 5²: cf. Eogr.
 „ III 1, 6²: v. Hahn I 7.
 „ III 1, 9: cf. Serv. Aen. I 121; Serv. Dan. Aen. XII 651.
 „ III 1, 10¹: cf. Serv. Aen. I 35 (Ter.); Charis. I 106, 12; Diom. I 327, 12—13; Prob. de nom. IV 209, 9 sq. (Beck, Plinius p. 76); Prisc. II 147, 2 (Ter.); Explan. in Don. IV 572, 12 (Ter.); Consent. V 348, 24 (Ter.); Porph. (Ps.-Acron) ad Hor. serm. I 10, 3; Non. 223, 9 (Ter.); Schlee p. 102, 6.
 Eun. III 1, 11³: cf. Schol. Bemb.; Schlee p. 102, 6; Serv. Aen. I 676; VI 66.
 Eun. III 1, 11⁴: cf. Non. 318, 11 (Ter., ubi 'habes' supplendum).
 „ III 1, 12¹: *μῦταιον*] cf. Thes. gloss. s. v. nebulo (Ter. Eun. IV 7, 15).
 Eun. III 1, 12²: v. Rabbow 309.
 „ III 1, 16³: cf. schol. Bemb.; Thes. gloss. s. vv. exspuo et pus.
 Eun. III 1, 17⁵: cf. Serv. Aen. IV 421.
 „ III 1, 18: cf. Don. Eun. III 5, 17³; Schlee p. 126, 30; Thes. gloss. s. v. elegans.
 Eun. III 1, 20: cf. Don. ad v. 1.
 „ III 1, 22¹: cf. Don. Andr. III 2, 40; Ad. IV 5, 64.
 „ III 1, 23³: cf. Serv. Geo. I 57 (Ter.); Plinius n. h. VIII 27; 32.
 Eun. III 1, 25²: cf. Serv. Aen. I 140.
 „ III 1, 32¹: cf. Don. Phorm. I 2, 18.
 „ III 1, 32²: cf. Don. Andr. IV 3, 8.
 „ III 1, 34²: cf. Varro de l. l. VII 84; Porphy. et Ps.-Acron ad Hor. c. II 11, 21; Festus 330, 4; Festus P. 331, 1; Isidor. orig. XX 7, 1.
 Eun. III 1, 34³: palpitare *σναίσις*] cf. Thes. gloss. s. v. palpito.
 „ III 1, 36: cf. Eogr.; schol. Bemb.; Schlee p. 102, 17; Plin. n. h. VIII 218. — v. Otto, 'Sprichw.' s. v. lepus 3.
 Eun. III 1, 37²: cf. Isid. orig. X 96.
 „ III 1, 38¹: adagia] cf. Festus P. 12, 12.
 „ III 1, 42: cf. Eogr.; schol. Bemb.
 „ III 1, 47: cf. Prisc. III 82, 21.
 „ III 1, 50¹: cf. Don. Andr. II 2, 19; Eun. III 5, 52; Serv. Aen. I 714.
 Eun. III 1, 55: cf. Ps.-Acron ad Hor. ep. 2, 28 (Ter. Eun. III 1, 10).
 Eun. III 1, 58: cf. Serv. Aen. IV 1 (Ter.).

- Eun. III 1, 62¹: cf. Don. Andr. III 1, 16; IV 2, 29.
 „ III 1, 62²: cf. Eugr.
 „ III 2, 1¹: cf. Euanth. III 8 et 4.
 „ III 2, 1²: cf. schol. Bemb. (Verg.); Don. Hec. III 1, 39 (Verg.);
 Phorm. V 1, 8.
 Eun. III 2, 2: cf. Don. Eun. III 1, 5¹ c. adn.
 „ III 2, 3¹: cf. schol. Bemb.; Serv. et Serv. Dan. Aen. I 256;
 Isid. diff. verb. 398; Thes. gloss. s. v. basium; Beck, Diff.
 script. 41; v. Annal. philol. suppl. 19 (1893), 45.
 Eun. III 2, 4²: cf. Don. Eun. V 5, 16².
 „ III 2, 4³: cf. Schlee p. 103, 5.
 „ III 2, 5¹: cf. Eugr.
 „ III 2, 13¹: cf. Serv. Aen. IV 56; Ser. Dan. Aen. X 31.
 „ III 2, 13³: cf. Eugr.
 „ III 2, 15¹: cf. schol. Bemb.
 „ III 2, 15²: cf. Charis. I 108, 13; Prisc. III 286, 11.
 „ III 2, 18²: cf. schol. Bemb.
 „ III 2, 18³: cf. Eugr. ad v. 27. — schol. 18³ cum 27² arte
 cohaeret.
 Eun. III 2, 18⁵: cf. Eugr.; Serv. Aen. I 647 (Ter.); Serv. Dan. Geo.
 IV 293 (Ter.); Aen. IV 480 (Ter.).
 Eun. III 2, 18⁶: cf. Eugr.
 „ III 2, 18⁷: cf. Don. Andr. II 1, 3; Serv. Aen. VII 289.
 „ III 2, 19¹: vix = difficile] cf. Thes. gloss. s. v. vix; = non]
 cf. Don. Ad. III 2, 12; Phorm. II 3, 26.
 Eun. III 2, 20²: cf. schol. Bemb. (Verg.); Don. Andr. I 1, 45 (Verg.)
 c. adn.
 Eun. III 2, 21²: cf. Don. et schol. Bemb. Eun. II 1, 24; Serv.
 Dan. Aen. I 289; Serv. Aen. X 133 (Ter.).
 Eun. III 2, 22¹: cf. Don. Andr. II 2, 7.
 „ III 2, 23¹: cf. Don. Andr. I 1, 7.
 „ III 2, 24: cf. Eugr.
 „ III 2, 25³: cf. schol. Bemb.; Fest. 293 et 298; Fest. P. 292
 et 299; Isid. orig. X 243 (Ter.).
 Eun. III 2, 25⁴: cf. Fest. l. c. et 290; 348 (349); Prisc. II 32, 19;
 455, 5; III 16, 25.
 Eun. III 2, 26³: cf. Serv. Ecl. III 8.
 „ III 2, 27²: cf. Eugr.
 „ III 2, 31¹ et ²: idem utriusque adnotationis auctor.
 „ III 2, 38²: cf. Lucil. ap. Non. 138, 18; v. Otto, 'Sprichw.'
 s. v. flamma 5.
 Eun. III 2, 43²: cf. Eugr. ad v. 44.
 „ III 2, 53: cf. Schlee p. 103, 25.
 „ III 3, 1¹⁻²: v. Nencini, De Ter. eiusque font. 86 sq.; 88
 adn. 1.
 Eun. III 3, 1³ extr.: cf. Don. Eun. IV 7, 14; Thes. gloss. s. v. nimirum.

- Eun. III 3, 1² et 2¹: v. Kauer, Stud. Vindob. 22, 92.
 „ III 3, 2¹: cf. Don. Eun. II 3, 37 c. adn.
 „ III 3, 7¹: cf. Eugr.
 „ III 3, 9¹: cf. Serv. Aen. VII 664 (Varro ant. rer. hum. XXII fr. 4 Mirsch); Isidor. orig. XVIII 9, 4; Thes. gloss. s. v. dolo — quod autem addidit etc.] cf. Festus P. 69, 10; Ulpian. Dig. IV 3, 1.
 Eun. III 3, 12: cf. schol. Bemb.
 „ III 3, 16: cf. schol. Bemb.; Serv. Aen. I 697; Don. Eun. III 5, 3² c. adn.
 Eun. III 3, 19: cf. Thes. gloss. s. v. intendo.
 „ III 3, 21: cf. Prisc. II 101, 11 (Ter.).
 „ III 3, 29²: cf. Schlee p. 104, 12.
 „ III 3, 31²: cf. Don. Eun. IV 6, 25²; Hec. II 2, 31².
 „ III 3, 31³: cf. Don. Ars IV 338, 16 (de verbo); Cledon. V 59, 25; Pomp. V 231, 36.
 Eun. III 4, 1³: ut apud Menandrum] v. Fabia, 'Les prologues de Térence' 97 adn. 1; Nencini l. c. 93 sq.
 Eun. III 4, 2²: cf. Diomed. I 362, 6 (Ter.).
 „ III 4, 4¹ sqq.: tres ordines scholiorum continui: 4⁴, 4², 5—8¹, 8²—8³, 8⁴, 9.
 Eun. III 4, 8³ et 4⁴: cf. Schlee p. 104, 28.
 „ III 5, 1³: cf. Don. Andr. III 2, 26; Ad. II 3, 6; Charis. I 96, 15 (Ter.). — v. Smith, 'Archaisms of Ter.' 7 sq.
 Eun. III 5, 2²: cf. Serv. Aen. II 129; X 63; Non. 382, 25. — rumperere vocem] Vergilianum, Aen. II 129.
 Eun. III 5, 3¹: cf. Eugr.; Schlee p. 105, 3.
 „ III 5, 3²: cf. Serv. Aen. I 697.
 „ III 5, 6³: cf. schol. Bemb.; Don. Ad. I 2, 33.
 „ III 5, 7² et 3³: cf. Serv. Geo. I 387; Non. 32, 26 (Ter., Verg.); Fest. P. 96, 7; cf. etiam Don. Eun. III 5, 11¹.
 Eun. III 5, 9²: cf. schol. Bemb.
 „ III 5, 9³: cf. Don. Andr. I 1, 129.
 „ III 5, 10²: figurate] cf. Don. Eun. prol. 45 'τῶ ἀπτινι-
 σμῶ?'.
 Eun. III 5, 12²: cf. Eugr.; Don. Eun. V 8, 18.
 „ III 5, 15: v. Rabbow 313.
 „ III 5, 17³: cf. Don. Eun. III 1, 18.
 „ III 5, 18¹: cf. Don. Eun. III 1, 18 c. adn.; Gell. XI 2, 3.
 „ III 5, 22¹: cf. Schlee p. 105, 7.
 „ III 5, 29³: cf. Eugr.
 „ III 5, 30¹: cf. Don. Eun. IV 7, 36; V 8, 33.
 „ III 5, 34²: cf. Don. Eun. II 2, 6 c. adn.
 „ III 5, 35³: cf. Schlee p. 105, 11; Thes. gloss. s. vv. conclavis et in conclavi (Ter.).
 Eun. III 5, 38²: cf. Don. Ad. V 4, 5; Phorm. prol. 18; Serv. Aen.

- XII 680; Arus. Mess. VII 474, 20; v. Smith, 'Archaisms of Terence' 13.
- Eun. III 5, 39²: cf. Thes. gloss. s. v. impendio; v. Goetz, 'Der Liber glossarum' 67.
- Eun. III 5, 41² et ³: cf. Eugr.; Ps.-Acron ad Hor. serm. I 2, 83 (Ter.).
- Eun. III 5, 42³: cf. Serv. Geo. IV 150 (Don.).
- " III 5, 44⁴: v. Schwind, 'Über d. Recht b. Terenz', Progr. Wirceb. 1901, 73 adn.
- Eun. III 5, 45¹: cf. Eugr.; Don. Phorm. I 2, 52.
- " III 5, 46³: cf. Serv. Aen. XI 1.
- " III 5, 48²: cf. Serv. Aen. II 67.
- " III 5, 50¹: cf. Eugr.; Isid. diff. verb. 550.
- " III 5, 51: cf. Don. Ad. III 2, 21; IV 2, 11; Prisc. II 393, 22 (Ter.); Arus. Mess. VII 503, 26 (Ter.).
- Eun. III 5, 52: cf. Don. Eun. III 1, 50¹ c. adn.
- " III 5, 53²⁻⁴: cf. Eugr.; schol. Bemb.; Schlee p. 105, 27; Serv. Aen. XII 120 (Ter.); Festus P. 116, 1; Isidor. orig. XV 14, 2. — v. Gerstenberg 48; Laemmerhirt l. c. 357.
- Eun. III 5, 56¹: cf. Serv. Aen. IV 166 (Ter.).
- " III 5, 56³: cf. Schlee p. 105, 29.
- " III 5, 56⁴: 'uoluptatem' (sic cod. T) scribendum erat; v. Hartman 161; Dziatzko, 'Deutsche Litt.-Zeit.' 1896, 843.
- Eun. III 5, 58: cf. Eugr.; Schlee p. 105, 30.
- " III 5, 59³: v. Szelinski, 'Nachtr. u. Erg. zu Otto, Sprichw.' p. 22.
- Eun. III 5, 60¹: cf. Schlee l. c.
- " III 5, 60¹ et ²: cf. Don. Eun. IV 7, 46²⁻³ c. adn.
- " III 5, 60³: cf. schol. Bemb.; Schlee p. 105, 31.
-
- Eun. IV 1, 4¹: cf. Don. Eun. III 2, 2 c. adn.
- " IV 1, 8⁵: cf. Serv. Aen. VI 160; Isid. orig. VI 8, 3.
- " IV 1, 10²: cf. Eugr.
- " IV 1, 10³: 'quia non est apud militem' Hartman 101 cum Westerhovia.
- Eun. IV 1, 12: v. Kauer, Stud. Vindob. 22, 93.
- " IV 1, 12¹: cf. Don. Eun. IV 7, 27³; Hec. III 5, 50; Serv. Aen. II 657.
- Eun. IV 1, 12³: cf. Serv. Dan. Aen. XII 533.
- " IV 2, 1⁴: cf. Serv. Aen. VII 30 (Ter.).
- " IV 2, 4: cf. Serv. Aen. VI 332.
- " IV 2, 7¹⁻²: cf. Serv. Aen. IX 377 (Ter.); Prisc. III 514, 25 (Ter.); Thes. gloss. s. v. diverticulum.
- Eun. IV 2, 9⁴: sunt autem qui etc.] cf. schol. 9¹.
- " IV 2, 12²: cf. Eugr.; Schlee p. 106, 10; Phorphy. ad Hor. c. I 13, 16 (Ter.). — v. Otto, 'Sprichw.' s. v. linea 3.

- Eun. IV 2, 14²: cf. Don. Ad. III 2, 7 (Plaut.); Hec. III 1, 40 (Plaut.); Phorm. II 1, 54 (Plaut.).
- Eun. IV 2, 14³: cf. Don. Hec. III 3, 5; Phorm. I 4, 27; Serv. Ecl. VI 20; Isid. diff. verb. 554.
- Eun. IV 3, 1³ et 4: cf. Serv. Aen. V 352; Isid. orig. X 254; diff. verb. 507 (Ter.); Sueton. diff. 318, 29 Roth; Beck, Diff. script. 82; Thes. gloss. s. vv. sceleratus, scelerosus, scelestus.
- Eun. IV 3, 1⁵: cum 3¹ coniungendum.
- „ IV 3, 2¹: cf. Don. Eun. III 5, 38² c. adn.
- „ IV 3, 3⁵: ad explicandam uenerem] cf. Don. Eun. V 8, 49⁹ 'qui non facile explicet uenerem'.
- Eun. IV 3, 6⁵: cf. Serv. et Serv. Dan. I 688; Non. 32, 32 (Ter.).
- „ IV 3, 7¹: cf. Eugr.; Schlee p. 106, 19; Non. 76, 15; Thes. gloss. s. v. absente nobis. — v. Smith, 'Archaisms of Ter.' 14; Birt, Mus. Rhen. 51, 248.
- Eun. IV 3, 8: cf. Thes. gloss. s. v. festino.
- „ IV 3, 11: cf. Don. Ad. V 3, 21; Phorm. V 8, 33 (Verg.); Don. Ars IV 394, 2 (Verg.); Diom. I 440, 16 sq. (Verg.); 454, 8 (Verg.); Prisc. III 187, 12 sq. (Verg.); Serv. Aen. I 120; I 573; Serv. Dan. (Ter.) et Ti. Don. Aen. I 573. — v. Smith l. c. 15; Kauer, Stud. Vindob. 22, 93.
- Eun. IV 3, 13¹: cf. schol. Bemb.; Gell. X 23, 1; Don. Andr. I 4, 2 c. adn.
- Eun. IV 3, 14²: cf. Schlee p. 106, 25; Fest. 157, 11; Isid. diff. verb. 457; Diff. Gr. L. VII 520, 23; Beck, Diff. script. 74; Thes. gloss. s. v. monstrum.
- Eun. IV 3, 18¹: cf. Schlee l. c.
- „ IV 3, 21¹: cf. Eugr.
- „ IV 3, 25¹: cf. Don. Phorm. V 1, 17.
- „ IV 4, 2³: cf. Schlee p. 106, 32 (Plaut.).
- „ IV 4, 2⁴: cf. Eugr.
- „ IV 4, 6¹: cf. Eugr.
- „ IV 4, 6²: cf. Eugr.; Don. Eun. II 2, 6 c. adn.; Eun. III 5, 34.
- „ IV 4, 7²: cf. Don. Eun. II 3, 37.
- „ IV 4, 8¹: scholiasta Doriam (Eun.) et Dorionem (Phorm.) confundit.
- Eun. IV 4, 10—11: cf. schol. Bemb.; Don. Eun. II 3, 83²; Ad. IV 4, 25; Hec. II 1, 19, 43; Gell. XX 6; Prisc. III 8, 21 (Ter.); Cledon. V 50, 26 (Ter.). — v. Smith, 'Archaisms of Terence' 12; 27.
- Eun. IV 4, 12: cf. Schlee p. 107, 7.
- „ IV 4, 18²: ne tace etc.] cf. Don. Andr. I 1, 58; Eun. IV 7, 29³.
- Eun. IV 4, 20⁵: v. Dziatzko, Annal. philol. suppl. X 690.
- „ IV 4, 21² et 3: cf. schol. Bemb.; Schlee p. 107, 9; Varro de l. l. V 62; de re rust. I 23, 5; Fest. 375, 21; Fest. P. 377, 8;

- Non. 189, 15 (Varro); Serv. Aen. III 31; Porph. et Ps.-Acron ad Hor. ep. 12, 7 (Ter.); Isid. orig. VIII 7, 3 (cf. Varro de l. l. VII 36); August. de dial. 6; Thes. gloss. s. vv. viere et vietus.
- Eun. IV 4, 21⁴: cf. Don. Andr. prol. 6.
- „ IV 4, 21⁵: uetus] cf. Thes. gloss. s. v. vetulus. — ueter-nosus] cf. Schlee p. 107, 10; Serv. Geo. I 124 (hic Vergili versus laudatur ab Eugr. et in schol. Bemb.); Festus P. 369,9; Thes. gloss. s. vv. veternosus et veternum.
- Eun. IV 4, 22¹: v. Koenighoff, progr. Aquisgr. 1845, 16 sqq.; Rab-bow 318. — ait autem stellionem etc.] cf. Thes. gloss. s. v. stellio; Fest. 313, 13; Isid. orig. XII 4, 38. — *γαλή* mustella] cf. Thes. gloss. s. v. mustela. — *γαλεώτης*] v. Nencini, 'De Ter. eiusque font.' 98 adn. 1.
- Eun. IV 4, 22²: edisionum] quem auctorem hic sequatur scho-liasta, non liquet; traditam formam varie temptaverunt viri docti: 'Helenium' Parrhasius, 'Acronem' Smutny, 'Aelium Stilonem' Koenighoff, 'Suetonium' (ap. Ugutionem 'Sindoni-us' audit, cf. Schanz, Herm. 30, 417) Wehle; possis etiam de Isidoro cogitare ('esidorus' e. g. in glossis legitur), at nihil tale apud Hispalensem exstat. Ad codicis V lectio-nem proxime accedit quod Schoell proposuit '*Αιδέσιον*' (aedesi^{um}). Deteriorum librorum et editionis principis me-moriae ('edesionem' vel 'adesionem') nulla fides inest. — lentiginosi] cf. schol. Bemb.
- Eun. IV 4, 24²: cf. schol. Bemb.
- „ IV 4, 27¹: haec Plautina sunt . . sed . . carent Plautinis *nugis*] vix potest esse dubium, quin haec ad Menaechm. IV 2, 50 sqq. spectent, ubi matrona quinquies voce 'nugas' utitur. Cf. etiam Euanth. III 5.
- Eun. IV 4, 27²: cf. Don. Andr. I 1, 2¹; 2⁸; I 2, 13³.
- „ IV 4, 30: cf. schol. Bemb. c. Umpfenbachii adn.; Serv. Aen. V 493; Serv. Dan. Aen. XI 141; Prisc. III 80, 30 (Ter.).
- Eun. IV 4, 31: cf. Serv. comm. in Don. IV 442, 2; Pomp. V 269, 34; Charis. I 232, 33 (ex Palaem.); Prisc. II 594, 15 (Beck, Plin. 33); II 596, 10 (Don.).
- Eun. IV 4, 35: cf. Eugr. — cf. Don. Eun. V 1, 2²; Ad. III 4, 12; Serv. Aen. XI 392.
- Eun. IV 4, 37²: cf. Eugr. ad v. 36.
- „ IV 4, 43²: cf. 47¹ et 49. — ad 48¹ (ALIO FACTO etc.) simi-lem adnotationem atque Eugraphius exhibet ('haec secum') desiderari monet Smutny 136.
- Eun. IV 4, 44²: cf. Don. Ad. I 1, 46; Serv. Aen. IV 534; Serv. Dan. Geo. III 138.
- Eun. IV 4, 45¹: cf. Don. Ad. prol. 4; Serv. Aen. IV 20.
- „ IV 4, 47¹ et 48¹: cf. Schlee p. 107, 19—20. — v. supra ad 43².

- Eun. IV 4, 53¹ et ²: praeter Don. Eun. II 2, 3 et Hec. I 1, 1 cf. Don. Ad. III 3, 28¹ et ², ubi et 'παρέκλον tertium' et 'τμήσις figura'. — v. Hahn II 5—6.
- Eun. IV 4, 53³: cf. Don. Eun. II 2, 15⁵; IV 4, 54³; Porph. ad Hor. ep. I 11, 28; 12, 19; Comm. Bern. in Lucan. I 98.
- Eun. IV 4, 54: cohaerent inter se scholia 1 et 2 et 5; schol. 3 fortasse olim coniunctum erat cum scholio 53³. — v. Otto, 'Sprichw.' s. v. scire 1.
- Eun. IV 4, 56: cf. Don. Ars IV 379, 29; Diom. I 370, 35.
- „ IV 5, 1¹: v. Scheidemantel 72.
- „ IV 5, 1³: cf. Don. Andr. I 3, 6; Eun. prol. 24.
- „ IV 5, 1⁴: cf. Serv. Geo. II 94 (Ter. v. 3).
- „ IV 5, 4²: Academicos] Arcesilaum potissimum respicere videtur scholiasta; cf. 'Historia philos. Graec.' ed. Ritter et Preller ⁸ § 539 sqq.*
- Eun. IV 5, 6¹: cf. Eugr.; Schlee p. 107, 30; Don. Andr. II 5, 15 c. adn.
- Eun. IV 5, 6³: v. Otto, 'Sprichw.' s. v. Venus.
- „ IV 5, 6⁴: cf. Don. Ars IV 400, 7 (Ter.); Serv. Dan. Aen. I 177 (metonymia; contra Serv. Aen. I 724: synecdoche); al.
- Eun. IV 5, 8¹: cf. Schlee p. 107, 32; schol. Veron. Aen. II 103.
- „ IV 5, 9¹: cf. Don. Eun. II 2, 42 c. adn.
- „ IV 5, 10²: cf. Don. Andr. III 2, 22.
- „ IV 5, 10³: personarum leges parum custoditas notat criticus (cf. Euanth. III 4); similiter Andr. IV 5, 13 (cf. Euanth. III 5).
- Eun. IV 5, 12²: cf. Eugr.; Schlee p. 107, 33.
- „ IV 6, 1³: cf. Don. Phorm. II 3, 73.
- „ IV 6, 2²: cf. Don. Eun. IV 3, 6².
- „ IV 6, 8¹: cf. schol. Bemb.
- „ IV 6, 8²: cf. Don. Eun. I 2, 67 c. adn.
- „ IV 6, 9: cf. Schlee p. 108, 4.
- „ IV 6, 16³: ruscus] cf. Eugr.; Thes. gloss. s. v. ruscus, ubi legitur 'ruscum (riscum: Goetz) dermatinos filax'.
- Eun. IV 6, 18¹: cf. Serv. Aen. IV 72; Isid. orig. X 103; Thes. gloss. s. v. formidulosus.
- Eun. IV 6, 24¹: cf. Schlee p. 108, 24.
- „ IV 6, 25¹: cf. Eugr.; Explan. in Don. IV 543, 1 (Ter.) = Beda VII 291, 21.
- Eun. IV 6, 25²: cf. Don. Eun. III 3, 31² c. adn.
- „ IV 7, 1⁴: cf. Don. Eun. V 7, 1¹.
- „ IV 7, 2⁶: cf. Serv. Aen. VII 614; VIII 1; Isid. orig. IX 3, 54.
- „ IV 7, 6³: cf. Serv. Aen. XI 870; Isid. orig. IX 3, 50; XVIII 3, 5.
- Eun. IV 7, 10¹ et ²: cf. Serv. Aen. II 199; III 183; Sacerd. VI 458 29; Isid. orig. I 36, 14; v. Smith, 'Archaisms of Ter.' 11.

- Eun. IV 7, 10³: cf. Eugr.; Schlee p. 109, 10; Serv. Aen. II 711; VI 402; Non. 387, 29.
- Eun. IV 7, 11²: cf. Eugr.; Thes. gloss. s. v. principium.
- " IV 7, 12²: cf. Thes. gloss. s. vv. in loco et oportune.
- " IV 7, 13¹: cf. Eugr. ad v. 11.
- " IV 7, 13²: cf. Plut. Pyrrh. 8; Cicero ad fam. 9, 25; Livius 35, 14.
- Eun. IV 7, 14: cf. Don. Eun. III 3, 2.
- " IV 7, 15³: cf. Schlee p. 109, 12; Don. Eun. II 2, 38 c. adn.
- " IV 7, 15⁶: cf. Don. Eun. V 8, 34².
- " IV 7, 18³: cf. Don. Ad. IV 2, 11; Thes. gloss. s. v. irruo.
- " IV 7, 19¹: cf. Don. Ad. III 3, 45 (Plaut.).
- " IV 7, 20²: cf. Don. Andr. III 3, 1 c. adn.
- " IV 7, 22¹: cf. Eugr.
- " IV 7, 22²: cf. Don. Eun. III 3, 16 c. adn.
- " IV 7, 26²: cf. Don. Hec. III 5, 52.
- " IV 7, 27²: et est ἀποσιώπησις etc.] cf. Eugr.
- " IV 7, 29³: cf. Don. Andr. I 1, 58; Eun. IV 4, 18; Ad. III 5, 1.
- Eun. IV 7, 32: cf. Eugr. ad v. 30.
- " IV 7, 35²: scholia 32², 35⁶, 36¹ inter se cohaerent.
- " IV 7, 35³: cf. Cleidon. V 18, 9; 26; Pomp. V 225, 11 (ap. utrumque laudatur Ter. Hec. III 5, 45, ubi nihil adnotavit Donatus).
- Eun. IV 7, 35⁴ et ⁵: cf. Eugr.
- " IV 7, 36³: cf. schol. Bemb.; Schlee p. 109, 20.
- " IV 7, 36⁴: cf. Don. Eun. III 5, 30 c. adn.
- " IV 7, 36⁶: cf. Don. Eun. III 1, 5¹ c. adn.
- " IV 7, 39³: cf. Schlee p. 109, 22.
- " IV 7, 39⁴: cf. Serv. Geo. IV 345 (Don.); Aen. VI 4; 568; X 91; XI 515; Non. 310, 11.
- Eun. IV 7, 39⁵: cf. Non. 310, 8; 453, 24.
- " IV 7, 41⁴: cf. Schlee p. 109, 23.
- " IV 7, 43³: cf. Don. Eun. IV 2, 4.
- " IV 7, 44¹: cf. Serv. Aen. XII 844.
- " IV 7, 45²: cf. Charis. I 188, 13 (ex Palaem.); Prisc. II 269, 10 (Ter.); 310, 2 (Ter.); Prob. cath. IV 25, 8 (Ter.).
- Eun. IV 7, 46²: cf. Schlee p. 109, 26; Don. Eun. III 5, 60; Ad. V 9, 2; Varro de l. l. V 104; Prisc. II 121, 10.
- Eun. IV 7, 46³: cf. Don. Ad. V 8, 27; Phorm. II 2, 18; Serv. Aen. I 178; Ecl. VI 54; Isid. orig. XII 1, 37; XVII 6, 23; diff. verb. 247; Thes. gloss. s. vv. frumentum, fructus, ructa.
- Eun. V 1, 2³: cf. Don. Eun. IV 4, 35 c. adn.
- " V 1, 4²: cf. schol. Bemb. Heaut. I 1, 33; Beck, Diff. script. 46.

- Eun. V 1, 13¹: cf. Schlee p. 109, 31.
 „ V 1, 16²: v. Otto, 'Sprichw.' s. v. lupus 5.
 „ V 1, 20²: cf. Don. Eun. V 2, 5; Ad. III 2, 52; IV 5, 66.
 „ V 1, 23: v. Studemund, Ann. philol. 1868, 568 adn. 15.
 „ V 2, 6²: cf. schol. Bemb.; Don. Ad. IV 2, 39 c. adn.
 „ V 2, 11: cf. Eugr.
 „ V 2, 13: cf. Don. Phorm. I 4, 47².
 „ V 2, 20²: cf. Don. Eun. IV 3, 6; IV 6, 2.
 „ V 2, 20³: cf. Serv. Aen. III 233.
 „ V 2, 20⁵: cf. schol. Bemb. Heaut. II 3, 49.
 „ V 2, 22² et 26² et 34²: cf. Eugr.
 „ V 2, 36¹: cf. schol. Veron. Aen. II 632 (Sall. hist.).
 „ V 2, 37²: v. Hahn I 7.
 „ V 2, 39: cf. Don. Eun. V 2, 28¹; v. Rabbow 313.
 „ V 2, 41: cf. Serv. Aen. I 567.
 „ V 2, 45¹: cf. Serv. et Serv. Dan. Aen. XII 316.
 „ V 2, 45⁵: cf. Prisc. II 228, 29 (Ter.).
 „ V 2, 50¹⁻²: cf. Eugr.; Don. Phorm. II 1, 25; v. Hahn II 7.
 „ V 2, 55: cf. Don. Hec. III 1, 26; al.
 „ V 2, 60¹: cf. schol. Bemb.; Serv. Geo. III 98; Aen. XI 736.
 — dabit etc.] cf. Eugr.; Don. Eun. II 3, 10 (Verg.); Ad. III
 4, 4 (Verg.); Serv. Dan. Aen. XI 482; XII 453.
- Eun. V 2, 60²: fortasse interpolatum ex Don. Ad. V 3, 57.
 „ V 2, 66: cf. Thes. gloss. s. v. optime.
 „ V 2, 68¹: cf. Don. Andr. III 2, 41; Ad. IV 5, 51.
 „ V 2, 69⁴: cf. Eugr.
 „ V 3, 1: cf. Eugr.
 „ V 3, 2²: cf. Schlee p. 110, 21.
 „ V 3, 3¹: cf. Don. Eun. IV 7, 25.
 „ V 3, 4¹: cf. Serv. Aen. IV 641.
 „ V 3, 9¹: cf. Schlee p. 110, 23.
 „ V 3, 10²: cf. Eugr.; Schlee p. 110, 24.
 „ V 3, 11²: cf. Eugr.; Don. Eun. I 2, 115; 123.
 „ V 4, 2: cf. Don. Eun. I 2, 47² c. adn.
 „ V 4, 4¹: cf. Non. 269, 22; Thes. gloss. s. v. conficio.
 „ V 4, 4³ et 5: coniungenda.
 „ V 4, 8²: cf. Eugr.; Schlee p. 111, 3.
 „ V 4, 12¹: cf. Schlee p. 111, 5.
 „ V 4, 13: cf. Don. Eun. II 1, 21² c. adn.; Serv. Aen. IV 31
 (Ter.).
- Eun. V 4, 14²: cf. Eugr.; schol. Bemb.; Schlee p. 111, 6; Don.
 Eun. II 2, 4⁴ c. adn.
- Eun. V 4, 21²: cf. Eugr.
 „ V 4, 21⁴: cf. Serv. Aen. II 55 (Sall.); Serv. Dan. Aen. II 502
 (Ter.); III 216; Serv. Aen. IV 195.
- Eun. V 4, 24¹: cf. Eugr.; Schlee p. 111, 12; Don. Eun. V 6, 21.

- Eun. V 4, 24²: cf. Serv. Aen. II 285; Serv. Dan. Aen. IV 617.
 „ V 4, 30²: cf. Don. Eun. IV 7, 35⁵.
 „ V 4, 40¹: cf. Don. Eun. II 3, 3¹⁻³.
 „ V 4, 45¹: cf. Don. Eun. V 7, 1⁵; Ad. II 2, 29; Phorm. I 4, 47.
 Eun. V 5, 5¹: cf. Eogr. (Cic.); Prisc. II 378, 25 = 274, 9 (Ter., Cic.); Arus. Mess. VII 499, 15 (Ter., Cic.).
 Eun. V 5, 5²: cf. Thes. gloss. s. v. praestolor.
 „ V 5, 6: cf. Don. Andr. II 5, 6.
 „ V 5, 9: cf. Eogr.
 „ V 5, 10¹ et ²: cf. Don. Eun. I 2, 122 c. adn.
 „ V 5, 12¹: cf. Eogr.
 „ V 5, 15¹: cf. Don. Andr. II 5, 6.
 „ V 5, 16¹: cf. Schlee p. 111, 26.
 „ V 5, 16³: cf. Don. Eun. III 2, 4².
 „ V 5, 17¹ et ²: cf. Ps.-Acron ad Hor. ep. I 14, 14 (Ter.); Ps.-Ascon. in Verr. I 38, 34.
 Eun. V 5, 17³: cf. Schlee l. c.
 „ V 5, 20¹: cf. Serv. Dan. Aen. I 135.
 „ V 5, 22³: cf. Eogr.
 „ V 5, 24¹: cf. Don. Eun. I 1, 3; V 5, 29.
 „ V 5, 24²: cf. Eogr.
 „ V 5, 24⁴: cf. Eogr.; Don. Andr. I 1, 116.
 „ V 5, 31¹: v. Nencini, De Ter. eiusque font. 98 adn. 3.
 „ V 5, 31²: cf. Don. Andr. V 1, 18¹.
 „ V 6, 3: cf. Don. Andr. III 5, 2; schol. Bemb. Heaut. II 3, 30; Prisc. II 7, 17 (Ter. Eun., Heaut., Andr.); 197, 17 (Ter. Eun. et Heaut.).
 Eun. V 6, 12²: cf. Don. Phorm. I 3, 20; schol. Bemb. Heaut. I 1, 20; Serv. Ecl. II 34 (Ter. Heaut.); Aen. I 548 (Ter. Heaut.).
 Eun. V 6, 13²: cf. Ps.-Ascon. in divin. 15, 34.
 „ V 6, 14: cf. Eogr.
 „ V 6, 19: cf. Arus. Mess. VII 487, 23 (Ter.).
 „ V 6, 21¹: cf. Eogr.; Schlee p. 112, 7; Don. Andr. IV 1, 27².
 „ V 6, 22¹: cf. Schlee p. 112, 7.
 „ V 6, 23³: cf. Eogr.; Schlee p. 112, 10; v. Otto, 'Sprichw.' s. v. sorex 1.
 Eun. V 7, 1¹: cf. Don. Eun. IV 7, 1.
 „ V 7, 1⁵: cf. Don. Eun. V 4, 45¹.
 „ V 7, 3¹ et ²: cf. Eogr.
 „ V 7, 4³: cf. Eogr.; Schlee p. 112, 25.
 „ V 8, 2²: cf. Prisc. II 340, 5 sq. (Ter.).
 „ V 8, 5³: v. Hahn II 6.
 „ V 8, 8¹: cf. Porph. et Ps.-Acron ad Hor. c. I 5, 5 (6).
 „ V 8, 9²: cf. Schlee p. 112, 29.
 „ V 8, 13¹ et 14¹: ab eodem auctore profecta sunt.

- Eun. V 8, 15¹ et ²: v. Usener, 'Ein altes Lehrgeb. der Philol.' (Nunt. acad. Mon. 1892) 609, adn. 2 extr. — attribuntur etc.] cf. Rhet. l. m. 214, 5.
- Eun. V 8, 18³: cf. Schlee p. 112, 30; Don. Eun. III 5, 12 c. adn.
- Eun. V 8, 20: cf. Don. Eun. I 1, 20 c. adn. — v. Hahn II 10.
- „ V 8, 21: cf. Don. Andr. V 4, 36.
- „ V 8, 23¹: cf. Eugr.
- „ V 8, 23²: cf. Eugr.; Serv. Ecl. VIII 43 (Ter.).
- „ V 8, 25¹: † cum enigeri] fort. 'communicetur'.
- „ V 8, 27¹⁻⁴: cf. Eugr.; Serv. Dan. Aen. II 269; Comm. Bern. in Lucan. V 111; Isid. orig. VI 19, 26—27; diff. verb. 170; 360; Diff. Gr. L. VII 524, 16; Beck, Diff. script. 53.
- Eun. V 8, 27⁸: optio] cf. Non. 67, 28 (Varro); Festus 198, 11; Festus P. 184, 12; Isid. orig. IX 3, 41. — uir fortis etc.] cf. Eugr.; Ps.-Quintil. declam. passim.
- Eun. V 8, 28: v. Otto, 'Sprichw.' s. vv. sursum, dignus, ultro, praesens, velle 1. — sursum deorsum] Eun. II 2, 27; digna indigna] Verg. Aen. XII 811; cf. Serv.
- Eun. V 8, 29¹: cf. Eugr.; Schlee p. 113, 3; Don. Eun. II 3, 45³ c. adn.
- Eun. V 8, 30¹: cf. Eugr.
- „ V 8, 30²: cf. Don. Phorm. II 2, 4; Serv. Aen. II 234.
- „ V 8, 32²: cf. Prisc. II 379, ■ sq.; 384, 2; 400, 10.
- „ V 8, 34²: cf. Don. Eun. IV 7, 15.
- „ V 8, 36⁴: cf. Don. Andr. IV 5, 22; Hec. V 4, 20.
- „ V 8, 40¹: cf. Don. Eun. I 2, 122 c. adn.
- „ V 8, 41²: cf. Serv. Aen. XI 411.
- „ V 8, 42 sqq.: v. Rabbow 312.
- „ V 8, 42²: cf. Eugr. Eun. II 2, 37; Porph. et Ps.-Acron ad Hor. a. p. 444; Non. 32, 23; Thes. gloss. s. v. rivalis.
- Eun. V 8, 42⁴: verba 'ut — uideatur' propter *ὁμοιοτέλετον* ('uident') primo excidisse, deinde in margine suppleta, postremo falso loco videntur esse inserta. Corruptela 'ut hoc ipso nomine' pro 'ut<I> hoc ipso <pro>nomine' nullo negotio explicatur.
- Eun. V 8, 43¹: cf. Don. Andr. IV 1, 6; Phorm. I 2, 9; Eun. II 3, 18; Ad. III 1, 2; Hec. III 5, 8.
- Eun. V 8, 43²: v. Kauer, Stud. Vindob. 22, 94.
- „ V 8, 46: cf. Serv. Dan. Aen. II 235.
- „ V 8, 47¹: cf. Don. Andr. I 2, 34; Serv. Aen. II 247 (Ter. Heaut.).
- Eun. V 8, 47²: cf. Don. Eun. V 4, 13 c. adn.
- „ V 8, 49²: cf. Non. 33, 12.
- „ V 8, 49⁵: cf. Serv. Aen. I 47.
- „ V 8, 49⁶ et ¹⁰: cf. Varro de l. l. VI 55; VII 36; Serv. Aen. VII 47; Serv. Dan. Aen. VIII 314; Isid. orig. IX 87; X 104;

- diff. verb. 500; Thes. gloss. s. vv. fatuus et Faunus. — v. Agahd, Varron. ant. rer. div. p. 193 adn.
- Eun. V 8, 49⁷: cf. Serv. Ecl. X 19.
- „ V 8, 52¹: cf. Eugr. (Verg.); schol. Bemb. (Verg.); Schlee p. 113, 7; Serv. et Ti. Don. Aen. III 353 (Ter.); VIII 177; Non. 240, 7 (Ter.); Ps.-Acron ad Hor. serm. II 8, 67 (Verg.).
- Eun. V 8, 55³: cf. Eugr.; Don. Hec. II 1, 17.
- „ V 8, 60¹: cf. Schlee p. 113, 11; Don. Ad. II 1, 22. — scholia 60¹ et 64¹ videntur cohaerere.
- Eun. V 8, 62⁴: τὸ 'non', quod in *CV* deest, recte delevit Hartman 163.
- Eun. V 8, 63¹: cf. Eugr.; Schlee p. 113, 12.
- „ V 8, 64¹: cf. Eugr.; v. Gerstenberg 48.
-

Corrigenda et addenda.

- pag. 5, 2 *pro*: esidens *lege*: residens.
- " 10, 1 *app. pro*: quae *T lege*: que *T*
- " 49, 9 *pro*: A *lege*: A.
- " 49, 11 *pro*: ne, *lege*: , ne
- " 52, 10 *pro*: leuis *lege*: talis (*Sic Rabbow*).
- " 54, 8 *pro*: Sed *lege*: sed
- " 54, 11 *pro*: non 'nollem *lege*: 'non nollem
- " 58, 1 *lege*: prohibebant' (*v. 27*). *ergo*
- " 60, 24 *lege*: sed quotidie dicitur (*Sic Rabbow*)
- " 64, 4 *app. adde*: mulierum *Rabbow*: multum *codd.*
- " 65, 9 *pro*: , ut *lege*: . et
- " 65, 20 *pro*: 6 *lege*: 4
- " 66, 18 *pro*: Et *lege*: *Et*
- " 68, 2 *app. pro*:] sit *lege*: *Rabbow*: sit
- " 68, 16 *lege*: † CENAUIT †; *in app. add.*: *schol. pertinet ad*
QVID?
- " 77, 3 *app. post*: *Rabbow adde*: ; ut in VI (*Aen. VI 177*)
Schoell (V. append.)
- " 81, 11 *app. corr.*: ὡσεὶ ἀπλῶς *Rabbow*: . . . *codd.*; ἀπλῶς
Schoell. — Cf. etiam append.
- " 85, 8 *dele* :
- " 89, 6 *lege*: 'scilicet'
- " 93, 12 *app. post*: *sim. adde*: (*Rabbow*)
- " 93, 13 *app. lege*: haud *V*
- " 98, 4 *app. adde*: praestruxit *Schoell*
- " 100, 4 *dele* ,
- " 123, 3 *lege*: petas?, quoniam
- " 126, 16 *app. lege*: — 127, 3
- " 127, 13 *sqq. pro*: 3 4 5 6 *lege*: 2 3 4 5
- " 132, 4 *app. pro*: i *A lege*: *A*
- " 135, 6 *lege*: † IAM ID GAUDEO †; *in app. add.*: *schol. ad*
lemma CVM ILLO ADVENIO pertinet, cf. Serv. Aen.
I 697.

- pag. 138, 10 *app. lege: uoluptuose V*
 " 166, 1 sqq. *pro: 3 4 5 lege: 4 5 6*
 " 170, 5 *lege: 22 1*
 " 170 *app. corr.: 16 se senex*
 " 174, 11 sqq. *pro: 41 3 4 lege: 41 4 5*
 " 185, 15 *pro: 4 lege: 5*
 " 188, 13 *app. pro: W. lege: Scheidemantel*
 " 193, 1 *dele: operae (Scheidemantel p. 69)*
 " 232, 2 *app. corr.: uideās V*
 " 234, 10 *pro: 20 lege: 20 1*
 " 242, 3 *pro: 4 lege: 4 1*
 " 264 *pro: schol. Vatic. lege: schol. Victor.*
 " 346, 13 *pro: 5 lege: 6*
 " 393, 13 *corr.: † TACITVS CITIVS AVDIES † (Cf. appar.)*
 " 400, 11 *corr.: uoluptatem (V. append.)*
 " 496, 17 *dele: non (V. append.)*
-

Deutsche Sprach- und Stillehre. Von Professor Dr. O. Weise.

Eine Anleitung zum richtigen Verständnis und Gebrauch unserer Muttersprache. In Leinwand gebunden M. 2.—

Seine Aufgabe hat der Verfasser in geradezu vortrefflicher Weise gelöst. Das Buch hat den großen Vorzug vor andern ähnlicher Art, daß es nicht das Gefühl der Ode erweckt, sondern von der ersten bis zur letzten Seite interessiert. . . . Den zweiten Teil des Buches bildet eine ausgezeichnete „Stillehre“, in der „durch Regel und Vorbild“ gewirkt werden soll. Schon allein diese „Vorbilder“ sollten einen veranlassen, sich das Buch anzuschaffen. . . . Des Verfassers Wunsch, daß das Buch sich recht viele Freunde erwerben möge, wird ohne Zweifel in Erfüllung gehen.
(Rheinische Blätter, Heft XII. 1901.)

Dantes Göttliche Komödie v. Paul Pochhammer,

in deutschen Stanzan frei bearbeitet. Mit Buchschmuck von H. Vogeler-Worpswede, einem Dante-Bild nach Giotto von E. Burnand und 10 Skizzen. Geheftet M. 6.—, in Originalband geb. M. 7.50.

„. . . P. verfügt über ein entschiedenes poetisches Gestaltungsvermögen; er beherrscht die Sprache in seltenem Maße; er hat ein feines Gefühl für die Schönheiten des Originals, die er sich nicht entgehen läßt; er mißbraucht die Freiheit nicht, welche man einer Uebersetzung in gebundener Rede immerhin wird zubilligen müssen, sucht vielmehr der Vorlage so nahe als möglich zu kommen; ich denke, damit ist ausgesprochen, daß er die Bedingungen erfüllt, welche man an einen „Bearbeiter“ des unsterblichen Gedichtes stellen muß. Niemand kann ernstlicher als der Referent seinem Unternehmen besten Erfolg und sympathische Aufnahme bei unserer gebildeten Leserschaft wünschen. . . .“
(Franz Xaver Kraus i. d. Litt. Rundschau 1901, Nr. 4.)

Geistliches und Weltliches aus dem türkisch-griechischen Orient. Selbsterlebtes und Selbstgesehenes von Heinrich Gelzer.

Mit einem Porträt des M. Ormanian, armenischen Patriarchen von Konstantinopel, in Lichtdruck und 12 Zeichnungen im Text. 8. Beschnadvoll geheftet M. 5.—, gebunden M. 6.—.

„Prof. Gelzer kennt den Orient, seine Sprachen und Geschichte. Was er bietet, ist völlig persönliche Erforschtes. Er will den Leser in das christliche Konstantinopel einführen, in die Welt der Orthodoxen, der Griechen und Armenier. Die erste Hälfte seines Buches beschäftigt sich mit Kirchenfragen, die ja freilich am Bosphorus zugleich nationale Fragen sind, die zweite Hälfte, hochinteressant, behandelt politisch und menschlich die Türken, Griechen, spanischen Juden und Armenier. Man lernt aus diesen Skizzen sehr viel. Ich erwähne besonders die Ausführung über den Einfluß von unhamedanisierten Christen auf das Türkentum und die Darstellung der Aussichten des westlichen und kleinasiatischen Christentums. Religionsgeschichte, Philologie und Politik gewinnen durch Gelzers fein und frei geschriebene Plaudereien. Ausstattung gut.“
(Die Hilfe, 1900, Nr. 50.)

Arbeit und Rhythmus. Von Prof. Dr. Karl Bücher.

Dritte, stark vermehrte Auflage. Geheftet M. 7.—; geschmuckvoll gebunden M. 8.—.

„. . . Die übrige Gemeinde allgemein Gebildeter, welche nicht bloß diese oder jene Einzelheit der in der Bücherchen Arbeit enthaltenen wissenschaftlichen Er rungenschaften interessiert, sondern die sich für die Gesamtheit des selbständigen und weit greifenden Ueberblicks über den vielverwickelten Zusammenhang von Arbeit und Rhythmus aufrichtig freuen darf, wird meines Erachtens dem bewährten Forscher auch dafür besonders dankbar sein, daß er ihr einen wertvollen Beitrag zu einer Lehre geliefert hat, welche die edelsten Genüsse in unserm armen Menschenleben vermittelt, nämlich zur Lehre von der denkenden Beobachtung, nicht bloß welterschütternder Ereignisse, sondern auch alltäglicher, auf Schritt und Tritt uns begehrender Geschehnisse.“
(G. v. Mayr in der Beilage zur Allg. Ztg.)

Nus Natur und Geisteswelt.

Sammlung wissenschaftlich-gemeinverständlicher
Darstellungen aus allen Gebieten des Wissens

in Bändchen von 130—160 Seiten zu je M. 1.—, in geschmackvollem Einband zu M. 1.25.
Jedes Bändchen ist in sich abgeschlossen und einzeln käuflich.

Als wertvolles, nützliches Geschenk empfehlen sich besonders:

5 Bändchen, nach Wahl, gebunden, in geschmackvollem dauerhaften Geschenkkästchen,
das sich zum Aufstellen wie Aufhängen eignet, zum Preise von M. 6.50.

Besonders seien empfohlen:

Geographische Bibliothek.

Kirchhoff, Mensch und Erde.
Janson, Meeresforsch. und Meeresleben.
Günter, Geschichte des Zeitalters der
Entdeckungen.
Scheiner, Der Bau des Weltalls.
Weise, Die deutschen Volksstämme und
Landschaften.
Haffert, Die Polarforschung.

Technische Bibliothek.

Scheib, Die Metalle.
Wedding, Das Eisenhüttenwesen.
Merdel, Ingenieurtechnik der Neuzeit.
Lauhardt, Am laufenden Webstuhl
der Zeit.
Bater, Wärmekraftmaschinen.
Scheffer, Mikroskope.

Naturwissenschaftliche Bibliothek.

Blochmann, Luft, Wasser, Licht u. Wärme.
Graeb, Das Licht und die Farben.
Gehlein, Kampf zwischen Mensch und Tier.
Haacke, Bau und Leben des Tieres.
Giesenhagen, Unsere wichtigsten
Kulturpflanzen.
Auerbach, Die Grundbegriffe der mo-
dernen Naturlehre.
Hesse, Abstammungslehre und Darwinis-
mus.

Deutsche Bibliothek.

Weise, Die deutschen Volksstämme und
Landschaften.
Dito, Das deutsche Handwerk.
Bruhier, Das deutsche Volkslied.
Voening, Die deutsche Reichsverfassung.

Matthaei, Deutsche Baukunst.
Heil, Deutsche Städte und Bürger im
Mittelalter.

Medizinische Bibliothek.

Diernacki, Moderne Heilwissenschaft.
Buchner, Gesundheitslehre.
Sachs, Der menschliche Körper.
Fander, Leibesübungen.
Frenzel, Ernährung und Volks-
nahrungsmittel.

Volkswirtschaftliche Bibliothek.

Meyer, Soziale Bewegungen u. Theorien
Loh, Verkehrsentwicklung in Deutschland.
Urnold, Aufgaben und Ziele des Menschen-
lebens.
Dito, Das deutsche Handwerk.
Voening, Reichsverfassung.
Gruber, Deutsches Wirtschaftsleben.

Pädagogische Bibliothek.

Ziegler, Allgemeine Pädagogik.
Urnold, Aufgaben und Ziele des Menschen-
lebens.
Freibig, Die fünf Sinne des Menschen.
Fander, Leibesübungen.
Rehmke, Die Seele des Menschen.
Kälve, Die Philosophie der Gegenwart
in Deutschland.

Kulturhistorische Bibliothek.

Weise, Schrift und Buchwesen.
Weise, Die deutschen Volksstämme und
Landschaften.
Soden, Palästina.
Dito, Das deutsche Handwerk.
Matthaei, Die deutsche Baukunst.
Schwemer, Restauration und Revolution.

Auf Wunsch ausführliche illustrierte Prospekte umsonst und postfrei.

